ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
1
MARDI
1er AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.174

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.174

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

— o —

Ֆրանսայի հայ գաղութին կեանքին հետ քայլ նետող ձեռնարկ մըն ալ այս մէկը: Կարեւոր իր տեսակին մէջ, ինչ - պէս ամէն ճիգ ու քրտինք, որ նորահաս սերունդներուն դաստիարակութեան կը տատարեն: Անշուշտ հայեցի, հայադրոշմ: Օգտակար՝ բոլոր այն աշխատանքներուն նման, որոնք կը ձեւաւորեն հանրային վէրը նորերուն մօտ: Բնականաբար ա- ռողջ զատումներով, կենսունակ տրա - մադրութիւններով:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարները, իրենց սկզբնական օրերէն ցայսօր, ամ- րացան մը տեւողութեամբ, հայկական բոյներ կը դառնան, տեսակ մը մանրա- նկար հայրենիքներ: Իրենց իւրայատուկ մթնոլորտով, կազմակերպական մեքենա- յով, հաւաքական կեանքով, առաջադըր- ուած նպատակներով:

Պատանիներն ու պարմանուհիները կու- գան բոլոր վայրերէն, շրջաններէն՝ հա- յահոծ կամ ոչ, նմանք նոյնիսկ հեռաւոր կորսուած անկիւններէ, ուր հազիւ քանի մը տուն հայ դեռ կը գոյատեւէ՝ Ապրիլ- եան սերունդին մնացորդացովը: Լիսէ - ներու ուսանող, արհեստներու թէ ար- ուեստներու հետեւող տղաքներ եւ աղ - ջիկներ, քիչեր հայախօս, շատեր կիսատ- պռատ հայերէնով արտայայտուողներ, ուրիշներ բոլորովին անհաղորդ իրենց մայր լեզուին, օգոստոսեան արեւոտ այս օրերուն, չուտով կ'ըմբռնեն, թէ մէկ ժողովուրդի զաւակներն են: Ներքին, անտեսանելի լար մը կը շարժի՝ խռովե- լով աստոց էութիւնը: Ամէնէն անտար - բերն անգամ կարճ ժամանակուան մէջ ինքզինք հայ կը նկատէ:

Մանաւանդ հիմնականը կը մնայ դաս- տիարակչական աշխատանքը: Կազմակեր- պուած, դասաւորուած, հետեւողական ծրագրի մը անհրաժեշտ կէտերով: Նիւ- թերը կ'ընդգրկեն Հայոց անցեալն ու ներկան, իբրեւ պատմութիւն, հոգեւոր ու մտաւոր գանձ: Կը շօշափեն հարցեր, որոնք կապ ունին մեր ներկային ու ա- պագային հետ: Հայրենիք եւ Սփիւռք կը պատկերացուին իրենց դիմագիծերով, նուաճումներով, ակնկալութիւններով եւ իրագործելի ծրագիրներով: Շեշտուած գիծերով կը մատնանշուին նոյնպէս մեր ազգային-քաղաքական ձգտումները, մեր հողային պահանջները, մեր իտէալները:

Արդէն այս է հետապնդուած նպա - տակը: Հաճելին առընթեր օգտակարը: Զբօսանքին, խաղին ու պարին կողքին դաստիարակութիւնը միտքերու եւ հոգի- ներու, կերտումը նկարագիրներու: Եւ որքան կատարեալ ըլլայ ազգային շուն - չին սաւառնումը՝ այնքան իրագործուած կ'ըլլայ ճամբարներուն նպատակը:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ ուշադրութեան առանցքը պէտք է դարձնել այս հիմնա - կան առաջադրութիւնը, առաւել եւս շեշ- տը դնելով հայկական մթնոլորտին պահ- պանումին, կերտումին եւ ազգային նիւ- թերու տարածումին վրայ:

Այս տարուան կայանը հաստատուած է լեռնային գեղատեսիլ վայրի մը մէջ՝ Թոնոն-լէ-Պէն (Օթ-Սավուա): Զոյգ Ե- ռագոյնները կրկին կը ծածանին յիշեցնե- լով հոն մէկտեղուած նորերուն, թէ ազատութիւններու խորհրդանիշ դրօշին կողքին կը բարձրանայ իրենց ժողովուր- դին երազները համադրող, խորհրդանշող դրօշը:

Այն, որ երէկ Սարդարապատներուն միջոցաւ սաւառնեցաւ հայրենի հողին վրայ:

Այն, որ վաղը իր շուքը պիտի տարածէ մեր հողերուն վրայ, ամբողջ տարածքին:

Պէտք չէ մոռնան նորերը, թէ երիտա- սարդութիւնն է, որ կը կերտէ ժողովուր- դին ապագան:

Ուրեմն զուարճացէ՛ք, բայց մանաւանդ թրծուեցէ՛ք սորվելով:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՎԱԽ ՆՒ ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

— o —

ԽԲՐԷՅՇ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊԱՊԻՆ ՄՕՏ

— o —

Խուճապը ստեղծողը եղան անշուշտ Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի կառավարութիւնները երբ հրահանգեցին իրենց դիւանագիտական մարմիններուն ոչ անհրաժեշտ անդամներուն եւ հպատակներուն հեռանալ Լիբանանէն ժամ առաջ: Հակադդեցութիւնը պարզ էր՝ « Ամերիկացիները հարկաւ բան մը գի - տեն », այլ խօսքով ջարդը պիտի սկսի: Նոյն օրերուն Պեկինն ալ կոչ կ'ընէր Ա- րեւմուտքի եւ մանաւա՛նդ Ֆրանսայի՝ « Փրկեցէ՛ք Լիբանանի քրիստոնեաները », ինչ որ կը նշանակէր, շատերու համար. « Եթէ ոչ ես կ'երթամ փրկելու »: Եւ այս է բուն վախը, այսինքն այն վար - կածը որ Իսրայէլ - Սուրիա պիտի կռուին Լիբանանի եւ Լիբանանցիներու միջոցաւ: Խուճապը մեծ համեմատութիւններ ստա- ցած է Պէյրութ, մանաւանդ արեւելեան քրիստոնեայ շրջանը եւ միայն Ֆրանսա- կան դեսպանատունը օրը 400 վիզա կու - տայ :Նոյնքան եւ աւելի ծանրաբեռնուած են Միացեալ Նահանգներու եւ Քանա - տայի դեսպանատուները: Նոյնատեն քրիստոնեայ թաղերը միշտ սուրիական ռմբակոծութեան ենթակայ են, կարճ դադարներով: Ֆրանսական մամուլը խու- ճապահար խորագիրները չի խնայեր: « Քրիստոնեաները մահուան վտանգին մէջ » եւ « Ազգանշան » (Ֆիկառօ), « Քրիստոնեաները բոլորէն լքուած բա- ցի՝ Իսրայէլէն » (Օռոռ), « Լիբանան՝ վախի հոգեվիճակը » (Լը Մաթէն) եւն.:

Ամէն պարագայի մէջ, մաշեցնող ջլա- մարտը կը շարունակուի եւ «ցեղասպա- նութիւն» բառն ալ բոլորին բերանն է: Սուրիա, իր ղեկավարներով թէ մամու- լով կը շարունակէ իր յարձակումներն ու սպառնալիքները: Փիէր Ճեմայէլը որակ- ուած է « սիոնական մեծ գործակալը » եւ մինչ Պէշիր Ճեմայէլ կը հերքէ Իսրայէլ- եան հետատեսիլի լուրը, ըստ որուն Իս- րայէլ գացած է տեսակցելու համար իս- րայելացի զինուորական ղեկավարներուն հետ Պէյրութի կացութեան անմիջական զարգացման մասին) Դամասկոսի Ալ Պաաս կուսակցական օրգանը, Քաթայէպի մէկ ղեկավարին նամակը կը հրատարա- կէ, գրուած 1958ին Փէրէսի (Իսրայէլ) եւ ուր 900 հազար տոլարի նպաստ մը կ'ուզէր «պայքարելու համար արա - բական միացեալ Հանրապետութեան ագ- րեսութեան դէմ Լիբանանի մէջ»:

× Շաբաթ օր Հռոմ հասած էր մարո- նիներու Խըրէյշ պատրիարքը եւ Պապը զինքը կ'ընդունէր: Նախապէս արդէն կոչ ըրած էր Պապին, Միացեալ Նահանգ- ներու եւ ընդհանրապէս Արեւմուտքին եւ ՄԱԿին, որ առաջքն առնեն քրիստոնեա - ներու ջարդին: Պատրիարքը Հռոմի մէջ ընդունած է Ֆիկառօի թղթակիցը որու ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ: Խըրէյշ պատրիարքը կ'ըսէ թէ պէտք է հաստատել թէ ռմբակոծութիւնները քը- րիստոնեաներու դէմ են: Ամբողջ Լիբա - նանեան պատերազմին ընթացքին եւ Բ. աշխարհամարտին երբեք նման փոխ-յար- ձակում չէ եղած քաղաքայիններու վրայ: Պէտք է դադրին սարսափ տարածող այս ռմբակոծութիւնները: Կ'ըսէ թէ Լիբա - նանցիք երկրին բաժանումը չեն ուզեր, « ծուղակ մըն է ուր չենք ուզեր իյնալ » կ'ըսէ պատրիարքը, որ կ'աւելցնէ.— «Ի՞նչպէս մարոնի պատրիարք մը կրնայ քանդել ինչ որ իր նախորդները շինած են: Փարիզի մէջ է, 1919 Հոկտ. 25ին, որ խաղաղութեան ժողովին կը ներկայացուի լիբանանեան Պատուիրակութեան յուշա - գիրը, իմ նախորդիս, Հօյէք պատրիար- քի կողմէ, որ կառավարութեան կողմէ լիազօրուած էր եւ նաեւ յանուն լիբա - նանեան քաղաքներուն եւ գիւղերուն ո- րոնք իրենց կցումը կ'ուզէին Լիբանանի, առանց դաւանանքի խտրութեան: Ի՞նչ կ'ուզէին բնակչութիւնները, յուշագիրը շատ յստակ է. «Վերականգնումը Լի - բանանի իր բնական եւ պատմական սահ- մաններուն մէջ, իրեն վերադարձուիլը Թուրքիոյ կողմէ պոկուած հողերուն »:

× Նախկին նախագահը, Ֆրէնճիէ եր- թալով կը մօտենայ Սուրիոյ, որուն ե- րախտապարտ է՝ «այն օժանդակութեան համար զոր չի դադրիր բերել Լիբանա- նի»: Զղորթայի եւ Էհտէնի այս քրիս - տոնեաները չափաւոր են բայց ատելու- թեամբ լեցուած քրիստոնեայ Ֆալան - ժիստներուն դէմ:

× « Դաշտին վրայ », քրիստոնեայ Ֆալանժիստները կը մեղադրեն Սուրիա- ցիք որ 13 տարու տղեկ մը սպաննած են եւ շուրջ 12 հոգի ալ վիրաւորած:

Երկու թոն զէնք հասած է Պէյրութ Վիէննայէն արեւմտեան մայրաքաղաքէ մը անցնելով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «երկինքի ուղեւար»ներու փութկոտութեան գործադուլը պիտի շա- րունակէ հսկայ դժուարութիւններ ստեղ- ծել ճամբորդներուն, մինչեւ Չորեքշաբ- թի առտու: Բացի Փարիզի օդակայաննե- րու պարզած « զաղթակայանի » պատ- կերէն, օտար երկիրներն ալ հետեւանք- ները կրած են, գլխաւորաբար Լոնտոն, Պալէառ, Ալժերիա եւն., եւն.: Տեւական կերպով 500 հազար ճամբորդ ժամերով, երբեմն օրերով կը սպասէ որ օդանաւը առնէ: Փութկոտութեան գործադուլ կը նշանակէ որ իւրաքանչիւր « հսկիչ » որ ընդհանրապէս կրնայ միաժամանակ 15 օդանաւի թռելով կամ իջնելով զբաղիլ եւ հրահանգ տալ, այս միջոցին միայն ութ օդանաւով կը զբաղի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ խռովութիւնները վերջ չեն գտներ եւ 65 ցուցարարներ դա- տարան քաշուած են: Սամիի մէջ ալ 24 հոգիի, մեծ մասով ուսանող, դատը սկը- սած է մինչ Թեհրանի մէջ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան պարսկական ճիւղի մէկ անդամը ձերբակալուած է:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ « անհետացած » կամ ձեր- բակալուած շուրջ 20 Ֆրանսացիներէն մէ- կը ազատ արձակուեցաւ: Կ'ակնկալուի որ ի մօտոյ երեք ուրիշներ ալ ազատ ար- ձակուին:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը (ոչ-ուղեկիցներու) կը փորձէ երեւոյթները գոնէ փրկել: Քուպա կրցաւ յաջողցնել որ յաջորդ վե- հաժողովը Հաւանա գումարուի 1979ին: Տարակարծութեան գլխաւոր դրդապատ - ճառներն են — ըստ կողմի — « աշխար- հակալ » կամ « միջազգայնական » մի- ջամտութիւնները եւ ազդեցութիւնները, մանաւանդ՝ Ափրիկէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանա- տան առջեւ՝ նոր միջադէպ մը պատահած է: Ամերիկացի դասախօս մը՝ Փոկոյեան, իր զաւակներուն հետ, չէ կրցած դես- պանատուն մտնել, քաղաքացորք պահակ մը արգիլած ըլլալով մուտքը:

ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ եւ պրոլետարիա- տի — այսինքն Օնասիսի աղջկան եւ խոր- հրդային պաշտօնատարին ամուսնութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի օր Մոսկուա: Քրիսթինայի երրորդ ամուսնութիւնն է եւ Կուազովի՝ երկրորդ: Ռուսը ինը տա- րու աղջնակ մըն ալ ունի: Զար լեզունե- րուն համաձայն Քրիսթինա ալ ի մօտոյ «երջանիկ դէպք»ի մը կը սպասէ: Քրիս- թինա կ'ուզէ եղեր կեանքին մեծ մասը Մոսկուա ապրիլ (ուր, ըստ օրէնքի մի- այն երկու սենեակի իրաւունք ունի բայց որոշ գումար մը վճարելով, «ընկերվա- րութեան ախոյեան» երկրին մէջ ալ լաւ յարկաբաժին կարելի է ձեռք ձգել) բայց Փարիզի Ավընիւ Ֆոշի յարկաբաժինն ալ — կարգ մը ուրիշներու հետ — կը պահէ (ի՜նչ կ'ըլլայ, ի՜նչ չըլլար...):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 19-24)

ՌՈՒՍ ԳՐԱԳԷՏԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Լենինգրադ լոյս տեսնող « Աւրորա » թերթի Յունիսի թիւին մէջ Լիւդմիլա Ռե- գին յօդուած մը ստորագրած է «Երեւա- նի բարձունքէն » վերնագրով, ուր ան - դրադարձած է արդի հայկ. ճարտարա - պետութեան, Երեւանի երիտասարդ ճար- տարապետներու աշխատանքներուն: Յօդ- ուածագիրը խօսած է նաեւ Ծիծեռնակա- բերդի յուշարձանի մասին:

×

ՔՆԱՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

Երեւանի մէջ բացուած է Քնարիկ Վար- դանեանի նկարներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են այն գործերը զորս արուեստագիտուհին ստեղծած է Ճափոն եւ Սինկափուր կատարած ճամբորդու - թիւններու ընթացքին: Ասկէ առաջ ալ նկարչուհին գործերու շարք մը նուիրած էր Չեխոսլովաքիոյ, Քուպայի, Ֆրան - սայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ քաղաքներուն եւ գիւղերուն:

«ԼՐԱԲԵՐ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ», ԹԻՒ 5, 1978

Զ. Մ. ԲՈՒՆԻԱԹՈՎԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ «ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ»Ի ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Հայաստանը սոսկ աշխարհագրական տերմին համարելու իր ձգտման մէջ Զ. Բունիաթովը իւրօրինակ չէ: Նրա «Մտորումներ»ի նման պնդումների մենք հանդիպում ենք եւ ժամանակակից թուրք յետադիմական պատմաբանների աշխատութիւններում: Հայ ժողովրդի պատմութեան համապատասխան հարցերի վերաբերեալ նրանց կողմից գրուած է համարեա բառացի նոյնը, ինչ որ Զ. Բունիաթովի «Մտորումներ»ում: Այսպէս, իր հակահայկական զառանցանքներով յայտնի, թուրք յետադիմական Էսատ Ուրաշը գրել է, որ «Հայաստանը եղել է կոնկրետ բովանդակութիւնից զուրկ, սոսկ աշխարհագրական հասկացողութիւն» (1): «Աշխարհագրական հասկացողութիւնը» Զ. Բունիաթովը փոխարինել է «աշխարհագրական տերմին»ով կամ «աշխարհագրական մեծութեամբ»: Մի այլ թուրքական գեղծարար՝ Ֆ. Կիրզիօղլուն կաշուից դուրս է գալիս ապացուցելու համար, որ երբ Հայաստանում եւ Անդրկովկասում թուրքական վարչական գոյացումներից բացի ոչ մի միւս Պետականութիւն չի եղել: Իր այդ յերիւրանքների համար նա հիմք է ընդունում այն հանգամանքը, որ հայկական եւ վրացական թագաւորները իրենց դրամները չեն հատել (2): Նոյն տեսակէտին է եւ Զ. Բունիաթովը, որը գտնում է, որ Հայերը Տիգրան Բ.ից յետոյ իրենց Պետականութիւնը չեն ունեցել, որ «չեն ունեցել իրենց դրամային համակարգը»:

Ինչ վերաբերում է Ֆ. Կիրզիօղլուն, մենք չգիտենք, բայց Զ. Բունիաթովը պարտաւոր էր իմանալ, որ Ա.–ԺԱ. դարերում գոյութիւն են ունեցել բաւականին խոշոր պետական գոյացումներ, որոնք դրամ չեն հատել, իսկ ԺԱ.–ԺԵ. դարերում եղել են շատ փոքր տեղական իշխանութիւններ, որոնք դրամ են հատել, բայց ոչ մի կերպ չեն կարող ընդունուել որպէս Պետութիւններ:

Զ. Բունիաթովը բացարձակօրէն կուրցնում է հաւասարակշռութիւնը, երբ հայ գիտնականները խօսելով պատմական անցեալի վերաբերեալ, Հայաստանի սահմաններում են տեսնում Արցախ – Խաչէնը, Նախիջեւանը եւ պատմական Հայաստանի այլ արմատական մարզերը:

Իր «Մտորումներ»ում Զ. Բունիաթովը նորից բարձրացնում է այդ հողերի հարցը: Այս հարցը պահանջում է բացառիկ լուրջ, զգոյշ վերաբերմունք, պատմական անցեալի բոլոր փաստերի մանրամասն խմացութիւն նրանց գործողութեան իրադրութիւնում: Վերջապէս մարդը, որը բարձրացնում է այս հարցը, պէտք է լինի ոչ միայն գիտակ, խորը եւ անկողմնակալ գիտնական, այլեւ քաղաքացի – միջազգայնական: Դժբախտաբար Զ. Բունիաթովը օժտուած չէ այս յատկանիշներով: Ընդհակառակն, նա ցուցադրում է անփութութիւն եւ անպատասխանատուութիւն, վնասակար խառնաշփոթութիւն մտցնելով այս հարցի մէջ: Նա անհրաժեշտ է համարել սարքելու չինծու մեկնարկ, որը եւ ձգնում է ապացուցել այն մասին, որ սկզբնաղբիւրներում յիշատակուող Նախիջեւանը ոչ թէ ներկայիս Արաքսի ափին գտնուող Նախիջեւանն է, այլ ինչ որ մի գիւղ, որը ներկայումս գտնւում է Կարսի վիլայէթում: Այդ դէպքում ինչպէս է բարեհաճում բացատրել Զ. Բունիաթովը Է. դարի «Աշխարհացոյց»ի հետեւեալ վկայութիւնը այն մասին, որ Մեծ Հայքի Վասպուրական նահանգը իր գաւառների թւում ունի «Գողթն Հարուստ Գողթնը, Նախճաւանը, ուր գտնւում է համանուն քաղաքը»(3):

Նախիջեւանի գաւառը Գողթն գաւառի հետ միասին (Օրդուբադի եւ Աբրակունիի շրջանները) եղել են պատմական Հայաստանի մէջ Երուանդեանների, Արտաշիսեանների, ինչպէս եւ Արշակունիների թագաւորութեան օրօք: Արշակունիների թագաւորութեան անկումից յետոյ նոյնպէս այդ գաւառները գտնւում էին Հայաստանի կազմում, դառնալով Սասանեան Իրանի մարզպանի կողմից ղեկավարուող կուսակալութիւն: Նրանք Հայաստանի կազմում էին գտնւում եւ արաբական տիրապետութեան ժամանակ:

706 թուականին Նախիջեւանում տեղի ունեցաւ ողբերգական դէպք: 703 թուականի հայկական ապստամբութեան ճնշումից յետոյ Խալիֆ Վալիդը հրահանգ տուեց զօրավար Մուհամմէդ Իբն–Մերվանին դատաստան տեսնել հայ նախարարների հետ: Մուհամմէդը հրամայեց Նախիջեւանի իր օգնական Քասիմին կանչել իր մօտ նախարարներին իրենց հեծեալների հետ միասին, աշխատավարձ վճարելու համար նրանց պետական մատեանում գրանցելու պատրուակով:

Բայց խաբելով, նրանց մի մասին փակեցին Նախիջեւանի եկեղեցում, իսկ միւսներին մօտակայ վանք կոչուող աւանում եւ այրեցին: Արաբների այս չարագործութեան մասին հաղորդում են հայ պատմիչներ Ղեւոնդը, Մովսէս Կաղանկատուացին, Ստեփանոս Տարօնցին, Ստեփանոս Օրբելեանը, բիւզանդական պատմիչ Թէոֆանը, Միքայէլ Սիրիացին, իսկ արաբ հեղինակները անուանել են այդ տարին «Կրակի տարի»:

Իր վարժութիւններում յոյսը դնելով ընթերցողի անտեղեակութեան վրայ, Զ. Բունիաթովը բնականաբար հարց չի տալիս թէ իսկ ի՞նչպէս վարուել հայկական բազմաթիւ միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձանների հետ, որոնք եւ ներկայումս գտնւում են նշուած հողատարածութիւնում: Հաւանաբար եթէ բունիաթովեան գործերը պայպայում եւս այսպէս լաւ գնան, ապա նա կ՚աշխատի այդ յուշարձանները եւս տեղափոխել Կարսի վիլայէթ, չնայած վերջինս դրա անհրաժեշտութիւնը չունի, քանի որ այնտեղ եւս դրանցից քիչ չկան:

Նախիջեւանի կապակցութեամբ մենք կը ցանկանայինք յիշեցնել նաեւ Ժ. դարի արաբ աշխարհագէտ Իբն-Հաուկալի տուեալները, որը խօսելով տեղական լեզուների մասին, գրում է «Դաբիլի (Դուինի), եւ Նաշաւի (Նախիջեւանի), ինչպէս նաեւ շրջակայ գաւառների բնակիչները խօսում են հայերէն» (4): Արաբական հեղինակները գիտեն միայն մէկ Նախիջեւան՝ Արաքսի ափինը:

Իսկ ինչ վերաբերում է Արցախ - Խաչէնին, ապա ըստ անտիկ բազմաթիւ հայ եւ այլ աղբիւրների վկայութեան, այս նահանգը կազմել է Մեծ Հայք կենտրոնացուած Պետութեան անբաժանելի մասը, այսինքն մտել է հայկական Երուանդեանների, Արտաշիսեանների եւ Արշակունիների հայկական թագաւորութիւնների մէջ: Այդ հաստատում է նաեւ գիտնականների մօտ մեծ հեղինակութիւն վայելող Միքայէլ Սիրիացին (5):

Յետագայում եւս Արցախը շարունակել է մնալ որպէս արաբական «Արմինիա» կուսակալութեան մէջ մտնող Հայաստանի մի մասը: Թ. դարի սկզբում Արցախի իշխաններ Սախըլ Սմբատեանը եւ Եսայի Աբու – Մուսին ղեկավարել են հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը արաբական տիրապետութեան դէմ: Մեղաւո՞ր է արդեօք Ա. Տէր – Ղեւոնդեանը, եթէ արաբական հեղինակները ընդունում են Սախըլ Սմբատեանին, որը տիրում էր Արցախ – Խաչէնին եւ շրջակայ գաւառներին, որպէս հայ պատրիկ, Հայաստանի իշխաններից մէկը (այդ սկզբնաղբիւրների տուած համապատասխան տեղեկութիւնները Զ. Բունիաթովն անգամ, հաւանաբար թիւրիմացօրէն, ճիշդ թարգմանել եւ տեղաւորել է իր գըրքում) (6): Զ. Բունիաթովին ի հարկէ ձեռնտու չէ հարց տալ, թէ ի՞նչպէս վարուել Արցախի բնակչութեան հետ, որը ինչպէս հնում, նոյնպէս եւ այժմ կազմուած է եղել եւ կազմուած է ճնշող մեծամասնութեամբ Հայերից:

Անջատելով Արցախ – Խաչէնը բուն Հայաստանի կազմից, Զ. Բունիաթովը յետագայում, եզրափակման մէջ ձգտում է աղուանա – ադրբեջանական յայտարարել այս մարզի բուն հայկական բնակչութեան հազարամեայ պատմութիւնը, ստեղծուած նիւթական եւ հոգեւոր արժէքները:

Մեր ձախողակ հեղինակը աւելի անհեթեթ դրութեան մէջ է ընկնում, երբ փորձում է «լուսաբանել» Հայաստանի ամէնից աւելի նշանակալից գաւառներից մէկի՝ Սիւնիքի պատմութեան հարցերը, որը հայ ժողովրդի ողջ պատմութեան ընթացքում կարեւորագոյն դեր է խաղացել նրա քաղաքական եւ մշակութային կեանքում: «Ինչ վերաբերում է Սիւնիքի նահանգին, ապա այն գտնուել է Առանի կազմի մէջ 577 թուականից եւ Հայաստանի կազմի մէջ է մտել միայն 1921 թուականին», անհիմն ձեւով յայտարարում է Զ. Բունիաթովը: Նա խիկապէս համոզուած է, որ իրեն ամէն ինչ թոյլատրւում է: Ստացւում է, որ մինչ 1921 թուականը գոյութիւն ունէր Առանը, որի մէջ էլ մտնում էր Սիւնիքը: Ժամանակին Զ. Բունիաթովը ճիշդ նոյն ձեւով վարւում էր եւ Դուինի՝ Հայաստանի հին մայրաքաղաքի հետ:

Կան բոլորին յայտնի ճշմարտութիւններ, որոնց մասին անյարմար է վիճել: Զ. Բունիաթովի միտումնաւոր «Մտորումներ»ը ճիշդ այդ որակի վէճ են ձեռնարկում:

Զ. Բունիաթովի «Մտորումներ»ում նշանակալից տեղ են գրաւում նրա դատողութիւնները եւ դիտողութիւնները հայ հոգեւորականութեան հասցէին: Կարելի է կարծել, թէ Զ. Բունիաթովին ամէնից աւելի անհանգստացնում է հայ հոգեւորականութիւնը: Պատմական անցեալին անիրազեկ ընթերցողին կարող է թուալ թէ դա աստուածամերժութիւն է: Ըստ «Մտորումներ»ի հեղինակի «ըմբռնման» հայ հոգեւորականութիւնը հանդիսանում է Հայաստանում օտար տիրապետութեան հաստատման հիմնական պատճառներից մէկը: Ըստ Զ. Բունիաթովի, նա ամէն կերպ օգնել է օտար նուաճողներին, առաջինն է համաձայնութեան եկել նուաճողների հետ, հայ ժողովրդի հանդէպ բռնութեան բարբարոսական արարքների կիրառման գործում, քանի որ «Եկեղեցականները ոչինչ չեն կորցրել, այլ, ընդհակառակն, միշտ էլ ձեռք են բերել»: Եւ այս բոլորն արւում է միայն նրա համար, որպէսզի մեղադրանք նետուի հայ աղբիւրների, այսինքն՝ միջնադարեան հայ գրականութեան հասցէին: Զ. Բունիաթովը գրում է. «Միջնադարեան հայ գրաւոր աղբիւրները, – իսկ նրանք համարեա բոլորն էլ գրուել են հոգեւորականութեան (կարեւոր չէ՝ սեւ թէ սպիտակ) ներկայացուցիչների ձեռքով, — լիքն են «քրիստոսասէր» արաբ ամիրաների, սելջուկ սուլթանների եւ մոնղոլ նոյանների՝ Գրիգորեան կղերականութեան նկատմամբ բարեգործութիւն ցուցաբերողների հասցէին գրուած փառաբանական ձօներով»:

Այս չարախօսութեան նպատակը պարզ է. հոգեւորականութեան քննադատութեան դիմակի տակ արատաւորել հայկական գրաւոր աղբիւրները, ցոյց տալ, որ նրանք իրենցից ներկայացնում են օտար զաւթիչների հասցէին հայ հոգեւորականութեան ստորաքարշ փառաբանութիւնների ժողովածու:

Սակայն այդ ի՞նչպէս է, որ մի քանի տարի առաջ Զ. Բունիաթովը ոչ մի միջոցի առջեւ կանգ չէր առնում, որպէսզի կորզէր մի կերպ հայ դպրութեան յուշարձանների մի մասը եւ դրանք աղուանա – ադրբեջանական յայտարարէր: Արդեօք այն ժամանակ այդ դպրութեան ստեղծագործութիւնները՝ Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ը, Կիրակոս Գանձակեցու «Պատմութիւն»ը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ միջնադարեան աղբիւրներ (7) ա՞յլ որակ ունէին:

Հայկ. ԽՍՀ ԳԱ իսկական անդամներ՝
ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
Պատմ. Գիտ. Դոկտ.
ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(Շար. – 2)

(1) Էսատ Ուրաշ, Թարիխթէ էրմէնիլեր վէ էրմէնի մեսելեսի, Իսթանպուլ, 1950, էջ 88–89:

(2) Կիրզիօղլու, Մ. Ֆախրետտին, Կարս թարիհի, հ. 1, Իսթանպուլ, 1953, էջ 296:

(3) Ս. Տ. Երեմեան, Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյց»ի, Երեւան, 1963 էջ 109:

(4) « Օփուս ժէակրաֆիքում օֆթորէ Իբն Հաուկալ 8, Լուկտ. պաթ. 1938, Բ., 349:

(5) «Քրոնիք տը Միշէլ լը Սիրիէն», Փարիզ, հ. 1, 1899, էջ 119, հ. 4, 1910, էջ 76–77:

(6) Զ. Բունիաթով, Ադրբեջանը է.–Թ. դարերում, «Սախլ Իբն Սումբաթ հայ պատրիկ» (Աբուլ Ֆարաջ), էջ 324. «Նրանք հասան վայրերի, հայ պատրիկներից մէկի՝ Սախլ Իբն Սումբաթի նահանգում» (Մասուդի), էջ 325, «Սախլ Իբն Սումբաթ, քրիստոնեայ, մէկը հայ պատրիկներից» (ալ Մակդիսի), էջ 329 եւայլն, եւայլն:

(7) Զ. Բունիաթով, Ադրբեջանը է.–Թ. դարերում, էջ 99:

ՆՈՐԱՆԿԱԼ ԵՐԿԻՐ ՄԸ՝ ՍԱԼՈՄՈՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

Աշխարհի քարտէսին վրայ, Յուլիս 7ին, նորանկախ Պետութիւն մըն ալ աւելցաւ: Կը կոչուի Սալոմոն կղզեխումբ: Ո՞ւր կը գտնուի: Խաղաղականի ծայրը, Ովկիանիոյ ցամաքամասին մէջ, Աւստրալիոյ մօտերը: Մօտաւոր հաշուով Հայաստանի տարածութիւնը ունի՝ 29.785 քառակուսի քիլոմեթր: Մայրաքաղաքն է՝ Հոնիարա՝ Կուատալքանալ կղզիին մէջ, ուր արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Ամերիկացիներու եւ Ճափոններու միջեւ Բ. աշխարհամարտին:

Բնակչութիւնը՝ 1976ի մարդահամարին 196.823 էր: Մեծամասնութիւնը՝ 94 տոկոսը Մելանեզիէններ են: Կան նաեւ փոքրամասնութիւններ, ինչպէս Փոլինեզիէններ, Միքրոնեզիէններ, Չինացիներ եւ Եւրոպացիներ: Բնակչութեան 90 առ հարիւրը կ՚ապրի գիւղական վայրերը: Թէեւ կղզեբնակներուն մեծամասնութիւնը՝ 90 տոկոսը ինքզինք կը նկատէ քրիստոնեայ, այսուհանդերձ, հեթանոսական հաւատալիքներն ու ծէսերը կենդանի կը մնան: Օրինակ, կը հաւատան, թէ օդաչուներն ու նաւերը նուէրներով լեցուն աստուածներուն կողմէ կը ղրկուին:

Անկախութեան հռչակման օրուան համար կ՚ակնկալէին, որ բոլոր խանութներուն մէջ գտնուած ապրանքները ձրի պիտի բաշխուէին: Այդպէս եղա՞ւ թէ ոչ, յայտնի չէ:

Սալոմոն արշիպեղագոսը դէպքերու բերումով երկուքի բաժնուած է: Առաջին շփումը Եւրոպայի հետ 1568ին տեղի ունեցած է: Բայց 1885ին է միայն, որ օտար իշխանութիւն մը հաստատուած է հոն: Գերմանացիք տէր դարձած են հիւսիսային մասին, փաստօրէն, գլխաւորաբար Պուկէնվիլ մեծ կղզիին: Անգլիական հովանաւորութիւնը հաստատուած է հարաւային մասին կղզիներուն վրայ 1893ին: Ա. աշխարհամարտին հիւսիսի կղզիները գրաւուած են Աւստրալիացիներու կողմէ, որոնք յանձնած են զանոնք եւ միացուցած են այժմու նորանկախ Փափուազի – Նոր Կինէին:

Հարաւի կղզիները, այսինքն նորանկախ Պետութիւնը, անգլիական ազդեցութիւնը կրած են դարէ մը ի վեր, եթէ չհաշուենք համաշխարհային Բ. պատերազմին տարիները: 1960ին, Լոնտոն կեանքի կոչած է օրէնսդիր եւ գործադիր խորհուրդներ: Ընդհանուր քուէարկութիւնները առաջին անգամ տեղի ունեցած են 1973ին: Ներքին ինքնավարութիւնը շնորհուած է 1976 Յունուար 2ին:

Նորանկախ Պետութիւնը ինքնաբաւ չէ եւ լայն չափով կախում պիտի ունենայ օտար օժանդակութիւններէ: 1978էն 1982 Անգլիա նիւթական կարեւոր նպաստ պիտի յատկացնէ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՈՔ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՔԱՌԱՄԵԱՑ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅ. ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ 1978 ՅՈՒՆԻՍ 29ԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

3. ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ

Ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք որ այս շրջանին կատարուեցաւ հիմնարկութիւնը եւ օծումը Իսի-լէ-Մուլինոյի հայահոծ գաղութին մէջ, Ս. Մարիամ Աստուածածնին եկեղեցիին, որ արդէն անհատու կերպով կը ծառայէ որպէս հոգեւոր եւ մշակութային օճախ տեղւոյն հայ ժողովուրդին: Այս գործը կարելի եղաւ իր լրումին հասցնել, կատարուած հանգանակութիւններէն զատ, շնորհիւ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի կարեւոր մէկ նուիրատուութեան: Այս առթիւ մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է բարերար հանգուցեալ Յովհաննէս Մալեանցի կարեւոր մէկ նուիրատուութիւնը մեր եկեղեցիին, զոր յատկացուցինք Իսիի եկեղեցւոյ շինութեան: Այս շինութիւնը արժած է շուրջ երկու միլիոն ֆր.:

Նոյնպէս հաճոյքով է որ կ'արձանագրենք կառուցումը Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ կից շէնքին, որ ներկայիս կը ծառայէ արդէն որպէս ծխատուն, եւ մօտիկ ատենէն ալ պիտի ծառայէ որպէս դպրոց եւ մանկապարտէզ՝ գաղութին հայ մանուկներուն համար: Այս շինութիւնը արժած է շուրջ 900.000 ֆրանք:

Վերջապէս վարչութիւնս յարմար կը նկատէ բարենորոգել Առաջնորդարանի շէնքը եւ բարեզարդել անոր դահլիճը: Այդ ուղղութեամբ ներկայիս կը մշակուի ծրագիր մը զոր սիրայօժար կը պատրաստէ վարչութեանս անդամ Պ. Բ. Տէր-Սարգիսեան:

4. ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ

Այս շրջանին, գոհունակութեամբ եւ շնորհակալութեամբ արձանագրած ենք անունները նոր բարերարներու. անոնք են.— Զարուհի Թորոսեան, Եւփիմէ Աւետիսեան, Աստղա Թորոսեան, Վրոյր Հալէպլեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Թադէոս Սեթեան, Մարկրիթ Շմաւոնեան, Խաչիկ Թորոսեան, Սրբուհի Թորոսեան, Վերթայմ Աղապէկեան, Հայկ Աղապէկեան, Սօֆի-Ռոզ Գանճեան, Նոյեմի Ամպէրեան, Գառնիկ Մոմճեան, Գաբրիէլ Համբարձումեան, Մովսէս եւ Նարդուհի Տէմիրճեան, Սիրարփի Զ. Սանթուրեան - Հալէպլեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կըկըզեան, Մարիամ Ակօռայեան, Վիքթօրիա Արսլանեան, Վալանթէն Ղուկասեան, Վահրամ Արսլանեան եւ Մանիկ Քոչարեան:

5. ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Անցնող չորս տարիներուն ալ, կանոնաւորաբար եւ պատշաճ կերպով ոգեկոչուեցաւ 1915ի Եղեռնին նահատակուած զոհերուն յիշատակը, Ապրիլ 24ի օրը, հովանաւորութեամբ երեք կրօնական համայնքներու հոգեւոր պետերուն, եւ մասնակցութեամբը բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն: Ամէն տարի անխափան, եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ծաղկեպսակ դրուեցաւ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, իսկ երեկոյեան՝ սարքուեցաւ ժողովրդային յուշահանդէս:

6. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Այս շրջանին, երիցս ուրախութիւնն ու պատիւը ունեցանք Փարիզի մէջ ընդունելու այցելութիւնը Նորին Ս. Օծութիւն Տէր Տէր Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի:

Առաջին այցելութիւնը եղաւ 1975 Յունիս 12ին, որու ընթացքին՝ Հայրապետը օծումը կատարեց Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին: Հայրապետի նախագահութեամբ գումարուեցաւ նաեւ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի թեմերու եկեղեցական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներու Բ. համագումար ժողովը:

Երկրորդ այցելութիւնը տեղի ունեցաւ 1976 Յունիս 26ին, մեր Առաջնորդ Ս. Հօր անձնական հրաւէրին վրայ:

Իսկ երրորդ այցելութիւնը տեղի ունեցաւ 1978 Փետրուար 9ին, իրաքի հայ գաղութին իր տուած այցելութենէն՝ դէպի Ս. Էջմիածին վերադարձի ճամբուն վրայ:

Բոլոր այցելութիւններու ընթացքին, Հայրապետը տուաւ՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցիէն՝ իր հայրապետական պատգամներն ու օրհնութիւնները: Անոր ի պատիւ սարքուեցան ժողովրդային հացկերոյթ եւ այլ պատշաճ ընդունելութիւններ: Հայրապետը ընդունեցաւ նաեւ օտար թէ հայ եկեղեցական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններ, եւ ինքն ալ տուաւ այցելութիւններ պաշտօնական անձերու:

7. Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին քառամեակին, երկու անգամ Փարիզ՝ մեր մէջ ունենալու հաճելի պատեհութիւնը ունեցանք Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝ Ամեն. Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեանը:

Առաջին անգամ, Պատրիարքը իր այցելութիւնը կուտար ամբողջ Ֆրանսայի հայ գաղութին, նպատակ ունենալով նիւթական օժանդակութիւն ձեռք բերել Թուրքիոյ գաւառներու օգնութեան կարօտ հայ ազգակիցներուն համար: Այդ առթիւ է որ Փարիզ ժամանեց 1974 Նոյեմբեր 15ին, եւ Նոյ. 17ին պատարագեց ու քարոզեց Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ:

Երկրորդ անգամ Պատրիարքը Փարիզ եկաւ 1976 Հոկտ. 22ին, ոչ պաշտօնական առաքելութեամբ Հոկտ. 24ին քարոզեց Մայր եկեղեցւոյ խորանէն, եւ իրեն ի պատիւ վարչութիւնս ալ սարքեց հացկերոյթ մը:

8. ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ընդառաջ երթալով Հայրապետի կոչին՝ օգնութեան հասնելու լիբանահայ աղէտեալներուն, Փարիզի մէջ կազմուեցաւ օգնութեան յատուկ յանձնախումբ մը՝ նախագահութեանը տակ մեր Առաջնորդ Ս. Հօր: Այս նպատակին համար, Փարիզէն եւ գաւառներէն եղած նուիրատուութիւններուն գումարը (աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք) մաս առ մաս փոխանցուեցաւ Լիբանան, յատկացուելու համար իր նպատակին:

9. ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԹԵՄԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

Արեւմտեան Եւրոպայի զանազան երկիրներու հայ գաղութներուն մէջ՝ նոր եկեղեցական համայնքներ կազմակերպելու եւ գոյութիւն ունեցողներն ալ ամրապնդելու նպատակաւ, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Եպս. Նագգաշեանի ընկերակցութեամբ, հովուական այցելութիւններ տուաւ՝ մասնաւորաբար Ամսթերտամի (Հոլանտա) եւ Սթոքհոլմի (Շուէտ) հայ գաղութներուն:

Այցելութիւններ եւս տրուած են Եւրոպայի բոլոր միւս գաղութներուն:

(Շար. - 2)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ ՎԵՐԱՇԻՆԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1977 Սեպտ. թուականը յատկանշական օրեր արձանագրեց մեր Միութեան պատմութեան մէջ: Հայաստանէն ներս, Նոր Սեբաստիոյ աւանին հիմնադրութեան 50ամեակի ուխտագնացութեան օրերն էին, որուն մասնակցեցան աւելի քան 200 Սեբաստացիներ, Միացեալ Նահանգներու զանազան վայրերէն, Ֆրանսայէն, երեք անձեր՝ Աւստրալիայէն, եւ մէկական անձեր՝ Դամասկոսէն եւ Սպանիայէն:

Այս ուխտագնացութեան մասնակցողներուն հոգիները առատացան գոհունակութեամբ երբ ականատես եղան իրենց զոհաբերութեան եւ ծառայութեան պայծառ արդիւնքներուն: Սեփական աչքերով տեսան քաղաքամայր Երեւանի ծոցին՝ յարաշարժ աճը Նոր Սեբաստիա աւանին, ուր մեղուաջան ճշդապահութեամբ կը գործեն ու կը նիւթեն հազարէ աւելի աշխատող ձեռքեր Մետաքսի գործարանին մէջ, 1500 աշակերտներ՝ ազգային դաստիարակութեամբ կը ճառագեն Դանիէլ Վարուժան դպրոցին շուքին ներքեւ, քիչ մը անդին՝ Սեբաստիա պողոտային վրայ ժպտուն հիւրընկալութեամբ կը կանգնի Սեբաստիա հիւրանոցը, իսկ Սեբաստիա մանկապարտէզը՝ մանուկներու ծաղկեփունջ մըն է հոտաւէտ:

Անցեալ 50 տարիներուն (1927—1977), չափազանցութիւն թող չնկատուի, Սեբաստահայ Վերաշինաց Միութեան ընծայած նուիրատուութիւններուն եւ կատարած առաքումներուն հնչիւն քանակը կ'անցնի երեք քառորդ միլիոն տոլարի թուանշանը:

Տակաւին նոր ղրկուեցան երեք գիրաշարեքենաներ՝ 36.000 տոլարի արժողութեամբ. հիւանդանոցի կազմածներ՝ 17 հազար տոլարի. Երեւանի համալսարանին մէջ գործածելի զանազան գործիքներ՝ շուրջ 10.000 տոլարի. կարելի չէ չյիշել Երեւանի կենսաբանական հիմնարկին կատարուած առաքումները՝ աւելի քան 10 հազար տոլարի արժողութեամբ: Տակաւին կ'երկարի շարքը անոնց պատկառելի գնացքին:

Սեբաստահայ Միութիւնը պարտականութիւն նկատած է օգնութեան ձեռք երկարել նաեւ Սփիւռքի հայապահպանման կարիքներուն: Երուսաղէմի Թարգմանչաց վարժարանին կը յատկացնէ տարեկան 600 տոլար. Պոլսոյ Ս. Խաչ դպրեվանքին եւ այլ նպատակներու՝ տարեկան հազար տոլար, Հալէպի հայ Մարրանոցին՝ այս տարի կը յատկացուի 3000 տոլար, լուացքի եւ չորցնելիք մեքենաներու հաշւոյն. Կիլիկեան դպրոցին՝ 300 տոլար, Հայկազեան դպրոցին՝ 300, իսկ Նիւ Եորքի Առաջնորդարանին հսկողութեան ներքեւ Հայ Լեզուի քաժամունքին՝ տարեկան հազար: Բախտաւոր ենք որ չունինք կարօտեալներ, բացի մէկ երկու տարեքաւորներէ, որոնց կը ղրկուին որոշ գումարներ ի Սեբաստիա:

Ուրեմն այս Հաղորդագրութեամբ պաշտօնապէս կը յայտարարենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն, որ Համասեբաստահայ Վերաշինաց Միութեան տարեկան Պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Տիթրօյթի մէջ, Սեպտ. 7, 8, 9, Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերուն: Պատգամաւորներու հիւրասիրութեան եւ ժողովներու բարւոք կարգադրութիւններու առընչութեամբ ամէն ինչ հանդստաւէտ եւ դիւրասահ ընթանալու համար, Տիթրօյթի մեր մասնաճիւղին ժրաջան անդամները կը դիմեն լաւագոյն միջոցառումներու:

Ի դիմաց Համասեբաստահայ
Վերաշինաց Միութեան
Կեդր. Վարչութեան

Ատենապետ ԶԱՐԵՀ Գ. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Գործ. քարտուղար ԳՐԻԳՈՐ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

1.

Ոստիկանները տարածուեցին գետնին: Ներսէս Զավուշը իջաւ ձիուց, նրանց կապկպեց սանձերով, բերանները ձի մաքրելու քըջեր խոթեց ու մտաւ փայտաշէն ախոռը: Երկու ոստիկան էլ քնած էին այնտեղ: Ներսէսը շոքեց մէկի բկին ու դաշոյնը հանեց. «Տէ՛ր Աստուած, օգնիր, որ սպանող դառնամ»: Աղմուկ չեղաւ, մորթուողները նոյնիսկ չիմացան, թէ ով է իրենց հոգէառը: Ներսէս Զավուշը վերցրեց նրանց զէնքերը, ձիերը կապեց միմեանց ու հեծնելով իր ձին՝ միւսներին առաջ արեց: Մի պահ կանգնեց բերանները խցուած թուրքերի գլխավերեւը:

— Է՛յ, արդարներ, ես Փիրդալի Ներսէս Զավուշն եմ, իմացէք:

Ծիծաղեց հաճոյքով, նրանց գլխի վրայով թռցրեց ձին:

Գոհանամք լերան գագաթին երեւաց արեւը: Այգիների արանքում ուրախ պըլպըլաց Երզնկա տանող ճանապարհը:

×

Աղբիւրի քարէ ղուռի ջրով Գուրբան Ալի Մանուկը լողացնում էր իր ձին: Դա մի քանի օր առաջ էր նուէր ստացել ոստիկանապետ Քեմալ բէյից: Բէյը գովել էր նրան էլ, ձիուն էլ: «Ձին հայի է, տղաս, հաւատն ուրանալ տուր»: Գուրբան Ալին ջրով շփում էր ձիու ողորկ մարմինը: «Որրրո՛ւկս, երեւում է դու էլ ես կարօտում քո լեռները, քո տունը, որտեղից քեզ պոկել են: Դժբախտ գեբի»: Աղբիւրի կամարին փոշիով ծածկուել, մթնել էին ինչ-որ գրեր: Գուրբան Ալին ջուր ցանեց քարերին: Փոշին գնաց ու երեւացին Հայոց տառերի համաչափ շարքը: «Պլուզ Յովհաննէս շինեցի կամար ակս վարարս...» Նորից կարդաց՝ ուրախանալով, որ չի մոռացել իր մօր լեզուն: Չէր զգում, որ ձին լիզում է իր ծոծրակը: Երբ զգաց՝ յուզուեց, համբուրեց նրա թաց մռութը: «Խե՛ղճ որբուկս, բախտակի՛ցս»: Մի շաբաթ է ամէն տեղ նա իր ձիու հետ է, նրանից անբաժան: Ոստիկանները երբեմն կատակում են. «Եկ քեզ պսակենք քո այդ քուռակի հետ, Գուրբան Ալի»: Տղան ծիծաղում է՝ ուրախ ձեւանալով: «Բարի կը լինի, ասում է: Պսակուելիս քուռակս մի լաւ կը համբուրի ղուրանը»:

Ձին լողացրեց պրծաւ, թամբեց, մօտեցաւ աղբիւրի ակին՝ ձեռքերը լուանալու: Մի ուրիշ ձիու մռութ կախուեց ջրի վրայ:

— Մանո՛ւկ:

Գլուխը չբարձրացրեց: Օտար ձին սկըսեց ջուր խմել: Ո՞վ է ձիաւորը, ո՞րտեղից նա գիտի իր օրօրոցի անունը: Բարեկա՞մ է, թէ թշնամի: Ձայնը նորից կրկնուեց:

— Մանուկ, ես Ներսէս Զավուշն եմ:

Մանուկը զարմացած մնաց նոյն դիրքում:

— Աչքս լո՛յս: Յետոյ ի՛նչ, որ դուք Ներսէս Զավուշն էք: Նման մարդ ես չեմ տեսել:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(117 - Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր–Վարդանեան, Բալուեան, Պալէք-եան, Թապաքեան ընտանիքները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, գրաւոր, հեռաձայնով, մամուլով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ եւ ազգականին՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Յունիս 26ին Մարսէյլ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Միհրան Մըսըրլեանի մահուան առթիւ, Տիկին Շաղուկեան 50ական ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, «Աշխարհ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

DEMANDE D'EMPLOI

Un linotypiste de langue arménienne cherche un emploi.

S'adresser : Sarafian

3, Impasse Baudron — 75013 Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան։

PELERINAGE en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

Ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

Շնորհիւ եղած դիմումներուն

11 օր Երեւանի մէջ

ՍԵՊՏ. 28ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

ԳԻՆ.- 2780 ՖՐ.

×

ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30ԷՆ ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

FESTIVAL DE CINEMA DE TROUVILLE

du 21 au 27 Août

PRESENTATION DU FILM :

le Génocide des Arméniens en 1915

vu par le Peintre PAPAZ

LE MERCREDI 23 AOUT A 17 HEURES

au cours de la semaine seront exposées *les Oeuvres du Génocide dans le hall du Casino de Trouville*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Միսաք Մանուշեանի մահարձանին ու Արփէն Դաւիթեանի շիրմի կառուցման.—

Ա. ՑԱՆԿ

Դպիրեան Միւզան 250 ֆր., Ալիքսանեան Աւետիս 100, Ճերմակեան Սուրէն, Հանչերեան Ժաք 200ական, Ասատուրեան Ծերոն 1000, Գալֆայեան Սուրէն 550, Թուլումճեան Կարպիս 500, Էլէկեան Պարէտ 200, Պէրպէրեան Յակոբ 100, Զորայեան Աստղիկ 500, Գարայեան Հանրի 1000, Տէր–Թովմասեան Ժ. 500, Պէկչէրեան 350, Քիւթնէրեան Զարմայր 200, Զաքրեան Արսէն 1000, Մնակեան Վահան 100, Արսէնեան Յարութիւն 500, Կիւլպէնկեան Միսաք 550, ոմն 500։

Ընդհ. գումար Ա. ցանկի 8300 ֆր.։

×

Մ. Մանուշեանի բրոնզեայ կիսանդրին եւ տուֆ քարէ պատուանդանը (2 մ. 80 բարձ. 0 մ. 90 լայնք) Երեւանէն Մոսկուա ղրկուած է, անկէ փոխադրուելու համար Փարիզ։

Հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի Նոյեմբեր 5ին, ի ներկայութեան Հայրենի պաշտօնական հիւրերու եւ ֆրանսական ու դաշնակից Պետութեանց զինւորական ու զինուորական ներկայացուցիչներու, հովանաւորութեամբ ֆրանսական ու օտար նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Ազգ. Միութեանց։

Միութիւնս կոչ կ'ընէ համայն Ֆրանսահայութեան անխտրաբար բոլոր անոնով սպայքարած ու պատուով ինկած են մեր հերոս մարտիկները յանուն Ֆրանսայի եւ Մայր Հայրենիքի պաշտպանութեան ու նուիրական հայ դատին արդարութեան ի նպաստ։

Յարգելի նուիրատուներուն առ ի յիշատակ պիտի յանձնուի Արա Յարութիւնեանի դիմադրական տեսարանի մը գծագրութեամբ պատկերազարդուած պատուոյ դեր, հարկադրաբար ֆրանսերէն խմբագրուած, ուր սակայն իր արժանի տեղն ունի հայրենի կառավարութեան յուզիչ վերաբերմունքին յիշատակութիւնը հայերէն լեզուով՝ հերոսներու յիշատակին՝ հայրենիքն անմոռաց։

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել մանաւանդ փոսթով թէ չէքով, պանքի կամ չէք փոստալի, վարչութեանս հետեւեալ երկու անդամներէն մէկին անունով.

M. Arsène TCHAKARIAN
28, Av. D. Casanova,
94400 Vitry-sur-Seine

M Tzéron ASSADOURIAN
3, Impasse Baudran — 75013 Paris

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3550F

AOUT : du 04 au 17 Août
: du 18 au 31 Août

Septembre : du 01 au 14 Septembre

Octobre : du 06 au 19 Octobre

Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2550F

AOUT : du 11 au 17 Août

Septembre : du 08 au 14 Septembre
du 22 au 28 Septembre

Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre

Novembre : du 17 au 23 Novembre

Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS — CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès — tél. 928 00 98 - 928 03 88

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2
MERCREDI
2 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 230 Ֆ.	Վեցամսեայ	125 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 260 Ֆ.	հատը	1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.175
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.175

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԷ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

«Յառաջ», այսօր, կը թեւակոխէ իր 54րդ տարին: Ամէնէն լաւատեսներն իսկ, հաւանաբար, չհաւատային թէ կարելի պիտի ըլլար հայերէն օրաթերթի մը դիմանալ այսքան տարիներ, իր հիմնադրին իսկ բանաձեւումով՝ այս լքուած պողոտաներուն վրայ:

Դիմանալուն, այլ մանաւա՛նդ տոկալուն, գլխաւոր գաղտնիքը պէտք է տեսնել, անկասկած, նախ թերթին հիմնադրին աննկուն կամքին ու անշահախնդիր նկարագրին մէջ, բայց նաեւ այն ոգիին, զոր ան տուաւ ի՛ր թերթին եւ որուն շնորհիւ ան վայելեց գաղութին խոր համակրանքը, որ տարիներու հետ աւելի ալ շեշտուեցաւ:

Աւելի քան կիսադարեան իր կեանքին մէջ, «Յառաջ» շատ տաք ու պաղ տեսաւ: «Գաղթական» նման իր ժողովուրդին, տեղահան եղաւ բազմիցս, տպարանէ տպարան, խմբագրատունէ խմբագրատուն, մինչեւ աւելի հինգ տարի առաջ, երբ շնորհիւ քանի մը անձնուէր համակիրներու ինքնաբուխ մասնակցութեան, կրցաւ տեղաւորուիլ աւելի հաստատուն վայր մը, ուրկէ կը շարունակէ, միշտ նոյն ոգիով, տարածել իր խօսքը:

Տեսակէտի թերթ, «Յառաջ», իր ծնունդէն իսկ, անշեղօրէն ծառայեց նոյն գաղափարականին: Իր հաւատոյ հանգանակը եղաւ միշտ՝ հայ դատը, անոր քաղաքական թէ մշակութային զոյգ երեսներով: Քաղաքականը՝ ազատ ու ամբողջացած հայրենիք մը՝ ամբողջական հայութեամբ ու մշակութայինը՝ անաղարտ պահպանումը եւ տարածումը լեզուին ու գրականութեան:

Պայքարեցաւ բոլոր բռնակալութեանց դէմ, փաշական թէ սթալինեան ու ամէն բանէ աւելի սիրեց ազատութիւնը՝ մտքի ու գրչի: Գիտցաւ կամաւոր լռութիւն պահել երբ թշնամին նստած էր Ֆրանսայի սրտին վրայ, կրկին լոյս աշխարհ գալու համար, այս երկրորդ հայրենիքին ազատագրումին հետ:

Իր ճամբան փշոտ եղաւ յաճախ: Ընթացիկ հոգերու կողքին, կրեց մեծ կորուստներ: Նախ մեկնեցաւ Նաւապետը: Ու տարիներու ընթացքին անքրաժան երրորդութիւնը ամբողջացաւ Նարդունիով ու Հրանտ-Սամուէլով: Տարիները իրենց հետ տարին նաեւ ուրակաւոր բազմաթիւ աշխատակիցներ: Նաւը, սակայն, չընկղմեցաւ, քանի այդ նոյն տարիներու ընթացքին, մեկնողներու շունչին տակ հասած էին նոր ուժեր, որոնք գիտէին թէ իրենց ճաւին պարտքն է՝ ջահը վառ պահել: Այդպէս սորված էին, տոգորուած նոյն ոգիով: Պահ մը կը տարուինք խորհելու թէ Շ.ի իսկ մտքէն պիտի չանցնէր թէ ինք, պիտի շարունակէ ապրիլ ի՛ր թերթով, իր մահէն 21 տարիներ ետք: Թէ «Յառաջ», թէեւ որբացած, պիտի մնայ ա՛յն թերթը, որ միս ու ոսկոր եղած իր գաղութին հետ, ընկրկիլ պիտի չգիտնայ, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն: Պիտի շարունակէ «իր իւղով տապկուելով» տեւել, երբ տեղական օրաթերթեր, յաճախ, կէս ճամբան կը մնան:

Այսօր, իր նոր հանգրուանի սեմին, «Յառաջ» ոչ կեղծ համեստութիւնն ունի գոհ ըլլալու իր 53րդ տարիներու հաշուեկշիռէն, ոչ ալ սնափառութիւնն ունի միայն ինքնագոհ ըլլալու: Գիտէ որ պէտք է տայ աւելին եւ աւելի լաւը: Գիտէ որ միշտ արժանի պէտք է մնայ այն անվերապահ վստահութեան զոր կը վայելէ: Գիտէ որ միշտ հաւատարիմ պէտք է մնայ իր կոչումին՝ տոկալ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ԻՐԱՔԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ ՀՐԱՑԱՆԱՁԳՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ, 5 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

ԻՐԱՔՑԻՆԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՐԱԿ ԲԱՑԻՆ ԵՐԲ ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԷՐ

Բացատրութիւններ շատ կը տրուին բայց ոչ մէկը կրնայ տրամաբանական ըլլալ: Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի է բացատրել որ Փարիզի Իրաքեան դեսպանատան ապահովութեան ուժերը յանկարծ կրակ բանան, երբ ահաբեկիչը յանձնուած էր եւ ֆրանսացի ոստիկանները զէնքը կառքը կը դնէին, մեռցնելով ֆրանսացի ոստիկան մը: Ամէն ինչ կը սկսէր Երկուշաբթի առտու ժամը 10.15ին երբ Փարիզի վրայ փոթորիկ ու տեղատարափ անձրեւ էր: «Արաբական դիմագիծով» երկու հոգի կը մտնեն Իրաքի դեսպանատունը, rue de la Faisanderie եւ կ'ուզեն զինուորական կցորդը տեսնել բայց գրեթէ միաժամանակ, մինչ մէկը սանդուխներէն կը բարձրանար, միւսը գնդացիրը կը հանէր եւ կը սկսէր «խենթի պէս» (ըստ ներկաներուն) կրակել, պահակ մը անմիջապէս կը հակադէր եւ խուճապ կը ստեղծուէր ու երկրորդ մարդը իրար անցած կը փախէր: Դեսպանատունը կը մնար ուրեմն միայն մէկ ահաբեկիչ, որ պատանդ կը բռնէր բոլոր ներկաները, զորս կ'արգելափակէր դեսպանին գրասենեակը: Մինչեւ հարցին կարգադրութիւնը - յիմարօրէն արիւնալի — կարելի չէր ըլլար յստակ գիտնալ թէ քանի՞ պատանդ կայ եւ քանի՞ ահաբեկիչ: Պաշարման վիճակը պիտի տեւէր մինչեւ երեկոյեան ժամը 18.20 մինչ նոյն ատեն կը շարունակուէին բանակցութիւնները: Դեսպանատան շուրջ՝ ապահովութեան ուժեր եւ հրշանդատար կառքեր եւ բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ: Նոյն ատեն, Էլիզէէն դուրս կ'ելլէր Իրաքի դեսպանը եւ կ'իմանար թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ «իր հողամասին» վրայ, քանի ծանօթ է որ դեսպանատունները երկրին պատկանող անձեռնմխելի հողամասեր են: Դեսպանը կը հասնէր դեսպանատան առջեւ, իրեն հետ նաեւ՝ արաբական լիկայի անդամներ: Ի վերջոյ կը կը պարզուէր, որ ահաբեկիչը կը պահանջէր օդանաւ մը Լոնտոն երթալու համար եւ ազատագրումը այն կնոջ, որ ձերբակալուած էր Լոնտոն, ձեռնառումբ մը նետելէն ետք Իրաքի դեսպանին կառքին վրայ: Կը հաստատուէր այն տպաւորութիւնը, որ ինչ որ կը պատահէր Փարիզ, շարունակութիւնն էր Լոնտոնի, անցեալ շաբթուան, դէպքերուն:

Ժամը 18.25ին է որ ահաբեկիչը կը համաձայնէր յանձնուիլ, ոստիկանապետ Օթավիոլի պատճառաբանութիւնները զէնքը համոզած ըլլալով: Ոստիկանապետին կառքը կը յառաջանր, Օթավիոլի դեսպանատուն կը մտնէր եւ կը վերադառնար ահաբեկիչին հետ եւ անոր հետ կառք մտած պահուն է, որ իրաքեան ուժեր կրակ կը բանային, տեղն ու տեղը սպաննելով ֆրանսացի գաղտնի ոստիկան մը: Կը սպաննուէր նաեւ իրենցմէ մէկը երբ ֆրանսացի ոստիկանները, բան չհասկնալով հանդերձ, իրենց կարգին կը կրակէին: Ոչ ոք բան մը կը հասկնար եւ Երեքշաբթի օր քննութիւն բացուած էր: Կը պարզուէր որ ահաբեկիչը եղբայրն է Լոնտոնի ՊԱԿի ներկայացուցիչ Համամիի, որ սպաննուեցաւ Յունուար 4ին:

Միջազգային հաշուեյարդար մըն է կրկին, որ տեղի կ'ունենայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀ. 41ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Վերջին հանդիպումներու արդիւնքներն են.—

Դինամօ (Թ) Դինամօ (Մ) 1 – 1, Շախտեօր Դինամօ(Կ) 2-0, Լոկոմոտիւ - Կայրաթ 0 – 2

Դասաւորման գլուխն է 18 մրցումներէ ետք, Դինամօ - Թիֆլիզ 28 կէտով: Իրեն կը յաջորդեն.— Շախտեօր, ԲԿՍԱ, Զերնոմորեց, Տորպեդօ եւ Դինամօ – Մոսկուա:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ԶՕՐՔԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՈՒԺ ՁԵՆ ՈՒԶԵՐ

Լիբանանի «տարօրինակ պատերազմը» ամէն օր նոր երեւոյթ մը կ'առնէ եւ ամէն օր դիմագիծ կը փոխեն հակամարտ ուժերը: Այս անգամ միջ-լիբանանեան է կռիւը: Հարաւ – Լիբանանի Քրիստոնեայ (Քաթայէպի) քաղաքազօրքերն են որ ետ մղած են լիբանանեան բանակի օրինապահ ուժերը: Ձեն վարանած նոյնիսկ թնդանօթ գործածելէ: Յայտնի չէ որ ի՞նչ պիտի ընէր կառավարութիւնը, որու հրահանգով է որ կը կատարուի լիբանանեան ուժերու յառաջացումը դէպի Հարաւ: Իսրայէլ կ'ըսէ թէ «սուրիական կարգադրութիւն» մըն է, բայց կառավարութեան բաները բոլորովին հերքեց:

Պէյրութի արեւելեան գօտիի մէջ ալ, սուրիական «խաղաղապահ» ուժերու բախումները չեն դադրիր քրիստոնեաներու հետ: 9 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կայ:

× Հաւանայի մէջ, ուր կը մասնակցի Երիտասարդութեան միջազգային փառատօնին որու թեման է «հակաշխարհակալութիւնը», Արաֆաթ մեղադրած է Գարթըրը, որ կը լռէ ի տես Հարաւ - Լիբանանի բնակչութեան «ցանդուածային մաքրագործումին»:

× Փարիզի Մաթէն օրաթերթին ձեռք ձգած լուրերուն համաձայն, 1000 քաղաքական բանտարկեալ կայ Սուրիա: Այս լուրը կուտայ Մերձաւոր - Արեւելքի քաղաքական արգելափակեալներու պաշտպան կոմիտէն եւ կը ճշդէ նաեւ վերջերս ձերբակալուած անձերու անուններ:

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Երեքշաբթի առտու ժամը 9ին, Նոր Սերունդի բանակումը ողջ-առողջ հասած է Շանփանժի բանակավայրը:

Թուրքիա նորէն գոհ չէ Ամերիկայէն

—o—

Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտին դրական այլ պայմանական որոշումը, ի նպաստ Թուրքիոյ զինարգելի վերացման, բոլորովին չի գոհացներ Թուրքիան: Ստորեւ թրքական հակազդեցութիւնները, Յուլիս 27 թուականով.—

×

ԱՆԳԱՐԱ.— Ամերիկեան Ծերակոյտին տուած պայմանաւոր որոշումը զինարգելի մասին, գոհունակութիւն չպատճառեց թրքական շրջանակներուն եւ վարչապետ Էճէվիտ յայտարարեց թէ «ան երկսայրի բան մըն» է, որ կրնայ անպատեհութիւններ ստեղծել, ունենալով նաեւ ինչ ինչ նպաստաւոր եւ օգտակար կողմեր: Էճէվիտ չեշտեց թէ յունական խմբակը կրնայ օգտագործել որոշումին մէջ յիշուած արաձգական կէտերը եւ ձգձգել Կիպրոսի վէճին լուծման անհրաժեշտութիւնը: Տրուած որոշումը կրնայ ժխտական ազդեցութիւն գործել նաեւ Թուքեւհելլէն եւ Թուրքամերիկեան յարաբերութիւններուն վրայ եւ նոր ձրգտումներ յառաջ բերել: Միայն թէ որոշմնագրին մէջ նպաստաւոր կէտ մը կայ, որով Կիպրոսի խնդրին լուծման մէջ Թուրքիոյ չափ Յունաստանի ալ պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան բաժին մը կը վիճակի:

Աթէնք եւս դժգոհ մնացած է եւ կը յայտնէ թէ տրուած որոշումը աննպաստ ազդեցութիւն պիտի գործէ արդէն իսկ ձգտեալ կացութեան վրայ: Հելլէն կառավարութիւնը իր ցաւը յայտնեց, իսկ հելլէն ընդդիմադիրները առարկեցին թէ այս որոշումով Ամերիկա զիջողութիւններ ըրաւ Թուրքիոյ: Աթէնք պնդեց թէ նոր եւ լուրջ խնդիրներ պիտի ծագին Կիպրոսի շուրջ եւ պիտի վտանգեն անոր ապագան:

Գարթըր գոհ է սակայն եւ Ծերակոյտի որոշումը դրուատեց մանաւանդ անով որ զինարգելը կը ջնջէ քուէներու կարեւոր առաւելութեամբ մը, հոգ չէ թէ ինչ-ինչ պայմաններով: Ամերիկայի արեւելեան Միջերկրականեան քաղաքականութիւնը որ իր մէջ կ'ընդգրկէ Թուրքիան, Կիպրոսը եւ Յունաստանը, այս որոշումով աւելի ամուր եւ ապահով փուլի մը մէջ պիտի մտնէ: Գարթըր եւ Քոնկրէսը տեւականօրէն պիտի հետեւին Կիպրոսի վէճին զարգացումներուն եւ ամերիկեան զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւնները ըստ այնմ պիտի գործադրուին: Ամերիկեան Արտաքին Նախարարութիւնն ալ յայտնեց թէ տրուած որոշումով կարելի է պարծիլ: ՕԹԱՆի եւ Հասարակաց Շուկայի շրջանակներն ալ չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը, եւ ամբողջ արեւմտեան պետութիւնները կը գնահատեն անոր կարեւորութիւնը: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ տրուած որոշումը նկատեց «երջանկաբեր առիթ մը» ՕԹԱՆի համար:

Եւ սակայն, կառավարական եւ թրքական շրջանակներ չեն բաժներ այս գոհունակութիւնը եւ զինարգելի ջնջման որոշումը արմատական եւ գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը չեն նկատեր: Մանաւանդ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները զայն կը նկատեն ձախողանք մը Էճէվիտի կառավարութեան համար: Արդարեւ կուսակցութեան նախագահ Տէմիրէլ ըսաւ.- Այսքան զիջողութիւն ըրին եւ բանի մը օգուտ չըրաւ: Միլլի Սէլամէթ կուսակցութիւնն ալ յայտարարեց.- Ամերիկա դեռ չէ հրաժարած մեր արտաքին քաղաքականութեան ուղղութիւն տալու իր ունակութենէն,

«ԼՐԱԲԵՐ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ», Թիւ 5, 1978

Զ. Մ. ԲՈՒՆԻԱԹՈՎԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ «ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ»Ի ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Զ. Բունիաթովը ի զուր է զրպարտում հայ միջնադարեան հեղինակներին: Նրանք չեն գովերգել իրենց երկիրը աւերողներին: «Քրիստոսասէր» արաբ զաւթիչների մասին բոլորից շատ գրել է Ղեւոնդ վարդապետը եւ հէնց նա էլ այլ չարագործութիւնների թւում նկարագրել է, թէ ինչպէս Նախիջեւանի եւ վանքի եկեղեցիներում այրուել են հայ նախարարական տների հարիւրաւոր ներկայացուցիչներ (1):

Հետապնդուելով ագահ արաբ ոստիկանի կողմից, կաթողիկոս Յովհաննէս Դրասխանակերտցին արիւնով եւ արցունքներով է նկարագրել իր երկրին հասած արհաւիրքները: Բաւական է բերել միայն նրա գրքի մի քանի գլուխների վերնագրերը, ցոյց տալու համար, թէ ինչպէս է վերաբերուել պատմիչը իր երկիրը աւերողներին. գլուխ ԺԹ. — «Տանջանքների մասին, որոնք կրել է Հայոց երկիրը Աղարացիների պատճառով», գլուխ ԻԴ. — «Այն մասին, թէ ինչպէս Թալանեցին Բագուան գիւղի եկեղեցու կայքը, ժողովրդին եւ չարերի տանջանքները» եւայլն:

Թուրք – Սելջուկների բարբարոսութիւնների մասին պատմում է հայ խոշորագոյն իրաւագէտ եւ գրող Մխիթար Գօշը, վկայելով այն մասին, որ դրանցից մէկը՝ Չոլին, արշաւանքի ելնելով Խաչէնի ապստամբած հայ իշխանների դէմ, «գրաւել է նրանց բոլոր ամրոցները, աւերել եկեղեցիները եւ այրել վանքերը, կոտորել է ազատներին եւ գերի վերցրել զինուորներին, տարբեր ձեւերով ոչնչացրել է նրանց, առանց բացառութեան, մատնելով հրի ու սրի» (2):

Եւ վերջապէս, մոնղոլ Նոյոնների գործերի մասին պատմում են արդարամիտ պատմիչներ Վարդանը եւ Կիրակոսը, Գրիգոր Պատմիչը եւ Ստեփանոս Օրբելեան արքեպիսկոպոսը: Վերջինս ցաւով ու զայրոյթով է խօսում այն մասին, որ Սելջուկները աւերել են հայրենի երկիրը, միայն Տաթեւում այրելով «բազմաթիւ սուրբ գրքեր, թւով աւելի քան 10.000» (3) եւ ապա նա յիշատակում է գազանաբարոյ մոնղոլ Նոյոն Նավրուզին, որը «հրամայել է աւերել եկեղեցիները առանց բացառութեան, թալանել քրիստոնեայ տղամարդկանց եւ թլպատել հոգեւորականներին (4):

Ա՛յս է արդեօք Գրիգորեան կղերականութեան «փառաբանական ձօները» «բարեգործութիւններ» կատարած «քրիստոսասէր» արաբ էմիրների, սելջուկ սուլթանների եւ մոնղոլ Նոյոնների հասցէին:

Ի մէջ այլոց անհրաժեշտ ենք համարում զլմելու Ֆ. Էնգելսի «Իրաւաբանական սոցիալիզմ» յօդուածում արտայայտուած մի կարեւոր մտքի, որը լիովին լուսաբանում է եւ հայ եկեղեցու ու հոգեւորականութեան պատմական կարեւոր դերը: Խօսելով կաթոլիկութեան եւ հռոմէական եկեղեցու հսկայական դերի մասին արեւմտաեւրոպական ժողովուրդների կեանքում, Ֆ. Էնգելսը գրել է. «Միջին դարերի աշխարհահայեացքը եղել է հիմնականում աստուածաբանական: Ներքին միասնութիւնից փաստօրէն զուրկ եւրոպական աշխարհը համախմբուած էր քրիստոնէութեամբ ընդդէմ ընդհանուր թշնամու՝ Սարակինոսի» (5):

Ամէն մի եկեղեցի, ի հարկէ, նախ եւ առաջ պաշտպանում է իշխող դասակարգի շահերը (սա դասագրքային ճշմարտութիւն է, յայտնի եւ միջնակարգ դպրոցի աշակերտներին), կասեցնում է աշխատաւորների հասարակական պայքարը եւայլն: Զ. Բունիաթովը բոլորովին անտեղի է յանդիմանում Ա. Տէր-Ղեւոնդեանին, եկեղեցականներին բուռն ձեւով պաշտպանելու համար, որ երբ Ա. Տէր-Ղեւոնդեանը «անվերջ հիացած է Գրիգորեան եկեղեցու կղերականութեան քաղաքականութեամբ»: Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի աշխատութեան մէջ բացայայտուած է եկեղեցու եւ հոգեւորականութեան դասակարգային էութիւնը, ցոյց է տրուած, որ եկեղեցին մէկն է աւատական հիմնարկութիւններից, որ Պաւլիկեանների ու Թոնդրակեցիների հասարակական շարժման հիմքում ընկած են եղել հէնց աշխատաւոր ժողովրդի եւ եկեղեցու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհաշտ հակասութիւնները, որ «պաւլիկեան շարժումը ծագեց որպէս բողոք եկեղեցու աւատական շահագործման դէմ» (6):

Սակայն այս ամէնի հետ մէկտեղ հայկական եկեղեցին խաղացել է եւ առաջադէմ դեր, ի մի բերելով աւատական սահմաններով բաժանուած հայ ժողովրդի ուժերը, որը հեծում էր օտարերկրեայ զաւթիչների լծի տակ, համախմբելով նրան հազարամեայ մշակոյթի շուրջը, հոգատարութեամբ պահպանելով հայրենի գիրը: Եկեղեցական կենտրոններ Էջմիածինը եւ Գանձասարը նշանակալից դեր են խաղացել հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութեան տարբեր փուլերում: Բազմաթիւ եկեղեցական գործիչները հայ ժողովուրդի համախմբուած ուժերը կազմակերպել եւ դուրս են բերել Թուրքական եւ պարսկական զաւթիչների դէմ, կարեւոր դեր են խաղացել հայ-ռուսական քաղաքական կապերի ամրապնդման գործում եւ վերջապէս աջակցել են Արեւելեան Հայաստանի ազատագրման ԺԹ. դարում Ռուսաստանին միացմանը:

Այսպիսին է պատմական ճշմարտութիւնը: Հայկական եկեղեցու եւ հայ դրաւոր աղբիւրների վերաբերեալ: Եւ այս պատճառով էլ Զ. Բունիաթովի «եկեղեցին խաղացել է ինչ որ միաւորող դեր» յայտարարութիւնը տուեալ դէպքում մնում է սոսկ որպէս դատարկ խօսք եւ չի համապատասխանում հեղինակի իսկական նպատակներին:

Արդէն իր «Մտորումներ»ի հէնց սկզբում յարձակուելով Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի վրայ միայն այն պատճառով, որ նա իր գրքի խորագրում՝ տեղ է տուել «Հայաստան» անունը, Զ. Բունիաթովը մի քանի խօսքով երեւան է հանում սեփական պատկերացումները հայ ժողովրդի կենսագրութեան վերաբերեալ, իբրեւ թէ մի ժողովուրդ, որը ունեցել է միայն «լեզուական ու եկեղեցական ինքնուրոյնութիւն», բայց միշտ, յարատեւօրէն գտնուել է մէկը միւսին փոխարինող օտար միապետների իշխանութեան տակ, չի ունեցել սեփական տնտեսական եւ քաղաքական կեանք, Պետականութիւն:

Հանրայայտ պատմական իրականութիւնների ընդհանուր հիմքի (փոնի) վրայ Զ. Բ. Բունիաթովի այս յայտարարութիւնները անհիմն են եւ անհող: Իսկ նրանց արատաւորութիւնը կայանում է նրանում, որ (ցանկանում է դա հեղինակը, թէ ոչ) դրանք յետին թւով կարող են ճանապարհ բանալ պատմութեան կողմից արդէն մերժուած, վաչկատունների այն հոգեբանութեան առջեւ, ըստ որի եթէ ինչ որ մի ժամանակ վաչկատուն նուաճողը ոտք է դրել հազարամեայ պատմութիւն ունեցող ժողովրդի հողին, ժամանակաւորապէս ճնշել է երկրի բուն տէրերի դիմադրութիւնը, ենթարկել է նրանց իրեն, գրաւել է նրանց լաւագոյն հողերը, դրանց վրայ վարելու համար իր նախնադարեան (պրիմիտիւ) տնտեսութիւնը, իսկ բնիկներին շահագործել է դաժանօրէն, ապա դա բաւական է տուեալ հողատարածութիւնը նուաճողի սեփականութիւնը հաշուելու համար, զրկելու համար ժամանակաւորապէս նուաճուած ժողովուրդներին հայրենի հողի վրայ ապրելու իրաւունքից եւ ոտնահարելու նրանց այդ սրբազան իրաւունքը եւ, որ ամէնից կարեւորն է՝ զաւթելու եւ յետին թւով իւրացնելու այն հոգեւոր հարստութիւնները, որոնք ժամանակին ստեղծել է նուաճուած ժողովուրդը:

Թւում է թէ վերը շարադրուածի կապակցութեամբ չի կարելի մոռացութեան տալ այն անհերքելի փաստը, որ նուաճուած ժողովուրդներից շատերը կանգնած են եղել պատմական զարգացման աւելի բարձր աստիճանի վրայ, քան նուաճողները եւ վերջիններիս տիրապետութեան հաստատումը բնիկ ժողովրդի համար միշտ չէ, որ նշանակել է տնտեսական եւ անգամ քաղաքական (էլ չենք ասում մշակութային) կեանքի հիմքերի կորուստ: Այստեղ միանգամայն տեղին է յիշատակել այնպիսի հեղինակութեան, ինչպիսին է պետական մրցանակի դափնեկիր, պատմական, փիլիսոփայական եւ հոգեբանական գիտութիւնների դոկտոր, Ֆրանսիական գիտութիւնների ակադեմիայի բայոնեան բաժանմունքի պատուաւոր անդամ Բ. Ֆ. Պորշնեւի հետեւեալ սայթը. «Միջնադարեան աշխարհի քարտէզը ցոյց է տալիս, գրում է նա, որ աւելի համաչափ եւ առաջադէմ համադրութեան ուղիով ընթացող ժողովուրդները հարեւան են եղել այնպիսի ժողովուրդների, որոնց մօտ այդ համադրութիւնը արտայայտուել է մինչ ծայրայեղութեան հասնող միակողմանիութեամբ, ինչպիսիք են՝ Նորմանները եւ Բիւզանդիան, Թուրքերը եւ Արաբները: Աւատատիրական աշխարհում ամէնուր աւելի նուազ համաչափ համադրութեամբ ժողովուրդները հանդիսացել են կրողները յետամնացութեան եւ ագրեսիվութեան, որոնք արտայայտուել են համաշխարհային տիրապետութեան յաւակնութեան ձեւով: Այսպէս օրինակ ԺԳ. դարում Եւրոպայում կիսաբարբարոս աւատական Շվաբիայի, իսկ Ասիայում՝ կիսաբարբարոս Մոնղոլիայի հիմքերի վրայ ձինահիւսի պէս աճեցին երկու զաւթողական կայսրութիւններ՝ Շտաուֆէնների եւ Չինգիսների, որոնք իրենց ենթարկեցին աւատական զարգացման ճանապարհին նրանցից ըստ էութեան շատ աւելի առաջ գնացած բազմաթիւ ժողովուրդների եւ երկրների» (7):

Ահա թէ ինչ են արժեցել պատմութեանը Սելջուկների, Մոնղոլների եւ միւսների նուաճումները, որոնք ըստ Զ. Բունիաթովի իբր ցուցաբերել են «բարեգործութիւններ Գրիգորեան կղերականութեան նկատմամբ»:

Աւելորդ համարելով քննարկումը Զ. Բունիաթովի նոյնքան անհիմն եւ միտումնաւոր այլ «Մտորումներ»ի, մենք կը ցանկանայինք վերջաբանի փոխարէն աւելացնել հետեւեալը:

Զարաշահելով իրեն վստահուած գիտական հանդէսի գլխաւոր խմբագրի պաշտօնը եւ ակադեմիկոսի կոչումը, Զ. Բունիաթովը փոխանակ ղեկավարուելու մարքս-լենինեան գիտական դրոյթներով, դերադասել է զբաղուել փաստերի աղաւաղումով, որոնք վերաբերում են հարեւան եղբայրական ժողովրդի պատմութեանը եւ մշակոյթին, հաւանաբար ենթադրելով, որ ակադեմիկոսի համար պարտադիր չէ փաստերը յարգելը եւ պատմութեան իմացութիւնը:

«Մտորումներ»ը, ինչպէս եւ Զ. Բունիաթովի նախորդ ստեղծագործութիւնները ըստ էութեան լինելով հակագիտական, անհամատեղելի են խորհրդային պատմական գիտութեան հիմնական պահանջների հետ, որը հիմնւում է միջազգայնականութեան դրոյթների վրայ: Կարելի է միայն զարմանալ, որ նա մոռացել է այն նախազգուշացումը, որը նրան արուել է մի քանի տարի առաջ Ադրբեջանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի պլենումում ԽՍՀՄ կենտկոմի քաղբիւրոյի անդամութեան թեկնածու, Ադրբեջանի Համայնավար կուսակցութեան կենտկոմի առաջին քարտուղար Գ. Ա. Ալիեւի կողմից, այն կոպիտ սխալների համար, որ թոյլ էր տուել Զ. Բունիաթովը մի շարք պատմական փաստերի գնահատման ժամանակ (8):

Հայկ. ԽՍՀ ԳԱ իսկական անդամներ՝
ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
Պատմ. Գիտութ. Դոկտ.
ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(1) «Պատմութիւն Ղեւոնդեայ մեծի վարդապետի Հայոց», ՍՊԲ, 1887, էջ 33-34:

(2) Ղ. Ալիշան, Հայապատում, Վենետիկ, 1901, էջ 386:

(3) «Պատմութիւն նահանգին Սիսական, արարեալ Ստեփանոսի Օրբելեան արքեպիսկոպոսի Սիւնեաց», Թիֆլիս, 1910, էջ 336:

(4) Նոյն տեղում, էջ 472–473:

(5) Կ. Մարքս, Ֆ. Էնգել, Երկեր, հ. 16, մաս 1, 1937, էջ 295:

(6) Ա. Ն. Տէր-Ղեւոնդեան, Հայաստանը եւ Արաբական խալիֆայութիւնը, Երեւան, 1977, էջ 211 (ռուսերէն):

(7) Բ. Ֆ. Պորշնեւ, Աւատատիրութիւնը եւ ժողովրդական զանգուածները, Մ. 1964, էջ 517 (ռուսերէն):

(8) «Բակինսկի Ռաբոչի», 2.11.1971:

(ՅԱՌԱՋ.— Թարգմանուած ռուսերէն բնագրէն, մեր աշխատակցին կողմէ):

«ՅԱՌԱՋ»՝ 54ՐԴ ՏԱՐԻ

1925 Օգոստոս 2ին լոյս կը տեսնէր առաջին թիւը: Այս տարեդարձը ոչ հասարակ մահկանացուի մը տարեդարձն է, եւ ոչ ալ բազկաթոռներու վրայ բազմած այս կամ այն անձնաւորութեան. այլ տարեդարձն է հայ մտքի, գրչի եւ գաղափարի բեղնաւոր վաստակի մը:

53 տարիներ են անցեր այն օրէն, երբ ողբացեալ մեր վեթերան մեծ ընկերը՝ Շաւարշ Միսաքեան հիմը կը դնէր անոր եւ սեւով ճերմակի վրայ կը գրէր այդ օրերուն, առաջին թիւին մէջ. «Տարածեցէք «Յառաջ»ը. ձեր թերթն է ան. պատկերը ձեր կեանքին, արձագանգները ձեր բաղձանքներուն եւ տրտունջներուն, եւ միութեան կապ մը գաղութէ գաղութ. անոր շնորհիւ պիտի հետեւիք օրուան դէպքերուն, ձեր մայրենի լեզուով որ ամէնէն թանկագին աւանդն է այս օտար ափերուն վրայ»:

Երբ այսօր յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք վերեւի տողերուն վրայ, կը հաստատենք որ իսկական մարգարէութիւն է մեր յաւէտ ողբացեալ ընկերոջ բառերը:

«Յառաջ»ը ամբողջ 53 տարիներ երբեք չշեղեցաւ իր հիմնադրին գծած ուղիէն. սայթաքումներ չունեցաւ, ծառայեց սրտցաւօրէն եւ մինչեւ օրս ալ կը ծառայէ տարագիր բազմութեանց բաղձանքներուն, խղճերուն եւ հոգեկան ապրումներուն, միշտ ազգային շահերը վեր դասելով բոլոր տեսակի աժան հայրենասիրութիւններէն:

Անշուշտ տարիները մեզմէ խլեցին վաստակաշատ գրիչներ, գաղափարապաշտ տիտաններ, որոնք աւա՜ղ, պատմութեան անցան, սակայն դեռ յուսատու եւ լուսատու փարոսը միշտ վառ կը մնայ եւ իր լոյսը կ'արձակէ ամէն օր, մուտք գործելով ընտանեկան յարկերէ ներս. քիչ չէ թիւը անոնց որոնք ամէն օր կը սպասեն իրենց սիրած «Յառաջ»ին. սիրած են զայն իր մաքրամաքուր կեցուածքով եւ իր գաղափարական եւ ազգային առողջ առաջադրութիւններով:

Առյաւէտ հեռացած են մեզմէ անոնք որոնք անուն ունէին, հմայք ունէին եւ գաղափարական գրիչներ, բազմութիւնները ոտքի պահելու եւ դէպի լուսաւոր ապագան առաջնորդելու. անոնք իրենց աչքերուն լոյսը եւ երակներուն արիւնը ի սպաս դրին «Յառաջ»ի միջոցաւ որպէսզի վառ եւ անպարտ մնայ արմենական ոգին ու վառած ճրագը երբեք, երբեք չմարի: Յիշենք քանի մը լուսաւոր եւ յաւէտ սիրելի դէմքեր, որոնք տարիներ շարունակ անոր էջերէն յոյս եւ հաւատք ներշնչեցին ի խնդիր վաղուան արշալոյսին, որուն հաւատացեր ենք կրանիթեայ հաւատքով, որ ուշ կամ կանուխ պիտի ծագի:

Շաւարշ Միսաքեան, Հրանդ Սամուէլ, Շաւարշ Նարդունի, Սիմոն Վրացեան, Գարօ Սասունի, Արշակ Ջամալեան, Սահակ Տէր-Թովմասեան եւ տասնեակներով այլ լուսեղէն անուններ գրիչ շարժեցին տարագիր Հայութեան օգտին. այս բոլորէն վերջ, պահ մը կը տարուինք մտածելու թէ արդեօք ի՞նչ պիտի ըլլար մեր գաղութին ազգային դիմագիծը 53 տարիներ յետոյ, եթէ գոյութիւն չունենար «Յառաջ»ը իր բոցավառ գրերով եւ ազգային ապրումներով ու մտահոգութիւններով, իսկապէս որ անիկա կապը հանդիսացաւ գործնականօրէն մէկ գաղութէն միւսը:

Իսկ այսօր պէտք է ըսել որ մեր գաղութին ազգային կեանքը այն չէ ինչ որ էր այդ օրերուն. սերունդ մը անհետացաւ հայկական անդաստանէն, ազգային

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅ· ԱՌԱՔ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆ· ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ 1978 ՅՈՒՆԻՍ 29ԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻՆ

(Գ· եւ վերջին մաս)

10· ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ

1976 Սեպտեմբեր 26ին, Ս· Էջմիածնայ մէջ տեղի ունեցաւ Ս· Միւռոնի օրհնու-թեան հանդիսաւոր արարողութիւնը, նա-խագահութեանը տակ Հայրապետին եւ մասնակցութեամբ ներքին թէ արտասահ-մանեան թեմերու բարձրաստիճան եկե-ղեցականներու եւ աշխարհական պատ-գամաւորներու, որոնք յաջորդ օրն ալ ներկայ եղան Հայրապետի գահակալու-թեան քսանամեակի հանդիսութեանց։

Այս առթիւ, Սեպտ· 22ին, Փարիզէն Ս· Էջմիածին մեկնեցան Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք· Մանուկեան, Գիւտ Եպս· Նագդաշեան եւ ներկայացուցչա-ցուցչական ժողովէն ընտրուած պատ-գամաւորներ, յանձինս՝ Պ· Պ· Նուրհան Ֆրէնկեանի, Ստեփան Տամլամեանի, Ար-մէն Բարսեղեանի, Բարգէն Տէր-Սարգիս-եանի եւ Օննիկ Պայրամեանի, ինչպէս նաեւ ուխտաւորներու մեծ խումբ մը։ Խումբը Փարիզ վերադարձաւ Հոկտ· 6ին։

Հայրապետի գահակալութեան քսան-ամեակին առթիւ, Ֆրանսայի հայ գա-ղութին կողմէ անոր նուիրուեցաւ կոպը-լէն գործ մը։

11· ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցնող չորս տարիներու ընթացքին, Փարիզի եւ շրջակայքի մեր եկեղեցինե-րուն մէջ կանոնաւոր կերպով կատար-ուեցան կիրակնօրեայ եւ տօնական օրե-րու պատարագները, ինչպէս նաեւ բոլոր խորհրդակատարութիւնները՝ մկրտու-թիւն, պսակ, յուղարկաւորութիւն։

1974ին մկրտութիւն 184, պսակ՝ 131, յուղարկաւորութիւն՝ 173։ 1975ին մկր-տութիւն 182, պսակ՝ 109, յուղարկաւո-րութիւն՝ 176։ 1976ին մկրտութիւն 186, պսակ՝ 94, յուղարկաւորութիւն՝ 138։ 1977ին մկրտութիւն 164, պսակ՝ 127, յուղարկաւորութիւն 138։

12·ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

Մեր եկեղեցւոյ հովանաւորութեանը տակ գտնուող միօրեայ բոլոր վարժա-րաններն ալ, անցնող չորս տարիներու ընթացքին, կանոնաւոր կերպով շարու-նակեցին իրենց առաքելութիւնը։ Ասոնք են՝ իրենց աշակերտութեան մերձաւոր թիւով·—

Փարիզի Մայր եկեղեցի 10 աշակերտ, Ալֆորվիլի եկեղեցի 30 աշակերտ, Շա-ւիլի եկեղեցի 20 աշակերտ, Պուա Քոլոմ-պի 25 աշակերտ, Պանեէօ - Քաշանի 15 աշակերտ, Առնուվիլի եկեղեցւոյ 15 ա-շակերտ։

Հոս պէտք է երախտագիտութեամբ յի-շենք որ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստա-տութիւնը, ամէն տարի, մեր Առաջնոր-դին տրամադրութեան տակ դրած է կա-րեւոր գումար մը, յատկացուելու հա-մար եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող միօրեայ վարժարաններուն։

ԳԼՈՒԽ Բ· ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Կրօնական Ընկերակցութեան Հաշուա-կան Տեղեկագիրը կ՚ընդգրկէ վերջին չորս տարիներու շրջանը, այսինքն՝ 1974, 1975, 1976 եւ 1977 տարիները։

1974ին Ընկերակցութիւնը պատրաստ գումար ունէր՝ 100·041,25 փրանք։

1974էն մինչեւ 1977 Դեկտ· 31, այս-ինքն չորս տարիներու ընթացքին, Ընկե-րակցութեան եկամուտներուն ընդհանուր գումարը եղած է՝ 1·384·083,14 փրանք, որ գոյացած է·— խաչագինէ՝ 66·424, փրանք, հոգեհանգիստներէ՝ 124,946 ֆ·, եկեղեցւոյ պնակներէն, բացառիկ նուի-րատուութիւններէն եւ բարերարութիւն-ներէ՝ 253·294,65 ֆր·, յուղարկաւորու-թիւններէ՝ 294·597,50 ֆ·, պսակներէ՝ 236·902,80 ֆր·, մկրտութիւններէ՝ 101 հազար 390 փրանք, մոմերէ՝ 168·540,30 ֆ·, քրիստոնէական դաստիարակութեան համար եղած նուէրներէն՝ 76·709,90 ֆ·, պաշտօնեաներու տուրքերու մասնակցու-թենէն՝ 18·670 ֆր·, զանազան նուէրնե-րէ՝ 41·940,80 ֆր·, անդամակցութիւն-ներէն՝ 667 ֆ·։

Նոյն ժամանակաշրջանին ծախքերու ընդհանուր գումարը եղած է՝ 1·245·337 ֆր· 89 սանթիմ, բաժնուած հետեւեալ ձեւով·— Թոշակներ՝ 195·228,46 ֆր·, պետական ընկերային տուրքեր՝ 90·575 ֆր· 98 սանթ·, զանազան ծախքեր՝ ապա-հովագրութիւն, ելեկտրականութիւն, ջուր, կազ, հեռաձայն, դրոշմաթուղթ, փոխադրական ծախք, ընդունելութիւն, եկեղեցւոյ պիտոյք, մաղութ, փոքր նո-րոգութիւններ, հսկողութիւն, օգնու-թիւն, դրասենեակի պիտոյք, եւայլն՝ 269·440,33 ֆր·, ընդհ· պաշտօնէութեան՝ 621·885,32 ֆր·, դատական ծախքերու՝ 33·224,91 ֆ·, մոմերու՝ 24·218,30 ֆ·, հաշուապահ՝ 1764 ֆ·, պատարագի գիր-քերու տպագրութիւն՝ 9·500 ֆր·։

Ուրեմն, 1974էն 1977, չորս տարինե-րու մուտքերու ընդհ· գումարը եղած է· 1·384·083,14 ֆ·, առաւել 100·041,25 ֆ·ը որ ունէինք 1974ի սկիզբը՝ ընդամէնը կ՚ունենանք 1·484·124,39 ֆր·։

Նոյն շրջանին ծախքերու ընդհ· գու-մարը եղած է 1·245·837,89 ֆր·։

Հետեւաբար, 1978 Յունուար 1ին Կրօն· Ընկերակցութեան ունեցած ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՒՄԱՐՆ է 238·286,70 փրանք, որ ի պահ դրուած է զանազան դրամատունե-րու մէջ։

Վերջացնելով, աւելցնենք որ համա-ձայն Ընկերակցութեանս կանոնագրի տրամադրութեան, վերոյիշեալ հաշուա-կան բոլոր գործառնութիւնները քըն-նուած են հաշուեքննիչ յանձնախումբի մը կողմէ, կազմուած Պ· Պ· Նուպար Տէտէ-եանէ, Ստեփան Ինճէճեանէ եւ Վահան Նաւասարդեանէ, որոնք հաստատած են անոնց կանոնաւորութիւնն ու ճշգրտու-թիւնը, բան մը որ վաւերացուած էր նաեւ, այս շրջանին դեռ պաշտօնի վրայ, Ընկերակցութեանս համար նշանակուած պետական ատմինիսթրաթէօր Ժիւախիէ-րի կողմէ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

ԾԱՆՕԹ·— Վերոյիշեալ տեղեկագրի ընթերցումէն յետոյ, Ընդհ· ժողովի ներ-կաներէն ոմանք ըրին քանի մը հարցում-ներ եւ յայտնեցին կարգ մը ցանկութիւն-ներ, որոնց համար տրուեցան պատշաճ լուսաբանութիւնները։

Յայտարարուեցաւ նաեւ որ մօտ ատե-նէն տեղի պիտի ունենան վարչական նոր մարմիններու ընտրութիւնները։

Ներկայիս կը յիշեցնենք որ քուէար-կութեան մասնակցելու համար, Ընկե-րակցութեանս անդամները պարտին կա-նոնաւորել իրենց յետնեալ անդամավճար-ները։

գրական եւ քաղաքական գետնի վրայ, երբ աւա՜ղ, այսօր ցաւով կը դիտենք որ այլեւս կամաց - կամաց կը ոժգունին մեսրոպեան Ա· Բ· Գ·ը կարծես աւելորդ պերճանք մը ըլլար անիկա· հանդէսնե-րու, ժողովներու յայտարարութիւննե-րուն մէջ անգամ կը բացակային Ա· Բ· Գ·ը սակայն կ՚ըսեն որ յուսահատութիւ-նը Հայուն համար չէ···։

Սիրելի «Յառաջ», կանգնած 54 տար-ուան սեմին, կը մաղթենք քեզի հաւատք, յոյս, կորով եւ համբերութիւն, որ շա-րունակես մեծ Շաւարշին գծած ճամբան մինչեւ այն օրը, որ տարագիր Հայն ալ ունենայ իր սեփական տունը այս արե-ւուն տակ։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոն

ՑՈՂԵՐՈՒԹԷ ՑՈՂԵՐ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Յուլիս 19ին, մեռած է Տոքթ· Յովհաննէս Հախնազարեան։ Ողբացեալը շուրջ կէս դար հեղինակա-ւոր ներկայութիւն մը եղած է գաղութին ազգային, հանրային եւ կրթական կեան-քին մէջ։ Տարիներ վարած է Թեհրանի Քուշեշ - Դաւթեան երկրորդական վար-ժարանի տնօրէնի պաշտօնը։ Եղած է դա-սախօս Թեհրանի պետական համալսարա-նի։ Գործօն դեր ունեցած է պարսկահայ դպրոցներու վերաբացման աշխատանք-ներուն մէջ։ Առաջնորդարանի կարգադ-րութեամբ ողբացեալին համար կատար-ուած է ազգային յուղարկաւորութիւն, Յուլիս 23ին։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ «Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը», Յունիս 18ին, գումարած է իր ընդհ· ժողովը, որու ընթացքին կարդացուած է վարչութեան 18ամսեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի որ վարչութիւնը կազմակեր-պած է անդամական հանդիպումներ՝ ո-րոնց թիւը կը հասնի 50ի։ Կազմակերպած է գրական երեկոյթներ, նշած է Միու-թեան հիմնադրութեան 16րդ տարեդարձը (հիմնուած է 1961ին)։ Մասնակցած է Թեհրանի «Միջմիութենական սեմինա-ր»ին։ Յուշի երեկոյթներ նուիրած է Ա-րամ Գառօնէի եւ Գեղամ Սարեանի։ Տե-ղեկագիրը անդրադառնալով Թեհրանի հանրային կեանքի եւ ձեռնարկներու դըժ-ւարութիւններուն, մատնանշած է հետեւ-եալ երեւոյթները իբրեւ պատկեր հանրա-յին կեանքի լճացումի։ Այսպէս, երբեմնի չորս - հինգ երգչախումբերը լուծուած են, հրապարակային դասախօսութիւննե-րուն հազիւ երեսուն հոգի ներկայ կ՚ըլ-լան, ձեռնարկներուն ներկայ մտաւորա-կաններու թիւը քիչ է, նոր սերունդը կը մեկուսանայ տարեց սերունդէն, դրադա-րանները բաժանորդ չունին, հայերէն լե-զուն նահանջի մէջ է, ուսուցչական տագ-նապ կայ, հանրութեան որոշ խաւը կը հրապուրուի պարահանդէսներով, ճաշով, խրախճանքներով, հրատարակութիւննե-րու սպառումը խեղճուկ պատկեր մը կը ներկայացնէ։ Իբրեւ դարման այս յուսա-հատ կացութեան, Միութիւնը ազգային-հանրային մարմիններուն առաջադրած է լուրջ միջոցներու դիմել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՅ

1·

—Մեզ լուր չկայ, Մանուկ։ Նաեւ ինձ չեն կասկածում։ Գլուխդ բարձրացրու եւ կը համոզուես, որ ես Թուրքից չեմ գա-նազանւում։ Դէ՛հ···

Ջեւկէտի մօտ ոստիկաններից խլած ձիերն ու զէնքը Ներսէս Զավուշը հասցրել էր կաթակնի ձորապահակ, յանձնել Ջիլ Զաքարին եւ առանց գիւղ մտնելու՝ շի-տակ իջել դէպի Եփրատ։ Երկու օր յե-տոյ, մինբաշու իր տարազով, աղջամուղ-ջի հետ աչա մեն-մենակ մտել է Երզնկա։ Բախտը նրան դէմ է արել Մանուկին։ Նա իջաւ ձիուց, Գուրբան Ալին նայեց նրան ու ծիծաղեց վստահ։

— Ամէն կողմից Թուրքի էք նման։

Ձիերը կապեցին մօտիկ սրճարանի առ-ջեւ՝ ծառերից, նստեցին փոշոտ աթոռ-ների։ Դրանցից դեռեւս ձիու հոտ էր գա-լիս։ Մի կտոր կարկանդակ դրեց բերա-նը, մի կում սուրճ խմեց։

— Հաջի Բարսեղ էֆէնդու աղջկայ ե-րեսը նրա փեսացու բէյը մի շաբաթ է միայն տեսել։ Սուրճներդ խմեցէք եւ խուլ ձեւացէք, մանաւանդ, չյուզուէք։ Գուրբան Ալին խօսում էր իր ձեռքերի հետ, չնայելով զրուցակցին։ Հաջի Բար-սեղի աղջկան զալթել է փեսացուի քրոջ ամուսին Քեմալ բէյը։ Հաջի Բարսեղ է-ֆէնդին աւանակ է, կարծում է, թէ աղ-ջկան օրինաւոր մարդու է տուել։

— Հիմա ո՞րտեղ է Աղաւնին։

— Շան բերանում։ Սուրճի մնացը դեռ-նին թքեց Գուրբան Ալին։ Զասացի՞, թէ չյուզուէք։ Է՛հ, դո՛ւք··· Քեմալ բէյը նրան ուղարկել է Պոլիս։ Շուտով գնա-լու է քեարինի (ամուսնական կարգ)։

Ներսէհը կրծեց գաւաթի եզրը։

— Ի՞նչպէս փրկենք։

Գուրբան Ալին վեր կացաւ, վճարեց սուրճի համար։ Ձիերն արձակեցին ու սանձերը բռնած քայլեցին կողք կողքի։

Երզնկան նեխւում էր։ Հրդեհուած տը-ների կոյր աչքերում քամի էր ոռնում։ Փողոցներում փլուածքների կոյտեր կա-յին՝ կիսախանձ գերաններ, ապակու կտորտանք։ Գուրբան Ալին կօշիկի ծայ-րով դէն հրեց կիսաայրուած մի գիրք։ Վրան հայերէն գրեր նկատեց, ուզեց վերցնել, սակայն շուռ եկաւ դէպի մին-բաշին։

— Մղկտոց գցեցէք սրիկայի սիրտը։ Այրեցէք, վառեցէք նրան։ Քիչ մնաց ճը-չար։ Դուք էլ նրա նման գայլ - գազան դարձէք, հասկանո՞ւմ էք։ Քեմալ բէյը մի հատիկ որդի ունի՝ տասնչորս տարե-կան Մեհմէդը, հասկանո՞ւմ էք, կ՚օգնեմ։

Ձիերն ուրախ քայլում էին մութով պարուրուած փողոցներում։ Ներսէհ Զա-վուշը այրւում էր ոտքից գլուխ։ Հաջի Բարսեղ էֆէնդին թուրքացել է։ Ինչո՞ւ։ Աղջիկը Թուրքի է տուել։ Ինչո՞ւ։ Մութը թանձր է։ Ինչո՞ւ։

×

Լուսաբաց էր, ձորի պահակատնից ձիաւորի նկատեցին՝ այգիների ճանա-պարհի վրայ։ Ծէգի լուսացնցուղից եր-բեմն շողում էին ձիաւորի զէնքերը, ձիու սմբակները։ Պահակները զգուշացան։ Աղդանշան տուին միմիանց։ Ձիաւորը մօ-տեցաւ եւ կաթակնցիները ճանաչեցին նրան։

Ձին կանգնեց պատնէշի տակ, հեւաց քրտինքի տաք մշուշով։ Պահակները ի-րենց զօրապետի ձեռքից առան թիկնոցի մէջ փաթաթուած Քեմալ բէյի որդուն եւ ձեռքից ձեռք տալով, դրին խրա-մատում։ Ներսէհ Զավուշի առջեւ բաց արին պատնէշի քարի անցքն ու նրան էլ, ձիուն էլ ներս առան։ Ներսէհ Զավուշը շոյեց Մեհմէդի գլուխը։

— Մի վախենա, տղաս։ Ասացի, որ քո կեանքն ապահով է։ Դու տղամարդու մօտ ես։

Նրան տարան գիւղ։ Մեհմէդը իսկոյն ճանաչեց իր վարժապետին, թէեւ նա քահանայական սքեմի մէջ էր։ Վազելով ընկաւ նրա գիրկը։

— Ես վախենում եմ, մուհալլի՛մ է-ֆէնդի։ Օգնեցէք ինձ։ Աղնիւ խօսք, ես Հայերիդ ոչ մի վատ բան չեմ արել։

Տէր-Գերասիմը գրկեց նրան։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(118 - Շար·)

Այրի Տիկին Սուսիան Թօփսագալեան, Պ. Պ. Յովհաննէս եւ Ղազարոս Թօփսագալեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զիլինկիրեան եւ զաւակը՝ Միքայէլ, Պ. Փիլիպոս Եսայեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գիւրճեան, Դարբինեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսոյն, հօր, մեծ-հօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՍՏԵՓԱՆ ԹՕՓՍԱԳԱԼԵԱՆԻ
(Սէօլէօզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Յուլիս 30ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգոստ. 2, ժամը 15.30ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ընտանիքը ցաւակցութիւն կ'ընդունի բնակարանը՝ 92 պուլվ. Ռոտէն, Իսի:

ՆՈՒԷՐ

Բուէյթէն, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խոտանեան, Փարիզ իրենց այցելութեան առթիւ 400 Ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի նոր զպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Ֆր. Տիկին Նուարդ Բարսեղեանէ, Տիկին Նեկտար Փափազեանին մահուան առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ընտրուածներու գեղատիպ հատոր, նկարազարդեց ՇԱՐԹ:

Յառաջաբան՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Գին՝ 100 Ֆր.
Թղթատարի ծախքով՝ 115 Ֆ.

Դիմել.—

ԳՐԱՏՈՒՆ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԱԶԴ

Յարգոյ Հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ որ տարեկան արձակուրդներու առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը փակ են ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

Իսկ Սեպտ. մէկէն սկսեալ Միութեան Փարիզի վարչական գրասենեակը կը վերադառնայ իր նախկին հասցէին՝

11, Սքուար Ալպոնի, 75016 Փարիզ
Հեռ. 870-03-18

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Ժաք Փանոսեանէ 1000 Ֆր. եկեղեցւոյ բարեզարդութեան համար:

×

Շաւիլէն Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին՝ փոխան ծաղկեպսակի Մարի Մանուկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակութեամբ ստացած է Պր. Կարպիս Թորոսեանի մահուան առթիւ Թորոսեան ընտանիքէ 100 Ֆր., նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ղազարոսեան Տիգրան (Մարսէյլ) 100 Ֆր., Ղազարոսեան Ղազար (Մարսէյլ) 100 Ֆր., Ղազարոսեան Ժանօ (Մոնաքօ) 100 Ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց վաղեմի բարեկամին՝ Պետրոս Պետիկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան կը նուիրեն 200 Ֆրանք Կապոյտ Խաչին, 200 Ֆր. Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԱԶԴ

Մ. Մանուշեանի բրոնզեայ կիսանդրին եւ տուֆ քարէ պատուանդանը (2 մ. 80 բարձ. 0 մ. 90 լայնք) Երեւանէն Մոսկուա ղրկուած է, անկէ փոխադրուելու համար Փարիզ:

Հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի Նոյեմբեր 5ին, ի ներկայութեան Հայրենի պաշտօնական հիւրերու եւ Ֆրանսական ու դաշնակից Պետութեանց դիւանագիտական ու զինուորական ներկայացուցիչներու, հովանաւորութեամբ Ֆրանսական ու օտար նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Ազգ. Միութեանց:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ համայն Ֆրանսահայութեան անխտրաբար բոլոր անուանով պայքարած ու պատուով ինկած են մեր հերոս մարտիկները յանուն Ֆրանսայի եւ Մայր Հայրենիքի պաշտպանութեան ու նուիրական հայ դատին արդարութեան ի նպաստ:

Յարգելի նուիրատուներուն առ ի յիշատակ պիտի յանձնուի Արա Յարութիւնեանի դիմադրական տեսարանի մը գծագրութեամբ պատկերազարդուած պատուոյ դեր, հարկադրաբար ֆրանսերէն խմբագրուած, ուր սակայն իր արժանի տեղն ունի հայրենի կառավարութեան յուղիչ վերաբերմունքին յիշատակութիւնը հայերէն լեզուով՝ հերոսներու յիշատակին՝ հայրենիքն անմոռաց:

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել մանտափոսթով թէ չէքով, պանքի կամ չէք փոստալի, վարչութեանս հետեւեալ երկու անդամներէն մէկին անունով.

M. Arsène TCHAKARIAN
28, Av. D. Casanova,
94400 Vitry-sur-Seine
M Tzéron ASSADOURIAN
18, rue Clavel 75019 Paris

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ 1978Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
զանազան ուղեգիծերով՝ Լենինգրադ — Մոսկուա — Երեւան կամ Մոսկուա — Թիֆլիզ — Երեւան
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձ օդանաւով «Արմենիա» կամ «Անի» պանդոկները, Ա. կարգի սպասարկութեամբ
Գին՝ 3150 Ֆր. Սեպտ. — 2800 Հոկտ.
2800՝ Հոկտեմբեր
Մեկնում Մարսէյլէն Սեպտեմբերին

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

MOSCOU	EREVAN	TBILISSI
3 jours	8 jours	3 jours

PRIX 3550F

AOUT : du 18 au 31 Août

SEPTEMBRE : du 01 au 14
Octobre : du 06 au 19 Octobre
Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

MOSCOU	EREVAN
2 jours	5 jours

PRIX 2550F

AOUT : du 11 au 17 Août
Septembre : du 08 au 14 Septembre
du 22 au 28 Septembre

Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre
Novembre : du 17 au 23 Novembre
Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Métro Chemin Vert

Réservation : 887-31-24
Ouvert tous les jours sauf le Dimanche

ouvert en juillet et août

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3
JEUDI
3 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 230 Ֆ·	Վեցամսեայ	125 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 260 Ֆ·	հատը	1 Ֆ· 60

LE NUMERO 1,60 F

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·176

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.176

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՇԻՆԿԹՈՆ

ԶԷՆՔ, ԶԷՆՔ, ԶԷՆՔ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԷՆ ԵՏՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ – ՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆ ԱԼ ՋՆՋԵՑ ԶԻՆԱԳԵԼԸ

Ծերակոյտէն ճիշդ ուժ օր ետք, Ներկայացուցչական Ժողովն ալ, բայց աւելի փոքր մեծամասնութեամբ (205ի դէմ 208 ձայն) քուէարկեց զինարգելին ջնջումը:

Ասիկա մեծ յաղթանակ մը կը նկատուի նախագահ Գարթըրի համար:

Այս վերջինին գլխաւոր պատճառաբանութիւնն այն էր որ, ցարդ, զինարգելը չնպաստեց Կիպրոսի, քանի չստիպեց Թուրքիոյ, որ վերջ տայ իր գրաւումին:

Ժողովին մէջ վիճաբանութիւն եղած է բայց յաղթած է Հանրապետական երեսփոխան՝ Ռայթ, որ իր առաջարկած բանաձեւին մէջ կը շեշտէր որ ներկայ կացութեան պահպանումը ոչ մէկ յառաջդիմութեան ծառայած է Կիպրոսի մէջ:

Դէմ արտայայտուած է Ինտիանայի ներկայացուցիչ՝ Պրատըմաս (Դեմոկրատ) որու համար զինարգելը բոլորովին պէտք չէ վերցնել առանց պարտադրելու Թուրքիոյ որ քայլ մը առնէ Կիպրոսի հարցին մէջ:

ԻՐԱՔԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻ ԵՆ...

ՆՈՅՆԻՍԿ ԵՐԲ ԿՐԱԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Փարիզի ոստիկանական շրջանակները շատ բուռն կերպով վրդոված են եւ մինչեւ իսկ ցոյց ըրին թէ Ներքին Նախարարութեան եւ թէ Էլիզէի առջեւ: Թէեւ Հանրապետութեան Դատախազը 24 ժամով երկարաձգեց իրաքցի երեք դիւանագէտներու ձերբակալութիւնը բայց շատ բանի չի ծառայէր եւ ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ միայն արտաքսել նենգականները բայց դատական հետապնդումի չի կրնար ձեռնարկել քանի դիւանագէտի անցագիր ունին եւ ուրեմն... անձեռնմխելի, նոյնիսկ եթէ քիչ մը առաջ շարժելով ֆրանսացի դաղտնի ոստիկան մը սպաննած են:

Իրաքի անունը շատ յաճախ մէջտեղն է երբ ահաբեկչական հարց կայ: Եւ Երեքշաբթի իրիկուն ալ Մոնտը շահեկան վերլուծում մը կ'ընէր այս մասին: Պաղտատ միշտ զօրավիգ կեցած է Պաղեստինեան «Ժարժը» ճակատին, – մերժումի – եւ Արաֆաթ իսկ, դեռ վերջերս, չէր վարաներ ըսելէ թէ եթէ օր մը սպաննուի պատասխանատուն պէտք է Պաղտատի կողմերը փնտռել...:

×

Փարիզի ոստիկանութեան համար խոշական թակարդ մըն է որ լարուած էր եւ անընդունելի է, կ'ըսեն ոստիկանները, յայտարարութեան մը մէջ որ «պարագաներու մէջ, զորս ոչ ոք կ'ան-գիտանայ, օտար պետութիւններ մեր հողին վրայ - երբ մեր կեանքին գնով իրենց կեանքը կ'ապահովենք – ի վիճակի ըլլան իրենց շէնքերէն դուրս կեղեքումներ կատարելու»:

Ցիշենք որ դիւանագէտի հանգամանք վայլողները անձեռնմխելի կը մնան, ըստ 1961 Ապրիլ 18ի Վիէննայի Պայմանադրութեան 29րդ յօդուածին: Կրնան հետապնդուիլ միայն եթէ իրենց կառավարութիւնը ջնջէ դիւանագէտի իրենց հանգամանքը, ինչ որ, այս պարագային, հաւանական չի թուիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը շատ պայթուցիկ է: Ծանօթ է որ քրիստոնեայ քաղաքապետը չթողուց որ լիբանանեան օրինաւոր բանակի միաւորները տեղաւորուին Հարաւ – Լիբանան: Կէս ճամբան մնացին եւ ՄԱԿի նեփալեան եւ նորվեկիական ուժերն են որ «նեղ ընենք, տեղ ընենք»ի սկզբունքով իրենց մօտ տեղաւորած են լիբանանեան օրինաւոր ուժերը: Հրահանգ ստացած էին կենալ, եղբայրասպան կռիւներու չդիմելու համար: Լիբանանեան իշխանութիւնները դիմած են ՄԱԿի, Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Նորվեկիոյ որ պէտք օգնեն լիբանանեան բանակին յառաջխաղացման դէպի Հարաւ:

«ՏԱ» պատասխանած է Քրիսթինա Օնասիս, խորհրդային «դեպուտատ» կընոջ, որ կը կատարէր իր պսակի տուաքիչ Սերգէյ Կաուզովի հետ, որ օգտուելով խորհրդային օրէնքներու տրամադրութիւններէն կը կոչուի այլեւս՝ Սերգէյ Օնասիս (թէեւ պսակը կրկնած է Սերգէյին՝ ո՛ւր ալ ըլլաք երբեք չմոռնաք ձեր հայրենիքը): Նորապսակ ամոլը մեկնած է Սիպերիա մեղրալուսնի, Բայգալ լիճի ափին, ըստ ռուսական աւանդութեան: Նոր հարսը խորհրդային ոեւէ հարսի նման պիտի ապրի (եղեր) երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը, ուր կեսուրն ալ կայ...: Բայց ինչպէս կը գրէ Փրոկրէ տը Լիոն, կարելիութիւնը ունի երբեմն հոս – հոն ունեցած «տաչա»ներուն մէջ (օրինակ՝ ավընիւ Ֆոշ) շաբաթավերջերը անցընելու: Առայժմ ամուսինը անգործ է, նախապէս իբրեւ խորհրդատու քարիւղային հարցերու, պաշտօնեայ էր եւ ամիսը՝ 2500 Ֆր· կը շահէր: Քրիսթինա Օնասիսի ընտանիքը շատ մտահոգ է: Եթէ երախայ մը ծնի խորհրդային հողի վրայ, անմիջապէս խորհրդային հպատակ կը դառնայ եւ ուրեմն ժառանգորդը՝ Օնասիսի հարստութեան, որ 2 միլար (ծանր) ֆրանք կը գնահատուի:

ՇԹՇԱՐԱՆՍԿԻ, որ վերջերս դատապարտուեցաւ Մոսկուայի մէկ դատարանին կողմէ, հաւանաբար ազատ արձակուի շնորհիւ փոխանակումի մը, Արեւմուտք բնտարկուած խորհրդային գործակալի մը հետ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Սատաթի «դատավարութիւնը» շուտ վերջացաւ, աւելի ճիշդ «Արաբ Ժողովրդական Դատարանը» որոշեց յետաձգել դատավարութիւնը մինչեւ Նոյ· 19: Ամբաստանագիրը 16 էջ է եւ գլխաւոր կէտն է իբրեւ դաւաճանութիւն՝ Երուսաղէմ ճամբորդութիւնը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է եւ պաշտօնական մամուլն իսկ չի կրնար աւելի ծածկել իրողութիւնը եւ կ'ընդունի որ ցոյցերը «զանգուածային» բնոյթ առած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Երկինքի ուղեւորներու» փութկոտութեան գործադուլը շատ մեծ աղէտ էր նաեւ օտար ընկերութիւններու եւ մանաւանդ սպանական Իպերիա ընկերութեան համար, որ 48 թռիչք ջնջած էր միայն Երկուշաբթի օր եւ վնասուց հատուցում կ'ուզէր պահանջել Ֆրանսայէն:

ԶԻՆԱՐՇԱՒԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մ· Նահանգներու կառավարութեան հայթայթած տուեալներով, 1976ին աշխարհ աւելի քան 750·000 տոլար ծախսած է վայրկեանը, զինուորական նպատակներով:

Ծախքերը հասած են մօտաւորապէս 400 միլիառ տոլարի: Ասիկա երկուքուկէս անգամ աւելի եղած է հանրային առողջութեան վրայ ծախսուած գումարէն աշխարհի մէջ:

Մ· Նահանգներն ու Խորհ· Միութիւնը արտածուած զէնքերուն երկու երրորդը արձանագրած են միասնաբար: Մեծագոյն յաճախորդն է եղած Մերձ· Արեւելքը: Մ· Նահանգները բոլոր երկիրներուն արտածած զէնքերուն 39, իսկ Խորհ· Միութիւն 28 տոկոսը արձանագրած են:

Ափրիկեան իրադարձութիւնները աւելցուցած են զէնքի արտածումին քանակը: Ափրիկեան երկիրներուն զինուորական ծախքերը 1 միլիառ 400 միլիոնէն 1967ին, բարձրացած են 5 միլիառ 900 միլիոնի 1976ին:

Ընդհանուր առմամբ զինուորական ծախքերը աւելցած են բոլոր երկիրներուն մէջ 1967էն 1976:

Խորհ· Միութիւն առաջին տեղը գրաւած է զինուորական ծախքերուն մէջ, արձանագրելով աւելի քան 127 միլիառ տոլար: Երկրորդ տեղը գրաւած են Միացեալ Նահանգները 91 միլիառ տոլարով: Երրորդ տեղը արձանագրած է Չինաստան 34,4 միլիառով, իսկ յաջորդ երկու տեղերը գրաւած են Դաշնակցային Գերմանիա եւ Ֆրանսա, համապատասխան կարգով 16 եւ 14,2 միլիառ տոլարներով:

Դասական զէնքերու ներածման մէջ չորս երկիրներ առաջին տեղերը գրաւած են· բոլորն ալ Մերձ· Արեւելքէ — Պարսկաստան՝ 1,4 միլիառ տոլար, Իսրայէլ՝ 947 միլիոն, Իրաք՝ 765 միլիոն եւ Լիբիա՝ 741 միլիոն: Վերոյիշեալ երկիրներէն ետք եկած է Գերմանիա 463 միլիոն տոլարով:

Զէնքերու արտածումին մէջ, Մ· Նահանգներէն ու Խորհ· Միութենէն ետք կարգով յաջորդական տեղերը գրաւած են Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա եւ Անգլիա:

«ԼԸ ՄԱԹԷՆ»Ի ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓԸ

Չորեքշաբթի առտու, Լը Մաթէն «ընթերցողներու թղթակցութիւն» բաժնին մէջ նամակ մը հրատարակած է Միքաշէլեան անունը կրող անձէ մը, որ կ'ըսէ թէ Լիբանանցիներու ջարդը իրեն կը յիշեցնէ Հայերու ջարդը 1914 - 18ին եւ իր եզրակացութեան մէջ, կը զարմանայ թէ ինչպէս այն ատեն՝ այսօր ալ «արեւմուտքի քաղաքակրթուած կոչուած պետութիւններ թոյլ կուտան նման ստորնութիւններ»:

Օդակայանները աննկարագրելի խճողում կար եւ ահաւոր դժգոհութիւն: Չորեքշաբթի օր գործադուլը վերջ գտած էր եւ բնականոն վիճակը վերահաստատուած բայց վախ կար, որ Ուրբաթ շարժումը վերսկսի:

ՕԳՈՍՏՈՍԸ շատ գէշ օդով սկսաւ բովանդակ Ֆրանսայի վրայ, ուր փոթորիկ եւ անձրեւ աւեր գործած են կարգ մը շրջաններ: Բարեխառնման յոյս չկայ:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ իյնալ եւ միայն 4,39 կ'արժէր Փարիզ Երկուշաբթի օր մինչ ճափոնական իէնը կը շարունակէ բարձրանալ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս Յուլիս 25 – 27)

ՇՈՒԷՏԱՑԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

Քանի մը օրով Հայաստան այցելած են Շուէտիոյ համայնավար գործիչներ, որոնք Խորհ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդր· Կոմիտէի հրաւէրով Մոսկուա կը գտնուէին: Շուէտացի հիւրերը այցելած են տեսարժան վայրեր, Էջմիածին, Հոկտեմբերեան եւ ծանօթացած Հայաստանի ձեռք ձգած նուաճումներուն: Հիւրերը հանդիպում մըն ալ ունեցած են տեղեկատուութեան եւ արտասահմանեան կապերու բաժնի վարիչ Լ· Մանասէրեանի հետ՝ կուսակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ:

×

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՀԻՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեք օրով Հայաստան այցելած է «Արեւմտեան Գերմանիա – Խորհ· Միութիւն» ընկերութենէն պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Շինարարութեան Նախարարի տեղակալ Տիթրիխ Շպեռլինկի: Հիւրերը հանդիպումներ ունեցած են շինարարութեան բաժնի վարիչներու եւ Երեւանի քաղաքապետարանի պատասխանատու անձերու հետ, քննելով երկու ընկերութիւններու համագործակցութեան զարգացման հեռանկարները: Պատուիրակութեան անդամները ծանօթացած են Երեւանի տեսարժան վայրերուն, այցելած են նաեւ Էջմիածին եւ Սեւանայ լիճ:

×

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԻՒՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ինեսքոյի կից Հեղինակի իրաւունքի մէջ կառավարական կոմիտէի նախագահ Անտրէ Կերեվէռ երկու օրով այցելած է Հայաստան եւ ծանօթացած հեղինակի իրաւունքի համամիութենական գործակալութեան հայկական բաժնի աշխատանքներուն: Ֆրանսացի հիւր հանդիպում ունեցած է պետական դէմքերու հետ, այցելած տեսարժան վայրեր եւ հետեւեալ ձեւով արտայայտած է իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն· «Ինծի մեծ զարմանք պատճառեցին տնտեսական զարգացման այն թիւերը, զորս տուաւ Հայաստանի վարչապետի տեղակալ Ռեմա Սվեռլովա: Հարուստ է մշակութային կեանքը՝ բոլոր մարզերէ ներս: Իմ վրայ մեծ տպաւորութիւն թողուց արդի Հայաստանի նուիրումը իր պատմութեան եւ մշակութային ժառանգութեան: Իմ կարծիքով Հայաստան կը հաստատէ այն ճշմարտութիւնը թէ ազգային աւանդութիւններուն հաւատարիմ մնալու եւ միւս կողմէ ապագայի կառուցման միջեւ ոչ մէկ ընդդիմութիւն կայ: Ասիկա կ'արտայայտուի լեզուի, ճարտարապետութեան, բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան մէջ»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթենէն կը հեռաձայնեն որ Օգոստոսի խումբի տղաքը ողջ-առողջ եւ լաւ տրամադրութեամբ հասած են կայան Երեքշաբթի կէսօրէ ետք:

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ԻՐ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԷՆ

Սէն Ժէրոմ, Մարսէյլի արեւմտեան գօտիի թաղամասներէն մին է։ Ընդարձակ շրջան մը որ վերջին տարիներուն կրեց արդիականացման եւ ապակեդրոնացման բարիքները, օժտուելով գիտութեանց համալսարանով մը։

Շրջանը, համեմատաբար այլ արուարձաններուն եւ հակառակ բնակարաններու նոր կցցեակներուն իրենց գլուղ – աչ – տարակներով որոնք հոս, հոն խափանեցին գեղեցիկ կանաչութիւններ, ունի որոշ հանդարտութիւն մը որ կը բացատրուի գուցէ մեծ գործատուներու կամ կառուցիններու բացակայութենէն։ Տեղ, տեղ դեռ կը զգացուի, եթէ կարելի է ըսել, գիւղային խաղաղ եւ ապատ շունչ մը։

Արեւելեան գորգի մեծ գործատուն մը հաւանաբար պատճառ դարձած է Հայերու տեղաւորման եւ ամփոփման այս շրջանի մէջ, քանի այդ գործատունը եղած է աշխատանքի առաջին վայր մեծ թիւով հայ գաղթականներու։

1925ին է որ հայ բնակչութիւնը սկսած է հաստատուիլ այս արուարձանին մէջ։

Սէն Ժէրոմը թաղաւորութիւնն է յատկապէս Սիվրիհիսարցիներուն, որոնք հիմնած են, այդ շրջանին մէջ, առաջին միութիւնը՝ Սիվրիհիսարի Հայրենակցական Միութիւնը որ մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին եղած է տիրական։ Նոյնպէս կ'ապրին մեծ թիւով Աֆիոն Գարահիսարցիներ, Կեսարացիներ, Քէօթահիացիներ։ Քէօթահիայի Հայրենակցական Միութիւնը եւս գործօն դեր կատարած է առաջին տարիներուն քանի կազմելով երգչախումբ մը, կորիզը եղած է Մարսէյլի Արմենիա Երգչախումբին որուն հիմը դրուած է 1931ին եւ ապա վերակազմուած 1946ին։ Արմենիա երգչախումբին հիմնադիրն ու ղեկավարն եղած է, եթէ հարկ է կրկնել, Կոմիտասի աշակերտներէն վաստակաշատ երաժշտագէտ՝ Վարդան Սարգսեան, որ կնքեց իր մահկանացուն Մարսէյլի մէջ, այս տարի Յունուար 31ին։

Մնալով անցեալին մէջ, երէցներուն համար քաղցր յիշատակներ եւ պատկերներ կ'արթնցնեն անշուշտ Արեւելեան գորգի գործատան դաշտը եւ Շաթօ Գոմպէռի ագարակը, ուր ամառուան եղանակին դաշտահանդէսները անպակաս էին, ինչպէս նաեւ Սէն Ժիւսթի «պառաւ չալէն» որ կը պատսպարէր ազգային եւ մշակութային շատ մը ձեռնարկներ։ Նոյնպէս երէկուան հայկական Սէն Ժէրոմը բնորոշող՝ Լա Ռընոտ Քէմփը, որ Մարսէյլի Սէն Շարլ երկաթուղային կայարանի ռուսական ըսուած Քէմփի քանդումէն վերջ, բացուեցաւ պատսպարելով բազմաթիւ հայ ընտանիքներ։ Այսօր, այս Քէմփին վերջին հետքերը կը մնան միայն։ Հայերը, վաղուց տեղաւորուած են սեփական տուներու մէջ, ունին խանութներ, կը բանեցնեն յատկապէս կարի եւ կօշիկի աշխատանոցներ եւ գործատուներ, մտած են ընկերային կեանքի ամէն ասպարէզներուն մէջ, ունենալով, ընդհանուր առմամբ, բարեկեցիկ կեանք։

Այսօր հայկական Սէն Ժէրոմը տարածուած շրջան մըն է որ կը բովանդակէ Նօթր Տամ տը Քոնսոլասիոնի, Սէն Միթրի, Շաթօ Գոմպէռի, Լա Սարթանի, Լա Ռոզի, Մարթեկոյի, Մերլանի, Քրուա Ռուժի, Մալփասէի, Սէն Ժիւսթի եւ մինչեւ Ալոյի եւ Փլան տը Քուքի թաղամասերուն մէջ բնակող Հայերը, որոնց թիւը կը հասնի շուրջ 3000ի։

Սէն Ժէրոմի կեդրոնը կան երկու փողոցներ որոնք կը կրեն հայկական անուններ։ «Շարլ Զէյթունեանց» փողոցը մեծամասնութեամբ հայ բնակիչներէ բաղկացած եւ ուր կը գտնուի Սէն Ժէրոմի Հայոց Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին։ Նաեւ «Արարատ» փողոցը որ կը հաշուէ 1էն 45 թիւ եւ ուր միայն մէկ տուն «օտար»ի կը պատկանի, միւս բոլոր տուներու բնակիչները Հայեր են։

Սէն Ժէրոմը կը ներկայացնէ այսօր ուրիշ յատկանշական երեւոյթ մը եւս՝ Զաւէն Նահապետեանի հայկական տպարանը, որ քանի մը տարիներէ ի վեր ու Տոմինիքէնէն (Մարսէյլ - քաղաք) փոխադրուած է հայահոծ այս շրջանը։ Յատկանշական է այն իմաստով որ ամբողջ հայկական Մարսէյլի մէջ այսօր միակ եւ հաւանաբար վերջին հայկական տպարանն է, ուր արդէն իսկ հայկական տառերն ալ սկսած են ժանգոտիլ փոշոտ դարակներու մէջ։ Առանց երթալու 17րդ դար, 1672, առանց խօսելու Ոսկան Վարդապետ Երեւանցիի տպարանի մասին, երբ ըսենք որ հայկական Մարսէյլը, յետ եղեռնի շրջանի հաշուած է մինչեւ 7 հայկական տպարան՝ Երէցեան, Ենովք Արմէն, Արամ Քիթապճեան, Քերովբէ Կարապետեան, Աբրահամ Արապեան, Թադէոս Խաչիկեան, Զաւէն Նահապետեան եւ նաեւ Լեւոն Ճերահեանի փոքրիկ տպարանը եւ աւելցնելով Գեղամ Ծերիկեան գրատունը, կը հաստատենք այն խոր խրամատը որ տարիներու երկայնքին ստեղծուած է եւ որ այսօր ինքնին արդէն կը պատկերացնէ եւ կը բացատրէ երէկուան եւ այսօրուան հայկական Մարսէյլը։

Այսպէս ալ Սէն Ժէրոմը երէկ կենսունակ, շէն հայկական կեանքով, իր բազմաթիւ հայրենակցական, երիտասարդական, սկաուտական, բարեսիրական, քաղաքական, կանացի եւ այլ կազմակերպութիւններով, այսօր կէս մարած վիճակի մէջ է, ըլլալով հանդերձ կարելին, բայց ոչ գուցէ անկարելին։

Այս նոր օրերու պատմութեան պաստառին վրայ կը շարունակեն տողանցել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստան խումբը որ ներկայութիւն է գաղութէն ներս, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը որ ունի գործունէութեան լայն դաշտ, եւ անշուշտ եկեղեցին որ ինչպէս ուրիշ հայակեդրոն վայրերու մէջ կը հանդիսանայ բեւեռը հայկական կեանքին։

Նախ փայտաշէն մատուռ մը մինչեւ 1929, ապա Գրիգորիս եպ. Պալաքեանի նախաձեռնութեամբ եւ ժողովրդական նուէրներով բարձրացած է Սէն Ժէրոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին, օծուած 1933ին Առաջնորդ Սրբազան Հօր ձեռամբ։

Եկեղեցին, որ այսօր կը գտնուի բարգաւաճ վիճակի մէջ, ունի իր երիցատունը եւ սրահը որ առաւելաբար կը գործածուի որպէս դասարան։ Թաղականութեան նախաձեռնութեամբ տեղի կ'ունենան երկօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւններ երկու դասարաններով։ Յաճախած են այս տարեշրջանին շուրջ 30 աշակերտներ։ Շրջանի հոգեւոր հովիւն է 1961էն ի վեր՝ Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան յարգուած իր հօտէն։

Սէն Ժէրոմի Թաղականութիւնը, ըստ իր կանոնագրի, կ'ընտրուի Թաղական ընդհանուր ժողովէն, թաղեցիներու քուէնոյով։ Այս մէկը կ'արժէ ընդգծել։ Փափաքելի պիտի ըլլար որ բոլոր եկեղեցիները եւս ընտրէին նոյնքան ժողովրդավար կերպով իրենց պատասխանատու մարմինները, մնալով հաւատարիմ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ժողովրդավար սկզբունքներուն։ Նշանակումներ եւ այլ ձեւեր հարազատ չեն սահմանադրական մեր օրէնքներուն։

Սէն Ժէրոմի ընտրուած Թաղականութեան այսօրուան կազմը կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով՝ Նուպար Տէր Մինասեան՝ ատենապետ, Գէորգ Մինասեան՝ ատենադպիր, Պերճ Կարապետեան՝ գանձապահ, Յակոբ Եսկիճեան եւ Համբարձում Ենովքեան՝ դպրոցի պատասխանատուներ, Ռուբէն Ասարլիքեան՝ սրահի պատասխանատու, Պետրոս Չիչէքեան եւ Աւետիս Զըպլաքեան՝ խորհրդականներ. պատուոյ անդամ՝ Յովհաննէս Ժամկոչեան։

Սէն Ժէրոմի շրջանի հայ բնակչութիւնը բացառութիւն չի կազմեր հայ կեանքի ընդհանուր հոլովոյթին մէջ, որ որոշ հունի մը հետեւելով, քաղաքի շրջապատէն, այսինքն արուարձաններէն կը համադրուի դէպի կեդրոնը քաղաքին ուր անկասկած Հայ Մշակոյթի Տունը իր ընծայած կարելիութիւններով, եւ այլ մշակութային կեդրոններ կամ ակումբներ անժխտելի դեր մը ունին հայ կեանքի կենդանացման այս հոլովոյթին մէջ։ Ամէն պարագայի, լաւ կ'ըլլայ նաեւ որ արուարձանները չբաւարարուին միայն եկեղեցիներով եւ չհրաժարին հայկական միջավայր եւ մթնոլորտ ստեղծելէ։

Եզրակացնելով այս քանի մը նօթերը որ յաւակնութիւնը չունին լրիւ եւ անթերի ըլլալու, կը հաստատենք հոս ալ, ինչպէս այլուր, որ շրջանի դիմագիծը թէ աշխարհագրականօրէն եւ թէ հայկականութեան տեսակէտէն փոխուած է, եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի կեանքը յարատեւ հոլովոյթ է։

Ուստի, երբ կացութիւնը այս է, յամառօրէն յարատեւ ճիգեր պէտք են՝ կլանող միջավայրերումէջ դէթ մասնակի դիմադրութիւն մը կարենալ ցոյց տալու համար։ Այլապէս, շատին հետ, նման մասնակի ճիգերով փրկուելիք քիչն ալ կրնայ կորսուիլ ժամանակի ընթացքին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

1950էն ի վեր ամէն երկու տարին Սկովտիոյ Սկաուտներու Շրջանը կը կազմակերպէ պզտիկ ճէմպորի մը, հիւսիսային Սկովտիոյ Բէրթշըրի Պլէր Աթոլ դղեակին լեռնադաշտերուն վրայ. սկաուտական միջազգային բանակում մը ուր Սկովտիոյ բոլոր շրջաններու 50 սկաուտական խմբակներ կը հրաւիրեն աշխարհի չորս կողմերէն 300 սկաուտներ, նոյնպէս 50 խմբակներով, բանակելու միասին 10 օր։

Պզտիկ ճէմպորի մըն է, հովանաւորութեամբ Սկովտիոյ Սկաուտական Միութեան։ Ամէն օտար խումբ կը միանայ սկովտիական խմբակի մը իբր անոր հիւրը, եւ այսպէս 10 օրուան բանակումի մը ընթացքին 700 սկաուտներ եւ պետեր կը բանակեն միասին, 8 օր ալ բանակումէն վերջ հիւրը կ'ըլլան սկովտիացի ընտանիքներուն։

Այս վերջին 25 տարիներու ընթացքին այս ճէմպորիին մասնակցած են Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, Ասիայէն, Արեւելքէն սկաուտական խմբակներ։ Հայ Արիներու Միութիւնն ալ տասնեակ մը անգամներ մասնակցած է այս բանակումներուն երկու խմբակներով եւ տարիներէ ի վեր աւանդութիւն մը դարձած է Հա-

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Բանաստեղծութիւն երեւոյթը կարելի է քննել ու վերլուծել չորս տարբեր անկիւններէ ու այդ զանազան բանաձեւումներէն վերջ է միայն որ կ'արտօնուի իմաստալից բան մը ըսած ըլլալու յաւակնութիւնը ունենալ բանաստեղծութեան ու զայն կեանքի բերող անձի արժէքի մասին։ Այս նախադասութեան մէջ ամէնէն ծանր բառը «արժէք» բառն է, — աշխարհը խճողող առարկաներ ու այն բոլոր իրականութիւնները, որոնք ժամանակի ու տարածութեան թակարդը ինկած մեզ կը դիտեն գաղտօրէն՝ գին մը ու պաշտօն մը ունին, հանգամանք մը կը կրեն ու օգտակարութիւն մը ունին (ու եթէ մարդիկ ալ իրենք իրենց հանգամանք ու գին տան ու միամտութիւնը ունենան կարծելու թէ որեւէ օգտակարութիւն ունին՝ բաղդատմամբ ժանգոտած ջրամբարներու տակ քնացող դատարկապորտներու՝ անոնք ալ առարկաներու կը վերածուին)։ Այս աւելորդ երկնքին տակ՝ միայն բանականութեան, ոգիի եւ զգացումի իրողութիւններն են որ արժէք ունին ու կարեւոր են, հաւանաբար։ Եթէ ճիշդ է այս մտածումը, կարելի է հետեւցնել թէ արուեստի այն գործերը, որոնք միայն իրենց ժամանակի ու երկրի մէջ կը սահմանափակուին, զուրկ են արժէքէ՝ նոյնիսկ եթէ պատկառելի աւարտաճառեր եւ ուսումնասիրութիւններ գրուին անոնց մասին։

Այս եզրակացութեան վարկածէն կը բխի երկրորդ սկզբունքը՝ որ կը կիրարկուի այս կարճ, արագ ու անհամբեր գրութեան մէջ. — մէկ է չափանիշը՝ երբ կը քննուի արժէքը արուեստի որեւէ գործի, գնչուներու օրօրներէն մինչեւ հանճարներու ստեղծագործութիւններ։ Մէկ է մարդկային ոգեկան աշխարհի որակը որուն ապրումը կ'ունենանք ամէն անգամ ու մտքի ու հաւատքի երկ մը մեր գիտակցութեան կը նետէ մարդկային ողբերգութեան գաղտնիքը, կը բանէ ու կը բանաբարէ ճշմարտութիւնը, որպէսզի զայն ունեցած ըլլալու հպարտութիւնը ապրինք, գէթ երկվայրկեան մը։ Մէկ է մեր չափանիշը՝ երբ կը խօսինք Թովմաս Թերզեանի թէ Վարուժանի քերթողութեան մասին, Հայկունիի թէ Հիւկոյի արուեստին մասին։

Առաջին անկիւնը ընկերային գաղափարաբանութենէն մեկնելով՝ կը փորձէ զտնել թէ գրական երկ մը ո՞ր աստիճան զայն կ'արտայայտէ, կը նոյնանա՞յ զանգուածի հոգեբանական ու իմացական կաղապարին հետ՝ թէ կը զատուի անոնցմէ։

Մարքսիստները մեզի հասկցուցին թէ արուեստը գաղափարաբանութեան մէկ կերպարանքն է պարզապէս, ու իբր այդպէս ալ կարելի է զայն մեկնաբանել։ Ինչո՞ւ չէ։

Երկրորդ անկիւնը՝ գեղագիտականն ու իմաստասիրականն է։ Որեւէ դարու մէջ ու մանաւանդ արդի ժամանակներուն՝ արուեստը կարելի չէ անջատել տեսական որոշ ըմբռնումէ մը։ Որքան ալ յորդ ըլլայ յուզումը՝ արուեստի գործը կը հնազանդի իմացական հրահանգներու։ Աշխարհահայեցքի մը, գեղագիտական ըմբռնութեան մըտուեալներով կը կառուցուի երկը ու անոնց ճակատագրին հետ ալ կապուած կ'ըլլայ իր արժէքը։ Դասականութիւն, Վիպապաշտ արուեստ, Իրապաշտ արուեստ, Խորհրդանշապաշտութիւն, Գերիրապաշտութիւն, Ընկերվարական Իրապաշտութիւն, եւայլն... այս բոլորը փորձեր են՝ որոնցմով մարդիկ ջանացած են մօտենալ ճշմարտութեան հաւաքական ճիգով մը, որ տակաւ դարձած է արուեստի ընդհանուր նկարագիր, անկասկած Արեւմտեան քաղաքակրթութեան բանապաշտ բնոյթէն ազդուած։

Երրորդ փլանի վրայ, բանաստեղծութիւնը, ու առհասարակ գրականութիւնը ազգային նկարագիր մը սահմանելու կը ձգտին։ Ինքնութիւն ըսուածը, ոգեկան շատ մը այլ իրողութիւններու նման, ոչ կը ժառանգուի, ոչ ալ կը ստացուի պարզ փոխանցումով։ Պահանջք մը, պայքար ու տագնապի արդիւնք է ան ու նախատիպը գլխաւորաբար արուեստագէտն է, որ կը յղանայ։ Այնպէս որ, բանաստեղծութեան մէջէն կարելի կ'ըլլայ ժողովուրդի մը ինքնութիւնը կարդալ։

(Շար. – 1)

յերու մասնակցութիւնը։ Ամէն անգամ միեւնոյն հայկական եռագոյնը 1950էն ի վեր կը բարձրանայ պատուոյ կայմին վրայ, միւս ազգերու դրօշակներուն կողքին։

Շատ ժողովրդական դարձած են մեր Հայ Արիները եւ այս տարի բացառա-բար երեք հայկական խմբակներ հրա-ւիրուած էին մասնակցելու. Հայ Արինե-րու Միութիւնը պատրաստեց միութեան երեք շրջաններէ 12 - 16 տարեկան Արի-ներու 3 խմբակներու մասնակցութիւնը։

Լիոնի շրջանէն 8 սկաուտներու խմբակ մը առաջնորդութեամբ Միհրան Ղազար-եանի, Ալֆորվիլի խմբակը՝ առաջնոր-դութեամբ Օննիկ Էօզէլքի եւ Փարիզի խմբակը՝ առաջնորդութեամբ Ջատիկ Փանոսեանի, կը կազմէին հայկական պատուիրակութիւնը, որուն պետն է Մի-ջէլ Մեծատուրեան։ Կիրակի, Յուլիս 16-ին, միացան խմբակները եւ յաջորդ օրը մեկնեցան Սկովտիա։

Հայկական պատուիրակութիւնը Պէլֆ Աթոլ հասաւ Յուլիս 18ին եւ ընդունուե-ցաւ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Սկովտիոյ պե-տերուն կողմէ, ինչպէս միշտ, մեծ հա-ճոյքով եւ խանդավառութեամբ։

Խմբակներ եկած էին Ամերիկայէն, Ֆր-րանսայէն, Պելժիայէն եւ ուրիշ զանա-զան երկիրներէն։ Հայ Արիներու Միու-թեան պատուիրակութեան երեք խմբա-պետները մաս կը կազմէին ճէմպորիի վա-րիչ մարմնին. բոլոր հրաւիրուած խմ-բակները միացած սկովտիական խմբակի մը կազմակերպեցին իրենց բանակումի կեանքը եւ Յուլիս 18ին պաշտօնապէս բացուեցաւ բանակումը Սկովտիոյ ընդհ. պետին կողմէ։

Ամէն օր բանակումի խաղեր, մրցում-ներ, պտոյտներ, բանակումի կրակներ եւ ընդունելութիւններ։ Բանակումի պետն է Սկովտիական սկաուտներու պետ եւ Կլաս-կոյի հիւանդանոցի հանրածանօթ վիրա-բոյժ Պրայըն Ֆէրկըսըն, որ ամառնային իր արձակուրդները յատկացուցած է այս բանակումին։ Բանակումի ընթացքին յիշ-ւեցաւ նաեւ Հայ Արիներու Միութեան յիսնամեակը։

Կիրակի, Յուլիս 23ին, տեղի ունեցաւ մեծ սկաուտական հանդէս մը, որուն ներկայ էին անգլիական եւ սկովտիական սկաուտական կազմակերպութեան պետե-րը եւ նահանգային ու շրջանային խոր-հուրդներու պատասխանատու անձնաւո-րութիւնները, ընդհ. կառավարիչը, քա-ղաքական եւ եկեղեցական կազմակեր-պութեանց ներկայացուցիչները։

Հայ տղաքը ապրեցան տիպար սկաու-տական բանակում մը։ 10րդ անգամն է, որ Հայերը կը մասնակցին այս պզտիկ ճէմպորիին եւ այս անգամ ալ պատիւով եւ յաջողութեամբ անցուցին այս 10 աջանչելի օրերը։ Բանակումը վերջացա-ցաւ Յուլիս 28ին եւ յաջորդ 8 օրերը բո-լոր մասնակցող օտար սկաուտները մեկ-նեցան Սկովտիոյ զանազան շրջանները իբր հիւր սկովտիացի ընտանիքներու.

Փարիզ պիտի վերադառնան Օգոստոսի առաջին շաբթուան վերջը։

Հայ Արիները շատ բան սորվեցան այս բանակումին, մանաւանդ որ ամէն երկու տարին անգամ մը նորեր են, որ մաս կը կազմեն հայկական պատուիրակութեան։ Բանակումին վարչական մարմնին մաս կազմող երեք հայ խմբապետները մեծ հմտութեամբ կատարեցին իրենց պաշ-տօնը։ Սկովտիոյ միջազգային բանակու-մը այս տարի կը զուգադիպէր Հայ Արի-ներու Միութեան հիմնադրութեան 50րդ տարեդարձին եւ այս առթիւ մեր միու-թեան բոլոր հին ու նոր սկովտիացի բա-րեկամները իրենց շնորհաւորութեանց հետ բերին նաեւ մաղթանքներ որպէսզի Հայ Արիներու Միութիւնը շարունակէ այնքան օգտակար ազգային եւ միջազգա-յին գործունէութիւնը։

Սկովտիոյ պզտիկ ճէմպորին առիթ մը եղաւ նաեւ որ Հայ Արիներու Միութեան զանազան շրջաններու տղաքը միասին եր-կու շաբաթ անցընելով աւելի լաւ ճանչ-նան զիրար եւ մանաւանդ ալ աւելի սերտ կերպով աշխատին ճանչցնելու Հայ Արի-ներու Միութեան գործունէութիւնը եւ զօրացնեն իրենց եղբայրութեամբ։

Շնորհաւորութիւններ Հայ Արիներ, որ ձեր յիսնամեակը տօնեցիք նաեւ Սկով-տիոյ միջազգային բանակումին ընթաց-քին ալ։ Մաղթենք շատ մը ապագայ բա-նակումներ եւ ճէմպորիներ ձեր սկաու-տական եւ հայկական ոգիով։

Գ. Մ.

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒ-ԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
(13 - 17 ՅՈՒՆԻՍ 1978)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու-թեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովի նըս-տաշրջանը տեղի ունեցաւ Յունիս ամ-սուան 13 — 17ի միջոցին Կաթողիկոսարա-նի Վեհարանի դահլիճին մէջ, ընդ նախա-գահութեամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի եւ մասնակ-ցութեամբ Կիլիկեան Ս. Աթոռի թեմերու բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներուն եւ 36 աշխարհական անդամներու։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովի բացումը կատար-ւեցաւ Երեքշաբթի 13 Յունիսին, կէսօրէ առաջ ժամը 10ին։ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւ Գարեգին Բ. Աթոռա-կից Կաթողիկոս յատուկ պատգամներով ողջոյնի խօսք ուղղեցին բոլոր ժողովա-կաններուն, յաջողութեան մաղթանքներ ըրին եւ շեշտեցին կարեւորութիւնը ժո-ղովի բոլոր օրակարգերուն, ժողովա-կաններուն ուշադրութեան յանձնելով Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բազմահա-զար հաւատացեալներու ակնկալութիւն-ները Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկո-սութենէն, որուն գերագոյն ժողովն է Ազգ. Ընդհ. Ժողովը։

ԴԻՒԱՆ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովի դիւանը ընտրուե-ցաւ հետեւեալ կազմով․․․

Պր. Պր. Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, Ա. Ատենապետ. Նորայր Պահլաւունի, Բ. Ա-տենապետ. Գէորգ Տօնապետեան, Ա. Ա-տենադպիր. Գրիգոր Պզտիկեան, Բ. Ատե-նադպիր։

Ապա ընտրուեցան երկու յանձնախում-բեր․—

Բանաձեւային Յանձնախումբ․—

Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպս. Աշճեան. Պր. Ալբերդ Բեռնարդի. Պր. Գառնիկ Բանեան. Մեթր Վարդգէս Շամլեան. Տոքթ. Տիգրան Ջափանեան։

Հաշուեքննիչ Յանձնախումբ․—

Գերշ. Տ. Սուրէն Եպս. Գաթարոյեան. Պր. Նազարէթ Էմլիկեան. Պր. Ոսկերճեան Արզումանեան. Գնդ. Յարութիւն Սաչաք-լեան. Պր. Յակոբ Անդրէասեան։

Ապա ժողովը, յաջորդական ենը նիս-տերու շարքով մը, գումարուած առա-ւօտեան ժամը 10-13ի եւ կէսօրէ ետք ժա. 16 — 19.30ի միջոցներուն, հինգ օրերու ընթացքին, Երեքշաբթիէն Շաբաթ օր, սպառիչ կերպով զբաղեցաւ օրակարգի բո-լոր հարցերով եւ անոնց տուաւ համա-պատասխան լուծումներ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Առաջին հերթին ներկայացուեցան նա-խորդ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կրօնա-կան եւ քաղաքական ժողովներու քառամ-եայ գործունէութեան տեղեկագիրները։ Կրօնական ժողովի տեղեկագիրը կարդաց Գերշ. Տ. Վարդան Եպս. Տէմիրճեան, իսկ քաղաքական ժողովի տեղեկագիրը՝ Ատենադպիր Պր. Վարդգէս Տէր Կարա-պետեան։ Քաղաքական ժողովի տեղե-կագրին մէջ ընդարձակ տեղ գտած էին թեմերէն եկած տեղեկագիրները, ամփոփ ձեւի տակ, որով ամբողջական պատկեր մը տրուած եղաւ ոչ միայն Կաթողիկոսա-րանի, այլեւ Կիլիկեան Աթոռի բոլոր թե-մերու անցնող չորս տարիներու կացու-թեանց եւ գործունէութեանց մասին, վի-ճակագրական եւ այլ մեծապէս շահեկան տեղեկութիւններով լեցուն։

Երկու տեղեկագիրներն ալ պիտի հրա-տարակուին «ՀԱՍԿ»ի յաջորդ թիւին մէջ, որպէս պատմական կարեւոր վաւերագ-րեր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատ-մութեան համար։

Յետ քննարկման տեղեկագիրներու, Բանաձեւային Յանձնախումբը յանուն ժողովոյ ներկայացուց գնահատական եր-կու բանաձեւեր, Կեդրոնական Վարչու-թեան Կրօնական եւ Քաղաքական ժողով-ներու գործունէութիւնը, Լիբանանի մէջ անցնող տարիներուն տիրող կացութեան շրջագծին մէջ, գտնելով գնահատելի։

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
Ատենադպիր՝ (Գրիգոր Պզտիկեան)
Ատենապետ՝ (Խաչիկ Պապիկեան)

(Շար. 1)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԿԱԼԵՐՈՒՆ ՍՈՒԳԸ

Արշակուհի Թէոդիկ։

Մեր կանացի գրականութեան խանդա-ղատ եւ ազնուական դէմքերէն մէկը, օժ-տուած՝ մտաւոր, զգացական եւ բարո-յական անխարդախ տուրքերով, մարդ-կայնական դաստիարակութեամբ, դէմք մը՝ որ մեզի սրտօրէն կը ժպտի իր խորհրդապահ աչքերով, իր մոխրագոյն մազերուն տակ։

Պիտի յիշեմ իր մէկ արձակ նկարագ-րականը, աւելի ճիշդ տպաւորական մէկ էջը, տրուած անսեթեւեթ բայց բարա-խուն լեզուով մը, ուր գրագիտուհին կը պատկերացնէ արեւուն տակ ոսկեպսակ դաշտանկար մը, եւ կալի տօնը, որ հաց պիտի բաշխէ այդ պարգեւէն զրկուած մարդոց, պիտի լիացնէ անոնց դատար-կացած շտեմարանները, եւ այս բարիքը պիտի տարածուի գիւղէ գիւղ, հիւղակէ հիւղակ, եւ արարչութեան պատգամը ան-գամ մը եւս պիտի հնչէ հոգիներու մէջ։

Բայց երկինք զայրացած է երկրին, կը մթագնի ու կ'որոտայ յանկարծ, կը փայ-լատակէ ահարկու շանթերով, եւ օրե-րով հեղեղային անձրեւ կը տեղայ որա-ներով ցնծացող արտերուն, ակօսներուն վրայ, կը քանդէ հասկերը, կը փճացնէ ցորենի ծիլերն անգամ, ի զո՜ւր մարդիկ կ'աղօթեն ու կը պաղատին որ այդ զայ-րոյթը դադրի, իջնի, իջնի․․․․

Կալերը սուգի մտած են այլեւս։

Արշակուհի Թէոդիկ իր գերզգայուն սրտէն միշտ բան մը դրած էր ստորագ-րած կտորներուն մէջ, թախծալի ժպիտ մը կամ լուռ արցունք մը, որուն բիւրը կը տեսնենք ցաւէն գալարուած իր դէմ-քին վրայ։

ՄԻՄԵՐՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

1.

Երեք օր յետոյ, ձիաւոր Տէր — Գերա-սիմը քահանայի վայելչութեամբ մտաւ Երզնկա։ Ձին վազքի էր մղում, բայց աչքը զսպում էր՝ տները չտեսնելով սա-պանդակների մէջ, տանջուելով։ Երբեք ձի չէր հեծել։ Թամբի վրայ վերումար անելով, նա անցաւ շուկայի հրապա-րակն ու գնաց դէպի ոստիկանատուն։ Թուրքերը զարմանքով, նաեւ հետաքրքր-րութեամբ էին նայում հրաշքին՝ ո՞րտե-ղից լոյս ընկաւ այս քահանան։ Գժուե՞լ է, ինչ է։ Եկել էր Ցիսուսի նման խաչ-ուելո՞ւ։ Սկսեցին քրքջալ, ծիծաղել նրա ետեւից։ Նրանք նորաբնակներ էին եւ պարզ է, չէին ճանաչում վարժապետին։ Ոստիկանատան պահապաններն աղմկեցին ուրախ.

—- Է՜, քէշիշ բաբա, եկել ես թլպատ-ուելո՞ւ։

Տէր Գերասիմը մի կերպ իջաւ ձիուց, ծուռ քայլեց ոստիկանատան գարշահոտ սալայատակով ու պահանջեց իրեն ներ-կայացնել Քեմալ բէյին։ Ոստիկանները շարունակում էին ծանակել նրան, հայ-հոյել։ Տէր Գերասիմը համբերութեամբ տանում էր անարգանքը, նեղւում արե-ւից, բակի գարշահոտից։ Գոնէ Գուրբան Ալին երեւար, ո՞ւր է կորել։ Չկայ նաեւ ոստիկանապետը։ Գնացել են նրան գըտ-նելու։ Ե՞րբ կը գայ։

Ոստիկանատան բակից երեւում է Սուրբ Նշան եկեղեցին։ Նրա գմբէթի խաչը չկայ, սիւնաշարը ծեփել են ցեխով, զարձրել մինարէի սոխաձեւ գլուխ։ Նրա վրայ պղնձէ կիսալուսին էր փայլում՝ երկար կոթունով։ Տէր Գերասիմի քթից ծուխ բարձրացաւ։ « Վա՜խ, վա՜խ․․․ Երզնկան թուրքացաւ։ Վա՜խ, վա՜խ »։ Յիշեց, որ թուրքացել է նաեւ Հաջի Բար-սեղ էֆէնդին։ Նրա համար «վախ—վախ» չարեց։ Աչքերը փակեց, երբ նկատեց ամերիկեան դրօշը՝ ամերիկեան հիւպա-տոսարանի կտուրին։ Դա յիշեցրեց Հե-ղինէին։ Նորից մի կուշ լաց եղաւ աղջը-կայ համար։

×

Տէր Գերասիմին ներս տարան։ Քեմալ բէյը կծկուել էր ոստիկանապետական իր աթոռին՝ ջրից հանած շուն։ Իսկոյն ճա-նաչեց նախկին վարժապետին, թռաւ դէպի նա։

—- Խո՛ջ, խո՛ջ։ Ես կը վառեմ ձեր ա-ւազակարոյն կաթակնը։ Կը կոտորեմ բո-լորիդ, բոլորիդ անխտիր։

Կեղտոտ եղունգներով նա կպաւ իր որ-դու ուսուցչի օձիքին։

—- Բոլորի՛դ։ Եկել ես ներո՞ւմն աղեր-սելու։ Չի լինի, ես ձեր վերջին շանն էլ պիտի խեղդեմ։

Տէր Գերասիմը վախեցաւ, որ ասելիքը կը մնայ կոկորդում եւ հիմա շունչը կը փչի։ Մի կերպ բացեց բերանը։

—- Բայց դուք մի մոռանաք, Քեմալ բէյ, որ այդ մեր բոյնի մէջ է գտնւում ձեր որդի Մեհմէդը։

Բէյի ձեռքերը կարծես կտրուեցին։ Նրա դեղին աչքերը, որ լիքն էին ար-եամբ, կլորացան, մթնեցին, ուր որ է կը պայթեն՝ կրակի մէջ գցած շագանակի պէս։ Տէր Գերասիմը թեթեւացաւ։ Դէ, տաառապիր, շուն շան որդի։ Բէյը երե-րաց՝ ընկնելու։ Տէր Գերասիմը բռնեց նրան, նստեցրեց իր տեղը։

—- Ուշքի եկէք, բէյ։ Մարդ այդքան էլ վախկոտի մէկը կը լինի՞։

Ինքն իր համար աթոռ քաշեց, նստեց բէյի դիմաց։ Բէյը հեծեծաց։

—- Մեհմեդս՝ իմ աչքն ու սիրտը։ Ու-րեմն, նա ձեզ մօ՞տ է։ Ուրեմն, դուք նրան գողացե՞լ էք։ Օ՜, անգութներ։ Կինս խելագարուել է վշտից։ Ուրեմն, Մեհ-մէդս ո՞ղջ է, ո՞ղջ է։ Նա բռնեց Տէր Գերասիմի փարաջայի փէշը։ Հասկացայ, խորամա՜նկ Հայեր։ Ձեր նպատակը հաս-կացայ։ Հիմա ասէք, ո՞րն է որդուս վե-րադարձնելու պայմանը։ Ասէ՛ք, շուտ-պէ՛ք։ Ես կը գժուե՜մ․․․

Տէր Գերասիմը, սակայն չշտապեց։ Նա չարախինդ նայեց իրեն կորցրած, մը-սագունդ դարձած իր թշնամուն։ Նրան խոշտանգելու սաստիկ ցանկութիւն ա-ռաջացաւ մէջը ու սաստ հանդարտ.

— Իսկ դուք, բէյ, չգիտէ՞ք իմ աղջը-կայ տեղը։ Պէտք է, որ իմանաք։ Արքա-դիր կամրջի մօտ կատարուած նախճիրը ձեր ձեռքի գործն էր։ Աղջիկս այնտեղ էր։ Ասացէք, դուք գիտէ՞ք նրա տեղը․․․

Քեմալ բէյը ձեռքերը տարածեց։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(119 - Շար.)

Այրի Տիկին Հրաչուհի Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճամճեան եւ զաւակները, Օր. Ժանին Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Աճէմեան, Յովսէփեան, Փորթուգալեան, Նիկողոսեան եւ Ճամճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 31ին, Երկուշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստ. 4 ժամը 16ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սարսէլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.—

Տիկին Սիրարփի Գապագեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աբիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Աղնաւուրեան և զաւակը, Տիկին Զարուհի Աղնաւուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հանրի Կիրակոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ամուճայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան եւ զաւակը, եւ համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներհօր, քեռայրին, մեծ-հօր եւ հօրեղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՂՆԱՒՈՒՐԵԱՆ-ԳԱՊԱԳԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 30ին իր 68 տարեկանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 1ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339 Ավընիւ տիւ Պրատօ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Գապագեան եւ Աղնաւուրեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները՝ Մէթր Ժագ Վարժապետեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժան Ժագ Լէօէչ իրենց կնոջ եւ մօր մահուան 9րդ տարելիցին առիթով եկեղեցւոյս մայր խորանին թաւիշէ մեծադիր վարագոյր մը:

Օր. Ժագլին Խաչիկեանի ընդ Պ. Քրիստիանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Ղ. Խաչիկեան 500, փոքրիկն Միսաք Ճէլալեանի մկրտութեան առթիւ Օր. Մաալէն Ճէլալեան 400, Պ. Ժագ Շէլէլէկեան 100: Պ. Յ. Արզարեան 100, Պ. Զիլինկիրեան 100 սրահին շինութեան:

Տիկին Մաթիլտ Զիւրիւքտիչեանի թաղման առթիւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Ճամուղեան 50: Պ. Վահրամ Պալըգեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Կ. Սիվասլեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աֆարեան 50ական: Թուզլաճեան ընտանիքի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Վ. Թուզլաճեան 500, Տիկին Բ. Փալամուտեան 100: Մարի Յակոբեանի (ծնեալ Բաթիկեան) թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ս. Դաւիթեան 200, Պ. Ծ. Կարապետեան 30:

(Շար)

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Կափէն, Պ. Անթանոսեան 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

«Յառաջ»ի 54րդ տարեդարձը շնորհաւորելով եւ յարատեւման մաղթանքներով՝ Ժորժ Պատոլեան (Ալֆորվիլ) 100 ֆր. կը նուիրէ:

×

ՏԻՆԵԼ.— Ե. Քոչունեան 100 կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

Այրի Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ Օր. Ջապէլ Շեխիկեան իրենց ամուսնոյն եւ քեռայրին՝ Պետրոս Պետիկեանի յիշատակին 1000 ֆր. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի՝ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար-Օտոյի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հայկանոյշ Մարգարեանի թաղման առթիւ Այրի Տիկին Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Պիկօն 50ական, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սեմերճեան 25, Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեան 20, Տիգրան Յուսիկեանի թաղման առթիւ Պ. Սեդրակ Սամուէլեան 150, Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան, Եանպէտեան ընտանիք, 100ական:

Պ. Յ. Ճիրահեան, Տիկին Էլիզ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Թապիպեան, Փիլիկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Բանդէնեան, Շալճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարիկեան, Պ. Յովհաննէս Վարժապետեան, Տիկին Տէլքրուա 50ական, Պօղոս Բարունակեան, Ալթունեան ընտանիք 30ական, Երէցկին Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան, Օր. Աղաւնի Խոզիկեան, Պ. Եօրղանճեան, Տէր եւ Տիկին Իսթանպուլեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Քինոսեան, Արմաղանեան ընտանիք, Տիկին Ազատեան 10ական, Գրիգոր Քէօսէեանի քառասունքին առթիւ Քէօսէեան ընտանիք 100, Տիկին Հայկանոյշ Պալեան 50, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Օհանեան եւ ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կոնոյեան, Սարեան ընտանիք 10ական, Նարդուհի Պալեանի քառասունքին առթիւ Պալեան եւ Օհանեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Օհանեան 50, կապ. Խաչի Պուլվ. Օտոյի վարչութիւն 10, Վարդուհի Սահակեանի քառասունքին առթիւ Սահակեան ընտանիք 100, Այրի Տիկին Մանուկեան (Քասխաէն), Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Քասխաէն), Վարդանեան ընտանիք 50ական, Տիկին Արաքսի Կիրակոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Փայլակ Կիրակոսեան 20, Այրի Տիկին Ասատուրեան եւ Նալբանտեան 200 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԵՆԹԱԼԻ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յետագային

ԲԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

CAMP d'ÉTÉ de la F.R.A. NOR SEROUND

DU 1ER AU 30 AOUT

Thonon-les-Bains

HAUTE SAVOIE

Proximité lac Leman — Chalet les Alouettes
74500 CHAMPANGES
Tél. : (50) 71-33-01

FÊTE CHAMPÊTRE

DIMANCHE 13 AOUT

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է: Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Քերթուածներու գեղատիպ հատոր, նկարազարդեց ՇԱՐԹ:

Յառաջաբան՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գին՝ 100 ֆր.

Թղթատարի ծախքով՝ 115 ֆ.

Դիմել.—

ԳՐԱՏՈՒՆ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
4
VENDREDI
4 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14.177 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — N° 14.177

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՄԸ՝ ՇԱՀԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ»

Ամերիկացի լրագրող Ն. Կէյճ այս խորագիրն է ընտրած Հերըլտ Թրիպիւնի մէջ լոյս ընծայած իր յօդուածին համար՝ գրուած Թեհրանէն: Շօշափած հարցն է՝ ամերիկեան օժանդակութիւնը Պարսկաստանի:

Լրագրողը նախ յիշած է Մ. Նահանգներու օժանդակութեան տարողութիւնը վերջին քսան տարիներուն: Ուաշինկթըն աւելի քան 18 միլիառ տոլար արժողութեամբ զէնք հայթայթած է: Միաժամանակ օգնած է ապահովութեան լայն դրութեան մը հաստատումին համար: Ասոր շնորհիւ է, որ Պարսից շահը հնարաւորութիւն ունեցած է մինչեւ հիմա խիստ հակակշիռ մը հաստատելու իր երկրին վրայ:

Փոխարէնը՝ Պարսկաստան յանձնառու եղած է պաշտպանելու Պարսից ծոցին կենսական ճամբաները, որոնց շնորհիւ՝ կ'ապահովուի Արեւմտեան երկիրներուն անհրաժեշտ քարիւղին կէսէն աւելին:

Ուաշինկթըն նիւթապէս կ'օգտուի զէնքի առուծախէն: Այլ մարզերու մէջ եւս շահեր կ'ապահովէ: Լրագրողին հաստատումով՝ Ուաշինկթըն 2 տոլար ձեռք կը ձգէ Պարսկաստանի համար ծախսած իր ամէն մէկ տոլարին փոխարէն:

Իրաց այս վիճակը պարզ է, որ ամրապնդած է երկու երկիրներուն կապերը: Թերաճ երկիրներէն ոչ մէկը այնքան սերտ կապուած է Մ. Նահանգներուն, որքան Պարսկաստան: Կապը կը քննադատուի Շահին ներքին ընդդիմադիրներուն եւ նաեւ Ամերիկացիներու կողմէ, ոմանք Քոնկրէսին մէջ՝ դատապարտելով անոր ինքնակալութիւնը:

Ըստ լրագրողին՝ ամերիկացի դիւանագէտներ կը յուսան, որ քննադատութիւններէն ոմանք կը մեղմանան, շնորհիւ ազատախոհութեան նկատելի տրամադրութեան մը: Այսպէս, օրինակ, վերջին քաղաքական բանտարկեալներու խոշտանգումներուն, - երկար ատեն հերքուած, – սահմանափակում զինուորական ատեաններու, բարելաւում բանտի պայմաններուն եւայլն:

Շահը վերջերս պաշտօնէ հեռացուցած է Զօր. Նեմաթոլլահ Նասիրը, որ 12 տարիէ ի վեր երկաթեայ բռունցքով կը ղեկավարէր Սավաքը՝ գաղտնի ոստիկանութիւնը:

Այս փոփոխութիւնները չեն նպաստած տրամադրութիւններու մեղմացման: Ցիշել եաք, թէ աւելի քան 100 հոգի մեռած է մեծ ցոյցերուն ընթացքին, տարեսկիզբէն ի վեր, Թաւրիզ, Թեհրան թէ այլուր, ընդդիմադիր պարագլուխի մը հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է: Մահմի Պարզէկան բացատրելով ցոյցերուն մեծ ծաւալին պատճառը, դիտել տուած է, թէ «երբ նշոյլ մը լոյս կը նըշմարես, չես կրնար այլեւս հանդուրժել մութին»:

Ընդդիմադիրները «նշոյլ մը լոյսը» նախապահ Գարթըրի մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան արշաւին կը վերագրեն: Միւս կողմէ, մութին կամ խաւարին համար ալ հաւասար չափով կը մեղադրեն Ուաշինկթընն ու Շահը: «Առանց ամերիկեան աջակցութեան Շահը չի կրնար մենատէր մնալ», ըսած է փաստաբան Լահիճի, ընդդիմադիր այլ պարագլուխ մը:

Ամերիկացի պաշտօնատարներ կ'առարկեն ըսելով, թէ կը ձգտին մղում տալ ազատախոհութեան եւ թէ մասնակից չեն ներքին ապահովութեան հարցերուն: Ն. Կէյճի համար այս պատասխանը ճիշդ է որոշ չափով մը միայն: Արդարեւ, լրագրողին յայտնութեամբ, Ամերիկացիք կ'ուզեն զարկ տալ ազատախոհութեան, սակայն, բայց ոչ Շահին դէմ ելլելու աստիճան: Դիւանագէտի մը բացատրութեամբ «Պարսկաստան շատ կարեւոր է իրենց համար եւ, հետեւաբար, չեն ուզեր ռիսք առնել»:

Լրագրողին հաստատումով, թէեւ նոյնիսկ ընդդիմադիր պարագլուխները կ'ընդունին, որ Ամերիկացիք երբեւ խորհրդատու ուղղակի մասնակից չեն ներքին ապահովութեան գործողութիւններուն, այսուհանդերձ, հաստատուած է, որ Ամերիկացիները օժանդակած են Սավաքի կազմութեան համար, մարզած են անոր բարձրաստիճան սպաները, հայթայթած են ոստիկանական զսպիչ կազմածներ: Օրինակ, վերջին ցոյցերը զսպելու ժամանակ գործածուած են Ամերիկացիներուն հայթայթած նորաձեւ զէնքերէն 50.000 արտասուաբեր ձեռնառումբեր, 356.000 կազարգելներ եւ 4.300 յատուկ հրացաններ:

Սավաք, լրագրողին հաստատումով, ի պաշտօնէ 4.000 գործակալ ունի եւ աւելի քան 50.000 վճարովի տեղեկատուներ, որոնք, ըստ կառավարական աղբիւրներու մուտք գործած են ոչ միայն ընդդիմադիր խմբակցութիւններուն, այլ նաեւ բոլոր նախարարութիւններուն եւ օտար առաքելութիւններուն մեծ մասին մէջ: «Ամէնուր փոքր շուքեր կան» նկատել տուած է նախարար մը:

Սէ. Ի. Այի եւ ապա Մոսատի (Իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութիւն) աջակցութեամբ կազմուած է Սավաքը, հանգըստեան կոչուած 20 սպաներով, որոնք յատկապէս մարզուած են Մաքինզեթրաւն մօտ, Քուանթիքօ եւ այնուհետեւ հետեւած են յատուկ դասընթացքներուն: Սէ. Ի. Այի կեդրոնին մէջ:

Ցետագային գործակալներ մարզուած են Մ. Նահանգներուն մէջ՝ ոստիկանական ծրագրի մը հըջագիծով, նիւթական օժանդակութեամբը Միջազգային Զարգացման Գործակալութեան: Այս վերջինը աւելի քան 2 միլիոն տոլար ծախսած է «հանրային ապահովութեան» համար:

Սավաքի հասցէին ուղղուած խիստ քըննադատութիւնները, յատկապէս քաղաքական բանտարկեալներուն չարչարանքները, պատճառ դարձած են, որ 1960ական թուականներու վերջերը Ամերիկացիք վերջ տան ոստիկանութեան ընծայած իրենց աջակցութեան: Սահմանափակած են թիւը ապահովութեան ճիւղի սպաներուն, որոնք մարզուելու համար Մ. Նահանգներ կը ժամանէին: 1973էն ի վեր, մարզուած ծանօթ ոստիկանները միայն թմրեցուցիչներու ճիւղին պատկանած են, համաձայն լրագրողին:

Այսուհանդերձ, ինչպէս գրած է ան, ամէն տարի աւելի քան 250 զինուորական սպաներ կը մարզուին Մ. Նահանգները եւ կայ այն համոզումը, թէ ասոնցմէ ոմանք յատկապէս այնպիսիները, որոնք հակախռովութեանց դասընթացքներուն կը հետեւին, Սավաքի կապուած են: Այս վերջնոյն նոր պատասխանատուն՝ Զօր. Նասեր Մողատամ, բանակին տեղեկատուութեան ճիւղէն է:

Ցամենայն դէպս երկուստեք տեղեկութիւններ կը փոխանակեն: Ամերիկացիները կը պնդեն, թէ ասիկա սահմանափակ շրջագիծի մը մէջ կը կատարուի.–. Թմրեցուցիչներու մաքսանենգութիւն, ահաբեկչութիւն, եթէ թիրախը Ամերիկացիներ են: Սակայն, պարսկական իրազեկ աղբիւրներուն համաձայն, տեղեկութիւնները կը վերաբերին նոյնպէս ընդդիմադիր շարժումներուն եւ ասոնց պարագլուխներուն:

Սէ. Ի. Ա. սերտ կապ կը պահպանէ եւ յաճախ կը գործակցի Սավաքի հետ այլ երկիրներու առընչութեամբ, յատկապէս Խորհ. Միութեան, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի համար: Այն օրէն, երբ Թուրքիա փակեց ամերիկեան կայանները, Քոնկրէսին հաստատած զինադեգին հետեւանքով, Պարսկաստան կեդրոն դարձած է վերոյիշեալ երկիրներուն տեղեկատուութեանց համար:

Պարսկաստանի մէջ Սէ. Ի. Ա.ի գլխաւոր նպատակն է ճշդել բանակին հաւատարմութեան աստիճանը, քանի Շահին իշխանութիւնը խարսխուած է ասոր վըրայ: Ամերիկացիք այն եզրակացութեան եկած են, թէ սպաներուն բարձրաստիճան շրջանակը ամուր կեցած է Շահին կողքին: Շահը մանրազննին կը քննէ անցեալը ռեւէ սպայի, որ հազարապետէն վեր աստիճան ձեռք պիտի ձգէ: Ամերիկացիք սակայն նուազ վստահ են երիտասարդներուն նկատմամբ, երիտասարդ սպաներէն շատեր կուգան համալսարաններէն, ուր ընդդիմութիւնը Շահին դէմ ուժգին է թէ՛ ձախակողմեան, թէ՛ մահմետական ուսանողութեան շրջանակներուն մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ԻՐԱՔՑԻՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՆ

— o —

ԲԱՑՑ ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՉՍՏԱՑԱՆ

Չորեքշաբթի օր է միայն որ նախարարապետը յատուկ զեկոյցով մը, պարզեց կառավարութեան դիրքը եւ ձեռք առած միջոցները իրաքեան դեսպանատան ծանր միջադէպին առթիւ:

Նախապէս ոստիկանութիւնը ցոյց մը ըրած էր Ներքին Նախարարութեան առջեւ եւ յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակած: Ֆրանսական կառավարութիւնը, ինչպէս գրած էինք, մեծ բան չէր կրնար ընել քանի կաշկանդուած էր «դիւանագիտական անձեռնմխելիութեամբ»:

Ուրեմն արտաքսեց եւ նաեւ դիմեց Պաղտատի կառավարութեան, որպէսզի Իրաքի մէջ դատուին: Շատ հաւանական չի թուիր:

Ֆրանսական իշխանութիւնները մինչեւ օգակայան տարին ենթակաները, բացառիկ «պաշտպանութեամբ» եւ օդանաւ դրին: Այսքանով չի վերջանար սակայն հարցը: Ոստիկանութիւնը Հինգշաբթի օր իսկ կը ձեռնարկէր կարգ մը հակազդեցութեանց: Իրենց սպաննուած ընկերոջ յուղարկաւորութեան ատեն, ամէն կողմ «ամփոփումի ղողար» մը տեղի կ'ունենար եւ ծաղկեպսակներ կը դրուէին մեռեալներու յուշարձաններուն: Ներքին Նախարարը անձամբ ներկայ կ'ըլլար յուղարկաւորութեան:

Մարդ մը սպաննուած է յիմարօրէն եւ դիւանագէտներու կողմէ, երիտասարդ գաղտնի ոստիկան մը որ իր պաշտօնը կը կատարէր ու մեռցնողները չեն կրնար դատուիլ, քանի պարզ անցագիր մը կը բաւէ զիրենք պաշտպանելու համար: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ այսքան կրնայ ընել միայն՝ արտաքսել: Պէտք չէ մոռնալ անշուշտ, որ ինչպէս մէջ, այս ամբողջովին եռին քարիւղի հոտ ալ կայ, քանի Իրաք Ֆրանսայի երկրորդ հայթայթողն է (17 միլիոն թոն տարեկան):

Պաղտատի մէջ մեծ իրարանցում չկայ այս առթիւ: Մէկ օրաթերթ միայն անդրադառնալով պատահածին կը գրէ թէ իրաքցի գործակալ մը ինկած է «նահատակ՝ արաբ յեղափոխութեան եւ մըղելով յետադիմութեան գործակալները»: Մինչ այդ, Պէյրութէն եաք Քարաչիի իրաքեան հիւպատոսարանն էր որ եղեռնափորձի կ'ենթարկուէր: Երկու հոգի կրակ կը բանային պաշտօնեայի մը վրայ, որ կը վիրաւորուէր: Ամէն կողմ պաշտպանութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Իրաքի դեսպանատանց շուրջ, մանաւանդ՝ Վիէննա, Լոնտոն, Պէյրութ (ուր արդէն հրացանաձգութեան ենթակայ եղած էր):

Իրաքի համար ամբողջ եղածին գլխաւոր պատասխանատուն է՝ Արաֆաթ, այսինքն ըստ Պաղտատի «պաղեստինեան աջը»: Իրաքի լրատուութեան գործակալութիւնը յայտնած է նոյնիսկ թէ Լիբանանի իրենց դեսպանը հազիւ ազատած է մահափորձէ մը զոր կը կատարէին «պաղեստինեան զինեալ ուժեր»:

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ցուլիս 29ին, հակառակորդի դաշտին վրայ, Արարատ Օի դէմ 1 կէտով յաղթեց Զենիթի: Կէտը, 12րդ վայրկեանին, նշանակեց 18ամեայ Բաղդէն Մելիքեան:

Խաղի ընթացքին Երեւանի տղաքը միշտ յարձակողական խաղ կիրարկած են եւ վտանգաւոր պահեր ստեղծած Զենիթին: Ցարձակումներու կազմակերպիչն էր՝ Արկադի Անդրէասեան:

Օգոստ. 2ին, այս անգամ իր իսկ դաշտին վրայ, Արարատ յաղթեց ԲԿՍԱ.ի Օի դէմ 3 կէտով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը բարելաւուած չէ քանի քրիստոնեայ քաղաքագօրքերը միշտ կ'ընդդիմանան լիբանանեան բանակի ուժերուն յառաջխաղացման Հարաւ - Լիբանան: Այս կացութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Պէյրութի օրինաւոր իշխանութեան հեղինակութիւնն իսկ: Առջի օր, Արեւմտեան Պէյրութն ալ թիրախ եղած է ռմբակոծութեանց եւ խուճապ ստեղծած ծովափը ուր 3 ծանր վիրաւոր կայ:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Պրըթանիը գնաց, մօտէն քննելու համար այն պաշտպանութեան միջոցները որոնք ձեռք առնուած էին «սեւ մակընթացութեան» դէմ:

ԷՃԷՎԻՏ նոր յայտարարութիւն մը ըրած է Ներկայացուցչական Ժողովին քուէարկութենէն եաք եւ ըսած թէ երկու (Ծերակոյտ եւ Ներկայացուցիչներու Ժողով) որոշումներն ալ տուեալներ ունին, որոնք կրնան արդէնք հանդիսանալ կիպրական հարցին կարգադրութեան եւ Թուրք - ամերիկեան յարաբերութեանց բարելաւման:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ արդարադատութիւնը ամբաստանութեան տակ առաւ չիլիցի երեք սպաներ, որոնց մէջ, քաղաքական ոստիկանութեան նախկին պետ՝ Զօր. Քոթրերաս եւ դիմեց Չիլիի իշխանութեանց որ իրեն յանձնեն: Ուաշինկթընի համար, ասոնք մեղսակից են Այէնտէի նախկին նախարար՝ Օրլանտօ Լըթելիէի սպանութեան (Ուաշինկթըն՝ 1976ին):

ՍՊԱՆԻՈՑ Համայնավար կուսակցութիւնը «Նեղմիտ ազգայնամոլութիւն» կ'որակէ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ընդդիմութիւնը Սպանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային:

ՊԱՐՏԻԶԱԿ ՄԸ ԿԱՐ

— Օ —

2

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հրատարակուելէն ի վեր՝ Պարտիզակի նաւահանգիստը «իսկէլէն» կ'եռար, ժպիտով եւ ոգեւորութիւնով կը փայլէին մարդոց դէմքերը: Շրջանի քանի մը գիւղերու բնակիչները հոն կը հաւաքուէին, Իզմիտ (Նիկոմիտա) Կ. Պոլիս եւ շրջակայքը իրենց ուզած ձեւով ճամբորդելու համար, նաւակով, շոգենաւով կամ շոգեկառքով:

Բերանացի յանձնարարութիւններ կուտային Պոլիս պաղթողներուն եւ կամ երկտող մը, որ յանձնեն իրենց ծանօթներուն: Մեզա՜յ տիրուկ Ստանպոլը այսքան մօտ է եղեր կ'ըսէր պարտիզակցի մայրիկ մը զարմանքով իր քովիններուն, ես եօթը լեռան ետին կը կարծէի որ ըլլար: Չէ որ Ս. Համիտը արգիլած էր գաւառի հայութեան Պոլսոյ ճամբան բռնել: Բացառիկ եւ վտանգաւոր էր ճամբորդելը «անցընող»ներու միջոցաւ, դրամական լայն վարձատրութիւն էր հարկաւոր, գիշերային ճամբորդութեան գաղտնի ճամբաներով: Կը յիշեմ առոյգ երիտասարդ մը, որ «անցընող» էր եւ գիւղացիները «արաբ փոստա» անունը տուած էին իրեն:

«Իսկէլէն» աչքերը չփելով իր դիմացը բազմած Իզմիտը կը դիտէր, արշալոյսին ճառագայթները տարօրինակ փայլ մը կուտային տուներու ապակիներուն:

Լեռան կողերուն վրայ զետեղուած տուները հսկայ բուրգի մը ձեւը կուտային քաղաքին: «Իսկէլէն» մէկու մը կը սպասէր. հեռուն մշուշին մէջէն «Մախսուսէ»ի ընկերութեան հին բեռնատար շոգենաւերէն «Պարթըն» էր որ հաստափոր տիտանի մը նման ծխելով իրեն պիտի գար: Բեռնատար էր ըսինք բայց 100է աւելի ճամբորդներ կրնար առնել, սուրճի, շաքարի, բրինձի եւ մետաքսի պարկերուն վրայ: Ամիսներ առաջ, շոգենաւը կամուրջին չէր մօտենար, նաւակներով կը մօտենային իրեն, յետոյ կամուրջը նորոգուելէն ի վեր անոր վրայ կը կապէր իր հաստ պարաններով: Կամուրջին մէջտեղ դուռ մըն էր շինուած, շոգենաւ մտնողը անցած ատեն քանի մը փարա պէտք է վճարէր տոմսի մը փոխարէն, տուրք մը անշուշտ որ կամուրջի նորոգութեան համար էր: Պարտիզակի երեք մանարաններէն պատրաստուած մետաքսը, «պալեա»ներով (խոշոր պարկեր) այս նաւով է որ Պոլիս կը տարուէր: Եւ կը մտածեմ հիմա թէ քանի մատղաշ, կարմրուկ աղջիկներ եւ երիտասարդ մայրեր մաշած եւ դեղնած են, ցերեկը գիշերին խառնելով 12 ժամէն աւելի աշխատանքի փոխարէն 40էն 100 փարայի համար: Եւ սակայն կ'երգէին խեղճերը, նախ՝ Առաւօտ Լուսոյ եւ շատ անգամներ ժողովուրդէն բխած․—

Աղջըներ, աղջըներ ինչո՞ւ էք դեղներ
խորոզ խօսուն կ'ըլլանք մարիկ անկու
եանք դեղներ
Փավլիքային շէմը տաշած է, տաշած
Աղջըներուն սիրտը մարիկ մաշած է,
մաշած:

Կամուրջին դուռը բաց է, բայց քննիչը կը հսկէ անցքի տոմսակը պէտք է ցոյց տալ, անցնողներու շարքին ջղայնոտ երիտասարդ մը արբած ըլլալը կը մատնէր, կը յամառի անցնիլ առանց տոմսակի, քննիչը անկարող դիմադրելու անոր յարձակումներուն, կը ստիպուի կանչել ժանտարման, որ հեռացնէ երիտասարդ գինովը. ժանտարման ալ հայ երիտասարդ մըն է, կ'ուզէ անուշութիւնով հեռացնել կամուրջէն բայց ի զուր, գինովը իրեն կը կառչի, հեռուէն թուրք ժանտարմա մը, որ կը դիտէր այս միջադէպը՝ հրացանը ձեռքին կը մօտենայ եւ հարուած մը կուտայ գլխուն հրացանին բունով, խեղճ տղան կ'իյնայ եւ կը մնայ անշարժ, չգոհանալով ատով, ինկած ղո՞ը կը սկսի խարազանել մարդակերպ հրէշը գիտէր որ տղեկը գինով էր եւ փոխանակ զայն բոլորուած մարդոց յանձնելու, պաշտպանելու անկարող, վայրագօրէն կը հարուածէր խարազանով, է բաւական է կը պոռայ ամբոխը, չես ամչնար, մարդը գինով է: Հայ երիտասարդ մըն ալ, ի՞նչ կեցեր կը նայիք, դաս մը չէք կրնար տալ այս վայրենիին կը պոռար: Համիտեան մթնոլորտը մգլոտած էր տարեց մարդոց ուղեղները եւ աղեցուցած դիմադրական իրենց կարողութիւնը, սակայն բողոքող երիտասարդին որ ձայնը քաշէ:

Երիտասարդ յոյն գինովը, մօտակայ «հոռմին գիւղ»էն պաղլաճառ մըն էր, քանի մը «քիւֆէ» կեռաս էր ծախեր եւ իր շահէն մասնիկ մըն ալ Բագոսին փառքին էր տրամադրէր: Ազգուած այս պարբեր ոստիկանական վայրենութենէն՝

— Ոստիկանական բարբարոսութիւն խորագրով դէպքը բացատրեցի եւ «Ազատամարտ»ի հասցէով թղթատարին յանձնեցի: Հիմա, անձկութեամբ կը սպասէի գալիք «Ազատամարտ»ներուն պիտի հրատարակուէ՞ր թերթին մէջ թէ ոչ, հինգ երկար օրեր անցան եւ ահա ի՞նչ տեսնեմ թերթին մէջ գրած տողերուս վրայ դըրւած էր «մեր սեփական թղթակիցէն» բառերը, որ իմ պատանեկան գզայնութիւնս կը գրգռէր:

×

Տարի մը առաջ Շ. Միսաքեանին խոստացած էի, երբ Պարտիզակ կ'այցելէր, ընկերներով Պոլիս երթալ եւ այդ առթիւ «Արծիւ» գրավաճառատունը այցելել: Կ'ապրէի այդ փափաքիս իրականացման երազով:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՈՒՍԵՍՏԵՂԷՆԻ ՀԱՐՑԸ ԹԵՐԱՃ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ուտեստեղէնի անձ գլուխ արտադրութիւնը նուազած է անցեալ տարի, թերաճ երկիրներուն մէջ: Ասիկա ցայտուն դարձած է Աշխարհի Ուտեստեղէնի Խորհուրդին հրապարակած վերջին տեղեկագիրով:

Թերաճ երկիրները ուտեստեղէնի արտադրութեան մէջ թեթեւ աճ միայն արձանագրած են 1977ին: Նուազ՝ բնակչութեան յաւելումը նկատի առնող սահմանուած բնագիծէն: 1970ական թուականներուն ընթացքին, ուտեստեղէնի արտադրութիւնը թէ՛ զարգացած, թէ՛ թերաճ երկիրներուն մէջ դանդաղ յառաջընթաց մը ունեցած է՝ տարին 2,4 տոկոս, երբ 1960ական թուականներուն եղած էր 2,8: Մասնագէտներուն սահմանումով աճը տարեկան պէտք է 4 տոկոս ըլլայ, որպէսզի յաջողութիւնը նկատելի դառնայ սովին եւ անբաւարար սննդաբարութեան անհետացման ուղղութեամբ:

Ցառաջդիմութիւնը ափրիկեան երկիրներուն մէջ ամէնէն ցածն է եղած, արդարեւ, ուտեստեղէնի արտադրութիւնը 1970ական թուականներուն 1,3ի իջած է տարին: Ասիկա անհրաժեշտ տոկոսին մօտ կէսն է, եթէ նկատի առնուի բնակչութեան յաւելումին հետ քայլ նետելու պահանջը այս ցամաքամասին վրայ:

Վիճակագրութիւնը բազմաթիւ ազդակներու վերագրած է իրաց այս կացութեան պատճառը, մէջն ըլլալով աննպաստ եղանակը, պատերազմները, չփոթը կառավարութեանց գիւղատնտեսութեան զարգացման ծրագիրներուն մէջ, ինչպէս նաեւ զարգացած երկիրներուն ընծայած նպաստին նուազումը: 1976ին (ցայսօր ծանօթ վերջին տուեալները) բոլոր երկիրներուն արտաքին օժանդակութիւնը՝ Երրորդ Աշխարհի գիւղատնտեսութեան զարգացման համար, իրական թիւերով 9 տոկոսի համեմատութեամբ պակսած է:

Ճիշդ է, որ բերքառատ երեք տարիներ ազատած են յիշատակը սովերուն, որոնք վերջ գտած են 1975ին, այսուհանդերձ, մասնագէտները այս երեւոյթը վերագրած են ոչ թէ արտադրութեան ու բաշխումի բարելաւման ճիգին, այլ առաւելաբար բարենպաստ եղանակներուն:

Թերաճ երկիրները որեւէ ատենէ աւելի ներկայիս է, որ ենթակայ կը մնան ուտեստեղէնի անբաւարարութեան վտանգին, համաձայն ՄԱԿի Ուտեստեղէնի եւ Գիւղատնտեսութեան Կազմակերպութեան: Մնայուն կերպով սննդաբարութեան պակասէ տառապողներու թիւը 455 միլիոնի բարձրացած է: Տասնամեակին սկիզբը 400 միլիոն էր:

Թէեւ վերջին հունձքերը լաւ եղած են բազմաթիւ վայրերու մէջ, սակայն կարգ մը շրջաններ դեռ դժուար պայմաններու մէջ կը գտնուին: Անցեալ Սեպտեմբերին, օրինակ, երաշտը վերահաստատուած է Հիւս. Ափրիկէի որոշ շրջաններուն մէջ: Ասոր հետեւանքով անհրաժեշտութիւն դարձած է արտաքին օժանդակութիւնը: Միւս կողմէ ուտեստեղէնի պակաս նըկատուած է ափրիկեան բազմաթիւ երկիրներու, ինչպէս նաեւ Աֆղանիստանի, Ինտոնեզիոյ, Լաոսի, Լիբանանի, Նեփալի եւ Վիէթնամի մէջ:

Ոմանց մտահոգութիւնը, թէ աշխարհի գիւղատնտեսութիւնը բարելաւելու առիթը կորսուած է երկար ժամանակի մը համար, ճիշդ կը նկատուի, քանի նկատի չեն առնուած Հռոմի 1974ի Աշխարհի Ուտեստեղէնի Խորհրդաժողովին որոշումները:

Աշխարհի ուտեստեղէնի դրութիւնը լրջօրէն բարեփոխուած չէ, համաձայն Աշխարհի Ուտեստեղէնի Խորհուրդին գործադիր տնօրէնին: Դժկամութիւնը կուգայ բոլոր կողմերէն՝ զարգացած թէ թերաճ երկիրներէն, ինչպէս նաեւ միջազգային մարմիններէն. արդարեւ, չեն ուզեր համակերպիլ Հռոմի որոշումներուն:

Բազմաթիւ մասնագէտներու կարծիքով ամէնէն անհանդուրժելին թերեւս այն է, որ մինչ շատ մը երկիրներ, իրենց ներքին սպառումին անհրաժեշտ քանակէն շատ աւելի հացահատիկ կ'արտադրեն, այսուհանդերձ, այդ յաւելեալ քանակը չեն մտցներ միջազգային պահեստի դրութեան շրջագիծին մէջ: Ընդհակառակն, աւելցածը կը մնայ շուկան եւ կը ծառայէ միայն գիներու նուազումին: Մշակողներն ալ կը ստանան գիւղատնտեսական բնոյթի նպաստներ:

Այս պայմաններուն մէջ մշակները ընդհանրապէս կը նախընտրեն սահմանափակել իրենց արտադրութիւնները: Մ. Նահանգներուն մէջ, օրինակ, Գիւղատնտեսութեան Նախարարութիւնը առատ բերք նախատեսած էր թէ՛ անցեալ, թէ՛ այս տարուան համար: Շահագրգռուողները մտահոգուելով՝ միջոցներ ձեռք առած են հացահատիկի մշակութեան հողերը կրճատելու ուղղութեամբ: Կը նախատեսուի, հետեւաբար, որ այս եւ յաջորդող տարիներուն հունձքը կարելիութեան սահմանէն բաւական նուազ ըլլայ:

Համաձայն մասնագէտներուն, այժմու կացութիւնը «մտահոգիչ կերպով նմանութիւններ» ունի այն վիճակին հետ, որ ստեղծուած էր ուտեստեղէնի վերջին մեծ տագնապին նախօրէին 1972ին: Աշխարհի ուտեստեղէնի պահեստները, որոնք ընդհանրապէս 19 տոկոսը կը ներկայացնեն տարուան մը սպառումին, վերոյիշեալ ժամանակաշրջանի մակարդակին իջած են մտահոգ կերպով:

Թ. Ա. Թ.

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Վերջապէս, բանաստեղծութիւնը ազատագրական արարք մըն է, այս անգամ անձնական ձեռնարկ մը ինչպէս եւ հաւաքական: Խորհրդապաշտներէն սկսեալ, բանաստեղծութիւնը յեղափոխական նկարագիր մը առած է, տեսակ մը լեզուական ահաբեկչութիւն, որ, խանգարելով բառերն ու քերականութիւնը՝ կըրնայ քայքայել նաեւ իմացականութեան իշխանութիւնը ու անոր կռթնող ընկերային կարգերը:

Հիմա կը քննենք մեր վերջին 150 տարիներու քերթողութիւնը. պիտի տեսնենք որ շատ քիչ է տարբերութիւնը 1830էն 1920 շրջանի ու 1920էն 1970 շըրջանի միջեւ: Երկու պարագաներուն ալ, հայութեան հոգեբանութիւնը ու գաղափարաբանութիւնը կը բիւրեղանան իր բանաստեղծներու գործերուն խորը: Ի՞նչ է սակայն Արտասահմանի այս իմացական հոգեվիճակը: Սերէ զըրկուած, մարմիններու ու մտքի կեանքէն փախած ու խղունջի նման ինքն իր մէջ քաշուած, փարանոյիտի պէս թշնամիներ տեսնելով իր չորս կողմը, կրկնելով կրկնելով անցեալի ցաւերն ու փառքը որպէսզի փախչի ներկայէն, անկարող՝ մտքի թէ կենցաղի նոր ապրում փորձելու, նախաձեռնելու արկածախնդրական որեւէ արարք, դէպի կեանքի հորիզոնները — ա՛յս մեր ժողովուրդը, մանաւանդ Սփիւռքեան իր կեանքին սկիզբէն: Անշուշտ այս իրողութիւնը որ ոչ կը դատապարտուի ոչ ալ կը գործածուի որպէս արդարացում արուեստի նիհարութեան: Ու շատ ալ կարեւոր չէ թէ ինչի արդիւնք էր այդ տառապանքին փախուստը կեանքէն, որու կեդրոնին թուրքին սարսափը ու օտարութեան անձկութիւնը վէրքի մը նման կը կոտտային: Ինչ որ կը հետաքրքրէ խուզարկող միտքը՝ այդ ալ բանաստեղծութեան վիճակն է, որ թուղթի վրայ կը վերարտադրէ յար եւ նման ինչ որ ժողովուրդը կ'ապրի ցեխին մէջ: Ոչ մէկ վերանորոգում ու արդիականացում արուեստի մէջ, ոչ մէկ յանդգնութիւն գաղափարներու անապատներուն ուղղութեամբ: Ու ի՞նչ է հայերուն գաղափարաբանութիւնը: Ամէնէն գործնապաշտը ու հոլիզոնականը՝ որ կրնայ ըլլալ:— Ի գին ամէն բանի վերապրելու, միայն վերապրելու գաղափարաբանութիւնը: Ամէն ինչ ստորադասուած, գործածուած՝ պաշտպանութեանը համար այն հաստատութիւններուն, որոնց յաւերժացումը հոմանիշ դարձած է ազգին ալ յաւերժացման — եկեղեցին, դպրոցը, կուսակցութիւնները, հայրենիքի գաղափարը, ժողովուրդին առաքինութիւնները, դրամը: Այս է որ բանաստեղծ դասակարգը որդեգրած է: Մօտ քսան են թիւով, Հելսինքիէն մինչեւ Ճիպութի, ու կը ստեղծեն բարոյական ծանր բռնութեան մը տակ: Ինչ որ ահաւոր է սա կացութեան մէջ, այդ ալ բանաստեղծներուն անգիտակցութիւնն է իրենց վիճակին: Իրենք է որ, իրականութեան մէջ, կ'ապահովեն այդ հոգեբանութեան գոյութիւնը՝ որուն մաս կը կազմեն:

Որոշ բառեր ու նշանակութիւններ կան որոնք կը մարմնաւորեն Սփիւռքեան փորձառութիւնը 150 տարիէ ի վեր ու դեռ կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը, հակառակ անոր որ ծերութիւնը վրայ հասած է ու կը կաղան, — «հայ հոգի», «երազ», «կարօտ», «պատրանք», «անհուն», «մայր», «ծաղիկ», ...: Այս բառերը անշուշտ բանաստեղծութեան յաւիտենական բառացանկին մաս կը կազմեն, բայց մեր դժբախտութիւնը այն է, որ անոնք փոխանակ սերունդէ սերունդ ու բանաստեղծէ բանաստեղծ նորոգուելու, թարմանալու կամ նոյնիսկ վերակենդանանալու՝ սկզբնական իմաստին մէջ սառած ու քարացած են: Պետրոս Դուրեանէն մինչեւ Իշխան՝ անցնելով Զարիֆեանէն՝ համաճարակը վարակած է բոլոր բանաստեղծները, ու մասնաւորաբար երկրորդական մակարդակի քերթողները: Այսպէս էր որ, իր զգացումներուն մէջ ըշխահեղձ ու լեցուած գութով ինքնիր հանդէպ, հայ բանաստեղծը իր ժողովուրդին մանրանկարին վերածուած է: Տարօրինակը հոն է, որ այս կացութիւնը իրեն հպարտութիւն ալ կուտայ...:

(Շար. - 2)

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ (13 - 17 ՅՈՒՆԻՍ 1978)

—o—

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒՄ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովիս կարեւոր օրակարգերէն մէկն էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Կանոնագրութեան վերամշակումը: Առ այդ Ժողովս նախ լսեց տեղեկագիրը անցեալ, 1974ի Ազգ. Ընդհ. Ժողովին կողմէ ընտրուած յանձնախումբի (Գերշ. Տ. Տաճատ Արքեպս., Տ. Արտաւազդ Արքեպս., Տ. Տաթեւ Եպս., Պ. Վահէ Սէթեան, Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, Մեթր Վարդգէս Շամլեան, Տոքթ. Բարգէն Փափազեան) տեղեկագիրը, որով Ժողովիս քննութեան եւ պատշաճ տնօրինութեան կը յանձնուէր վերամշակեալ Կանոնագրութիւնը:

Ապա Կանոնագրութեան նոր առաջարկուած բնագիրը յօդուած առ յօդուած քննարկուեցաւ: Եղան դիտողութիւններ, քննադատութիւններ, սրբագրութիւններ: Ինչպէս Յանձնախումբը արդէն իսկ նշած էր իր տեղեկագրին մէջ, իրեն վիճակուած աշխատանքի ժամանակը անբաւարար ըլլալով, կարելի չէր եղած աւելի խոր ուսումնասիրութեամբ եւ մանրակրկիտ ճշգրտութեամբ ամբողջացնել իրենց գործը: Ժողովս վաւերացուց վերամշակեալ Կանոնագրութիւնը, յանձնարարելով որ մինչեւ յառաջիկայ Ազգ. Ընդհ. Ժողով նոր յանձնախումբ մը շարունակէ գործը, մասնաւորաբար աւելի յստակեցնելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ անոր Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներու իրաւասութեանց եւ պարտաւորութեանց սահմանները: Նոյն Յանձնախումբը մեծամասնութեամբ վերընտրուեցաւ շարունակելու համար այս գործը:

Վերամշակեալ Կանոնագրութեան մէջ Վերամշակման Յանձնախումբին կողմէ առաջարկուած յապաւումը 32և33րդ յօդուածներու, յետ երկար խորհրդակցութեան եւ մանրամասն քննարկման, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ ընդունիլ: Հետեւաբար նոր Կանոնագրութենէն յապաւեցան վերոյիշեալ երկու յօդուածները:

Միաժամանակ, Ազգ. Ընդհ. Ժողովը յայտնեց իր խոր համոզումը, որ 32րդ եւ 33րդ յօդուածներու յապաւումը պիտի նպաստէ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութեանց վերացման համար յառաջ տարուելիք քանակութիւններու գրական արդիւնաւորման, ի խնդիր Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ Համայն Հայ Ժողովուրդի միասնականութեան:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովի օրակարգին վրայ մասնաւոր տեղ ունէր կրօնական դաստիարակութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան շրջագծին մէջ: Ցաւով ուսումնասիրական զրութեամբ մը՝ պատրաստուած նախորդ Կրօնական Ժողովի անդամներուն կողմէ, հարցը համապարփակօրէն ներկայացուեցաւ Ժողովին: Ժողովականներ շատ արդարացի գտան կատարուած մտահոգութիւնները կրօնական դաստիարակութեան ներկայի կացութեան մէջ նկատուած թերութիւններուն կապակցութեամբ: Եղան բազմաթիւ թելադրութիւններ եւ յանձնարարութիւններ, մասնաւորաբար ամուսնացեալ զոյգերու պատրաստութեան, Ազգային Վարժարաններու մէջ կրօնական դաստիարակութեան ուժեղացման, նոր դասագիրքերու պատրաստութեան, յատուկ դասընթացքներու հաստատման, Ժողովրդական կրօնական հրատարակութիւններու տարածման եւ այլ յարակից աշխատանքներու առնչութեամբ: Նորընտիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական Ժողովին մասնաւոր պարտականութիւն տրուեցաւ յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին այդ ուղղութեամբ սիստեմաթիք աշխատանք տանելու եւ յառաջիկայ Ազգ. Ընդհ. Ժողովին ներկայացնել կատարուած գործի արդիւնքին մասին:

ՀԱՅԵՑԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրակարգին ուրիշ կարեւոր հարցերէն մէկը հանդիսացաւ Հայ Ազգային Վարժարաններու, հայեցի դաստիարակութեան, հայ մշակոյթի զօրացման եւ տարածման հարցը: Պր. Ռուբինեան Արդիւնքները ներկայացուց մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը, հարցը ներկայացնելով իր ներկայ էական կացութեան եւ ծով կարիքներու տեսակէտէն: Հայ ուսուցիչ ստեղծելու կարիքը, Հայերէն լեզուի, Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ առհասարակ մշակոյթի ուսուցման տեղը դպրոցական ծրագիրներու, դասագիրքերու եւ դասաւանդութեանց մէջ հետզհետէ սպառնալու ներքին վտանգներու, եւ Ազգային սփիւռքի հայեցիութեան գիտակցութեան պահպանման լուրջ վտանգը քննարկուեցան հանգամանօրէն:

Նկատուեցաւ որ ամէնէն հիմնական հարցը ինչպէս կրօնական նաեւ հայեցի դաստիարակութեան պարագային մէջ դուն, մասնագիտօրէն պատրաստուած եւ հոգեպէս նուիրեալ ուսուցիչ պակասն էր,

ԴՈՂՈՒՐԴԸ ԴՈՂՈՒՐԴ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի 48րդ տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 20ին, Պիքֆայա: Ներկայ եղած են Վեհին Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները, շրջապատուած միաբան հայրերով: Առաջակ - հով պաշտօնեաներու, բերուած հանդիսով տեղի ունեցած է վանական ու ծնողական ասպն շրջանային մէջ: Դիպլոմաւորական յայտագիրը գործադրեցին ներ, տեսուչ՝ Տաթեւ Եպս. Սարգիսեան, կարդացած է Դպրեվանքի տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի, որ անցեալ տարեշրջանին Դպրեվանքը ունեցած է 56 ուսանող, դարձուած 6 դասարանի: Ժառանգաւորաց բաժնէն շրջանաւարտ եղած են 5 աշակերտներ, ընծայարանէն 4 եւ Քահանայից դասարանէն 4 ուսանողներ, որոնք ի մտոյ կը սաստան ծառայութեան Ձեռնադրութիւն: Ըստ տեսուչ նախագահողի տեղեկագրին, Դպրեվանքը հոգեւոր - ծիսական, ուսումնական, կարգապահական եւ առողջապահական մարզին մէջ արձանագրած է գոհացուցիչ արդիւնքներ: Հանդէսի ընթացքին յայտագիրը ընդհ ստացաւ սուր հանդամանքով:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս յայտնեց որ թէ կրօնքի եւ թէ հայ լեզուի ուսուցման մշակներ պատրաստելու նպատակին համար պաշտական հայորդի մը՝ Պր. Ցոլինանեան Արգարեան (Պարսկաստանէն) Կիլիկեան Աթոռին տրամադրութեան տակ կը դնէր 400.000 (չորեքհարիւր հազար) տոլարի գումար մը, որ այդ պայմանի կը հիմնուի եւ ամսանոյ եւ ապահով մնայուն նիւթական աղբիւր մը այս կարեւոր նպատակին համար:

Ժողովս բուռն ծափահարութեամբ ողջունեց այս ազնիւ նուիրատուութիւնը եւ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնեց ազնիւ բարերարին:

Ապա Հայեցի դաստիարակութեան ուժեղացման համար պատշաճ պարտաւոր է նորընտիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան իր օրակարգի վրայ ունենալու գալն եւ լրջօրէն հետեւողական աշխատանքով հանդամանօրէն տալ այդ պարտականութեան մասին սոյն տեղեկագրով ներկայացնել Ազգ. Ընդհ. Ժողովին մօտ:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետ՝ (Խաչիկ Պապիկեան)

Ատենադպիր՝ (Դիկրան Պզմիկեան)

(Շար. - 2)

Ծառայելէն Խորէն Ա. յանձնած է շրջանաւարտներու վկայականները, իսկ փակման խօսքը ըրած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս:

ՊՈՍԹԸՆԻ «Նիւ Ինկլընտ Աքուարիում»ի հանդիսասրահին մէջ, Յուլիս 15ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է Վահան Թէքէեանի եւ ամերիկացի բանաստեղծ Քարլ Սենտպըրկի նուիրուած հանդիսութիւն մը, հովանաւորութեամբ Պոսթընի քաղաքապետութեան եւ Թէքէեանի Մշակութային Միութեան տեղական մասնաճիւղին: Բացման բառ է քաղաքապետարանի կողմէ Ճէք Փաուըրս: Հանդէսը վարած է Տոքթ. Մարգարեան Մարկոսեան որ իր խօսքին մէջ վեր առած է Թէքէեանի եւ Սենտպըրկի գրականութեանց արժէքները: Թէքէեանի կենսագրականը ներկայացուցած է Բոստոնեան համալսարանի դասախօս Տոքթ. Ռիչըրտ Մալոստոեան: Նիւ Ինկլընտի Բանաստեղծներու Կաճառի նախագահ եւ «Ըր Բրիտըն Սաչըն Մոնիթըր» օրաթերթի գրական քննադատ Տոքթ. Վիքթըր Հոտել խօսած է Թէքէեանի բանաստեղծի մասին: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է Թէքէեանի եւ Սենտպըրկի բանաստեղծութիւններու արտասանութեան: Փակման խօսքը ըրած է Տոքթ. Մ. Մարկոսեան: Ձեռնարկին արձագանգած են Պոսթընի եւ շրջակայքի ամերիկեան մամուլը եւ ձայնասփիւռը:

Ս. ԹԱԴԷԻ վանքի (Պարսկաստան) շրջակայքին մէջ Յուլիս 8ին, նշուած է Հայաստանի անկախ հանրապետութեան հռչակման 60ամեակը, հազարաւոր ուխտաւորներու ներկայութեամբ: Ներկայ եղած են նաեւ Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան, Իրանա - Հնդկաստանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Կորիւն Ծ. Վ. Պապ - եան, Ատրպատականի Հայոց Թեմի - փոխանորդ Տերտր Վրդ. Փանոսեան, Իրանի պետական երեսփոխան Եմմա Աշըքեան: Հանդէսը վարած է ժիւրայ Լազրեան: Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւնէն ետք, կարդացուած է Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակը 60ամեակին առթիւ, որմէ ետք ողջոյնի խօսք արտասանած է Վարուժան Ատուրեանեան՝ յանուն Ատրպատականի Թեմին: Ապա, Թեհրանի «Արարատ» երգչախումբը, զեկավարութեամբ Եղիկ Յովհէփեանի, կատարած է հնչեղեալ 25 խմբերգներ եւ մենեգներ, որոնց դաշնակով ընկերացած է Լիլի Սարգսեան: Փակման խօսքը ըրած է ժիւրայ Լազրեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Երեսփոխանական ճնշուած խաղաղութեան պաշտօնական մեղրամիներուն Ռուբէն Աւանեանին երկրորդ հանդէս - սացած է: Ամերիկեան ասպարէզի տեղը կը բաժնէր ձայն Եւրոպայէնի հետ, վերջին խմբի կրթօնցով, կէս եւ տարբերութեամբ երկրորդ տեղը գրաւած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՐԱՍԽԻԱ ՁԵՆ ՎՐԱՑ

1.

— Վայպա՞ս, անդեկութիւն չունիմ: Կը պա՞ս, չգիտեմ, չեմ տեսել նրան: Երեք անգամ, հասարակ, եւ տեղեկութիւն չունեմ ձեր աղջկանից: Չունեմ: Մեղադրութիւնը սա է:

— Նկանալով է շատ աղջատ է այդ մասին: Տէր Գեւորգը կասեց, եւ դիւնար րոպէն դարձում բանագր ցեղ բէյի ասելիկն: Չեր մասնակիցը կը ճաղրեց, եւ որքան: Ինչ խօսել էք խօսում: Դուք ո՞ւր մնաց կեանք չունէք: Դուք այ-

բեցիք մեզ եւ հիմա խո՞սք էք վկայ - կոչում: Որտեղի՞ց դա յայտնեց, երբ չկայ, խաղի փողերին ձեր կրծքում խորհքի գլուխ է դրում: Նա քրջոյ ով անձնական մէկ ու չարանալ է: Ես ձեզ կը քաշեմ իմ կեանքից, անդամ արդէն մասնում հրամէն է, եւ եւ նախատած հէնց հիմա, որ մեր ինքնագրինը խաթույի վրայ այրեն ձեր կախոտն, որ ձեր սիրտն էլ մնկուող իմ նրանց, թող դուք սիրտ ունեք:

Տէր Գեւորգը չնչանիգ ընկաւ աթոռի թիկնանցին: Նա չէր զգում, որ Բեժայ բէյը համբուրում է իր ձեռքը: Չէր լսում նրա լացի աղերսները:

— Մեհմէ՞տ ո՞ւղ է, Մեհմէտն կը փոխի՞... Աղէջ, լաւ մարդ, բարի մարդ, ո՞րն է ձեր պարտքը, ինչպէ՞ս է որդուս փոխարինը, նա իմ միակն է:

Տէր Գեւորգը ձեռքը դրեց բէյին, մասնիքը լարծանելով երբեք փարախոնել փնտուց: Փոխեց հանգստանալ թուլու — թեան համար նախատածով ինքն երկեն ու ասացաւ հրամանէն շինարար:

— Պայման այս է, բէյ մեզ յանձնեցէք գիւղում Հայքի Բաքունեի աղջկան ու ձեր Մեհմէտը կը վերադարձնենք ձեզ: Սա մէկ: Տէր Գեւորգը ծալեց ասդրամն ժամանելու մէկը: Ապա…

Բեժայ բէյը հրեղեց, որ նա չարանալի, թափով ձեռքեց մուտքերի օճիկը ու

սկսեց խօսել: Ով չկար, խնդրում էր՝ Չուրն ընկած պէս:

Վերջապէս նա կուլ տուեց շրթունքներին կուտակուած լորձունքը ու գոչեց:

— Ո՞վ է փոխարէն որդու:

— Իսկ դա ձեր ինչի՞ն է պէտք, բէյ:

— Անդունդնե՞ր, ասացանե՞ր...

— Այո, այո, բէյի խօսքը նրա երեսին շպրտեց Տէր Գեւորգը: Ձեռք էք բնութեան իրենից ձեզ, ասանիքանոնից աւ—ուրա: Դուք ներսից խաբեցիք ձեր կնոջ եղբորը, առեւանգեցիք աղջիկն եւ կամենում էք ամրանալ նրա հետ:

— Բայց դա իմ գործն է, կարաւ՞ոն բէյը: Մի մոռանար, որ ես Թուրք եմ, իւրաւունքն իմն է:

— Կռիւ՞ատեսն մոռանալ:

Բէյը բռունցքները սեղմեց, քիթը ցցեց ղուցանի պէս:

— Կապն կապելով, ի՞նչ խնդրանք ուժ, ասացէք, վերջացրէք: Ես որդուս եմ ուզում:

— Անդրանիկ չէ, մի փոքր հանդարտեցէք Տէր Գեւորգը: Ես պահանջում եմ եղեր ձեր այս որդի, Բեժայ բէյ: Սակայն մինչեւ իմ պահանջը Թելադրելը, կամենում եմ խորհուրդ տալ, որ դուք կաթսկը հանդիսա խղճերէն: Հանդիսա թողէք, այո, մեր՝ Փրզանելիների, այլապէս մենք կը կոտորենք, կը վառենք ձեր ողջ զաւակը: Մենք նախատատինջն ուխտ

ունենք: Դատապարտուածն Աստուած չի ճանաչում, կանի ամէն ինչ: Սա մեր երկրորդ պահանջն է:

Տէր Գեւորգը ծալեց երկրորդ մատը: Բեժայ բէյը փորձեց որդու ներսակմամբ ունեցած սաստկացը Թաքցնել, բայց գոնրան չյաջողուեց: Նա գողում էր անզօրութենից, ու ցանկային իր ձեռք հայ Փիլիպպէ ընկել, սակայն ինքը չի կարող նոյնին զգալ նրա երեսին: Նրա ծնուներ տակ հաւանութ պարաք ունէր էր:

— Ե՞րբ կը տեսնեմ որդուս, Թոյլ նուագած ձայնով հարցրեց նա: Մի ուշացէք, խօսեցէք:

Տէր Գեւորգը վեր կացաւ:

— Ձեր որդուն ձեզ կը տանք այն օրը, երբ մենք ձեզնից կը ստանանք մեր աղջկան:

— Բարի, գլխով արեց բէյը: Ե՞րբ, բանի՞ օր յետոյ:

Տէր Գեւորգի գլխում մի այնպիսի միտք կայծակից, որից նա քիչ մնաց ուռնար բէյի հարցը: Նա կցանեց, որ բէյին իր որդուն կը ստանայ, երբ Հայքի Բաքունեի աղջկան հետ նա կաթողիկոսին երկու հարիւր հրացան կը տայ եւ քսան հազար փամփուշտ բերել փոխանդին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 120)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկե - ղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Յարութիւն - ժագ. Ճըլըգեանի հոգե - հանգիստին Տէր եւ Տիկին Ս. Ճըլըգեան 200 սրահին, 100 եկեղեցւոյ պայծառու - թեան, մայր եկեղեցւոյ տիկնանց միու - թեան 100: Զուարթ Կոմիկեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Սիսակեան եւ աղջիկը 100, Պր. Պէրպէռեան 50, Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեան 30, Մարտիրոս - եան 20:

Մարի Հոլոբիկեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Ռ. Տէր Խաչատուրեան 100, Տէյիրմէնճեանի հոգեհանգիստին Պր. Ա. Թօյեան 150:

Պր. Ա. Անտոնեան եկեղեցւոյ պայծա— ռութեան 50:

Եղիշէ Արզումանեանի թաղման առթիւ Տապանեան եղբայրներ 300, Տէր եւ Տի— կին Կ. Բէլթէքեան 200, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Մաշոյեան 200, Փարիզէն Ե. Ա- լակէօզեան 100, Լիոնէն Ա. Թաղոսեան 100, Այրի Տիկին Մ. Տապանեան 100, Տէր եւ Տիկին Վանթանթի 100, Տէր եւ Տի - կին Ա. Եղիայեան 100, Շէրպէթճեան ըն- տանիք 100, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Բալ- լուսեան 50, Տէր եւ Տիկին Խ. Մուրատ - եան, Պ. Ռաֆայէլեան, Սօլաքեան ըն - տանիք, Տէր Յակոբեան 50ական, Վ. Քիւփէլեան 30, Ն. Մարկոսեան 25, Գ. Աւետեան 25, Խ. Տէրտէրեան 10ական:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի նոր շէնքի շինութեան ի նպաստ կը նուիրեն.- Տիկին Վեհանոյշ Գաբրիէլ— եան 500 ֆր, Տիկին Թամարա Պարպըրօթ 400 ֆր, Օր. Տիգրանուհի Հարտարեան, Պր. Մ. Մուրատեան, Տիկին Սիւզան Նշանեան 200ական ֆրան, Պր. Փափազ - եան Ֆրանսիզ, Պր. Գասմաճեան Միհ — րան, Տէն եւ Տիկին Վարդան Գասիկեան (Մօնթօրու), Պր. Լ. Յակոբեան, Տիկին Ա. Օկանէսօֆ, Պր. Ալէն Եղիշէեան, Բա— րաչամեան ընտանիք (Մարսէյլ), Պր. Կարապետ Արապեան, Պր. Նուպար Գու- յումճեան (Պանեօլ սիւր Սէն), Տէր եւ Տիկին Աղաւնի Դարբինեան, Պր. Յովհ. Հրաչեան (Մարսէյլ), Կէցոյեան ընտա - նիք, Պր. Սերովբէ Մխիթարեան 100ական ֆրանք,, Արզումանօֆ ընտանիք 150 ֆր.:

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14 Rue St. Bazile

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ 31

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— o —

ՏԵՍԻՆ .. Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նա - խանձախնդիր Հայաստանեայց Առաքե - լական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչ - ման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրա— կի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ ե- կեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ .. ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեք- շաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստ- ւածածին եկեղեցին:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ: Յա - ւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն:

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հան - գիստ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ մա- տենադարանի վարչութիւնը, .առ ի գի - տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հա— սարակութեան թէ՝ ընդառաջելով ար— տասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէրնե- րու փափաքին, որոշած է մատենադա — րանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը, հե- տեւաբար փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամ— սուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի: Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, յետ միջօրէի 14էն 18, բացի Զորեք- շաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

Մեր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը պարտք կը համարի կարգ մը յիշեցումներ ընել իր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցնե - րուն.—

1) Գրել թուղթին միայն մէկ էջին վրայ, սեւ կամ կապոյտ գրիչով (չգործածել կարմիր, կանաչ եւ այլ գոյներ):

2) Խմբագրութիւնս ընթացք չի տար ֆօթոքոփի յղուածներու կամ թղթակ - ցութեանց, որ կը թուի թէ նոր սովորու- թիւն դարձած է: Կ'ընդունի միայն ծա- նուցումներու կամ հաղորդագրութեանց պարագային:

3) Հանդէսներու, հաւաքոյթներու նը- կարագրութիւնները պէտք է ըլլան ամ - փոփ, ընթեռնլի (մանաւանդ անունները):

4) Կազմակերպութիւններէ եւ քաղա— քանութիւններէ կը խնդրուի Շնորհակա— լիքները կամ նուէրներու ցանկերը ղրկել յաճախ եւ կարճ, առաջքն առնելու հա- մար յապաղումներու եւ հոս ալ նուիրա— տուներու անունները գրել յստակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

PELERINAGE

en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

ՍԵՊՏ. 28ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

ԳԻՆ.- 2780 ՖՐ.

×

ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

Շնորհիւ եղած դիմումներուն

11 օր Երեւանի մէջ

ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էն ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց- ուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնե— լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5-6
SAMEDI-DIMANCHE
5-6 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 230 Ֆ· Վեցամսեայ 125 Ֆ·
Արտասահման Տար· 260 Ֆ· հատը 1 Ֆ· 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14·178 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.178

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱԿԻ ՓԱՐԻԶԻ ՊԵՏԸ ԵՒ ԻՐ
ԿՑՈՐԴԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼԸ՝ ԻՐԱՔ

Ըստ երեւոյթին Փարիզ արաբական հաշուեյարդարի մայրաքաղաքը դարձած է, դեռ չէր մոռցուած իրաքեան դեսպանատան արիւնալի միջադէպը երբ Հինգշաբթի առտու (այն ժամուն երբ կը կատարուէր Ֆրանսայի զոհ ոստիկանին յուղարկաւորութիւնը) երկու երիտասարդարաբներ կը խուժէին Պուլվար Հօսմանի ՊԱԿի գրասենեակը եւ երկու ձեռնառումբ նետելէ ետք, 16 գնդակ կը պարպէին ՊԱԿի պետ՝ Էզետին Գալաքի վրայ, որ կը խօսէր իր կցորդին հետ: Գալաք տեղն ու տեղը կը մեռնէր ինչպէս նաեւ իր կցորդը: Երեք ուրիշներ, որոնք հոն էին կը վիրաւորուէին: Հազիւ երկու ահաբեկիչները սանդուխներէն կ'իջնէին վազելով երբ ոստիկանական կառքը կը հասնէր ու զիրենք «կ'ողջունէր»: Արդարեւ երբ չէնքէն ներս մտած էին դռնապանը չատ չէր «հաւնած» իրենց դիմագիծին եւ հեռաձայնած էր ոստիկանութեան:

Երկու ահաբեկիչները «ուսանողներ» են, յորդանանցի եւ կը գործեն յանուն պաղեստինեան «Մերժումի ճակատ»ին, որու պետը՝ Ապու Նիտալ Պաղտատ քաշուած է:

Այս ամբողջին ետին արդէն Իրաքը կը տեսնուի եւ այս սպանութիւնն ալ փոխ-վրէժի արարք մը կը նկատուի, ի պատասխան Փարիզի, Պէյրութի եւ Քարաչիի իրաքեան դեսպանատանց դէմ եղած զանազան տեսակի յարձակումներուն:

Գալաք, Փարիզի մէջ 1973ին կը յաջորդէր Համշարիի, սպաննուած 1972ին, որ ՊԱԿի առաջին ներկայացուցիչն էր Փարիզի մէջ: Ինք, 42 տարեկան, ուսանող եղած է Փուաթիէի համալսարանը, ուր քիմիագիտութեան Տոքթորան առած է: Ան բացուկն էր Արաֆաթի եւ այդ իսկ պատճառով եթէ յաջորդաբար զոհերը ՊԱԿի անդամներ են միայն, բուն պարտեալը՝ Արաֆաթը կը նկատուի:

Յիշենք որ պաղեստինեան բազմաթիւ շարժումներ կան եւ անկարելի չէ, որ ատոնցմէ ոմանք, անգիտակցաբար իսկ, ծառայեն չատ մը դատերու բայց ոչ՝ պաղեստինեան դատին:

Գլխաւոր շարժումն է ՊԱԿը (Օ – էլ-փէ) այլ խօսքով Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն, որու գլուխն է Արաֆաթ եւ որ «չափաւոր» կը նկատուի: Հիմնուած է արաբական լիկային եւ Եգիպտոսի կողմէ 1964ին: Պաղեստինի Ազատագրութեան Բանակը նաեւ հիմնուած է 1964ին եւ իր երեք զորագունդերը ՊԱԿի բայց նաեւ հիւրընկալող երկիրներու (Սուրիա, Յորդանան, Եգիպտոս) ազդեցութեան տակ է:

1956ին եւ 1958ին ստեղծուած էԱրաֆաթի կողմէ Ֆաթհը, որ ունի շուրջ 7000 պայքարող, Եգիպտոսի եւ Սաուտի Արաբիոյ ազդեցութեան տակ է:

Սեւ Սեպտեմբեր, գործի անցած է 1971 Նոյեմբերին (Յորդանանի սեպտեմբերեան ջարդին կը պարտի իր անունը):

Սայքա, հիմնուած է 1967ին, Սուրիոյ Պաասին ազդեցութեան տակ: Արաբ Ազատագրութեան Ճակատ, ծնած 1969ին եւ ղեկավարուած իրաքեան Պաասի կողմէ: Դեռ կան, Իրաքի ազդեցութեան տակ՝ Ապու Նիտալի (մահուան դատապարտուած Արաֆաթի կողմէ) շարժումը եւ Ապուլ Ապպասի: Կարելի է յիշել նաեւ պաղեստինեան այլ կազմակերպութիւններ.– Պաղեստինի Ազատագրութեան ժողովրդական Ճակատ, որ կը բաժնուի երեք մասի. Հապաշի ճիւղ, Ճպրիլի ճիւղ եւ Հավաթմէի ճիւղ: Վերջապէս 1971ին հիմնուած է նաեւ ժողովրդական Պայքարի Ճակատը, որ շուրջ 100 ռազմիկ ունի եւ սկզբունքներով մաս կը կազմէ Ֆաթհի:

×

Գալաք, որու մարմինը Դամասկոս կը փոխադրուի, ուր կը կատարուի, յուղարկաւորութիւնը գիտէր թէ կեանքը վտանգուած է բայց վտանգը կ'ակընկալէր Սիոնականներէն եւ ոչ՝ իր հայրենակիցներէն:

×

Նոյն օրը, Հինգշաբթի եղեռնափորձ մը կը կատարուէր Թէլ – Ավիվի շուկան, ուր 49 վիրաւոր կայ: Արարքին տէր կ'ըլլար ՊԱԿը: Իսրայէլ ժամանակ չէր կորսնցնէր փոխ–վրէժի անցնելու համար եւ օդանաւերը անմիջապէս կը ռմբակոծէին Հարաւ Լիբանանի պաղեստինեան կայան մը: Իսրայելեան կառավարութեան մէկ զեկոյցը կը շեշտէր արդէն «Ահաբեկիչները պիտի զարնուին, ուր որ ալ գտնուին»:

× Պէյրութի մէջ ալ միջ-պաղեստինեան բախումներ չեն պակսիր եւ վերջին 48 ժամերուն ընթացքին 35 մեռեալ կար, իբրեւ հետեւանք Ֆաթհի եւ Մերժումի Ճակատի տարրերու կռիւներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ տ'ԷՍԹԷՆ միայն «սիրալիր» ընդունելութեան չարժանացաւ Պրըթանեը, ուր հողագործները ցոյց կատարեցին եւ նոյնիսկ վարդագոյն խոզիկ մը կախեցին իր թռանին, զոր պաշարեցին: Նախագահը ստիպուեցաւ ուրիչ թռան մը առնել: Բողոքողները դժգոհ են խոզին գինէն, զոր ցած կը նկատեն եւ կ'ուզեն նաեւ որ ներածումը նուազի: Այս միջադէպէն զատ, ժիսքար ծովի իր քաղաքականութիւնը պարզեց, որպէսզի «սեւ մակընթացութիւն» չպատահի այլեւս:

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ֆրանսացի զաղտնի ոստիկանին՝ ժագ Գափելայի յուղարկաւորութեան ներկայ եղան աւելի քան 3000 պաշտօնակիցներ: Խօսք առաւ Ներքին Նախարարը մինչ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, զանազան արարողութիւններ կը կատարուէին նոյն ժամուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ հաստատուած ամերիկեան «աչքերն» ու «ականջները» Խորհ· Միութիւնը լրտեսելու համար կրկին կրնան գործել: Ծանօթ է որ ատոնք փակուած էին երբ Ուաշինկթըն զինարգել դրած էր: Առ այժմ Անգարա մասնաւոր խանդավառութիւն մը ցոյց չի տար զինարգելի ջնջման առթիւ բայց եւ այնպէս աւելի ճկուն է: Յունաստանի ընկերվարական պարագլուխ՝ Անդրէաս Փափանտրէու «լրբութեան գագաթնակէտ» կը նկատէ ամերիկեան դիրքը: Յոյները վստահ են որ Թուրքիա ալ աւելի անզիջող պիտի դառնայ Կիպրոսի հարցին մէջ:

ՃԱՏՐԱԿԻ ախոյենական հանդիպումին, եօթը «պարապ» խաղերէ ետք, Կարպով կէտ մը նշանակեց:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ արձակուրդէն վերադարձաւ եւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ: կան կուսակցութիւնը և թէ համայնավարթեան պատասխանատուն է՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը թէ համայնավար կուսակցութեան 23րդ համագումարը նորութիւններ պիտի բերէ կուսակցութեան կանոնագրի տեսակէտէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պետը՝ Պերլինկուէր Ռեփուպլիքայի (ընկերվարականներու մօտ օրաթերթ) տուած մէկ տեսակցութեան մէջ, կողմնակից է նոյնիսկ լենինիզմի վերացման եթէ «լենինիզմը կը նշանակէ տեսակ մը վարդապետական առձեռն, կոչկոռ կապած տեսակէտներու ամբողջութիւն մը, տառացի կերպով գործադրելիք, այն ատեն՝ լենինիստ չենք»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 25 – 27)

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Մոսկուայի մէջ ռուսերէն թարգմանութեամբ եւ 100·000 տպաքանակով լոյս տեսած է Գէորգ Էմինի ծանօթ ստեղծագործութիւնը՝ «Եօթը երգ Հայաստանի մասին»:

Երեւանի մէջ նոյնպէս ռուսերէն թարգմանութեամբ հրատարակուած է Սերօ Խանզադեանի «Մխիթար Սպարապետ» պատմավէպը: Թարգմանութիւնը կատարած են Ռեգինա Կապրիելեանց եւ Գէորգ Մանասեան: Վէպը վերջերս նիւթ ծառայած է ժապաւէնի մը:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը լոյս ընծայած է ողբ· գրականագէտ եւ արուեստաբան Գրիգոր Զարեանի «Յովհաննէս Զարիֆեան» ալպոմը: Տեղ գտած են Աւ· Իսահակեանի, Դ· Դեմիրճեանի, Վ· Փափազեանի, Վ· Վաղարշեանի, Ս· Մելիքսեթեանի, Գ· Ջանիբէկեանի եւ ուրիշներու հաստատում – տպաւորութիւնները Զարիֆեանի մասին:

×

Մ· ՍԱՐԵԱՆԻ ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ

Մարտիրոս Սարեանի փարիզեան շրջանի նկարներէն մէկը՝ «Դէպի աղբիւրը», նկարիչին անունը կրող պատկերասրահին մէջ զետեղուած է: Թանգարանին նուիրած է Յարութիւն Հազարեան, Նիւ Եորքէն: Նկարիչը զայն գծած է 1926ի աշնան, Փարիզ ժամանելէն անմիջապէս ետք:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ԵՐԳԻՉԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի օփերայի երգիչ Վահան Միրաքեան վեց երգահանդէսներ տուած է Քուպայի քաղաքները: Յայտագիրին մաս կազմած են Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Չայկովսկի, Ռախմանինով, Փուչինի, Վերտի եւ այլ երգահաններու ստեղծագործութիւններ: Երգած է նոյնպէս հայկական ժողովրդական եւ Նափոլիթէն երգեր: Տեղական մամուլը գովեստով արտայայտուած է:

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լենինականի զգեստեղէնի արհեստանոցներէն մէկը շուկայ հանած է մանուկներու սահմանուած լողալու հանդերձանքներ եւ ամառուան ճերմակ շրջազգեստներ: Ներկայիս այս արհեստանոցը կ'արտադրէ 400 տեսակ մանկական եւ դպրոցական հագուստներ: Արտադրութեան 70 տոկոսը Հայաստանէն դուրս կը ծախուի:

×

ԵԼԵԿՏԵԱԿԱՆ ՍԱՐՔ

Լենինականի մէջ պատրաստուած է քարհատ մեքենայի նոր սղոց մը՝ ելեկտրոնիք կարգաւորիչով մը: Քարը սղոցելու ժամանակ, երբ սարքին սղոցը կը հանդիպի առաւել կարծր կոյտի մը, կարգաւորիչը կը դանդաղացնէ սայլակին աշխատանքը եւ հատիչները կը կտրեն քարին բնական ամուր մասը: Սարքը ձեռքի փոքր ձայնասփիւռի մը մեծութիւնը ունի:

ՏԱՐԵԼԻՑ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ·Ի

ՄԱՀՈՒԱՆ

Հինգշաբթի ժամը 12ին, Փարիզի յոյն եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պատարագ կատարուեցաւ ի յիշատակ Մակարիոս արք·ի մահուան տարելիցին:

Արարողութեան կը նախագահէր Յունաց մետրապոլիտը՝ Մելթիոս Արք·: Ներկայ էին,, գլխաւորութեամբ Կիպրոսի Փարիզի դեսպանին բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, աշխարհական, զինուորական թէ կրօնական:

Յաւարտ արարողութեան, Կիպրոսի ողբացեալ նախագահին յիշատակը ոգեկոչեց Կիպրոսի դեսպանը՝ Փոլիս Մոտինոս, որ ըսաւ ի մէջ այլոց·— «Անողոք ճակատագիր մը ուզեց որ Գերպ· Մակարիոսի վերջին խօսակիցն ըլլամ եւ ինծի համար պարտականութիւն մըն է Պատմութեան առջեւ վկայելու, որ, մեր էթնարքին բուռն փափաքը, միակ կամքը, միակ մտահոգութիւնն էր ապահովել իր սիրեցեալ կղզին խաղաղութիւնը, խաղաղութիւն մը հիմնուած իրաւունքներու, ազատութեանց յարգանքին վրայ բայց նաեւ պարտականութեանց՝ բոլոր քաղաքացիներուն առանց ցեղի թէ կրօնքի խտրութեան»:

×

Ներկայ հրաւիրեալներու կարգին էր նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, որ այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները ներկայացուց դեսպանին: Այս վերջինը մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գնահատանքը «Յառաջ»ի եղբայրական կեցուածքին համար, Կիպրոսի ողբերգութեան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Աշո՛ւն բուրեան փառքը կ'երգես աբեղնակէզ գոյներու համանուագին բամբռաւոր քնարական։ Տօնակատարութեան հրավարտակն ես բնութեան պերճառատ թագաւորութեան, լուսարարն անոր՝ պտղաքաղութեան տաճարին։ Տերեւներ կը նաշխես դեղին ու կարմիր, ինչպէս Զատիկը՝ հաւկիթներ։ Ծառերը կը վերածես լուսեղ կերոններու, որ ոսկի ճառագայթէն, արեւ տան արեւին։

Աշո՛ւն անուշ, թոյրի փարփառ, բոյրի յափրանք դաշտերուն մէջ խարտեաշ, քաղցրահունչ համերգ քուսական երգեցողութեան, առաւօտեան մէջ կուսական, Նաւակատիք՝ մշտածին բնութեան իշխանական կայթատօնին։ Ծառերը կը կաղնդէս պտուղներով համառատ։ Գոյներու խաղերով կ'երաժշտես դաշտերուն մէջ ծովծփուն, որ դառնայ գեղխութեան անճառելի տաղասաց։

Աշո՛ւն, առատութեան արքայատուն, հողին ընդերքէն յառնած չարակա՛ն բուսական զեղումի, կաղա՞նդ ես, զինարբո՞ւք՝ հարսանիքի, թէ կը տօնես ոսկի յարելեանը նեկտարացած բնութեան։ Ծնրադրել պէտք է աղօթարարի ջերմեռանդութեամբ բարիքներուդ առջեւ բազմազան, որ չտերմարանները վահանուին դարանակալ ձմրան դէմ եւ ըլլան հարստութիւնն ընչազուրկ եղանակին։

Աշո՛ւն, բուսկան հրախաղութիւն։ Հովին հպումէն կը ծափին տերեւներդ, ձուլածոյ ոսկիի հանգոյն։ Կը ծակեն դաշտերը գոյներովն իրենց բազմազան, որ աչքերուն տան խաբկանքը գեղայօն ծաղիկներու, ապա խշրտան մեղմիւ, ոտքերուն տակ անցորդին։

Նաշխուն տերեւներուդ արանքէն երբ ողկոյզները ժպտին, արեւէն ճաթրտած նուռն ալ կայծեր արձակէ բոցեղէն ակռաներով, ու, ձմեռուկ եւ սեխ, սոխնքները մայր հողին, քաղցր՝ ծցին պէս թարմաղեղ աղջկան, մայրութեանդ բուրում, կը տարածուի խունկի պէս, դաշտերուն վրայ բազմագունեան։

Կանանչով ժպտուն լանջերն Արագածի, Թոյրի ու բոյրի պահածոյ մը աննման, ուր ակերը պաղպաջուն կը կլկլան օրն ի բուն, եւ ուր, արեւը հրձիգ, կը գինեթափուի առջեւը զովի արքայութեան։ Բարձրունքներու յատուկ վայելք մը՝ որմէ զրկուած դաշտերը կը տառապին ծարաւէն, վասնզի կապոյտը երկինքին, չունի ծուէն մը ամպի, որ պարանքը տայ անձրեւին։

Պապակը հողին ջրտուք կ'աղերսէ, օրհնութիւնը անձրեւին, որ դաշտերը տոչորուն, կանանչով վերստին ժպտին։ Երբեմն, ամպի ծրար մը կը թափառի չուառած, ճամբան կորսնցուցած անցորդի մը պէս, ու յանկարծ կ'անհետի, վասնզի զոռոզութիւնը ոսկեայ արեւուն չի հանդուրժեր, որ անծրութիւնը կապոյտ բեհեղին, ճերմակ բիծով մը արատուի։

Գարուն, թրթռացումը՝ բուսական իմաստութեան կախարդական խորհուրդին։ Առաւօտներդ մանկութիւն կը խնկեն դաշտերուն մէջ գոյներու ծովափրփուր պերճանքին։ Ծաղիկներ կուտաս ծառերուն որ աստղերու պէս պլպլան հովին հպումէն։ Կ'ուռճացնէս սաղմը արարչահիւթ, արգանդիդ մէջ սրբօրէն բեղուն, որ վերստին գեղերփնես բնութիւնը թարմագեղ կանանչով։ Հովեր կ'արձակեն, որ բուրվառեն անուշահոտութիւնը ծաղիկներուդ բազմագունեան, որ ըլլաս վկայասանն անոնց կենսաթրթիռ բուրաստանին։

Արեւը, կրակնացայտ սկաւառակ, որ երկինքն է դարբներ, մուներիկն է լոյսին, բոցակէզ աչքը՝ կապոյտին, օդին մէջէն սուզուելով կը տարածէ ոսկեշղարշն իր անծիր։ Կ'աղնուէ վեհամայր հողը եղանակներու արշալոյսին, որ դուրս ցայտէ ծիլն իր յուռթի արգանդին, ըլլայ վերընցիւղում, տրիտուրը, ծնունդին։ Երբ զէնիթին բարձրանայ, կ'ըլլայ ամառը օրուան, կ'աշունանայ եբեկոյեան, ու, յոգնած եւ սպառած, կը մեկնի կարճատեւ արձակուրդի, լենակերտ անտառներու ճակատր համբոյրելով, որ տեղը տայ անթիւ աստղերու կայծկլտուքովը նաշխուն գիշերին։

«Գիշերն անոյշ է գիշերն հեշտագին»։ Ափսո՛ս, կը սպաննենք զայն Մորփէոսի գիրկին մէջ իբրեւ ժամանակի աւելորդ տեւողութիւն։ Մինչդեռ գիշերն իմաստուն, խորհրդաւոր, երկնող տրամախոհութիւն, բեկեալ սրտերու կաղդոյր, խոովքներու բալասան, պէտք ունի մտասուզումի սատարին գիրքին պէս՝ որ ընթերցողը աւելի, պէտք ունի հասկցողի։

Ձմրան, անձրեւ եւ քամի դաշնակցած, չեն դիմեր գործադուլի։ Գրոհ կուտան անցորդին վրայ, որ պաշտպանուելու միակ միջոց հովանոց մը ունի, ան ալ բարկացոտ քամիէն կը շրջի կափարիչին հետ գլխուն։ Քիչ ետք, արեւը կը վերելի, կը վտարէ ամպերը նախայարձակ, կը դառնայ ամենայաղթը երկնային-իշխանութեան, ու, ներումնահայց՝ կը ժպտի անցորդին, վաղնչական խայտանքով մը կաթոգին։

Ձմրան, ծառերուն ճիւղերը կը մերկանան, կը նմանին օդին մէջ նետուած նիզակներու, կամ տաւիղի մը մետաղեայ լարերուն, որոնց վրայ քամին խլրտոտ ու յոխորտ, կը նուագէ երգն իր խենթական։

Ձմեռը բքաշունչ, մօրեբերկ, վերջալոյսն է եղանակներուն, կ'ապրի նպաստովը գթասիրտ աշնան շռայլ բարեկենդանին։ Հուսկ բանքը եղանակներուն, քունի շրջանն է յոգնած բնութեան։ Ձի՛տար մշակին աշխատանքի մտադրադում։ Ցուրտին կմախքը կը տարածէ ճերմակ սաւանով աղքատութեան վրայ հողին, մինչ տուներու մէջ արուեստական ամառը կը սկսի կեանքին հետ ընտանեկան երջանկութեան։

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՀԻ՛Ն ԱՇԽԱՐՀԻ ՍԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

(Յապաւումներով)

Պատմագրական, ազգագրական եւ բանահիւսական աղբիւրներու վկայութեամբ, կարգ մը ժողովուրդներ, հնագոյն, սովորութիւն ունեցած են աշխատելու անընդունակ ծերերը դէպի մահ առաջնորդելու։ Ժողովրդագէտներ պարզած են, որ այդ սովորութիւնը արմատ ձըգած է նախնադարեան-տոհմատիրական ընկերութեան մէջ, երբ արտադրութեան ցած մակարդակին հետեւանքով կարելի չէ եղած ապահովել աշխատելու ի վիճակի չեղող ծերերուն պահանջներ։ Եւ, հետեւաբար, ընկերութիւնը փորձած է ազատիլ այդ բեռէն։

Այլ ժողովուրդներու կարգին, հայկական բանահիւսութեան մէջ եւս մնացած են այլազան սեռերով ստեղծագործութիւններ, ինչպէս՝ աւանդութիւններ, հէքեաթներ, զրոյցներ, առակներ, ուր յիշեալ սովորութեան, անոր անհետացման հետքերը կ'երեւան։

Աւանդական զրոյցները, ութ տարբերակ, գրի առնուած Արցախի, Սիւնիքի, Վասպուրականի, Ջաւախքի, Մոկսի եւ Կարինի մէջ, աչքի կը զարնեն խնդրոյ առարկայ սովորութեան հետ իրենց անմիջական կապով։ Նիւթերը պարզ են։

Պարզագոյնը գրի առնուած է 1885ին Լ. Մսքուտեանի կողմէ։ «Մարդ մը խիստ ծերացած ըլլալով իր տղան զինքը կը դնէ կողովին մէջ եւ կ'առնէ սարի մը գլուխը կը ձգէ ու կը դառնայ, կողովը այնտեղ թողլով. ծերունին կը պոռայ, թէ որդի, դարձիր, կողովդ քեզ հետ տար, քեզ ալ պէտք կուգայ. տղան մըտածելով, թէ մարդ իր տուածը միշտ կը քաղէ, կը դառնայ եւ իր հայրը շալկելով նորէն տունը կը բերէ»։

Ահա նաեւ նիւթը Մոկսի մէջ գրի առնուած աւանդութեան։ Կարճկանցիք երկար կ'ապրէին եւ երբ կը «մոռնային մեռնիլ»՝ լեռ կը դառնային ընտանիքին համար, ուրվ զաւակները իրենց ծեր հայրերը կը դնէին կողովի մը մէջ եւ կը տանէին ժայռէն ձորը կը գլորէին։ Անգամ մը, Վարդան անունով տղայ մը, իր զառամեալ հայրը կը տանի, որպէսզի ձորը գլորէ. հրաժեշտի պահուն, հայրը կ'ըսէ իր տղուն՝ կողովը տար, օգտակար կրնայ դառնալ։ Զաւակը կը հասկընայ հօրը ակնարկին իմաստը եւ նորէն տուն կը բերէ ու կը խնամէ մինչեւ բընական մահը։ Այս պատմութիւնը նոյնութեամբ կը կրկնուի Արցախի աւանդութեան մէջ։

Հայկական զրոյցներ իրենց հանդիտութիւնները ունին այլ ժողովուրդներու բանահիւսութեան հետ։ Հին Յոյները Պոնտոսի մէջ գտնուած ժայռ մը կ'անուանէին «ծերերու ժայռ» եւ, ըստ աւանդութեան, այդ ժայռէն վար կը նետէին ընկերութեան օգտակար չնկատուող ծերերը։ Տաճիկները հին ժամանակներուն սովորութիւն ունէին ծերերը ձգելու քարայրի մը մէջ, քանի մը օրուան ուտելիքի պաշարով. ուտելիքը սպառելէն ետք ծերերը կը մեռնէին։

Հայ բանահիւսութեան մէջ կան մեծ թիւով ստեղծագործութիւններ, որոնց նիւթ կը հայթայթեն այս սովորութեան, անոր անհետացման պատճառներուն մասին։ Անշուշտ, ազգականական, արենացական կապերուն գիտակցութիւնը իր դերը ունեցած է, սակայն հիմնականը մընացած է տնտեսական-ընկերային գործօնը։ Համայնքը իր զարգացումին նոր աւելի մեծ աստիճանի փուլին մէջ գիտակցած է, թէ իրենց օգտակարութիւնը ունին ոչ միայն Փիզիքապէս առողջ եւ աշխատունակ տարրերը, այլեւ ֆիզիքապէս տկար ծերերը, յատկապէս իրենց փորձառութեամբ։

Այս իմաստով յատկանշական են հէքեաթներու ինը տարբերակներ, գրի առնուած Արցախ-Տաւուշ, Գուգարք եւ Արեւմտեան Հայաստանի գաւառներէն։ Երկրի մը թագաւորը կը հրամայէ սպաննել իր տէրութեան բոլոր ծերերը (Տարբերակներէն ոմանց մէջ կը պատճառաբանուի, թէ ծերերը ոչ կռուիլ գիտեն, ոչ ալ կրնան աշխատիլ, այլ միայն «ջուջութիւն», այսինքն աղայութիւն կ'ընեն)։ Թագաւորին հրամանը կ'իրագործուի, բայց ծնողասէր տղայ մը ծածուկ կը պահէ եւ կը խնամէ իր հայրը։ Անգամ մը երկիրը կը պաշարուի թշնամիներուն կողմէ (կարգ մը տարբերակներու մէջ կը յայտնուի վիշապ մը, դազան մը) թշնամին կ'առաջարկէ բարդ հանելուկ մը, որ անլուծելի մնալու պարագային, խրատունք պիտի տայ իրեն յարձակելու եւ աւերելու երկիրը։ Իր թաքստոցէն ծերունի հայրը լուծումը կը հաղորդէ իր տղուն։ Այս վերջինը իր հօրը խորհուրդին շնորհիւ կ'ազատէ երկիրը։ Թագաւորը կ'իմանայ ճշմարտութիւնը եւ անկէ ետք կը հրաժարի իր բիրտ որոշումէն։

Ինքնատիպ օրինակ մըն է Բուլանըխի Կոփ գիւղին մէջ գրի առնուած մէկ հէքեաթը ցոյց տալու համար, թէ հին սովորութիւնը ի՞նչպէս անհետացած է եւ ի՞նչ ձեւով նոր պայմաններուն յարմարած է։ Հէքեաթին մէջ զաւակը իր չար կնոջ խօսքերէն առաջնորդուած, իր հայրը, որ կոյր է, կը տանի, կը ձգէ մութ քարայրի մը մէջ ու կը խոստանայ շուտով վերադառնալ։ Պատահմամբ քարայրը կը մտնեն հովիւները եւ հարց ու փորձ ընելով կը պարզեն իրողութիւնը։ Անոնք կը սկսին խնամել ծերունին։ Զաւակը կը տանջուի խիղճի խայթէն, կ'ուզայ իր հայրը տեսնելու, եւ կը համոզէ, որ տուն վերադառնայ։ Հայրը չուզեր խռովել տղուն ընտանեկան կեանքին հանգիստը, բայց տղան կը պնդէ։ Վերադառնալով տուն, անոնք կը վռնտեն չար

(Շար. 3)

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ժողովուրդին հետ նոյնացումը կը նշանակէ նոյնացում Իշխանութեան հետ, Հեղինակութիւն հազած ու բազմած մարդոց գաղափարաբանութեան ու ոճին հետ։ Կարելի՞ է երեւակայել ասկէ աւելի մեծ անկում, ահաւոր սակարկութիւնը՝ որով կը զնուին ու կը ծախուին բոլոր բարի արուեստագէտները մեր ազգին։ Ասկէ անկախ կասկածէ դուրս է Դուրեանի, Սիամանթոյի ու Պոյաճեանի տառապանքին վաւերականութիւնը, սակայն շատ դժուար է գտնել պարագայ մը, երբ այս բանաստեղծները փորձուած ըլլան գերանցնիլ իրենց ընկերային ու բարոյական ինքնութիւնը՝ դիմագրաւելու կեանքի աւելի ահարկու ու մահացու տագնապները։ Տակաւին հարկ կա՞յ աւելցնելու այս ամբողջին վրայ՝ այն քայքայիչ, նուաստացուցիչ ազդեցութիւնը զոր կ'ունենան մեր արուեստին վրայ բոլոր կեղծ, անվաւերական ապրումները՝ որոնց մէջ յաճախ կ'իյնան մեր կարգ մը արուեստագէտները՝ երբ կը փորձեն տիրող դասակարգին խտէալները իրականացնել, երգելով Հայրենիքի սէրը, հողին ու ցեղին ուժը, Արարատը, հերոս հայ ժողովուրդը, կապկելով ամբողջ դիւրին աժան հռետորութիւնը մեր վարժապետներուն ու աբեղաներուն։ Հոգեբանական ապահովութիւնը իր շատ սուղ գինը ունի, մանաւանդ ժողովուրդի մը համար որ անձկութեան ու տառապանքին մէջ ստեղծած է իր գեղեցկութիւնները։

Տեսական հարցերը ամէնէն անտեսուած խնդիրներն են մեր բանաստեղծներուն համար, որոնք, մեծ մասամբ, տարուած դիւրին ռոմանթիզմէն՝ անձնատուր եղած են բուխ, կամ երեւակայուած զգացումներուն։ Տեսական կառոյցի պակասը պատճառ եղած է նաեւ որ մեկուսանանք քաղաքակրթութեան իմացական սակարանէն, եւ մնանք, առնուազն զրկուինք գաղափարներու առեւտուրէն՝ որուն շնորհիւ ժողովուրդներ ու գրական շարժումներ սնունդ կ'առնեն, փորձառութիւն ու իմաստութիւն կը փոխանակեն, կ'օգտուին իրարմէ ու ոգեկան մէկ ընտանիքի մը մաս կազմելու զգացումին մէջ ուժի աղբիւր կը գտնեն։ Ձեխոսլավաք բանասէր Մոթալովա մեր մշակոյթը կ'որակէր որպէս «համադրումը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի», նոյն գաղափարին կը մօտենայ Տ. Մ. Լէնկ։ Աղուոր բան է ասանկ շռայլ խօսքեր լսել, Աստուած գիտէ ի՛նչ նկատումներով արտասանուած, սակայն տեղին է նաեւ հարց տալ թէ Արեւմուտքի արուեստի ո՞ր սկզբունքն է որ, միանալով Արեւելքի զգայնութեան, յանգած է՝ հայկական իմացական ճիգին շնորհիւ՝ աւելի բարձր մակարդակի։ Թերեւս կա՛յ պատասխանը, որ յայտնի չէ մեզի սակայն, ու մինչեւ այն օրը, երբ գեղարուեստի ու փիլիսոփայութեան պատմաբաններ իրենց խօսքը չըսեն, չորցամաք բանասէրներ ու պատմաբաններ լաւ կ'ընեն որ իրենց կալուածէն դուրս չելլեն։

Հասկնալի է անշուշտ որ մենք Հայերս, մեր ողբերգութեան թափէն տարուած, մեր տառապանքի մտալլկումէն դեռ չազատագրուած՝ քիչ ժամանակ ու նուազ համբերութիւն գտած ըլլանք զուտ գեղագիտական ու փիլիսոփայական խնդիրներով զբաղելու։ Այս տրամաբանութիւնը կ'արդարացնէ հասարակ մահկանացուն, — բայց բանաստե՞ղծը։ Հայ բանաստեղծները չէ՞ն գիտեր որ Եւրոպական Ռոմանթիք Յեղափոխութեան ամէնէն յատկանշական արդիւնքներէն մին մտաւորական – հերոս – բանաստեղծ տիպարին ձեւակերպումն էր, մտածումի ու պայքարի մարդը, ա՛ն որ իր անհատական ու անկախ խօսքը կ'ըսէ մարդկութեան մեր հարցերուն մասին — Պատմութիւն, Աստուած, Ընկերութիւն, Անկախութիւն, եւայլն։ Մեր մէջ, միայն Սիամանթօ ու Ոսկան կը մօտենան տիպարին։ Հիւկօ ու Կէօթէ, Պայրըն ու Բարտուշշի երբ ձըղձիմ ժխորին վրայէն լսելի կը դարձնեն իրենց խօսքը, ի՞նչ արձագանգ կ'ունենան մեր մօտ։ Ծանօթ չէ մեզի։

(Շար. 3)

FESTIVAL D'AIX-en-PROVENCE

Le triomphe d'«Alcina»

O

C'était une gageure pour le Festival d'Aix de sortir de l'oubli un opéra de Haëndel. En effet, parmi ses nombreux ouvrages lyriques, très peu ont connu la notoriété. La forme même de l'opéra, d'un immobilisme qui engendre facilement l'ennui, la difficulté de la partition vocale, ses limites dans le renouvellement mélodique, l'effectif orchestral assez restreint d'autant que l'orchestre est souvent réduit à un rôle d'accompagnateur plutôt que d'élément réellement symphonique, tout contribue apparemment à rendre l'audition d'un tel opéra difficile. Or la gageure a été tenue à la fois sur le plan scénique, vocal et orchestral.

Le livret, toujours compliqué, rompt toutefois avec la tradition antique pour laisser libre cours à la féerie. Alcina est très proche de la Reine de la Nuit de «La Flûte Enchantée» de Mozart. Elle tient sous son empire maléfique tous ceux qui abordent cette île mystérieuse où elle vit avec sa sœur Morgana. On ne peut expliquer l'intrigue, trop confuse. On se laisse donc porter par la partition, et, lorsqu'elle est aussi admirablement servie qu'à Aix, on est très vite conquis.

Le plateau est d'une homogénéité irréprochable.

Christiane Eda-Pierre est Alcina. Son triomphe largement mérité a fait valoir non seulement ses parfaites qualités vocales mais encore un remarquable tempérament de tragédienne.

Déjà entendue à Aix, Valérie Masterson, moins à l'aise l'an dernier dans Fiordiligi de «*Cosi fan Tutte*», a trouvé en Morgana un rôle à la mesure de son talent. A son timbre d'une pureté et d'une précision admirables s'ajoutent une aisance et une maîtrise qui ont amplement justifié son immense succès.

Toujours égale à elle-même dans sa connaissance du chant, par sa présence scénique, Teresa Barganza dans le rôle de Ruggiero s'est imposé une fois encore comme une des toutes premières interprètes de notre temps. Affrontant une partition périlleuse parsemée de vocalises redoutables, elle s'en est joué comme de l'air le plus simple en l'enrichissant d'une force dramatique qui n'appelle que l'admiration.

Complétant cette prestigieuse distribution, Ann Murray, François Loup, Christian Chateau et Philip Langridge ont donné à leurs interventions un intérêt plus qu'épisodique.

Dans sa mise en scène, Jorge Lavelli a pris l'heureux parti du fantastique. Il a su humaniser ce qui, au départ, faute d'un livret plus plausible, aurait pu rester confus et lointain, en rendant vraisemblables les rapports des personnages entre eux, et évoquer sans exagération par le jeu d'apparitions et de métamorphoses (telle celle des chevaliers devenus bêtes féroces grâce aux masques complices de Donato Sartori) tout ce monde magique sur lequel domine l'implacable Alcina.

Par leur sobriété et leur majesté, les décors et les costumes de Krystyna Zachwatowicz en ont été l'harmonieux complément.

Dans la fosse, l'English Chamber Orchestra a pris un réel plaisir à jouer cette partition sous la direction vivante de Raymond Leppard. Un plaisir qui a contribué à faire d'«Alcina» la réussite majeure du XXXème Festival d'Aix.

Edouard EXERJEAN

կինը եւ կ'ապրին սիրով ու համերաշխ:

Մոկսի մէջ գրի առնուած զրոյցի մը համաձայն, որ ,ի դէպ, իր նմանութիւնը ունի այլ ժողովուրդներու զրոյցներուն հետ, ընտանիքի մը մէջ մեծ-հօրը ճաշը կուտան փայտէ պնակով մը, որովհե-տեւ ձեռքերը կը դողային եւ կաւէ պը-նակները անընդհատ ձեռքէն իյնալով կը կոտրէին: Անգամ մը երախան փայտ կը տաշէ եւ հօրը այն հարցումին, թէ ի՞նչ կը շինէ, տղան կը պատասխանէ… փայտէ պնակ կը շինեմ, որպէսզի երբ ծերանաս այդ պնակով ճաշես: Երխտա-սարդ հայրը ազդուած իր տղուն խօսքե-րէն, կը կարկադրէ որ առաջուան նման սպասարկեն իր մեծ-հօրը: Այս նիւթը մշակուած է Լ. Տոլստոյի կողմէ:

Վերոյիշեալ բանահիւսական կտոր-ները իրենց ամբողջութեանը մէջ որոշ չափով կ'արտացոլեն մարդկային բնկե-րութեան յառաջընթացին տրամաբանու-թիւնը՝ ընկերութեան մէկ մասին՝ աւե-տը ծերերուն դերին ու դիրքին մասին:

Ա. ՂԱԶԻԵԱՆ

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒ-ԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ (13 - 17 ՅՈՒՆԻՍ 1978)

O

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՄԱՆ ՀԱՐՑ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովը այս մասին նախ լսեց զեկոյց մը պատրաստուած նախորդ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամներու խորհրդակցութեամբ: Զեկոյցը ներկա-յացուեցաւ Ատենադպիր Պր. Վարդգէս Տէր Կարապետեանի կողմէ: Զեկոյցին մէջ կը մատնանշուէր թէ ինչքան լայն տեղ գտած էր համայն աշխարհի եկե-ղեցիներու կեանքին եւ գործունէութեան մէջ մարդկային իրաւունքներու ճանաչ-ման եւ հետապնդման գործը: Նկատուե-ցաւ որ Հայաստանեայց Եկեղեցին իր քրիստոնէական հաւատքի աղբիւրէն քաղ-ուած եւ իր ազգային առաքելութեան պատմական անցեալէն ժառանգուած կա-րեւոր պարտաւորութիւն մը ունէր հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներու, ա-զատութեան եւ հողային պահանջքներու հետապնդման գծով:

Ժողովի անդամները դրական եւ քա-ջալերական արտայայտութիւններ ունե-ցան այս մասին: Այդ բոլոր խօսակցու-թիւններու լոյսին տակ, պաշտօն տրուե-ցաւ նորընտիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, որ յառաջիկային միջազգային եկեղեցա-կան կամ մարդկայնական հարցերով զբա-ղող կազմակերպութիւններու, եկեղեցի-ներու եւ պետութիւններու մօտ հարկ ե-ղած յարաբերական աշխատանքը տանի՝ հայ ժողովուրդի իրաւազրկութեան պա-րագան չեշտակիօրէն ներկայացնելու եւ յանուն արդարութեան պահանջելու որ ա-նոր իրաւունքները ճանչցուին եւ պա-հանջքներուն գոհացում տրուի:

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԻՒՏՃԷԻ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ

Ազգ. Ընդհ. Ժողովը նախ լսեց անցնող չորս տարիներու հաշուական զեկոյցը, ներկայացուած Կաթողիկոսարանի պատ-ուակալ հաշուեքննիչին՝ Պր. Ոսկերբրան Արզումանեանի կողմէ: Կատարուած հար-ցումներէն եւ տրուած բացատրութիւն-ներէն ետք, անցնող չորս տարիներու ի-րականացած հաշիւները գտնուեցան հա-մապատասխան իրական պահանջքներու, ըստ հետեւեալ պատկերին.—

1975 Թուականին՝ 364.049,23 լիբ. ոսկի
1976 Թուականին՝ 523.054,24 լիբ. ոսկի
1977 Թուականին՝ 563.422,91 լիբ. ոսկի:

Ապա քննուեցաւ 1978 Թուականին պիւտճէն եւ վաւերացուեցաւ 591.200,00 լիբ. ոսկի գումարով: Նոյնը ընդունուե-ցաւ 1979ի համար, բնականօրէն հարկ ե-ղած բնական յաւելումները նկատի առ-նուելու պայմանով:

Թեմերու աթոռատուրքերու նոր դա-սաւորում կատարուեցաւ հետեւեալ ձե-ւով.—

1. Լիբանան	30.000,00	լիբ. ոսկի
2. Բերիա (Հալէպ)	15.000,00	լիբ. ոսկի
3. Կիպրոս	1.000,00	լիբ. ոսկի
4. Յունաստան	1.500,00	լիբ. ոսկի
5. Նիւ Եորք (ԱՄՆի Արեւելեան Թեմ)	18.000,00	տոլար
6. Լոս Անճելըս (ԱՄՆի Արեւմտեան Թեմ)	9.000,00	տոլար
7. Թեհրան	30.000,00	լիբ. ոսկի
8. Նոր Ջուղա	5.000,00	լիբ. ոսկի
9. Թաւրիզ	3.000,00	լիբ. ոսկի

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Օրակարգի վերջին կէտը Ազգ. Կեդր. վար-չութեան Կրօնական եւ Քաղաքական ժո-ղովներու նոր կազմերու ընտրութիւնն էր, որ կատարուեցաւ Թ. նիստին, Շաբաթ առաւօտ, Յունիս 17ին:

Կրօնական ժողովի անդամ ընտրուեցան.

Գերշ. Տ. Տաճատ Արքեպս. Ուրֆալ-եան, Գերշ. Տ. Սահակ Արքեպս. Այվազ-եան, Գերշ. Տ. Արտաւազդ Արքեպս Թր-թըռեան, Գերշ. Տ. Ներսէս Եպս Բախ-տիկեան, Գերշ. Տ. Տաթեւ Եպս. Սար-գիսեան, Գերշ. Տ. Վարդան Եպս. Տէ-միրճեան, Գերշ. Տ. Սուրէն եպս. Կո-թոտեան, Գերպ. Տ. Զարեհ Վրդ. Ազնա-ւուրեան, Հոգշ. Տ. Սեպուհ Վրդ. Սար-գիսեան:

Իսկ Քաղաքական ժողովի անդամ ընտ-րուեցան.

Տեարք. Վահէ Սէթեան, Արա Երեւան-եան, Վարդգէս Տէր Կարապետեան, Յա-կոբ Գարօղլանեան, Ոսկերբրան Արզու-մանեան, Կարպիս Թիւթիւնճեան, Յակոբ Թահան, Ալբերդ Բեռնարդի, Բարգէն Տէրեան:

Ազգ. Ընդհ. Ժողովը վերջ գտաւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթո-ղիկոսի եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի եզրափակիչ խօսքերով: Վե-հափառ Հայրապետները իրենց շնորհա-կալութիւնները յայտնեցին ժողովական-ներուն իրենց այնքան օգտաշատ աշխա-տանքին համար, բարի ճանապարհ մաղ-թեցին բոլորին եւ թելադրեցին որ եկե-ղեցական – ազգային նախանձախնդրու-թեամբ միշտ կենդանի պահեն Հայ Եկե-ղեցւոյ աւանդութիւնը եւ բազմարդիւն ընծայեն բոլոր թեմերու գործունէու-թիւնները ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ հայ ժողովուրդին:

Ապա ժողովականներ հրաժեշտ առնե-լով Վեհափառ Հայրապետներէն եւ իրար-մէ, մեկնեցան իրենց թեմերը, նորոգ-եալ խանդավառութեամբ շարունակելու իրենց ազգային - եկեղեցական ծառայու-թիւնները:

Վստահաբար պատմական կարեւոր թըղ-թական մը եղաւ Ազգ. Ընդհ. Ժողովի գումարումը Անթիլիասի մէջ, ազգային – եկեղեցական գործունէութեան նոր գըր-գիր հանդիսանալով եւ նոր հորիզոններ բանալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողի-կոսութեան առաքելութեան կրօնական, կրթական, մշակութային եւ ազգային կալուածներէն ներս:

Սրտանց կը շնորհաւորենք նորընտիր Ազգ. Կեդ. Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներու անդամներ, ի-րենց մաղթելով երկամեայ գործունէու-թեան բեղուն շրջան մը:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
Ատենապետ՝ (Խաչիկ Պապիկեան)
Ատենադպիր՝ (Գրիգոր Պզտիկեան)

30 Յունիս 1978
Անթիլիաս

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

1.

Յուսահատութիւնից բէյի ծնօտի պար-կը դողաց:

— Սակայն դա կողոպուտ է:

Տէր Գերասիմը ծիծաղեց կծու.

— Զարմանում եմ ձեր ժլատութեան վրայ, բէյ: Չէ՞ որ մեզանից՝ Հայերից կողոպտածի մի չնչին մասն էք վերա-դարձնելու մեզ: Վերջացնենք, ես սիրտ չունեմ ձեզ մօտ ծնօտ ծեծելու: Կը սպա-սենք երեք շաբաթ: Եթէ պայմաններս չկատարեցիք, մենք Մեհմէդին ցցի կը հանենք: Այժմ մարդ դրէք հետս, որ ինձ ապահով հասցնի իմ տեղս: Չէ՞ որ ես գտնւում եմ աւազակների մէջ:

Քեմալ բէյը նրան ճանապարհեց մի ոս-տիկանի ուղեկցութեամբ: Ինքը կառքով շտապեց տուն՝ կնոջը յայտնելու, որ Մեհմէդը կենդանի է: Ատելով էր յիշում որդուն: Պատճառը նա էր, որ ինքը հա-մաձայնեց վերադարձնել իր արդար ա-ւարը՝ Հաջի Բարսեղ էֆէնդու թուխ-մուռթ պախրային: Իրօք որ դաժան է աշխարհը:

2.

Օգոստոսն անցաւ իր այրող շոգի հետ: Տէր Գերասիմը Կաթակնի եկեղեցում թաղման մի քանի պատարագ էր կատա-րել ու կրկնակի կնունք: Նա ժողովրդի հետ նշեց Հաւատոյ հանգանակի տօնը: Հոգեւոր ծէսերի ու տօների օրուայ ու կարգի կանոնական պահպանման գոր-ծում նրան օգնում էր կոյր զինագործ Ղըյմա Օհանը:

— Վաղը տօն է Ծննդեան Սուրբ Կոյսի՝ Մարիամի ի Աննայէ, յիշեցնում էր նը-րան: Աղօթարանին « Առաւօտ լուսոյ » կատարիր, Տէր Հայր:

Կատարեցին նաեւ Սուրբ Խաչի բարե-կենդանը, ապա Խաչվերացը:

Գայլ գետի ափերից մի մեծ խումբ փախստական Հայեր երեւացին Ջրադացի ձորում: Կանայք էին ու երեխաներ՝ հատուկենտ Փիդայի տղամարդկանց հետ: Նորեկները վայրենի էին իրենց տեսքով, զգեստով, մանաւանդ վարուե-լակերպով: Իրենց ճտերը ետևներր գցած, մահն աչքերի առաջ, երեք – չորս ամիս նրանք ապրել էին Գայլ գետի կիրճե-րում՝ ամէն օր կռուի բռնուելով իշխա-նութեան ուղարկած պատժիչ ջոկատ-ների, մանաւանդ Անատոլիայի խորքերից Հայաստանում վերաբնակեցրած Թուր-քերի հետ: Տէր Գերասիմը նրանց հրա-ւիրեց եկեղեցի՝ տիրոջ պարտքը հատու-ցընելու, սակայն նրանք աղմկեցին:

— Ի՞նչ պարտք: Ուրեմն դեռ մե՞նք ենք քո Աստծուն պարտք: Նա է մեզ պարտական, որ մեզ մատնեց անօրէնի ձեռքը:

Տէր Գերասիմը չկրկնեց հրաւէրը: « Ցանկ բեկորաց Հայոց » մատեանի մէջ նա մի առ մի աւելացրեց նրանց անուն-ները՝ « Այրի Սրբուհի ի Կերճանիս գեղ-ջէն եւ զաւակք նորին չորս: Զինեալ է »:

×

Թարգմանչաց տօնի օրը, լուսաբացին Ջիլ Ջաքարն իր պահակային հրակնատի դիմաց, ճանապարհի ոլորանում, ոստի-կան նկատեց: Սա սպիտակ լաթ էր թա-փահարում գլխի վրայ եւ առաջ գալիս երկիւղով: Մի փոքր էլ մօտենալով՝ նա կանգնեց, գոռաց.

— Լսեցէք, Հայեր, ես Քեմալ բէյի կողմից եմ գալիս, թողէք մօտենամ: Ես բարի գործի եմ եկել: Մի կրակէք ինձ վրայ:

Ջիլ Ջաքարը կանգնեց դիրքում եւ ոստիկանին հրամայեց չոքէչոք մօտենալ պատնէշի անցքին: Սա կատարեց նրա կամքը: Ջիլ Ջաքարը նրա աչքերը կա-պեց, բերեց դիրք: Կանչեցին Ներսեհ Զավուշին ու Տէր Գերասիմին: Զօրապե-տը եկաւ իր զէն ու զարդի մէջ, քահա-նան՝ խաչը կրծքին, արժանապատիւ ու ծիծաղելի վեհ: Ոստիկանի աչքերը բաց արին: Սա նայեց մինրաշուն ու կակազեց.

— Ֆիդայի աղա, ձեր պահանջած աղ-ջիկը բերել ենք, նա հիմա ձորի մէջ է: Ինձ ուղարկել են իմանալու, թէ դուք արդեօ՞ք ձեր պայմանը չէք դրժել:

Զօրապետը մռայլ նայեց նրան:

— Հօ մենք Քեմալ բէյը չե՞նք, որ խօսքներս դրժենք: Ուրիշ ի՞նչ ես բերել: Մեր պայմանը միայն դա չէր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 121)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Ընկ. Պետրոս Պետիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Բնեադեան եւ Պետրոսեան ընտանիք, 200 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Քէօլէեանէ եւ Պր. Յակոբ Սերոբեանէ 50 Փր., Պետրոս Պետիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ Տիկին Լուսի եւ Պր. Անդրանիկ Տէրտէրեանէ 200 Փր. իրենց տղուն եւ եղբօր Յարութիւն Տէրտէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Մարսէյլ Սէն Ժէրոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբացեալ Մարգրիտ Գասապեանի մահուան առթիւ Անտրէ Պաղտասարեանէ 50 Փր. ողբացեալ Ստեփան Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Այրի Տիկին Պետիկեանէ եւ զաւակներէն 50 Փրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը
ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏԵՍԻՆ — Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նախաձեռնութիւնը Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրակի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեքշաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ: Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն:

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հանգիստ:

ՆԻՍ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի տօն Սուրբ եկեղեցւոյս եւ ուխտի օր 50-ամեակի առթիւ Նիսի մէջ՝ Շաբաթ 12 Օգոստ. ժամը 15.30ին սկիզբ աղօրհնութեան եւ մատաղի պատրաստութեան:

Կիրակի 13 Օգոստոս ժամը 9.30ին առաւօտեան ժամերգութիւն, 10.10 պատարագ, 11.45 խաղողօրհնէք եւ մատաղօրհնէք:

(Այս արարողութիւնները Ֆիլմի կ'առնուին հեռատեսիլին կողմէ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Սուքիաս Քէօսէեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մելքոն եւ Անժէլ Քէօսէեան 100 Փր., Տէր եւ Տիկին Ժան Քլօտ Ամոր, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մխիթարեան 50ական, Առաքել Եանտեանի հոգեհանգստեան առթիւ Ժան Օտապաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Զէքէմեան, Տիկին Ագնիւ Կարիպեան 50 ական, Փոքրիկն Քնարիկ Սարեանի մկրտութեան առթիւ Գ. Մարկոսեան 50, Փոքրիկն Սօսէ Արմաղանեանի մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Արմաղանեան 30, Եւա Ծիտողեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Ղազարեան 50, Արծրունի Արզումանեանի քառասունքին առթիւ Արզումանեան ընտանիք 100, Տիկին Զապէլ Արզումանեան, Պաղտասար Սահակեան, Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբ 50 ական, Այրի Տիկին Աղաւնի Գասպարեան, Այրի Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան, Օր. Մարի Սաղըրեան, Սարաճեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկն Անդրանիկ Սարգիսեան 30ական, Պաղտասար Սահակեան 20, Նարդուհի Պալեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան 200, Պալեան եւ Օհանեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան 50, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան 30, Տիկին Զապէլ Արզումանեան 10, Ծառայեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մ. Օհանեան եւ ընտանիք 100ական, Գրիգոր Քէօսէեանի Թաղման առթիւ Մուրատ Օհանեան եւ ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պալըկեան 30, Խոզիկեան ընտանիք 20, Տիգրան Սարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեան 10ական, Հայկուարբ Մարկոսեան՝ ծնեալ Թաշճեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Գրիգոր եւ զաւակները, Համբարձում եւ Ժիրայր Գրիգոր 50ական, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան 20, Վարդուհի Սահակեանի Թաղման առթիւ Վարդանեան ընտանիք, Գէորգ Սահակեան 200ական, Այրի Տիկին Փափազեան, Այրի Տիկին Մանուկեան եւ զաւակները 100ական, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տորումեան 50ական, Բարունակ Քիւրքճեան 30, Գալուստ Ահարոնեան 20, Տիկին Ալիս Քէօմիւրեան 10, Հանգուցեալ Վահան Մարգարեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Մարտիրոսեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան Հայկ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սէմէրճեան 20ական, Յարութիւն Մինասեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Եսթեր Մինասեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Պիկօն 50 Փրանք:

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿ — ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական իրաւվիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ է Օգոստոս 1էն 31ը:

RESTAURANT EREVAN
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:
ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

V●yages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de lère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes
Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP
2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages
50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8
MARDI
8 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.179 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.179

ՊԱՊԸ ՎԱԽՃԱՆԵՑԱՒ

ՊՕՂՈՍ Զ. ՋՈՀ ԳՆԱՑ ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԸ

ՔԱՍԹԵԼԿԱՆՏՈԼՖՈՅԻ ԻՐ ԱՄԱՌԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

վախճան մը որ անակնկալ չէ: Վերջին տարիներուն մանաւա՛նդ, Պօղոս Զ.ի առողջութիւնը զգալապէս վատթարացած էր եւ յաճախ ինք իսկ կը խօսէր իր մերձաւոր մահուան մասին:

Քասթելկանտոլֆոյի պապական ամառանոցին մէջ է, որ, Կիրակի, Օգոստոս 6ին ժամը 19.40ին Պօղոս Զ. մեռաւ: Սրտի տագնապ մը ունեցած էր կէսօրէ առաջ, աւելի ուշ Թոքային ջրուեց մը (էօտէմ) որ բնական հետեւանքն է, ընդհանրապէս սրտի տագնապին, ճակատագրական դեր կը խաղար: էօտէմը կը պատահի երբ սիրտը, տագնապին հետեւանքով, չի կրնար արեան բնական շրջանը ապահովել եւ Թոքերը կը լեցուին ջուրով, արիւնով եւ արգելք կ'ըլլան, որ Թոքերը իրենց պաշտօնը կատարեն: Պապին բուն հիւանդութիւնը սակայն արթրոզն էր, որ իրեն սաստիկ տառապանքներ կուտար բայց մեծ քաջութեամբ կը տոկար. Պապին բուն հիւանդութիւնը ...

Միայն այս տարուան Զատկին է, որ չկրցաւ հետիոտն կատարել «Խաչի ճամբան» ինչպէս կ'ընէր ամէն Աւագ Ուրբաթ:

Ծնած էր 1897ին Պրեշիայի (Լոմպարտի) մօտ: 1916ին է որ կոչում ունեցած է եւ դպրեվանք մտած: Քահանայ 1920ին, փիլիսոփայութեան բարձրագոյն ուսումը կը շարունակէ Հռոմ եւ 1923ին կը սկսի արդէն իր հոգեւորականի ասպարէզը եւ իբրեւ կցորդ կը ղրկուի Վարշաւայի պապական նուիրակութեան մօտ: Այդ Թուականէն արդէն իրեն պիտի վիճակուի կարեւոր պաշտօններ, որոնք հոգեւորականի կողքին ունին նաեւ դիւանագիտական բնոյթ:

1954ին Կարդինալի աստիճան կը ստանայ Պիոս ԺԲ.էն բայց կը ձեռնադրուի

նուիրական զգացումներէ, բլրտ ուժն է ամէն կողմ, արիւն եւ ցաւ: Ի՞նչ կրնայ ընել Ս. Պետրոսի 261րդ յաջորդը, որ ունի նաեւ եկեղեցւոյ եւ հոգեւորականութեան դետնի վրայ, ներքին տագնապներ: Հերոսական քաջութիւն հարկ էր վարելու համար իր պաշտօնը եւ ինք էր արդէն, որ ըսած էր «մարդկային դետնի վրայ խօսելով, մարդ խենթ պէտք է ըլլայ պապականութեան տենչալու համար»:

Բայց եւ այնպէս եղաւ բարեփոխումներու Պապը, նաեւ ճամբորդութիւններու: Վեց տարուան մէջ 1964էն 1970 գնաց՝ Ս. վայրերը, Հնդկաստան, Ամերիկա, Ֆաթիմա, Պոլիս եւ Եփեսոս, Պոկոթա, Ժընեւ, Ուկանտա, Ծայրագոյն – Արեւելք: Կը քարոզէ գլխաւորաբար՝ խաղաղութիւն: Կ'ուզէ որ Եկեղեցին վերադառնայ դէպի իր աղբիւրները եւ զրաղի աղքատներով: Աւելի կը շեշտէ Էքիւմէնիք շարժումը եւ կը մօտենայ «բաժանեալ եղբայրներուն»: Այս առընչութեամբ գլխաւոր տեսակցութիւնն է Աթենակորաս Պատրիարքին հետ հանդիպումը եւ եղբայրական համբոյրը, որու հետեւանքով, կը վերնայ 1054էն ի վեր գոյութիւն ունեցող բանադրումը:

×

1970, Մայիս 9ին, Սիքստեան մատրան մէջ է, որ Պօղոս Զ. կ'ընդունէր Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը, որ Հռոմ ժամանած էր նախորդ օրը իբրեւ հիւրը Պապին: Այս հանդիպումը պատմական բնոյթ ունէր եւ այս առաջին պաշտօնական հանդիպումէն, երկու օր ետք, Մայիս 11ին, Պօղոս Զ. առանձին ունկնդրութիւն մը կուտար Վազգէն Ա.ի որու հետ ժամ մը գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը կ'ունենար:

ՊՕՂՈՍ Զ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԵՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ (ՄԱՅԻՍ 1970, ՎԱՏԻԿԱՆ)

կարդինալ Թիսըրանի կողմէ եւ կարդինալ Մոնթինի կը կոչուի Միլանոյի Արքեպիսկոպոս: Այդ պաշտօնին գլուխն է ութ տարիէ ի վեր (1955) երբ 1963 Յունիս 21ին կ'ընտրուի Պապ, յաջորդելու համար Յովհաննէս ԻԳ.ի:

Դժուար եւ փափուկ է Պօղոս Զ.ի առաքելութիւնը: Բարքերն ու ժամանակները փոխուած են: Աշխարհ նոր դիմագիծ մը ունի, պառակտուած, հեռու հաւատքէ եւ

Բարեփոխման Պապ, «բաց պատուհան»ի Պապ, Պօղոս Զ. պայքարեցաւ սակայն ամուսնալուծման, օրինաւոր վիժումի դէմ: Ունեցաւ շատ հարցեր ներսը եւ դուրսը բայց եւ այնպէս եղաւ հաշտութեան մարդ:

Այսօր 615 միլիոն կաթողիկէ սուգի մէջ են եւ Վատիկանի դրօշները կէս պարզուած: Պապին մարմինը երեք օր պիտի մնայ Ս. Պետրոսի տաճարը, ուր ժողովուրդը կրնայ գալ վերջին յարգանքը մատուցանելու:

Ներկայիս փոխանցման շրջանը կ'ապահովէ Ֆրանսացի կարդինալ մը՝ Ժան Վիյօ, որ Վատիկանի տեսակ մը Արտաքին Նախարարն է: Մինչեւ 21օր կարդինալներու ժողովը պէտք է գումարուի ընտրելու համար նոր Պապը: Պօղոս Զ.ի որոշումով իսկ սակայն, ընտրող չեն կրնար ըլլալ այն կարդինալները, որոնք 80 տարեկանէն վեր են:

×

Պաշտօնական սուգի շրջանը 9 օր է: Առաջին պահէն պատարագները ու աղօթքները իրարու կը յաջորդեն եւ կը տեւեն վեց օր, վերջինին ներկայ կ'ըլլան պետութեանց ղեկավարներ, դեսպաններ, պաշտօնական անձեր:

Կաթողիկէ կամ ոչ, համայն աշխարհ յարգանքով կը յիշէ Հռոմի եպիսկոպոսը՝ Պօղոս Զ. եւ ցաւով կը հաղորդէ իր մահուան լուրը: Լիպերասիոն սակայն, կը խորհի հաւանաբար թէ մեծ սրամտութիւնն է Պապին մահուան լուրը տալու իր ձեւը երբ կը խորագրէ «Պապը ի մօտոյ Ալտօ Մորոյին պիտի հանդիպի»:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՍԱՍՏԻԿ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 80 ՄԵՌԵԱԼ

Ուրբաթ, շաբաթ եւ Կիրակի վերսկսան սուրիական ռմբակոծութիւնները Արեւելեան Պէյրութի քրիստոնեայ կորիզներուն վրայ: Առաջին անգամ ըլլալով Սուրիացիք փօսփօռէ ռումբեր գործածած են: Երկուշաբթի օր կ'ըսուէր թէ 80 մեռեալ կայ բայց նաեւ սարսափի եւ խուճապի անտանելի մթնոլորտ մը: Եւ հաւանաբար այս է զոր կը փնտռէ Սուրիա, ջլատել մը անողոք եւ անխնայ ժողովուրդի մը դէմ, որ երեք տարի է արդէն ջղային քայքայուած դրութեամբ կ'ապրի երբ քաջութիւնն ունեցած է չհեռանալու Լիբանանէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՊԷՐ ՖԱԲՐ պաշտօն մը ստացաւ Հանրապետութեան Նախագահէն ինչ որ զինքը «գէշ մարդ» դարձուց ձախի իր երբեմնի ընկերներուն աչքին: Համայնավարներուն համար մանաւա՛նդ, դաւաճան մըն է եւ վերջապէս «գոյնը բոլորովին դուրս տուաւ»: Ժիսքար տ'Էսթէն պաշտօն տուաւ ձախ - արմատականներու նախկին նախագահին, որ թղթածրար պատրաստէ գործադրկութեան վրայ:

ԱՆԳԼԻԱՆ բաւական ցնցուած է Ճերեմի Թորփի դայթակղութենէն: Ծանօթ է որ Ազատական կուսակցութեան պարագլուխը, որ նաեւ երեսփոխան է, իբրեւ մեղսակից ամբաստանուած է սպանութեան փորձի մը համար, միասեռականի մը դէմ: Թորփ կը հերքէ, բայց ենթակայ երիտասարդը, որու շունը մեռած է իր տեղը, կը պնդէ եւ հրապարակ կը հանէ Թորփէն ստացած իր սիրային նամակները:

ՊՈԼԻՍ, Այնթապ, Տիարպեքիր, Մալաթիա, Նիկտէ շատ ծանր բախումներ եւ ոճիրներ պատահած են: 11 մեռեալ եւ 12 վիրաւոր կայ: Ծայրայեղ աջեր են սպանութեանց հեղինակները եւ զոհերը՝ ձախ:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ մէջ երկու զինեալ անձեր յարձակած են ՊԱԿի կեդրոնատեղիին վրայ: 4 մեռեալ կայ: Լուրերու պաղեստինեան գործակալութիւնը կրկին Իրաքի գաղտնի սպասարկութեանց կը վերագրէ այս արարքը:

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՏՈՄՍԵՐ

Բոլորդ ալ հայերէն կը խօսի՞ք

Տարիներ առաջ, երբ Ֆրանսայի հանգուցեալ Հանրապետութեան Նախագահ Զօրավար Տը Կօլ Իսթանպուլ եկաւ եւ երիտասարդ Ֆրանսացիներու խօսք ուղղեց Կալաթասարայ Լիսէին մէջ, խօսքի սկսելէ առաջ միտքէն իսկ չանցուց ներկայ երիտասարդներուն հարցնել. դուք բոլորդ ալ ֆրանսերէն կը խօսի՞ք:

Ոչ Ամերիկացի, ոչ Իտալացի, ոչ ալ Գերման բարձրաստիճան մը այդպիսի հարցում մը կ'ընէ իր երկիրէն դուրս, իրեններուն հետ խօսիլ սկսելէ առաջ:

Բայց երբ Հայոց Կաթողիկոսը Ժընեւ եկաւ եւ մտերիմ զրոյց մը ունենալու հրաւիրուեցաւ Զուիցերիոյ հայ երիտասարդներու հետ, առաջին հարցումը որ եղաւ իր վարանոտ շրթներէն, եղաւ հետեւեալը.

--Դուք բոլորդ ալ հայերէն կը խօսի՞ք:

Մեր կարծիքով, Հայ ժողովուրդին, այսօրուան Հայ ժողովուրդին ամբողջ ողբերգութիւնը խտացած է այդ ցաւոտ հարցումին մէջ:

Աշխարհի անծայրածիր տարածութիւններուն վրայ ամէն քայլափոխի վրայ դուք կրնաք Հայու մը հանդիպիլ, Հայու մը ձեռքը սեղմել: Բայց ձեռք սեղմելէ առաջ այրող հարցումը որ դուրս կուգայ ձեր սիրտէն, կամ մինչեւ իսկ չի կրնար դուրս գալ, խեղդուած ըլլալով քաղաքավարական մտահոգութիւններու մէջ, այդ է ահա. հայերէն կը հասկնա՞ք, հայերէն կը խօսի՞ք:

Բարեբախտութիւն մըն էր, անշուշտ, որ Վեհափառին վերի հարցումին ենթարկուող 60 երիտասարդներ, Ժընեւ քաղաքին մէջ, կրցան պատասխանել. այո, Վեհափառ Տէր, հայերէն կը խօսինք:

Բարեբախտութիւն մըն էր, տակաւին, որ Վեհափառը այդ խրախուսիչ պատասխանը ստանալէ վերջ, հայերէն լեզուով կրցաւ խօսիլ իր այնքան պերճիմաստ խրատականը:

Բայց մենք, ցաւը մեր սրտին, կը շարունակենք մտածել. ի՞նչ պիտի ըլլար արդիւնքը, եթէ Վեհափառը իր այդ խրատականը խօսելու տեղ, գրաւոր կերպով ներկայացնէր այդ խանդավառ երիտասարդներուն: Փոխանակ ուրեմն անոնց հարցնելու թէ հայերէն կը խօսի՞ն, հարցնէր. «Դուք բոլորդ ալ հայերէն կը կարդա՞ք»:

Զենք գիտեր թէ այս անգամ այդ վաթսուն երիտասարդները պիտի կարենայի՞ն «այո» պատասխանել: Թերեւս պիտի կարենային: Բայց անուրանալի ճշմարտութիւն է, որ մեր երիտասարդները, որքան ալ համբուրելի զգացումներով օժտուած ըլլան Սփիւռքի տարածութեան վրայ, որքան ալ Մեծասքանչը կարողանան պահել իրենց շրթներուն վրայ, կը դժուարանան Մեսրոպեան տառերուն հետ հաղորդուելու: Այսինքն կը խօսին, կը հասկնան, բայց չեն կրնար կարդալ:

Մինչդեռ, բոլորս ալ գիտենք թէ, խօսքը քիչ բան կ'արժէ եթէ չամրապնդուի գիրին հետ: Մշակոյթ մը մահկանացու է, եթէ խօսքէն գիրի չի վերածուիր, սպիտակ Թուղթի վրայ սեւ մելան չի դառնար:

Ահա թէ ինչու անգամ մը եւս կ'ըսենք. ուր որ ալ ըլլանք, բոլորս ալ բաներ մը ընելու ենք, բանով մը օգտակար ըլլալու ենք, որպէսզի մեր երիտասարդները, յիսունով, վաթսունով, հարիւրներով «այո» մը կարենան պատասխանել, եթէ իրենց հարցուի.

-- Սիրելիներ, դուք բոլորդ ալ հայերէն կը կարդա՞ք:

Ռ. Հ.

«Մարմարա»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդ. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, Յուլիս 18, քննութեան առնուած է Բրեժնեւի կատարած զեկուցումը խորհրդային գիւղատնտեսութեան մասին։

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդ. Կոմիտէի Յուլիս 3ի լիակատար նիստին էր, որ Բրեժնեւ կը բնութագրէր երկրին գիւղատնտեսութեան այժմու վիճակը եւ կը մատնանշէր թերիները սրբագրելու եւ զարգացումը ապահովելու գլխաւոր կէտերը։ (*)

Բրեժնեւ յաճախ կը յիշեցնէր այն նոր քաղաքականութիւնը, որ կեանքի կոչուած էր 1965 Մարտին։ Ծանօթ է, որ խորհրդային վարիչները այդ թուականին վերջ տուած էին պաշտօնազրկուած Խրուշչեւի գիւղատնտեսական բարեփոխումներուն, որոնք ընդհանրապէս իրենց խառնիճաղանճ որոշումներով, չլսելու համար յաճախ հակասական, առաւել մեծ ձախողութիւններու դուռ բացած էին։

Ճիշդ է, որ ինչպէս Բրեժնեւ կը մատնանշէր, խորհրդային տնտեսութիւնը նուաճումներ արձանագրած է։ Օրինակ, հացահատիկի արտադրութեան տարեկան միջինը 1959 – 65ի 128 միլիոն թոնէն բարձրացած է գրեթէ 190 միլիոն թոնի 1971էն 1977։ Բամպակը համապատասխան կարգով մօտ 5էն մօտ 8ի, շաքարի ճակնդեղը՝ մօտ 57էն 82ի, գետնախնձորը՝ շուրջ 83էն աւելի քան 88ի, բանջարեղէնը՝ 16,5 միլիոն թոնէն աւելի քան 23 միլիոն թոնի։

Այսուհանդերձ, Բրեժնեւի վերլուծումը ցոյց կուտար՝ թէ գիւղատնտեսութիւնը աննախանձելի պատկեր կը ներկայացնէ։ Թերութիւններ կը տարածուին բոլոր մարզերուն վրայ.— անբաւարար արտադրութիւն, գիւղատնտեսական մեքենաներու եւ կազմածներու պակաս, անգործութեան դատապարտուած մեծ թիւով մեքենաներ, մասնագիտական նոր եղանակներու գործադրութեան յապաղում, պարարտանիւթերու կորուստ, նիւթական միջոցներ եւայլն։

Գլխաւոր թերիներէն մէկն ալ գիւղատնտեսական բնոյթի շինարարութիւնն է։ Կիսատ մնացած նորակառոյցներուն թիւը կ՚աւելնայ, շինութիւնները աւարտելու պայմանաժամերը կ՚երկարաձգուին, ծախքերը կ՚աւելնան։ Օրինակ մը, որ ցայտուն կը դարձնէ ըսուածը։ «Մի քանի նոր անասնապահական ֆերմաներում եւ կոմպլեքսներում մէկ կովին ընկնում է մինչեւ 8 խորանարդ մետր բետոն, մէկ հորթին՝ մինչեւ 400 կիլոկրամ մետաղ։ Արդեօք դա մի քիչ ծանր չէ՞ կենդանիների համար»։

Իրողութիւնն այն է, որ 1965էն ի վեր կիրարկուող գիւղատնտեսական քաղաքականութիւնը եթէ յաջողութիւններ արձանագրած է, միւս կողմէ անբաւարար արդիւնքներ տուած է, քանի ի վիճակի չէ եղած գոհացնելու բնակչութեան պահանջները։ Ընթացիկ երեւոյթ մնացած է ուտեստեղէնի տագնապը, որ ներկայիս աւելի սուր բնոյթ առացած է։ Բրեժնեւի քանի մը խօսքերը կը հաստատեն այս փաստը անուղղակի կերպով։ Այսպէս, յայտարարելէ ետք, թէ ներկայ հնգամեակին առաջին երկու տարիներուն հացահատիկի բերքը, միջին հաշուով, 209·6 միլիոն թոն եղած է՝ ծրագրով նախատեսուած 210 միլիոն թոնին փոխարէն, այլ խօսքով գրեթէ իրականացած է առաջադրութիւնը, կ՚աւելցնէր, թէ «հացահատիկը, յատկապէս փուրաժային հացահատիկը դեռ չի բաւականացնում»։ Միաժամանակ կ՚ընդծէր, թէ «հնգամեակի առաջին երկու տարիներում պակաս տրուած արտադրանքը պէտք է լրացնել, պէտք է ապահովել ՍՄԿԿ 25րդ Համագումարի սահմանած խնդիրների անվերապահ կատարումը»։

Բրեժնեւի մատնանշած լուծումները, բացի քանի մը չօշափելի կէտերէ, բացարձակ նորութիւններ չէին պարունակեր։

Շեշտը կրկին կը դնէր «արտադրութեան մասնագիտացումին ու համակեդրոնացումին» վրայ, ինչ որ նորութիւն չէր։ Արդարեւ, առաջադրութիւնը հրապարակ դրուած էր 1976 Մայիսին եւ նպատակ ունեցած էր մասնագիտացման եւ կեդրոնացման ճամբով ճարտարարուեստական հիմերու վրայ դնել գիւղատնտեսութիւնը։ Առանց առնելու այժմու գիւղատնտեսութեան կառոյցը, այսինքն՝ կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն համակեցութիւնը։ (Ի դէպ, չորս տարի առաջ, Բրեժնեւ Ալմա – Աթայի մէջ փափաքելի կը գտնէր, որ վերջ տրուէին կոլխոզներուն գոյութեան)։

Շօշափելի ի՞նչ լուծումներ կ՚առաջարկէր Բրեժնեւ վերջին լիակատար նիստին։ Նախ նիւթական դետնի վրայ քաջալերել լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգող տնտեսութիւններն ու կոլտնտեսականները, ղեկավարները։ Գնումի սահմանուած արտադրութեանց գիները բարձրացնել, որովհետեւ, թէեւ «անցած տարիներին մեծ աշխատանք է կատարուել գնման գների կատարելագործման ուղղութեամբ, սակայն առայժմ չի յաջողուել ամէն ինչ կարգաւորել այնպէս, ինչպէս ցանկալի կը լինէր։ Մթերքների որոշ տեսակների գները տակաւին չեն հատուցում կոլտնտեսութիւնների ու սովխոզների ծախսումները»։ Հետեւաբար, ըստ Բրեժնեւի մատնանշումին, «կամայ թէ ակամայ դանդաղում են արտադրութեան աճի տեմպերը, որոշ տեղերում այդ պատճառով նոյնիսկ փորձում են կրճատել արտադրութիւնը»։

Նոր կարգադրութեամբ, 1979 Յունուար 1-էն սկսեալ, առանց շուկային գիները փոխելու, պիտի բարձրացուին կաթին, բուրդին, կարակուլի (Բուխարայի համանուն ոչխարին անունով, սեւ գոյնի գառնուկներուն գանգուր արժէքաւոր մորթը, որմէ մուշտակներ կը պատրաստեն), ոչխարի միսին, գետնախնձորին, բանջարեղէններու կարգ մը տեսակներուն գնումի գինները, որպէսզի շահաբեր դառնան անոնց արտադրութիւնները տնտեսութիւններուն։

Այլ լուծումներու կարգին չեղեալ կը համարուին 1972 - 75ին երաշտի մատնուած տնտեսութիւններու պարտքերը։ Միաժամանակ, 1980 Յունուար 1էն լրկսեալ պիտի աւելնայ 40 տոկոսի համեմատութեամբ կոլտնտեսականներուն ծերութեան նուազագոյն թոշակը։

Ամփոփ, այլ հիմնական գիծերու մէջ ներկայացուցինք Բրեժնեւի մատնանշումները, որովհետեւ, ինչպէս Կ. Դեմիրճեան յայտարարած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, «Թերութիւնների այդ քննադատութիւնը ամբողջովին ու լիովին վերաբերում է նաեւ մեր Հանրապետութեան գիւղատնտեսական արտադրութեանը»։ (**)

Ժ. ՄԻՐԻՋԵԱՆ

(*) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Յուլիս 4

(**) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Յուլիս 19

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՏԱՐՕՆԻ ՍՈԽԱԿ»Ը

Ա. ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ) .— Անուններ եւ դէմքեր կան՝ որոնք անցնող տարիներու հետ կը կորսնցնեն իրենց նիւթականութիւնը, կը դառնան խորհրդանիշ եւ որոնք, սակայն, երբ կենդանի շունչով մը կ՚ապրին ժամանակակիցներու հետ, զգացնել կուտան իրենց ներկայութիւնը։ Նման անուններէն է Արմենակ Շահմուրատեան, որու ծննդեան 100ամեակը կ՚ոգեկոչենք այս տարի։

Մեր սերունդը չէ լսած զինք, ոչ ալ տեսած, սակայն անոր ձայնը բազմացած ու յորդած, թափանցած է ոչ միայն մեր հայրենիքի, այլեւ աշխարհի բոլոր անկիւնները, ուր կայ բուռ մը հայութիւն, մտած է բոլոր յարկերէ ներս, ինքնաճանաչման բոցով լուսաւորելով մեր հոգիները։ Երբ կը լսենք վեց տասնեակ տարիներու խորէն եկող Ա. Շահմուրատեանի ձայնագրութիւնները, կը գտնենք անոր ձայնին եւ ոճին ընդգծուած հայկականութիւնը, կ՚ապրինք մաքուր ու ազնիւ խռովք մը։

Եթէ ուշադրութիւն դարձնենք մեծ երգիչներու ձայներուն, կը նկատենք, որ որքան ալ գեղեցիկ ըլլան անոնք եւ զօրաւոր, այնուամենայնիւ անոնց ներգործօն ուժը այն ազնիւ ու խորունկ տխրութեան մէջ է, այն երանգներու մէջ, որոնք կը յուզեն ունկնդիրը։

Արուեստի որեւէ ճշմարիտ արտայայտութիւն թէեւ զուարճութիւն չի պատճառեր, խակական վայելքն ու հիացումը երբեմն նաեւ տառապանք է, որով եւ կը մաքրուի մարդը։ Շահմուրատեան տէր էր «արցունքախառն» այդ ձայնին, իսկ անոր երգարուեստին մէջ մեր ժողովուրդի զգայնութիւններու անկեղծ շեշտերն են որ կ՚իշխեն։

Յիշենք Կոմիտասեան անմահ «Անտունի»։ Այդ տխուր երգի մէջ փշաքաղող ու սարսռացնող շեշտերը ոչ մէկ աղերս ունին ծոյլ ու լալկան զգացումներու հետ. «Էն փլած տներ»ու, «Երկթաւոր աչքերու», «Տնաւեր լաճ»ի եասակեղոն տրամադրութիւնները դուրս կ՚ելլեն անձնական նեղ շրջանակներէ եւ լսելի ու հասկնալի կը դառնան հազարներու համար։ «Անտուն»ի զուսպ ու զօրաւոր լացը անկումի տրամադրութիւններ ստեղծող ողբ չէ, այլ աշխարհին ուղղուած հաւաքական զգացումի բուռն բողոք մը։ Ահա Շահմուրատեանի «Անտուն»ին հարազատ ձայնն է մեր ժողովուրդի ցիրուցան բեկորներու, որոնք ուր որ ալ գտնուին, կը լսեն լուռ ու վսեմ թախիծով։

Առնենք «Արօրն ու տատրակը» միջնադարեան տաղը։ Հայ բանահիւսութեան մարգարիտներէն է ասիկա, Կոմիտասի երաժշտական յայտնատեսութեամբ վերարկենդանացած։ Իսկ Շահմուրատեանի մեկնաբանական ոճը ունի ուժգին բաբախող սրտի տոհմիկ ու հայաշունչ տրոփը, վարակիչ եւ լուսաթրթիռ լաւատեսութեամբ լեցուն։

Բառին ամբողջական իմաստով հայ երգիչ է Արմենակ Շահմուրատեան եւ «Տարօնի սոխակ» մակդիրը, զոր տուած է իրեն մեր ժողովուրդը, կը վայելէ ամբողջովին։

Հայ ժողովուրդի պատմութեան վերապահուած ճակատագրի բերումով, շատ մը շնորհալի հայ արուեստագէտներ անանի դարձած են օտար երկիրներու մէջ, կրած օտար ազդեցութիւններ եւ բնականաբար ծառայած օտար մշակոյթներու բարգաւաճման։ Անոնցմէ շատեր, ընչին բացառութեամբ, հպարտ՝ իրենց ազգութեամբ, եւ հաւատարիմ՝ իրենց պարտականութեան, նպաստած են հայ արուեստի զարգացման, սատարած են հայ ժողովուրդի տաղանդի ցուցադրման միջազգային ասպարէզէն ներս, պատիւ եւ հեղինակութիւն բերելով իրենց ժողովուրդին։

Արմենակ Շահմուրատեան ծնած է 1878ին՝ Տարօնի Մուշ քաղաքը։ Զայ·

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ամէն պարագայի, Հայերուս մօտ այս պատկերը կը փոխուի։ Ռոմանթիք հեռաւի տիպարը մեզի կը հասնի մօտ 50 տարի ուշացումով։ Մեր առաջին կարեւոր ռոմանթիք բանաստեղծը Վարուժանն է ու անոր սերունդն է, որ տեսարանական հարցերու հանդէպ լուրջ հետաքրքրութիւնը պիտի մտցնէ մեր բարքերուն մէջ, 1900ի առեն։ Եւրոպայի մէջ Ռոմանթիզմը 1850ի շուրջ կը սպառէր արդէն ու Վարուժանի ռոմանթիզմը այդ ըլլալէ առաջ տասը տեսակ այլ բան է — դասականութեան խառնուած խոէալիզմ ու վիթալիզմ... Հաւանաբար մենք, Հայերս, Արեւելեան ու Արեւմտեան, 150 տարիէ ի վեր՝ միայն նախառոմանթիզմին յարած ենք։ 18րդ դարու Եւրոպական գրականութեան գլխաւոր տեսութիւնն է այս, որ բանաստեղծութեան ու վէպին շնորհիւ կը հետապնդէ յատկապէս զգացական ու ներհայեցողական խոէալ մը, — տխրութիւնը, մահուան անդոհը, մելամաղձոտ տեսարանները, տրտում խոհերը, խոէալական ու տարաշխարհիկ բնութեան մը մէջ բանկող ու լացի մէջ խեղդուող սիրային տռամները։ Քրիստոնէական ու գեղջուկ մթնոլորտ մը կը ծորի այս տիպի գրական գործէ, այնքան մօտ՝ Հայերուս աւանդական հոգեբանութեան։ Այս դըպրոցին ներկայացուցիչները — Ժան Ժաք Ռուսօ, Պեռնարտէն տը Սէն-Փիէր, Ցէնըլըն, Կէօթէ, Շաթօպրիան, Էտմընտ Եանկ, Օլիվըր Կոլտսմիթ, Սիլվիօ Բէլլիքօ, Սէթասթաղիա, եւայլն... մեծ վարկ կը վայելէին մեր մօտ, ու մասնաւորաբար Վենետիկի Միխիթարեան Հայրերուն մօտ, ու իրենց երկերը մէկէ աւելի թարգմանութիւններու արժանացած են 19րդ դարուն։ Այս երեւոյթին ետին գործող ամէնէն կարեւոր ուժը՝ Միխիթարեաններու կրօնա – բարոյական ու հայրենասիրական էութիւնք մղումն է, որ, սկսելով նոր ժամանակներու Վենետիկեան առաջին պատկառելի բանաստեղծէն՝ Հիւրմիւզեանէն, կը շարունակուի կէս դար, մինչեւ Ռ. Պէրպէրեանի քերթողական գործը 1900ի շուրջ ու հաւանաբար անկէ ետքն ալ, որոշ չափով ազդելով Վարուժանի վրայ, հակառակ անոր որ զօրաւոր բանաստեղծներ իրենց անունը միջնորդներէ չէ որ կ՚առնեն, այլ բուն իսկ ակէն։

Այս ամբողջով սակայն, դժուար է գըտնել մեր գրական քննադատներուն կամ պատմաբաններուն մօտ, սկսեալ Օշականէն մինչեւ Սասունի՝ որեւէ լուրջ հետաքրքրութիւն գեղագիտական շարժումներու հանդէպ։ Նոյնիսկ որոշ արհամարհանք մը կարելի է կարդալ անոնց տողերու ետին...։ Իբր հետեւանք, տուժած է մեր յստակ ըմբռնումը հայ գրականութեան դիրքին՝ յարաբերաբար քաղաքակիրթ աշխարհի, ու մեր մասին ծուռ, փքուած կարծիքներ առած, կը պոռթինք հրապարակները։ Ռոմանթիք կ՚ըսենք ու կը հասկնանք երեւակայութեան վրձինով բառի վերածուած յորդ, մելամաղձոտ յուզումը, դասական արուեստ կը նշանակէ առ հասարակ հերոսական, հայրենասիրական ու վսեմ ապրումներու հաւատարկչնեալ արտայայտումը, սէնպոլիսթ գրականութեան կը վերածուի մեր մօտ ինչ որ քիչ մը ծածուկ, խրթին ու վերացական թելադրանքներ ունի։ Իրապաշտ բառը շատ աւելի կը շարշարուի քան միւսները — ով որ մեր միջին դասակարգի ընտանեկան կամ էրիկ-կնիկ տռամները զուսպ ու ճաշակաւոր ոճով մը կը նկարագրէ, որուն կը խառնէ քիչ մը ընկերային բարքերու վերլուծում՝ կ՚որակուի իրապաշտ։ Մեր միակ լուրջ գրագէտը որ իրապաշտ իմաստի հետ աղերս ունի՝ Օշականն է, որ դեռ շատ մը կողմերով աւելի անդին գացած է քան իրապաշտները։ Բայց ի՞նչ հեղինանք՝ կեանքը ինչպէս որ է անունը դնել գործի մը՝ որ հազիւ ուրուագիծը կը բերէ մարդկային ծանր ողբերգութեան։ Մնաց որ Զօհրապի պատմուածքներուն մեծ մասը գրուած են երբ Մասիսի խմբագիր էր, 1892–էն 1893, ու այդ գրութիւնները կրթիչ – դաստիարակիչ նկարագիր մը ունէին իր աչքին, ու իրականութեան մէջ, ան այնքան գրագէտ ու արուեստագէտ չէր՝ որքան ուրիշ շատ մը բաներու կարգին՝ նաեւ գըրչի մարդ ու գրելու բացառիկ կարողութեամբ օժտեալ մտաւորական, որուն համար, սակայն, գեղագիտական տեսութիւնները այնքան ալ մեծ կարեւորութիւն չունէին։

(Շար. – 4)

նային փայլուն տուեալներու շնորհիւ պատանին կը ղրկուի Էջմիածին՝ Գէորգեան ճեմարան, ուսանելու: Հոս Շահմուրատեան կը ծանօթանայ եւ մօտիկ ընկեր կը դառնայ Աւետիք Իսահակեանի, Գրիգոր Սինիկի, Կարա — Մուրզայի եւ ժամանակի ծանօթ այլ մտաւորականներու: Կ'աշակերտէ Կոմիտասի, կարճ ժամանակ՝ երկուքուկէս տարի. ծագած ուսանողական խռովութիւններու պատճառով Շահմուրատեան եւս կ'արտաքսուի ճեմարանէն եւ կ'երթայ Թիֆլիս, ուր կ'ընդունուի Ներսիսեան դպրոցը: Հոս իր լաւագոյն բարեկամն ու ուսուցիչը կ'ըլլայ Մակար Եկմալեան: Եկմալեանի եւ այլ երաժիշտներու հետ ունեցած ծանօթութիւնը, օփերա եւ թատրոն յաճախումները անուղղակի դպրոց կը դառնան երգիչին համար: Յաղթահարելով որոշ դժուարութիւններ, Շահմուրատեան կը մեկնի Փարիզ երաժշտական հիմնական կրթութիւն ստանալու համար: Փարիզի մէջ, երգչուհի Մարգարիտ Բաբայեանի խորհրդով կը յաճախէ «Երգի պանսիոն» դպրոցը (*), ապա նաեւ կը մտնէ Փարիզի Երաժշտանոցը, զոր կ'աւարտէ 1910ին: Նոյն տարին, Նոյեմբերին, կը հրաւիրուի «Կրան Օփերա» մարմնաւորելու համար Ֆաուսթի կերպարը:

Յաջողութիւնը աննախընթաց էր: Փարիզեան թերթերը Շահմուրատեանը կը համարեն «Ամէնէն թովիչը Ֆրանսացի թենորներէն», իսկ թերթերէն մէկը զինք կը կոչէ «Հայկական Քարուզօ»:

Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը որքան ալ Շահմուրատեանի ձայնին եւ ոճին գեղեցիկ փայլ տուաւ ուղղակի, այսուհանդերձ երգիչը պահեց անկեղծ մտերմութիւնը հայ տոհմիկ միջավայրի հետ: Ան վերջնապէս նուիրուելով հայ երգին՝ Կոմիտասէն ետք միակն էր, որ հիմքը դրաւ հայ մեկնաբանական արուեստի դպրոցի մը, որ ձեւաւորուեցաւ Կոմիտասեան ըմբռնումներով:

Կոմիտասի հետ Շահմուրատեանի բարեկամութիւնը կը վերածուի մեծ համագործակցութեան եւ միասին կը սկսին իրենց գործը, համերգներ տալով հայաշատ բոլոր վայրերու մէջ:

Ու այսպէս, բեմերու վրայ կը տողանցեն Ալագեազն ու Քելէ — քելէն, Հով արենն ու Քելեր ցոլերը, Կռունկն ու Գարուն ա ն, Սիրուհիսը, Արաքսի արտասուքը, Կիլիկիան, Բամ փորոտանը, Հայաստանը եւ բազմաթիւ այլ երգեր, որոնց մէջ կ'արտացոլան մեր ժողովուրդի կենցաղն ու բնաւորութիւնը, աշխատասիրութիւնը, երազը, մաքուր սէրը, անոյշ թախիծով կարօտը եւ դիւցազնութիւնը: Վսեմ խորհուրդով ողողուած «Ցիշեսցուք ի գիշեր»ի միջնադարեան տաղը Կոմիտասի հանճարով նուիրագործուած հոյակապ ստեղծագործութիւն մըն է, իսկ Շահմուրատեանի մեկնաբանութիւնը վեհաշուք եւ անապական հընչիւններու ամբողջութիւն:

Շահմուրատեան հայ երգը հնչեցուցած է Փարիզ, Լոնտոն, Մանչեսթըր, Պրիւքսէլ, Անվերս, Մ. Նահանգներ, ապա Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Պակիստան, Հնդկաստան: Տեւական շրջապտոյտներէ յոգնած ու խոնջացած մեծ երգիչը մեռաւ Փարիզ, 1939ին (*):

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶԱՒԳՈՒՇԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. «Յառաջ»ի-- Մեռաւ Սեպ. 14ին պատերազմի հռչակումէն քանի մը օր ետք: Նոյն տարին, Մայիս 7ին Փարիզի մէջ կատարուած էր իր յոբելեանը հետեւեալ յայտագրով.—

Պատուոյ նախագահութեամբ Տիկին Ն. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի յարգանքի կարճ ուղերձներ կը կատարեն Հայր Ս. Տէր-Մովսէսեան, Մարկրիթ Բաբայեան, Արշակ Չօպանեան, Շաւարշ Միսաքեան, Օննիկ Պէրպէրեան, Հրաչ Զարդարեան, Հ. Բալուեան, գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.- Գոհարիկ Ղազարոսեան, Ժ. Նազարեան (դաշնակ), Արուսեակ Ալպան, Իրիս Պիւլպիւլեան, Ա. Քէչէեան, (երգ), Փիլիփ Աղազարեան (ջութակ), Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, Ն. Մարգարեան (արտասանութիւն):

Բարձրախօսի օժանդակութեամբ կ'ունկընդրուին Արմենակ Շահմուրատեանի սալերը:

×

Աւելցնենք որ այս առթիւ կազմուած էր յատուկ յանձնախումբ մը նիւթական օժանդակութիւն ապահովելու համար տարաբախտ երգչին (ցանկերը հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ): Մայիս 7ի «Յառաջ»իթիւն ալ ամբողջութեամբ նըւիրուած է Շահմուրատեանի: Այդ թիւէն կ'արտատպենք իր ինքնակենսագրութիւնը զոր կուտանք հոս:

Գալով Հայաստանի Հեռատիպով տըրւած վերոյիշեալ յօդուածին մէջ ակնարկուած «Երգի պանսիոն»ին... փնտռեցինք ու չգտանք եւ գուշակեցինք որ Սքոլա Քանթորոմը պէտք է ըլլայ...:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.- Այս ինքնակենսագրութիւնը Շահմուրատեանի ձեռագիր ստորագրութեամբ, լոյս տեսած է Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյցին» մէջ 1912ին: Թուականը՝ 1911 Մայիս 1, ուրեմն մասնակի բնոյթ ունի:

Բնիկ Մշեցի եմ, Շահմուրատենց Դաբբին Սրգոյի տղան - ինչպէս կ'անուանեն զիս քաղաքացիներս: Ծննդեանս ճիշդ օրը յայտնի չէ, բայց ծնողացս պատմածին նայելով՝ վերջին ռուս եւ թուրք պատերազմին զաւակ: Նախնական կրթութիւնս առած եմ նախ Թաղիս տարրական կըրթարանը, յետոյ տեղւոյս Միացեալ բարձրագոյն Նախակրթարանը: Բնութիւնը զիս օժտած ըլլալով գեղեցիկ ձայնով, տղայ հասակէս, բացառիկ հակամիտութիւն մը ցոյց տուի դէպի երգեցողութիւն: Ութ տարեկան հասակումս իսկ՝ ճանչցուած երգիչ մըն էի...: Տղայ էի երբ հայրս կորսնցուցի՝ թշուառ վիճակի մը մատնուած: Ներսէս Ծ. Վ. Խարախանեան Մշոյ առաջնորդը որդեգրեց զիս ու իր սեպհական ծախքով ղրկեց Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանը: Այստեղ երկու ու կէս տարի աշակերտութիւն ըրի: Կ. Կոստանեանի տեսչութեանը օրով՝ խռովութիւն կը ծագի ճեմարանում, եւ Խրիմեան Հայրիկ տաճկաստանցի բոլոր աշակերտները ղրկեց Թիֆլիս՝ Ներսիսեան վարժարան: Այլեւս գիշերօթիկ կեանքէ զզուած, յաջողեցայ հանդուցեալ Խորէն եպս. Ստեփանէի պաշտպանութիւնը վայելելով դպրոցէն դուրս ապրիլ: Մասնակցեցայ Մ. Եկմալեանի համբաւաւոր խումբին, նախ իբր մեներգող, յետոյ իբր խմբապետ: Սոյն պաշտօնս չարունակեցի շրջանաւարտ ըլլալէս ետքն ալ, մօտ չորս ամիս: Թէեւ ընդամէնը 3 տարի Թիֆլիս ապրեցայ, բայց երաժշտական կրթութեան տեսակէտով՝ շատ օգտակար եղաւ ինծ համար: Ձայնիս եւ Եկմալեանի շնորհիւ շատ մը երաժիշտ անձնաւորութեանց հետ ծանօթացայ. միւս կողմէ՝ թատրոն ու օփերա անուղղակի դպրոց մը եղան ինծի: Այստեղ է որ անհուն սէր մը կը ծագի մէջս՝ դէպի եւրոպական երաժշտութիւն: Սակայն նոր դժբախտութիւն մը արգելք պիտի ըլլար ինծ՝ տարիներու փայփայած երազս իրագործելու: Կը բանտարկուիմ ռուսական կառավարութենէն, իբր յեղափոխական, երեք ամիս ետք կ'աքսորուիմ Տաճկաստան: Ձմեռուան բուքին ու ցուրտին, հետիոտն, բանտէ բանտ Կարս կը փոխադրուիմ, ուր կը մնամ ութ ամիս, մինչեւ որ հարկ եղած պաշտօնական բանակցութիւններ կը կատարուին եւ թուրք ընդհանուր հիւպատոս Ֆուատ պէյ (զարգացեալ ազատամիտ անձ մը որու կեանքս կը պարտիմ) պէտք եղած նպաստաւոր տեղեկութիւնները կը ստանայ Մշոյ տեղական կառավարութենէն ու ճամբայ կը հանէ զիս դէպի ծննդավայրս: Կարսէն Մուշ փոխադրութիւնս եղաւ, դարձեալ հետիոտն բանտէ բանտ, երեք ամիս: Մուշ հասնելէս ետք, երաշխաւորութեամբ ազատարձակուեցայ: Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին համար, Ս. Կարապետի ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ դասախօսելու հրաւէր ստացայ, ուր երկու տարի կեցայ բարեբախտաբար... 1900 թուականին Կարին կը հրաւիրուիմ՝ Ազգ. երկսեռ բարձրագոյն վարժարանաց մէջ դասախօսելու եւ եկեղեցւոյ դպրապետութիւնը ստանձնելու: Այնտեղ չորս տարուան բեղուն պաշտօնավարութիւն մը ունեցայ, մասնաւորապէս վայելելով առաջնորդ Զաւէն վրդ. Եղիայեանի հոգածութիւնները:

Իմ օրովս, առաջին անգամ պարտաւորիչ կը դառնայ հայկական եկեղեցական ձայնագրութեան ուսուցումը, որով կը յաջողիմ հիմը դնել հետզհետէ խմբական (երկձայն — եռաձայն) երգեցողութեան, ինչպէս եւ Եկմալեանի եռաձայն պատարագի կանոնաւոր երգեցողութեան սկզբնաւորութիւնը եկեղեցւոյ մէջ: - Բայց իմ նպատակս չէր Տաճկաստան մնալ: Կարնոյ մէջ յաջողեցայ հազար ու մէկ զրկանքներով համեստ գումար մը տնտեսել, որուն մեծ մասը կը յատկացնեմ մօրս, այրի քրոջս ու իր երեք որբերուն ապրուստին, մնացեալ մասովը կը յաջողիմ անցագիր մը առնել, Պէյրութ երթալու պատրուակին տակ: Տրապիզոն հասած ֆրանսական շոգենաւ մը կը նըստիմ եւ Մարսիլիոյ գծով Փարիզ կը հասնիմ վերջապէս, յարմար առենին: Մանթաշեանի ծախքով կառուցուած նորաշէն եկեղեցւոյն օծումը պիտի կատարուէր, ճիշդ շաբաթ մը վերջ: Նպատակս էր՝ առանց մէկու մը գլուխը ցաւցնելու՝ մասնակցիլ օծման, ուրկէ ետք համոզուած էի թէ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը զիս վար կը դնէր, անոր համար՝ հակառակ վխտացող տիրացուներու...: Այսպէս ալ եղաւ: Էգնայեան որ հոգաբարձութեան ատենապետն էր՝ համեստ ամսական մը առաջարկեց ինծ դպրապետութեան պաշտօնին համար. ստիպուած էի ընդունիլ, եւ հետս բերած փոքրիկ գումարէն քիչ քիչ ամսականներուս վրայ բարդելով սկսայ ապրիլ, միւս կողմէն ձեռնարկեցի վերջապէս տարիներով փայփայած գործիս: Կ'ուզէի անպատճառ Քոնսերվաթուառ մտնել...: Սակայն գըրեթէ անյաղթելի դժուարութեանց առջեւ կը գտնէի ինքզինքս, ֆրանսերէն բառ մը իսկ չէի գիտեր, ոչ ալ գիտակցութիւն ունէի եւրոպական երաժշտութեան, մինչդեռ Երաժշտանոցի մրցումներուն մասնակցող մը ահագին պատրաստութիւն ունենալու է երաժշտութեան եւ երգերու արուեստին մէջ...: Հարկ էր պատրաստուիլ. երկու տարի հարկ եղաւ անոր համար, մանաւանդ վերջին տարին պէտք զգացի մտնել՝ Սքոլա Քանթորըմ կոչուած երաժշտական մասնաւոր վարժարանը՝ նշանաւոր երգահան Վենսան տ'Էնտիի հսկողութեան տակ: Ատով ալ չգոհացայ. պարզ նամակով մը դիմեցի՝ անցեալ տարի հանգուցեալ՝ աշխարհահռչակ երգչուհի Տիկին Փօլին Վիառտոյի որ քննեց ձայնս, շատ հաւնեցաւ ու ձրի դաս տալու յանձնառութիւնն ունեցաւ եւ որ ոչ մի ջանք, ո՛չ մի բարոյական աջակցութիւն ինծ խնայեց իր տան դուռները բաց էին ինծ համար ամէն ատեն. միշտ խրախուսեց զիս ու գուրգուրաց վրաս՝ մօր մը խանդաղատանքով: Երկու տարուան անդուլ աշխատութեան շնորհիւ յաջողեցայ մրցումներուն մասնակցիլ ու մտնել Քոնսերվաթուառ իբր աշակերտ: Հոդ էր որ ստիպուեցայ պահ մը հեռու մնալ արեւելեան երաժշտութեան աւերիչ տպաւորութիւններէն, որ այնքան սուղի նստած էր ինծ՝ եւրոպական երգերու արուեստին տեսակէտով, եւ անոր վերջնական կապանքներէն ազատիլ: Ատոր համար անհրաժեշտ էր եկեղեցին չերգել այլեւս - թողունք որ դպրոցին կանոնագիրն ալ կ'արգիլէր երգիչ աշակերտաց՝ դպրոցէն դուրս երգելը: - Երաժշտանոց մուտքս այնպիսի լաւ տպաւորութիւն մը յառաջ բերած էր տեղւոյս հայ գաղութին վրայ, որ դիւրութիւն տուաւ ինծ նիւթական միջոցներ գտնել շատ հեշտութեամբ: Նոյնիսկ շատերն իսկ մերժելով: Այսպէս, Մանթաշեան, Էգնայեան (Սքոլա Քանթորըմ մտնելէս ի վեր) եւ Ներսէս Խան Ներսէսեան իրենց կարողութեան չափով ինծ օգնեցին այնչափ ազնուութեամբ՝ ուսանողական շրջանիս բովանդակ ընթացքին մէջ: Անցեալ տարի աւարտեցի Քոնսերվաթուառի չորս տարուան դասընթացքը, ստանալով հետեւեալ մրցանակները.- Առաջին Փրի տ'Օփերա, *Երկրորդ* Փրի տ'Օփերա Քոմիք եւ շան, *Երկրորդ* Մէտայլ տը սոլֆէժ: *Նոյեմբերէն սկսեալ Օփերայի վարչութիւնը զիս պաշտօնի կոչեց երկու տարուան համար. իսկ Յունուար 27ի երեկոյեան Ա. անգամ ըլլալով,* տէպիւտ *ըրի՝ Կունոյի Ֆաուսթի նշանաւոր եւ պատասխանատու դերին մէջ:*

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Փարիզ 1 Մայիս 1911

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ԶԵԱՆ ՎՐԱՑ

2.

— Այդ դէպքում բերէք մեր Մեհմէդին, տուէք ինձ, ձեր աղջիկն իր երեսի ջրով բերել ենք: Բերել ենք նաեւ Քեմալ բէյի խոստացած զէնք:

Մեհմէդին բերին: Սա գունատ էր, երկիւղից ջղաձիգ, լացը բերան մէջ: Նա կպաւ իր ուսուցչին ու դողաց: Չէր հաւատում, թէ իրեն ազատ են արձակում: Տէր Գերասիմը գերմաներէն պատուիրեց նրան, որ նա ոչինչ չասի այն ամէնի մասին, ինչ տեսել է Կաթակնում: Մեհմէդը երդուեց, որ նոյնիսկ մօրը ոչինչ չի ասի: Քահանան, ոստիկանն ու Զիլ Զաքարը նրան դուրս բերին աշտարակի անցքով: Զիլ Զաքարը ոստիկանից խլեց Մեհմէդի ձեռքը:

—Տուր ինձ, քեզ նմանի երդումին հաւատացողն աւանակ է:

Ներքեւից բերին Աղաւնուն ու մի բռնած ձիասայլ: Աղաւնին գալիս էր մոլլայի ուղեկցութեամբ՝ գլուխը բարձր, վեհ, կարծես մռացուած, յարութիւն առած աստուածուհի: Ներսեհ Զավուշի սիրտը գնաց — եկաւ: Փափազը ճիչը խեղդեց ատամների տակ:

—Քոյրի՛կս...

Գերիների փոխանակութիւնը կատարուեց արագ: Հրացաններն ու զինամթերքի արկղերը ձեռքից ձեռք տալով՝ տեղափոխեցին վերեւ: Աղաւնին դանդաղ բարձրացաւ դիրքը, բռնեց եղբօր ուսերն ու թափահարեց:

— Վերադարձիդ էի սպասում, Փափազ: Տեսայ, վերջապէս: Իսկ դու մեր հօրը մեռած համարիր:

Նա շրջուեց դէպի Ներսեհ Զավուշը, կարծես ժպտաց: Ոչ, դա ժպիտ չէր, այլ խելագար նուիրուածութեան խոստովանութիւն, անսպառութեան փայլատակում, որ կապոյտ ջրերի մէջ են լինում միայն՝ այն էլ արեւածագի հրաշքի պահին: Նրա սլացիկ մարմինը կարծես թրթռում էր: Դէմքի ընդգծուած դաժանութիւնն ու կեցուածքի հպարտ արժանապատուութիւնը նրան նուաճող էին դարձնում: Նրան տարան Ծամոսկի մարէին ու Մարգարիտին պահ տալու: Կանայք նրան ընդունեցին լացով, աղաղակով, բայց եւ օրինական հպարտութեամբ: Գերութեան մէջ եղածի հոգուն մեղք չեն դնում: Տէր Գերասիմն իր մատեանում գրեց Աղաւնու անունը, նրան փրկելու հանգամանքը՝ թաքուն մի միտք փայփայելով՝ գուցէ մի օր էլ Հեղինէն յայտնուի ու մտնի «Ցանկ բեկորացի» մէջ:

Նորից տարտամ լռութիւն իջաւ Կաթակնի շրջակայ անտառներում ու ձորերում:

3.

Սկսուեցին Հոկտեմբերի թաց ու անհրապոյր օրերը: Կաթակն հասած փախստականները տագնապալի լուրեր էին բերում: Գայմագամը պատժիչ զօրք է լարում փիդայիների դէմ: «Ցանկ բեկորաց»ի մէջ Տէր Գերասիմի գրանցած մի փիդայի («Զաւակք նորին՝ վեց») Ներսեհ Զավուշին յայտնեց, թէ նահանգապետ փաշան հրամայել է Մամուր Ֆէյզադէին ու Քեմալ բէյին՝ մինչեւ լեռների ձիւն նստելը հողի երեսից ջնջել Կաթակնը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 122)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մկրտիչ Սեւոխեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շաւարշ Նարդունիի մահուան տասնամեակին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօնական Ընկ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ուրախ առիթներով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրները. Տէր եւ Տիկին Պ. Նազարեան իրենց զաւկին Տոքթ. Վանիկի ընդ Օր. Քիւթոն Սիլվիի ամուսնութեան առթիւ ե. պ. 200 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ո. Զաքարեան իրենց զաւակ Ֆրէտէրիքի ընդ Օր. Մարթինի ամուսնութեան ուրախ առիթով 200 ֆր., Տէր եւ Տիկն Գ. Աստուրեան իրենց զաւակի Տէնիի ընդ Օր. Պլաշ Ֆերնանտի ամուսնութեան առթիւ 200 ֆր.։

Ետուար Կիւլպաստեանի թաղման առթիւ Պ. Զ. Կիւլպաստեան 200, Այրի Տիկին Գ. Կիւլպաստեան, Տիկիններ Հ. Համթալեան, Մ. Պալոյեան, Ա. Մէնչուրեան, Կիւլտէրեան, Մայր Ե. Տ. Միութիւն, Հ. Բ. Ը. Մ. վարչութիւն 100ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աֆարեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ափիկեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարտիրոսեան, Տիկին Վ. Թուլլաճեան, Պր. Յ. Փափազեան, Մինասեան եղբայրներ, Մանուկեան ընտանիք, Հ. Ենովքեան 50ական, Օ Գապաքեան 30 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Այրի Տիկ. Քէփէնէկեանէն իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առիթով 100 ֆր., Տիկին Սաթենիկ Մուքթարեան նոյն առիթով 50 ֆր.։ Վալանսէն Տիկին Լուիզա Սիմոնեան իր հօր Աղաճան Մնացիկեանի մահուան 15րդ տարելիցի առիթով 50 ֆր. Կապոյտ Խաչին 100 ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեանէ ողբ. Նեկտոր Փափազեանի մահուան առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց հայ ընտանիք մը (մայր ու աղջիկ) կը փնտռեն հայ տիկին մը, որ խոհանոցով զբաղի (ճաշ եփել)։ Դիմել.—

Mme MEYMARIAN
6, rue de l'Ile
St. BRICE
tél. 983 - 43 - 94

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

Հ. Բ. Ը. Մ.
Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ որ տարեկան արձակուրդներու առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը փակ են ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

Իսկ Սեպտ. մէկէն սկսեալ Միութեան Փարիզի վարչական գրասենեակը կը վերադառնայ իր նախկին հասցէին՝

11, Սէֆուառ Ալպոնի, 75016 Փարիզ
Հեռ. 870·03·18

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏԵՍԻՆ.. Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նախաձեռնիլը Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրակի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .. ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեքշաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստուածածին եկեղեցին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ։ Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն։

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ամբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հանգիստ։

ՆԻՍ .— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի տօն Սուրբ եկեղեցւոյս եւ ուխտի օր 50ամեակի առթիւ Նիսի մէջ՝ Շաբաթ 12 Օգոստ. ժամը 15·30ին սկիզբ աղօրհնութեան եւ մատաղի պատրաստութեան։

Կիրակի 13 Օգոստոս ժամը 9·30ին առաւօտեան ժամերգութիւն, 10·10 պատարագ, 11·45 խաղողօրհնէք եւ մատաղօրհնէք։

(Այս արարողութիւնները ֆիլմի կ'առնուին հեռատեսիլին կողմէ)

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստոս 13 Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ։

Կը պատարագէ՝ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ Քհնյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Պատարագ ժամը 10·30ին։

×

Ծանօթ. Եկեղեցւոյ աւանդական տօնախմբութիւնը եւ մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 8 Հոկտեմբեր Կիրակի օր, մանրամասնութիւն յաջորդիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերայն ժողովուրդին, թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առթիւ եկեղեցւոյս մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ տեղի կ'ունենայ 13 Օգոստոս եւ կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէք։ Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ Ս. Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, Ս. Պատարագ 10ին, քարոզ 11·15ին եւ Խաղողօրհնէք 11·45ին։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ Լա Սիոթայի հայ գաղութին, թէ 15 Օգոստոսին Ս. Կարապետ մատրան մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ ձեռամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, որ կը նախագահէ նաեւ յետ Ս. Պատարագի խաղողօրհնէքի արարողութեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի (13 Օգոստոս) Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

FESTIVAL DE CINEMA DE TROUVILLE
du 21 au 27 Août
PRESENTATION DU FILM :

le Génocide des Arméniens en 1915
vu par le Peintre
PAPAZ

LE MERCREDI 23 AOUT A 17 HEURES
au cours de la semaine seront exposées *les Oeuvres du Génocide dans le hall du Casino de Trouville*

PELERINAGE
en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ
ՍԵՊՏ. 28ԷՆ ՀՈԿՏ. 8
ԳԻՆ.- 2780 ՖՐ.
×
ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8
Շնորհիւ եղած դիմումներուն
11 օր Երեւանի մէջ
ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.
11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էն ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : (78) 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours
2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ԲԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
CAMP d'ÉTÉ de la F.R.A. NOR SEROUND
DU 1ER AU 30 AOUT
Thonon-les-Bains
HAUTE SAVOIE
Proximité lac Leman — Chalet les Alouettes
74500 CHAMP[illegible]
Tél. : (50) 71-33-01
FÊTE CHAMPÊTRE
DIMANCHE 13 AOUT

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9
MERCREDI
9 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F
54րդ ՏԱՐԻ -- Թիւ 14.180
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.180

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Իր պատգամն էր՝ սէր եւ խաղաղութիւն

Խաղաղութեան իշխան, ճամբորդու-թեանց Պապ, էքիւմենիզմի առաքեալ եւ ...ներ ուրիշ բազմազան որակումներ, չրա-...են հաւանաբար տալու համար հարազատ ...պատկերը Պօղոս Զ.ի, որուն կորուստը ...ողբայ այսօր, բովանդակ աշխարհ:

Անկասկա՛ծ, Պօղոս Զ. եղաւ այս բոլորը ...եւ աւելի՛ն: Իր անունը պիտի կրէ նաեւ ...միականութեան այն հիմնական բարե-փոխումը, զոր մտցուց Կաթողիկէ Եկե-ղեցւոյ մէջ և որ բախեցաւ որոշ ընդդի-մութեան, մասնաւոր պառակտում ստեղ-ծելու աստիճան աւանդապաշտներու հետ, ...որ կը գլխաւորէ Գերպ. Լըֆէվր:

Ժառանգութիւնը զոր թողուց Յովհան-նէս ԻԳ. ծանր բեռ մըն էր: Պիոս ԺԲ. է ...մը ետք, կաթողիկէ կղերը դժուարացած ...էր յաջորդ մը գտնելու ու մեր այնքան ...համեստ եւ այդ պատճառով խկ՝ այնքան ...պարզ ու համեստ կարդինալ Աղաճանեանի ...մերժումը, պատճառ դարձած էր, որ ...փնտռուի փոխանցման Պապ մը, ժամա-նակ շահելու համար: Կարդինալ Ռոն-քալլի, սակայն, անակնկալն բրաւ հիմ-նական բարեփոխումներու ձեռնարկելու, ...այն օրէն երբ դարձաւ Յովհաննէս ԻԳ. ...եւ չգոհացաւ երբեք Ս. Պետրոսի գահը ...բազմելով ու աղօթելով:

Լայն բացաւ դուռ եւ պատուհան ու ...դարձաւ ռահվիրան լայնախոհութեան, ...ժամանա՛նդ իր «Փաչէ Ին Թեռիս» հով-...ուական թուղթով, որ վճռական դեր պի-...տի խաղար նախ Իտալիոյ մէջ, ապա՝ ...նաեւ արեւելեան կողմն աշխարհի, քանի ...անով կը վերնար վերջնապէս անհաւատ ...համայնավարութեան դէմ, ցարդ գոյու-...թիւն ունեցող անաթեման: Փոխանցման ...Պապը, իրականին մէջ, փոփոխութեան ...Պապն էր եւ այդ ժառանգութիւնն էր, որ ...կ՚իյնար Միլանոյի Արքեպիսկոպոս՝ կար-...դինալ Մոնթինիի ուսերուն, երբ կը դառ-...նար՝ Պօղոս Զ.

Խառնուածքով թէեւ աւելի խոհեմ, նոր ...Պապը չէր կրնար այլեւս ետ երթալ: ...հարկ էր, ընդհակառակն աւելի հեռու ...տանիլ այն աշխատանքը զոր սկսած էր ...Յովհաննէս ԻԳ. եւ որուն շնորհիւ ան ...դարձած էր ամէնէն ժողովրդական Պապը, ...զոր Վատիկան ունեցած էր, եթէ նոյնիսկ ...այսօր իսկ, քիչ չեն, անոնք որոնք դի-...տակից են թէ միայն ճիշդ բաներ չըրաւ ...Պօղոս Զ.ի նախորդը, երբեմնի պապա-...կան ներկայացուցիչ ի Պոլիս (1915) եւ ...որ չէր վարանած Զատկի առաւօտ մը, ...թուրքերէն ալ յայտնել ուղղի էթ օրպի ...թէ՝ «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»: Մեր ...պայքարը անշուշտ, կրնայ հայկական ...«ազգային ծանօթ նեղմտութեան» վե-...րագրուիլ ինչպէս մեր մէկ ուրիշ վրդո-...վումը երբ Պօղոս Զ. ոտքը հագիւ Պոլիս ...դրած «ազնիւ» (նոպլը) կ՚որակէր Թուրքը: ...Բայց այս բաները բարձր դիւանագիտու-...թեան մաս կը կազմեն եւ ժամանակն եկած ...է որ մեր զգացական տրամաբանութիւնը ...մէկ կողմ դնենք եւ մենք ալ քալենք ժա-...մանակին հետ:

Նման իր նախորդին, որ առաջին անգամ ...ըլլալով Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ (Կի-...լիկիոյ Կաթողիկոսութիւն) դէտ մը կը ...հրաւիրէր Վատիկան Բ. Տիեզերական ժո-...ղովին, Պօղոս Զ. եւս դիրկը բացաւ «բա-...ժանեալ» եղբայրներուն եւ ինչ կը վերա-...բերի մեզի՝ յաջորդաբար ընդունեցաւ ...Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողի-...կոսը (1967) եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն ...Ա. Կաթողիկոսը (1970):

Ապրեցաւ շրջանի մը մէջ, ուր, հո-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՇԱԲԱԹ

ՍՈՒԳ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ ՊՕՂՈՍ Զ.Ի

Աշխարհի բոլոր կողմերը գրեթէ նոյն յուզումը պատճառեց Պապին մահը եւ քիչ չեն նաեւ ոչ կաթողիկէ այն երկիր-ները, որոնք սուգ հռչակեցին: Անոնց կարգին առաջինը՝ Մեծն - Բրիտանիա, որու թագուհին դրօշները կէս պարզել տուաւ ամբողջ երկրին մէջ, Երկուշաբթի Օգոստոս 7ին: Մահմետական աշխարհէն մինչեւ Իսրայէլ բոլորն ալ յարգանքով կը յիշեն Պօղոս Զ. եւ անոր տարած մօ-տեցման քաղաքականութիւնը հանդէպ ոչ-քրիստոնեայ աշխարհին:

Մոսկուայի մէջ, կառավարական պաշ-տօնաթերթը՝ Իզվեստիա շեշտը կը դնէ Պապին գործունէութեանց դրական կող-մերուն վրայ ինչպէս յարաբերութիւն-ները ընկերվարական երկիրներու հետ: Մոսկուայի համար Վատիկան քաղաքա-կան ալ իշխանութիւն մըն է զոր պէտք չէ արհամարհել: Արտաքին Նախարար Գրոմիկօ չորս անգամ Վատիկան գացած է, ուր ընդունուած է Պապին կողմէ:

Պէյրութ խորապէս կը զգայ այս կո-րուստը, քանի Պապը դեռ վերջերս արտա-քին կոչեր կ՚ընէր վերջ տալու համար ջարդին եւ կ՚ընդունէր Խըրէյշ Պատ-րիարքը: Մահմետական վարչապետն իսկ հրաւիրեց Լիբանանցիները որ օրինակ առնեն ողբացեալ Պապէն:

×

Պապին մարմինը Չորեքշաբթի օր Քաս-թելկանտոլֆոյէն կը փոխադրուի Հռոմ եւ մինչեւ Շաբաթ օր, կը ցուցադրուի Ս. Պետրոս:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ եւ թաղումը Վատիկանի քա-րանձաւներուն մէջ: Անկէ ետք կը սկսի Իննօրեայքը:

Կարդինալներու ժողովին թուականը չէ որոշուած, հաւանաբար նիստը բացուի Օգոստ. 20 - 21ի շուրջ: Թեկնածուներու անուններ կը տրուին անշուշտ բայց ոչ ոք կրնայ գուշակութիւն ընել եւ նոյնիսկ մէկը միւսէն աւելի հաւանական նկատել:

Սովորութիւն դարձած է որ Պապը իտա-լացի ըլլայ եւ հակառակ անոր որ կար-դինալական ժողովին 130 (բայց միայն 116 պիտի մասնակցին քուէարկութեան, քանի միւսները 80ը անց են) անդամնե-րուն մեծ մասը կազմուած է ոչ-Եւրոպա-ցիներէ բայց եւ այնպէս աւելի դիւրին ըլլայ գուցէ Իտալացիի մը անունին շուրջ համաձայնիլ քան՝ օտարի: Օտարներու կարգին կը յիշուին կարդինալ Քէօնիկ, 73 տարեկան, Վիեննայի Արքեպիսկոպոս եւ մասնագէտ համայնավար աշխարհի հարցերուն, կարդինալ Վիլպրանտս, Ութրեխթի Արք. եւ գլուխը Հոլանտայի եկեղեցւոյ եւ ինչ որ աւելի կարեւոր է՝ Քրիստոնեաներու Միութեան: Յառա-ջապահ կը նկատուի: Արժանթինցի կարդ. Փիրոնիօ, որ որոշ դեր խաղացած է լա-տին Ամերիկա: Իտալացիներուն «ամէնէն իտալացին» ինչպէս կ՚ըսեն կարդինալ Փաոլօ Պերթոլի, 70 տարեկան: Մեծ դի-ւանագէտ մըն է: Միւս Իտալացիներն են՝ Ֆիրենցէի Արքեպիսկոպոսը՝ Ճիովաննի Պէննելլի, Արեւելեան Եկեղեցիներու նախագահ՝ Սերճիօ Փինետոլի եւ կարդ. Ուկօ Փոլեթթի, «յառաջդիմական մը»:

դեւորականէն անդին, Պապը կը դառնար-պարտադրաբար - քաղաքական դէմք մը: Խաղաղութիւն քարոզեց՝ Ս. Պետրոսի թէ Նիւ - Եորքի ՄԱԿի բեմերէն, տեն-չաց ժողովուրդներու զարգացման, աշ-խատանքը գովաբանեց բանուորին հա-մար եւ ոչ երբեք՝ բանուորին դէմ, կեանքը վեր դասեց ամէն բանէ եւ պայ-քարեցաւ ծնունդները արգիլող բոլոր մի-ջոցներուն դէմ: Եղաւ քաջ հովիւ մը, ամէնէն աւելի տիրապետելով իր իսկ Փի-լիքական տառապանքին: Տէր ու գիտա-կից իր կոչումին, իբրեւ հոգեւորական եւ պարզապէս իբրեւ մարդ՝ տառապեցաւ ի տես աշխարհի պառակտումին, Աստուծոյ եւ ուրեմն՝ հաւատքի բացակայութեան ու բիրտ ուժի յաղթանակին:

Մտաւորական մեծ դէմք, նախընտրեց քալել քան՝ վազել եւ առկէ նկատուեցաւ՝ տատամսոտ մինչ պարզապէս՝ կը զգար թէ որքան ծանր է իր պատասխանատու-թիւնը: Ըլլալով պետը Տիեզերական Ե-կեղեցւոյ, տէ՛րը իր կոչումին, աւերումի այս դարաշրջանին, Պօղոս Զ. իր 700 մի-լիոն հպատակներուն բայց նաեւ համայն աշխահին բերաւ խաղաղութեան եւ եղ-բայրական սիրոյ պատգամը: Ու այդ պատգամն է, որ կը մնայ շիրիմներէն ալ անդին:

«ՅԱՌԱՋ»

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ

Ֆիկառօ-ի աշխատակիցը «Մեռնիլ ան-տարբերութեան մէջ» կը խորագրէ իր յօդուածը, Լիբանանի նուիրուած:

Կրակ, թնդանօթ, ռմբակոծութիւն, մեռեալ, քանդում, աւեր եւ ջլամարտ մը, օրէ օր աւելի անտանելի:

Աշրաֆիէհ ամէն ժամ սուրիական ռում-բերու թիրախ է: Երկուշաբթի օրուան համար միայն կ՚ըսուէր թէ 65 մեռեալ կայ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ:

Քրիստոնեայ Լիբանանցիին համար քա-ղաքացիական պատերազմ չէ եղածը, այլ ինչ որ կը կատարուի «միջազգային հա-մայնավարութեան» գործն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՏԱԿԱԽՕՍ մը չէր անշուշտ Ֆրանս-Ինթէրի այն խօսնակը, որ յայտնեց առ-ջի օր թէ Նոյեմբերի համար եղանակին համապատասխան օդ է: Նոր լուրերը այդ մասին աւելի լաւ չեն: Միակ տարբե-րութիւնն այն է որ կարելի է անձրեւի վերարկուները տունը ձգել եւ ձմրան վե-րարկուները առնել քանի օդը պիտի պա-ղի: Լեռներու վրայ արդէն կը ձիւնէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտա-քին Նախարարը՝ Սայրըս Վէնս կը շա-րունակէ ջանք թափել վերահաստատե-լու համար Իսրայէլ - Եգիպտոս յարա-բերութիւնները եւ մանաւանդ՝ խօսակ-ցութիւնները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ, փիլիսոփան՝ Զինովիեւ Մոսկուայէն Միւնիխ գնաց, ուր տարի մը պիտի վարէ համալսարանին մէջ Տրամաբանութեան դասընթացք մը: Յայտարարած է թէ կ՚ուզէ վերադառնալ իր երկիրը քանի հաւանական չի նկատ-ուիր որ ընտելանայ արեւմտեան մշակոյթի հետ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ տասնեակ մը ռումբեր պայթած են Կիրակի գիշեր, զանազան թաղամասերու մէջ բայց զոհ չկայ: Կը կարծուի որ ծայրայեղ - աջերու գոր-ծըն է:

ԼԻԼԻ ՊՐԻՔ, քոյրը Էլզա Թրիոլէի եւ կեանքի ընկերուհին՝ Մայակովսկիի մե-ռաւ Մոսկուա, 86 տարեկանին:

ԱՐԱՐԱՏ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՏՈՐՊԵԴՈՅԷՆ

Ախոյեանութեան դարձի մրցումներուն, Կիրակի, Օգոստ. 6ին, հակառակորդի դաշտին վրայ Արարատ Օի դէմ մէկ կէ-տով պարտուեցաւ Տորպեդոյէն (կէտը նշանակուեցաւ երկրորդ կիսախաղին):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 25 - 27)

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ ՀԱՅԱԳԷՏԻՆ ԱՅՑԸ

Երեւանի պետական համալսարանին հը-րաւէրով Հայաստան այցելած է Լէյտէն համալսարանի, Հոլանտա, դասական լե-զուներու դասախօս (գրաբար, հին յու-նարէն, լատիներէն) խեթագէտ եւ հայա-գէտ Եոզեֆ Ուայթենպերկ: 35 տարեկան է եւ հայերէն սորված է Պելժ հայագէտ Կարրիէրէ, ապա աշակերտած է գերմա-նացի հայագէտ ողբ. Փրոֆ. Եունկի: Լէյտէնի համալսարանին մէջ դասախօս է գրաբարի: Գրած է ուսումնասիրութիւն-ներ հայերէն որթ բառին ստուգաբա-նութեան մասին, ինչպէս նաեւ խեթերէ-նի՝ այս առթիւ մատնանշելով այդ լե-զուին եւ հայերէնի միջեւ գոյութիւն ու-նեցող կապերը լեզուական գետնի վրայ:

Ներկայիս պատրաստելու վրայ է հա-յերէնի յանգերուն բառարանը:

Ե. Ուայթենպերկ Երեւանի մէջ հան-դիպումներ ունեցած է լեզուաբաններու, պատմաբաններու եւ խեթագէտներու հետ: Խօսակցութեան նիւթ դարձած են իր պատրաստելիք բառարանին հետ կապ ունեցող հարցերը, ինչպէս, կազմել մի-այն գրաբարի, թէ ընդհանրապէս հայե-րէնի համար, աւանդական թէ նոր ուղ-ղագրութիւնը օգտագործել եւայլն:

Պատասխանած է Արմէնփրէսի թղթակ-ցին կարգ մը հարցումներուն: Հայաս-տանի մէջ հաստատած է, թէ հայ ժո-ղովուրդը շատ հին քաղաքակրթութիւն ստեղծած է եւ կը ձգտի պահպանել զայն: Անհրաժեշտ նկատած է շփումը թ՛է իր երկրին թէ՛ Եւրոպայի միւս հայ գա-ղութներուն հետ, առաւել հաղորդակից դառնալու համար հայ կեանքին եւ մշա-կոյթին:

Տեսարժան վայրերէն ամէնէն աւելի տպաւորուած է Մանկական պատկերա-սրահով, Եղեռնի կոթողով, իսկ հիներէն՝ Հռիփսիմէով եւ Գեղարդով: Առաւել խանդավառուած է հայկական երաժշտու-թեամբ, առանց անտեսելու միւս արժէք-ները՝ ճարտարապետութիւն, գրականու-թիւն, նկարչութիւն: Հաճելի է հաստա-տել, ըսած է ան, որ Հայաստանի մէջ ձգտումը կայ վերակենդանացնելու բուն հայկական ժողովրդական երաժշտու-թիւնը, գտնելու ազգային երաժշտութեան հնագոյն ակերը:

ԴԱՒԻԹ ԲԵԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ (1728) 250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

17-18րդ ԴԱՐԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԷՋ

Հայոց պատմութեան փառքի այս էջը, զարմանալիօրէն անծանօթ մնացած է մեծ զանգուածին, հակառակ անոր որ այնքան այժմէական է ան, այսօր, երբ բոլոր աշխարհի փոքրամասնութիւնները եւ մանաւանդ Սփիւռքի հայ նոր սերունդը, գիտակից իրենց կրած անիրաւութիւններուն, ոտքի ելած են, զանազան ձեւերով ինքզինքնին հաստատելու, ծառանալով, որպէս գաճաճ մը հսկայի մը դէմ, միջազգային աշխարհակալ քաղաքականութեան մը դէմ, որ իր անցքին վրայ անխտիր կը ճմլէ այն ամէն արգելք՝ որ իր շահերուն արգելք կրնայ հանդիսանալ։

Դաւիթ Բեկ հայոց պատմութեան ամէնէն եզական դէմքերէն մին է, հերոս մը՝ որ արժանի է աւելի խոր ուսումնասիրութեան, աւելի ժողովրդականութեան, որ իր մէջ կը խտացնէ նոր ժամանակներու ճնշուած փոքրամասնութիւններու բոլոր հերոսական պարագլուխներու ռազմական յատկութիւնները, առանց գործիքն ըլլալու անոնց նման, միջազգային աշխարհակալ աջ կամ ձախ գաղափարախօսութիւններու, որովհետեւ պայքարելով հանդերձ միշտ «յանուն ընկճուած ժողովուրդին», բանի ուժով միշտ կ՚ուզեն արմատախիլ ընել նաեւ «նոյն ճնշուած ժողովուրդին» դարաւոր հաւատալիքներն ու աւանդութիւնները, յանուն գաղափարախօսութեան մը, պատրաստուած համալսարանական նստարաններու վրայ, որմէ ժողովուրդը գրեթէ ոչինչ կը հասկնայ եւ յաճախ զէնքի ուժով կը կրէ նոր բռնատիրութիւն մը, առաջինին չափ զօրաւոր եւ դուցէ աւելի։

×

1639ի Կասրի – Շիրինի դաշնագիրով, Թուրքերն ու Պարսիկները Հայաստանը իրարու մէջ բաժնեցին։

Պատմական Հայաստանի Արցախ, Ուտի եւ Սիւնիք նահանգները, ուր բնակչութիւնը կազմուած էր գրեթէ զուտ Հայերէ մնացած էին Պարսից Շահի գերիշխանութեան ներքեւ, եւ կը կառավարուէին հինգ հայ իշխաններէ, կոչուած Խամսայի Մելիքեր (խամսի=հինգ), բաժնուած համապատասխան հինգ գաւառներու. Վարանդ, Խաչէն, Դիզակ, Ճարաբերդ եւ Կիւլիստան, որոնց սահմանները կը տարածուէին Գանձակէն (այժմ Կիրովապատ – Ազրպէյճան) այսինքն Սեւանայ լճէն Արեւելքէն մինչեւ Արաքս գետը։

Մելիքը՝ փոքրիկ թագաւոր մըն էր, որ իր իշխանութիւնը կ՚անցընէր իր որդիին. կառավարիչն էր իր գաւառին եւ տարեկան փոքրիկ հարկ մը կուտար Շահին. ունէր իր ամրոցն ու զինուորական ուժը. անկախ էր ներքապէս, հայրենասէր, եւ ազգականական կապերով միացած միւս մելիքներուն, որոնց հետ Հայաստանի այս լեռնային շրջաններուն իշխանութիւն կը վարէր։

Դաշտային Հայաստանը սակայն, աւելի յարձակումներու կ՚ենթարկուէր մահմետական խաներու կողմէ, գտնալով հայ մելիքներու մտահոգութեանց գլխաւոր առարկան։

Էջմիածնի գաղտնի ժողովը, գումարուած 1678ին, Յակոբ Դ Ջուղայեցի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին նախագահութեամբ եւ հինգ հայ մելիքներու մասնակցութեամբ, առաջին միասնական քայլն էր ազատագրելու համար Հայաստանը մահմետական լուծէն։ Հոն որոշուեցաւ պատուիրակութիւն մը ղրկել Եւրոպայի քրիստոնեայ պետութիւններուն, անոնցմէ զինուորական եւ նիւթական օգնութիւն խնդրելու համար։

Եօթը անդամներէ բաղկացած պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ 82ամեայ ծերունի կաթողիկոսին, ցրուեցաւ 1680ին, Պոլիս հասնելով, ծերունի հայրապետին մահուան պատճառով։ Միայն, Իսրայէլ Օրի, Պռօշեան ազնուական գերդաստանէն, 19ամեայ պատուիրակը շարունակեց, անձնական յամառ կամքով, ազգային ազատագրութեան կենսական հարցը, Եւրոպա տանիլ։

Օրի, լուսաւոր այլ դէմք մը այս մութ շրջանին, արժանի աւելի մօտէն ճանչցուելու եւ ուսումնասիրուելու, շարունակեց իր ճամբան Վիեննայի վրայէն հասնելով Ֆրանսա, ուր Արեւ Արքայն զինք սիրով ընդունեցաւ, առանց դրական բան մը կատարելու։

Յետ երկար տարիներ ծառայելու Ֆրանսական բանակին՝ զինուորական արուեստը սորվելու համար, անցաւ Գերմանիա՝ Պալատինայի եւ Պաւարիոյ թագաւորներուն ներկայացնելու Հայոց պարագան, խոստանալով մինչեւ իսկ Հայաստանի թագը, անկախութեան պարագային։

1699ին Անգեղակոթ գիւղին մէջ գումարուեցաւ երկրորդ ժողով մը ուր Իսրայէլ Օրի, ներկայացուց իր առաքելութեան զեկուցումը, ժողովի մասնակից բազմաթիւ իշխաններուն եւ եկեղեցականներուն։

Պաշտօնական նամակով մը, Իսրայէլ Օրի, կրկին Եւրոպա մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ Մինաս վրդ. Տիգրանեանի, Իննովկենդիոս ԺԲ պապին ներկայանալու. ապա անցան Գերմանիոյ Լէոբոլտ կայսեր, եւ երկու պարագային ալ միեւնոյն պատասխանն ընդունեցան. այսինքն Հայաստանի հեռաւորութիւնը իրենց սահմաններէն, անկարելի կը դարձնէր զինուորական օգնութիւն մը, ուստի հարկ էր դիմել դրացի ռուս վեհապետ՝ Մեծն Պետրոսի, որու համար ստացան յանձնարարական նամակներ։

Մեծն Պետրոս, համոզուելով հանդերձ Հայոց արդար դատին պահանջներուն, եւ անկէ բխելիք առաւելութիւններուն, իր պահին համար, չկրցաւ զբաղիլ անով, Շուէտներու դէմ պատերազմի բռնուած ըլլալով. սակայն աւելի մօտէն լրտեսելու համար պարսիկ զինուորական ուժերը, դեսպանի տիտղոսն շնորհեց Օրիի, եւ որպէս դեսպան, պատգամաւոր ուղարկեց Շահի արքունիքը, ուր մեծ շուքով ընդունուեցաւ, հակառակ տարածուած շշուկներուն թէ Իսրայէլ Օրի ֆրանսերէն կը նշանակէ իլ սըրա ռուա...

Օրի մեռաւ Աստրախանի մէջ Սպահանէն վերադարձի ճամբուն վրայ։

Մինաս վրդ.՝ իր գործակիցը, շարունակելով ազատագրումի պայքարը, 1723ին յաջողեցաւ ցարական հրովարտակ մը ձեռք բերել, ուր Մեծն Պետրոս կը յայտարարէր՝ թէ Հայերը իր պաշտպանութեան տակ կ՚առնէ։ Հրովարտակին լուրը հասնելով Սիւնիք, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Մելիքներու մօտ, սկսան ռազմական պատրաստութիւններ տեսնել, մօտալուտ կարծելով Ազատութեան ժամը։

Պարսից Շահը Արեւելքէն կը կրէր Աֆղաններու զօրաւոր յարձակում մը, Հիւսիսէն Մեծն Պետրոս 30.000 բանակով մը իջաւ Կասպից ծովի հիւսիսային ափերը, գրաւելով Տէրպէնդ եւ Պաքու քաղաքները, եւ հրահանգելով Հայերուն եւ Վրացիներուն, պատրաստ գտնուիլ իրեն միանալու, Պարսից վրայ քալելու համար։ Անոնք 50.000 միացեալ բանակով մը ողջունեցին կայսրը Կուր գետի ափերուն վրայ։ Սակայն Մեծն Պետրոս, խորհրդաւոր պատճառներով, փոխանակ շարունակելու իր յաղթական ընթացքը դէպի հարաւ, թարմ ուժերով զօրացած, յանկարծ ետ դարձաւ, առանձին ձգելով Հայերը իրենց թշնամիներուն դէմ։

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՖՆՏՔԵԱՆ

o

Յառաջին էջերէն իմացայ, թէ մեռած է Երուանդ Ֆնտքեան։ Անսպասելի չէր, քանի իր նամակները ցանցառ դարձած էին վերջին ատենները։

Ժամանակի մանգաղն է, որ անյեղլի կերպով կը նօսրացնէ շարքը սերունդի մը, որ ապրեցաւ ցեղին արհաւիրքին հետ։ Մէկն էր այն շատերէն, մեկնողներէն, որոնք ցեղասպանութիւնը ճաշակեցին նորահաս տարիքին, միաժամանակ ապառաժեայ կամքով եւ աննկարագրելի քաջութեամբ դէմ դրին թշնամիին հարուածներուն, ակն ընդ ական սկզբունքով հակադարձեցին եւ փառքի պսակով ապրեցան, լի հերոսական դրուագներով։

Այդ շարքին կը պատկանէր Երուանդը, որուն անունը ըստ իր արժանւոյն չփայլեցաւ, իբրեւ հետեւանք իր համեստութեան։ Ըրած էր այն, ինչ որ պէտք էր ընէր իբրեւ հայորդի։ Հազարաւորներ եղան իրեն նմանները։

Առաջին անգամ իրեն ծանօթացայ Փրակայի մէջ 1923ին։ Եկած էր ուսանելու՝ չեխ կառավարութեան կրթական թոշակով։ Մաս կը կազմէր վարչապետ Ա. Խատիսեանի կազմած 50 հոգինոց ուսանողական խմբակին, բոլորն ալ կրթական թոշակով նպաստաւորուած։ Ես եւս գացած էի նոյն նպատակով եւ պայմաններով՝ մաս կազմելով Երուանդ Գոչեանի հինգ հոգինոց ցանկին։

Երկու խմբակներուն միջեւ պատուար մը կար, որ հաւանաբար գոյատեւէր, եթէ չըլլար Երուանդին պարզունակ հոգին, հեռու՝ կուսակցամոլ տրամադրութիւններէ։ Մտերմութիւնը, մեր երկուքին միջեւ, եղաւ ինքնաբուխ, անմիջական։ Երկուքս ալ ճողոպրած էինք արհաւիրքէն եւ պարզ կերպով խլեակներ էինք, ուստի բնական էր, որ շուտով իրարու կապուէինք։ Զուսպ էր քաղաքական իր արտայայտութիւններուն մէջ։ Միաժամանակ զուարճախօս եւ առակախօս էր։ Այս յատկանիշներուն շնորհիւ յաջողեցաւ միասնական ոգի մը ստեղծել զանազան հատուածներուն միջեւ։

Անակնկալ եւ հապճեպ գրուած այս տողերուն պիտի պակսին կարգ մը ճշգրիտ տուեալները, յատկապէս կարգ մը թուականներու ճշգրտութիւնը։ Ասիկա կ՚ուզեմ ընթերցողին ուշադրութեան յանձնել։

Իբր ճեմարանաւարտ՝ Երուանդ 1915ին մեկնեցաւ Էջմիածինէն եւ հաստատուեցաւ իր գիւղը՝ Տրապիզոնէն 15-20 քիլոմեթր հեռու։ Շուտով վրայ հասաւ ընդհանուր տեղահանութեան հրամանը։ Աւագանին, խուճապի մատնուած, ժողովի նստաւ։ Երուանդ առաջարկեց լեռը քաշուիլ մեծով ու փոքրով եւ դիմադրել մինչեւ ռուսական բանակներուն ժամանումը։ Հակառակ պարագային անոնք Թուրքին եաթաղանին զոհ պիտի ըլլային։ Երէցները, իբր թէ խոհեմ, տարբեր լուծում առաջարկեցին։ Հնազանդիլ եւ այս ճամբով փրկել փոքրերն ու կիները։

Երուանդ 8–10 համախոհ երիտասարդներով քաշուեցաւ լեռ։ Գիւղը պարպուե-

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Եւ վերջապէս, ի՞նչ ըսել այս «գերիրապաշտ» մակդիրին։ Մեր քննադատները ու գրական պատմաբանները պիտի պատասխանեն թէ ինչ որ հայութեան հետ կապ չունի, վրան-բաց է ու բանականութենէն անդին զուտ երեւակայութեան միայն կը խօսի, ինչ որ արդիականութիւն ու Եւրոպա կը հոտի՝ «սիւրրէալիսմ» կը կոչուի...։

Գեղագիտական իւրաքանչիւր դպրոց իր բարդ բայց ճշգրիտ տեսութիւնը ունի ու գաղափարական կեցուածքները՝ փիլիսոփայական, ընկերային ու քաղաքական բոլոր մեծ հարցերու մասին։ Ու խնդիրը այն չէ որ մենք Հայերս ինչու չենք կրցած ոտք պահել յառաջացած ընկերութիւններու իմացական գնացքին հետ։

Ցերեկ գիշեր մենք մեզ կ՚արդարացնենք մեր աչքին ու օտարներուն՝ յուսալով որ մեզ կը հասկնան ու կը գթան մեր վրայ, մանաւանդ երբ մէկուկէս միլիոնն ալ վրան աւելցնենք, առանց անդրադառնալու որ աշխարհ միայն արդիւնքներով ու իրականացումներով կը հետաքրքրուի եւ թէ եթէ այսպէս մտածած ըլլայինք մեր պատմութեան մութ օրերուն՝ մինչեւ Ոսկեդար իսկ չէինք հասներ։ «Մի ժողովուրդ» կը գրէ Թումանեան, «որ կլանուած լինի իր գլխապահութեան հասարակ խնդրով... ասիական բռնակալութիւնների տակ կեանքի, գոյքի ու պատուի մշտական բռնաբարումի խնդրով, էլ նա ինչպէ՞ս կարող է մասնակից լինել մարդկութեան ընդհանուր յառաջդիմութեան գործին»։

Այս տեսակ տրամաբանութիւնը աւեր կը գործէ մեր մշակոյթի ու ժողովուրդի պայքարի ճիգին մէջ։ Նոյնքան վնասակար՝ սա միւս թոյլ, անլուրջ գաղափարը որ օտարներուն քովն ալ տեսնենք։

Այսինքն Հայ մշակոյթը՝ որպէս համադրումը Արեւելքին ու Արեւմուտքին։ «Մենք» կը գրէր Թումանեան, «մէջտեղն ենք հոգեւոր Արեւելքի եւ գործնական Արեւմուտքի։ Արեւելքը մարդը հասցրել է Աստծուն, տիեզերքին, Աթմանին խառնել։ Իսկ Արեւմուտքը՝ ամենաշատը մինչեւ դասակարգը։ Եւ ունեցել է էնպէս թռիչքներ ինչպէս ֆրանսական յեղափոխութիւնը – հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, եւ կամ անգլիական մեծ խարտիան Լմարդու իրաւունքը...։ Երկուսի սինթէզը...»։

Մարդ կը զարմանայ ինչպէս Թումանեանի պէս օժտեալ, վաւերական ու զգայուն բանաստեղծ՝ կրնայ նման միամտութիւն ցոյց տալ գեղագիտական հարցերու մէջ։ «Իրական գոյութեան եւ ըղձալի աշխարհի հակասութիւնն է Թումանեանի սէնթէթիկական որոնումների ներքին շարժիչը», կ՚ըսէ Հայաստանի նոր սերունդի ամէնէն հմուտ ու արդիական քննադատ պ. Ստեփան Թոփճեան ու կ՚աւելցնէ, անհասկնալի բերկրանքով՝ «Թումանեանի աշխարհըմբռնումը գալիս է ժողովուրդի դարաւոր փորձի եւ առողջ փիլիսոփայութեան խորքերից...» երբ շատ լաւ գիտէ որ գեղագիտական հարցերը սեղմ, մասնագիտական ու քոմփոզիթ բնոյթ ունին։ Տեսաբանութեան տարազին տակ, Թումանեան կ՚ըսէ նաեւ որ արուեստը կեանքի հայելին է ու պ. Թոփճեան ամբողջութեամբ կ՚որդեգրէ այս տեսակէտը, առանց հարց տալու թէ Թումանեան ի՞նչ կը հասկնար «կեանք» ըսելով։

Արդեօ՞ք կեանք ըսուածը այդ վայրագ, տգեղ, դաժան, անհեթեթ, ապաբարոյ իրականութիւնն է՝ որ զարհուրանքով ու տենչանքով կը լեցնէ մարդոց գիտակցութիւնը։ Ո՛չ, ըստ Թումանեանի։ Համոզուած որ Բարին ի վերջոյ կը յաղթանակէ, ինչպէս կը հաւատայինք երբ պատանի էինք, Արեւելահայ բանաստեղծը կ՚ապաստանի Իտէալին, Գեղեցիկին ու Բարիին գիրկը։ Կամ կեանքը շատ անգութ բան մըն է ու պէտք է որ խոճալցուի, շպարուի, որպէսզի տանելի դառնայ արուեստագէտին համար։ Եւ կամ ալ Թումանեան ոչ մէկ գաղափար ունի թէ ի՛նչ է մարդկային բնոյթը ու մարդոց կեանքը։

Երկու պարագաներուն ալ, արդիւնքը նոյնն է։ Թումանեանէն սկսեալ մինչեւ Համաստեղ, անցնելով Եր. Օտեանէն, Արեւելահայ ու Արեւմտահայ իրապաշտներէն, Եսայեանէն ու Զարեանէն, բոլորն ալ կը վախնան իրականութենէն ու հայ կեանքէն շատ չնչին բան մը կրցած են փրկել իրենց հատորներով։ Այս քանի մը արագ նշմարները թելադրելու համար՝ թէ ինչո՛ւ տեսաբանական հարցերու անտեսումը կրնայ մեր արուեստին վնասել։

(Շար. – 5)

ցաւ նոյն գիշերը: Տեղահանութենէն ետք պզտտագողի մտաւ գիւղ իրենց տան պարենը հաւաքելու համար: Ցուցումնաւոր թնդանօթ մը: Հազիւ հանգստացած՝ դղրդան նիւղը շարժեցաւ: Երուանդ իր երկու ընկերներով զէնքերը լարեց եւ յանկարծ իր դէմ ցցուեցաւ իր կրտսեր եղբայրը: Գիւղէն բաւական հեռացած, այս 15ամ-եայ պատանին միտքը դրեր է հեռանալ կարաւանէն եւ միանալ եղբօրը խումբին: Ծղօտուբելով, ժանտարմաներու ուշադ-րութենէն խուսափելով մինչեւ գիւղին կամուրջը եկեր է: Պահակ ոստիկան մը անակնկալի գալով հարցուցեր է, թէ ո՞վ է: Ցոյն եմ, ըսեր է: Հազիւ 20 քայլ հեռացած, պահակը վազելով «տուտ» պոռացեր է: Տղեկը՝ մէջքին պահած ատրճանակը հանելով զգետներ է պահակը: Ահա պատահարը:

Պոնտոսեան լեռներուն վրայ, դաժան պայմաններու մէջ, խումբին հայդուկային կռիւները երկու տարի տեւեցին, մինչեւ կամաւորական ուժերու ժամանումը: Վրիժառու, հերոսական դրուագներ իրարու յաջորդեցին:

Ազատագրութենէն ետք խումբը անցաւ Կովկաս, ուր Երուանդ դարձաւ Զօր. Դրօի անբաժան օգնականը: Փայլեցաւ իր պարզբերնութեամբ եւ քաջութեամբ: Հիմա միջանկեալ դրուագ մը:

1921ին, վիրաբուժական գործողութեան մը հետեւանքով պառկած էի Պոլսոյ անգլիական զինուորական հիւանդանոցը: Օր մը, կէս գիշերին, անսովոր խարանցում մը ծայր տուաւ: Վիրաւոր մը, որ կ՚ոռնար եւ Ֆրանսերէն կը պաղատէր բժիշկներուն, ի գին որեւէ գումարի փրկել իր կեանքը: Բժիշկները հեռացան եւ հայ հիւանդապահին հարցուցի, թէ ո՞վ է: Վիրաւորը, երբ լսեց մեր խօսակցութիւնը, այս անգամ հայերէնով պաղատեցաւ՝ «օ՜գ, օ՜գ»: Կէս ժամ ետք եկան Թուրք ոստիկաններ, ընկերակցութեամբ վիրաւորին կնոջ. հաղորդեցին, թէ աճարեկողը ձերբակալուած է: Հարցուցի.— Հա՞յ է:

Բժիշկին, հիւանդապահին հեռանալէն ետք անդրադարձայ, որ այլեւս լռած է վիրաւորը: Մօտեցայ եւ տեսայ անշնչացած մարմին մը՝ հինգ տեղէ ծակծկուած գնդակներով: Ո՞վ կրնար ըլլալ այս խորհրդաւոր էակը: Առաւօտեան թերթերէն իմացայ, որ Պաքուի 30.000 Հայերու ջարդարար Պեհմուտ Խան Ջիւանշիրն է եւ ենթարկուած է ահաբեկումի Միսաք Թորլաքեանի կողմէ: Ահաբեկիչը ձերբակալուած է Ֆրանսական ոստիկաններու ձեռքով:

Երեք տարի ետք Փրակայի մէջ է, որ պիտի լսէի մանրամասնութիւնները, Երուանդ Ֆնտքեանի միջոցով: Անգլիական բանակին Պաքու մուտքէն ետք, ջարդարարը ապաստանած է Պոլիս: Թորլաքեան եւ Ֆնտքեան, Դաշնակցութեան որոշումով, հետեւած են անոր: Ջիւանշիր ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ եղբօր գացած է Փըթի Շան: Բաժնուած են դերերը: Թորլաքեան պիտի ահաբեկէ, Երուանդ պիտի ապահովէ փախուստը: Թորլաքեան Ջիւանշիրի պարտէզէն ելքին քանի մը գնակով տապալած է հրէշը եւ ապահով հասած է Երուանդին մօտ: Ապա լսելով Ջիւանշիրի աղաղակները ու մտածելով, որ հրէշը չէ մեռած, վերադարձած ու վերջին գնդակով մը ապահոված է մահը, ճեղքելէ ետք հոն հաւաքուած ամբոխը: Թորլաքեան ձերբակալուած ու անգլիական դատարանը քաշուած է: Ազատելով անցած է Ռումանիա:

Քսան տարի ետք կարդացի այս մանրամասնութիւնները Թորլաքեանի յուշերուն մէջ:

Երուանդ աւարտեց Փրակայի քիմիական ֆաքիւլթէն եւ 1929ին անցաւ Ռումանիա, Փլոյէշթ քաղաքը, քարիւղի գաւառը, որուն տնօրէնն էր Դրօ: Այս վերջնոյն կնքահայրութեամբ ամուսնացաւ Վարդուհիին հետ եւ աղջիկ մը ունեցաւ: Ապա անցաւ Ամերիկա:

Տարիներ ետք, երբ Միացեալ Նահանգներ հաստատուած էր, առիթն ունեցայ այցելելու Ապատան: Պատահաբար ծանօթացայ իր գործակիցներուն, որոնց տուած տեղեկութիւններուն հիման վրայ հաստատեցի, թէ այդ գաղութին մէջ ազգային ու հանրային շինարար աշխատանք մը կատարած է:

Հաւատարիմ կուսակցական մըն էր, առանց երբեք կրքոտ ըլլալու: Գիտէր յարգել ուրիշներուն տեսակէտները: Վերջացնեմ փոքր դրուագով մը, ցոյց տալու համար իր ազնիւ նկարագիրը:

Դէպի Ամերիկա իր ճամբուն վրայ, Պէյրութի մէջ հանդիպեցաւ հին ընկերոջ մը, որ նոր հաստատուած ըլլալով, նիւթական նեղ պայմաններու մէջ կը գտնուէր: Իր ստանալիք թոշակը տրամադրութեանը տակ դրաւ իր ընկերոջ, ըսելով թէ ինք ապահոված էր իր ճամբու ծախքը:

Ֆէտայի մըն էր, որ գիտէր զոհաբերել ամէն տեղ, ամէն առիթով:

Վ. ԿԻՒԼԵՍԵՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԱԼԻԿԻ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Մարալիկի մէջ սկսած են շինարարական լայն ծրագիրներու իրականացման աշխատանքները: Այսպէս, սկսած է Լենին հրապարակի ճարտարապետական համոյթի շինարարութիւնը, որ կը դառնայ աւանի վարչական կեդրոնը:

Շէնքերու կողքին պիտի կառուցուին 600 տեղնոց դահլիճով մշակոյթի պալատ, հանրախանութ, բնակարաններ, ինը յարկանի պանդոկ, համալիրյթ մը՝ որ իր մէջ պիտի ընդգրկէ շարժանկարի սրահ մը, Բ. Աշխարհամարտի զոհերու յուշարձանը եւ այլազան շէնքեր:

×

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԷՊՔ ՄԸ ՍԱՏԱՓԻ ՎՐԱՅ ՓՈՐԱԳՐՈՒԱԾ

Նկարիչ Արամ Ցարութիւնեան սատափի կտորի մը վրայ քանդակած է փորագրութիւն մը, որ կը ներկայացնէ 1827ի դէպքերը, երբ ռուսական զօրքերը գրաւեցին Երեւանի բերդը:

Արուեստագէտին գործերէն աչքի կը զարնէ նաեւ արոյրէ պատրաստուած երկրագունդը, որուն տրամագիծն է 12 միլիմեթր: Անոր վրայ պատկերացուած են բոլոր ցամաքամասերը, ովկիանոսները, ծովերը: Արուեստագէտին աշխատանքի «Գործատուն»ը կը տեղաւորուի ափի մը մէջ. անոր գործիքներն են փոքր շաղափները, խարտոցներ, հատիչներ, փոքր մուրճեր: Արամ Ցարութիւնեան 30 տարուան ընթացքին ստեղծած է աւելի քան 200 ինքնատիպ գործեր:

ԵՐԳԱՀԱՆ Կ. ՕՐԲԵԼԵԱՆ

1943ին, Բաքուէն Երեւան ժամանած նուագախումբի մը մէջ աչքի զարկած է 14 - 15 տարեկան պատանի մը: Դաշնակով եւ ձեռնադաշնակով մասնակցած է նուագախումբին նուագահանդէսին: Անմիջապէս ընդառաջելով հրաւէրի մը՝ մաս կազմած է «Հայաստանի ճազ» նուագախումբին:

Խմբավարութեան ասպարէզին հետեւած է 1949ին: Երկու տարի յաճախած է նաեւ Երեւանի երաժշտանոցը՝ երգահան Եդ. Միրզոյեանի դասարանը: Այդ տարիներուն յօրինած է երաժշտական ստեղծագործութիւններ, ամէնէն ծանօթը՝ լարային քուարթեթը, որ ոսկի շքանշանի արժանացած է Մոսկուայի երիտասարդութեան եւ ուսանողական միջազգային 6րդ փառատօնին մէջ:

Կոստանդին Օրբելեան 22 տարիէ ի վեր ղեկավարն է Հայաստանի ճազի նուագախումբին: Անոր հեղինակութիւններուն մաս կը կազմեն «Անմահութիւն» բեմապարը, «Տօնական նախերգանքը» եւ դեռ վերջերս աւարտած «Զանգեզուր» համանուագ – պոեմը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Շերաթոն Ռոյըլ պանդոկին մէջ, Ցունիսին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Միութեան 68րդ եւ տեղական մասնաճիւղի հիմնադրութեան 21րդ տարեդարձներու նշումը, հովանաւորութեամբ Մ. Նահանգներու Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկ. Աշճեանի: Բացումը ըրած է տեղական մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Մարօ Ֆրանճեան, տալով միութեան գործունէութեան պատկերը: Մոնրէալի մասնաճիւղը ունի 355 անդամուհիներ: Բանախօսած է Շաքէ Մինասեան անդրադառնալով Հ. Օ. Մ.ի առաքելութեան եւ շեշտը դնելով համահայկական ըմբռնողութեան ամրացման վրայ: Փակման իր խօսքին մէջ Մեսրոպ Եպիսկ. պարզած է հայ կնոջ փրկարար առաքելութիւնը մեր կեանքին մէջ:

ՊՈՒՑՈՒՔՏԷՐԷՅԻ (Պոլիս) Ս. Հռիփսիմեաց եկեղեցւոյ մէջ, Ցուլիս 30ին տեղի ունեցած է Ցովհ. Սարկաւագ Այվազեանի քահանայական ձեռնադրութիւնը, հանդիսապետութեամբ Շահան եպիսկ. Սվաճեանի:

Նորընծան վերակոչուեցաւ Միւռոն քհնյ.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կ Ի Զ Ա Կ Է Տ

Քերթուած

Գրեց՝ Վեհանոյշ Թէքեան, Պէյրութ 1978, հրատարակութիւն Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան մշակութային հիմնադրամի ծախքով:

×

ԵՐԵՔ ՕՐ

Քերթուած

Գրեց՝ Արմէն Գէս (Վարդգէս Ֆրանքեան), Նոր Էջ 19, Թեհրան 1978:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

3.

Ներսեհ Զավուշը առաւել, քան դուցէ որեւէ մէկը, լաւ էր պատկերացնում մօտեցող վտանգի մեծութիւնը: Նա քաջատեղեակ էր Թուրքական զինուորական իշխանութեան բնոյթին: Երկրի ներսում նրանք առիւծ են: Ենվեր փաշան ոչինչ չի խնայի իրենց այս ամբոցը լիովին ոչնչացնելու գործում: Թէկուզ տասը դիվիզիա նա կը հանի ռազմաճակատից, երբեք քաղաք դատարկելու, թշնամուն թողնելու գնով, միայն թէ վերջ տայ կաթակնին, միայն թէ կանխուի Հայերի զինուած դիմադրութիւնը: Դա կարող է օրինակ դառնալ այլ գաւառների ու քաղաքների համար:

Ներսեհ Զավուշը խուսափում էր Աղաւնուն հանդիպելուց: Ծանր հարուած էր ստացել աղջիկը: Պէտք է նրան թողնել հանգիստ, ժամանակ տալ, որ նա մոռանայ իր հետ կատարուածը:

Սակայն մի առաւօտ, երբ նա մեն-մենակ դնում էր դէպի ամրութիւնները, անսպասելի հանդիպեց Աղաւնուն: Այլեւս ուշ էր ճամբան թեքելը, ուստի կարծեցեալ ուրախ մօտեցաւ նրան: Աղաւնին գլխի խոնարհումով ողջունեց զօրապետին ու մետաքսի կտորի մը փաթեթ մեկնեց նրան:

— Ի՞նչ է, ուրախանալով որ հանդիպման դժուար կացութիւնը մեղմանում է՝ հարցրեց Ներսեհը:

— Դրօշակ, ասաց աղջիկը: Մենք դրօշակ պիտի ունենանք:

Ներսեհ Զավուշը բաց արեց մետաքսը: «Մենք դրօշակ պիտի ունենանք»: Սակայն ո՞ւմ է պէտք դրօշակը, իսկապէս, պէ՞տք է:

— Շնորհակալութիւն, ասաց նա վերջապէս: Մենա՞կ էք գործել:

— Մենակ:

— Գոհ եմ: Ես թանկ բան եմ ստանում ձեր ձեռքից, Աղաւնի: Ես բախտաւոր եմ:

Աղաւնին հառաչեց:

— Դուք ինձնից կը ստանաք ամէն ինչ, սակայն բախտաւորութիւն՝ հազիւ թէ:

Ներսեհը ըստ երեւոյթին լաւ չհասկացաւ նրա ասածի վերջը: Նա շօշափում էր մետաքսը, նայում ասեղնագործ խաչին: Դրօշակը երկնագոյն էր՝ վրան սպիտակ ու կարմիր ժապաւէն: Նրա ծոպերը ոսկեթել էին: Խաչը դուր չեկաւ զօրապետին: Սակայն երկար նայեց նրան: Իրեն ինչ-որ չափով կաշկանդուած էր զգում. Աղաւնու համար դժուար չէր կռահել, որ նա տառապում է: Սակայն ինչո՞ւ, մի՞թէ իր հետ կատարուածն է այդ տառապանքի պատճառը: Նաեւ նա տեսնում էր, որ Ներսեհն իր հոգեկան վերուվարումը փորձում է թաքցնել, մի բան, որ նրան չէր յաջողւում: Աղաւնին զգում էր նաեւ, որ ինքը շօշափելի մեղք ունի այս զուսպ ու հաւասարակշռուած մարդու առջեւ: Ինքը չկարողացաւ հակառակուել խլամի հաւատն ընդունած հօր կամքին: Թոյլ եղաւ եւ հնազանդուեց, այնինչ պէտք է թոյն խմէր, վերջ տար իր կեանքին: Սակայն, ըստ երեւոյթին կեանքը, ապրելը հզօր բան է: Հնազանդուեց հօրը: «Մեզ համար ամէն ինչ կորած է, աղջիկս, ասում էր հայրը: Այսուհետեւ մի՞թէ միեւնոյնը չէ, թէ ում ձեռքին կը լինես: Այլեւս Հայ չկայ... Ոսկորների հե՞տ պիտի ամուսնանաս»:

Այդ պահին իր՝ Աղաւնու համար ամէն ինչ, նոյնիսկ հայրը, ինքը մեռած էին եւ ինքն իրենը չէր այլեւս: Հայրը լաց ու աղաղակով օրհնեց իրեն ու յանձնեց Քեմալ բէյի մարդկանց՝ Քեմալ բէյի հանրմի եղբօր կինը դառնալու: Փակ կառքով իրեն հասցրին Երզնկա: Հաւատափոխութիւնը կատարուեց նոյն օրը՝ փեսացու բէյի, Քեմալ բէյի ու Զադը Խալիս Ուլու խլամի ներկայութեամբ: Որեւէ առանձին բան չկատարուեց իր հետ: Նոյն անզգայութիւնն էր, որ համակել էր իրեն, երբ օրը ցերեկով, իր աչքի առջեւ չէթէ զօրքն ու ժանդարմական վոհմակները կոտորեցին Զեւկէտի Հայութեանը՝ մինչեւ վերջին ծծկերը: Երանի՛ թէ իրեն ու հօրն էլ սպանէին: Հիմա կը լինէր երկնքի կապոյտ հեռուներում, թեթեւ ու անբիծ, ինչպէս ամպի ծուէն՝ Գոհանամքից էլ վերեւ, վերե՛ւ... Բայց հայրն արդէն ուրացել էր ու իր՝ Աղաւնու առուծախը վճռել: Իրենց ձեռք չտուին: «Այլեւս փրկութեան յոյս մի դնիր քո Աստծու վրայ, աղջիկս, ասում էր հայրը: Պէտք է հնազանդուել ճակատագրի թելադրանքին, որ մեզ համար չէ ու մերը չէ: Ոչ այս է արդար, ոչ այն: Հաւատը սուտ է, միայն շղթայ՝ մարդու վզին: Այսուհետեւ ես ինձ ազատ եմ համարում հաւատի կապանքներից»:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 123)

Այրի Տիկին Էմմա Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Կի Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժեբար Ունճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Կի Նալպանտեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Շուշանիկ Արիստակէսեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Փիլիպպոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճօն Փիլիպպոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր - Փիլիպպոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աչճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պաղտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Փափազեան եւ զաւակները, (Մարսէյլ) Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ամալիա Յակոբեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) ինչպէս նաեւ Ունճեան եւ Գամիւսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, հօրեղբօր, սանիին, փեսային, մօրեղբօր, կնքահօր, քեռայրին եւ խնամիին՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստ. 10, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսսիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գավէզեան ընտանիքը ի յիշատակ իրենց տարաբախտ սիրելի եղբօր՝

Էտուար Գավէզեանի

մահուան Ա. տարելիցին, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 500 ֆր. Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին, 250 ֆր. Կապ. Խաչի Պանէօ-Քաշանի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 500 ֆր. «Յառաջ»ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՇԱՒԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը որոշած է հիմնել հայերէն լեզուի եւ հայոց պատմութեան դասընթացք մը չափահաս երկսեռ պատանիներու համար միայն (ձեւով մը շարունակութիւնը Հայ եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցին)։

Այն ընտանիքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութիւն տալ կրնան դիմել Կապ. Խաչի Շաւիլի քարտուղարուհիին Նազելի Ֆորթիւնի

Հեռաձայն 946 — 03 - 39

Մանրամասնութիւնները յետագային։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3550F

AOUT : du 18 au 31 Août

SEPTEMBRE : du 01 au 14

Octobre : du 06 au 19 Octobre

Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2550F

AOUT : du 11 au 17 Août

Septembre : du 08 au 14 Septembre
du 22 au 28 Septembre

Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre

Novembre : du 17 au 23 Novembre

Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏԵՍԻՆ.— Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նախանձախնդիր Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրակի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեքշաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստուածածին եկեղեցին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ։ Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն։

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հանգիստ։

ՆԻՍ .— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի տօն Սուրբ եկեղեցւոյս եւ ուխտի օր 50-ամեակի առթիւ Նիսի մէջ՝ Շաբաթ 12 Օգոստ. ժամը 15.30ին սկիզբ աղօրհնութեան եւ մատաղի պատրաստութեան։

Կիրակի 13 Օգոստոս ժամը 9.30ին առաւօտեան ժամերգութիւն, 10.10 պատարագ, 11.45 խաղողօրհնէք եւ մատաղօրհնէք։

(Այս արարողութիւնները Փիլմի կ'առնուին հեռատեսիլին կողմէ)

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստոս 13 Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ։

Կը պատարագէ՝ Հոգեւոր Հովիւ ՄԵՍՐՈՊ Քհնյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Պատարագ ժամը 10.30ին։

×

Ծանօթ. Եկեղեցւոյ աւանդական տօնախմբութիւնը եւ մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 8 Հոկտեմբեր Կիրակի օր, մանրամասնութիւն յաջորդով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին, թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առթիւ եկեղեցւոյս մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ տեղի կ'ունենայ 13 Օգոստոս եւ կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէք։ Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ Ս. Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, Ս. Պատարագ 10ին, քարոզ 11.15ին եւ խաղողօրհնէք 11.45ին։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ Լա Սիոթայի հայ գաղութին, թէ 15 Օգոստոսին Ս. Կարապետ մատրան մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ ձեռամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, որ կը նախագահէ նաեւ յետ Ս. Պատարագի խաղողօրհնէքի արարողութեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի (13 Օգոստոս) Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ՝ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ խաղողի օրհնութիւն ու բաշխում։

Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ։ Պատարագ ժամը 10ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

CAMP d'ÉTÉ de la F.R.A. NOR SEROUND

DU 1ER AU 30 AOUT

Thonon-les-Bains

HAUTE SAVOIE

Proximité lac Leman — Ch[illegible] les Alouettes

74500 CHAM[illegible]

Tél. : (50) 71-33-01

FÊTE CHAMPÊTRE

DIMANCHE 13 AOUT

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10
JEUDI
10 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

54րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 14.181 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.181

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ, ՊԵԳԻՆ ԳԱՐԹԸՐԻ ՄՕՏ

—o—

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

Սեպ. 5ին, Քէմփ Տէյվիտի մէջ է, որ հովանաւորութեամբ նախագահ Գար-թըրի, Սատաթ եւ Պեկին նոր հանդիպում մը պիտի ունենան: Այս է գլխաւոր յաջողութիւնը, զոր Սայրըս Վէնս կրցաւ ձեռք ձգել, այս վերջին օրերը մէկէն միւսն երթալով, ձեւ մը գտնելու համար, որպէսզի չխզուի Իսրայէլ - Եգիպտոս ստեղծուած կապը:

Կ'ըսուի թէ այս հանդիպումին նախաձեռնութիւնը Գարթըրի կը պատկանի եւ երեքը համաձայնած են, որովհետեւ «աւելի կարեւոր գործ չկայ քան խաղաղութիւնը»:

Պեկին ալ յայտարարած է «պիտի ըսեմ նախագահ Սատաթի, որ նոյնիսկ երբ Գահիրէէն ամէնէն բուռն յարձակումները կ'ըլլային ինծի դէմ, միշտ սիրոյ եւ յարգանքի զգացում մը ունեցած եմ իրեն հանդէպ, Երուսաղէմ գալու իր նախաձեռնութեան պատճառով»:

Կը մնայ կրկին սպասել եւ տեսնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՌԻ նահանգին մէջ է գլխաւորաբար, որ հրդեհները տարածուեցան առջի օր, վառնդելով բնակելի նոր թաղեր, ուրկէ քանի մը ընտանիքներ ստիպուեցան հեռանալ, մանաւանդ Սէն - Մաքսիմի վիլլաներու նոր թաղը: Հրդեհներու մեծ մասը ոճրային են: Ահագին անտառներ ալ այրած են Քորսիքա: Փտած ամառը աւեր կը գործէ այլ ձեւերով ալ, փոթորիկ, կայծակ, տեղատարափ անձրեւներ մեծ վնասներ պատճառած են:

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին Նախարարը անակնկալ այցելութիւն մը կատարած է Լիբանան եւ տեսնուած նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի հետ «դէպքերու վերջին զարգացման լոյսին տակ քննելու համար Լիբանանի կացութիւնը»:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ արտաքսուած են վեց երիտասարդ Իրաքցիներ, որ արձակուրդի գացած էին:

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ պետութեան ղեկավարը՝ զօր. Մելկար Գասթրո պարտադրուեցաւ իր հրաժարականը տալ իբրեւ հետեւանք պետական հարուածին: Արիւն չէ թափած եւ իշխանութեան գլուխ անցած է զինուորական խմբակ մը: Հոնտուրաս 112.088 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի: Իր գլխաւոր հարստութիւնն է՝ սուրճը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ձախը կը շարունակէ իր ներքին պառակտումին տխուր պատկերը պարզել: Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. դիւանի անդամ մըն է որ չքաշուեցաւ ըսելու թէ այսօր Ձախը իշխանութեան գլուխ կ'ըլլար եթէ չըլլար Ժորժ Մառշէն: Այս վերջինն ալ Ֆապըն առնելով իբրեւ թիրախ, կ'ըսէ թէ - ինչ որ Ֆապը կ'ընէ պարզապէս ցուցադրական ձեւով կանխել է՝ Միթերանը: Այլ խօսքով Միթերան ալ - ի մօտոյ - պիտի մօտենայ Ժիսքարի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ոստիկանական իշխանութիւնները յայտարարած են թէ 201 հոգի որոնք «անհետացած էին» յանկարծ «գտնուեր են» թէեւ չեն ճշդեր թէ ո՞ւր:

ՔՐԻՍԹԻՆԱ ՕՆԱՍԻՍ կրկին իրար կ'անցընէ մամուլը: Հազիւ ամուսնացած եւ մեղրալուսնի գացած իր խորհրդային ամուսինին հետ, Բայգալ լիճի ափին, ամէն բան (եւ ամուսին ալ) մէջ տեղ ձգելով, չորս օր ետք, Յունաստան կ'երթար: Այս առթիւ շատ բաներ կ'ըսուին եւ զանազան բացատրութիւններ կը տրուին: Կարեւոր թուղթեր ստորագրելու գացեր է կ'ըսէ մէկը, կրօնական պսակը կը պատրաստէ, կ'ըսէ ուրիշ մը եւ բամբասող կայ նաեւ որ պիտի ամուսնալուծուի, վասնզի շատ վրդովեր է իմանալով որ իր սիրելի Սերգէյը ՔԱ-ԺԷ-ՊԷի անդամ է եւ թէ հրահանգներ ստացած է այս ամուսնութիւնը «կարգադրելու» որպէսզի ձեռք ձգուի Օնասիսի կայսրութիւնը:

ՃԱՏՐԱԿ

ԿԱՐՊՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

Պակիոյի մէջ, Փիլիպպեան կղզիներ, Յուլիս 16էն ի վեր կը շարունակուի աշխարհի ախոյեանութեան մրցաշարքը: Դէմ դիմաց կը գտնուին, ինչպէս գրած էինք, Անատոլի Կարպով, աշխարհի այժմու ախոյեանը, եւ Վիկտոր Կորչնոյ:

Անատոլի Կարպով իր առաջին յաղթանակը ապահովեց 8րդ խաղին:

Նախորդող եօթը խաղերն ալ ոչ մէկ արդիւնք տուած էին եւ վերջ գտած էին ոչ-ոքի յաղթանակով, այլ խօսքով մրցակիցները հաւասար մնացած էին: Պէտք է դիտել տալ, թէ երկուստեք կը խուսափէին ճակատագրական կացութիւններ ստեղծելէ: Առաւելաբար կը փորձէին հաւասար արդիւնքով վերջացնել խաղերը:

Հինգերորդ խաղին սակայն, Վիկտոր Կորչնոյ կրնար դիւրութեամբ շահիլ խաղը, քանի կիսախաղին՝ իր ձեռքին տակ ունենալով երկու «խենթ»երը,, զօրաւոր ճնշում կը բանեցնէր իր մրցակիցին վրայ: Սակայն երկրորդ կիսախաղին, յաջորդ օրը, աճապարելով երեք կարելիութիւններէն ամէնէն տկարը ընտրեց եւ Կարպով յաջողեցաւ առանց արդիւնքի վերջ տալ խաղին:

8րդ խաղին, Կորչնոյ փորձեց յարձակողականի դիմել: Բացումի 10րդ շարժումին փոխեց իր ռազմավարութիւնը: Կարպով զոհելով կեդրոնէն հետեւակ մը (փիոն), հնարաւորութիւն ունեցաւ վճռական յարձակումի դիմելու: 28րդ շարժումին Կորչնոյ ընդունեցաւ իր պարտութիւնը: 10րդ խաղին բան չփոխուեցաւ:

Յիշեցնենք, որ յաղթական կը հռչակուի ան, որ առաջինը վեց խաղեր կը շահի: Ուրեմն Կարպովի կը մնայ հինգ յաղթանակ եւս ապահովել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յուլիս 31 - Օգս 1

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Բ. ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Սեպտեմբեր 12ին, Երեւանի մէջ բացումը պիտի կատարուի Հայ Արուեստի Միջազգային Բ. գիտական ժողովին: Նախապատրաստական ի՞նչ աշխատանքներ կը կատարուին այս ուղղութեամբ: Արմէնփրէսի թղթակիցին այս հարցումին պատասխանած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ռուբէն Զարեան:

Ռ. Զարեան յիշեցնելէ ետք, թէ Ա. գիտական ժողովը տեղի ունեցած է 1975-ին, Պերկամօ, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնին նախաձեռնութեամբ, յիշելէ ետք Ս. Ղազարի մէջ տեղի ունեցած ժողովը, դիտել տուած է, թէ այդ առիթներով կարեւոր որոշում մը առնուած է, այն է նմանօրինակ հանդիպումներ կազմակերպել չորս տարին անգամ մը:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային առաջարկով տեղի ունենալիք համաժողովը Երեւանի մէջ, պիտի համախմբէ աւելի քան 200 մասնակից, աշխարհի բոլոր անկիւններէն: Ցատկապէս հրաւիրուած են արուեստաբաններ Ֆրանսայէ, Իտալիայէ, Անգլիայէ, Միացեալ Նահանգներէ, Դաշնակցային Գերմանիայէ, Ռումանիայէ, Արեւելեան Գերմանիայէ, Եուկոսլաւիայէ, Հունգարիայէ, Պուլկարիայէ, Յունաստանէ, Լեհաստանէ, Չեխոսլովաքիայէ:

Քննութեան նիւթ պիտի դառնան հինգ հարցեր... Հին Հայաստանի մշակոյթն ու արուեստը, Միջնադարեան ճարտարապետութիւնը, Միջնադարեան մանրանկարչութիւնը, Նոր ժամանակներուն եւ ժամանակակից Հայաստանի հայկական արուեստը եւ Միջնադարեան արուեստը:

Աւելի եւս դարձնելու համար շօշափուած նիւթերուն կարեւորութիւնը, Ռ. Զարեան մատնանշած է առնցմէ մէկ քանին.. Հնագոյն Դուինի արուեստին յուշարձանները, Սիւնիքի ժայռապատկերներուն առանձնայատկութիւնը, Ուրարտական ամրոցներուն պեղումները, Հին Հայաստանի եւ Կեդր. Ասիոյ կապերն ու արուեստներուն ընդհանրական տարրերը, Հին Հայաստանի եւ Պարսկաստանի քաղաքներուն շինութիւնը, Արեւելեան եւ Հնադարեան աւանդութիւնները հին հայկական ճարտարապետութեան մէջ, Հայկական բանահիւսութիւնը եւ ճարտարապետական յուշարձանները, Եւրոպական, բիւզանդական եւ փոքր ասիական ճարտարապետութեանց կապերը, հայկական ճարտարապետական յուշարձանները Խորհրդային Միութեան մէջ եւ անկէ դուրս, Խաչքարերուն արուեստը, Միջնադարեան հայ թատրոնին ակերը, Երաժշտութեան դերքը հայ միջնադարեան մասնագիտական արուեստներուն մէջ, Հայերը բիւզանդական կայսրութեան մէջ, ժամանակակից հայկական գեղանկարչութեան ակերը, Սփիւռքի հայ արուեստը արդի փուլին մէջ եւայլն:

Մասնակիցները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան նոր հրատարակութիւններ: Ռուսերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով Հայկական ճարտարապետական յուշարձաններ գունաւոր ալպանը, Ժամանակակից Թեքնիք մակարդակով, Զարդանախշերուն արուեստը հայկական մանրանկարչութեան մէջ եւ Հայկական մանրանկարչութեան Վասպուրականի դպրոցը պատկերագիրքերը: Մասնակիցները պիտի ծանօթանան նոյնպէս հետեւեալ գիրքերուն.— Հին եւ Միջին դարերու հայ ճարտարապետութիւնը, Ակնարկներ հայ կերպարուեստի պատմութեան, Բնանկարը խորհրդահայ նկարչութեան մէջ, Հայկական դաջանախշերը, Թատրոնը միջնադարեան Հայաստանի մէջ,, Հայաստանի բրուտագործական արուեստը, Ամբերդ, Գոյնը միջադարեան հայ գեղանկարչութեան մէջ, Խրիմի մանրանկարչական դպրոցը, Տաթեւի վանքին որմնանկարները, Ակնարկներ խորհրդահայ ճարտարապետութեան պատմութեան, Թորոս Թորամանեան, Ակնարկներ հայ նկարիչներու մասին, եւ շարք մը այլ գիրքեր:

Գիտական ժողովին առթիւ հինգ մանրանկար դրոշմաթուղթեր հրապարակ պիտի հանուին: Անոնց վրայ պիտի պատկերացուին հին հայկական եւ ժամանակակից ճարտարապետութեան յուշարձաններ: Պիտի կազմակերպուին ցուցահանդէսներ:

Մինչեւ բացումը գիտական ժողովին, պիտի վերաշինուին Գառնիի տաճարին մօտ գտնուող հին բաղնիքն ու հրապարակները:

ՏԽՐՈՒԻՆԻ.-

ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Խոր ցաւով իմացանք, որ Կիրակի իրիկուն, երբ գործի բերմամբ Մարսէյլ կը գտնուէր, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Վռամ - Ժորժ Գույումճեան:

Մեր սիրելի բարեկամը, քանի մը տարի առաջ սրտի տագնապ մր անցուցած էր, բայց միշտ նոյն եռանդով կը շարունակէր իր մասնակցութիւնը բերել մեր ազգային կեանքին: 1977 Ապրիլ 24ի ցոյցին առթիւ ոստիկանութեան կողմէ դատական հետապնդումի ալ ենթարկուած էր: Անցեալ Մայիս 31ին տեղի կ'ունենար դատավարութիւնը, որ կը յետաձգուէր վերամուտին:

Վռամ Գույումճեան վերջերս նաեւ նախագահ ընտրուած էր Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան:

Հրապարակային իր վերջին ելոյթը պիտի ըլլար իր մասնակցութիւնը Ալֆորվիլի Յունիս 10ի, բողոքի տողանցքին ուր եւ խօսք կ'առնէր պարզելու համար Ապրիլեան Եղեռնի իմաստը եւ իր վրդովումը յայտնելու ֆրանսական ոստիկանութեան զսպումին առթիւ:

Ցիսունը նոր թեւակոխած (ծնած է 1925ին); Վռամ Գույումճեան կը պատկանէր Ֆրանսահայ այն գիտակից սերունդին, որ այս ափերուն վրայ, պահեց ու պահպանեց Հայու ոգին եւ զայն կրցաւ փոխանցել իր զաւակներուն:

Ծնած Մարսէյլ, ճակատագիրը այնպէս տնօրինեց, որ նաեւ Մարսէյլի մէջ հրաժեշտ տայ կեանքին:

Մարմինը կը փոխադրուի Փարիզ, ուր տեղի կ'ունենայ յուղարկաւորութիւնը, որու մանրամասնութիւնները կուտանք յաջորդով:

Այս վաղաժամ կորուստին առթիւ, մեր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք իր սրտաբեկ մօր՝ այրի Տիկին Մերոպ Գույումճեանի, որու միակ զաւակն էր, ինչպէս նաեւ իր այրիին եւ զաւակներուն:

ԴԱՒԻԹ ԲԵԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ (1728) 250ԱՄ ԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

17-18րդ ԴԱՐԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԷՋ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐ

Ռուսերու անակնկալ դաւաճանութիւնը, հայ մելիքները իրենց ծրագիրներէն չկրցաւ շեղել տալ: Անոնք՝ ամրացած հայրենի լեռներու վրայ, գիւցազնութեան նոր թուական մը բացին:

Մելիքներն ունէին իրենց սեփական զօրքերը, հարկ էր գտնել նաեւ քաջ եւ հմուտ զօրավար մը այդ բանակները պատերազմի առաջնորդելու. այդ զօրավարը եղաւ Ղարաբաղի զաւակ՝ Դաւիթ Բէկ, որ Ստեփան Շահումեան եռանդուն եւ երիտասարդ գործիչին ջանքերով, եկաւ Վրաստանի արքունիքէն, ուր կը ծառայէր որպէս զօրավար վրաց բանակին:

Ձեռքիս տակ ունիմ «Բազմավէպ»ի հայագիտական մատենադարանի թիւ 12 հատորը, որ այս օրերուս լոյս տեսաւ, խմբագրութեամբ Հ. Սամուէլ վրդ. Արամեանի, «Դաւիթ Բեկ կամ պատմութիւն Ղափանցւոց» տիտղոսը կրող ուրիշ բան չէ եթէ ոչ քննական հրատարակութիւնը Ս. Ղազարի մատենադարանին թիւ 2685 եւ 620 անտիպ ձեռագիրներու, ընդարձակ յառաջաբանով եւ մանրամասն ծանօթագրութիւններով. անզուգական հատոր մը Սիւնեաց ազատագրական շարժումները լաւագոյնս ճանչնալու եւ ուսումնասիրելու համար:

Հոն, 149րդ էջին մէջ, կը կարդամ Ղափանցւոց պատմութեան ժամանակակից հեղինակին վկայութիւնը հայ զօրավարի մասին.

«Եւ ինքն Դաւիթ ազնուական էր, բարեպաշտ, արդարակորով, արիասիրտ, երկայնամիտ խորհրդով, զօրաւոր բանիւք եւ գործովք, տեղեակ գրոց, նախանձայոյզ բարեաց ազգի, եւ վրէժխնդիր վնասակարաց նորա, սոյնպէս եւ ամենայն, հետեւողք իւր. զի իբրեւ ելանէր նա յերկրէն վրաց, առ նա ժողովէին ամենայն ազգ. զօրութեանց յամենայն կողմանց գաւառին, որք լսէին զնմանէ, արք իբրեւ չորեք հարիւրք, որք նեղեալք եւ տառապեալք էին ի դառն ծառայութենէ այլազգեաց, արք՝ որք զանձինս իւրեանց եղեալք էին առ ի ազատ լինելոյ ի լծոյ ծառայութեան այլազգեաց, արք՝ որոց մինն հալածէր զհազարս, եւ երկուքն՝ զբիւրս»:

Ինչպէս կը տեսնուի, ժամանակները հասուն էին ազատագրումի գործն սկսելու, հոգիները պատրաստ պայքարելու, եւ հայ անհատը «հազար այլազգի» դիմագրաւելու: Դաւիթ ժամանակի մարդն էր, գիտակից իր դերին եւ ծանօթ իր ժողովուրդին հոգեբանութեան. զայն համոզելու և մահմետականներուն վրայ վախ ազդելու համար, Թիֆլիզէն դէպի Խափան ճամբուն վրայ, յարձակեցաւ Ղարաչօռլու Թուրք ցեղերուն վրայ եւ հալածեց զանոնք Սիւնեաց աշխարհէն: Դաւիթի անունը փութով տարածուեցաւ եւ իր ծառայութեան մտան անպարտելի Մխիթար սպարապետը, յեղափոխական Աւետիք քահանան եւ Մելիք Փարսադանը, Ստեփան Շահումեան՝ Դաւիթի սիրելին, Թորոս՝ Զավընդուր գաւառի տէրը եւ Պայինդուր զօրավարը:

Դաւիթ անոնց յանձնեց իր փոքրիկ բանակը 7.000ի հասնող, որ Ղարաբաղի հայ գիւղերը պաշտպանէն մահմետական ցեղերու դէմ, ինք ծրագրեց միատարր դարձնել ամբողջ նահանգը, հեռացնելով կեղեքիչ մահմետական ցեղերը, հոն հայկական պետութիւն մը հիմնելու համար. զգալով իրենց սպառնացող վտանգը, անոնցմէ 32 ցեղեր միացած 16.000 հոգինոց բանակով՝ Տաթեւի վանքին մերձակայքը, Դաւիթ բեկի դէմ ելան: Հայոց զօրավարը 400 ընտիր զինուորներ առնելով միայն, քալեց անոնց դէմ, «ի վերայ յարձակեցաւ, յաջ եւ ահեակ կոտորելով խրամատեաց զզօրս նոցա... եւ էառ զամենայն ինչս նոցա՝ զզէն, զսուր, զերիվար և զամենայն աղխս նոցա»: (անդ. էջ 150)

Իր կարգին, Մեղրիի շրջանին մէջ, Մխիթար Սպարապետ Թուրքերը կը հալածէր գիւղերէն:

Դաւիթ ստիպուեցաւ պատերազմիլ նաև դաւանափոխ հայ Մելիքի մը դէմ, Տաթեւի Մելիք Դաւիթը, որ դարձած էր Մելիք Պաղրի. զայն գլխատելէ առաջ, կը գրէ ժամանակակից պատմիչը, Դաւիթ տարաւ զայն Շենհայր գիւղի եկեղեցին եւ հոն տասներկու օր ստիպեց որ կանչէ.

— Լոյսն Լուսաւորչի հաւատոյն, վա՜յ ուրացող մարդոյն:

Այնուհետեւ մահմետական խաները զանազան ատեններով իրենց բախտը փորձեցին Դաւիթի դէմ: Առաջին հարուածն ստացաւ Բաթալի խանը որ 18.000 խուժանային բանակով մը Զավընդուր մտաւ, Թորոս իշխանի երկիրը, ուր 400 հայ կտրիճներ կոտորեցին իր բանակը, սարսափահար փախուստի մատնելով վերապրողները:

Ուրիշ խան մը՝ Ջեւու, որ պատրաստութիւններ կը տեսնէր Դաւիթի դէմ ելլելու, անակնկալի եկաւ երբ ինքզինքը պաշարուած գտաւ իր անառիկ բերդին մէջ. հոն Աւետիք քահանան է որ փայլեցաւ անձնական հերոսութեամբ, յաջողելով գաղտնօրէն պարիսպ բարձրանալ եւ կոտրել պահակները, բանալով բերդին դռները Հայոց բանակին առջեւ: «Եւ յայժմ վայրի զօրքն ամենայն, որք շուրջ էին զբերդաւն, ի պարապէ անտի ի ներքս զեղանէին, եւ սուր ի վերայ եդեալ՝ զամենեսեան զնոսա առ եւեղ սատակէին. եւ ի նմին աւուր ի յամրոցի անդ կոտորեցին ի Թուրքաց արս չորս հազար, եւ ի սոցանէ (Հայոց) մեռան սակաւ ոմանք»: (անդ. էջ 152):

Մեղրիի պատերազմը.- Արաքսի ափին կառուցուած Մեղրին, պաշարուեցաւ 18.000 Թուրք զինուորներէ: Դաւիթ որ Զանգեզուրի մէջ իր Հալիձոր բերդը կը շինէր, 2.000 զինուոր ղրկեց Մեղրեցիներու օգնութեան, Ստեփան Շահումեանի եւ Պայինդուր զօրավարի առաջնորդութեամբ: Մինչ այդ քաղաքին բնակիչները հերոսաբար կը պաշտպանէին իրենց թաղերը: Պայինդուր երեք գունդերու բաժնելով իր բանակը «Զայն տուեալ, խրախոյս բարձին, ի վերայ յարձակեցան՝ յաջմէ եւ յահեկէ զօրացն Թուրքաց, եւ ի վեշտասաներորդ ժամէ աւուրն մինչեւ քսան եւ երեք ժամն՝ ի մէջ առեալ զբազմութիւն զօրացն անօրինացն, հարին կոտորեցին ի նոցանէ աւել քան զմետասան հազար այր, եւ զայլսն ի փախուստ արկին ի յԵրդուար, եւ ձերբակալ արարին զգլխաւոր նոցա՝ զՀաճի Շափին» (անդ. էջ 162):

Դաւիթ բեկ, իր գործակիցներով, երեք տարուան ընթացքին, յաջողեցաւ Թուրք եւ պարսիկ աւազակաբարոյ խաներէ մաքրագործել Փոքր Սիւնիքը (Ղափան) եւ հոն հիմնել անկախ փոքրիկ պետութիւն մը: Սակայն հայ զօրավարին փառքի պսակը պիտի կազմէին Օսմանեան բանակին դէմ տանելիք փառաւոր յաղթանակները:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

(Շար. 2)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՔԱՐԵՐԸ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԵՆ

Գարուն ամսագիրին մէջ, Սերգեյ Մելքումեան, աշխարհագրական գիտութիւններու թեկնածու (տոքթէօր), մանրամասն նկարագրած է Հայաստանի բնական ամէնէն մեծ հարստութիւններէն քարահանքերը՝ բնութագրելով անոնց առանձնայատկութիւնները, ծաւալը եւ օգտակարութիւնը: Յատկապէս գնահատելի է հեղինակին հետապնդած նպատակը: Արդարեւ, ցոյց տուած է, թէ հնարաւոր եւ օգտակար է ճարտարարուեստի մը հաստատումը այս բնական հարստութեան հիման վրայ:

Քարանիւթերը երկրագունդին ամէնէն շատ տարածուած բնական աղբիւրներն են եւ կը կազմեն երկրին կեղեւին աւելի քան 90 տոկոսը: Մինչեւ վերջերս քարը նկատուած է բացառաբար շինանիւթ: Բնագիտական — քիմիագիտական բնոյթի ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ արդիւնաւէտ եւ բազմակողմանի կերպով օգտագործուելու պարագային, քարը կրնայ ծառայել տնտեսութեան բազմաթիւ ճիւղերուն մէջ: Հետեւաբար, քարը դարձած է վառելանիւթին, մետաղին, ջուրին նման եւ այլ բնական հարստութիւններուն համարժէք նիւթ մը:

Արձանագրելէ ետք, թէ հայկական լեռնաշխարհը երկրագունդի այն եզակի շրջաններէն է, ուր քարին ծածկոյթը հաստ շերտերով կը ներկայանայ, յօդուածագիրը մատնանշած է բացայայտ իրողութիւն մը.— քարերու քանի մը տեսակներով Հայաստան միակ աղբիւրը կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան համար:

Ցայսօր արդի Հայաստանի մէջ հաստատուած են երկաթաքարերու (պազալթ) 70 հանքեր, որոնց երկրաբանական պաշարները կը կազմեն աւելի քան 125 միլիառ խորանարդ մեթր: Երկաթաքարերը իրենց բնական վիճակին մէջ կ՚օգտագործուին, յատկապէս իրենց տոկունութեան պատճառով, բնակելի ու հանրային շէնքերու հիմերուն, վարի յարկերուն ձեւաւորումին, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող շէնքերուն, յուշարձաններուն, կամուրջներուն կառուցումին, փողոցներու եւ ճամբաներու ձեւաւորումին համար:

Հայաստանի տնտեսութեան անհրաժեշտ սեւ մետաղները ձեռք կը ձգուին հեռու օտար կեդրոններէ՝ Դոնբաս, Ուրալ եւ այլուր: Ամէն մէկ թոն մետաղին միայն տեղափոխութիւնը 5էն 15 ռուբլի կ՚արժէ: Որով, Հայաստանի համար հեռաւոր շրջաններէն ձեռք ձգուող մետաղին նոյնիսկ մէկ փոքր մասին փոխարինումը ձուլածոյ երկաթաքարով ապահովուած իրերով, յատկապէս, խողովակները, տնտեսական գետնի վրայ, մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

Միւս կողմէ եթէ նկատի առնուի, որ երկաթաքարի ձուլումին համար անհրաժեշտ չեն բարդ գործատուներու կառուցումը, ինչպէս պարագան է մետաղագործութեան համար, ո՛չ ալ հարկ է ունենալ մեծ թիւով աշխատող ձեռքեր, մեծ քանակութեամբ ելեկտրուժ, բարդ սարքեր ու թեքնոլոժի եւայլն, ապա հասկնալի կը դառնայ թէ որքան նպատակայարմար է նման ճարտարարուեստի մը հաստատումը: Կարեւոր է նկատի առնել, որ երկաթաքարի ձուլումին սահմանուած գործատունը իր ծախքերը կը գոցէ 8-9 ամսուան մէջ: Ասիկա եզակի երեւոյթ է արդիւնաբերութեան մէջ:

Տնտեսական գետնի վրայ առաջնակարգ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Երրորդ փլանի վրայ, որ ազգային ինքնութեան մը սահմանումն է, մեր բանաստեղծութիւնը վերջին դար ու կէսին ոչ մէկ աչքառու յաջողութիւն ունեցած է: Բանաստեղծը ու հասարակ արուեստագէտը միակ անհատն է՝ որ յստակ պաշտօն մը չունի մեր կեանքին մէջ, ու ինքն է որ կ՚որոշէ իր պաշտօնը ընկերութեան կառոյցէն ներս: Այս ձեւով, ան թէ ազատ է եւ թէ ալ ահաւոր կերպով պատասխանատու, հարկադրուած ըլլալով իր անձին ռէզոն տ'էթր մը գտնելու, բան մը՝ որ միւսները պատրաստ կը գտնեն երբ կը ծնին: Աւելի յստակ ու խիզախ քան որեւէ անդամ ընկերութեան՝ ան է որ կրնայ տեսնել թաքուն ծալքերը մարդոց կեանքին, ու ընկերութեան ինքնութեան ուրուագիծը: Մանաւանդ՝ ան է որ վաւերական ինքնութեան մը հարցը կը դնէ, կը փորձէ բանաձեւել ու թելադրել իր գործին մէջէն:

Գաղտնիք չէ որ մեզի համար ինքնութեան հարցը կենաց մահու հարց է, Արտասահմանի մէջ: Ամէն գաղութի մէջ տարբեր նկարագիր ունի ան ու դրուած մարդկութեան ընդհանուր գնացքին ու տարածքին՝ կորսուած դատ մըն արդէն, հաւանաբար: Սակայն պէտք չունինք անձնապաստ ըլլալու՝ նոյնիսկ եթէ մահկանացու ենք: Ու ճիշդ ա՛յդ է որ կը թուինք ընել: Արդարեւ, մօտ դարէ մը ի վեր, ինքնագոյութեան, ձրի ու անչէղ խօսքերու գրականութիւն մը իր անդիտակ, երջանիկ ճամբան գտած է ու ստեղծած ամբողջ միթոլոժի մը Հայու ինքնութեան շուրջ: Այս գրականութիւնը, փլիմար Լէբէքի պէս խայտաբղէտ ու ազմկոտ, զանազան կերպարանքներ կ՚առնէ, — տեղ մը հայերէն լեզուի գովեստն է, ուրիշներու մօտ՝ Հայրենիքի կամ Արարատի պանծացումը, Հայոց եկեղեցիին փառաբանանքը, Հայ ժողովուրդի պաշտամունքը, հայ հանճարի, հայ ճակատագրի շուրջ քունը — գլուխը սաղմոսերգութիւն, եւայլն: Անշուշտ մեծ յաջողուածքներ կան այս ամբողջին մէջ, սակայն կասկածէ դուրս է որ մեր մտաւորականութեան լայն զանգուածը վարակուած է հրապարակագրական, կուսակցական ու եկեղեցական հռետորական ոճէն: Փնտռեցէք այս տեսակ գրականութիւն մշակողներէն Զօպանեանի, Դեմիրճեանի, Իսահակեանի, Ժագ Յակոբեանի, Իշխանի, Պօյաճեանի, Վահէ — Վահեանի, Շիրազի ու այլոց գործերուն մէջ՝ մեր հայկական ինքնութեան մասին ի՞նչ իմաստութիւն, ի՞նչ ճշմարտութիւն՝ բանաձեւումի հասած է, ո՞ր չափով մեր բանաստեղծները ու գրագէտները յաջողած են թափանցել երեւոյթներէն անդին ու հասնիլ մեր ժողովուրդի, մեր պատմութեան ու արուեստի թաքուն լծակներուն, զսպանակներուն, — պատասխանի պէտք չկայ: Ճիշդ է որ մեր պատմութիւնը տագնապներու շղթայ մը եղած է, սակայն ներկայ տագնապը կը թուի ամէնէն ճակատագրական օղակը ըլլալ, ու եթէ օր մը Հայութիւնը հալի երթա՛յ՝ մայթերու վրայ թափած Հալէպի իւղի պէս՝ պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը արուեստագէտներո՛ւնը պիտի ըլլայ, որովհետեւ պէտք եղած լրջութեամբ չմօտեցան այս ժողովուրդի հոգեբանական հարցերուն, ու չփորձեցին անոր ինքնութեան տագնապին լուծում մը առաջարկել, գէթ այդ տագնապը յստակօրէն բանաձեւել, առանց տարուելու ամբոխավարներու, եկեղեցականներու հանած ժխորէն:

Վերջապէս, բանաստեղծութիւնը ձեռնարկ մըն է ազատագրութեան, միջոց ու նպատակ նոյն ատեն, որուն շնորհիւ արուեստագէտը ու նաեւ իր գործը ընկալողը՝ կը փախին զանգուածի ու առարկաներու աշխարհին քաշողական ուժէն:

Բանաստեղծութիւն գրելը՝ աղօթելու, երազելու կամ մեռնելու չափ անհատական, մտերիմ արարք մըն է: Նոյն ատեն, ան կրնայ ամէնէն ընկերային, ամենանձնական գործողութիւնը ըլլալ, յեղափոխութեան մը չափ: Մեր ժամանակներուն ու գլխաւորաբար Երրորդ Աշխարհի երկիրներուն մէջ, բանաստեղծը շատ անգամ օրուան իշխանութեան դէմ մաքառող ոգեկան ուժերու խորհրդանշանը դարձած է: Ու ասիկա արկածի արդիւնք չէ:

(Շար. — 6)

տեղ կը գրաւեն տուֆերը: Հայաստանի մէջ, յօդուածագիրին տուեալներով, յայտնաբերուած են տուֆաքարերու 110 հանք, որոնց երկրաբանական ընդհանուր պաշարները կը կազմեն շուրջ 2,5 միլիառ խորանարդ մեթր: Տուֆին բազմապիսի առանձնայատկութիւնները յիշելէ ետք, Ս. Մելքումեան արձանագրած է, թէ Խորհ. Միութեան մէջ յայտնաբերուած տուֆաքարերու պաշարներուն 95 տոկոսը կը գտնուի Հայաստան:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ երբեւ եզակի շինանիւթ օգտակար ըլլալէ զատ, տուֆը մշակուելու պարագային կրնայ հում նիւթ ծառայել ապակիի, զտող - մաքրող նիւթերու, հրակայուն շինութիւններու եւ այլ կարեւոր նիւթերու պատրաստութեան համար: Նոյնիսկ փոշիի ձեւով կրնայ պարարտանիւթ ծառայել:

Ս. Մելքումեանի համար ցաւն այն է, որ այս հարստութիւնը արդիւնաւէտ ձեւով չօգտագործուիր: Իր ներկայացուցած հաշիւներով, Հայաստանի տուֆաքարի հանքերուն մէջ տարեկան աւելի քան 1,7 միլիոն խորանարդ մեթր մնացորդ, այսինքն արդիւնահանուող տուֆին 50 տոկոսէն աւելին մէկ կողմ կը նետուի: Իրականութեան մէջ սակայն ոչ թէ անպէտք թափոն է, այլ բարձրորակ հում նիւթ է շինանիւթերու, այլ տեսակի իրերու արտադրութեան համար: Մնաց որ այդ անպէտք նկատուած կտորները կը ծածկեն մշակելի արգասաբեր հողեր: Ընդհանուր առումով աւելի քան 4.000 հեկտար:

Քարանիւթերէն տնտեսական օգտակարութիւն ունին նաեւ պեռլիտները, որոնց առաւելագոյն պաշարները Խորհ. Միութեան մէջ, կը գտնուին Հայաստան: Փորձերը ցոյց տուած են, որ աւելի քան հարիւր տեսակ արտադրութիւններ կարելի է ձեռք ձգել պեռլիտին մշակումէն, ինչպէս այնքան գործնական լցանիւթերը: Ասոնց հիման վրայ կը պատրաստուին շատ թեթեւ շինարարական կառոյցներ, բազմայարկ շէնքերու շինութեան համար:

Յօդուածագիրին արծարծած գլխաւոր հարցն է, որ պեռլիտին հիման վրայ կարելի է հաստատել ապակիի ճարտարարուեստը: Խնդիրն այն է, որ Հայաստան ապակիի բազմատեսակ հում նիւթ ունենալով հանդերձ, շինարարութեան սահմանուած իր ապակին կը ներածէ Խորհ. Միութեան հեռաւոր շրջաններէն: Ասկէ զատ օտար վայրերէն կը ստանայ ապակիէ ամանները, շիշերուն մեծ մասը: Տնտեսական գետնի վրայ սակայն ձեռնտու չէ, քանի որ տեղափոխութեան ընթացքին ապրանքին 15 - 20 տոկոսը կը փշրի, կը կոտրի: Միւս կողմէ բացասաբար կ'անդրադառնայ շինարարութեան եւ սնունդի արդիւնաբերութեան կարգ մը ճիւղերուն (գինի, քոնեակ, հանքաջուր, կաթ - մածուն եւայլն) կանոնաւոր աշխատանքին վրայ: Պէտք չէ մոռնալ, որ Հայաստանի բուժիչ հանքաջուրերուն մեծ մասը ապարդիւն կերպով կը կորսուի:

Բնութեան այս հարստութեան կորուստը շատ մեծ է եւ դժուար է պատկերացնել ռուբլիներով:

Ս. Մելքումեան հաշիւ ըրած է, որ 1975-ին, Խորհ. Միութեան շրջաններէն Հայաստան ներածուած ապակիին փոխադրութեան ծախքը 4,5 միլիոն ռուբլի եղած է, իսկ ներկայ հնգամեակին ծախքերը պիտի բարձրանան 18 միլիոն ռուբլիի: Առաջարկն է, որ այդ ծախքերուն մէկ մասը օգտագործելու պարագային, կարելի պիտի դառնայ ոչ միայն ստեղծել հանքային ջուրերու զօրաւոր արդիւնաբերութիւն մը, այլեւ հայկական պեռլիտներուն հիման վրայ՝ ապակիէ ամաններու, շիշերու նոյնպէս մեծ արդիւնաբերութիւն մը:

Առաջին անգամ չէ, որ նման օգտակար առաջարկներ կը ներկայացուին: Հայաստան որքան ինքնաբաւ դառնայ իր սեփական արտադրութիւններով, այնքան կը բարձրանայ իր տնտեսական արժէքն ու կարեւորութիւնը: Փափաքելի է, որ փութով իրագործուին այսօրինակ օգտակար ձեռնարկները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՔՈՒԻՐԻՆԱԼԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆԸ

«Երիտասարդ ձայն մը ունի», կ'ըսէ շուրջ յիսուննոց կին մը: «Ինքը, գոնէ, պիտի չգողնայ», կը պնդէ պաշտօնեայ մը: Ուրիշներ, թէ «Իտալիոյ ամէնէն մաքուր մարդն է» «Տեղի պիտի չտայ». «Նոր Յովհաննէս ԻԳ. մըն է»: «Փուփիլինօ»ն, որ Կիրակի առաւօտ կը սպասէ Երեսփոխանական Պալատի դրան առաջ, Հռոմ, չի խնայեր իր գովասանքները հանդէպ մարդուն՝ «որուն միակ յանցանքը իր տարիքն է» (82 տարեկան), այլ խօսքով Սանտրօ Փերթինիի, որ Յուլիս 9ին կը դառնար Իտալիոյ Հանրապետութեան եօթներորդ նախագահը:

Երբ Մոնթեչիթորիոյի պալատին սանդուխներէն կ'իջնէ, ժողովուրդը կը գտնէ զայն, հիացական, «իրապէս կայտառ է». եւ, իբրեւ թէ փաստէր իր երիտասարդութիւնը, Փերթինի ոմանց հետ կը կատակէ, կը խրատէ ուրիշներ, քանի մը մտերմիկ խօսքեր կը փոխանակէ ծայրայեղ ձախ երեսփոխանուհի Լուչիանա Քասթելլինայի հետ, ապա կը մըրմնջէ. «Ի՜նչ բարդ են այս արարողութիւնները: Ձիս բանտ ղրկելու համար փաշիստները շատ աւելի արագ էին»:

Նախագահական իր առաջին ճառը անակնկալ մըն էր. կարճ, կուռ, ոչ հռետորական. «Թող զինարանները պարպուին եւ լեցուին մառանները»: Այսքանը դեռ ոչինչ. Սանտրօ Փերթինի Իտալիոյ Հանրապետութեան առաջին նախագահն է, որ համարձակեցաւ բացէ ի բաց յայտարարել թէ բանուորական շարժումին մաս կը կազմէ, յիշեց անունը Անթոնիօ Կրամշիին՝ «Բանտի իմ անմոռանալի ընկերոջ», եւ որ իբրեւ գիտակից անդրադարձաւ գործադրութեան՝ «Յուսահատութեան տանող այս սարսափելի հիւանդութիւնը», գործաւորներու դժուարութիւններուն, աշխատանքի իրաւունքին, առողջապահութեան, բնակարանին:

Իսկ ահաբեկչութի՞ւնը. «բացարձակապէս տեղի չտալ», կը յայտարարէ Փերթինի, որ Մորոյի խնդրին ատեն արդէն դէմ արտայայտուած էր Կարմիր Ջոկատին հետ որեւէ բանակցութեան. «Ձեմ ուզեր, ըսած էր այն ատեն, երկրորդ անգամ ականատես ըլլալ ժողովրդավարութեան յուղարկաւորութեան»:

Ճիովաննի Լէոնէի փոխանորդը - որ Յունիս 15ին յանկարծ «հրաժարեցաւ», ոչինչով կը նմանի իր նախորդին: Իրապէս որ պարզ, հարազատ բան մը ունի: Սխալ պիտի ըլլար սակայն հետեւցնել ասկէ, թէ միամիտ է: Իրապէս որ վարպետօրէն վարեց նախագահութեան իր թեկնածութիւնը: Նախապէս միացեալ ձախին կողմէ ներկայացուած, բաւական ճարպիկ էր ճիշդ ատենին ետ քաշելու իր թեկնածութիւնը, որպէսզի Տէմոքրիստեանները եւս, նախապէս հակառակորդ, ի վերջոյ համաձայնին «միութեան թեկնածութեան մը շուրջ» (անշուշտ իրենը):

Աւելին, ժողովրդական է ան: Հակաֆաշիստ իր գործունէութիւնը, տասնըհինգ տարիներու բանտարկութիւնը, իր վեց անգամ դատապարտուիլն ու երկու փախուստները իր մասին յարգանք ու հիացում պարտադրած են: Աքսորի շրջանին Փարիզի մէջ թաքսիի վարորդ, ապա որմնադիր Նիսի մէջ, յաջողած էր նոյնիսկ գաղտնի ռատիօկայան մը հաստատել, Մուսոլինիի դէմ ընդդիմադրութիւնը ղեկավարելէ առաջ, Միլան:

Քուիրինալի նոր վարձակալը արդէն իսկ սկսած է խախտել աւանդութիւնները: Կը մերժէր ոստիկաններու շքախումբին ընկերակցութիւնը եւ նախագահական պաշտօնէութեան կը թելադրէր «ձեռքերը պահել մաքուր եւ ծառայել ժողովրդավարութեան»:

Ձայներու 83 առ հարիւրով ընտրուած, Սանտրօ Փերթինի կը վայելէ այսօր համակրանքը ամէնուն, «Շարունակեալ Պայքարի երիտասարդներէն մինչեւ Ազատականները» ինչպէս կը գրէ «Սթամփա» թերթը: Համայնավարները իրենց ակումբներուն վրայ կարմիր դրօշը պարզեցին, տօնելու համար իր ընտրութիւնը. եւ Անտրօ Անիալի, ընկերվարական ղեկավար, կրնայ ըսել. «Փերթինի կ'ուզէ ջնջել իր պաշտօնին արարողական բնոյթը. ի վիճակի է երկիրը հիմնարկութեանց հետ հաշտեցնելու: Պարկեշտ է ան. ընկերվարական է. ծեր է. ապահովութիւն կը ներշնչէ: Յաջողած է տարիքն իսկ դարձնել իրեն ի նպաստ. իւրաքանչիւր իտալացի կը զգայ թէ հանդարտաբարոյ, բայց արթուն մեծ հայրիկ մըն է՝ որ կ'իշխէ Քուիրինալի մէջ:

Ն. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՆԱՏԱՅԻ Համազգայինի Գ. Շրջանային Ներկայացուցչական ժողովը գումարուած է Մոնրէալի մէջ, Շաբաթ 8 եւ Կիրակի 9 Յուլիս 1978ին: Ժողովին իրաւասու ձայնով մասնակցած են Գանատայի չորս մասնաճիւղերու՝ Գեմպրիճի, Թորոնթոյի, Համիլթընի եւ Մոնրէալի ներկայացուցիչները, իսկ խորհրդակցական ձայնով մասնակցած են Արեւելեան Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Վարչութենէն 3 անդամներ եւ Սէնթ Գաթրինզի ու Օթթովայի գաղութներու Համազգային ներկայացուցիչները:

Շրջանային ժողովը քննած է շրջանաւարտ Շրջանային Վարչութեան 1977-1978 տարեշրջանի միամեայ բարոյական եւ նիւթական գործունէութիւնը, ապա զբաղած նոր տարեշրջանի գործունէութեան ծրագրի մշակումով: Ժողովը պարտականութիւն տուած է նորընտիր Վարչութեան՝ աւելի սերտացնել յարաբերութիւնները Ամերիկայի Շրջանային Վարչութեանց, ինչպէս եւ Գանատայի իրենց մասնաճիւղերուն միջեւ: Զարգացնել գիրքի տարածման աշխատանքները, զօրավիգ կանգնիլ այս տարեշրջանին Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմակերպուելիք մշակութային Գ. Համախմբումին, կազմակերպել մշակութային սեմինարներ եւայլն:

Նոր Շրջանային Վարչութեան անդամները ընտրուած են Անդրանիկ Պետրոսեան, Զարեհ Սուրուզեան եւ Ցոմիկ Տէր-Պետրոսեան:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ հրատարակուած է ցանկ մը 200 կազմակերպութիւններու, որոնք Լոս Անճելըսի գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ հսկողութեան տակ պահուած են մինչեւ 1975 թուականը: Ցանկին մէջ են նաեւ անունները Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան: Հոն տեղ կը գրաւեն եկեղեցական կազմակերպութիւններ եւս՝ ինչպէս Սաութըրն Քրիսչըն Քանֆըրնս Զըրչ, Ուքրայնական եկեղեցի, ազգային եկեղեցիներու խորհուրդ, եւայլն: Գալիֆորնիոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան կողմը, այս ուղղութեամբ, պաշտօնական նամակով մը բացատրութիւն պահանջած է Լոս Անճելըսի ոստիկանութենէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԱՀԵՏ

Պարբերական Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան թիւ 3, 1978. խմբագիր Ս. Ք. Զանդու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Նշանածը բարակ - ճկուն տղայ էր, գրեթէ պատանի: Նա պտըտւում էր իր ծնկների շուրջը, աղերսանքով « ժպտա՛, սիրելիս, ժպտա: Ես քեզ համար պատրաստ եմ երակս կտրելու: Միայն ժպտա՛, սիրելիս, ժպտա »:

Չժպտաց: Պահանջեց չմօտենալ իրեն: Փոքրիկ բէյը այդ գիշեր հնազանդ շան նման քնեց իր մահճի ոտքերի տակ: Երեք գիշեր այդպէս: — Չմօտենաս, բէյ: Կ'սպանեմ: Նորից երեք գիշեր այդպէս: Փոքրիկ բէյը համբուրում էր իր կօշիկները: Սակայն իր աչքի առջեւ թուխ - գունատ ու շփոթուած Ներսէհ Ջավուշն էր:

Գիշեր էր: Ո՞րերորդ տառապանքի անժպիտ գիշեր: Փոքրիկ բէյը տանը չէր: Եկաւ ոստիկանապետ Քեմալ բէյը՝ հեւալով, կարծես գող: « Ձեզ ուղարկում եմ Պոլիս, հանը »: Չհարցրեց ինչու, կանգնեց՝ մեկնելու պատրաստ: « Ես կը գամ մէկ ամիս յետոյ, ասաց Քեմալ բէյը: Եւ դու կը հնազանդուես ինձ»: Աղաւնին նորից ոչինչ չասաց: Լուռ ու յամառ նայում էր ոստիկանապետին: Սա մռնչաց.— «Ափսոս եմ համրում ձեզ նման եղնիկը թողնել իմ աներորդի լակոտին: Նա յօշոտել չգիտի »: Աղաւնին գլխով արեց: Բայց դուք մի քիչ հեռու կանգնեցէք ինձնից, բէյ աղա, ձեզնից արեան հոտ է գալիս:

Դրօշակի մետաքսից եւս կարծես արեան հոտ էր գալիս: Աղաւնին սթափուեց մղձաւանջից: Հարցրեց.

— Դուք արեան հոտ զգո՞ւմ էք այդ մետաքսից, զօրապետ: Զգո՞ւմ էք:

— Ես ձեր տագնապն եմ զգում, նաեւ տեսնում, գլուխը բարձրացրեց Ներսէհը: Բայց ի զուր էք դուք տանջւում:

— Եթէ նոյնիսկ ես անարա՞տ չլինեմ:

— Եթէ նոյնիսկ դուք անարատ չլինէք, հաստատեց Ներսէհ Ջավուշը: Ինձ մի յիշեցրէք այն, ինչ մահացու է: Մենք նման չարայլութեան ժամանակ եւ արիւն չունենք: Ապրելը անխորտակելի ուժ է, եւ մենք անզօր ենք նրա առջեւ: Ապրելն աւելի դժուար է, քան մեռնելը:

Աղաւնին նրանից վերցրեց դրօշակը:

— Այս մետաքսն անարատ է, Ներսէհ Ջավուշ, վստահեցէք սրան: Ձեմ խնդրում, այլ պահանջում եմ: Վստահեցէք անարատութեանը:

Աղաւնին գնաց՝ յետեւից տանելով մետաքսի բոյրը: Ոտքերի տակ թաւալւում էր մի գունատ արարած: « Ժպտա՛, սիրելիս, ժպտա »: Աղաւնին սարսռաց:

×

Մերթ անձրեւ է, մերթ մշուշ: Արեւը՝ քիչ, արեւը ժլատ ու խռոված: Դէ, Հայաստան է, Հայոց աշխարհի արեւ: Երբ երեւում է ամպերի արանքից, կարծես ձիւն է մաղւում:

Դիրքերում շոգ չեն զգում: Ոչ ցերեկն են զգում, ոչ էլ արեւը: Իսկ եկեղեցու զանգը հառաչում է իր յաւիտենական ողբը: Դեռ լոյսը չբացուած Տէր Գերասիմը ստուերի պէս, ո՛չ, ուրուականի պէս երեւում է եկեղեցու բակում: Երեսը չի խաչակնքում: Նման բան չի անում նոյնիսկ եկեղեցու դուռը բաց անելիս ու ներս մտնելիս: Բայց եռանդուն է քաշում զանգի տակը: Եւ զանգի ղօղանջը հասնում է հեռուները: Հասնում է աշխարհի ականջին ու ետ դառնում՝ դատարկաձեռն: Ետ է դառնում՝ հայրենի քարերի վրայ փշրուելու, վերջանալու: Ոչ ոք Կաթակնում հաւաքուածներից չի էլ մտածում ժողովել այդ փշրուած նշխարհները: Այլ բան են հաւաքում՝ հաց եւ ուժ եւ երկաթի ու արճճի կտորներ: Նրանց նշխարը հիմա դրանք են՝ հացը, արճիճը, նաեւ ուժը՝ ապրելու, դիմադրելու ուժը: Իսկ զանգի ղօղանջը, որ մեռոն է, իրենց պէտք չէ: Զանգն էլ չի պէտք, եկեղեցին էլ:

Ներսէհ Ջավուշը Տէր Գերասիմին ասաց, որ պէտք է կոչ-նամակ գրել:

— Ո՞ւմ հասցէ այդ կոչ - նամակը, հարցրեց Տէր Գերասիմը:

— Մեր հարեւաններին:

— Թուրքերի՞ն:

— Թուրք գիւղացիներին:

Կանգնած էին զանգակատանը՝ ցածում: Աղաւնիներ խլրտացին զանգակատան քարէ ծոցերում: Երկու ճերմակ փետուր ընկան սալերի վրայ: Տէր Գերասիմը սարսռաց՝ Աստծոյ կամքն է, ահա գրիչ փետուրներ ուղարկեց, թէեւ ինքը ունի, նաեւ մելան ունի, նաեւ... Այլ բան չունի: Հեղինէն չկայ... Չկա՛յ:

— Գրե՛նք: Օգտակարն ես մտածում, զօրապետ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 124)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արամ Տէտէեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէտէեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ մեծմօր՝

ԳԵՂՈՒՀԻ ՏԷՏԷԵԱՆԻ
(ծնեալ Թագըմճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Օգոստ. 13, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԷԼՑՈՆԹԷՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՍ. 14, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Հայկական խնամուած յայտագիր

Ճոխ պիւֆէ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նորոգ հանգուցեալ Միհրան Մըըրլեանի յիշատակին Սելթեկեան ընտանիքը 20 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար - Օտտոյի Թաղական խոր. հուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Յակոբ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէրտէրեան 100, Վարդուհի Տէրտէրեանի մահուան առթիւ Տէրտէրեան ընտանիք 150, Գրիգոր Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Յովհաննէսեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, մի ոմն, Արտաշ Տէրտէրեան, Շալճեան ընտանիք 50 ական, Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան 20, Աշխէն Պօղոսեանի Թաղման առթիւ Տէր - Զաքարեան ընտանիք, Տարօնի Հայրենակցական Միութիւն 100ական, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Վարդանեան, Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութեան ընկերուհիներ, Տիկին Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան 50, Տէր եւ Տիկին Մուշեղեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան, Զարուհի Քէշիշեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Միրոյեան, Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղ 20ական, Պօղոսեան ընտանիք 200, Մշակոյթի Տան Օժանդակ Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թասլաքեան, Այրի Տիկին Անոյշ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան, Դերենիկ Մկրտիչեան, Շալճեան ընտանիք 50ական, Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան 30 ֆրանք:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

ՏԷՍԻՆ.- Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նախանձախնդիր Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրակի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ .- ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեքշաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ: Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն:

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հանգիստ:

ՆԻՍ .- Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի տօն Սուրբ եկեղեցւոյս եւ ուխտի օր 50-ամեակի առթիւ Նիսի մէջ՝ Շաբաթ 12 Օգոստ. ժամը 15.30ին սկիզբ աղօրհնութեան եւ մատաղի պատրաստութեան:

Կիրակի 13 Օգոստոս ժամը 9.30ին առաւօտեան ժամերգութիւն, 10.10 պատարագ, 11.45 խաղողօրհնէք եւ մատաղօրհնէք:

(Այս արարողութիւնները ֆիլմի կ'առնուին հեռատեսիլին կողմէ)

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստոս 13 Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին
Պատարագ ժամը 10ին
Քարոզ ժամը 11.30ին
Խաղողի օրհնութիւն ժամը 12ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ:

Կը պատարագէ՝ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՋԵԱՆ

Յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Պատարագ ժամը 10.30ին:

×

Ծամօթ. Եկեղեցւոյ աւանդական տօնախմբութիւնը եւ մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 8 Հոկտեմբեր Կիրակի օր, մանրամասնութիւն յաջորդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ մերազն ժողովուրդին, թէ Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ եկեղեցւոյս մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ տեղի կ'ունենայ 13 Օգոստոս եւ կը կատարուի աւանդական խաղողօրհնէք: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ Ս. Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, Ս. Պատարագ 10ին, քարոզ 11.15ին եւ Խաղողօրհնէք 11.45ին:

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ Լա Սիոթայի հայ գաղութին, թէ 15 Օգոստոսին Ս. Կարապետ մատրան մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ ձեռամբ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի, որ կը նախագահէ նաեւ յետ Ս. Պատարագի խաղողօրհնէքի արարողութեան:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի (13 Օգոստոս) Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ՝ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ խաղողի օրհնութիւն ու բաշխում:

Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ: Պատարագ ժամը 10ին:

ՆՈՒԷՐ

Վարդան Պանդիկեան իր ութսունհինգամեայ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան 250 ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 250 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հենրիկ Ղամբարեան կը փնտռէ իր հայրը Աշոտ, որ ծնած է 1909ին կամ 1910ին: Իր կնոջ անունն է Վարսիկ, ծնած 1914ին եւ մեռած 1969ին: Ունեցած է երեք զաւակ. Հրանտ ծնած 1934ին, Ցուլետա ծնած 1937ին եւ Հենրիկ ծնած 1940ին:

Հենրիկի հասցէն է.
Կիրովական Միասնիկեան փողոց 3 փակուղի տուն թիւ 3
Հայաստան

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ 1978Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

զանազան ուղեգիծերով՝ Լենինգրադ — Մոսկուա — Երեւան կամ Մոսկուա — Թիֆլիզ — Երեւան

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Երթուղարձ օդանաւով «Արմենիա» կամ «Անի» պանդոկները, Ա. կարգի սպասարկութեամբ

Գին՝ 3150 ֆր. Սեպտ. — 2800 Հոկտ.

2800՝ Հոկտեմբեր

Մեկնում Մարսէյլէն Սեպտեմբերին

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ *դիմել* Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55

Վալանս՝ *դիմել* Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ *դիմել* Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Métro Chemin Vert

Réservation : 887-31-24

Ouvert tous les jours sauf le Dimanche

ouvert en juillet et août

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11
VENDREDI
11 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 230 Ֆ.	Վեցամսեայ	125 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 260 Ֆ.	հատը	1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F
54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.182
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.182

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆՈԹՐ - ՏԱՄԻ Մայր Տաճարին մէջ, Չորեքշաբթի իրիկուն հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պատարագ մատոյց կարդինալ Մարթի, ի յիշատակ Պաւլոս, որ նոյն ժամուն Հռոմ կը փոխադրուէր: Արարողութեան ներկայ էին Հանրապետութեան նախագահը, նախարարապետը, կառավարական անդամներ: Ֆրանսայի Հայ կաթողիկէ եկեղեցին պաշտօնապէս կը ներկայացնէր էկզարքը՝ Գրիգոր եպիսկ. Կապրոյեան: Ներկայ էր նաեւ Գամբըչիի կաթողիկէ առաջնորդը՝ Գրիգոր եպիսկ. Այվազեան:

Պաշտօնական անձնաւորութեանց կարգին էին նաեւ այլ կրօնքներու բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ ինչպէս ռաբբունապետը, մահմետականներու կրօնապը: Ներկայ էին նաեւ ոչ-կաթողիկէ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ: Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ալ հրաւիրուած էր եւ արարողութեան ներկայ եղաւ Գիւտ. եպս. Նագդաշեան: (Այս մասին, առանձին հաղորդագրութիւն մը կը հրատարակենք մեր վաղուան թիւով):

ՀԱՑԻՆ գինը «ազատագրուեցաւ» Ֆրանսայի մէջ եւ Շաբաթ օրուընէ սկսեալ բոլոր հացագործները ազատ են իրենց ուզած գինը որոշելու: 1791էն ի վեր է որ հացին գինը կ'որոշէր պետութիւնը եւ քիչ մը թաքուն բան մըն էր, որուն ոչ ոք կրնայ դպչիլ: Հացագործները գոհ են: Որովհետեւ մրցակցութիւն կը ստեղծուի եւ լաւագոյն մատակարարութիւն մը թոյլ կուտայ որ աշխատավարձքերը աւելնան եւ արհեստին աւելի շատ թեկնածու ըլլան: Ներկայիս շատ ցած աշխատավարձքի փոխարէն է որ հացագործ - բանուորը շաբաթը մինչեւ 55–58 ժամ կ'աշխատի եւ գիշերը...:

«ԵՐԿՆՔԻ ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ» որոշեցին կրկին ձեռնարկել փութկոտութեան գործադուլին Օգս. 12էն 16, այսինքն այն շաբաթավերջին, ուր ամէնէն շատ ճամբորդ կայ: Թէ այս կացութենէն ոչ կառավարութիւնը կը տառապի, ոչ ալ ոեւէ դրամատէր, ամէն մարդ գիտէ ու նաեւ էր - Ֆրանսի պաշտօնէութիւնը բայց եւ այնպէս կը թուի թէ ուրիշ ելք չկայ: Արդէն սենտիքաներու պատուիրակները դոհ չէին իրենց հանդիպումէն Նախարարին հետ եւ անմիջապէս հրահանգ տուին գործադուլի: Նախարարը զարմացած է եւ ընջած այն երկրորդ հանդիպումը, որ նախատեսուած էր եւ կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ որոշած է դէմ դնել կացութեան յեղաշրջման: Խուճապը անխուսափելի կը նկատուի Փարիզի երեք օդակայաններուն մէջ:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷԻ համար Ռ. Ֆապր արդէն իսկ նախարարի պէս բան մըն է եւ ամէն պարագայի մէջ՝ մեծամասնութեան անդամ: Համայնավար պարագլուխը հեռատեսիլէն, բառերը չծամեց: Ա-ըսէ է անշուշտ իրեն համար, որ շարքերը փորձէ համոզել թէ «տեսաք թէ ո՞վ է ձախին դաւաճանը»: Ձախ - Արմատականները դեռ չէն արտաքսած Ֆապրը եւ միայն սկզբունքի դիտողութիւն մը արձանագրած են բայց վտարումը հաւանական է:

ԼՈՒԱՌԷՆ վեր, Լուառէն վար, Ֆրանսայի օդային սահմանն է եւ վերը որեւէ բարելաւում չի նախատեսուիր: Օդերեւութաբանութեան մասնագէտ մըն ալ, որ լաւատես է, ինչպէս կը թուի, անձրեւ կը նախատեսէ մինչեւ Սեպ. 15: Փարիզ երբեք այսքան քիչ արեւ չէր տեսած, այս եղանակին, 1933էն ի վեր:

ԻՏԱԼԻԱ

«ԻՆ ՖՈՌՄԱ ՍԵՄՓԼԻՉԷ» Հռոմ հասաւ Պաւլոսի դագաղը եւ մինչեւ Շաբաթ ցուցադրուած կը մնայ Ս. Պետրոս: Ժամը 18ին է որ թափօրը ճամբայ ելաւ Քասթելկանտոլֆոյի ամարանոցէն դէպի Վատիկան: Թափօրը յառաջացաւ դանդաղ ու պարզութեամբ (Ին Ֆոռմա Սեմփլիչէ) եւ չկային անցեալի հանդիսաւորութիւնները: Ֆիկառօի աշխատակիցը կ'ըսէ թէ կարելի էր ակնկալել աղօթքներու համար որ թափօրը պահմը կենար այն վայրը, որ կը կրէ «Քուօ Վատիս Տոմինէ» (յո՞ երթաս, Տէ'ր) անունը բայց այդ վայրին ալ այսօր էանսի վաճառատուն մըն է եւ ամառուան ճաշարան: Ցուղարկաւորութեան, Ֆրանսան պիտի ներկայացնէ Արտաքին Նախարարը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԼԻԶՊՈՆԻ տագնապը առայժմ լուծուած է: Նախագահ Էանէս անկախ արհեստագէտ մը նշանակեց յաջորդելու համար Սոարէսի՝ Ալֆրետօ Նոպրէ Տա Քոսթա:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յուլիս 31 - Օգս 1

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Երեւանի պատանեկան երեք խումբեր իրենց արձանագրած յաջողութիւններուն շնորհիւ պիտի մասնակցին «Կաշիէ գնդակ» անունով ծանօթ համամիութենական մրցաշարքին:

Այդ խումբերն են.Ա— Լուսաշողը (1967–68 ծնածներ), Մասիսը (1965 - 66 ծնածներ) եւ Արեւիկը (1963 - 64 ծնածներ):

×

ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայի մէջ առանձին հատորով մը լոյս տեսած են Սարմէնի բանաստեղծութիւնները: Խորագիրն է՝ Լիրիկա: Զետեղուած են առաւել ինքնատիպ քերթուածները: Յառաջաբանը գրած է Հրանտ Մարտիրոսեան:

Քրտերէնով եւ Լորկէ խորագիրով լոյս տեսած է հաւաքածոյ մը՝ նուիրուած Հայաստանի գրագէտներուն գործերուն: Տեղ գտած հեղինակներն են Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Ակսել Բակունց, Հ. Քոչար, Վ. Անանեան, Մ. Արմէն: Թարգմանութիւնները կատարած է Ադիթէ Խուդօ:

Նոր նշանակումներ

Օգոստոս 4ի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը հրատարակած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան երկու հրամանագիրներ, որոնցմով կը հաղորդէ որ Նախարարաց Խորհուրդի Նախագահի տեղակալ նշանակուած է Վլադիմիր Մէհրանի Մովսիսեան եւ Նախարարաց Խորհուրդի «զաղփիկացման» գլխաւոր վարչութեան պետ՝ Ստեփան Գրիգորի Մութաֆեան:

Անցեալին արձակ թարգմանութիւններ կատարած էր Յովհ. Թումանեանի երկերէն:

×

Վ. ՏԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վահան Տէրեանի ծննդավայրին մէջ, Վրաստանի Գանձա գիւղը, Բոգդանովկա շրջան, ամէն տարուան նման այս տարի եւս յիշատակուած է Տէրեանի օրը: Բանաստեղծին աղջիկէն՝ Նուարդ Տէրեանէն եւ թոռէն՝ Գրիգոր Էմին - Տէրեանէն զատ ներկայ գտնուած են Աղասի, Անահիտ Սահինեան, Զօրայր Խալափեան եւ ուրիշներ, իբրեւ անդամներ Հայաստանի Գրողներու պատուիրակութեան:

×

ԵՐԱԽԱՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ

Արտասահմանի հայ գաղութներէն աւելի քան 200 երախաներ Երեւան պիտի ժամանեն: Մէկ ամիս պիտի հանգստանան Ծաղկաձոր, Հանքաւան եւ Կիրովական կայաններուն մէջ:

Ժամանող երախաները յաջող թուանշաններ ստացած են հայերէնի, գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան դասերուն մէջ: Այս պատճառով ալ հրաւիրուած են ճամբարները:

×

ՆՈՐ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Բացումը կատարուած է նոր յուշարձանի մը, Փամբակ գետահովիտին մէջ: 1804ին ճակատամարտ մը տեղի ունեցած է այս վայրին մէջ արշաւող ռուսական ուժերուն եւ Պարսիկներուն միջեւ: Ռուս զինուորներ մեռած են:

Յուշարձանը պատրաստած է ճարտարապետ Գ. Աղաբաբեան եւ կը գրաւէ մօտ ութ հեկտար տարածութիւն:

Բացումին ներկայ գտնուած է Կարէն Դեմիրճեան:

×

ՋԵՐՄՈՑԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ջմեռը բնակչութեան բանջարեղէնը ապահովելու համար զարկ տրուած է ջերմոցի տնտեսութեան: Ասոնք ապակիով ծածկուած տարածութիւններ են, աշխատանքները մեքենայացուցած են: Նրման բանջարանոցներ հաստատուած են Կիրովական, Դիլիջան, Աբովեան, Ղափան, Էջմիածին եւ Մասիս: Ընդհանուր տարածութիւնը ներկայիս մօտ 50 հեկտար է: Այս աշնան 12 հեկտար եւս պիտի աւելնայ Արամուս գիւղին բանջարանոցով, Աբովեան շրջանը:

Մեծ աշխատանք կատարուած է բերքը աւելցնելու համար: Միջին հաշուով մէկ քառակուսի մեթրէն ձեռք կը ձգուի մինչեւ 19 - 20 քիլօ վարունգ, 10 քիլօ լոլիկ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԸՍԵԼ ԻՆՉ՛ ՈՐ ՊԱՏԱՀԱԾ Է ՈՒ ՄՏՔԵՐ ՊՂՏՈՐԵԼ

Գաղտնիք չէ որ Արեւելեան կողմն աշխարհի անիմաստ եւ անհասկնալի ձգտում մը կայ ամէն ինչ գաղտնի պահելու, սովորական պատահարներն իսկ քօղարկելու: Նման քաղաքականութիւն անիմաստէն ալ անդին անցած բան մըն է, որմէ ի՞նչ օգուտ կը քաղէ համայնավար վարչակարգ մը, այս ալ ուրիշ գաղտնիք մըն է մեզի համար: Այս խորհրդածութիւններուն մղուեցանք կրկին, այս օրերս, երբ ստացանք Օգս. 5ի եւ 6ի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը: Ահա թէ ի՛նչ կը կարդանք, նախ Օգս. 5ի թիւին առաջին էջը, ուր լոյս տեսած է սա խորհրդաւոր եւ անորոշ ցաւակցականը...

« Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմը, հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը եւ հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհուրդը խոր ցաւակցութիւն են յայտնում Երեւանի քաղաքի Միասնիկեան շրջանում ս/թ Օգոստոսի 1ին տեղի ունեցած դժբախտ դէպքի հետեւանքով իրենց պաշտօնէական պարտականութիւնները կատարելու ժամանակ զոհուած ընկերների ընտանիքներին եւ մերձաւորներին»

×

Ասկէ կը պարզուի (եթէ կարելի է այս բանաձեւումը գործածել) որ բան մը (ի՞նչ) պատահած է Միասնիկեան շրջանը եւ մարդիկ մեռած են: Ինչո՞ւ չըսել թէ ի՞նչ պատահած է, քանի՞ հոգի մեռած է և ի՞նչ պայմաններու մէջ: Երեւանեան օրաթերթը նոյն թիւին, գ. էջը ուրիշ լուր մը կը հրատարակէ.. «42 տարեկանին մեր շարքերից հեռացաւ կուսակցութեան հաւատարիմ սան, սովետական ապարատի անխոնջ աշխատող, ժողովրդական դեպուտատների Երեւանի Միասնիկեանի շրջսովետի գործկոմի նախագահ ձոն Հայկի Խաչատրեանը»

Ցաջորդ թիւին (Օգոստ. 6) կրկին երրորդ էջը կայ տխրունի մը եւս: Այս անգամ կը յայտնուի որ «Ստեղծագործական ուժերի ծաղկման շրջանում կեանքից հեռացաւ ՀԿԿ. Միասնիկեանի շրջկոմի քարտուղար, Հ. Կ. Կ. Երեւանի կազմակերպութեան վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամ, ժողովրդական դեպուտատների շրջանային սովետի դեպուտատ վերժինէ Շաւարշի Շահինեանը»: Կը պարզուի թէ ծնած էր 1946ին, ուրեմն 32 տարեկան:

Այս վերջին երկու մահերու լուրը կրնայ որեւէ կապ չունենալ առաջին էջի ցաւակցականին հետ: Մէկ կէտ կայ միայն որ բոլորին կը վերաբերի «Միասնիկեան շրջանն է» եւ չենք կարծեր, որ յանկարծ համաճարակ մը ծագած ըլլայ հոն:

Փոխանակ մտքեր պղտորելու, սարսափելու մարդոց որ Հայաստանէն վերադարձող ճամբորդներու եռեւէն վազեն, եւ բռի - բսաւներ ժողվեն, որոնք հաւանաբար ալ ճշմարտութեան չհամապատասխանեն, աւելի լաւ չըլլա՞ր ըսել թէ ի՞նչ պատահած է Օգս. 1ին, Միասնիկեանի շրջանը:

Ի վերջոյ բան մը կայ, շատ բնական ու յստակ՝ ինչ կը վերաբերի մեզի՛, Հայերուս, անկախ բոլոր վարչակարգերէն, մեզ կը շահագրգռէ մեր Հայրենիքը, իր սեւով եւ ճերմակով, իր ուրախութիւններով ու իր հոգերով: Եթէ իր վերելքը մեր հպարտութիւնն է, իր հոգերն ալ մե՛ր հոգերն են: Ու Հայու մեր արդար իրաւունքն է գիտնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ մեր Հայրենիքին մէջ:

ԴԱՒԻԹ ԲԵԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ (1728) 250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

17-18րդ ԴԱՐԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԴԱՒԻԹԻ ԴԷՄ

Ռուս բանակին ներկայութիւնը Կուր գետի ափերուն, անխուսափելի պիտի դարձնէր ռուս-թուրք առաջին բախումը, եթէ Ֆրանսան՝ Թուրքին վաղեմի դաշնակիցը, չմիջամտէր, որուն հետեւանքով երկու կողմերը համաձայնեցան 1724ի դաշնագրով ուր կ'ըսուէր թէ մինչեւ Կուր պիտի մնային ռուսական իշխանութեան տակ, եւ անկէց հարաւ՝ Թուրքերուն: Մեծն Պետրոս նոյնիսկ ջանաց համոզել Հայերը որ լքեն իրենց հայրենիքը եւ գաղթեն դէպի ռուսական բաժին՝ Դէրպէնտ եւ Պաքու, ուր կարիք կար աշխատող բազուկներու...:

Համաձայն այս դաշնագրին, երկու կողմերը զէնքով պիտի գրաւէին իրենց ինկած բաժինները:

Երեւան, եւ Դաշտային Հայաստանը որ մաս կը կազմէին Պարսից իշխանութեան, առանց մեծ դժուարութիւններու ինկան օսմանեան լուծին տակ. ապա Սարը Մուսթաֆա փաշա, անցած օսմանեան բանակին գլուխը, քալեց Սիւնիքի վրայ, հրաման ղրկելով Դաւիթ Բեկին գալ եւ հպատակիլ Սուլթանին:

Հայ հերոսը բացարձակապէս մերժեց զէնքերը վար դնել:

1726 Սեպտեմբեր ամսուն, Թուրք զօրավարը 70·000ի հասնող բանակով մը, զինուած թնդանօթներով, հրացաններով եւ սուրերով, եկաւ պաշարեց Դաւիթի նորակառոյց բերդը՝ Հալիձոր:

Հայ զինուորներէն շատեր, տեսնելով թշնամի ահաւոր բազմութիւնը, սարսափած՝ խոյս տուին. Դաւիթ մնաց իր հաւատարիմներով Մխիթար Սպարապետ, Աւետիք Քահանայ, Մելիք Փարսադան, Ստեփան Շահումեան, Պայինդուր զօրավարը՝ 350 զինուորներով, եւ մինչեւ վերջին շունչը դէմ դրաւ օսմանեան բանակին որ Հալիձորը պաշարած եւ ամէն կողմէ ամրակոծած էր: Հայոց յաղթանակը կատարեալ եղաւ, երբ Մխիթար Սպարապետ եւ Աւետիք քահանայ, 300 զինուորներով յանկարծակի յարձակեցան թշնամի բանակին վրայ, այնպիսի չփոթութիւն մը ձգելով անոնց շարքերուն մէջ, որ այլեւս դիմադրութիւնը անկարելի էր: Փախուստը ընդհանուր եղաւ, ինչպէս նաեւ հետապնդումը երկար եւ անգութ. «Իսկ սոքա (Հայերը) եւ որք մնացեալք էին ի բերդ անդր՝ համարձակ ի վերայ յարձակէին, հասանէին հարկանէին, զբազումս առ եւեղ սատակէին, եւ զայլս խոյս եւ վիրաւորս հալածականս առնէին անդր, մինչեւ ոչ թողուլ ի նոցանէ երկու ի միասին. եւ ի նմին աւուր անկան անդ ի բանակէ օսմանցւոց երեքտասան հազար այր պատերազմող, եւ ի սոցանէ յոյժ սակաւ ոմանք...» եւ առին ի նոցանէ յաւուրն յայնմիկ 148 դրօշակ, եւ զայլ ամենայն կապուտ կողոպուտ բանակի նոցա»: (անդ. էջ 170):

ՄԵՂՐԻԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Օսմանեան բանակը 13·000 մեռեալ եւ 148 դրօշակ ձգելէ վերջ Հալիձորի բերդին շուրջը, ասդին – անդին ցրուեցաւ, իսկ Մեղրի քաղաքն ապաստանածներու թիւը, քանի մը օրուան մէջ հասաւ 22 հազարի:

Դաւիթ անոնց դէմ ղրկեց Մխիթար Սպարապետն ու Աւետիք քահանան 166 զինուորներով, որոնք մտան Մեղրիի այգեստանները, ուր ապաստանած էին նաեւ բազմաթիւ Հայեր: Մինչ փոքրիկ բանակը կը բռնէր բոլոր կիրճերն ու կարեւոր անցքերը: Աւետիք քահանայ, խումբ մը զինակիցներով, գիւղացիի տարազով մտաւ քաղաք լուր տարածելով թէ Դաւիթի բանակը Այգեստաններն եկած է. Թուրքերը զինուած դուրս խոյացան եւ շուտով երկու սուրի մէջ բռնուած խառնաշփոթ փախուստի դիմեցին դէպի Արաքսի ափերը ուր փակ գտնելով փախուստի ճամբաները «նեղեցան յոյժ՝ զի պաշարեալ մնացին յամենայն կողմանց, եւ ստիպեցան անցանել զգետն Երասխ. այլ սոքա (Հայերը) ի վերայ հասին նոցա, զբազումս առ եւեղ սատակեցին եւ զայլ բազումս ի գետն հեղձուցին»: (անդ. էջ 172):

ՀԱԼԻՁՈՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Սարը Մուսթաֆա փաշա, կատղած բուռ մը Հայերու քաջագործութիւններէն, վճռեց ամէն գնով Հալիձորը գրաւել ու կործանել: Նոր բանակ մը կազմեց, հաւաքելով բազմաթիւ տեղացի զինուորներ, որոնց մէջ կային նաեւ Ագուլիսի Հայեր. եկաւ կրկին պաշարեց Դաւիթի բոյնը:

Գունագեղ վրաններ, անթիւ ձիեր եւ պատերազմական մեքենաներ բռնած էին Հալիձորը շրջապատող դաշտերն ու լեռները: Դաւիթ անակնկալ յարձակումի մը մասին կը խորհէր, բայց իր զօրավարներուն մէջ անհամաձայնութիւն ինկած էր, սին պատճառներու համար: Դաւիթ չվհատեցաւ. գիտէր թէ Թուրքերը էգ ձիեր չեն գործածեր. Հաւաքեց բերդին մէջ գտնուած վաթսունի մօտ էգ ձիեր, եւ գիշերուան մութին զանոնք արձակեց դէպի Թուրք բանակ, ուր արուները կատաղութեամբ փրցուցին իրենց ոտնակապերը եւ աքացիներով սպաննեցին շատ մը պահապաններ. երբ կատարեալ շփոթութիւն տիրեց Օսմանեան բանակին մէջ, Դաւիթ, իր քաջերով, գիշերանց յարձակեցաւ, կոտորեց ու ցրուեց թշնամիին զօրքը:

ԴԱՒԻԹ՝ ԻՇԽԱՆԱՑ ԻՇԽԱՆ

Այս փայլուն յաղթանակէն վերջ, Դաւիթ առաջարկեց Պարսից Շահին, դաշնակցիլ իրեն հետ ընդդէմ Թուրքերու. Շահը ոչ միայն ուրախութեամբ ընդունեցաւ այլ զինք կարգեց իշխանաց իշխան, Սիւնիքէն, Կուր գետ եւ արտօնեց որ իր անունով դրամ կոխէ, պատուիրելով շրջանի պարսիկ խաներուն որ հնազանդին Դաւիթի:

Մարաղու դաշտը Դաւիթի վերջին յաղթանակը պիտի ըլլար: Թուրքերը վստահ էին, բաց դաշտին մէջ յաղթանակը տանելու:

Դաւիթ երեք խումբերու բաժնեց իր զօրքը, առաջինը տալով պարսիկ խաներուն, երկրորդը Աւետիք քահանային եւ վերջինը՝ Մխիթար Սպարապետին, իսկ ինք, իր թիկնապահներով պիտի յարձակէր կռնակէն:

Պատերազմը չսկսած՝ Պարսիկները դաւաճանեցին ու փախան:

Հայերը դաշտը լքել կեղծելով ետ քաշուեցան, մինչ Թուրքերը «յաղթանակը» տօնել սկսած էին խարոյկներ վառելով, երբ Հայոց զօրքը ճակատէն եւ Դաւիթ թիկունքէն յանկարծակի յարձակելով ահաւոր կոտորած սփռեցին օսմանեան բանակին մէջ. ապա ինկաւ երեք դաւաճան խաներու ետեւէն, որոնք ամէն ինչ թողած Դավրէժ ապաստանեցան:

Անյաղթելի հերոսը յոգնած անընդհատ պատերազմներէ, վերադարձաւ Հալիձոր ուր ծանրօրէն հիւանդանալով, մեռաւ խաղաղութեամբ 1728 թուականին, հայ ազատագրական շարժումի պատմութեան մէջ ձգելով ամէնէն հերոսական էջերէն մին:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ԼՈՅՍԸ

Հեռաւոր լոյսին համար ճամբայ ելանք՝ որպէսզի ճառագայթներ բերենք խաւար հոգիներուն:

Քալեցինք տիւ ու գիշեր՝ ի խնդիր հեռաւորին, անհասանելիին, լուսաւորին, ուզեցինք որ հոգիները բորբոքին, մութը լոյսով զգեստաւորուի, մեռած բնութիւնը արթննայ ու փողփողի:

Քալեցինք յոգնած, ուժասպառ, ծուէն ծուէն ցաւով ու հագուստներով, արիւնոտած ոտքերով կոխկռտելով փուշ ու տատասկ, զրկանք ու անարդարութիւն, բայց միշտ աննկուն՝ ի սէր լոյսին, ի սէր գեղեցկագոյն ճառագայթումին:

Կախարդական, հմայիչ էր լոյսին կանչը, աւելի ազդու՝ քան պայքարի բոլոր երգերը, քան բոլոր մարտակոչերը:

Ամբողջ կէս դար, որբացած, լքուած սերունդ մը, իր բնաշխարհէն վտարանդի, լոյսին, լոյսի՛ն համար զոհեց ամէն ինչ, ե՛ւ երիտասարդութիւն, եւ հաճոյք, որպէսզի սրբազան բան մը ճառագայթէ, խարոյկը բռնկի աքսորականի մեր ճամբաներուն վրայ, մեր սրտերո՛ւն մէջ:

Ամբողջ կէս դար, տարագիր ու հայրենակարօտ, օտար երկինքներու տակ, մեր ինքնութեան նախանձախնդիր, Հայոց դպրութիւնը երգեցինք, պահեցինք մեր անցեալը, ոչ իբրեւ յիշատակ, այլ՝ խարոյկ՝ վաղուան օրատիպ մեր արշալոյսին ի փառս:

Մենք երդուեալ այն սերունդն ենք, որ կը հաւատայ վաղուան, մեր լուսաւորին, ինչպէս կը հաւատայ թէ արեւը, ամէն առաւօտ, կը ջնջէ ինչ որ գեղեցիկ չէ, ինչ որ աւելորդ գոյն է ու ձեւ՝ լուսաւորելով ճամբայ, սիրտ ու զգացում:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

FESTIVAL D'AIX-en-PROVENCE

Récitals de chant

Parallèlement aux représentations d'opéra, l'art lyrique est présent au Festival d'Aix sous ses formes : oratorios, concerts, récitals de chant. Parmis les artistes invités, cette année, on a pu entendre Christa Ludwig, Herman Prey, José van Dam, Jessye Norman et Teresa Berganza.

En les écoutant, on s'interroge sur le choix des lieder ou des mélodies qu'ils ont proposés.

Sous prétexte de «Musique», la plupart des interprètes ont donné des récitals souvent léthargiques sans tenir compte du fait qu'un récital de lieder s'avère une forme de concert dont l'austérité gagnerait à s'égayer un peu d'œuvres plus représentatives que des complaintes et des mélopées.

D'autre part, un souci de raffinement a conduit la plupart d'entre eux à rester en deçà des partitions, cultivant la demi-teinte au point de négliger l'éclat et la puissance. Sous quelques formes que ce soit, la musique qui n'est pas que confidence ou murmure a besoin aussi de s'affirmer.

Pour l'ouverture du Festival, Christa Ludwig et Herman Prey ont chanté Schubert et quelques-uns des «Italienichen Liederbuch» d'Hugo Wolf. Si la

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Բանաստեղծութիւնը, իր էութեամբ իսկ, վտանգաւոր զէնք մըն է, ու եթէ լաւ գործածուի՝ կրնայ քաղաքական ու այլ որեւէ իշխանութիւն տապալել: Իրականութիւնը, որուն կառչած կ'ապրինք, ըլլայ նիւթական թէ ոգեկան, բառով ծածկուած է, կամ՝ բառէ շինուած է, — կաղապարուած, բրածոյացած բառեր ու այլ ոչինչ: Ու իմաստները, յղացքները՝ ոչ թէ առարկաներուն այլ բառերուն մէջն են, եթէ իրապէս կան որեւէ տեղ...: Այնպէս որ բանաստեղծը, խանգարելով բառերու աւանդական ու ընդունուած կարգը եւ օրէնքը, կրնայ աշխարհի երեւոյթներուն ամբողջ նշանակութիւնը փոխել: Լեզուին ահաբեկչական այս նկարագիրը ամէն իշխանաւոր, կրօնական թէ քաղաքական, շատ լաւ գիտէ ու ամէն բռնապետի առաջին գործը մտաւորականները բանտ առաջնորդել եղած է:

Մեր օրերուն սուղ արժելու է արուեստագէտ, մասնաւորաբար բանաստեղծ ըլլալը, ու ո՛վ որ իր մանրանկար ցաւերն ու հաճոյքները լոկ կ'երգէ՝ դեռ ճամբայ իսկ չէ ելած: Մշակոյթը ոգեկան քաղաքային պատերազմ մըն է ու երբեմն նոյնիսկ ոգեկանէն անդին, ֆիզիքակա՛ն ալ... բանտերու եւ հոգեբուժական հիւանդանոցներու մէջ մղուած՝ յանուն մտածումի ու արտայայտութեան անկախութեան: Աւերումի ուժ մը կայ բանաստեղծին մէջ, որ հաւանաբար մարդուն ամէնէն հզօր զէնքն է, մինչ մտածումի արարքը՝ ամէն վայրկեան ինքզինք քայքայելով, առնուազն հակասելով է որ կրնայ տոկալ: Եթէ գանք հայկական իրականութեան, դժուար է գտնել բանաստեղծ կամ մտաւորական՝ որ իր մտածումի ուժով ձգտի փոխել մեր հաւաքական կեանքը:

Այսօր դժուար չէ հայ բանաստեղծ ըլլալը — քիչ մը երեւակայութիւն, քիչ մը զգայնութիւն ու զգացում, քանի մը բառարան ու չի՞ բաւեր համբաւ մը շինելու համար: Այո՝ եթէ մանաւանդ բանաստեղծը յանձն առնէ դէշ մարդ չըլլալ որեւէ մէկ կարեւոր, հանգամանաւոր անձի կամ անձերու խումբի հետ: Ենթադրելու է որ Պարոյր Սեւակ այս տիպի բանաստեղծներու ճիշդ հակառակն էր՝ որ կը խորհրդանշէր իր կեանքով ու գործով, բառի նման բան մը նետուած հոգեբանական փոթորիկներու ափին մէջ: Դժբախտութիւնը այն եղաւ, սակայն, որ իր ու ընկերութեան աչքին հանրային դէմքը աւելի կարեւոր դարձաւ՝ քան բանաստեղծին ներքին տեսիլքը, գաղտնի կեանքը արուեստագէտին: Ասկէ անդին վարկածներն է որ ծայր կուտան:

Այս է սեւագիր համայնապատկերը մեր գրականութեան՝ երբ կը քննենք վերջին դար ու կէսը: Ինչքա՞ն քիչ փոխուած ենք: Արդեօ՞ք գրական զարթօնքի մը նախօրեակին կը գտնուինք...: Ամէն պարագայի, կը թուի թէ մենք մտածելու եւ գործելու որոշ կաղապար մը ունինք, որ եթէ հին ժամանակներուն մեզ փրկեց ոչնչացումէ՝ ներկայ դարուն ճիշդ հակառակ արդիւնքը կրնայ ունենալ: Եթէ արդիականացումը միակ լուծումն է մեր տագնապին՝ ուրեմն պայքարի նոր զէնքերու ռազմավարութեան պէտք ունինք: Բանաստեղծը վճռական որոշումներ ստիպուած է տալ: Ժողովուրդի մտայնութիւնը ու գաղափարաբանութիւնը խորացնել, անմիջական պահանջներու գոհացում տալ ձեռքի տակ եղած զգացումով ու գաղափարով՝ առանց տեսաբանական հարցերով երկար բարակ զբաղելու, հաւաքականութեան առողջ ըմբռնումներուն ապաւինիլ ու անոր ինքնութեան զգացումին փարիլ, պահել ու զօրացնել բարոյական և ընկերային սթաթիւ քուոն յանուն ազգային ներքին ապահովութեան — այս եղած է իր լայն գիծերուն մէջ, անցեալի ու ներկայի փրկութիւնը: Անցնելէ առաջ աւոր հակասումին՝ կ'արժէ զայն քիչ մը աւելի մօտէն քննել:

Արեւմտահայ գրականութեան նախազարթօնքը ծայր կուտայ 1820ական թուականներուն՝ Իզմիրի մէջ, ու վերջ կը գտնէ մօտաւորապէս 1900ին, ռոմանթիքներու երեւումով: Վարուժանի սերունդին հետ մեր մէջ կը զգացուի առաջին պոռթկումը իտէալիզմին, երեւակայութեան ու բուռն բայց զուսպ յուզականութեան, — բաներ՝ որոնք մէկ երեսը կը կազմեն ռոմանթիք շարժումին:

(Շար. – 7)

deuxième partie a été un rien plus intéressante, la première entièrement consacrée à Schubert a installé une regréttable monotonie. D'abord par le choix des lieder, parmi les moins attachants du compositeur viennois, malgré «Marguerite au rouet», ensuite par l'interprétation fade, sans esprit, languissante de Christa Ludwig. Herman Prey a défendu avec un peu plus de conviction ceux qui lui revenaient, mais cette fausse ouverture était peu digne d'un Festival comme celui d'Aix-en-Provence.

Passons sous silence l'éxécution tout à fait décevante du Requiem de Verdi par l'Orchestre de Lille sous la direction de Jean-Claude Casadesus. Parmi les solistes, seule Nadine Denize sut mettre en valeur toute la richesse de sa partition.

Lorsqu'on est musicien comme l'est José van Dam, — son interprétation de l'opus 35 de Schumann et des Quatre Mélodies de Guy Ropartz en a témoigné par la qualité du timbre et la beauté du phrasé —, pourquoi n'avoir pas donné plus de relief aux trois célèbres mélodies de Ravel «Don Quichotte à Dulcinée», trop retenues et trop timides, et plus d'humour aux «Chansons Gaillardes» de Poulenc, partiton subtile et canaille à souhait ?

Un récital Jessye Normann est toujours attendu comme un moment d'execption. L'air de Haydn, morceau d'opéra, a été rendu avec aisance et brio. Si le cycle de Schumann «L'Amour et la Vie d'une Femme» a été très bien sentie dans son unité et sa profondeur, en revanche, les trois lieder de Brahms dont le premier un peu lent et ceux de Mahler ont été inégaux : austérité des partitons, mais aussi la voix qui a détonné plus d'une fois dans les aigus.

Jusqu'ici, chaque concert de Jessye Norman révéla une interprète hors pair : éclat de la voix, pureté du timbre aux possibilités infinies, vérité du style, richesse de l'expresion. Qu'a-t-elle fait depuis qui ait pu amoindrir la qualité de cette voix rare ? Pourquoi un certain maniérisme dans son émission ? Le plaisir d'applaudir Jessye Normann, qui nous a habitués à l'exception, ne peut se satisfaire de ces changements inexplicables.

Toujours égale à elle-même, Teresa Berganza n'a pas failli à sa réputation en vingt ans de carrière. Artiste complète, musicienne parfaite, elle détaille les textes avec autant d'humour que d'émotion. Malgré la trés mauvaise acoustique de la Cathédrale Saint-Sauveur, l'audition de ces mélodies espagnoles de la Renaissance, d'un intérêt inégal, a été toutefois agrémentée par la finesse et la simplicité de son interprétation.

Les «Canciones Antiguas» de Federico Garcia Lorca et les «Sept Chansons Populaires» de Manuel de Falla restent des petits chefs-d'œuvre d'expression ibérique et de cette intériorité espagnole qui rompt avec l'image souvent très extérieure à laquelle des traditions erronées avaient pu habituer. Là encore, Teresa Berganza a excellé, prouvant ainsi son éclectisme et un talent infini.

Edouard EXERJEAN

«ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

—— o ——

ՀԱՅ – ՍՓԻՒՌՔ մատենաշարը խմբագրական կորիզի մը ձեռնարկն է, որուն մաս կը կազմեն Ժ. Լիպարիտեան (ԱՄՆ) Մ. Նշանեան (Ֆրանսա), Ն. Ներսէսեան (ԱՄՆ), Գր. Պըլտեան (Ֆրանսա), Ռ. Սէթեան (Քուէյթ), Յ. Քիւրքճեան (Լիբանան):

Մատենաշարի նպատակն է հրատարակութիւնը մշակութային այլազան կալուածներու մէջ աշխատող սփիւռքահայ հեղինակներու գործերուն – գրական, պատմական կամ այլ հետազօտութիւններ ու փորձեր:

Կորիզը մասնաւորապէս հրատարակութեան արժանի կը նկատէ այն արտադրութիւնները, որոնք՝ հայերէն կամ տարբեր լեզուներով, կը ստանձնեն սփիւռքեան մտահոգութիւններ:

ՀԱՅ – ՍՓԻՒՌՔԸ կոչուած է ամէնէն առաջ ըլլալու արուեստի ու մտածման ստեղծումի վայր մը:

Մատենաշարի հիմնադրամը գոյացած է կորիզի անդամներուն նուիրումներով: Առաջին հատորի սպառումէն ստացուող հասոյթը պիտի ամբողջովին տրամադրուի շարքի պատրաստութեան մէջ գտնուող գիրքերուն:

Ընթերցողին ներկայացուած է արդէն ՀԱՅ – ՍՓԻՒՌՔԻ առաջին հատորը, Յ. Քիւրքճեանի ՓՈՐՁ ՏԱՐԱ–ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ երկլեզու երկը՝ լոյս տեսած Փարիզ 1978ին:

Հատորի գինն է 40 Ֆր. Ֆրանք. առաքման ծախքով՝ 50 Ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.

AMERIQUE
Monsieur J. LIBARIDIAN
907 S. Lawrence
TACOWA WA 98405 U. S. A.
EUROPE
Monsieur K. BELEDIAN
16, rue Mandar
75002 PARIS (France)
MOYEN-ORIENT
Monsieur H. KURKJIAN
B. P. 9557 BEYROUTH (Liban)

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

—— o ——

Կրընոպլի Հայկ. Ակումբը գնահատելի գաղափարն ունեցած էր երեք օրուան ճամբորդութիւն մը կազմակերպել դէպի Վենետիկ:

Ֆրանսա հասակ նետած երիտասարդներու այս միութիւնը իրեն նպատակ ընտրած է՝ հայկականութիւնը եւ հակառակ անոր, որ հազիւ երկու տարուան կեանք ունի, արդէն իսկ իր կատարած աշխատանքը գովեստի արժանի է:

Այս անգամ, Յուլիս 14ին էր, որ կազմակերպած էր այս եռօրեայ պտոյտը: 40 հայրենակիցներ, տեղաւորուած էինք հանգստաւէտ օթոքարի մը մէջ ու ճամբայ ելանք: Հայկ. երգերով ստեղծուած ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, առտուն հասանք Վենետիկ եւ նախաճաշի կարճ դադարէ մը ետք, սկսանք այցելել Տոճերու քաղաքը:

Պէտք է ըսել որ ամէն ինչ կատարեալ կազմակերպուած էր եւ ջանք չէր խնայած յանձնախումբը, որպէսզի ամէն ինչ լաւ անցնի:

Այցելեցինք Լիտոյի ծովափը, Վենետիկի թանգարանները, վայելելով քաղաքին գեղեցկութիւնները: Կէս օր մը անցուցինք Ս. Ղազար, ուր հասանք փոքր նաւերով եւ արժանացանք Վանականներուն ջերմ ընդունելութեան:

Մեզի ներկայացուցին Մխիթարի անմահ գործը եւ անոր հիմնած Միաբանութեան կատարած հսկայ աշխատանքը: Տեսանք նաեւ արդւախական տպարանը եւ գտանք նաեւ հետրքրքրական գիրքեր ու սիրուն մետալներ:

Իրիկուան դէմ հրաժեշտ առինք հայերէն շնորհաւորելով իրենց տարած ազգօգուտ աշխատանքը:

Մեր վերադարձը նոյնքան հաճելի եղաւ աւելի մտերմացած: Տիկին Շաքէ Մանուկեան իր երգերով մեզ խանդավառեց միասին երգեցինք երիտասարդները եւ աւելի տարեցները, ազգային հին ու նոր երգեր:

Ապրին երիտասարդ կազմակերպիչները որ այս հաճելի վայելքը մեզի տուին, կը մաղթենք որ ապագային նման առիթներ պակաս չըլլան:

Կ'արժէ քաջալերել «Քլիւպ Արմէնիէնը»:

ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԸ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՓՐՈՎԻՏԵՆՍԻ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Կոմիտէութեան եւ Հայ Դատի յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Յուլիս 23ին տեղի ունեցած է Խանասորի Արշաւանքի 81րդ տարեդարձի տօնակատարութեան գաշտահանդէսը՝ Քեմփ Հայաստանի մէջ: Հակառակ ճնշիչ տաքին, ներկայ եղած են ընկեր - ընկերուհիներ եւ ազգայիններու հոծ բազմութիւն մը: Հանդիսութեան նախագահած է ընկ. Յովսէփ Լէյլէկեան, որ բացատրելէ ետք Խանասորի արշաւանքին պատճառներն ու իմաստը, ծանրացած է մասնաւորաբար Նիկոլ Դումանի, Վարդանի եւ Իշխանի սխրագործութեանց վրայ: Բանակող երիտասարդները, ներկաներու ձայնակցութեամբ, խանդավառ ու բարձր տրամադրութեամբ երգած են «Կարկուտ տեղաց» եւ ազգ. յեղափոխական այլ երգեր: Յատուկ նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ շուրջպարերը, պարերն ու երգերը տեւած են մինչեւ ուշ գիշեր:

Նիւ-ԵՈՐՔԻ մէջ Շաբաթ, Յուլիս 1ին, տեղի ունեցած են ոտնագնդակի միջ– մասնաճիւղային խաղեր՝ նախաձեռնութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Արեւելեան Շրջանային վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Նիւ– Եորքի մասնաճիւղին:

Թէեւ Արեւելեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերն ալ հրաւիրուած են, օրին, մասնակցելու աւանդական այս հանդիպումին, սակայն միայն Պոսթընի խումբը ջանք թափած է Նիւ - Եորք երթալու:

Աւարտականի մնացած են Նիւ–Եորքի եւ Պոսթընի խումբերը: Նիւ–Եորքի խումբը թէեւ քանի մը անգամ վտանգի մատնած է Պոսթընի բերդը, բայց եւ այնպէս, ընդհանուրին մէջ, Պասթընի խաղարկութիւնը եղած է շատ աւելի տիրական ու արագ: Աւարտական մրցումը վերջ գտած է, արդարեւ, 0ի դէմ 2 կէտով, ի նպաստ Պասթընի: Մրցումներէն ետք, երեկոյեան ժամը 8·30ին սկսեալ, տեղի ունեցած է խրախճանք - պարահանդէս մը, Հայ Կեդրոնին մէջ: Խօսք առած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Եդուարդ Մելիքեան, որ շնորհաւորելէ ետք կազմակերպիչ մասնաճիւղը, իր դժգոհութիւնը յայտնած է հանդէպ բացակայ մասնաճիւղերուն՝ որոնք իրենց կարելին չեն ըրած մասնակցելու համար մօտ երեք ամիս առաջ որոշուած միջմասնաճիւղային այս խաղերուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Գրեցին Թուրքերէն, Գերասիմ վարժապետի ձեռագրով, Տէր Գերասիմը յիշեց, որ ինքը վարժապետ է եղել: Ե՞րբ Երեւի մի հարիւր տարի առաջ: Գուցէ հէնց հարիւր տարի առաջ է եղել այն աղէտը, որ ընդամէնը երէկ էր եւ արեան հոտը դեռ չի անցել:

«Մեր գիւղերում ու մեր տներում նըստած Թուրքեր, Թուրք մարդ, ինչո՞ւ եւ լռում բէկերին ու փաշաներին եւ սպանում մեզ՝ Հայերիս: Դուք, ահա, զաւթել էք մեր հողն ու տունը, բաւական չէ, վեր էք կացել եւ սուր էք քաշում մեզ վրայ: Մենք ձեր դէմ որեւէ թշնամութիւն չունենք, դուք եւս մի ունեցէք: Հիմա մենք նեղումն ենք: Ձեռք մեկնեցէք մեզ, Թուրքեր, մի լսէք Քեմալ բէյի ու Մամուր Ֆէյզադի նման արիւնախումներին: Ձէնք մի վերցրէք մեր դէմ, մի սպանէք Հայերիս: Ձեզ մօտ ապաստանած երեխաներին պահեցէք: Լսո՞ւմ էք, Թուրքեր: Դադարեցրէք ձեր գաղանութիւնները, այլապէս մենք կ'իջնենք մեր պնդոցներից ու յարձակուելով ձեզ վրայ, բոլորիդ սրի բերան կը տանք: Իմացէք »:

Այսպէս գրեցին: Տէր Գերասիմը դիչերն այդ կոչը արտագրելով բազմացրեց:

Առաւօտը բացուեց մշուշով: Մշուշն օգնեց: Հետախոյզ պատանիները ծպտըւեցին ու մեկնեցին կաթակնի հարեւան գիւղերը՝ կոչերը ցրելու...

✕

Մի շաբաթ անցաւ: Կոչերի արձագանգը չլսեցին: Հետախոյզ տղաները վերադարձել էին: Ներսէհ Զավուշին նրանք դեկուցեցին այն ամէնը, ինչ տեսել ու լսել էին:

Պատմեցին պատկեր պատկերի ետեւից, ցաւ՝ ցաւի:

Կաթակն գիւղի կէսը տրուել է Օսման Խզըրշուն, իբրեւ յաւիտեան կալուածք ու սեփականութիւն: Միւս կէսն էլ ոստիկանապետ Քեմալ բէյն է սեփականացրել: Երկուսն էլ անվերջ գազազում են: «Ի՞նչ աշխարհ է, եղբայր, ամէն տեղ գոռում են նրանք: –– Այդ Հայերն ինչո՞ւ են նստել մեր սեփականութեան վրայ, ինչո՞ւ չեն հեռանում մեր հողից, որ մենք վայելենք »: Բէյերն ու մոլլաները ընկել են գիւղերը, մարդ են հաւաքում, որ գան մեզ վրայ: Բանտերից ազատել են գողերին ու մարդասպաններին, չէթէ վինուոր դարձրել, որ քշեն մեր դէմ:

Ներսէհ Զավուշը չէր զարմանում լսածներից: Կատարւում է այնպէս, ինչպէս կանխատեսում էր: Պատերազմը խառնաշփոթ է ստեղծել: Պատերազմը Մամուր Ֆէյզադի ու Քեմալ բէյի օգտին է: Նըրանք հարստութիւն են դիզում: «Իթթիհադ վէ Թերագգի՛ը»: Սա երիտթուրքերի կոչն է, այսինքն՝ միութիւն եւ առաջադիմութիւն: Կեդծիքը ականջներ ունի, այն էլ շատ երկար: Այդ միութիւնը կեղեքողների միութիւն է, առաջադիմութիւն՝ կողոպուտի, զաւթելու, կեղեքելու տեսակէտից: Խաբում են պոռնկութեամբ: Պատերազմից ու մահմեդական ժողովուրդների ջարդից հարստանում են ոչ միայն Քեմալ բէյն ու Մամուր Ֆէյզադը, այլ նաեւ միլիոններ են կողոպտում, դիզում Թալաաթը, Էնվէրը ու իրենց ժողովրդի « բարեկամ » ու « բարերար » հռչակած էլի խաբեբաներ: Զարագործութիւնը եկամտի աղբիւր է: Թուրքական կառավարութիւնը հայկական ջարդերի կենտրոնական մարմին է ստեղծել: Այդ մարմինը գիւային գլուխներ ունի, ինչպէս ահեղ հէքեաթներում՝ « Իթթիհադի » գործիչներ դոկտոր Նազըմը՝ մի քիչ կուզ, աչքերը չաղանակի պէս ուռած Թուրք: Ապա նաեւ դոկտոր Բեհաէդդին Շաքրի բէյը: Սա խոշոր կալուածատէր է: Գերմանական բանկերում ոսկու պարկեր ունի: Հրէշի միւս գլուխը անմեղ պաշտօն ունի՝ Լուսաւորութեան մինիստր Շուքրի բէյ: Սրանք գաւառների Թուրք բնակչութեանը զինում են, շտապեցնում որ կտրեն Հայութեան արմատը: Գերմանական աւտոմոբիլներով նահանգից նահանգ են սլանում, խցկւում Հայերի հաւաքակայանները ու արիւնոտ խրախճանք սարքում: Յետոյ մայրաքաղաք են վերադառնում կողոպուտի բեռներով:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 125)

Այրի Տիկին Մեսրոպ Գույումճեան,
Այրի Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան եւ զաւակները՝ Իզապէլ, Աստղիկ եւ Արմէն, Տէր եւ Տիկին Պերնար Թուրնոն եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պէպէք Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Ակնունի Գույումճեան, Այրի Տիկին Գառնիկեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գոնոզեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Քէչիչեան, Պ. Կարապետ Գույում–ճեան եւ բոլոր պարագաները անհուն կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին, տագրոջ զաւկին, հօրեղբօր զաւկին՝

ՎՌԱՄ - ԺՈՐԺ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոս. 6ին Մար-սէյլի մէջ, սրտի տագնապի հետեւան–քով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգոս. 16, ժամը 16ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ 13 ռիւտիւ Փեթշ (ռիւ Շառլոյի ան–կիւնը) եւ մարմինը կր փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓԱՐԻԶ

Հայ - Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ս. Խաչ Ընկերակցութիւնը կ'ողբայ իր փոխ–նախագահին՝

ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Օգոստ. 16 ժամր 16ին Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս տօն է Վերա–փոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մա-տուցուի եպիսկոպոսական պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին
Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մա-տուցուի Սուրբ Պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող - օրհնութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին
Պատարագ ժամը 10ին
Քարոզ ժամը 11·30ին
Խաղողի օրհնութիւն ժամը 12ին։

ՆՈՒԷՐ

ՌԱՓԱԼԼՕ-էն (Իտալիա) Յակոբ Տիրան Թօփալեան իր շատ սիրելի բարեկամին Էտուար Գավէզեանի յիշատակին 50 ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յա–ռաջ»էն)։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուա–ծածնի Վերափոխման տօնին առթիւ՝ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ խաղողի օրհնութիւն ու բաշխում։
Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐ-ԵԱՆ։ Պատարագ ժամը 10ին։

ՆԻՍ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի տօն Սուրբ եկեղեցւոյս եւ ուխտի օր 50-ամեակի առթիւ Նիսի մէջ՝ Շաբաթ 12 Օգոստ. ժամը 15·30ին սկիզբ աղօրհնու-թեան եւ մատաղի պատրաստութեան։

Կիրակի 13 Օգոստոս ժամը 9·30ին ա-ռաւօտեան ժամերգութիւն, 10·10 պատա-րագ, 11·45 խաղողօրհնէք եւ մատաղ - օրհնէք։

(Այս արարողութիւնները Ֆիլմի կ'առ–նուին հեռատեսիլին կողմէ)

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԼՈՒ

Պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Կիրա–կի Օգոստոս 13, ժամը 10ին Ս. Գէորգ ե-կեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն Երեք-շաբթի Օգոստ. 15, ժամը 10ին Ս. Աստ-ւածածին եկեղեցին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստ. 13, Կիրակի առտու ժամը 10ին քառաձայն պատարագ եւ քարոզ։ Յա-ւարտ պատարագի խաղողօրհնութիւն։

Օգոստ. 15, Երեքշաբթի ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1945ի Բ. Աշխարհամարտի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի Հայերուն հոգիներուն ի հան-գիստ։

ՏԵՍԻՆ — Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը նա-խանձախնդիր Հայաստանեայց Առաքե-լական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի նուիրական աւանդութեանց անաղարտ պահպանման, եկեղեցւոյս անուանակոչ-ման՝ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, 13 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտ կատարել կուտայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի (13 Օգոստոս) Ս. Աստ-ւածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդի-սաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնու-թիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ։
Կը պատարագէ՝ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔհՆյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհ-նութիւն։
Պատարագ ժամը 10·30ին։

×

Ծանօթ. Եկեղեցւոյ աւանդական տօնա-խմբութիւնը եւ մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 8 Հոկտեմբեր Կիրա-կի օր, մանրամասնութիւն յաջորդիւ։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստոս 13 Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՊԷԼՖՕՆԹԷՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՍ. 14, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ
Հայկական խնամուած յայտագիր
Ճոխ պիւֆէ

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ՀԵՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՍԵՊ. 8 - 20
(2 օր Մոսկուա, 11 օր՝ Երեւան)
Մասնաւոր գին՝ 3150 ֆր.
Ամէն բան մէջը։
Արձանագրութիւնը՝ ամէն օր ժամը 18էն յետոյ 376-32-43 կամ Շաբաթ օրերը ժամը 16 — 18 Միութեան կեդրոնը՝ 32 ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 246-14-94

PELERINAGE
en Arménie
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ
ՍԵՊՏ. 28ԷՆ ՀՈԿՏ. 8
ԳԻՆ.- 2780 ՖՐ.
×
ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8
Շնորհիւ եղած դիմումներուն
11 օր Երեւանի մէջ
ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.
11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30ԷՆ ԱՌԱՋ
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : (78) 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON
mondotours
2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12-15
SAMEDI
MARDI
12-15 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.183 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.183

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇՏ

ԱՀՄԷՏ ԳԻԼԻՃ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

— Օ —

Անգարայի մէջ, առջի օր սպաննուած է ծայրայեղ-աջ ազգայնական գործունէութեան կուսակցութեան ղեկավարներէն մէկը՝ Գիլիճ, որ առաւելաբար կը զբաղէր երիտասարդական կազմակերպութիւններով: Զինքը սպաննողը կրցած է խոյս տալ: Աւելի առաջ ալ ուրիշ երկու հոգիներ սպաննուած էին եւ հինգ հոգի ալ՝ վիրաւորուած: Այս ոճիրներուն հեղինակներն ալ ծայրայեղ աջեր են. ըստ տեղական իշխանութեանց:

Օր չանցնիր արդէն որ ոճիր, ահաբեկում, խռովութիւն չպատահի երկրին մէջ: Օգս. 9ի Պոլսոյ թերթերն ալ արձագանգ կը հանդիսանան այլ յարձակումներու..

ԱՆԳԱՐԱ.— Օգս. 8ին իրիկուան, որուն ամէնէն խճողեալ ժամուն եւ ամէնէն բանուկ ճամբուն վրայ կրակ բացին քաղաքապետական օթօպիւսի մը վրայ, որուն ճամբորդներէն երեքը մեռան, տասը հոգի ալ վիրաւորուեցան: Ոստիկանութիւնը խուլոյն փութաց դէպքին վայրը, բայց չարագործները, որոնք երեք հոգի էին, խոյս տուին: Քիչ վերջ ձեռք անցաւ անոնցմէ մէկը, որ ըստ Անգարայի կուսակալ Թէքին Ալփի, իւլքիւճիւ ղեկավար մըն է: Կուսակալը թէեւ չուզեց առ այժմ անոր անունը տալ, բայց աւելցուց թէ ճշդուած են նաեւ անունները երկու ընկերներուն, որոնք նոյնպէս իւլքիւճիւներ են: Ուշագրաւ պարագայ մըն ալ այն է, որ յարձակման ենթարկուած օթօպիւսը կ'աշխատէր գծի մը վրայ, ուր ճամբորդները մեծամասնութեամբ Ալեվի հայրենակիցներ կը կազմէին:

Միւս կողմէ, նախընթաց օր Ըզմիրի մէջ վիրաւորուողներէն 3 հոգի եւս մեռան հիւանդանոցը, ինչպէս նաեւ Գահրաման Մարաշի վիրաւորներէն մէկը:

Գայսէրիի մէջ ալ գործաւոր մը զինեալ յարձակումի ենթարկուեցաւ եւ դաժանաբար սպաննուեցաւ:

Իսթանպուլի մէջ, դրամատուն մը կողոպտուեցաւ: Նափը Վէ Գրէտի դրամատան Օսմանպէյի մասնաճիւղէն զինեալ երիտասարդ մը 175.000 ոսկի կորզելով փախաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԷՕԺՕ - ՍԻԹՐՈՅԷՆ Եւրոպայի կառքի առաջին խումբը կը դառնայ գնելէ ետք Քրայսլէրի եւրոպական երեք ճիւղերը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Փոխադրութեանց Նախարարը կարգ մը որոշումներ տուաւ կարելի եղածին չափ նուազեցնելու համար օդակայաններու խճողումը եւ ճամբորդներու նեղութիւնները: Կարգ մը թռիչքներ ջնջուած են եւ եթէ կացութիւնը պահանջէ, Նախարարը կը նախատեսէ նոյնիսկ օդակայաններ փակել: «Երկնքի ուղեվարներու» փութկոտութեան գործադուլը կը տեւէ մինչեւ Օգս. 15:

ՃԱՏՐԱԿԻ ախոյենական հանդիպումին Կորչնոյ շահեցաւ 11րդ խաղը եւ ուրեմն հաւասարեցաւ իր մրցակցին հետ: Ամէն մէկը մէկ յաղթանակ տարած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ վիճակը աւելի լաւ է վերջին օրերս բայց հանդարտութիւնը միշտ խախուտ է: Էշրէֆիէհի բնակիչները կրցած են դուրս ելլել եւ փողոցները քիչ մը մաքրել: «Ապահովութեան ծրագիր մը» եօթը կէտերէ բաղկացած կը բանակցուի Դամասկոսի եւ Պէյրութի միջեւ, բայց կատարեալ համաձայնութիւն մը շատ հաւանական չի թուիր: Պէյրութի բնակիչներն ալ արդէն մեծ պատրանքներ չունին:

ՍԱՏԱԹ նախագահ Ժիսքարի հետ պիտի տեսնուի դէպի Ամերիկա իր ճամբուն վըրայ: Ըստ Գահիրէի Ալ Ահրամ թերթին, Սատաթ կրնայ նաեւ Լոնտոն հանդիպիլ, բայց ատիկա՝ վերադարձի ճամբուն վըրայ, այսինքն Պեկինի եւ Գարթըրի հետ տեսնուելէն ետք:

ՀՌՈՄԻ մէջ Օգս. 25ին պիտի բացուի կարտինալական այն ժողովը, որ պիտի ընտրէ Պօղոս Զ.ի յաջորդը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— Օ —

Նորին Սրբութիւն ՊՕՂՈՍ Զ. Պապի վախճանման առթիւ, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Տ. Սերովբէ Արքեպս. Մանուկեան ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկեց Ֆրանսայի մօտ Պապական Նուիրակ՝ Նորին Գերազանցութիւն Մօնսէնիէօր Ըմպլօ Լամպէրթինիի, նաեւ Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝ Նորին Ամենապատուութիւն Կարտինալ Ֆրանսուա Մարթիի, անոնց յայտնելով մեր Եկեղեցւոյ եւ Համայնքին վշտակցութիւնները, կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կրած այս մեծ կորուստին առիթով:

Նոյնպէս, Չորեքշաբթի, 9 Օգս. 1978 երեկոյեան ժամը 7ին Փարիզի Նոթրը Տամի Մայր Տաճարին մէջ Կարտինալ Ֆրանսուա Մարթիի կողմէ մատուցուած հոգեհանգստեան հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագին, յանուն Հայրապետական Պատուիրակին ներկայ գտնուեցաւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Ընդհանուր Փոխանորդ՝ Տ. Գիւտ Եպս. Նագգաշեան, որ դարձեալ Փարիզի Արքեպիսկոպոսին յայտնեց Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազան Հօր եւ մեր Եկեղեցւոյ ու Համայնքին ցաւակցութիւնները:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի (Օգս. 15ի եւ 16ի թիւեր) եւ խմբագրատունը փակ կը մնայ Օգս. 12էն 15:

Մեր յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի (Օգս. 17ի թիւ):

ՏԻՐԱՄԱՅՐ

ՏԱՆԹԷ ԱԼԻԿԻԷՐԻ

«Ո՛վ դու կոյս մայր եւ դուստր քո զաւակի,
Խոնարհ ու վեհ քան ամենայն արարած,
Սահմանանիշ յաւերժական խորհուրդի:

Դու մարդկային մեր բնութիւնը այնքան
Ազնուացրիր, որ ստեղծիչը նրա
Դարձաւ նրա ստեղծեալը սոսկական:

Քո արգանդում սէրը նորից բորբոքուեց,
Որի հուրով՝ խաղաղութեան մէջ յաւերժ՝
Դրախտային այս վարդն այսպէս բողբոջեց:

Աստ մեզ համար բոցավառ ջահ ես սիրոյ,
Իսկ աշխարհում, մահկանացու մարդկանց մէջ,
Դու անսպառ ու ջինջ աղբիւր ես յուսոյ:

Ո՛վ Տիրամայր, այնքան մեծ ես ու բարի,
Որ առանց քեզ շնորհ հայցել՝ կը լինէր
Ինչպէս թռչել ուզել առանց թեւերի:

Դու ոչ միայն քո բարութեամբ օգնում ես
Քեզ դիմողին, այլ շատ յաճախ ինքնակամ
Դու կանխում ես աղաչանքն ու հայցը մեզ:

Դու գթութիւն, ողորմութիւն ես համակ,
Դու վեհանձն ես, եւ քո մէջ է խտացած
Էակների բարութիւնը բովանդակ:

Այս մարդը, որ տիեզերքի յատակից
Մինչեւ այստեղ տեսաւ վիճակը մէկ մէկ
Հոգիների, որ հեռացել են կեանքից,

Պաղատում է քեզնից այնքան զօրութիւն,
Որ կարենայ բարձրանալ այն տեսութեան,
Որի մէջ է երանութիւնն աւարտուն:

Այդ տեսութեամբ ես չեմ այրուել դեռ այնպէս,
Ինչպէս հիմա նրա համար եմ այրւում.
Արդ աղօթքս վերընծայում եմ ես քեզ,

Որպէսզի նա քո զօրութեամբ ազատուի
Ամէն մուժից ու մշուշից երկրային
Եւ Գերագոյն Բարիքն իրեն յայտնուի:

Ո՛վ թագուհի, աղաչում եմ քեզ դարձեալ,
Որ անարատ պահես տենչերը նրա,
Տեսիլքներից յետոյ այնքան վերացեալ.

Հսկիր նրա մղումներին մարդկային.
Տես, ձեռնամած աղօթքիս են միանում
Բէատրիչէն ու միւս սրբերն երկնային»:

Եւ ես տեսայ Նրա խորքում ընդգրկուած
Ու սիրային կապով զօդուած այն ինչ որ
Տիեզերքում երեւում է մասնատուած:

Իրօք տեսայ այդ միութիւնն ընդհանուր
Ըստ որում ես այս ասելով զգում եմ
Մի ցնծութիւն անպարագիր ու անլուր:

Այդ վառ Լոյսից հոգին դառնում է այնպէս
Որ խզւում է ամէն ուրիշ բաներից
Եւ ձգում է միայն նրան անձկագէզ:

Զի բարին, որ նպատակն է բոլորի,
Նրա մէջ է եւ այն ինչ որ թերի է
Նրանից դուրս, նրա մէջ է անթերի:

Օ՜, խօսքն ինչքան տկարագօր է մտքից,
Իսկ իմ միտքը, իմ տեսիլքի յանդիման
Այնքան թոյլ է, որ չի բաւի ասել «քիչ»:

Օ՜ ինքնաբուխ ու ինքնագոյ Յաւերժ Լոյս,
Դու ես աղբիւրն իմացութեան ամենայն,
Դու ես միայն ներշնչողը սէր ու յոյս:

Թրգ.՝ ԱՐԲՈՒՆ ՏԱՑԵԱՆ

(Աստուածային կատակերգութիւն,
Դրախտ, ԼԳ. Երգ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կ. Դեմիրճեանին կատարած զեկուցումը, Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին, Յուլիս 18, շօշափած է Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան հարցը: Զեկուցումը գրաւած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին, Յուլիս 19, գրեթէ վեց ամբողջական էջերը:

Կ. Դեմիրճեան նախ դիտել տուած է, թէ Բրեժնեւի քննադատութիւնները խորհրդային գիւղատնտեսութեան մասին, «ամբողջովին եւ լիովին» կը վերաբերին նաեւ Հայաստանի:

Այս հիման վրայ ալ Ա. քարտուղարը կէտ առ կէտ մատնանշած է Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերը եւ, առաւելաբար, պարզած է թերիները բոլոր մարզերէն ներս: Կ. Դեմիրճեան խիստ գտնուած է եւ չէ վարանած սաստելու նախարարութիւններ (գիւղատնտեսութիւն եւ արդիւնաբերական շինարարութիւն) ու մարմիններ (օրինակ՝ Հայգիւղտեխնիկան):

Ներկայ տասներորդ հնգամեակին, որ վերջ կը գտնէ 1980ին, Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը պէտք է արձանագրէ արտադրութեան 24,9 տոկոսի աճ, ինչ որ բարձր ցուցանիշ մըն է խորհրդային Հանրապետութիւններուն մէջ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը եւ առաւելագոյնի հասցնել կարելիութիւններուն օգտագործումը: Պէտք չէ մոռնալ, որ գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ, ինչպէս պարբերաբար յիշեցուցած է զեկուցաբերը, արտադրութիւններ՝ կեր, բանջարեղէն, միս, ձուկ, պտուղ եւայլն, չեն բաւարարեր բնակչութեան պահանջները: Այլ խօսքով ուտեստեղէնի տագնապ կայ:

Խորհրդային, ուրեմն նաեւ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան զարգացումին համար գլխաւոր խոչընդոտը կը հանդիսանայ աշխատանքներուն մեքենայացման դանդաղ ընթացքը: Ասիկա յատկապէս նկատելի է անասնապահութեան բնագաւառին մէջ: Միւս կողմէ, գիւղատնտեսութեան գիտութիւնն ալ ժամանակակից պայմաններուն եւ պահանջներուն չի համապատասխաներ: «Գիւղատնտեսական գիտութեան զարգացումը մեր Հանրապետութիւնում դեռեւս չի համապատասխանում գիւղատնտեսական արտադրութեան արդիւնաւէտութիւնը բարձրացնելու աճած պահանջներին», յայտարարած է Կ. Դեմիրճեան:

Գիւղական շինարարութիւնը յատկապէս տարիներէ ի վեր չիրագործեր սահմանուած ծրագիրները: «Բաւական է ասել, դիտել տուած է զեկուցաբերը, որ 8րդ հնգամեակում գիւղատնտեսութեան մինիստրութեան օբիեկտների գծով հիմնական փոնդերի գործարկման պլանը կատարուեց 70 տոկոսով, 9րդ հնգամեակում՝ 59 տոկոսով, ընթացիկ հնգամեակի առաջին երկու տարում՝ 60 տոկոսով... Դրա հետեւանքով Հանրապետութեան գիւղատնտեսութիւնը պակաս է ստացել 10.000 գլուխ խոշոր եղջերաւոր անասունների համար նախատեսուած շինութիւններ, 6.000 գլխի համար նախատեսուած ոչխարանոցներ եւ արտադրական ուրիշ շատ օբիեկտներ»:

Հողին եւ ջուրին, մասնաւորաբար ոռոգումին հարցերն ալ շօշափած է զեկուցաբերը: Ծանօթ է, որ այժմ, ամառը, բոլոր գետերուն ջուրերը ամբողջութեամբ կ'օգտագործուին: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ ասոնց կարգաւորումով կարելի կը դառնայ միայն անհրաժեշտ քանակութեամբ ջուր ամբարել ոռոգելի տարածութիւններուն ընդլայնումին համար: Ջրամբարներուն թիւը, համաձայն Կ. Դեմիրճեանի, շատ քիչ է: Ցայսօր կառուցուած են ընդամէնը քանի մը ջրամբար՝ 6էն մինչեւ 100 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ, 40 փոքր ջրամբարներ ալ լեռնային շրջաններուն մէջ: Ամբարուած ջուրը, մօտաւորապէս 340 միլիոն խորանարդ մեթր, կարելիութեան միայն 14,8 տոկոսը կը ներկայացնէ: Այս պատճառով է, որ ծրագրուած է 16 ջրամբար շինել՝ շուրջ մէկ միլիառ խորանարդ մեթր ընդհանուր տարողութեամբ, մինչեւ 1990: Միւս կողմէ, «ֆիլտրացման հետեւանքով» մեծ են ջրամբարներուն եւ ոռոգման ցանցերուն ջուրին կորուստները: Ջրամբարներուն մէկ մասը «տեխնիկապէս վատ վիճակում է»: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, «նման դրութիւնը հիմնականում հետեւանք է նախագծային – հետախուզական եւ շինարարական աշխատանքների իրականացման ցածր որակի եւ անբարեխիղճ շահագործման»:

Խօսելով անասնապահութեան մասին, Կ. Դեմիրճեան յիշած է Բրեժնեւի յայտարարութեան այն կէտը, թէ Անդրկովկասի եւ Կեդր. Ասիոյ Հանրապետութիւններուն մէջ անասուններուն մթերատուութիւնը առաջուան նման ցած է, միաժամանակ դանդաղ քայլերով կը լուծուի միսին եւ կաթին սեփական արտադրութեամբ բնակչութեան պահանջները լրացնելու հարցը:

Զեկուցաբերը այս ուղղութեամբ ներկայացուցած է թիւերը: Միջին հաշուով կովերուն կաթնատուութիւնը 1.900 քիլօ է, երբ առաջադրութիւնն է հասցնել մինչեւ 3.000, նոյնիսկ 3.500 քիլոյի, մէկ ոչխարին բրդատուութիւնը 2,3 քիլօ է եւայլն: Իրաց այս կացութեան մէջ պէտք է աւելցնել կերին արտադրութիւնը եւ ընել այնպէս, որ անասունները մնայուն եւ կանոնաւոր կերպով կեր ստանան: Միւս կողմէ հարկ է լուրջ աշխատանք կատարել ցեղաբուծութեան ուղղութեամբ: Վերջին տարիներուն կոլտնտեսութիւնները չեն իրականացուցած կովերու թիւին աճին ծրագիրները: Վերջին չորս տարիներուն, օրինակ, ասոնց թիւը միայն 8.000 յաւելում արձանագրած է, այսինքն՝ 5 տոկոսի աճ: Մինչ տաւարի միսին պահանջը աւելցած է (48,4 տոկոսը կազմած է Պետութեան ծախուած անցեալ տարուան ընդհանուր միսին) անդին կովերուն ամլութիւնը 22, իսկ մաքիներունը 19 տոկոսի հասած է: Ասոր հետեւանքով 1977ին տնտեսութիւնները պակաս ստացած են մօտաւորապէս 40.000 հորթ եւ աւելի քան 150.000 գառնուկ:

Հացահատիկի արտադրութիւնը, ինչպէս գրած ենք յաճախ, վերջին տարիներուն մրցանիշներ ապահոված էր: Անցեալ տարի 306.000 թոն եղած էր: Կ. Դեմիրճեան սակայն ցած գտած է բերքատուութիւնը տնտեսութիւններուն մեծ մասին մէջ:

1977ին տնտեսութիւնները Պետութեան ծախած են 217.000 թոնէն աւելի խաղող, ինչ որ գոհացուցիչ պէտք է նկատել: Համաձայն Ա. քարտուղարին, խաղողագործութեան զարգացումին մակարդակը դեռ չի գոհացներ բնակչութեան եւ սնունդի արդիւնաբերութեան յարաճուն պահանջները: «Ընթացիկ հնգամեակի առաջին երկու տարում Հանրապետութիւնը Պետութեանը պակաս է վաճառել մօտաւորապէս 12.000 թոն խաղող»:

Անդրադառնալով բանջարեղէնին եւ գետնախնձորին արտադրութիւններուն, անհրաժեշտ գտած է ասոնց կանոնաւոր աճը՝ «մինչեւ Հանրապետութեան բնակչութեան յարաճուն պահանջմունքների լրիւ բաւարարումը: Բացի դրանից, բանջարեղէնով պէտք է ապահովուեն պահածոյի արդիւնաբերութեան եւ թարմ վիճակում երկրի արդիւնաբերական կենտրոնները ուղարկելու աճող պահանջմունքները»:

Կ. Դեմիրճեանի կատարած ախտաճանաչումը, վերջին հաշուով օգտակար պէտք է նկատել: Արդարեւ, միայն թերիներու մատնանշումով է, որ կրնան սրբագրուիլ բացերը եւ զարգացման նոր տուեալներ ստեղծուիլ:

Ժ. ՄԻՐՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՅԱՅՏ ՄՆԱՑԱԾ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒՆ

Հայ մշակոյթի նուիրեալ Յակոբ Սիրունին մի անգամ Բուխարեստում զրոյցի ժամանակ խանդավառութեամբ ու միաժամանակ ցաւով արտայայտուեց արեւմտահայ այն երիտասարդ բանաստեղծների մասին, որոնք ուշադրութեան էին արժանացել իրենց առաջին իսկ ստեղծագործութիւններով եւ որոնք, սակայն, կեանքից հեռացել էին՝ տակաւին լրիւ չբացայայտած իրենց գրական տաղանդը: 1915ի Ապրիլեան Եղեռնից յետոյ նրանց անունները արդէն մոռացուել էին: Այդ մոռացուածներից Յ. Սիրունին առաջինը յիշատակեց Գեղամ Գուշակեանի անունը, մի շատ երիտասարդ քնարերգու, որ տառապել էր Դուրեանի ու Մեծարենցի հիւանդութեամբ:

— Ես ծանօթ էի նրա բանաստեղծութիւնների մի փնջին, — ասաց Սիրունին, եւ կարող եմ վկայել, որ Գեղամի անժամանակ մահով արեւմտահայ գրականութիւնը կորցրեց չափազանց խոստումնալից, իսկական մի քնարերգուի: 1918ին Պոլսի «Ճակատամարտ» օրաթերթում մենք ոգեւորութեամբ տպագրեցինք մի քանի բանաստեղծութիւններ՝ ուրիշ անուան տակ: Յետագայում պարզուեց, որ դրանք վաղամեռիկ Գեղամ Գուշակեանի քերթուածներն էին, որ այնքան ջերմօրէն ընդունուեցին ընթերցողների կողմից եւ գրաքննադատների ուշադրութեանն արժանացան...

Գեղամ Գուշակեանը ծնուել է 1894 թուականին Պոլսի մերձակայ հայկական Պարտիզակ գիւղաքաղաքում: Աւարտել է ծննդավայրի «Ներսէս Շուշանեան» ազգային նախակրթարանը, ապա ուսումը շարունակել «Բիւթանիայի բարձրագոյն Վարժարանում»: Այնտեղ էլ աչքի է ընկել իր առաջին գրական փորձերով: Հիւանդութիւնը թոյլ չի տուել աւարտելու բարձրագոյն վարժարանը: Թողնելով Պարտիզակը, նա մեկնել է Գահիրէ՝ բուժուելու յոյսով, ուր վախճանուել է 1915ի Օգոստոսի 12ին:

Ժամանակի հայ կեանքը, հոգեմաշ հիւանդութիւնը խոր հետք են թողել Գեղամի յուշաշխարհի, աշխարհայեացքի ու ստեղծագործութեան վրայ, սեւ ճակատագրի դէմ ընդվզման զգացումով են համակել «դալկահար տղայի» քնարը:

Շատ քիչ բան է փրկուել նրա ստեղծագործութիւններից, ձեռագրերի մի մասը ինքը՝ Գեղամն է ոչնչացրել, մի մասը կորել է 1915ի թոհուբոհի մէջ, մի մասն էլ հրոյ ճարակ է դարձել կամ անյայտացել Երուսաղէմի Հայոց Վանքի գրապահոցից: Սակայն ինչ որ մնացել է, վկայում է իսկական բանաստեղծի մասին, որը հասունանալով, իր մնայուն տեղը պիտի ունենար հայ քնարերգութեան մէջ:

Պէտք է նշել, որ Դուրեանի, ու Մեծարենցի ազդեցութիւնն զգացւում է պատանի Գեղամի քերթուածների վրայ: Սակայն, դրան զուգընթաց, զգացւում է նաեւ գեղարուեստական խօսքի թարմութիւն, անձնական խորունկ ապրումների

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Լայն, տարածուն շարժ մըն է գաղափարներու եւ զգալու եղանակներու, որուն մէջ կրօնական գօտեւորում մը հիմնական յատկանիշի արժէք կը թուի ստանալ: Սակայն միայն երեւութապէս: Իզմիրի եկեղեցասիրութիւնը հայկականութեան մէկ տարբեր երեսն է:

19րդ դարու առաջին քառորդին, գոց խոշոր ձեռքերով, կարծր կուզպ բերանով, կարճ ու գիրուկ մարդերու ամբողջ շղթայ մը կ'երկարի Ճավայէն մինչեւ Իզմիր ու Ամսթերտամ՝ որոնք հարստութիւն կը դիզեն ու եկեղեցի կը շինեն նոյն եռանդով, որոնք կարօտով ու հպարտութեամբ կը խօսին Նոր Ջուղայի մասին, ու առանց գիտնալու, կամ նոյնիսկ ցանկալու՝ մեր ազգին առաջին լուսաւորիչները կը կազմեն:

Այսպէս է որ, մէկ կողմէն Բողոքական միսիոնարներու անդիմադրելի գրոհը ու թարգմանական աշխատանքի կատաղի թափը եւ Եւրոպացի վաճառական – մաքսանենգ – դիւանագէտ – բախտախնդիրներու խայտաբղէտ խուժանին շունչը Իզմիրի գոց շուկային խոնաւ անկիւններուն, միւս կողմէն հայ սնոտ, ինքնագոհ Միջին Դասակարգին ախորժակները զարդի ու մշակոյթի, ու Մխիթարեան մռայլ քանի մը վանականներու տարածած թերթերը, գիրքերը՝ Իզմիրը կը վերածեն մշակութային խառնարանի մը, քաոսի մը՝ ուրկէ լո՛յսը պիտի ծագէր, ի վերջոյ:

Ուսուցիչ, հրապարակագիր, թարգմանիչ, արձակագիր, վիպասան, բանաստեղծ կը վխտան այդ քաղաքին մէջ: Սակայն չկայ այն միակ անձը, որ գրականութեան մը ստեղծումին առաջին պայմանն է, –– բանաստեղծը:

Ինչո՞ւ: Եթէ այս հարցումը պատասխան ունենար՝ հաւանաբար կարելի կ'ըլլար ուզած ատեն բանաստեղծ ունենալ...: Ամէն պարագայի, Միջին Դարերէն ժամանակի աւելը շատ քիչ ու անորակ բանաստեղծներ բերեր էր մինչեւ նոր դարերը: Տաղասացներ, աշուղներ, կէս կատար բանաստեղծներ կը խճողեն վերջին երկու հարիւր տարին, առանց կարենալ գրական աւանդութիւն մը ստեղծելու:

Հրանտ Ասատուր կ'ըսէ որ 19երորդ դարէն առաջ Պոլիս եղած են մօտ 30ի չափ բանաստեղծ ու տաղասաց, ոմանք գրաբար, ոմանք ռամկօրէն, թրքերէն կամ երկուքի խառնուրդը եղող լեզուով մը արտայայտուող եւ որոնց մէջ գտնուած են բազմաթիւ պատրիարքներ («Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոցի Ընդ. Օրացոյց», 1905): 1830ի ժողովրդական լեզուն բարբարոսութիւն մըն է, գրական ճաշակը՝ անիմաստ բառ մը: Սակայն դարուն առաջին կէսը կը լեցուի սանկ նանկ, միջակ բայց տանելի որակով բանաստեղծներ ու տաղաչափներ կը տպուին քանի մը թերթերու սիւնակներուն:

Ոչ մէկ մրցակցութիւն, քննադատական ոչ մէկ ոգի ու ճաշակ. ով որ երկու բառ կրնայ քով քովի դնել՝ տեղ մը կը գտնէ հանրութեան փափուկ սրտի մինտէրներուն վրայ: Փէշտիմալճեան պատուելի, Յովնան Վանանդեցի, Խրիմեան Հայրիկ, Արմենակ Հայկունի, Արշէն Բագրատունի, Ալիշան, Եդուարդ Հիւրմիւզեան, Խաչատուր Միսաքեան, Յովհաննէս Հիսարեան, եւայլն — հակառակ այս անուններէն ոմանց հռչակին, այս մարդոց արուեստի գիտակցութիւնը ու զգայնութիւնը վարիվերոյ նոյն միջինին շուրջ կը խաղայ: Արուեստը՝ որպէս դաստիարակչական, ոգեկոչական, բարոյալից գեղեցիկ մարզանք: Չկայ արուեստագէտի ինքնութեան կամ կոչումին գիտակցութիւնը, նոյնիսկ իրենց դարաշրջանի չափանիշներով: Միայն երկու անուն կը գերանցնին այդ միջինը ու կը մատնեն գերզգայուն, բացառիկ զգայնութիւններու ներկայութիւնը այդ ճապաղ, դեռ նկարագիր չառած Պոլսոյ միջավայրին մէջ, –– Դուրեան ու Պէշիկթաշլեան:

(Շար. – 8)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ժիրայր Սերգոյեան, ծանօթ պասը, որ Փարիզի օփերային մէջ արդէն գրաւած է իր արժանի տեղը, Սանթիակօ տը Շիլիի օփերայէն հրաւէրով մեկնած է Շիլի, երեք ներկայացումներու իր մասնակցութիւնը բերելու համար:

անմիջական, համակող զգայնութիւն:

Դժուար է հաւատալ, որ հազիւ տասնըվեց տարեկան պատանին աշակերտական սեղանի վրայ կարողացել է գրել «Լուսնեակ Գիշերով» բանաստեղծութիւնը: Կեանքի, կարօտի, սիրոյ ու մահուան զգացումներով համակուած այս թախծալուր շշնջիւնը, նրբին զգացումների այս անարատ երեւակայումը, որ բանաստեղծի յոյզերի ու խոհերի իւրայատուկ, ամբողջական արտայայտութիւնն է, գրաւում է ընթերցողին, յուզում, ազնուացնում... Այստեղ, ընդամէնը չորս քառեակի մէջ, զարմանալիօրէն խտացած են քնարերգու պատանու ջինջ ապրումները՝ առանց ճիգի, առանց որեւէ սեթեւեթանքի:

Այդ քերթուածը, որ Մեծարենցեան «Սիրերգի», նման անոյշ է, քնարական ու մեղեդային, մէջ ենք բերում ամբողջութեամբ.

Տրտում ու քախծոտ սիրտերուն համար
Մարգին ծոցն աղուոր ֆթթումովն
աստղին,
Մեղեդիներու շեշտովը՝ լռին
Լուսնեակ գիշերով երգն ի՛նչ անոյշ է...

Սօսափիւնովը ճնճուշ զեփիւռին
Տերեւներուն մէջ վարդի թուփերուն,
Ցօղը՝ սուգի պէս, խունկի պէս
հալուն
Լուսնեակ գիշերով կեանքն ի՛նչ
անոյշ է...

Ու գրգանքին պէս զոյգ սոխակներուն,
Ջինջ հոգիներու յոյզովը բուրեան,
Նայուածքի մը պէս աղուո՛ր,
անմա՛ն,
Լուսնեակ գիշերով սէրն ի՛նչ
անոյշ է...

Ու մինչ կը նիրհեն ծաղիկներն
ամբողջ,
Օրօրերգովը մեղմ դողդոջ առուակին,
Մոմի մը յուշիկ հատնումովն անգին,
Լուսնեակ գիշերով մահն ի՛նչ անոյշ է...

Հայ ժողովուրդի քաղաքական - մշակութային կեանքի, նրա հասարակական անցքերի ու ձգտումների անմիջական անդրադարձն են Գեղամի մի քանի ոտանաւորները: Ոգեւնչուած նա փառաբանում է Հայոց գրերի ստեղծող Մեսրոպ Մաշտոցին:

Վաղուան հայ սերունդին է նուիրուած «Վաղուան Երգեր» խորագրով բանաստեղծութիւնը: Հայ ժողովուրդի կեանքի ծանր օրերին անգամ նա հաւատում է, որ նոր սերունդը պիտի գնայ դէպի լոյսը, դէպի արեւը, դէպի վերանորոգ կեանքը.

Նոր երգերով, նոր յոյսերով, յոյզերով,
Հողին վրայ մայրական,
Որուն ներքեւ պապերը մեր ալեփառ,
Մեր ռազմիկները վայրագ, եւ
հերոսներն ադամանդ
Խաղաղութեան մէջ օծուն եւ արիւնով
թաթախուած
Լայնշի վէրքերը կուրծքերուն՝ կը
նիրհեն...

Գեղամ Գուշակեանի ձեռագրերից փրկուել են նաեւ մի քանի արձակ էջեր, «Համբոյրը» եւ «Գաղթումէն ետք» նորավէպերը, մի ուսումնասիրութիւն՝ Օթելլոյի մասին, եւ մի բաց նամակ, ուր նա անարգանքի սիւնին է գամում անարժան մի ուսուցչի. «Դուք խեղդեցիք մեր ձայնը, մեզ նկատեցիք իբրեւ ստրուկ: Կը հարցնեմ ձեզի: Ի՞նչ դաս տուիք դուք ձեր աշակերտներուն. ո՞ւր է ձեր այս վարմունքին մէջ բարոյականի դասը, մեծութեան օրինակը: Ո՞ւր է օրինակը, որ պիտի բարձրացնէր, պիտի ազնուացնէր նկարագիրը, որ պիտի պատրաստէր վաղուան սերունդը, վաղուան քաղաքացին, ըմբո՛ստ, ազա՛տ, անկաշկա՛նդ»:

Գեղամը տակաւին 17 տարեկան պատանի, գրել է նաեւ «Դամբարաններ» ողբերգութիւնը, որի ձեռագիրը եւս կորել է Երուսաղէմի վանքում, եւ այժմ թատերական այդ երկի մասին մնացել է միայն Յակոբ Օշականի վկայութիւնը, քանի որ նա կարդացել է այն եւ 1925 թուականի «Ամերիկահայ Հանրագիտակի» մէջ գրել է այդ մասին:

Անձնական ու հասարակական ցաւերով տառապող բանաստեղծի ստեղծագործութիւններում ժամանակաշրջանի հայկ. մթնոլորտը, թուրքական դաժան բռնակալութեան հոգեկան անդրադարձն ես զգում: Ու ապրում ես պատանու հոգում երազանքներու ու իրականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող ողբերգական հակամարտութիւնը, լուսաւոր հեռանկարի կորուստի տրամադրութիւնները:

Պէտք է նկատել, որ Գեղամի պատանեկան քնարը հարուստ չէ գեղարուեստական արտայայտչական միջոցներով: Այդ բանաստեղծութիւնները սակայն արժէքաւոր են նրանով, որ գրքային, մտակառոյց չեն, այլ՝ արեան ամէն մի կաթիլով ապրուած, անկեղծ, սրտաբուխ ու խորապէս դրամատիկ: Եւ դրա համար էլ յուզում են ընթերցողին:

Առաջիկայում Գեղամից գուցէ յայտնաբերուեն նոր ձեռագրեր, նոր արժէքներ: Սակայն քնարական այն փոքրիկ փունջը, որ փրկուել է կորստից ու հասել մեզ, անվերապահօրէն վկայում են խակական բանաստեղծի մասին, որը կարող էր իր արժանաւոր տեղը գրաւել 20րդ դարի արեւմտահայ քնարերգուների պայծառ համաստեղութեան մէջ:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԷՕՐԷԿ ՈՒ ՊԱԳԼԱՒԱ ՉԷՐ ԲԱՒԵՐ

ՀԻՄԱ ԱԼ ՈՉԽԱՐ ՊԻՏԻ ՄՈՐԹԵՆՔ ԹԷԼԷՎԻԶԻՈՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Հաւաստի աղբիւրներու համաձայն ֆրանսական թէլէվիզիոնը կը պատրաստուի այս կիրակի ցոյց տալ թէ ի՞նչպէս Ֆրանսահայերը ոչխարներ կը մորթեն, ի պէտս մատաղարաշխութեան:

Ծրագրուեր է ոչխարները ողջ ողջ խողխողել քամերային առջեւ եւ ցոյց տալ նաեւ մատաղ եփելու եւ բաշխելու ժամանակավրեպ սովորութիւնները, որպէսզի քաղաքակիրթ աշխարհը տեսնէ եւ ծափահարէ Հայերը:

Կարծէք թէ չէ՛ր բաւեր պէօրէկ, պագլաւա եւ թորիկ մէջտեղ քաշել հայկական հաղորդումներու ընթացքին:

«Սանսասիոնի» ծարաւ աչքերու համար հետաքրքրական բլլայ թերեւս ոչխարներու մորթատումն ու մորթազերծումը, ինչպէս որ հետաքրքրական է դիտել վայրենի բարքերը: Ափրիկէի կոյս անտառներու մէջ բնակող Բիկմէններուն կամ Սալոմոն կղզիներու մարդակերներուն:

Թէլէվիզիոնին արհեստն է այս, փնտռել եւ գտնել զգայացունց պատահարներ միայն: Հարց է սակայն թէ հայութիւնը ի՞նչ կը շահի այս բոլորէն:

Պէօրէկով եւ մատաղով ներկայանալ Եւրոպացւոց ու ապա ակնկալել որ մեզ դնեն բարձր մշակոյթ ունեցող քաղաքակիրթ ժողովուրդի տեղ: Ո՛վ հեգնանք:

Թերեւս յանդգնութիւն նկատուի լեզու երկարել հնամենի սովորութիւններու: Եւ առարկուի նոյնիսկ թէ Հայաստանի ժողովուրդն ալ կապուած կը մնայ մատաղի սովորութեան, քանի որ ամէն կիրակի բազմաթիւ ոչխարներ եւ աքաղաղները կը մորթատուին Ս. Էջմիածնայ շրջափակին մէջ, հաճութեամբը կրօնական եւ քաղաքական իշխանութիւններու:

Մի՞թէ պէտք ունինք կուրօրէն ընդօրինակելու յետամնաց բարքերը մեր հայրենաբնակ եղբայրներուն, երբ իրենց լաւագոյն սովորութիւններուն չենք հետեւիր կամովին:

Մնաց որ, ո՛չ ոք կրնայ ապացուցանել թէ ոչխար ու աքաղաղ զոհելու սովորութիւնը քրիստոնէական բնոյթ ունի եւ կամ կը բխի աւետարանական կամ առաքելական որեւէ հրահանգէ:

Կ՚ակնկալենք նոյնիսկ որ մեր Վեհափառ Հայրապետին պէս լուսամիտ եւ ողջախոհ կրօնապետ մը քաջութիւնը ունենայ ի վերջոյ արգիլելու այս կարգի բարբարոս սովորութիւնները, եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ դժգոհացնել յետադիմականները բոլոր:

Ժամանակը չէ՞ միթէ ձերբազատելու արեւելեան հնամենի սովորութիւններէ օտարամուտ:

Արիթ չենք փախցնէր պարծենալու թէ Մեծն Տիգրանի օրէն ի վեր հայութիւնը իր ակնարկը դարձուցած է դէպի Արեւմուտք, եւ ասիական հողի վրայ ապրելով հանդերձ եղած է մի՛շտ յառաջդիմասէր, իր ներշնչումը փնտռելով հելլենահռոմէական մշակոյթներուն մէջ միայն:

Այդ յաւակնութիւնները արդարացնող ապացոյցներ չեն պակսիր անկասկած: Բայց փոխանակ մեր հազարամեայ մշակոյթին լաւագոյն տարրերը օգտագործելու, կը նախընտրենք պէօրէկ եւ պագլաւա ի ձեռին ներկայանալ Արեւմուտքի քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն, եւ եթէ այդ ալ չբաւէ, ոչխար կը մորթենք թէլէվիզիոնին քամերային առջեւ:

Ինչ մե՛ծ պատիւ հայութեան համար:

Տ. Հ.

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Ի՛ՆՉՔԱՆ ԵՐԿԱՐ ՈՒ ԴԺՆԴԱԿ Է ՍՊԱՍԵԼ ՍԻՐՈՅ...

Վազգէն Շուշանեան:

Սիրելի եւ անջնջելի դէմք մը եւս մեր սերունդէն, ուսանողական եւ պարմանական օրերու մշտաժպիտ ընկեր մը: Ունեցաւ պոհեմական կեանք մը եւ տառապեցաւ կեանքի յորձանքներուն մէջ, անզօր մնաց մաքառելու եւ մեռաւ երիտասարդ:

Ի՛նչպիսի վէրք մը կը կոտտայ իր սիրային առաջին էջերուն, «Մահուան Առագաստ»ին կամ «Սիրոյ եւ մեղքի Պարտէզ»ին մէջ: Ահա քանի մը տող անոնցմէ.

— Վե՛ց օր, ինչքա՛ն երկար ու դժնդակ է սպասել սիրոյ: Աչքերուդ լոյսը այսքան հեռուէն կ՚իյնայ ուսերուս, ինչպէս գարնան առաւօտը սուգի գիշերէ մը յետոյ: Տա՛ր, տաք քու աչքերդ: Փոքրիկ վիրաւոր ու մահամերձ տղու մը պէս կը կծկուիմ քու յիշատակիդ վերարկուին մէջ եւ ի՛նչ բարի է քունս, երազիս խոնջէնքէն յետոյ: Աղքա՛տ եմ մարդոց հարստութեամբը, բայց սիրտս հարուստ է սիրովդ: Ի՛նչ մեծ ու վտանգաւոր հպարտութիւն է այս: Ինծի կը թուի թէ կրնամ խոշոր ու խռովուն վարդի մը պէս փետել իր թերթերը, հատ հատ, եւ զանոնք տալ անցորդ ամէն մարդու, յուռութքի մը պէս, հաւատալով որ այդ արժգոյն թերթը պիտի կրնայ երջանկացնել իրենց հիւղը»:

Այդ թերթը անթառամ մնաց Շուշանեանի ափին մէջ ու իր ձայնը մեզի կ՚ըսէ գերազմանէն ալ յետոյ.

-- Աղքա՛տ եմ մարդոց հարստութեամբը, բայց սիրտս հարուստ է սիրովդ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

3.

Ներսէհ Զավուշի էութիւնը ճչում էր: — Լսո՞ւմ էք, Հայեր: Ուրեմն մի մոռանաք Մովսէսի քարոզը «Ակն ընդական»: Մի մոռանաք: Ներսէհ Զավուշը մտովի դիմեց ջարդի մոլուցքով հարբած գլուխներին: «Դուք մեր մարմինները միայն կարող էք սպանել, Իթթիհադի գլուխներ, բայց մեր ազատութիւնը՝ երբեք: Այդ ազատութիւնը այսօր մորթւում է, բայց կ՚երեւայ վաղը՝ Արեւելքի հորիզոնի վրայ: Հայութիւնը կ՚ողջունի ազատագրուած Հայաստանը: Իմացէք, այնտեղ ուր կախաղաններն են ճօճւում՝ ազատութիւնն է ման գալիս: Այնտեղ, ուր մեռելներն են ննջում՝ մօտալուտ է յարութիւնը... : Որտե՞ղ է լսել ինքն այս խօսքերը, ումի՞ց, չի յիշում: Բայց լսել է: Գուցէ հէնց դա իր սրտի ձայնն է, իր էութեան խօսքը: Լսել է, չի մոռացել: Հոգու մէջ մի մոռացուած ճիչ էլ է արթնացել՝ «Ակն ընդ ական»: Ոչ, սա չի լսել, սա արդէն արեան էութիւնն է:

Հետախոյզները պատմեցին պատկեր-պատկերի ետեւից ցաւ՝ ցաւի:

Մամուր Ֆէյզադն ու Քեմալ բէյը զօրք են բերել Կաթակնի վրայ նետելու համար: Անթիւ, անհամար Թուրքեր են բերում ու տեղաւորում Հայոց գիւղերում: Նրանց գրգռելով ասում են: — Ամէն մէկիդ Հայի մի գիւղ կը տանք, հինդ կին կը տանք: Ինչ ուզէք կը տանք, ասում են, միայն թէ Հայի հետք չմնայ:

Ներսէհ Զավուշի էութիւնը չի դադարում այրուելուց՝ «Ակն ընդ ական»: Է՛, ուրեմն, կը կռուեն: Պէտք է պաշտպանուեն, դիմադրեն: Կարող են, ի հարկէ, հէնց հիմա պոկուել տեղից ու գնալ դէպի ռազմաճակատի կողմերը, որ ահագին ետ է քաշուել, հեռացել դէպի Արաքս գետի ակունքները: Կարող են գնալ՝ ճակատի որեւէ հատուածում փրկութեան ճեղք որոնելու, դէպի Կովկաս հեռանալու նպատակով: Գուցէ նոյնիսկ յաջողուի անկորուստ անցնել Արեւելեան Հայաստան, որտեղ Ռուսներն են ու հայ կամաւորական ջոկատները: Գուցէ յաջողուի: Սակայն ի՞նչպէս թողնեն իրենց տունը, հողը, իրենց հայրենիքը:

Ներսէհ Զավուշը համոզուած էր, որ շուտով, գուցէ մի կէս տարի, մի տարի յետոյ, պատերազմը կ՚աւարտուի Թուրքիայի պարտութեամբ եւ Հայաստանի, հայ ժողովրդի համար փրկութիւն կը ժամանի: Ինչո՞ւ միայն սպասել փրկութեան ժամանելուն, դա պէտք է ներսից եւս ստեղծել՝ հէնց այստեղ Կաթակնում, այս Խորէն աղայի ու Ձիլ Ջաքարի ձեռքերով, Բենեամինի ու Աղաւնու ջանքերով: Ոչ, պէտք է դիմանալ, մարտնչել, սպանուելով ապրել հայրենիքում՝ հայրենիքի համար: Ինչ էլ լինի պէտք է դիմանալ, պահպանել փրկուած բեկորները ու դիմաւորել ցանկալի ազատութեանը: Իսկ դա կը լինի, անպայման կը լինի:

Ներսէհ Զավուշի յոյսի աղբիւրը արեւելքն էր՝ Արաքսի ակունքներից այն կողմ, ուրտեղ ռուսական ռազմաճակատն է: Իրենք հեռու են ռազմաճակատից՝ խոր թիկունքում, հեռու, շատ հեռու, կտրուած աշխարհից ու մարդկութեան խղճից:

Սակայն ինչ էլ լինի, պէտք է դիմանալ: Դիմանա՛լ...

Աղաւնին Հայոց դրօշակը կախել էր եկեղեցու դրան գլխին, ուր մի թեւը ջարդուած քարէ խաչն էր: Քարէ խաչ՝ մեռած, սառած: Իսկ ե՞րբ է Հայոց խաչը կենդանի եղել, ե՞րբ: Երբեք: Հայրը՝ Հաջի Բարսեղ էֆէնդին չի հաւատում խաչին: Չի հաւատում նաեւ կիսալուսնին: «Մէկը, ասում է, գլուխ ջախջախելու ծանրութիւն ունի, միւսը՝ կտրելու մանգաղի նման է: Ոչ մէկին հաւատա, աղջիկս, ոչ միւսին»: «Սակայն ինչի՞ն հաւատամ, հայր, ինչի՞ն ապաւինեմ»: «Ինքդ քեզ, աղջիկս, քո խղճին ու բազուկին: Մարդու մարմինը Աստծու տունն է: Հաւատը ուժ ունեցողին է հաւատարիմ ու օգնական: Իմացիր»:

Կաթակնը ապրում է խաղաղ: Գիւղացիներից ոմանք նոյնիսկ մտածում էին, թէ Երզնկայում իրենց մոռացել են, թողել տապակուելու սեփական իւղով: Սակայն Ներսէհ Զաւուշն ու Խորէն աղան նման մոլորութիւնից հեռու էին: Նրանք լաւ էին հասկանում, որ այդ թուացող խաղաղութեան տակ որոգայթ կայ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 126)

Այրի Տիկին Մեսրոպ Գույումճեան,
Այրի Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան եւ զաւակները՝ Իզապէլ, Աստղիկ եւ Արմէն, Տէր եւ Տիկին Պերնար Թուրնոն եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պէպէք Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Ակնունի Գույումճեան, Այրի Տիկին Գասըրկեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գոնոզեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Քէչիշեան, Պ. Կարապետ Գույումճեան եւ բոլոր պարագաները անհուն կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին, տագրոջ զաւկին, հօրեղբօր զաւկին՝

ՎՌԱՄ-ԺՈՐԺ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոս. 6ին Մարսէյլի մէջ, սրտի տագնապի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Օգոս. 16, ժամը 16ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ 13 ռիւտիւ Փերշ (ռիւ Շառլոյի անկիւնը) եւ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ստեփան Թօփսագալեան, Պ. Պ. Յովհաննէս եւ Ղազարոս Թօփսագալեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զիլինկիրեան եւ զաւակը՝ Միքայէլ, Պ. Փիլիպպոս Եսայեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գիւփճեան, Դարբինեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնամիին

ՍՏԵՓԱՆ ԹՕՓՍԱԳԱԼԵԱՆԻ
(Սէօլէօզցի)

մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն Ժէռոմի վարչութիւնս կ'ողբայ խոր կսկիծով իր սիրելի ընկերուհիին Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեանի մահը եւ այդ առիթով եղած նուէրներուն շնորհակալութիւն կը յայտնէ. Իր որդիները՝ երկու եղբայր Դաւիթեան 500, Գօզայեան եղբայրներ 150, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Յակոբեան 20, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ժիրայրեան 20, Այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան 10 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.. Սիրուն Սիրունեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժան Սիրունեան դպրոցին 100 ֆր., Յարութիւն Իննէեանի մահուան առթիւ դպրոցին փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Էլմասեան 50 ֆր., նոյն առթիւ Պր. Կարապետ Գալուստեան 50 ֆրանք:

"ՅԱՌԱՋ" կը նուիրուի

ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ... Նշան Քիւրաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր զարմիկին՝ Յակոբ Քիւրաճեանի, (Մարսէյլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Նշան Բաղիկեանի մահուան տխուր առթիւ Դաւիթեան միօրեայ դպրոցին կողմէ 100, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան (Ավինիոն) 250, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան (Պօլենէն) 250, Տէր եւ Տիկին Քօրխեան 50, Ողբացեալ Սիրանոյշ Տերմալեանի փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարի Պերդ-Պարսամեան 50, Պ. Կարպիս Փափազեան 50, Պ. Էտուար Պալթայեան 50 ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԱԶԴ

Ցարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ որ տարեկան արձակուրդներու առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը փակ են ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

Իսկ Սեպտ. մէկէն սկսեալ Միութեան Փարիզի վարչական գրասենեակը կը վերադառնայ իր նախկին հասցէին՝
11, Աէռուառ Ալպոնի, 75016 Փարիզ
Հեռ. 870.03.18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի նիւթեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Օգոստոս տօն է Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի եպիսկոպոսական պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի Սուրբ Պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Օգոստոս 13 Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը Ս. Պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Աստուածածնի տօնի առթիւ:

Կը պատարագէ՝ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Յաւարտ Ս. Պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Պատարագ ժամը 10.30ին:

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ.. Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:
Մանրամասնութիւնները յետագային

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազքատախնամ Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Շահրիկեան Վահանիկ, Լիբանանցիներու ի նպաստ 50, Տիկին Թադէոսեան իր ողբ. զաւկին Թադէոս Թադէոսեանի յիշատակին 500, Օրիորդ Մաքրուհի Գրիգորեան 50, Օրիորդ Սիրարփի Նիկողոսեան 150, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան բնակիչներէն՝ Օր. Օ. Հանճեանի հարիւրամեակին առթիւ՝ Պ. Նշանեան Ցրէտէրիք մատրան շինութեան համար 400, Պ. Սեդրակեան 250, Պ. Գափամաճեան 250, Տիկին Նուրիձա Աւետիսեան (Մարսէյլ) ողբ. Մաքրուհի Տօնիկեանի մահուան առթիւ ի նպաստ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան 50, Տէրտէրեան եւ Պետիկեան ընտանիքներ (Մարսէյլ) ողբ. Շահան Թահմիզեանի մահուան առթիւ ի նպաստ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան 50, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան (Մարսէյլ) ողբ. Ժորժ Հելվաճեանի մահուան առթիւ ի նպաստ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան 100, Տէր եւ Տիկին Մօրօզօֆ (Մարսէյլ) նոյն նպատակին ողբ. Հ. Փէչէքէրեանի մահուան առթիւ 100, Այրի Տիկ. Տէպիլեան իր ամուսնոյն ողբ. Օննիկ Տէպիլեանի մահուան առթիւ 100 ֆրանք:

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (1cycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

Voyages en ARMENIE
EREVAN
ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP
2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages
50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17
JEUDI
17 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ -- Թիւ 14.184
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.184

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ՊԱՊԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՏԱԿԸ

«Աչքերս կը փակեմ այս ցաւոտ, ողբերգական եւ հոյակապ հողին վրայ»։ Այս խօսքերը ամենէն յատկանշական բանաձեւումը կը նկատուի բնորոշելու համար Պօղոս Զ., որ իր համեմատաբար կարճ կտակին մէջ (13 էջ) վերոյիշեալ տողերով ամբողջ պատկերը կուտայ աշխարհի մը՝ խսկապէս ցաւոտ, ողբերգական այլ՝ հոյակապ։ Կտակը կը կրէ 1965 Յունիս 30ի թուականը եւ ունի միայն երկու յաւելեալ պարբերութիւններ, զորս Պապը կցած է, մին՝ 1972 Սեպ. 16ին, միւսը 1973 Յուլիս 14ին։ Ընդհանուր ձեւով, կտակը երեք բաժանում ունի։ Առաջին մասը տեսակ մը փառերգ է կեանքին, երկրորդին մէջ, Պօղոս Զ. գործնական միջոցներ կ'առնէ եւ Ս. Աթոռը կը նշանակէ իբրեւ ժառանգորդ։ Վերջին մասը զուտ վարդապետական է։

Թաղումը, ըստ իր փափաքին՝ եղաւ պարզ։ Առաջին անգամ ըլլալով հոգեհանգստեան պատարագը կատարուեցաւ բացօթեայ, Ս. Պետրոսի առջեւ։ Շուրջ 100 հազար հոգի հաւաքուած էին։ Պատարագը մատոյց Վատիկանի աւագերէցը՝ կարդինալ Քոնֆալոնիէրի, շուրջն ունենալով 104 կարդինալներ։ Օտար բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ պատուիրակութիւններ եկած էին իրենց յարգանքը ներկայացնելու։

Հիմա, որ այլեւս Պօղոս Զ. կը հանգչի, նրբանցքներուն մէջ կը սկսին արդէն «բանակցութիւնները» ընտրելու համար իր յաջորդը։

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

ԻՆՉՈ՞Ւ

Առեւանգում, վրէժ ու մեծամասնութեամբ անմեղ զոհեր։ Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերն է որ 200 քիլօ թէ-էն-թէ հիմնայատակ քարուքանդ կ'ընէին ութ յարկանի շէնք մը, որ կը գտնուի Պէյրութի Ֆախրանի թաղամասը։ Հոն կը գտնուի իրաքամէտ պաղեստինեան շարժումը՝ Պաղեստինի ազատագրութեան ճակատ։ Բայց այս շարժումին գրասենեակէն զատ, կան բազմաթիւ բնակարաններ, ուր կ'ապրէին ընտանիքներ։ Ուստի զոհերուն մեծ մասը կը կազմեն կիներ, երախաներ, այսինքն՝ անմեղ մարդիկ։ Տրամաբանութիւնը՝ եթէ տրամաբանութիւն կարելի է գտնել այսքան յիմարապատում հաշուեյարդարի մը մէջ, կ'ուզէ որ հեղինակը ըլլայ ՊԱԿը, այսինքն՝ չափաւոր շարժումը, որուն անդամներէն էր Էզզետին Քալաք, սպաննուած Փարիզ, Իրաքցիներու կողմէ։ 200 մեռեալ, 200է աւելի վիրաւոր Քալաքի «արիւնը մաքրելու համար»? զոհերէն անդին, որոնք այլեւս իրենց ձայնը չեն կրնար լսելի դարձնել, օգտուողը կամ օգտուողները անոնք են, որոնք ջանք կը թափեն օրէ օր աւելի պառակտելու համար, արդէն պառակտուած պաղեստինցի եւ արաբ ժողովուրդները։

× Լիբանանի վարչապետը Լաթաքիէի մէջ տեսնուեցաւ Սուրիոյ նախագահին հետ եւ կ'ըսուի թէ երաշխաւորութիւններ ուզեց իր երկրին ապահովութեան համար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Մէշատի արիւնալի դէպքերէն ետք, այս անգամ Սպահանի մէջ է որ շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան մինչ Շահը կը ջանայ համոզել որ պիտի շարունակէ «ազատականացումը» բայց նաեւ երկաթեայ բռունցքներով պիտի զարնէ խռովարարները։ Զոհերու ստոյգ թիւ կարելի չէ գիտնալ, քանի անոնք կը տարբերին ըստ աղբիւրներու (պաշտօնական թէ ընդդիմադիր)։ Պատերազմական վիճակ հռչակուած է պատմական քաղաքին մէջ, լուսարգել հաստատուած ժամը 22ին եւ բանակը ամէն կողմ է։ Ամէն պարագայի մէջ, ջնջուեցաւ Շիրազի փառատօնը հակառակ անոր որ «կառավարութիւնը կացութեան տէրն է»։

× Շահը ազատ արձակել տուած է 711 բանտարկեալ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՋԸ՝ ԷՃԷՎԻՏԻ ԴԷՄ

Միացեալ Նահանգները համաձայնած էին, որ 1,2 միլիառ տոլար տան Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու վերաբացման համար բայց «Էճէվիտ կ'անգիտանայ այս համաձայնագիրը» կ'ըսէ Ալփասլան Թիւրքէշ, աջ ազգայնական պարագլուխը։ Մամուլի ասուլիս մը տուած է Անգարա եւ շեշտած թէ երկկողմանի այս համաձայնագրերը ստորագրուած էին ամերիկացի պատասխանատուներուն եւ Տէմիրէլի համախմբական (Թիւրքէշն ալ մաս կը կազմէր) կառավարութեան միջեւ։ Ամերիկա տարեկան 300 միլիոն տոլար պիտի տար (4 տարի) թոյլ տալու համար որ ամերիկեան զինուորական կայանները վերաբացուին։

Թիւրքէշի համար Էճէվիտի կառավարութիւնը «ճակատագրական սխալներ» գործած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ, խորհրդային հպատակ՝ Էլիզա Օպսթեփեան (Յովսէփեա՞ն) իր երկու զաւակներով Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է Օգս. 10էն 11ի գիշերը, երբ խորհրդային իշխանութիւնները արգիլած են իրեն արտօնագիր տալ որպէսզի Միացեալ Նահանգները երթայ։ Յայտարարած է թէ մայրը եւ քոյրերէն մէկը Լոս - Անճըլըս կ'ապրին։

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ իր անկումը խուճապ ստեղծելով բոլոր շուկաներուն վրայ մինչ Ուաշինկթըն շատ գոհ է եւ զգալի կերպով զարկ տուած է իր արտածումին։ Օգս. 15ին ամէն կողմ տօն չէր եւ հոն ուր սակարանները բաց էին ինչպէս՝ Ֆրանքֆորթ, Ցիւրիխ տոլարը 1,929 գերմանական մարքի հասած է ինչ որ «պատմական» կը նկատուի։ Եթէ Ամերիկացիք շատ իրար անցած չեն ուրիշներ բաւական «յուզուած» են քանի սուր մրցակցութիւն մը կը ծնի արտածումի համար։

ՊՈԴՐԱԲԻՆԷԿ, 24 տարեկան խորհրդային օգնական բժիշկը 5 տարի պարտադիր «բնակութեան» դատապարտուեցաւ։ Ցնցող վկայութիւն մը բերած էր իր հատորով «Պատժական Բժշկութիւն», ուր կը բացատրէր թէ ինչպէս վարչակարգը յիմարաբուժութիւնը կը գործածէ զսպելու համար ընդդիմութիւնը։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ բաժակի ախոյեան ակումբներու 16րդ աւարտականներուն Մոնաքօ 0ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Պուքրէշի Սթէայի։

«ԵՐԿԻՆՔԻ ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ» փութկոտութեան նոր գործադուլը Օգս. 11էն 16 մեծ իրարանցում չստեղծեց, որովհետեւ ընկերութիւնները նախատեսութիւններ կատարած էին եւ բազմաթիւ թռիչքներ ջնջուած ըլլալով, ոչ խուճապ, ոչ ալ շատ մեծ յապաղումներ կային։ Բանակցութիւնները կը վերսկսին Նախարարին հետ։

ՔՐԻՍԹԻՆԱ Սէրգէյին ծոցը վերադարձաւ աշխարհ իրարանցելէ ետք ութ օր։ Օնասիսի աղջիկը հազիւ ամուսնացած խորհրդային ամուսինը ձգած Աթէնք, ապա՝ Լոնտոն կ'երթար - կուգար եւ մինչեւ իսկ ամուսնալուծման մասին կը խօսուէր։ Բայց Սէրգէյ լրագրողի մը ճչգած է որ «Քրիսթինայի ընկերութիւնները չեն հետաքրքրեր զիս այլ՝ իր ընկերութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Օգս. 10ի թիւէն կ'իմանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ արձակագիր՝ Ռաֆայէլ Արամեան։

Ծնած էր 1921ին, Վաղարշապատ (այժմ Էջմիածին) եւ 1937էն 1941 հետեւած է Երեւանի պետական Համալսարանի բանասիրական ճիւղին դասընթացքներուն, բայց պատերազմը պատճառ եղած է, որ կէս ձգէ ու բանակ մեկնի։ Արամեան աշխատած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի եւ «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրի խմբագրութեանց մէջ։ Իր գլխաւոր գործերն են.— Ռուբինեան եղբայրներ (1954), Զբամբած ձիեր (1963), Ով զարմանալի (1969), Մեռած քաղաքի պարիսպների տակ (1970)։

Տարած է նաեւ թարգմանական աշխատանք։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՆՈՒԵՑԱՒ

ՈՉԽԱՐԻ ՄՈՐԹԱՏՈՒՄԻՆ

Ուրախ ենք յայտնելու թէ եղած բողոքները (տե՛ս Տ. Հ.ի յօդուածը «Յառաջ»ի Օգս. 12ի թիւին մէջ էջ 3) իրենց դերը ունեցան եւ Նիսի մէջ տեղի չունեցաւ նախատեսուած ոչխարի մորթատումը, որ, հեռատեսիլի կիրակնօրեայ իր յայտագիրներուն համար, Սթաֆանեսքօ «շատ հետաքրքրական» գտած էր եւ պիտի նկարահանէր։ Այս մասին դեռ կ'արտայայտուինք։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգս. 2 — 4)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Այս տարի վերջապէս առաջին անգամն ըլլալով Արարատը իր սեփական մարզադաշտին մէջ ներկաներուն բուռն ծափահարութիւններուն արժանացած է։ Արդարեւ, ոչ միայն յաղթած է Մոսկուայի զօրաւոր խումբերէն Բանակայիններուն, 3 կոլ արձանագրելով, այլեւ իր խաղարկութեամբ յիշեցուցած է 1973-75ի Արարատը։ (*)

Մրցումը սկսած է Հայերուն յարձակումով եւ արդէն երրորդ վայրկեանին 11 մեթրէն կատարուած հարուածով մը առաջին կոլը ապահոված է Արկադի Անդրէասեան։

Երկրորդ կիսախաղին՝ 50րդ եւ 51րդ վայրկեաններուն, երկու կոլեր իրարու յաջորդած են, շնորհիւ Խորէն Յովհաննիսեանի եւ Աշոտ Սահակեանի հարուածներուն։

(*) Մրցումին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգս. 4ի թիւով։

×

ՈՍԿԵՀԱՍԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Պղինձէ կոփեր եւ կաւէ անօթներ յանձնուած են Ոսկեհասկ գիւղին (Ախուրեան շրջան) պատմագիտական, հնագիտական թանգարանին։ Զետեղուած են ազգագրական բաժինին մէջ։ Մէկ ու կէս դար առաջ, արեւմտահայ գաղթականներ իրենց հետ բերած են Շիրակի գիւղերը։

Գիւղին մէջ թանգարան մը հաստատելու միտքը յղացած է Մկրտիչ Զաքարեան, այժմ 85 տարեկան։ Տասնեակ տարիներու ընթացքին հաւաքած ու դասաւորած է պատմական արժէք ներկայացնող բազմաթիւ նիւթեր.. գիւղատնտեսական բնոյթի աւելի քան հարիւր գործիքներ, տնային իրեր, ինչպէս ամանեղէն, ճախարակ, ձէթի ճրագ եւայլն։

×

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլին ապսպրանքով, Հայաստանի մէջ նկարահանուած է հեռատեսիլի ժապաւէն մը։ Անրի Թրուայի «Սգաւոր ձիւնը» վիպակն է, որ նիւթ ծառայած է նոր ժապաւէնին։ Բեմադիրն ու բեմագիրն (սենարիսթ) է եղած Եու. Երզնկեան։ Այս վերջինը մտադրած է նոյն գրագէտին «Փորձակենդանիները» ալ ժապաւէնի վերածել։

×

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑ

Երեւան ժամանած է Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Կեդրոնական կոմիտէի անդամ Ֆերնանտօ Փերէզ Ռոյի։ Օդակայանին մէջ պատուիրակութեան անդամները դիմաւորուած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդ. Կոմիտէի տեղեկատուութեան եւ արտասահմանի բաժնի վարիչին տեղակալ Հ. Լիլոյեանի եւ ուրիշներու կողմէ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ա.

Երբ մտան խմբագրատան դռնէն ներս, երիտասարդ մարդը առջեւէն, մանչուկ մը եւ աղջնակ մը ետեւէն, եւ երկու միջին տարիքով շնորհալի տիկիններ ալ ամէնէն ետեւէն, երբ մտան ուրեմն ներս եւ եւ ըսին թէ կուգան Ֆրանսայէն, անմիջապէս հասկցանք, որ Օգոստոս Մէկը հասած էր:

Մենք, որ առտուան ութէն մինչեւ իրիկուան եօթը կ'աշխատինք առանց խել ճաշի դադարի, առանց մեր գլուխը վերցնելու, առանց չատ անգամ բարեկամի մը հետ համով հոտով երկու խօսք կարենալ փոխանակելու, ոչ Յուլիս ոչ ալ Օգոստոս զանազանելով, Վեհափառ Օգոստոսի ժամանումին կ'անդրադառնանք միշտ միեւնոյն ազդանշանով. զբօսաշրջիկնե-րուն ժամանումէն:

Անոնք այն զբօսաշրջիկները չեն սակայն, որոնք Սուլթանահմէտի Թշուառ հրապարակը կամ Էնթէրգոնթինանթալ պանդոկին շքեղ սրահները կը լեցնեն: Անոնք այն զբօսաշրջիկները չեն, որոնք կուգան օտար հորիզոնները դիտելու ըլլալու, զբօսաշրջական նորանոր արկածախնդրութիւններ ապրելու, իրենց դրպանները լեցնող տոլարներով եւ մառքերով չոնդալից ցոյցեր ընելու:

Անոնք այն զբօսաշրջիկներն են, որ կուգան պաշտելի անցեալի մը յիշատակովը հաղորդուելու: Կուգան, ոչ թէ նոր արկածախնդրութիւններ ապրելու, այլ հին կարօտներ մարելու: Կուգան իրենց ընտանիքին անցեալը պեղելու, իրենց հայրերուն եւ մայրերուն շնչած օդը շնչելու, անոնց կոխած հողը համբուրելու, անոնց բնակած տունը տեսնելու: Կուգան կարօտալի քոյր մը, եղբայր մը տեսնելու, կուգան սրտակից բարեկամ մը գրկելու եւ համբուրելու:

Եւ երբ անոնք այսպէս կուգան ու կը բանան մեր խմբագրատան դուռը, մենք յանկարծ կը հասկնանք որՕգոստոս Մէկը հասած է: Կը հասկնանք թէ բաներ մը շարժիլ սկսած է հեռաւոր Ամերիկանե-րու, մերձաւոր Գերմանիաներու կամ Ֆրանսաներու մէջ ապրող Հայերու սրտին խորը: Գալիֆորնիաներէն, Նիւ-Եորքներէն, Մոնրէալներէն, Փարիզներէն եւ Լիոններէն հայ մարդիկ, չալկած իրենց պայուսակներն ու երախաները, մէկ շունչով կը ցատկեն ահա այդ երկիրներէն մինչեւ մեզի, եւ կարօտի ձայն մը կը սկսին խեղդել իրենց սիրտերուն մէջ:

մը անոր ետեւէն, եւ երկու միջին տարիքով շնորհալի տիկիններ ալ ամէնէն ետեւէն: Մարդն է որ պիտի խօսի առաջին անգամ: Հայերէն:

— Մենք Ֆրանսայէն կուգանք:

Երբ խմբագրատան մէջ կը լսենք այս նախադասութիւնը, «Մենք Ֆրանսայէն կուգանք», «Մենք Ամերիկայէն կուգանք» կամ «Մենք Պէյրութէն կուգանք», նոյնիսկ եթէ մեր ձեռքերը կրակի մէջ են, պահ մը կանգ կ'առնենք, կը վերցնենք մեր գլուխը, կը թողունք ամէն գործ եւ սիրով կը նայինք անոնց աչքերուն մէջ:

Կը նայինք տեսնելու համար միշտ նոյն պատկերը: Մարդիկը կը փոխուին, դէմքերը կը փոխուին, բայց պատկերը այնքան անփոփոխ է միշտ, որ կարծես նոյն ժապաւէնը կը դիտենք հազարերորդ անգամ ըլլալով: Եւ առանց ձանձրանալու: Մարդը ահա՛ւասիկ պիտի նստի քանի մը հայերէն բառեր փնտռելով, կիները պիտի նստին առանց խօսելու, եւ տղաքը ոտքի կեցած, մեզ դիտել, մեր հայերէնը մտիկ ընել պիտի սկսին ուրիշ աշխարհ մը եկած ըլլալու զարմանքով:

— Մենք եկած ենք մեր բաժանորդագինը վճարելու:

Հիմա խօսակցութիւնը ծայր կուտայ այլեւս:

— Բարի եկաք, դուք բաժանորդ էք ուրեմն:

-- Այո, շնորհակալ ենք որ քանի տարիէ ի վեր կը ղրկէք թերթը:

-- Ոչինչ: Յուսանք, կանոնաւոր կը ստանաք:

-- Շա՛տ կանոնաւոր, շա՛տ կանոնաւոր: Շնորհակալութիւն:

— Ուրախ ենք ուրեմն: Եւ գո՞հ էք թերթէն:

-- Օ՛, գիտնաք թէ որքան գոհ են հայրիկը, մայրիկը: Շատ գոհ են եւ շատ շնորհակալ են:

×

Օգոստոս Մէկ է եւ ահա՛ւասիկ դուք խմբագրատան սենեակին մթնոլորտին մէջ կը զգաք հեռաւոր ջերմութիւնը տարիքոտ, դուցէ շատ տարիքոտ հայրիկի մը եւ մայրիկի մը, որոնց սիրտը կը բաբախէ ամէն անգամ որ նամակաբերը անոնց տերցակ մը հայերէն թերթ կը բերէ ծննդավայր երկիրէ: Հիմա հոս չեն անոնք անոնց զաւակներն են, թոռներն են մեր դիմացը, եւ ով գիտէ անոնք ինչեր պիտի զոհէին սա պահուս հոս կարենալ ըլլալու, այստեղ արձակուրդ մը կարենալ ընելու համար: Բայց դուցէ չեն կրնար շարժիլ իրենց տեղերէն:

Մեր հիւրը կուտայ հայրիկին անունը, հասցէն, անհրաժեշտ ամէն տեղեկութիւն, եւ կը կարծէ թէ մենք մտիկ կ'ընենք զինքը: Մենք, իրականութեան մէջ, կը խորհինք մեր հեռաւոր հաւատարիմ ընթերցողին մասին...: Անոր մասին, որ օր մը գնաց մարմինով, եւ սակայն հոս մնաց միտքով...:

Մեր Ֆրանսահայ հիւրերը հետրքրքիր նայուածքներով կը դիտեն մեր խմբագրատան շուրջբոլորը, երբ երիտասարդ մարդը զբաղած է բաժանորդագրութիւնը վճարելով: Երիտասարդ մարդը, երբեմն դժուար գտնելով հանդերձ իր բառերը, բաւական լաւ կը խօսի հայերէնը: Իսկ երկու կիները, որոնցմէ մէկը հաւանաբար մարդուն կինն է, շատ չեն խօսիր, կամպարպերաբար մէկ երկու ֆրանսերէն բառ կը հանեն իրենց բերնէն: Հա՞յ են, թէ ֆրանսուհի, յայտնի չէ: Իսկ տղաքը, մանչը եւ աղջիկը, բոլորովին մունջ դարձած են: Կը լռեն

Մենք, քիչ վերջ, երբ կը նշմարենք թէ կիներն ալ կը հետեւին ուշադրութեամբ մեր խօսակցութեան եւ հաւանաբար կ'ուզեն բաներ մը հասկնալ նիւթերէն, քանի մը ֆրանսերէն նախադասութիւններ զետեղել կը սկսինք մեր խօսակցութեան: Յարգանք օտարներու: Բայց տիկինները կը միջամտեն եւ ֆրանսերէնով կը յայտնեն թէ «խնդիր չէ, կը հասկնան հայերէնը, հայերէն գիտեն»: Նոյնիսկ քիչ յետոյ քաջութիւնը ձեռք առնելով հայերէն բառեր ալ կը սկսին արտասանել: Հայ են ուրեմն:

Հիմա սառերը քիչ մը եւս հալած են մեր միջեւ եւ անոնք կը սկսին հետաքրքրուիլ մեր տպագրական դժուարութիւններով եւ հայ մամուլի հոգերով: Որքան ալ պատ մը կայ անոնց եւ մեր միջեւ, պատ մը որովհետեւ անոնք ուղղակի ընթերցող չեն, այլ, ընթերցողի զաւակ, այո, որքան ալ պատ մը կայ մեր միջեւ, յայտնի է որ այդ պատը թափանցիկ է, եւ այդ պատին ընդմէջէն շատ լաւ կը հասկնանք զիրար, շատ լաւ կը տեսնենք իրարու հոգին:

-- Մենք այս անգամ ինքնաշարժով եկանք, երկու ընտանիք ենք, երկու ինքնաշարժերով եկած ենք կ'ըսէ միջոց մը երիտասարդ մարդը:

-- Որքան լաւ որ այս գեղեցիկ քաղաքին մէջ պիտի անցընենք ձեր արձակուրդը, կը պատասխանենք:

-- Օ՛, ոչ, կը պատասխանեն երեքն ալ այս անգամ, մարդը եւ երկու կիները:

Ու մարդը կը շարունակէ.

-- Մենք վաղն իսկ կը մեկնինք դէպի մեր ծնողքին ծննդավայրը: Մերինները Գէմահի մէկ գիւղէն են: Կ'ուզենք երթալ դէպի այդ կողմերը եւ տեսնել անոնց ծննդավայրը: Պիտի երթանք նաեւ մինչեւ Կարս, Վան: Ի՞նչ կ'ըսէք, ճամբաները ապահո՞վ են:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

«Մարմարա»

ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆ ՕՐՕՐ, ՈՒԼՈՐ ՈՒ ՄՈԼՈՐ...

o

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐԷՆ... Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս խորագրէն կը նախատեսուի, զուարթաբարոյ տրամադրութեամբ մ'առլցուն, շաղակրատել կ'ուզեմ ես այսօր, սարէն ու ձորէն անկապակից ոստոստումներով, ու վստահ՝ քու լայնամիտ բարեացակամութեանդ, յուսով եմ որ հաճութեամբ զիս պիտի հիւրընկալես, քու սուղ եւ լուրջ սիւնակներուդ մէջ:

Զէ՞ որ ի վերջոյ, կը բոլորենք հոգեպարար օրերը՝ կենսապարգեւ արձակուրդի, երբ մտքի ու բազուկի, ու բոլոր տեսակի արհեստներու եւ արուեստներու աշխատաւորներու զանգուածներ, որոշ ժամանակամիջոցով լքած կրկէսը հացի ճակատամարտին, ազատութեան վայելքներովը կ'արբենան, բնութեան ընծայած բազմապիսի գեղեցկութիւններով, ու այս ամէնը, տեղին է կրկնել, միայն մեր ապրած երկիրը առնելով, շնորհիւ այն մեծ ընկերվարականին, աշխատաւոր աշխարհի ճշմարիտ բարեկամին, կոչեցեալ Լէոն Պլումի: Երանութիւն, մանաւանդ երեք դժուարին պայմաններով տապլտակող Փարիզի աշխատաւորին, չորս չաբաթներով երջանկութեամբ խուժուած հանապազօրեայ հրամայականէն փապուղի, աշխատանք, քուն: Արդէն ութ օրերով զերկը Ագիւրեան եզերքին, կապտագեղ երկինքին ու հրավառ արեւը անսայթաքօրէն կը տիրապետեն, մինչ կ'իմանամ որ նոյն շրջանին, ցուրտ, մթագնած երկինք ու անվերջանալի անձրեւներ ընդհանուր տխրութեան մէջ, կը խաւարեցնեն Աշխարհի... ամէնէն գեղեցիկ մայրաքաղաքը:

Այս առաւօտ, Միսթրալը ուժգնութեամբ կը փչէ, որոշ զովութիւն մը ըստեղծելով, բայց ալեկոծելով նաեւ անդորրութիւնը ծովուն: Միջերկրականի խենթ հովը իմ խելքս ալ կ'առնէ ու կը տանի յիսուն եւ երկու տարիներ առաջ, երբ առաջին անգամ ոտք կը դնէի Ռոնի ափերուն փռուած հսկայ քաղաքի՝ Լիոնի մէջ. առաջին հայ անձը որուն պիտի հանդիպէի, վաղեմի ուսուցիչ Ա. Կիւրպէկեանն էր, Ա. Բ. Գ.ի իմ առաջին դասատուն, Պոլսական նախակրթարանի մը մէջ եւ որ նպարեղէնի խանութ մը կը բանեցնէր հայաշատ թաղի մը մէջ: Օրինակ մըն էր, շատերու կողքին, արտագաղթի սկզբնական այդ օրերուն, նոր հորիզոններու, նոր կեանքի սխրողական պահանջքներուն, երբ ուսուցիչ, գրագէտ կամ արուեստագէտ կը յանձնուէին առեւտրական ասպարէզի զանազան ճիւղերու, կամ կը դառնային պարզ բանւորներ, երկնասլաց ծխնելոյզներու ստորոտի, հեւասպառ գործերով աշխատա-

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Երկուքն ալ նախա-ռոմանթիք են երեւակայութեամբ ու զգացումներու ծխածանով, գերազանցօրէն քնարերգական ու ենթակայական, բայց իրենց արտադրութիւնը այնքան վտիտ է, գեղագիտական ըմբռնումը այնքան քիչ զարգացած ու բանաստեղծական ապրումին ծիրը այնքան նեղ՝ որ դրեթէ անկարելի կ'ըլլայ իրենց համար գրական կեանքին վրայ զօրաւոր չեշտ մը դնել: Երբ 1875ին կը լռեն անոնց ձայները՝ շատ տարտամ արձագանգ մը միայն կը յամենայ միտքերուն մէջ: Անկասկած դեռ շատ կանուխ է Զարթօնքի խօսք ընելու համար: Պոլսոյ 100.000 հայութեան մէջ հաւանաբար 1000ը չանցնիր թերթ կարդացողներու ու գիրք գնողներու թիւը, ու առ առաւելն 2000՝ Դուրեանի կամ Պէշիկթաշլեանի գործերը ճանչցողներու թիւը: Դեռ կէս դար մը պէտք է, որպէսզի լրջօրէն կարելի ըլլայ հայ բանաստեղծութեան մը նկարագիրը ուրուագծել:

Դուրեան կը մեռնի 1872ին ու բանաստեղծութիւնը ամլութեան շրջան մը կը մտնէ մինչեւ դարավերջը: Հակադարձաբար, արձակը կը զարգանայ, զուտ օգտապաշտ պահանջներու գոհացում տալու համար: Միջին դասակարգն է որ իր իմացական ու բարոյական չափանիշները կը պարտադրէ: Երգիծանքը -- Այվազեան, Սվաճեան, Պարոնեան — շատ աւելի յստակ նկարագիր ունի քան հրապարակագրութիւնը: Երկուքն ալ անշուշտ նոյն հանրութեան յատկութիւնները կը փայփայեն բայց երկրորդին սպասը, չպահանջելով որեւէ բացառիկ կարողութիւն կամ տաղանդ՝ ամէն տեսակի գրող-բրող կը քաշէ իր մէջ ու անթիւ պարբերականներէն արժէք մը ունին միայն անոնք՝ որոնք արուեստագէտի մը կամքին կը հպատակին, -- Հիսարեանի Բանասէրը, Սվաճեանի Մեղուն, Մամուրեանի Արեւելեան Մամուլը, եւայլն:

Վէպն ալ կը զարգանայ սակայն բոլորովին կամայական քմայքներու հնազանդելով ու կը մնայ խորապէս վիպապաշտ ու ամբողջովին կտրուած՝ կեանքի անդուլ, ջղուտ իրականութենէն:

Բայց բանաստեղծութիւնը մահաքունի մտած ըլլալ կը թուի, մինչ կարաւանը կուզը -տնկած, բերանը հոտող, սրտաճմլիկ վարժապետ – բանաստեղծ միջակութիւններու՝ կը քաշէ իր ճամբան մինչև Եղիայի եղերական երեւումը: Միսաքեան, Թերզեան, Հէքիմեան, Հիսարեան, Սեթեան, Նարպէյ, Պէրպէրեան, Սիպիլ, Աճէմեան, Խրիմեան, երբեմն նոյնիսկ Եղիան եւ ուրիշներ՝ մօտաւորապէս նոյն որակի բանաստեղծութեամբ կը լեցնեն այդ շրջանը, որ բարեբախտաբար վերջ կը գտնէ 1900ի մօտերը: Այս մարդոց չի մեղադրուիր իրենց տափակութիւնը: Մարդ ա՛յն է՝ ինչ որ է, իր վերջոյ: Եթէ ըլլայ մեղադրանք՝ պիտի ուղղուի անոնց, որոնք այս թիփերուն արժէքը կ'ուռեցնեն, կը պճնեն ու կ'այլակերպեն մեր գրական պատմութիւնը, կեղծ առասպել մը եւս աւելցնելով մեր ազգային գիտակցութեան, հոգեբանութեան վրայ, որ աստուա՜ծ միայն գիտէ արդէն թէ ինչքան խեղաթիւրուած է նման երեւոյթներով:

Արեւմտահայոց իմացական կեանքի զարգացման պատմութեան մէջ, անոնց գաղափարներու մշակումին մէջ՝ Տէրոյենց մը, Ստ. Ոսկան մը շատ աւելի կշիռ ունին՝ քան այդ ամբողջ փաղանգը: Տիւսաբի մը վէպերուն մէջ աւելի հարազատ զգացում կայ, աւելի ռոմանթիք արուեստ կայ՝ քան ամբողջ բանաստեղծներուն մէջ որոնք կ'երկարին մինչեւ Մեծարենց: Արուեստագէտին առաջին պարտականութիւնը, առաջին սէրը՝ իր արուեստն է (չենք ըսեր նաեւ վերջին, մենք Հայերս դեռ հոն չենք հասած) եւ ոչ թէ ազգային այս կամ այն հրամայական պահանջին, ժողովուրդի ցաւին ու երազին, հաւաքական խառնաշփոթ իտէալի մը, կրօնի կամ կուսակցութեան սպասին, բաներ՝ որոնք ըստ ինքեան հոյակապ, խանդավառիչ դաշտեր գործի՝ բայց որոնց օգտագործումը շատ հաւանաբար խորունկ անվստահութիւն մը, անբաւարարութիւն մը կը մատնէ արուեստի մարդուն մօտ, զոր ան կը փորձէ ծածկել՝ ծափի աղմուկին ու պայքարի փոշիի մէջ: «Ով կրնայ՝ կ'ընէ, ով չի կրնար խրատ կուտայ», կ'ըսէ առածը: Մենք, Հայերս, երկուքն ալ պէտք է ընենք, թէ ստեղծենք թէ՛ ալ դաս տանք, եթէ կ'ուզենք մեր ազգային ինքնութիւնը կենդանի պահել:

(Շար. 9)

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի երիտասարդական բաժանմունքին եւ կազմակերպութեամբ Միջին Արեւելեան եկեղեցիներու երիտասարդական խորհուրդին, Կիպրոսի Այա Նափա շրջանին մէջ, Յուլիս 13–20ին, տեղի ունեցաւ համաժողով մը «Քրիստոնեայ Երիտասարդութիւնը Տագնապալից Ընկերութեան մը մէջ» ընդհանուր նիւթին շուրջ: Ժողովին կը մասնակցէին Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Յորդանանէն, Երուսաղէմէն, Իրաքէն, Սուտանէն, Քուէյթէն, Իրանէն, Պահրէյնէն, Կիպրոսէն, Յունաստանէն, Իրլանտայէն, եւ Ժընեւէն եկած շուրջ 65 պատուիրակներ: Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կողմէ այս ժողովին կը մասնակցէին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ նշանակուած Օր. Ռիթա Գասապեան (անդամ երիտասարդական խորհուրդի), Պր. Յակոբ Բագրատունի (Պէյրութէն), եւ Պր. Բարսեղ Զարգարեան (Կիպրոսէն):

Բացման պաշտօնական նիստը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 13 Յուլիս երեկոյեան ժամը 9ին, Ռիթա Գասապեանի նախագահութեամբ, որ իր բացման խօսքին մէջ բացատրեց համաժողովին նպատակը, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին եւ Միջին Արեւելեան եկեղեցիներու խորհուրդին ու անոնց պատասխանատուներուն համաժողովի կազմակերպութեան համար:

Յանուն Կիպրոսի Արքեպիսկոպոս Խրիսոսթոմոսի, Հայր Տիոնիսիոս Քիքքոթիս բարի գալուստի խօսք ըրաւ ներկաներուն եւ շեշտը դրաւ երիտասարդական դերի անհրաժեշտութեան վրայ, Քրիստոնէական կեանքին մէջ: Ապա ան ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուց Միջին Արեւելքի տագնապալի կացութեան վրայ մասնաւորաբար շեշտը դնելով իրաւազրկումի, հալածանքի եւ գրաւումի երեւոյթներուն վրայ:

Բացման նիստին խօսք առին նաեւ Ե. Հ. Խ.ի երիտասարդական բաժանմունքի պատասխանատուՓիթըր Մոս, որ շեշտը դրաւ Մ. Արեւելքի ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական վերիվայրումներուն վրայ, որոնք երիտասարդութեան համար ճնշում եւ մղիչ ուժ կը հանդիսանան, եւ Մ. Ա. Ե. Խ.ի երիտասարդական խորհուրդի պատասխանատու Րիատ Ժարժուր, որ ընդգծեց թէ այս համագումարը կը ձգտի քննել Միջին Արեւելքի Քրիստոնեայ երիտասարդութեան գլխաւոր հարցերը, կատարել անոնց ախտաճանաչումները եւ անհրաժեշտ պարագային գտնել յարմար լուծումներ: Ապա, ժողովը բաժնուեցաւ աշխատանքի հինգ խմբակներու, որոնք ամբողջ համաժողովի ընթացքին կատարեցին խմբակային նիստեր, ու քննարկեցին ներկայացուած նիւթերը: Առաջին խումբի պատասխանատու նշանակուեցաւ Յակոբ Բագրատունի որ նաեւ նախագահեց Կիրակի 16 Յուլիսի կայացած նիստերուն: Համաժողովին պաշտօնական լեզուն արաբերէն էր:

Տասը նիստերու ընթացքին համաժողովը ունկնդրեց զեկուցումներ եւ դասախօսութիւններ զանազան հարցերու մասին: Այս զեկուցումները մանրամասնօրէն կը քննարկէին եւ եզրակացութիւնները կը յանգէին խմբակային քննարկումներու ընթացքին:

Ուրբաթ 14 Յուլիս 1978 առաւօտեան, Լիբանանցի փաստաբան եւ փոքրամասնութիւններու հարցերու մասնագէտ Ուաէլ Խէյր, խօսեցաւ «Փոքրամասնութիւնները եւ Միջին Արեւելքը» նիւթին շուրջ, որ գլխաւորաբար ծանրացաւ թրքական, պարսկական եւ արաբական տիրապետութեանց տակ գտնուող փոքրամասնութիւններու մասին, անոնց պատմական եւ այժմու կացութեան յատուկ հարցերուն անդրադառնալով:

Նոյն օրը, երեկոյեան նիստին, Լեռնալիբանանի Յոյն Օրթոտոքս Առաջնորդ Ժորժ Խըտըր Արքեպիսկոպոս, խօսեցաւ «Քրիստոնեայ Հաւաքականութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ» նիւթին շուրջ, որով արծարծեց Քրիստոնէութեան դիմակալած դժուարութիւնները, ու փորձեց հասարակաց կամ գործակցութեան եզր մը գտնել իսլամ մեծամասնութեան եւ քրիստոնեայ փոքրամասնութեան միջեւ:

Շաբաթ օրուան զոյգ նիստերուն խօսք առին, Օր. Ֆարիտա Հատտատ եւ Պատուելի Սելիմ Սահիունի: Զիրար ամբողջացնելով զեկուցաբերները խօսեցան քրիստոնէական միութեան եւ վկայութեան մասին, ծանրանալով հարցին թէ հոգեբանական եւ թէ գործնական երեւոյթներուն վրայ:

Կիրակի օրուան առաւօտեան նիստի զեկուցաբեր Գերշ. Խըտըր Արքեպիսկոպոսը խօսեցաւ Իսլամական Կրօնքին եւ Հրէութեան մասին, ու փորձեց բացատրել անոնց յարաբերակցութիւնը Քրիստոնէութեան հետ: Երեկոյեան, Ուայէլ Խէյր խօսեցաւ աշխարհայնացումի մասին, մասնաւորաբար ծանրանալով այդ տարազին իսլամական բացատրութեան վրայ:

Երեքշաբթի օրուան նիստերուն առաջին բանախօսն էր Կրէկուար Հատտատ Եպիսկոպոսը, որ խօսեցաւ «Քրիստոնէութիւնը եւ Ընկերային Ծառայութիւնը» նիւթին շուրջ: Ան հանգամանօրէն անդրադարձաւ այդ երկու հաստատումներուն փոխ–յարաբերութեան ու շեշտեց թէ քրիստոնէութիւնը ինքնին կ՚ենթադրէ ընկերային աշխատանք տանիլ, որ նաեւ կ՚ենթադրէ քաղաքական եւ տնտեսական հարցերով զբաղիլ: Խօսք առին նաեւ Փիթըր Մաս «Քրիստոնեայ Երիտասարդութիւնը եւ Արդարութեան համար Պայքարը» նիւթին շուրջ եւ Կապրիէլ Հապիպ «Եկեղեցիներու Միութեան Համաշխարհային Շարժումը» նիւթին շուրջ:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները բերին իրենց գործօն մասնակցութիւնը, մասնաւորաբար ծանրանալով Քրիստոնեայ Եկեղեցին ընկերային եւ քաղաքական աշխատանքին այնպիսի հարցերու շուրջ, որոնք մարդկային իրաւանց ճանաչումի եւ յարգումի, անարդարութեան վերացման հետ են կապուած, միշտ շեշտելով քրիստոնեայ երիտասարդութեան վերապահուած դերը:

Համաժողովը ունեցաւ նաեւ տեղեկատուական փաստեր, ուր իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ խօսք առաւ եւ ներկայացուց իր եկեղեցւոյ երիտասարդութեան հարցերը: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ խօսեցաւ Ռիթա Գասապեան «Հայ Երիտասարդութեան Դերը իր Եկեղեցիին մէջ» նիւթին շուրջ, մասնաւորաբար ծանրանալով երգչախումբերու, կիրակնօրեայ դպրոցներու, եւ Հ. Ե. Հ. Ռ. Մ.ի վրայ, անդրադառնալով Գարեգին Վեհափառի շինիչ եւ գործնական օժանդակութեան այս մարզէն ներս: Խօսեցաւ նաեւ Յակոբ Բագրատունի «Հայ Երիտասարդութեան դժուարութիւնները» նիւթին շուրջ: Ի միջի այլոց ան ըսաւ.- «Մենք զաւակներն ենք իրաւազրկուած ժողովուրդի մը, մենք մեր կարգին իրաւազրկուած»:

«Մեր եկեղեցին ալ, իր ժողովուրդին նման, գաղթական դարձած է, եւ որովհետեւ իր պատմութեան իսկ վկայութեամբ ան միշտ մնացած է իր ժողովուրդով եւ փոխադարձաբար, ան այսօր եւս իրաւազրկուածի կացութիւն մը կը պարզէ:

●▶

նոցներու մէջ: Դարձեալ առաջին անգամ, Տաճկաստանի անշնչելի մթնոլորտէն, ազատութեան ապրնչական այս հողերուն վրայ նոր հասածի թարմաշունչ զոհունակութեամբ, առաջին անգամ ներկայ կ՚ըլլայի Ելիոյի քաղաքին մէկ ծայրագոյն մասին՝ Քիւսէ կոչուած ծառաստանին բոլորտիքը կատարուած հայկական դաշտահանդէսի մը. յանկարծ բեմ գալով, խոլոր երիտասարդ մը, երկու արտասանութիւններ կ՚ընէր Աւետիս Ահարոնեանի գրուածքներէն, այնպիսի յախուռն ոգեւորութեամբ մը, իր հետ, գուն ալ մագնիսացած, Հայու արիւնը կ՚եռար. որբանոցի տղաքներէն՝ Միսաք Միրզէն էր այդ, պիտի չըսէի այլեւս ուրիշ ոեւէ մէկէ այնքան հարազատ մէկ նախանձութիւն մը զոր յետագայի ծանօթ դրողն ու ճառախօսը մեզի կը փոխանցէր Հայոց ցաւի մեծ երգիչի ընծաներէն: Մէկ անկնթարթով, ահա կանգնած եմ, այս անգամ Սէնի ափերուն: Բայց ո՞ւր է հայկական Փարիզի երբեմնի հայկավառ ոստանը՝ Սէն Միշէլ: Կարելի է ողբեր գութիւն անուանել ներկայի ամայութիւնը, նախապատերազմեան տարիներու հայ մտաւորականութեան, հայ բազմութիւններու եռուզեռը վերյիշելով համանուն հրապարակէն եւ պողոտայէն մինչեւ Լիւքսէմպուրկի պարտէզը անցնելով կարգ մը սրճարաններու առաջքներէն, որոնք ժամադրավայրերն էին հայկական խանդավառութեան: 1932: Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ առջեւ, Զատկի առաւօտ մը: Երկու տարեց հայրենակիցները համաձայն են իրարու երկուքն ալ կը հաւատացնեն որ քանի տարի վերջ ձուլումը այն առեղծուած բառը - աւերներ պիտի գործէ նոր սերունդի ամբողջական այլասերումով: Պարտուած յոռետեսութիւն: Աւելի քան քառասուն եւ հինգ տարիներ վերջ, հայ երիտասարդութիւնը, ինչպէս Սէնի չորս ափերուն, նոյնպէս եւ ամբողջ հայաբնակ գաւառի կեդրոններուն մէջ, ներկայ է դեռ իր հայադրոշմ կեցուածքով, իմ ցոյց տուած Սէն Միշէլի անապատին հակապատկեր, հայասփիւռ կեանքը ովասիս մը կը պարզէ մեր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, եւ այդ մեծագոյն մասով երիտասարդութեան պատկառելի կեցուածքով: Կը վերադառնամ կրկին ծովափ, ընկողմանալու աւազներուն վրայ: Հոն, կիներ, աւելի երիտասարդուհիներ, բայց դեռ փոքրամասնութիւն մը, նոր օրերու յանդուգն նորաձեւութեան զուգահեռ, չբաւականանալով միայն իրենց մարմիններուն մեծագոյն մասը հրկիզելէ արեւուն ճառագայթներով, չեն վարանիր իրենց ստինքներն ալ հարազատ մերկութեամբ, յանձնելու արեգակի շողերուն, զանոնք եւս շքրկելու համար խանձումի շնորհներէն: Այդ պահուն, չեմ գիտեր ինչու, ականջներուս կը հնչէ Պարտիզակի վիպային երգի մը սա տողը, զոր սիրահարը աղերսագին կ՚ուղղէ իր սիրուհիին.— Երկնքի թռչուն ըլլայի, թռչէի քովդ գայի...:

Ի տես այդ պարզուած պատկերին, կը մտածեմ որ բանաստեղծի կոչումով երգիծաբան մը, զուգէ յօրինէր տաղերդ մը՝

— Օդի ճանճ մ՚ըլլայի, թռչէի ու փակչէի...: Արձակուրդ է, սիրելի ընթերցող, վայելենք ծիծաղելով, մանաւանդ թողունք որ մեր հոգիները խայտան խինդով ու խանդով:

Վաղը թերեւս ուշ է...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Ներսէհ Ջաւուշը աւագանուն անսպասելի հրաւիրեց խորհրդի: Նոյնպէս անսպասելի յայտնեց, որ պէտք է ձմեռային ճամբար ստեղծել Գոհանամք լեռան բարձր ճեղքերից մէկում: Աւագանին թէեւ սաստիկ զարմացան, բայց դա միանգամայն անհրաժեշտ համարեցին: Զօրապետի յանձնարարութեամբ Խորէն աղան ու Թաթուլ խմբապետը, նոյնիսկ իւրայիններից գաղտնի, մեկնեցին լեռան վերեւները՝ յարմար թաքստոց որոնելու: Գնացին ու վերադարձան երկու օր յետոյ: Ձմեռային թաքստոցի համար նրանք ընտրել էին Աղու գետի ակունքների Ակնովիտ լեռնագագաթը: Այդ վայրը աշնանից մինչեւ Մայիսի վերջերը մնում էր ձեան տակ, բոլորովին կտրուած շրջակայ աշխարհից:

Աւագանին վճռեց ճամբար ստեղծել Ակնովիտում, նախքան ձիւնը կը ծածկէր դէպի նրա բարձրերը տանող միակ արահետը: Աղաւնին Ներսէհ Ջաւուշին ասաց.

— Խելացի է ձեր վճիռը, զօրապե՛տ: Գնանք դէպի ձիւնը, դէպի երկնքին մերձ ճերմակ մաքրութիւնը: Մեր դրօշակը շատ յարմար կը գայ այդ ձիւնեղէն աշխարհին:

Ներսէհ Ջաւուշը նրա ասածների մէջ համբարձուելու խորհուրդ նկատեց: Ինչի՞ է ձգտում այս ահեղ ոգին.— Դա նրա համար առեղծուած մնաց: Սակայն Աղաւնին դրաւով աւելի մտերիմ ու մերձ դարձաւ:

Մի հեռաւոր ձայն անէծքի նման հետեւում էր Աղաւնուն: - Ժպտա՛, սիրելիս, ժպտա՛»: — Աղաւնին փախչել էր ուզում այդ դիւական աղերսանքից: Գուցէ սառոյցների մէջ կտրուի այդ ձայնը:

×

«Ցանկ Բեկորաց» մատեանի մէջ արդէն տասնըվեց հազար հինգ հարիւր անձ կար գրանցուած: Ուստի նրանց բաժանեցին տասնըվեց համայնքի: Իւրաքանչիւր համայնքի համար փիդայիների, նաեւ պարենաւորող առանձին ջոկատ ստեղծեցին՝ հաւասար քանակով ու զէնքով:

Աղաւնին իրեն սփոփուած էր զգում՝ ջարդուած, բայց չընկճուած մարդկանց այս համայնքում: Մարդիկ կատարեալ կարգուկանոն էին ստեղծել եւ դա պահպանում էին սրբութեամբ: Աղաւնին ցնծում էր, տեսնելով, որ դատապարտուածների այս զանգուածը չի կորցնում գլուխը, չի դառնում չփոթուած խառնամբոխ: Եւ դա ոչ ոքի, նոյնիսկ Ներսէհ Ջաւուշի մենաշնորհը չէր համարում: Դա ստեղծուեց տարերայնօրէն՝ տառապեալների ոգու ազնուութեան խորհրդաւոր բացայայտմամբ: Այդպիսին էր նաեւ ինքը Աղաւնին: Նա իր մէջ զարմանալի շրջադարձ էր նկատում դէպի տակաւին անորոշ մի գրաւչութիւն, տառապած հոգու մաքրում էր տեսնում մանր պղտորութիւններից ու մեծ մոլորութիւններից: Մաքուր ոգի ունենալու համար մարդ, երեւի, պէտք է խաչուի ոչ մէկ անգամ:

Կաթակնում հաւաքուած մարդկանց մէջ այլեւս իմը - քոնը չկար: Ողջ համայնքին էր պատկանում զէնքը, հացի մի պատառը, նոյնիսկ ծնողներից զրկուած կամ ծնող ունեցող երախան:

Կանայք պարէն տեղափոխելու ուսապարկեր կարեցին՝ թէ ծերունի Ղըյմա Օհանի, եւ թէ Ծոմոսկի մարէի վեց տարեկան Արեւի համար: Նրանք հացը կըտրակելով չորացրին արեւի տակ, պաքսիմատի պաշար կուտակեցին: Ծամոսկի մարէն հացի հետ ուսապարկերում հարիշտա ու աղ էլ էր դնում:

— Տէ՛ր Աստուած, մի՛ թողնի, որ յոյներս միայն մենք լինենք:

Այծի ու ոչխարի մորթիներից տիկեր պատրաստեցին. մէջը աղ կերած պանիր ճխտեցին: Պանիրն այդպէս կը մնայ թէկուզ մի ողջ տարի: Ցորենից ձաւար ու կորկոտ մանրեցին: Հաւաքեցին լոբին, կարտոֆիլը, բակլան ու չորացնելով՝ ամբարեցին պարկերի մէջ:

Կաթակնը մրջիւնի վիթխարի բոյն էր: Մեծ թէ փոքր հաւաքում, աղում, չորացնում էին այն ամէնը, ինչ կարելի էր ուտել:

Պարէնն սկսեցին գիշերները տեղափոխել Ակնովիտ՝ միայն քչերին յայտնի լեռնային արահետով: Սակայն հաւաքուածը քիչ էր՝ առնուազն ութ ամիս տասնըվեց հազար հինգ հարիւր բերան կշտացնելու համար:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 127)

«Հայ երիտասարդութիւնը այսօր չի կրնար անտարբեր մնալ իրեն պարտադ - րուած կացութեան դիմաց։ Հայաստան - եայց եկեղեցին պէտք է իր ձայնը բարձ- րացնէ Հայ ժողովուրդի դէմ գործուած անարդարութեան դէմ եւ հայութեան ի- րաւունքները ներկայացնէ առ որ անկէ։ Վստահաբար հայ երիտասարդութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողքին պի- տի կենայ անոր այս առաքելութեան ի- րագործման մէջ»։

«Այս մեկնակէտով մեծ է քրիստոնեայ աշխարհի դերը, մանաւորաբար վերաց- նելու համար անարդարութիւնը»։

Փակման նիստը տեղի ունեցաւ Զո - րեքշաբթի 19 Յուլիսի երեկոյեան։ Տեղին է յիշել որ պատուիրակները ազատ ժա - մերու ընթացքին մեծ հետաքրքրութիւն ցուցաբերեցին Հայաստանեայց Եկեղեց - ւոյ եւ Հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ ներկայ կեանքի շուրջ։ Անոնք անհրա- ժեշտ նկատեցին եւ փափաք յայտնեցին որ տեղեակ պահուին Հայ ժողովուրդին հետ առնչուող զանազան հարցերու շուրջ։

Միջին Արեւելքի Քրիստոնէական Եկե- ղեցիներու երիտասարդաց բաժանմուն - քի կազմակերպած այս համաժողովը մե- ծապէս օգտակար քայլ մըն էր Միջին Արեւելքի Եկեղեցական շրջանակներու մէջ վերամտածման եւ վերաժեւորման ենթարկելու երիտասարդութեան դերը։ Իսկապէս նման շարժումներ, առիթներ են վերազարթօնքի եւ երիտասարդու - թեան ու եկեղեցւոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող 20րդ դարու անջրպետը կամր - ջելու։ Հայց. Եկեղեցին պէտք է գոր - ծօն մասնակցութիւն բերէ այդպիսի բո- լոր համաժողովներու եւ անոնց հետ կա- պուած գործունէութեանց մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգե- կոչում Հոկտ. 22, կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շըր- ջանի Հայրենակցական Միութեան։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա- րեկան պարահանդէսը

ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ - Ազգ. Միութեան վարչու- թիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Միրիճան Քասէֆէթեանի եւ զա- ւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ի- րենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ ազգա- կանին, ողբացեալ

Կիւլէսէր Քասէֆէթեանի

մահուան առիթով։

×

Նոյնպէս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Անթառամ Միրզօ - եանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Ար - շալոյս Միրզօեանի եւ զաւակներուն, Այ- րի Տիկին Վարդուհի Ռըստիկեանի եւ զա- ւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թօ - փուզեանի եւ զաւակներուն, եւ բոլոր ի - րենց պարագաներուն իրենց սիրեցեալ զաւկին, ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝ ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ (ԺԱՔ) ՄԻՐԶՕԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տրապիզոնի Հայրենակցական Միութիւ- նը սրտի անհուն ցաւով կ'ողբայ իր սի - րելի ՆՈՒԱՐԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ մահը ու փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա- րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ- դերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբե- րու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄ - ԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ն. Պալեանի յիշատակին՝ Պալեան եւ Օհանեան ընտանիք 100 Ֆր., Տէր եւ Տի- կին Գրիգոր Օհանեան 100 Ֆր., Պլ. Օտ- տոյի Կապոյտ Խաչ 20 Ֆր.։ Վ. Տէրտէր. եանի յիշատակին՝ Մարի Սաղըրեան 50 ֆրանք։ Կ. Գալոյեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Վարդան Դաւիթեան 50 Ֆր., Ս. Բիէթրիի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ենովք Սանթէրճ 50 Ֆր., Ե. Սէրէնկիւլ- եանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր Վարդանեան եւ զաւակները 150 Ֆր. Տիկին Արմենուհի Բալուեան 50 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկե- ղեցւոյ Թաղականութիւնը իր խորին ցա- ւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալ Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեանի մահ - ւան առթիւ իր սգակիր զաւակներուն, եղ- բօր, եւ քրոջ եւ ընտանեկան բոլոր պա- րագաներուն։

Այս առթիւ Թաղականութիւնս ստա. ցած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղ- կեպսակի. Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ասար- լըգեան 500, Այրի Տիկին Ա. Ալթունեան 200, Ժան Կիրակոսեան, Կարապետ Քօ- քաեան, Տիկին Վալէթ, Տէր եւ Տիկին Հալթէմեան 100ական, Գաբրիէլեան 100 եւ 100 դպրոցին, Սրբուհի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Անտոն Սանտալեան, Գաբլան- եան եղբարք, Երուանդ Նազարեան, 50. ական, Սանթր Ենովքեան պառ Մօտերն, Այրի Տիկին Էքսէրճեան 30ական եւ 30 դպրոցին, Նազէնի Կիրակոսեան, Սիրար- բի Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յա- կոբեան, Ինճէեան ընտանիք, Ոսկեան, Շէրպէթեան, Ս. Զէյթունցեան, Նշան Կիրիտլեան, Վարդգէս Խոզեան 20ական, եւ 20 դպրոցին, Բայեան, Հ. Կարապետ. եան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 10ական, Դաւիթեան եղբարք դպրոցին 500, Քօ - քայեան եղբարք 150, Տէր Մինասեան, Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մար- սէլ Կարապետեան, Մինասեան եղբարք, Ռուբէն Ժամկոչեան 50ական, Այրի Տի - կին Խօրտէքեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ- եան 30ական, Յակոբ Խսկիճեան 25, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Մանկրեան ընտանիք, Հռիփսիմէ Ժիրայրեան 20ա. կան, Վերժին Պետրոսեան 10, Խորէն Ու- լուեան 20 «Յառաջ»ին։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ճիթապուր — մանրը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց- ուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր։

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնե- լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3550 F

SEPTEMBRE : du 01 au 14
Octobre : du 06 au 19 Octobre
Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2550 F

SEPTEMBRE : du 08 au 14
du 22 au 28
Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre
Novembre : du 17 au 23 Novembre
Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Métro Chemin Vert

Réservation : 887-31-24

Ouvert tous les jours sauf le Dimanche

ouvert en août

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18
VENDREDI
18 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 14.185
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.185

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

Ժամանակէ մը ի վեր ցայտուն է չի – նացի պաշտօնատարներու շրջագայու – թիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի մայրաքա – ղաքները: Մաօյական բաճկոն – տարազ – ներով Չինացիները կ'այցելեն զէնքի գոր – ծատուներ եւ կեդրոններ՝ շահագրգռու – թիւն ցոյց տալով նոր հրթիռներու, ինք – նաթիռ օդանաւներու եւ հրասայլերու հանդէպ:

Ցայսօր, այնքան, որքան կարելի ե – ղած է իմանալ, դեռ ոչ մէկ պայմանա – գիր ստորագրուած է: Սակայն, այս շըր – ջագայութիւնները կապ ունին Չինաս – տանի նոր ղեկավարութեան նոր ձգտու – մին հետ, այն է, իրենց երկիրը ճարտա – րարուեստականացած գլխաւոր երկիրնե – րուն մակարդակին հասցնել մինչեւ 2000 թուականը:

«Չինաստան, կ'ըսէ Արտաքին փոխ Նա – խարար Եու Չիան, մտադիր է զէնք գնել եւրոպական երկիրներէն, եթէ ասոնք մատնագիտական գետնի վրայ բարձր աս – տիճանի վրայ գտնուին եւ եթէ, ան – շուշտ, եւրոպացիք տրամադիր գտնուին ծախելու մեր ուզածը»:

Այս ձգտումը, բնականաբար, չի հա – մապատասխաներ Մաօյի Մշակութային Յեղափոխութեան առաջադրութիւննե – րուն: Արդարեւ, այդ օրերուն, Մաօ կը պնդէր, թէ Չինաստան պէտք է ի՛նք պատրաստէ իր զէնքերը եւ ոչ թէ զա – նոնք ներածէ Արեւմուտքէն:

Ուաշինկթըն, համաձայն քաղաքական շրջանակներուն, որոշած է զէնք չծախել Փեքինի, մասամբ լարուած վիճակ չըս – տեղծելու համար Մոսկուայի հետ: Սա – կայն կը թուի թէ Ուաշինկթըն դէմ չէ, որ իր դաշնակիցները զէնք ծախեն, քանի այս քայլը յարաբերութիւններու բարւո – քումին կը նպաստէ:

Չինացիները կ'այցելեն զէնք պատրաս – տող գլխաւոր երկիրները՝ Ֆրանսա, Անգ – լիա, Շուէտ, Զուիցերիա, Պելժիա եւ Արեւմտ. Գերմանիա:

Ֆրանսա եւ Անգլիա, որ արդէն անց – եալին առիթ ունեցած են զէնք յանձնելու Փեքինի, նպաստաւոր դիրքի մէջ կը գտ – նուին:

Ըստ կարգ մը տեղեկութիւններու, Փե – քին տրամադիր է ֆրանսական հակա – հրասայլ հրթիռներ գնել: Կը բանակցի նոյնպէս, հաւանական գնումի մը մտադ – րութեամբ, կարճ հեռաւորութեան վրայ արձակուող հրթիռներու, Միրաժ հա – լածիչ – ռմբակոծիչ օդանաւերու եւ Ա. ԷՄ.ԻՔՍ 30 ձեւի հրասայլերու գնումին շուրջ:

Անգլիա կը յուսայ ծախել մեծ թիւով հարրիըր ծըմփ ինքնամուղներ: Այս օ – դանաւերը կարճ տարածութեան վրայ կը – նան թռիչք եւ վայրէջք կատարել եւ շատ յարմար են մեծ օդակայաններէ զուրկ չի – նական սահմանագլուխին համար, Խորհ. Միութեան հետ: Լոնտոնէն հասած տե – ղեկութեանց համաձայն, խօսակցութիւն – ները կ'ընթանան 30էն 40 նմանօրինակ օդանաւերու շուրջ, ինչպէս արտօնու – թեան՝ յետագային շինուելու Չինաստան: Խօսակցութեանց նիւթ կ'ըլլան նոյնպէս անգլիական տիէզելներու յանձնումը՝ չինական ռազմանաւերուն:

1975ին Անգլիա 200 միլիոն արժողու – թեամբ Ռոլս – Ռոյս Սփեյ ինքնամուղ շարժիչներ ծախեց Չինաստանի: Չինա – ցիք զանոնք օգտագործեցին ռուսական Միկ օդանաւերը արդիականացնելու հա – մար:

Չինաստանի սահմանուած որեւէ զէնք

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԸ ՊԷՏՔ Է ԼՌԷ

ՇԱՀԸ ԹԵՀՐԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կը թուի թէ Պարսկաստանի խռովու – թիւնները կը տարածուին եւ հասած են մինչեւ Թեհրան, ուր Շահը վերադարձաւ Հինգշաբթի, Կասպից Ծովի ափին իր ար – ձակուրդէն: Մոսատեղի տապալման 25րդ տարեդարձին առթիւ է (Օգս. 18) որ Շա – հը 711 բանտարկեալի ներում շնորհած էր: Ասոնց շարքին 62 հոգի քաղաքական բանտարկեալ են: Իշխանութիւնները ներ – կայիս թէեւ կը փորձեն հանդարտեց – նել կրօնական նուիրապետութիւնը եւ այդ նպատակով ձերբակալած են գործի մարդ մը՝ Եազտենի, հողերու ապօրինի գնման համար: Եազտենի կը պատկանի աղանդի մը զոր Շիիները կ'ատեն եւ որ վարած է Սատերաթ դրամական խըմ – բակը:

Կարեւորը սակայն այն է որ իշխանու – թիւնները բոլորովին արգիլած են մա – մուլին արձագանգ հանդիսանալ միջա – դէպերուն եւ խռովութիւններուն:

Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, այս արգելքը կրնայ տեւել մինչեւ Սեպ. 3, Ռամատանի վերջաւորութեան: Կը կար – ծուի որ այս կարգադրութիւնը եղած է գլխաւորաբար կասեցնելու համար խու – ճապը տեղւոյն վրայ եւ վարկաբեկումը՝ արեւմտեան կողմն աշխարհի:

Հինգշաբթի Թեհրանի իշխանութիւննե – րը բացէ ի բաց ծայրայեղ Պաղեստինցի – ները պատասխանատու կը նկատէին Պարս – կաստանի բոլոր խռովարար շարժումնե – րուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԿԻ (Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) պաշտօնաթերթը ա – մերիկեան եւ իսրայէլեան գաղտնի ոստ – սարկութիւնները կ'ամբաստանէ իբրեւ պատասխանատու Պէյրութի առջի օրուան ահաբեկչական արարքին:

ՄԵՄՖԻՍԻ մէջ (Ամերիկա) Ջրագարու – թեան եւ hիսթերիի տեսարանները կրկ – նուած են Չորեքշաբթի օր, Էլվիս Փրէս – լիի մահուան տարելիցին առթիւ: Քա – ղաքին մէջ, արդէն քանի մը օրէ հըշէջ եւ ոստիկան անսահման ժամանակի մը

պէտք է վաւերացուի Քոմեքոնի կողմէ, այսինքն այն կոմիտէէն, որ կազմուած է Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներէն եւ Ճափոնէ: Այդ կոմիտէին գործն է այն – պէս ընել, որ համայնավար երկիրներուն չյանձնուին կատարելագործուած կամ կատարելագործութիւնը ապահովող զէն – քեր: Եւրոպացիներուն համոզումով, պայմանագրութիւնները դիւրութեամբ կրնան վաւերացուիլ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

"ՄԻՍԱՆԻԿԵԱՆ" ԹԱՂԱՄԱՍԻ «ԴԺԲԱԽՏ ԴԷՊՔԸ» կազի առկած մըն էր

Ուրբաթ, Օգս. 11ի մեր թիւով (Ա. էջ) արդար մտահոգութեամբ արձագանգ հան – դիսացած էինք Երեւանի «Միսանիկեան» թաղամասը պատահած մէկ «դժբախտ դէպք»ի եւ որու տեղեկացած էինք անո – րոշ եւ խորհրդաւոր ցաւակցականի մը հետեւանքով, լոյս տեսած Օգս. 5ի «Սո – վետական Հայաստան» օրաթերթի մէջ եւ զոր տուած էինք նոյնութեամբ:

Կը պարզուէր որ «բան մը» պատահած է Միսանիկեան շրջանը եւ զոհեր կան: Եւ ցաւ կը յայտնէինք որ չըսուիր թէ ի՞նչ պատահած է, ինչ որ առիթ կու – տայ միայն ու միայն մտքեր պղտորելու եւ երբեմն ալ մարդոց երեւակայութեան կեր տալու: Կ'ակնկալէինք որ զուցէ ի – մանանք թէ ի՛նչ անցած - դարձած է, հաւանաբար կիս-կատար, ճամբորդներու շնորհիւ: Այդպէս ալ եղաւ ու որքան կըր – ցանք ճշդել, պատահածը սա է.— Քննու – թեան մարմին մը կ'այցելէ Միսանիկեան շրջանի մէկ նորակառոյց դպրոցը: Այցե – լու պատուիրակութեան մէկ անդամը, կը բանայ - անգիտակցաբար — կազի խո – ղովակի բանալին երբ ուրիշ մը լուցքի կը վառէր լուսաւորելու համար ներքին մութ մասը: Պայթումը կ'ըլլայ անմի – ջական: Ութ հոգի մեռած է:

Նման արկածներ կը պատահին ամէն տեղ, Փարիզի 16րդ թաղամասն ալ - օրի – նակ - բայց Կ'ԸՍՈՒԻ եւ անտեղի ենթադ – րութիւններու առիթ չի տար:

Աւելցնենք թէ այս լուրը ճիշդ ըլլալով հանդերձ իր ամբողջութեան մէջ, կըր – նայ սխալներ ունենալ իր մանրամասնու – թիւններուն մէջ, ինչ որ անխուսափելի է, երբ անբացատրելի խորհրդաւորու – թեան եւ գաղտնապահութեան պիտակով կը քօղարկուին բնական բաներ եւ պաշ – տօնական լուսաբանութիւն չի տրուիր «դժբախտ դէպքերու», որոնք կրնան պա – տահիլ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը:

համար գործածուիլ մէջ էին մինչ հա – ղարաւոր Ֆաներ քաղաք կը ժամանէին: Գերեզմանատան շուրջ բաւական վա – ճառքներ ալ կան և Փրէսլիի յիշատակ–նը – ւէրները հացի պէս կը ծախուին: Բայց քաղաքը խուճապի օր մը ապրած է, կը – ռիւ, թալան, հրմշտուք, նուաղում, վի – րաւոր եւլն. եւայլն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակ – ցութեան գլուխը անցնելէն ի վեր Հուա – Քուօ - Ֆէնկ իր առաջին այցելութիւնը կատարեց Ռումանիա, ուր մեծ ոգեւորու – թեամբ զինքը ընդունեցաւ Չաուշեսկու:

2150ին Հնդկաստան աշխարհի ամէնէն շատ բնակչութիւն ունեցող երկիրը պիտի ըլլայ, եթէ ներկայ թափը շարունակուի: Այն ատեն Հնդկաստան 1 միլիառ 600 մի – լիոն բնակիչ պիտի ունենայ, յետոյ՝ Չի – նաստանը 1 միլիառ 400 միլիոն, Խորհ. Միութիւն՝ 400 միլիոն, Միացեալ Նա – հանգներ 254 միլիոն:

Այս ուսումնասիրութեան համաձայն ընդհ. բնակչութեան թիւը 10 միլիառ պի – տի ըլլայ (ներկայիս՝ 4):

ԵՐԵՔ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ յաջողեցան Ատլանտեանը անցնիլ օդապարիկով: Մեկ – նած էին Յուլիս 11 եւ Հինգշաբթի Օգս. 17ին կը սպասուէր որ ֆրանսական հողի վրայ էջնեն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգս. 2 – 4)

ԼԵՀ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՕՐԵՐ

Երեւանի Ռոսիա շարժանկարի սրահին մէջ, Յուլիս 26ին, բացումը կատարուած է լեհական շարժանկարին նուիրուած շա – բաթին: Հինգ օրերու ընթացքին ցու – ցադրուած են վեց ժապաւէններ:

×

ՄՇԱԿԵԼԻ ՆՈՐ ՀՈՂԵՐ

Քարերէն մաքրուած 60 հեկտար հո – ղեր մշակելի դարձած են Այգաբաց տնտե – սութեան մէջ: Վերջին տարիներուն Հայ – գիւղտեխնիկայի Ախուրեան շրջանի մաս – նագէտները 450 հեկտար հող մշակելի դարձուցած են այս ճամբով:

×

ԱԿՆՈՑ ԴՐԿՈՒԱԾ Է

Դաստակերտի բժշկական գործատունը, Սիսիան շրջանը, կամչատկա առաքած է տարբեր չափերով 2000 ակնոցներ:: Գոր – ծատունը ակնոցներ կը ղրկէ այլազան վայրեր, ապսպրանքներու վրայ:

×

ՆՈՒԷՐ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ

Օգոստոս 1ին, պաշտօնական ձեւով Հա – յաստանի պետական պատկերասրահին յանձնուած է ֆրանսացի քանդակագործ Օկիւսթ Ռոտէնի «Բնորդուհին» ջրանը – կարը: Ներկայ գտնուած է նուիրա – տուն՝ քանդակագործ Խորէն Տէր - Յա – րութիւնեան, Մ. Նահանգներէն:

Խորէն Տէր – Յարութիւնեան մտադ – րութիւն յայտնած է Հայաստանի յանձ – նելու իր անձնական հաւաքածոյին մաս կազմող քանի մը ստեղծագործութիւններ, ինչպէս Ժան–Ժաք Ռուսոյի կիսանդրին, պատրաստուած ԺԸ. դարու ֆրանսացի քանդակագործ Ժան Կուտոնի կողմէ, հին առարկաներ եւ զարդեր: Խորէն Տէր-Յա – րութիւնեան երկու տարի պիտի մնայ Ե – րեւան եւ պիտի պատրաստէ քանդակ մը: Ասիկա նախատեսուած է զետեղել մայ – րաքաղաքին գլխաւոր պողոտաներէն մէ – կուն վրայ:

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Խորհ. Միութեան արտածումներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Հայաստանի արտադրութիւնները: Ասոնց թիւը 200էն աւելի է եւ կը պատրաստուին 90 ձեռ – նարկութիւններու մէջ: Ներածողներն են գլխաւորաբար Արեւելեան Եւրոպայի եր – կիրները, ինչպէս նաեւ Անգլիա, Շուէտ, Իտալիա, Դաշնակցային Գերմանիա, Ֆինլանտա:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակա – դեմիայի կենդանաբանութեան հիմնար – կութեան մէջ աշխատանքներ կը կա – տարուին պտուղներուն վնասատուները չէզոքացնելու ուղղութեամբ:

Պտղակեր թրթուրներուն ժառանգական համակարգը խախտելով՝ կը փորձեն վնասներուն առաջքն առնել:

× Երկու տարիէ ի վեր Մոզամպիքի մէջ վիրաբուժական գործողութիւններ կը կատարէ Լեւոն Խաչիկեան, շրջանա – ւարտ Երեւանի բժշկական հիմնարկութե – նէն:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցանկարծ բան մը կը խաղայ մեր սըրտին մէջ: Մենք գիտենք թէ անոնք, մեծով պզտիկով, ամբողջ տարի մը անհամբերութեամբ սպասեցին Օգոստոսեան այս արձակուրդին: Գիտենք որ անոնք, Մեծ Արձակուրդի մեկնող հարիւրհազարաւոր Ֆրանսացիներու կողքին խենթի պէս դուրս նետուեցան իրենց ամէնօրեայ շըրջանակէն, ծովը եւ արեւը գտնելու համար: Բայց ահա՛ւասիկ, արձակուրդի այս օրերուն, անոնք կը բռնեն Գէմաճ գաւառի հեռաւոր ու աննշան մէկ գիւղին ճամբան, հոն գտնելու համար, թերեւս ալ չգտնելու համար, համեստ բնակարանը որուն մէջ կեանքի եկած են իրենց կեանք տուողները:

Միայն հայ մը կրնայ հասկնալ այն մեծութիւնը որ կայ այս առաքելութեան մէջ: Քանի մը երկվայրկեան լուռ կը մնանք, մտածելով մեր լածին վրայ: Մտածելով անտեսանելի այն կամուրջին մասին, որ Լիոն Քաղաքի Տէսին արուարձանէն կ'երկարի մինչեւ Գէմաճի այդ գիւղը: Կը մտածենք բնութեան այն տարօրինակ օրէնքի մասին, որ կարծես Տէրը ստեղծած է միայն հայ մարդուն համար: Օրէնք մը, որ հայրերուն կարօտէն ժառանգ կը թողու զաւակներուն, մինչեւ իսկ թոռներուն:

— Մի մտահոգուիք, կը պատասխանենք քիչ վերջ, բնաւ մի մտահոգուիք: Ճամբաները ապահով են: Միայն ուշադրութիւն ելթեւեկէի: Կառքը դը՞յզ քշեցէք եւ մութին մէջ մի՛ ճամբորդէք:

Հանդիստ շունչ մը կ'առնեն: Թերեւս կը վախնային որ պիտի հրաժարեցնէինք զիրենք իրենց ծրագիրներէն, վտանգներ եւ դժուարութիւններ պիտի բարձրացնէինք իրենց առջեւ: Հանդիստ շունչ մը կ'առնեն եւ հետաքրքրութեամբ կ'ուզեն աւելի բան սորվիլ այդ կողմերուն մասին:

Քաղաքը գեղեցիկ է, տեսարժան վայրերը բազմաթիւ են, իրենց ժամանակն ալ քիչ է: Բայց չեն աճապարեր մեկնելու մեր հիւրերը, կը խօսին, կը հարցնեն, հաճոյք կ'առնեն մեր մթնոլորտէն: Եւ ի վերջոյ կ'անդրադառնան որ մենք աշխատանքի մէջ ենք, ոտքի կ'ելլեն մեր ձեռքերը սեղմելով եւ խոստանալով կրկին հանդիպիլ վերադարձի գծին վրայ:

Եւ ելլելու ատեն, կիներէն մէկը վայրկեան մը կանգ կ'առնէ, տղաքը ցոյց տալով կ'ըսէ հայերէնով.

— Տղաքն ալ հայերէն կը հասկնան եւ կը խօսին:

×

Անոնք կ'երթան դէպի իրենց արձակուրդը, եւ մենք կը վերադառնանք մեր աշխատանքին:

Մեր Ֆրանսահայ հիւրերը մեկնեցան դէպի իրենց արձակուրդը, եւ մենք վերադարձանք մեր աշխատանքին:

Մեր աշխատանքը արձակուրդ չունի: Ճիշդ է: Մամուլը արձակուրդ չունի, որովհետեւ մամուլը կեանքին հայելին է, եւ կեանքը բան մըն է, որ արձակուրդ չունի: Իրաւ ալ, մեր շուրջը կեանքը երբեք չի դադրիր: Կեանքը ամէն երկվայրկեան եղելութիւն մըն է, որ կը թափանցէ մեր շուրջբոլորէն ներս, ինչպէս օդը, որ պարապութիւն չի ճանչնար: Եւ քանի որ մենք ալ համեստ մէկ հայելին ենք դադար չունեցող այդ կեանքին, մենք ալ չենք կրնար դադար ունենալ:

Մեր ընթերցողները շատ անգամ չեն նշմարեր որ մենք անոնց արձակուրդի շրջանին ալ կ'աշխատինք, ինչպէս կիրակնօրեայ պտոյտներու ընթացքին շատեր չեն նշմարեր որ արձակուրդ չըլլող մարդիկ ալ կան, ինչպէս տոմսակավաճառներ, շարժավարներ կամ ոստիկաններ: Կեանքը միշտ կը շարունակէ քալել շնորհիւ այս արձակուրդ չըլլողներուն:

×

Բայց, սա Օգոստոս ամսուան հրաշալի օրերուն, երբ այսպէս հեռուներէն այցելուներ կուգան մեր մօտ, կամ մեր կողմերէն շատեր ոստում մը կ'ընեն դէպի այդ հեռուները, մենք պարբերաբար կը վերցնենք մեր գլուխը մեր անարձակուրդ աշխատանքին մէջ, եւ պահ մը նայելով հայ մարդոց աշխարհին վրայ, կամ ներաշխարհէն ներս, կը տեսնենք որ հոն, մեր դիմացը, մեզի նման արձակուրդ չգիտցող ուրիշ բան մըն ալ կայ: Կարօտի զգացումն է ան, որ աչք չի փակեր գիշեր ցերեկ, ամառ ձմեռ: Կարօտի զգացում մը, որ իր ծանրութիւնը պահ մ'իսկ չի պակսեցներ մարդոց սիրտերուն վըրայէն:

Մեր ժողովուրդին զաւակները շատ մօտէն կը ճանչնան այդ տարօրինակ զգացումը: Որովհետեւ թերեւս այսօր չկայ ուրիշ ժողովուրդ մըն ալ, որուն զաւակները հայ ժողովուրդին չափ ցրուած ըլլան աշխարհի ամէն կողմ: Ո՞ր ազգը իր ծոցին մէջ իրարմէ հեռու ապրող այնքան շատ քոյրեր եւ եղբայրներ, մայրեր եւ զաւակներ կամ թոռներ կը համրէ, որքան հայը: Հայ ժողովուրդն է որ աշխարհի վրայ մեծագոյն տուրքը կը վճարէ դրոշմաթուղթին եւ օդանաւային ընկերութեանց: Նայինք մեր շուրջը եւ ջանանք գտնել մեզմէ մէկը որ հարազատի մը կարօտը չունենայ իր սրտին մէջ: Դժուար կը գտնենք: Հայ ժողովուրդին ապրումին մէջ հսկայ տեղ կը գրաւէ նամակը եւ օդանաւի մը տոմսակը: Երկինքը լեցուն է հայ ժողովուրդին զաւակներուն գոյնզգոյն լուսանկարներովը, որոնք օդի ճամբով կը ղրկուին կարօտ մարելու համար, հետզհետէ մեծցող թոռնիկներու, զաւակներու ժպտուն դէմքերը հեռաւոր մեծ հայրիկ - մեծ մայրիկներու ծանօթացնելու համար: Եւ մարդէ մարդ, սիրտէ սիրտ նետուած այս ապրող կամուրջին վրայ պէտք չէ մոռնալ աւելցնել նաեւ մարդէ դէպի հող, սիրտէ դէպի ծննդավայր նետուող այն միւս կամուրջը, որ հայրենաբաղձութիւն կը կոչուի եւ որ առատօրէն տրուած է մեզի:

Եւ ահաւասիկ, արձակուրդի այս շըրջանին, այս անարձակուրդ կարօտն է որ կը ցցուի մեր դիմաց, ամէն տունէ ներս, կամ խմբագրատունէ ներս մտնող ամէն գրօսաշրջիկին հետ: Այս շրջանին է որ մարդիկ կը շարժին իրենց տեղերէն, պայուսակներ շալկած կը մօտենան իրարու, հարազատներ կ'ողջագուրուին իրարու հետ: Բայց կարօտը այս եղանակին ալ դադար չունի: Որովհետեւ անոր տառապանքը կը շարունակուի նոյնիսկ երբ հարազատները կ'ողջագուրուին իրարու հետ: Իրարմէ բաժնուած մարդոց ճակատագիրն է այս: Երբ իրարմէ հեռու են, հեռաւորութիւնը կը կրծէ անոնց հոգին: Երբ իրարու քով կուգան, այս անգամ ալ իրենց երջանկութիւնը կը թունաւորուի մօտեցող բաժանումին հեռապատկերով:

×

Դեռ քա՞նի սերունդ պիտի շարունակուի այս կարօտակէզ ճամբորդութիւնը, մէկ հողամասէն դէպի միւսը: Թոռները օր մը պիտի մոռնա՞ն իրենց մեծ մայրիկները: Կամ տարիքոտներու սերունդը պիտի չըրնա՞յ վերջնականապէս: Հայոց անուններովը զարդարուն նամակները օր մը պիտի նուազի՞ն նամակատարներուն տոպրակին մէջ:

Ո՛չ: Մենք գիտենք թէ պիտի չնուազին: Այսօր ալ ամէն օր, ամէն վայրկեան, տեղ մը թաշկինակ մը կը շարժի ուսում ընելու գացող, ամուսնանալու գացող, գործ գտնելու գացող երիտասարդներու ետեւէն: Եւ այս ամէն մէկ թաշկինակը դատապարտուած է միշտ խոնաւ մնալու, զայն շարժողը լացնելու՝ օր մը նամակ եկաւ ըսելով, օր մը նամակ չեկաւ ըսելով:

Բայց մի զարմանաք եթէ մենք ըսենք. փա՛ռք, հազա՛ր փառք այդ կարօտին: Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, եթէ բաժանումէ մը վերջ մեր սիրտերուն մէջէն սրբուէր նաեւ կարօտի սա զգացումը: Եթէ մենք մոռնայինք մեր հայրերն ու մայրերը, մեր ծննդավայր հողերը, մեզ մեր անցեալին կապող բոլոր նուիրականութիւնները:

Գիտենք թէ երջանկութիւնը չէ որ մարդիկը ոտքի կը պահէ, գոյատեւելու ուժ կուտայ: Տառապանքն է: Կարօտն ալ մէկն է ահա այդ տառապանքներէն, եւ եթէ այսօր լքուած եւ մեկուսի բազմաթիւ հայ խրճիթներու պատուհաններէն լոյս մը կը պլպլայ տակաւին, այդ լոյսին վառելանիւթը կարօտի այրող, բայց նոյնքան ալ հոգի գգուող, ապրեցնող զգացումն է:

Այս մտածումներով է որ կ'ողջունենք Օգոստոսեան մեր անարձակուրդ աշխատանքը, եւ շատ ալ չենք տխրեր երբ կը սրբենք մեր ճակտին քրտինքը…:

Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԿԱՐՉԻ ՀՄԱՅՔԸ

(ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

«Պրաւդայի» արուեստաբանը նրան գոյների կախարդ անուանեց: Փարիզի նշանաւոր նկարիչները ասում էին. Մինասը կարող է մրցել ժամանակակից նկարչութեան մեծերի հետ հաւասարի իրաւունքով: Հայ նկարչութեան նահապետը՝ Մարտիրոս Սարեանը, հիացմունքով ու ոգեւորութեամբ ապրում էր. գնացէք Մինասի մօտ, տեսէք Մինասի նկարները, որոնք արեւի հիմներ են: Քսաներորդ դարի մեծագոյն գեղագէտներից մէկը՝ Ուիլեամ Սարոյեանը, ծանօթանալով Մինասի նկարներին, ասել է, որ նա համաշխարհային մեծութեան անկրկնելի նկարիչ է:

Հիացմունքի նմանօրինակ արտայայտութիւնների թիւը կարելի է բազմապատկել:

Այսպիսին էր Մինասը իր անժամանակ հեռացումից առաջ, այսպիսին է նա այսօր եւ կը լինի վաղը: Ոչ մահը, ոչ էլ արհեստանոցի հրդեհը, որը ոչնչացրեց մի քանի տասնեակից աւելի կտաւներ, չկարողացան Մինասին զրկել սովետական արուեստի նշանաւոր դէմքերից մէկը լինելու իրաւունքից:

Մինասն իր մահով գնաց դասուեց հայոց վաղամեռիկների շարքը. Խ. Աբովեան, Մ. Նալբանդեան, Պ. Դուրեան, Մ. Մեծարենց, Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Ե. Չարենց, Պ. Սեւակ: Մեծերի կեանքն ու գործը, այն, ինչ ստեղծում են նրանք, քանակով չի գնահատւում, այլ միայն որակով եւ արժէքով: Այդ արժէքը գնալով աւելի է մեծանում եւ իմաստաւորւում նորովի:

Մինաս Աւետիսեանը իր գործով հարստացրեց, որակական նոր բարձրութեան հասցրեց հայ գեղարուեստը, լրացնելով թիւը այն երանելիների, որոնք

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Բայց դժուար է այս համադրութիւնը, որովհետեւ արուեստագէտ ի ծնէ ու ի բնութենէ հակա–ընկերային էակն է, զոր կարելի չէ ընտելացնել դրամով ու պատիւներով, ոչ ալ երջանկացնել հաւաքականութեան որդեգրած ճշմարտութիւններով ու բարոյական ապահովագրութեամբ: Մեր վերջին 150 տարուան գրականութեան մեծագոյն տկարութիւնը՝ չկարենալն է անկախ դատումը, գեղարուեստի բարձր ճաշակը անաղարտ պահել՝ շուկայի հաշիւներէն:

Արեւմտահայ առաջին 50 տարիին ձըգած ժառանգը վտիտ բան մըն է որպէս քանակ – ամբողջ Դուրեանը՝ 40 քերթուած, 11 թատերգութիւն, 13 նամակ, Պէշիկթաշլեանի ժառանգը՝ 60 քերթուած…: Ու նոյնիսկ եթէ աւելցնենք Բագրատունիի Հայկ Դիւցազնը, Ալիշանէն ու Հայկունիէն քանի մը ոտանաւոր, կրկին անբաւարար է որպէս գրականութիւն, Զարթօնքի մը որպէս փաստ: Որ սակայն նշանակութիւն կը ստանայ իբր մեր ազգային նկարագրի յատկանիշ ու Օշականի բառերով՝ վկայութիւն: Անուազն Վերածնունդի մը առաջին, տարտամ սկիզբը կ'աւետէ: Բուն ժառանգութիւնը այլ տեղ փնտռելու է: Հինգ տարբեր տարրեր կը կազմեն այս ժառանգին էութիւնը:

Առաջինը՝ կէս – ընկերային, կէս - մըշակութային երեւոյթ մըն է: 1830էն մինչեւ 1900, ամաթէօր, գրոց–բրոց, կէս – կատար մտաւորականութիւն մը ստեղծուած է գրականութեան շուրջ: Տաղանդաւոր տափակութիւններու խաժամուժ մը երբեմն հաց – կատակ, երբեմն լալկան ու միշտ յուզուած՝ որ սակայն անգնահատելի գործ կը տեսնէ պահպանելով ու փոխանցելով գրական աւանդութիւններն ու հանրային ճաշակը, առանց որոնց կարելի չէ գրականութիւն մշակել: Իրենց օրին նշանաւոր դէմքեր, այս մարդիկը, սակայն պէտք է հարիւր տարուան հեռաւորութենէն դիտել ու իրենց համեստ բայց ճշգրիտ համեմատութիւններուն բերել այսօր փոխանակ պատրուակ գործածելու ժամանակակից Պոլսական քաղքենի հայրենասիրութիւն մը, նոյնքան նեղ ու մոլեռանդ Մխիթարեանականութիւն մը ցուցադրելու բարեմիտ, միամիտ ու հազար կարօտներէ վարակուած հայ զանգուածներուն:

Ամէն պարագայի, իր ատենին, այս մանր մտաւորականութիւնը ստեղծիչն ու պահպանիչն էր մշակութային մթնոլորտին, հակառակ որ իր գործնապաշտ ու պահպանողական կնիքը կը դնէր նոյն արարքով մեր գրական խառնուածքին վրայ:

Այս դասակարգը — հրապարակագիր, թարգմանիչ, թերթօնագիր, ուսուցիչ, գրախօսական ստորագրող, գրադարանապետ, դասախօս ու հանրային - հասարակական գործիչ, օրացոյց, տարեգիրք, բառարան պատրաստող, կրօնական, բըժիշկ, իրաւաբան, թղթակից ու տաղաչափ, ինքնուս բանաստեղծ, դերասան, երաժիշտ ու ղպրապետ, ամէն տեսակի իմաստակ ու թամաշայ — հաւանաբար աւելի կ'արժէ որպէս գրականութեան ենթահող ու պատուաստ՝ քան մեծատաղանդ հանճարները որոնք ասոնց ուսին վրայ կը մագլցին որպէսզի հասնին արուեստի բարձր մթնոլորտին: Մօտ 100 տարի տեւած էր այս աննշան մարդոց պատրաստութիւնը եւ որոշ իմաստով անոնց կորուստը 1915ին աւելի ծանր նստաւ մեր ժողովուրդի իմացական կարողականութեան վրայ քան մեծ անուններուն անհետանալը: Ահա այս է առաջին մշակութային յաջողուածքը զոր ժառանգեց 1900ի սերունդը:

2րդ՝ որ առաջինին զուգահեռ ամբողջ դարու ընթացքին՝ ազգային գաղափարաբանութիւնն է որու պատրաստութեան մէջ մեծագոյն դերերը ստանձնած էին հայոց եկեղեցին, Մխիթարեանները, Ամիրաները ու միջին դասակարգի խաւերու պահպանումին լծուած դպրոցը ու մամուլը: Խորքին մէջ, այնքան ալ վըտանգաւոր ու սպառնալից երեւոյթ մը չէ այս գաղափարաբանութիւնը զոր գետին կը զարնեն Խորհրդային Հայաստանի կարգ մը բանասէրները:

(Շար. – 10)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

լուսաւորում են ժողովրդի պատմութեան էջերը:

«Ջաջուռ» նկարով Մինասը ներկայացաւ հայ արուեստի անդաստանը: Դա նրա յայտագիրն էր, նրա արուեստի առաջնեկը: 60ական Թուականներին Ջաջուռ անունը շուրթից - շուրթ անցաւ, լցրեց հայ արուեստի մթնոլորտը, դառնալով հասարակ անուն: Եթէ այդ օրերին որեւէ ճշգրիտ հաշուիչ սարքով գրանցուէին մեր ժամանակաշրջանի խօսակցութեան շրջանառու բառերը, ապա Մինաս եւ Ջաջուռ անունները կը լինէին ամէնից յաճախ հոլովուողները:

«Ջաջուռը» միանգամից դարձաւ Երեւանի արուեստասէրներին եւ նոր էջ բացեց նկարչի կենսագրութեան, մեր արուեստի պատմութեան մէջ:

— Ես եկել եմ հեռու Ջաջուռից…

«Ջաջուռը» մի չքեղ բանկում էր, որն իր նշանակութեամբ կարող է հաւասարել ավետահայ պոեզիայի նախորդ տասնամեակում կատարուած նմանօրինակ մի այլ երեւոյթի՝ Պ. Սեւակի բանաստեղծական յայտնագործութեանը:

«Ջաջուռը» Մինասի շուրջ երկու տասնամեայ ստեղծագործական որոնումների արգասիքն էր, նոր ճանապարհի սկիզբ. դա սիրոյ եւ կարօտի մի բանաստեղծական ձօն էր հայրենի տանը, հայրենի գիւղին, որտեղ առաջին անգամ նա տեսել էր արեւի ու բնութեան անմիջական հաղորդակցումները եւ գունային հանդէսները: Մինասն իրեն Մշեցի էր անուանում: Հայրը՝ Աւէտի Կարօն, այդ տիպիկ, առհմիկ հայ գիւղացին է, որն իր ժողովրդի պէս պրուցել է հողի եւ արեւի հետ, գաղթել էր պատմական Հայաստանի Մշոյ երկրից:

Իր կեանքով ու գործով Մինասը, Հայոց մեծերի նման, դարձաւ ժողովրդի կենսագրութեան ժամանակակիցը և մեծանալով եւ հասակ առնելով՝ հասաւ լոյսի ու գոյնի դաշնութեան այն հեռուները, հաղորդակցուեց այն ժամանակներին, երբ դեռ նոր-նոր միայն

Երկնէր երկին,
Երկնէր երկիր,
Երկնէր եւ ծովն ծիրանի…

Գոյները մի նոր որակ, նոր ակտիւութիւն էին ստանում Մինասի վրձինի տակ: Գոյները նկարչի համար էին եւ ոչ թէ նկարիչը՝ գոյների: Դրանք կենդանութիւն մարդկային շունչ ու ապրում ստացան եւ դարձան մարդկանց, աշխարհի նկատմամբ հեղինակի ակտիվ վերաբերմունքի վկաները:

Սիրում էր բոլոր գոյները, չէր կարող տանել անգունութիւնը կեանքում եւ արուեստում:

Հեթանոս դարերի քրմի նման մտնում էր արուեստանոցը, իր գոյների իւրօրինակ աշխարհը՝ երբեւէ չեղած արարչութիւններ կատարելու:

Մինասի նկարները, մերօրեայ իրենց նկարագրով, ծխական խորհուրդ ունեն, մարմնացած կարօտներ են ու երազանքներ, որոնք լոյսի հետ ունեն նաեւ փոքրինչ դրամատիկ - ողբերգական երանգ: «Խնոցին», «Հաց Թխելը», «Բուրդ գզելը», «Ոչխարի կիթը», «Կրակով կինը», «Խաչելութիւնը», եւայն… Խորագրերն իսկ յուշում են հեռուներում մնացած եւ քաղցր յուշեր արթնացնող կարօտների մասին:

Առասպելական, կորուսեալ երկրի կարօտն է «Ծնողներս» կտաւի ներքին այրման կրակը: Այստեղ հեղինակի կարօտը բազմապատկւում է ծնողների կարօտի ողբերգական երանգներով:

Մինասի նկարչութիւնը գոյների այնպիսի մի հանդէս է, դաշնութեան այնպիսի մի կատարելութիւն, որ մարդկային հոգին լցնում է լուսեղէն տխրութեամբ, անդառնալի կորուստների Թախիծով: Զարմանալիօրէն ակտիվ է նկարչի վերաբերմունքը աշխարհի ու մարդու հանդէպ, եւ դա նրա նկարների ջերմութեան ու լոյսի աղբիւրն է:

«Ջաջուռին» հետեւեցին նկարչական ուրիշ գլուխգործոցներ, Մինասի նկարչութեան մեծ հանդէսը: Նրա արուեստի մեծադոյն երեւոյթ լինելը մեկնաբանւում է զուտ ազգային նկարագրով: Եւ իրաւացի է արուեստի տեսաբանը, երբ ասում է. Մինասը շատ է Հայ եւ շատ է նոր:

Նա համաշխարհային արուեստի նուաճումները իւրացրեց հայ արուեստի, հայ գեղանկարչութեան բազմադարեան փորձի իւրացմամբ:

Գոյնի, գծի որոնումների ընթացքում համաշխարհային արուեստի հեռուներից նա եկաւ—յանգեց հայ արուեստի հին ու նոր կոթողների իւրովի յայտնութեանը: Քանի-քանի անգամներ է եղել Մատենադարանում: Միշտ էլ առանձին սիրով, հիացմունքով էր խօսում միջնադարի վարպետների, հայ մանրանկարիչների մասին.

Ինչպի՛սի գունային խնդիրներ են լուծել, տե՛ս է, զարմանալի է, ուղղակի հրաշք, աշխարհի բոլոր հին ու նոր «իզմերը» կարելի է գտնել մեր մանրանկարիչների մօտ, — ասում էր Մինասը, չթաքցնելով զարմանքի ու հիացմունքի իրեն յատուկ լուսաւորութիւնը:

Եւ դարձել է մռայլ միջնադարեան
գիշերը՝
Նրանց աչքին ցնորք մի լուսակերտ…

Ցաճախ էր կրկնում Չարենցի տողերը: Նոյնքան ինքնատիպ էր Մինասը Թատրոնում: Նրա Թատերական ձեւաւորումները բացայայտեցին նկարչի անկրկնելի հմայքի մի այլ կողմը եւս:

Բեմը նորովի տեսնելու, բեմադրութիւնը նկարչի աչքով կարդալու, նկարչի լռութեամբ լսելու եւ այդ ամէնը գունային, գծային նոր լուծմամբ ներկայացնելու ընդունակութիւն ցուցաբերեց:

Մինասի նկարչական առիքնող հմայքով պիտի բացատրել այն նոր աշխուժութիւնը, որ սկսուեց գեղարուեստի աշխարհում նրա երեւան գալուց յետոյ: 1960 Թ. Մինասը վերադարձաւ Երեւան: Այդ ժամանակ հայ նկարչութեան նահապետը համաշխարհային հեռուները հասած իր փառքի բարձունքում էր: Երեւանն ունէր տաղանդաւոր նկարիչների մի մեծ ընտանիք: Եւ այս պայմաններում Մինասը ստեղծեց մի նոր սէր ու հետաքրքրութիւն դէպի նկարչութիւնը:

Նրա արուեստանոցները դարձան ուխտատեղի արուեստի երկրպագուների համար: Իսկ իր երկրպագուները շատ էին եւ միայն Հայ չէին:

1960 Թուականից սկսած Երեւանում ոեւէ քիչ թէ շատ նշանաւոր հիւր չի կորցրել Մինասի արուեստանոցում լինելու հնարաւորութիւնը, նրա արուեստի գեղեցկութեամբ ապրելու հաճոյքը: Այդ արուեստանոցների առաջին մեծ այցելուն եղաւ Մարտիրոս Սարեանը եւ օրհնեց նորեկի հեռագնայ ճանապարհը: Մինասը մի նոր գունային աշխարհ ստեղծեց, արուեստասիրութեան մղեց շատշատերին:

Իր կեանքով ու գործով նա բարձրացրեց արուեստագէտի կոչումը:

ՎԱԶԷ ՍԱՖԱՐԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԽԵՂԴՈՒԵԼՈՒ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Արկած մը, որուն գլխաւոր պատճառն է անխոհեմութիւնը: Խեղդուիլը երկու պատճառներ ունի – Ֆիզիքական ուժասպառութիւն եւ ջրակլանում (ջուրին մէջ գիտակցութեան կորուստ):

Առաջին պարագային, ենթական կորսնցնելով իր շարժումներուն հակակշիռը, կը ջանայ ջուրի մակերեսին մնալ անկապ եւ յոգնեցուցիչ շարժումներ ընելով: Այսպէս, շնչառութեան պահուն, փոխանակ օդի, ջուրը կը Թափանցէ շնչառական ուղիներուն մէջ, կ'ողողէ, «կը գոցէ» զանոնք, շնչահեղձ ընելով ենթական: Այս վիճակը կ'ունենան, անոնք, որ լողալ չեն գիտեր եւ անոնք, որ լողալ գիտնալով հանդերձ, կը հեռանան ծովափէն, մտնելով անծանօթ եւ վտանգաւոր գօտիներու մէջ. կը յոգնին եւ վերադառնալու անհրաժեշտ ուժը չեն ունենար:

Երկրորդ պարագային - Ջրակլանումը – խեղդուիլը հետեւանք է սրտի եւ ջղային կեդրոնական դրութեան տկարութեան: Պաղ ջուրին հպումը գերզգայնութիւն կը պատճառէ կարգ մը անձերու, հանդէպ ջրային միջավայրին, նուաղումի նման կացութիւն մը: Անոնք կը կորսնցնեն իրենց գիտակցութիւնը եւ ջրասոյզ կ'ըլլան անմիջապէս, առանց պայքարելու: Տրուած ըլլալով որ ջուրին հանդէպ որոշ զգայնութիւն մը կարգ մը զգացումներ յառաջ կը բերէ այս անձերուն մօտ, քանի անգամ որ պաղ ջուրը կը մտնեն (մորթի կարմրութիւն, քերուըտուք, գլխացաւ, տկարութիւն), անոնք պէտք է խուսափին լողալէ: Անկախ թէ ինչ ձեւով յառաջ կուգայ խեղդուիլը, ան կ'անցնի չորս շրջաններէ, որոնք ի յայտ կուգան հետեւեալ կերպով:

1.— Զայնային Թելերը ինքնաբերաբար իրարու կը մօտենան, եւ յառաջ կուգայ մօտաւորապէս մէկ վայրկեան տեւող շընչառութեան դադարում մը:

2.— Ցառաջ կուգայ անկանոն շնչառութիւն մը, ըստ զոհի հակազդեցութեան եղանակին, հանդէպ Թթուածինի պակասին, յոյզ մը, ջղաձգումներ եւ գիտակցութեան կորուստ, որ գրեթէ մէկ վայրկեան կը տեւէ:

3.— Կը դադրին անդրադարձումները եւ մկանային Թուլութիւն ամբողջական ուժասպառութեան պատճառով:

4.— Ի յայտ կուգայ սրտին բաբախումը դադրելու վտանգը, Թթուածինի երկարատեւ բացակայութեան պատճառով եւ ուղեղի ջղային բջիջներու խանգարումի վտանգը:

Նկատի ունենալ

Եթէ զոհը խեղդուած է գետի մը մէջ, անոյշ ջուրը Թափանցելով Թոքերու բջիջները, կրնայ անցնիլ արեանշրջանառութեան մէջ եւ փճացնել կարմիր գընտիկներ, ջուրը կրնայ Թունաւորել օրկանիզմը: Եթէ խեղդուած է ծովուն մէջ, աղի ջուրը, անցնելով Թոքերու բջիջներուն, պատճառ կ'ըլլայ արիւնին փլազմային դուրս ելլելուն և Թափանցելու Թոքերուն մէջ:

Առաջին օգնութիւնը

Ջուրէն դուրս հանել խեղդուողը, զայն կողմնակի պառկեցնել (Թոյլ տալու համար որ ջուրը դուրս վազէ շնչառական ուղիներէն), գլուխը աւելի ցած քան մարմինը, բերանը եւ քթին ծակերը մաքրել օտար մարմիններէ, կիրարկել արուեստական շնչառութիւն (փչումները ըլլան զօրաւոր, յաղթելու համար շնչառական ուղիներուն մէջ գտնուած ջուրին ընդդիմութեանը): Ի հարկին, քննել բազկերակը եւ շնչառութիւնը կատարելով նաեւ սրտին արտաքին մարձումը:

Ա. Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

3.

Ասաղների խորհրդի վճռով Զիլ Զաքարն ու Թաթուլ խմբապետը իրենց ջոկատներով իջան Եփրատի նախահովիտը: Օրը ցերեկով նրանք պաշարեցին նահանգական վարչութեան մթերանոցը եւ զէնքի սպառնալիքով մեծ քանակութեամբ ալիւր, ձէթ, իւղ, ոսպ ու բրինձ բռնագրաւեցին: Այդ ամէնը, տասը հազար գլուխ ոչխարի հետ, բերին Կաթարն:

Ներսէս Ջավուշը Փիդայի պատանինեւրից կապի ջոկատ ստեղծեց, նրա տասնապետ նշանակեց Բենիամինին, իսկ Գեղամին՝ նրա օգնական: Կապի ջոկատը նա ուղարկեց Երզնկայի կողմերը՝ իշխանութեան մտադրութիւններն իմանալու, նրանց զօրքի շարժման ուղղութիւնը հետախուզելու պատուէրով:

Տղաները պատրաստ էին մեկնելու, երբ անսպասելի եկաւ Զիլ Զաքարի Զինիկը: Եկաւ, ասաց, թէ ինքը միանում է տղաներին: Բարակ, ճիլ-ճկուն աղջիկը չէկ մազեր ունէր, կապոյտ աչքեր: Հօր կտորն էր՝ կռուասէր ու իրասածի: Մի տեսակ վայրենի էր մեծացել («Անէծք — պատիժ ես», — քրքջում էր մայրը): Այժմ էլ մազերը խուզել էր, Թուրք տղայի շորեր հագել: Եկաւ կանգնեց Բենիամինի ու Գեղամի առջեւ:

— Սպանէք էլ, ձեզ հետ պիտի գամ: Եթէ հակառակուէք՝ կը կծեմ:

—Բենիամինը քաշեց նրա կարճ զուզած մազերը, փորձեց հեռացնել իր խմբից: Աղջիկը իսկապէս կծեց նրա ձեռքը, ապա ռնաց դաշոյնով:

— Զասացի՞, թէ կը կծեմ:

Նոյնիսկ Ներսէս Ջաւուշի միջամտութիւնը չազդեց: Աղջիկը երկու ոտքը մի մաշիկի մէջ խոթեց եւ յամառեց:

— Պիտի գամ:

Տղաները ստիպուած նրան էլ վերցրին իրենց հետ:

×

Ութ օր յետոյ Զինիկը ետ եկաւ: Եկաւ, յանդուգն կանգնեց զօրապետի առջեւ:

— Խմբապետս ինձ ուղարկեց յայտնելու, որ զօրք է պատրաստւում գալու Կաթարնի վրայ՝ տասը հազար զինուոր: Զօրքը բերել են ռազմաճակատից:

— Ո՞ր ռազմաճակատից, աղջի՛կս, — հարցրեց Ներսէս Ջաւուշը: — Գուցէ յիշո՞ւմ ես: Թուրքերը ո՞ր ռազմաճակատից են հանել այդ զօրքը: Ցիշիր:

Զինիկը մատը կծեց, չիկնեց, տատասպեց ու գոչեց ուրախ:

— Ցիշեցի, հա՛: Սիրիայի կողմերից: Այո, այո, Բենիամինը Սիրիա ասաց, էն խաչը: Այդպիսի երկիր կա՞յ:

— Իսկական զօ՞րք է, Թէ չէթէյական, — այլ բան հարցրեց հազարապետը: — Դա էլ յիշիր:

— Իսկական զօրք, հրանօթներ էլ ունեն, սայլեր էլ: Մի փաշա էլ ունեն, էն խաչը: Ամա փաշայի անունը միտս չի:

Զարմանալին այն էր, որ Զինիկի կապոյտ աչքերում տագնապ ու վախ չկար, կարծես պապոնց տնից անմեղ լուր էր բերել: Ասաց, ինչ որ պատուիրել էր Բենիամինը: Վերաջացրեց ասելիքը, մնաց հպարտ՝ ինքն իրենով: Զօրապետի ծիծաղը եկաւ աղջկայ համարձակ, մի քիչ էլ քթացից տեսքից: Բայց չխախտեց լրջութիւնը:

— Դու քո աչքով տեսե՞լ ես Թուրքական բանակը:

— Այո, տեսել եմ, զօրապետ էֆէնդի, — պատասխանեց աղջիկը: — Զօրքի հաւաքուած տեղին մօտենալու ճանապարհը մեզ ցոյց տուեց Զեւկետցի դեղագործ Հաջի Բարսեղ էֆէնդին:

Այն, որ Թուրքացել է, այն, որ…

— Մի՞թէ, — շշմեց Ներսէս Ջաւուշը: - Հօ չե՞ս շփոթում մէկ ուրիշի հետ, Զինի՛կ:

— Չեմ շփոթում, էն խաչը: Նրանից դեղի զզուելի հոտ էր գալիս: Նա հարցրեց Փափազից ու Աղասուց: Քո մասին էլ հարցրեց: Նա գիտի, թէ ինչպէս դու գերութիւնից փրկել ես իր աղջկան: — Զինիկը կռացաւ դէպի զօրապետը, խօսեց շշուկով, Թէեւ ոչ ոք չկար նրանց մօտ: Հաջի Բարսեղ էֆէնդին մեզ ծանօթացրել է մի Թուրք տղայի՝ օնբաշի Գուրբան Ալիի հետ: Նա իսկի էլ Թուրք չէ, այլ՝ հայ:

Այս նորութիւնը եւս զարմացրեց զօրապետին: Գիտէր, որ Գուրբան Ալին սատանայի հետ էլ կը բարեկամանայ, սակայն առեղծուած էր մնում Հաջի Բարսեղ էֆէնդին: Մի՞թէ նա որեւէ նպատակ ունի, որեւէ ուխտ: Հետաքրքիր է, հօր արարքը ինչպէս կ'ընդունի Աղասին:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 128)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Էմմա Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Կի Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժեւրար Ունճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վռամ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ Փոխան ծաղկեպսակի Արփիկ Միսաքեան 250 ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Հռիփսիմէ Չերվիշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գէորգեան 200 ֆր. հանգստեան տան, Պ. Ստեփան Ինճէճեան 200 ֆր. Դպրոցասէրին (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Կարապետ Յակոբեանի մահուան առթիւ Տիկին Լուվէ, Տիկին Օկիւստ, Տիկ. Օրտիօնի 25ական Տիկ. Տէր Խաչատուրեան 50, Տէր և Տիկ. Բալուճեան 50, Ադաչեան - Եփխանեան ընտանիք 150, Պր. Փափազեան Մ. 50, Պր. Ռոք, Պր. Պլանշէ, Պր. Դրէկլէօ 25ական,

Աղաւնի Ալլահվերտեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 100, Ա. Թումասեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Շնորհիկ Նոտարեան 100, Ժորժ Կիւղեկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարաօղլանեան 100, Տէր եւ Տիկ. Քրիսթիան Գարաօղլանեան 100, Տէր եւ Տիկին Բեկմեզեան 100 ֆր.:

Փիրաք Թորոսեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Ովաննա Պետրոսեան 100, իրենց եղբօր Բարսեղ Ներսէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գազանճեան 200, Խաչիկ Մկրտիչեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տիկին Պարսամեան 100 ֆրանք:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ոմն (Վիլֆրանշէն) 500, Վիլֆրանշի հայ երիտասարդներէն 200, Այրի Տիկին Անժել Գալիքեան իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին 300 (դպրոցին), նոյնպէս Մարտիրոս Ավօեան Մարսէյլէն իր եղբօրը Վաղարշակ Ավօեանի մահուան 36րդ տարելիցին առթիւ 50 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.- Հանգ. Աշխէն Պօղոսեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան 50, Տէր եւ Տիկին Արդարեան 100, Պօղոսեան ընտանիք 200, Ողբ. Վ. Վարդերեսեանի Թաղման առթիւ Տիկին Ռեբբեկա Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ամիրայեան 100ական ֆր.:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻ – ՆԱՆԹԱԼԻ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յետագային

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէրներու փափաքին, որոշած է մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը, հետեւաբար փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան

11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի: Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, յետ միջօրէի 14էն 18, բացի Զորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

FESTIVAL DE CINEMA DE TROUVILLE

du 21 au 27 Août

PRESENTATION DU FILM :

le Génocide des Arméniens en 1915

vu par le Peintre PAPAZ

LE MERCREDI 23 AOUT A 17 HEURES

au cours de la semaine seront exposées *les Oeuvres du Génocide dans le hall du Casino de Trouville*

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES

Tél. : 027-68-28

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

PELERINAGE en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

Շնորհիւ եղած դիմումներուն

11 օր Երեւանի մէջ

Ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30ԷՆ ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ENTRE OPERA ET TRINITE

LA MAISON DE LA GRECE

AUX 4 MARCHES

AU 1ér ETAGE

restaurant gastronomique grec

DEJEUNERS. DINERS

RECEPTIONS

AU REZ DE CHAUSSEE

Tous les soirs

DINERS DANSANTS

avec spectacle

* PARIS à l'heure d'Athènes ...

accueil . qualité . prix

50, RUE CHAUSSEE D'ANTIN . (9e) 280 69 40 . f. dim.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.186 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.186

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Օգս. 2 — 4)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ

Արմէնփրէսի թղթակիցին կարգ մը հարցումներուն պատասխանելով, Արտաւազդ Խաչիկեան, «Հայկական ՍՍՀ մինիստրների Խորհուրդին առընթեր արտասահմանեան տուրիզմի վարչութեան պետը», կարգ մը մանրամասնութիւններ ներկայացուցած է Հայաստան այցելող հայ զբօսաշրջիկներուն սահմանուած ծրագիրներուն մասին:

Առաջին առթիւ դիտել տուած է, թէ նոր ծրագիրներուն մշակման ժամանակ նկատի առնուած է այն փաստը, որ զբօսաշրջիկներուն խումբերը անհրաժեշտ չափով չեն օգտուիր պանդոկներուն սպասարկութենէն եւ իրենց համար կազմակերպուած պտոյտներէն ու այլ միջոցներէն:

Նրջագայութեան երեք ծրագիրներ կամ՝ յայտագիրներ մշակուած են եւ արդէն անոնք ներկայացուած են արտասահմանի զբօսաշրջիկութեան գրասենեակներուն: Ծրագիրները կազմուած են տասը, տասներկու եւ տասնըչորս օրերու հաշուով: Առաջին ծրագիրով նախատեսուած է այցելութիւններ Հանրապետութեան տնտեսութեան ցուցահանդէսը, Մատենադարանը, Ժողովրդական ստեղծագործութեան Տունը, Կոմիտաս Հանրային պարտէզը, Մարտիրոս Սարեանի եւ Յովհ. Թումանեանի Տուն - Թանգարանները, պիոներներու ճամբար մը, Երեւանի կենդանաբանական պարտէզը, մայրաքաղաքին շարք մը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները, ինչպէս նաեւ Էջմիածին, Ջուարթնոց եւ Դիլիջան: Զբօսաշրջիկները յատուկ կեդրոններու մէջ հնարաւորութիւն պիտի ունենան ունկնդրելու դասախօսութիւններ, ինչպէս նաեւ դիտելու ժապաւէններ:

Երկրորդ ծրագրով նախատեսուած է անոնց վրայ աւելցնել այցելութիւններ դէպի Գառնի - Գեղարդ, Սեւան եւ Օշական, Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը:

Երրորդը՝ 14 օր, աւելի հարուստ պիտի ըլլայ, քանի նախկիններուն վրայ պիտի աւելնան այցելութիւններ դէպի Սարդարապատ եւ Բիւրականի աստղադիտարանը:

×

ԼԵՀ ԲԵՄԱԴԻՐ ԿԱՎԱԼԵՐՈՎԻՉ

Երեւանի մէջ ներկայացուած են լեհականժապաւէններ: Լեհ պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Քանոնի եւ Կառլովի Վարիի շարժանկարի միջազգային փառատօներու դափնեկիր եւ Լեհաստանի Շարժանկարի Միութեան նախագահ, բեմադիր Եժի Կավալերովիչ:

Արմէնփրէսի թղթակիցին հետ իր կատարած խօսակցութեան ընթացքին, լեհ բեմադիրը նկատել տուած է, թէ միշտ հետաքրքրուած է Հայաստանով: Զէ՞ որ միջին դարերէն սկսեալ հայկական գաղութներ գոյութիւն ունեցած են Լեհաստանի մէջ: Աւելցուցած է, թէ նախնիքներուն մէջ եղած են Հայեր եւ իրենք զինենք մասամբ Հայ կը նկատեն: Բեմադիրին մեծ հօրը հայրը կոչուած է Գավալերեան, ուրկէ Կավալերովիչ այժմու մականունը: Դեռ ձեռքի տակ ունին Գավալերեանի մկրտութեան թուղթը. այս վերջինը կնքուած է Հայոց եկեղեցին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ, որոնք օդապարիկով ճամբայ ելած էին Օգս. 11ին (եւ ոչ՝ անշուշտ Յուլիս 11ին ինչպէս գրած էին «Յառաջ» եւ Ֆիկառօ) յաջողեցան անկարելին, Ատլանտեանը կտրելով եւ իրագործելով Ժիւլ Վեռնի երազը: Հինգշաբթի օր Իվրէօյի մօտ դաշտ մը: 137 ժամ եւ 6 վայրկեան առաջ ճամբայ ելած էին Մէյնի նահանգէն: Խանդավառ ընդունելութեան արժանացան եւ հիւրասիրուեցան Փարիզ, ամերիկեան դեսպանատունը, մէկն ալ Լինտպերկի անկողինը քնանալու պատիւին արժանացաւ: Ամերիկա իրենց վերադարձը կ'ապահովէ Էռ-Ֆրանս 3 տոմսակ նուիրելով Քոնքորտի վրայ: Ցարդ 17 փորձեր կատարուած են Ատլանտեանը կտրելու օդապարիկով եւ եօթը «փորձող»ներ անհետացած են: Օդը բարձրանալու առաջին յաջող փորձը կատարած են Մոնկոլֆիէ եղբայրները 1783ին:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ Ֆրանս-Էնթէռէն անդրադարձաւ կրկին Էլէնշթայնի յայտարարութեանց (վերջինը՝ Մաչի մէջ), ուր համայնավար տեսաբանը կը հաստատէ Մառշէի հետ ունեցած իր խոր տարակարծութիւնը: Մառշէի համար Էլընշթայն տգէտի խօսքեր կ'ընէ եւ չըսեր թէ 3 ժամուան իրենց տեսակցութեան ընթացքին, ընդունած է որ սխալներ ունի: Էլընշթայն բոլովին կը հերքէ: Անգամ մը եւս յարձակեցաւ Միթերանի վրայ եւ անշուշտ Ֆապրի մինչ ընկերավարական Փոփըրէն պատասխանեց թէ Մառշէ կը յամառի ետին նայիլ մինչ ընկերվարականները առջեւ կը նային:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ Թեհրան վերադարձաւ բայց կացութիւնը բարելաւուած չէ: Շարժանկարի սրահ մը «խորհրդանիշ արեւմտեան ապականութեան» յարձակման ենթարկուեցաւ եւ բանակը միջամտեց: Պրիւքսէլի մէջ 14 պարսիկ ուսանողներ գրաւած են պարսկական դեսպանատունը բողոքելու համար Շահի վարչակարգին գործած ջարդերուն դէմ: Պատռած են պարսկական դրօշակը, Շահին եւ կնոջ նկարները եւ ի վերջոյ դուրս նետուած ոստիկանութեան կողմէ:

ԱԼՔՈԼՓՈՐՋԵՐԸ կը ծաւալին Ֆրանսայի մէջ եւ սրճարանապետները շատ դժգոհ են մանաւանդ՝ Պուրկոնեը, Ալզաս եւ Պորտըլէ, ուր ոգելից ըմպելիի սպառումը նուազած է զգալի չափով: Քննութիւնը Օգս. 21ին, Երկուշաբթի, Փարիզ պիտի կատարուի եւ քանի որ առաջուընէ լուր կը տրուի, խոհեմութիւնը կը պահանջէ որ Փարիզցիները ջուր խմելով գոհանան Երկուշաբթի: Հրահանգը չի փոխուիր՝ խմել կամ կառք վարել, պէտք է ընտրել:

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ, (հակաթիթոյական) 8 պատանդ բռնեցին Շիքակոյի արեւմտեան գերման հիւպատոսարանը, ձեռք ձգելու համար իրենց մէկ ընկերոջ ազատ արձակումը (ձերբակալուած է Քոլոնեը): Պելկրատ Պոնի իշխանութիւններէն անոր յանձնումը ուզած էր, որուն փոխարէն չորս գերման ահաբեկիչ պիտի յանձնէ:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» կ'ոգեկոչէ «Փրակայի գարնան» տասնամեակը եւ խմբագրականով մը բառերը չի ծամծմեր դատապարտելու համար Խորհ. Միութեան միջամտութիւնը եւ հաստատելով որ 10 տարի ետք վէրքը բաց կը մնայ: Բան մը կայ ընելիք կ'ըսէ Ռեմոն Կիյօ, նախ ներում շնորհել բոլոր չեխ զոհերուն, յետոյ օտար զինուորական ուժերը պէտք է քաշուին երկրէն:

ՓԱՐԻԶԻ «Առեւտուրի Դատարանը» Ուրբաթ առտու Վիյօ եղբայրները ընտրեց իբրեւ գնորդ Պուսաք «կայսրութեան»: Ծանօթ է որ գլխաւորաբար կերպասեղէնի այս հաստատութիւնը սնանկացած էր եւ ունէր գնորդ 2 թեկնածու՝ Վիյօ եւ Պիդրման: Գլխաւոր պատճառը եղած նախընտրութեան այն է որ Վիյօները միայն 704 պաշտօնազրկում կը նախատեսէին մինչ միւսը 1500էն 2500:

ԵՐԿՈՒ ՇԻՐԻՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երկու Հայեր, ամառուան այս օրերուն հրաժեշտ տուին կեանքին: Ու եթէ կեանքը կը շարունակուի ի հեճուկս անդարձ մեկնողներուն, գէթ մեզի համար, դառն պիտի ըլլան գալիք օրերը:

Պետրոսը, գաղափարի ընկերս էր: Լուրջ, խոհեմ եւ ազնիւ: Շատերուն անծանօթ, քանի ո՛չ բեմի մարդ էր, ոչ ալ՝ գրչի: Բայց առանց իր նմաններուն, ո՛չ բեմը, ոչ ալ գրիչը ըսելիք պիտի ունենային: Դաշնակցական մարդու տիպարն էր, որ օրինակ կը հանդիսանար շատերուն: Իր մօտ, բարոյական եւ գաղափարական ըմբռնումները, խօսքերով չէ, որ կ'արտայայտուէին, այլ ի՛ր անսայթաք, ընկերական եւ մարդկային լուռ օրինակովը: Մանկութիւն չունեցող սերունդին կը պատկանէր եւ այդ իսկ պատճառով իր ամբողջ կորովը ի սպաս դրած էր հոս հասակ նետած երիտասարդութեան հայկական եւ գաղափարական կազմաւորման, որպէսզի նոր սերունդը գէթ՝ մանկութիւն ունենայ եւ գիտակցօրէն դիմագրաւէ տարապայման կեանքի մը խոչընդոտները:

Պատմութեան գիրքերուն մէջ, հաւանաբար ընկեր Պետրոս Պետիկեանի անունը տեղ չգրաւէ. հերոսական ցայտուն դրուագներու հետ կապուած չէր իր անունը: Բայց շնորհիւ իրեն, շատերուս համար՝ այդ առասպելական հերոսութիւնները կ'իմաստաւորուէին:

Տխուր է ամառը, այս տարի Փարիզի մէջ: Մեր վիշտը, խորունկ է, շատ խորունկ իր անդարմանելի կորուստով: Շատերուն համար անծանօթ անուն մը, սովորական Հայ մը՝ Պետրոսը: Այդպէս ուզեց մնալ մինչեւ իր վերջին շունչը: Իր յիշատակը վառ պահելով է, որ իր ընկերները ցոյց պիտի տան, որ նոյնիսկ այս օրերուն, բարոյական արժէքները լքուած գոյքեր չեն ու մեր սիրելի ընկեր Պետրոսը պիտի մնայ մեզի համար, մէկը այն խոնարհ հերոսներէն, որոնք թէեւ բացակայ, պիտի շարունակեն իմաստաւորել վաղուան մեր պայքարը:

×

Վռամը: Պատուական Հայ մը, Ֆրանսա ծնած ու հոս ալ, առանց իր երազին իրականացումը տեսնելու, յանկարծական մահով մը, հեռացած մեզմէ: Իր սերունդիս կը պատկանէր: Ծանօթ մտաւորական Մեսրոպ Գույումճեանի զաւակն էր: Ժառանգական հայրենասիրութեան չեմ հաւատար: Ինչ ալ եղած ըլլար իր ծնողքին ազդեցութիւնը իր գաղափարական կազմաւորման համար, Վռամը ծանօթ մականունի մը վրայ իր անունը պարտադրեց: Կուսակցական չէր եւ չեմ ալ կարծեր, որ գրպանին մէջ «քարթ» մը ունենալը բան մը պիտի աւելցնէր իր անհատական եւ ազգային դիմագիծին վրայ: Հայ էր, եղունգէն մինչեւ մազերը: Զիբար տեսնելու պատեհութիւն չունեցինք: Բայց գիտէինք, որ մեր պայքարը նոյն զգացումներէն կը բխէր: Իրմով, կը կորսնցնենք հայ պայքարի սիւներէն մէկը: Ամբողջ էութեամբը նետուած էր հայ դատի նուիրական գործին մէջ: Թէ խօսքով եւ թէ գործով ծառայեց անոր: Իր մահով կը կորսնցնեմ ազնիւ բարեկամ մը. բայց բարեկամի մը մահը միշտ ալ դատապարտուած է անոյշ յիշատակի մը վերածուելու: Վռամին պարագային, կորուստը մեծ է: Անքասիր հայորդի մըն է, որուն մահը կ'ողբան ոչ միայն իր հարազատները այլեւ հայութեամբ տոգորուած երիտասարդութիւնը: Այս ափերուն վրայ դժուար է օրինակ հանդիսանալ երիտասարդութեան միմիայն խօսքով: Վռամ եղաւ անոնցմէ, որոնք ճանչցան նորահաս սերունդին հոգեկան ընդվզումները հանդէպ անիրաւուած մեր դատին ու բաժնեց զանոնք: Բողոքեց խօսքով ու նաեւ բռունցքով երբ «Կարգ ու կանոնի» պատրուակով, հո՛ս Փարիզի «ազատ» պողոտաներուն վրայ, ուզեցին լռել տալ արդարութիւն պահանջող մեր ձայները:

Սովորութիւն դարձած է հերոսութիւնը ճանչնալ եւ վաւերական դարձնել անցեալի սխրագործութիւններուն մէջ: Ահա մէկը, որ հաւատաց որ մեր երիտասարդութիւնը, որքան որ ալ յարգանք տանք անցեալի յիշատակարաններուն, կ'ուզէ մեր առօրեայ պայքարներուն մէջ արտայայտել իր հայրենասիրութիւնը: Վռամ կեցաւ անոր կողքին, որպէսզի Հայու հերոսութիւնը հոմանիշ չդառնայ անցեալի եւ ջանաց նոր պայմաններուն մէջ արձանագրել հայ դատի սպիտակ մընացած էջերուն վրայ, նոր օրերու պայքարի նոր խօսքերը:

Ֆրանսայի հողին վրայ երկու պատուական Հայեր թաղեցինք եւ պարզ է որ տխուր ենք բոլորս. բայց նաեւ որքան հպարտ իրենցմով:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Ընթացիկ բանաձեւում մը կայ տեղական մամուլին մէջ, մահուան տարելիցներու առթիւ.— «Ք.ի մահուան ... բորդ տարելիցին առթիւ, մտածում մը կը խնդրուի՝ անոնցմէ որոնք զինքը ճանչցած ու սիրած են» մենք պիտի չըսենք, այսօր՝ Օգս. 20, 1978, --- «Շահան Շահնուրի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, կը խնդրուի մտածում մը, անոնցմէ որոնք զինքը ճանչցած ու սիրած են»: Մենք կը նախընտրենք ըսել՝ անոնք, որոնք կարդացած ու սիրած են Շահնուրը, թող կըրկին կարդան, ամէն օր ու մանաւանդ այսօ՛ր: Մեր Բ. էջի վրայ, կը հրատարակենք իր մէկ հին էջը, որ կը մնայ նոր, վասնզի Շահնուր Սփիւռքի մեր այն հազուագիւտ գրագէտն է, Սփիւռքի մեր ամէնէն հարազատ այն գրիչն է, որ գիտցած է ըսել՝ երէկ, ինչ որ կրնար ըսուիլ նաեւ այսօր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ (20 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974)

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔՍ՝ ՋԱՓԱՁԱՆՑՈՒԹԻՒՆ Է

Անկարող եղած եմ զսպելու իմ խինդս, ամէն անգամ որ հայ գրողի մը գրչին տակ հանդիպած եմ սա խօսքին.

Այս գրութեամբս հպանցիկ ակնարկ մը միայն պիտի նետեմ:

Ան որ գրականութեան եւ արուեստի շուրջ կը գրէ խորհրդածութիւններ, կրնա՛յ անշուշտ (եթէ ուզէ՛) մանրամասնօրէն եւ ամբողջութեամբ մեկնել Պերկսոնի իմաստասիրութիւնը, կրնայ ճշդել Ֆրէօտի դերը՝ ժամանակակից վէպին մէջ, կամ Ռէմպոյի քերթողութեան ազդեցութիւնը՝ գերիրապաշտութեան վրայ, բայց կ'աղաչե՛մ, մի՛ պնդէք ինք անոնց վրայ՝

Հպանցիկ ակնարկ մը միայն պիտի նետէ:

Իրա՛ւ է թէ մեր ամբողջ մամուլը լուրջ ձեռագիր մը մուրայ՝ վիզը ծուռ, իրա՛ւ է թէ էջերը բնաւի՛ն նեղ չեն եւ հաստափոր պարբերականներ գրեթէ «պամբապ» լոյս կը տեսնեն, ի չգոյէ աշխատած երկերու, բայց ինք կը փափաքի՝

Այս սուղ էջերուն մէջ հակիրճ ակնարկ մը միայն արձակել:

Լեզուաբանութիւնն ու խափչիկեան քանդակագործութիւնը գաղտնիք չունին իրեն համար, սումերական հնութիւնները կրցած է զետեղել նորագոյն լոյսի մը տակ, թէ՛ պատմա–բանասիրական մարզին մէջ, թէ՛ գրական–իմաստասիրական գետնի վրայ յայտնութիւններ ունի ընելիք՝ կռթնած նորագոյն տեսակէտներու եւ տուեալներու կուշտին, բայց որովհետեւ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը զինքը «շատ հեռունե՛րը պիտի տանէր», ինք ստիպուած է

Համայնապատկեր մը միայն տալ, ուրուագիծի ձեւով:

Գիտեմ գրող մը, որ անկարող է երկու նախադասութիւն շարադրելու անսխալ եւ պա՛րզ հայերէնով: Բայց ի՛նչ փոյթ, կը բաւէ որ ան կանգնած է Փարիզ, եւ գաղթահայութեան գլխին «ճաշակ կը սրսկէ», ծովէ ծով, պատգամներ կ'արձակէ, հոգ չէ թէ այդ բանը զինքը «շատ հեռունե՛րը պիտի տանէր», հպանցիկ եւ հպանցիկ ակնարկներ կը նետէ իմացական բոլոր նահանգներուն վրայ անխտիր, սերունդ վարելու երեւոյթը կուտայ ինքն իրեն եւ իր Զուարթնոց Լ-ին: Եւ այս բոլորը՝ պարզ ուրուագիծի՛ ձեւով: Եթէ կը հաճիք:

Իր սեպհակա՛ն քթին ծայրը չտեսնողը, կը փորձէ աշխարհի գաղտնիքնե՛րը պարզել՝ համայնապատկերով:

Ո՛վ չի գիտեր թէ իրենց մազն ու մօրուքը ճերմակած մտաւորականներ կան որոնք անկարող են բացիկ մը գրելու՝ անսխալ աշխարհաբարով: Բա՛յց ինչ փոյթ այդ «մանրամասնութիւնը»: Կը բաւէ որ մեր վերոյիշեալ հայրենակիցները, ջղուտ յօդուածներու եւ կրակոտ ճառերու միջոցաւ կ'արձակեն ընդհանո՛ւր ակնարկներ, կուտան գրականութեան համայնապատկերը, բարձրաթռիչ ու լայն գիծերով, ինքնեկ եւ հայեցի չեչտերով...

Հայեցի՛ չեչտ: Իրաւ որ հայեցի՛ բան մըն է, իրաւ որ ազգային եւ ցեղային թերութիւն մըն է այս խոր հակումը դէպի ինչ որ մակերեսային է եւ հպանցիկ, դէպի ինչ որ թափթփած է, տարտամ է եւ պղտոր: Կարծես թէ գերմարդկային ճիգի մը պէտք ըլլար, ըմբռնելու համար սա տարրական ճշմարտութիւնը թէ՝ մարդ իր ուժերուն համապատասխա՛ն գործի մը պէտք է լծուի: Թէ լաւագոյն է շատանալ փոքր նիւթով մը զոր կրնանք սպառել, փոխանակ ձեռք զարնելու համայնապատկերին որ պիտի մնայ անպայման ուրուագիծ: Թէ լաւագոյն է առնել մէկ հատիկ գիրք մը եւ վերլուծել զայն, փոխանակ ըսելու գրադարանի մը առջեւ. «Հզօր է սա եւ մնայուն»:

Չեմ կարծեր թէ ժամանակ վատնեցի կանգ առնելով երկրորդական գրչակներու վրայ: Ընդհակառակն, ես կը խորհիմ որ պէտք է տկարի՛ն առջեւ կանգ առնել մանաւանդ, աւելի լաւ տեսնելու համար պակասութիւն մը: Հո՛ն է որ վէրքը աւելի լայն բացուած է, աւելի ակնբախ է, աւելի անվրճելի է:

Կը պնդեմ: Ես վստահ եմ թէ մեր մատը վէրքին վրայ դրած պիտի չըլլանք եթէ գրչակին վերոյիշեալ գործելակերպը նկատենք մանաւանդ՝ «իր մտաւորական աղքատութիւնը ծածկելու միջոց»: Եւ կամ թէ երբ ըսենք՝ «ստիպուա՛ծ է հակիրճ ակնարկ մը նետել, տրուած ըլլալով մեր գէշ պայմանները»:

Այո՛, անշուշտ: Բայց իրական վէրքը, ճշմարիտ ցաւը այդ չէ: Այլ մեր հակումը՝ դէպի տարտամը (հետեւանք ամուր մշակոյթի մը պակասին:

Գիտեմ երէց գրագէտներ, որոնց կեանքի պայմանները այնքան ալ գէշ չեն եւ որոնք մտաւորական պատրաստութիւն ունին (գոնէ այդպէս ընդունուած է) բայց անոնք ալ կը գոհանան հպանցիկ ակնարկով, եւ գրքի մը վերլուծման առթիւ իրենց գործածած վսեմն ու սիրունը իմ ըսածս կը հաստատեն: Այդ դիւրահոս մակդիրները նոյն իսկ երբ տեղին գործածուած ըլլան, կը մնան մակերեսային եւ անզօր, զուրկ ըլլալով օրինակէ, պատճառաբանութենէ, եւայլն:

Անոնք ալ կը գործեն համայնապատկերով: Այս պահուս ձեռքիս տակ ունիմ իրենց հրատարակած պարբերականները, ուր խմբուած կը գտնեմ բաներ զոր մարդ պէտք է վարանի խմբելու, զոր մարդ պէտք է մերժէ՛ մէկտեղելու: Այսպէս, միջնադարեան հնդիկ իմաստասէրի մը քով կուգայ (անշուշտ առանց պատճառի) սպանիացի պոլշեւիք բանաստեղծ մը, ռուս Մայաքովսքիին քով կուգայ «լատին ողբերգակ Լիվիուս Անտրոնիքուս», բոլորովին անծանօթ սկանտինաւ վիպասանի մը քով կուգայ, Պոլսոյ գոց չուկայէն ոսկերչապետ մը:

Համայնապատկեր:

^

Բայց ես այս բոլորը ըսի, որպէսզի կարենամ ցոյց տալ, դէպի համայնապատկերը ունեցած մեր հակումին երկու արտայայտութիւնները: Այդ երկու արտայայտութիւններն ալ, որոնց մասին ոչինչ գրուած է ցարդ (կը խորհիմ) իսկապէս գէշ դեր կատարած են մեր գրականութեան մէջ:

Առաջին արտայայտութիւնը հետեւեալն է: Անմիջապէս որ մէկը գրական յաջող գործ մը տուաւ, մեր մամուլը կ'ըսէ անոր հեղինակին.

— Դուն պէտք է աւելի՛ն տաս:

Անշուշտ ոչ մէկ առարկութիւն պէտք է ընել այս խօսքին, երբ ան կը նշանակէ — «կատարելագործուէ՛»: Եւ բարեբախտաբար երբեմն ա՛յդ կը նշանակէ: Բայց գիտած եմ որ շատ անգամ ալ ան կ'առնէ սա իմաստը. «Յաջող պատմուա՞ծք մը գրեցիր. լա՛ւ. բայց պէտք է որ այժմ վէպով մը տաս՝ համայնապատկերը հայութեան»:

Փորձառութեամբ է որ կը խօսիմ: Մեր մամուլը կը թելադրէ որ միաժամանակ խօսիս ֆէտայիին եւ նաֆթատիրոջ վրայ, հայ մշակին եւ վաշխառուին վրայ, երկու կենսական հեռագիրներուն վրայ (Օրմանեանինը՝ դէպի Լահէյ, Վրացեանինը՝ դէպի Քարապէքիր): Առնես ամէ՛ն ինչ որ «հայկական է», գիտցածդ ալ, չգիտցածդ ալ, Խեչօ՛ն ալ, Դրօն ալ, տէրտէրն ալ, իր հողաթափն ալ:

Այս իրողութիւնը ամէն բանէ առաջ ապացոյց մըն է, մեր քննադատը, (ըսել կ'ուզեմ ան՝ որ կը խօսի գրականութեան մասին). ի՛նչքան խոր հակում մը ունի դէպի համայնապատկերը, դէպի վերէն նետուած ակնարկը:

Բնա՛ւ չկարծուի թէ ան գետ–վէպը սիրող մըն է, կամ թէ կը պաշտէ Ռոմէն Ռոլանի Ժան Քրիստոֆը, Մարսէլ Փրուստի վէպերուն շարքը, Մարթէն Տիւ Կարի Թիպոները, Տիւհամէլի Բրոնիք ու Փասքիէն, եւայլն: Ո՛չ, ան բնաւ չէ կարդացած այս գրադարանը (եւ արդէն մեզմէ ո՞վ կրնայ յաւակնիլ կարդացած ըլլալ ամբողջութեամբ): Ինք մէկն է որ չա՛րը կը փնտռէ: Ինք աղքատ մըն է: Իր աղքատութիւնը այնքան մեծ է որ, չի գիտեր թէ ի՞նչ կ'ուզէ: Ինք կ'ուզէ ամէն բան: Կը սիրէ վերէն նետուած ակնարկը որ իր մէջ պիտի պարփակէ ամէն բան:

Ինք ան մարդն է, որ կը ցաւի որ Զօհրապ չէ գրած վէպ, որ Վարուժան չէ գրած Մշակականք:

Իր այս դիրքը զուարճալի պիտի նկատէի, եթէ ան եղած չըլլար վնասակար: Ահա օրինակը համակրելի համատեղին: Մեր քննադատները ճշմարիտ շուրջպար մը բռնեցին անոր շուրջ, հնչեցնելով իրենց թամ-թամը — Համայնապատկեր կ'ուզենք՝ զար–զը՛նկը: Անպայման կ'ուզենք՝ զար-զը՛նկը: Շուտով կ'ուզենք՝ թը՛ղ զընկա: «Սպիտակ ձիաւոր»ը ինկաւ գետին՝ շնչասպառ: Դեռ քանիներ գիտեմ որ պատմուածքի մէջ յաջողակ՝ լոհ գացին գէշ խորհրդատուներու եւ ձեռք զարկին վէպի:

Ծուռ նստինք՝ շիտակ խօսինք: Վերոյիշեալ քննադատը թէեւ սխալ բան մը կ'ըսէ, բայց ըսածը ոչ միայն հմայիչ է, այլ նաեւ ինք գիտէ զայն լա՛ւ կերպով ըսել: Փորձ լրագրողի իր գրելակերպը եւ իր անկեղծ համակրանքը պէտք չէ մեզ խաբեն: Իրականին մէջ այդ խորհրդատուն կը նմանի (այս փլանին վրայ) մակերեսային գրչակին: Ան իր ներքին տարտամ երազանքին տարուած, կը մոռնայ թէ գրականութիւնը չապրիր միմիայն դիտումով, այլ նաեւ իրագործմամբ: Գրականութեան մէջ չի բաւեր բան մը ըսել ուզած ըլլալ. այլ անհրաժեշտ է այդ մտադրութիւնը իրագործել կարենալ: Եւ իրագործումը որպէսզի տեղի ունենայ, պէտք է յարգուին օրէնքներ: Բայց մեր քննադատը որ գրականութեան քաջատեղեակ չէ, որ օրէնքի մարդ չէ (հայը պաշտը պօզուք է) միշտ խուսափելով գրականէն, իր ներքին տարտամ երազը կը գերադասէ օրէնքներուն: Եւ այդ իսկ պատճառաւ, մոռնալով թէ գրագէտ մը միշտ պէտք է առնել ի՛նքն իր մէջ, անմիջապէս կը սկսի բաղդատական մը՝ ուրիշ գրողի մը հետ (որ շատ անգամ գոյութի՛ւն իսկ չունի. այդ ուրիշը ներքին ցանկութիւնն է) եւ կը պահանջէ ընդարձակ գործ: Ան կը մոռնայ թէ գրականութիւնը մանաւանդ անձնական փորձառութեան հարց է, եւ մարդ իր տեսածն ու ապրածն է որ կրնայ ընդհանրապէս տալ ջերմութեամբ: Որով նաեւ շատ սխալ բան է, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի Հայոց համեստ ուժերուն, մեր

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ծիգ մըն է դժուար ու անհաստատ հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու հայութեան 2 հակոտնեայ ձգտումներուն միջեւ. մէկ կողմէն՝ դարերու փորձառութեամբ քաղուած իմաստութիւնը, Հայրապետ Էֆէնտիի բանաձեւումով՝ որ կը ձգտի փրկել կարելին նուազագոյն ցնցումով՝ ստեղծելով միջին բարոյական կլիմայ մը, խորապէս աւանդապաշտ ու պահպանողական. միւս կողմէ՝ պայքարի գաղափարաբանութիւնը որ մարտունակ սերունդի մը խտէալն է, մասամբ Եւրոպայէն ներածուած ու աճապարանքով, առանց տեսական կառոյցի՝ պատշաճեցուած հայկական իրականութեան:

Երկուքն ալ սակայն կը խուսափին ծայրայեղութիւններէ ու կը միանան Քրիստոնէական բարոյականին մէջ. ոտանաւորն ու արձակը այդ արժէքներն է որ կը փառաբանեն:

Իրականութեան մէջ, քիչ բան փոխուած է 1800էն ի վեր – բանաստեղծը նորէն սահմանափակուած է հանրային ճաշակին մէջ, նորէն մտաւորական կեանքի կշռոյթը միջին դասակարգն է որ կուտայ, Քրիստոնէական սկզբունքներ ի զօրու են տակաւին անհատի ու քաղաքական իշխանութեան յարաբերութեանց մէջ:

Յաջորդ աւանդը 1900ի սերունդին յանձնուած՝ բանաստեղծի տիպարի մը յղացքն է: 50 տարուան մէջ մեր կեանքի եղերական նկարագիրը ու բանաստեղծի նոյնքան թշուառ գոյութիւնը՝ աշխատեր էր երեւակայութիւններուն մէջ ու ստեղծեր էր ողբերգական բանաստեղծին առասպելը — աղքատ, երիտասարդ, անկարելի սիրոյ պահանջէն թքկոտուած, ներշնչուած՝ բացառիկ անձը...:

Առասպելը անշուշտ ծագում կ'առնէր Դուրեանի, Պէշիկթաշլեանի, Կ. Փանոսեանի, Ա. Հայկունիի, Յ. Սվաճեանի ու այդ առաջին գրական սերունդի ներկայացուցիչներու օրինակներէն:

Գրական այս տիպարին ստեղծումը բացառաբար բանաստեղծութեան մէջ էր որ տեղի ունեցաւ որովհետեւ նման գաղափարի մը չենք հանդիպիր Վիպասանին, Հրապարակագրին կապակցութեամբ: Այնպէս որ երբ կը հասնինք 1900ի շուրջ, մեր գրականութիւնը իր առաջին գրական կերպարը ունի արդէն, քովն ի վեր Ամիրային, Վարժապետին, Քահանային, եւայլն:

Գալով 19րդ դարու գեղագիտական ըմբռնումներուն, նախառոմանթիք էսթէթիք կարելի է համարել զանոնք շռայլ ու ազատ փոխադրումով Եւրոպական ճաշակին, գլխաւորաբար Էտմընտ Եանկի, Շաթօպրիանի ու Ժան Ժաք Ռուսոյի գործերուն միջոցաւ:

Արուեստի ու բարոյականութեան խառնուրդ այդ ճաշակը՝ շատ լաւ կը յարմարէր սէրէ զրկուած, մելամաղձոտ դրախտներ երազող հայ ժողովուրդի խառնուածքին: Իրականութեան մէջ, եթէ 1850էն սկսեալ Արեւմտահայ վէպն ու քերթողութիւնը կեանքի նշաններ ցոյց կուտան՝ պատճառներէն գլխաւորը մահուան ու եղերական սէրերու մտալլկումն է, կորուստ անմեղութեան յաճախանքն է, տառապանքի, տրտում գիշերներու, գերեզմաննոցներու զաւառային առաքինութիւններու պաշտամունքն է որ Հայկունիի, Հիսարեանի, Դուրեանի, Պէշիկթաշլեանի մինչեւ Ծիւսարի մէջ՝ տաք ու մտերիմ կ'արձագանգեն: Երբ կը հասնինք 1900, նախառոմանթիզմը որ Եւրոպայի մէջ սպառեր էր արդէն 1750ական թուականներուն՝ դեռ կը շարունակուի Եղիայի, Զօպանեանի գործերուն մէջ: Աւանդ մը՝ որ այսօր իսկ այլ կերպարանքներու տակ, ծեր սիրուհիի մը պէս կառչած է մեր գրականութեան ոտքերուն:

Վերջապէս, լեզուն: Լեզուն գործիք մըն է որուն ստեղծումը, դարբնումը, յղկումը ու նրբացումը գլխաւորաբար գրագէտին գործն է քանի ա՛ն է որ ամէնէն աւելի պէտք ունի ճկուն ու ճոխ բառերու, բառերու ընտանիքներու ու տոհմերու՝ կարենալ գոյատեւելու շուրջի համատարած ու խառնածին իրականութեան մէջ: Բայց յստակ, ճշգրիտ, ուղղափառ ու հասկնալի լեզուն՝ գրականութեան բանուոր ու մանաւանդ պուրժուա դասակարգն է որ պէտք ունի՝ կարենալ քիչ մը գիրնալու, գիշերը հանգիստ քնանալու, մարդու տեղ դրուելու, կարեւոր մարդոց ներկայութեան կարծիք մը յայտնելու, բարեկամներուն սիրտը բանալու ու տէրը հասկցնելու համար:

(11 – Շար.)

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին մէջ, Յուլիս 28, Լեւոն Ջուգազեան, մանրամասն բնութագրած է Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի վերջին աշխատասիրութիւնը՝ Հայկական արուեստը իր ակերէն մինչեւ ԺԷ. դար խորագիրով, ֆրանսերէն:

Կը ներկայացնենք գրութիւնը արեւմտահայերէն:

×

Դեռ երէկ էր, որ մենք հիացած էինք ամերիկեան Ուոլթերս արուեստի պատկերասրահին հայկական ձեռագիրներուն քննութեան նուիրուած Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի արժէքաւոր երկասիրութեան վրայ: Իսկ այսօր արդէն հրապարակի վրայ է վաստակաւոր արուեստաբանին կոթողային մէկ նոր աշխատութիւնը՝ «Հայկական արուեստը իր ակերէն մինչեւ ԺԷ. դարը», լոյս տեսած ֆրանսերէն, 1977ի աշնան, Փարիզ: Ասիկա կը լրացնէ Հայոց մշակոյթին պատմութեան տարբեր բնագաւառներուն նուիրուած հետազօտութիւններուն շարքը:

Ս. Տէր-Ներսէսեան իր աշխատութեան մէջ ամփոփած է ոչ միայն սեփական, այլեւ նախորդ աշխատասիրողներուն պրպտումներուն արդիւնքները՝ երբեմն լրացնելով կամ վերաղնահատելով զանոնք. այսպէս սեղմ կերպով ներկայացուած է հայ արուեստին լաւագոյն տարբերուն ժամանակագրութիւնը:

Ուսումնասիրութեան մէջ գլխաւորաբար քննութեան առնուած են ճարտարապետական, քանդակագործական, գեղանկարչական, յատկապէս մանրանկարչական ստեղծագործութիւնները: Անտեսուած չեն նաեւ փայտագործութիւնը, արծաթագործութիւնը նոյնիսկ բրուտագործութիւնն ու մանածագործութիւնը:

Իր ընդգրկումով այս աշխատասիրութիւնը կը յիշեցնէ հեղինակին նախորդ տարիներուն անգլերէն հրատարակած «Հայաստան եւ Բիւզանդական կայսրութիւնը», «Հայերը» կոթողային երկասիրութիւնները, որոնք չափով մը նախապատրաստած են հեղինակին ներկայ՝ աւելի ամբողջական եւ ծաւալուն գիրքը:

«Հնագարեան Հայաստանը» բաժինին մէջ ուրարտական քաղաքակրթութեան համառօտ բնութագրումէն ետք քննութեան է առնուած հելլենական շրջանի Հայաստանի հեթանոսական մշակոյթը: Զետեղուած լուսանկարները լաւ կերպով կ'արտացոլեն այդ ուղղութեամբ ժամանակակից Հայաստանի մէջ հայագիտութեան վերջին նուաճումները: «Քրիստոնէական Հայաստանը» բաժինին մէջ քննութեան առնուած ճարտարապետութիւնը, քանդակագործութիւնը եւ գեղանկարչութիւնը հրամցուած են առանձին ենթաբաժիններով:

Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան շրջանէն մնացած ամէնէն հին կառոյցէն՝ Աղցի դամբարանէն, Դ. դար, սկսելով, հեղինակը աստիճանաբար ընթերցողին կը ծանօթացնէ հետաւոր դարերուն լաւագոյն կոթողները:

Ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան եւ որմնանկարչութեան ուսումնասիրութիւնը կը շարունակէ գիրքին յաջորդ բաժիններուն մէջ, ուր կ'անդրադառնայ Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին (915 - 921), վերլուծելով անուանի Տրդատ ճարտարապետին արուեստը, կը ներկայացնէ Անիի կարեւորագոյն յուշարձանները, ապա կ'անցնի Կարսի, Սանահինի, Հաղբատի կառոյցներուն քննութեան, Վաչուտեաններու, Պռօշեաններու եւ Օրբելեաններու հետ կապ ունեցող շինութիւններուն, ինչպէս նաեւ հայկական յուշարձաններու ինքնատիպ տեսակներէն մէկուն՝ խաչքարերուն:

Իր պատմութիւնը հիւսելով հայ արուեստին կարեւորագոյն ստեղծագործութիւններուն շուրջը, Ս. Տէր-Ներսէսեան կը ներկայացնէ այն համայնապատկերը, որուն պաստառին վրայ տեսանելի կը դառնան ժամանակներուն գեղարուեստական ներշնչումները, հոսանքներն ու տրամադրութիւնները: Հեղինակը կը փորձէ գտնել, առանձին, երբեմն բոլորովին տարբեր բնոյթի յուշարձաններուն համադրական կապերը, քննախոյզ աչքով կ'որսայ առաջին ակնարկով աննկատելի այն յատկանիշները, որոնք մերձեցում մը կը ստեղծեն հայ եւ այլ ժողովուրդներու նմանօրինակ եւ նոյն դարերուն կերտուած արժէքներուն միջեւ, կը մատնանշեն զանազան ժամանակաշրջաններու գեղարուեստական ոճերն ու ձեւերը:

ԼԵՒՈՆ ՋՈՒԳԱԶԵԱՆ

(Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՕՐՕՐ ԸՍԵՄ ՔՆԱՆԱՍ...

Ռուբէն Սեւակ:

Տառապակոծ ու մահամերձ մօր մը օրօրերգը, զոր կ'երգէ մարմրուն ձայնով մը, իր միածին պտուղը սեղմած իր ցամքած կուրծքին:

Օրօ՜ր յանուն տառապանքին, տանջանքին, չարիքներուն, որոնք իր մայրական պարմանութիւնը եւ իր հարսնեկան երանութիւնը խամրեցին, գինք տարին աքսորի անհուն արահետներուն:

Օրօ՜ր, երբ հոգեկան կտակ, վաղը մեծնալու եւ յոյսի մը արշալոյսով քալելու, ապրելու, սիրելու համար:

Օրօ՜ր յանուն այն սարսուռին, որ դեռ կը տրոփէ իր երակներուն մէջ եւ կ'ըլլայ բարոյական զէնք մը, գաղափարական սուսեր մը, զոր մահն անգամ չի կրնար խլել:

Մա՛յր մը, որ աչքերը կը փակէ այս պատգամով ու կ'ըսէ վերջին անգամ.

— Օրօ՜ր ըսեմ քնանաս:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԱՆՅԱՅՏ ՄՆԱՑԱԾ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒՆ

«Յառաջ»ի Օգս. 13 - 15ի թիւին մէջ, հրատարակած էինք Ստեփան Կուրտիկեանի մէկ յօդուածը, վերոյիշեալ խորագրով, նուիրուած Գեղամ Գուշակեանի: Տպագրական թիւրիմացութեան մը հետեւանքով, այդ յօդուածէն վրիպած էր չորրորդ պարբերութիւնը, զոր կուտանք ստորեւ (խնդրոյ առարկայ բարեկամը՝ Սարգիս Սարունին է).—

«Տարիներ անց՝ Գեղամ Գուշակեանի ղասընկերներից մէկից, որն ապրում էր Ամերիկայում, ես ստացայ մի ժողովածու, ուր տպագրուած էին Գեղամի քնարական բանաստեղծութիւնների մի փունջ, նաեւ նորավէպեր, նամակներ, կենսագրական տեղեկութիւններ եւ անուանի գրականագէտ Յակոբ Օշականի «Ջնճռուածները» խորագրով յօդուածը՝ նուիրուած բանաստեղծին»:

ԴՈՂԱՅՈՒԹԻ ԴՈՂԱՅՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. Ամենափրկիչ վանքին մէջ գումարուած է Իրանահնդկաստանի Հայոց Թեմի ԻԳ. Պատգամաւորական ժողովը: Ժողովը, յաջորդական հինգ նիստերով իր օրակարգը սպառելէ ետք, Թեմին առաջնորդ ընտրած է Կորիւն Ծ. Վարդապետ Պապեան: Ընտրուած է նաեւ Թեմական Խորհուրդի նոր կազմ մը, բաղկացած հետեւեալ ազգայիններէն.- Թաթուլ Օհանեան, Մինաս Պօղոսեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Հրանդ Ղուկասեան, Մելքոն Մարտիրոսեան, Սուլթան Ղարիբեան, Դաւիթ Մինասեան, Վահան Տէր-Սահակեան եւ Օննիկ Հայրապետեան:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Շաբաթ եւ Կիրակի Յուլիս 29 եւ 30ին տեղի ունեցած են Գանատայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 10րդ միջ-մասնաճիւղային խաղերը՝ նախաձեռնութեամբ Գանատայի Շրջանային Վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Մոնրէալի Հ. Մ. Ը. Մ. — Կամքի վարչութեան:

Խաղերուն հետեւած են հոծ թիւով հանդիսականներ. մասնակցած են Արեւելեան Միացեալ Նահանգներէն եւ Գանատայէն ութ մասնաճիւղեր: Աթլեթիք մրցումները տեղի ունեցած են Շաբաթ օր, իսկ Կիրակի օր ոտնագնդակի աւարտական մրցումները եւ տողանցք՝ առաջնորդութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ. — Կամքի թմբկահարներուն: Տողանցքին մասնակցած են մօտ 500 մարզիկներ, արիներ, արենոյշներ, գայլիկներ, արծուիկներ, փութպոլիստներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչական անդամներ եւ երէց Հ.Մ.Ը.Մ.ականներ: Մարզական խաղերու առաջնութիւնը շահած է Մոնրէալի Հ.Մ.Ը.Մ. - Կամքը եւ տիրացած «Գ. Նիգիպլեան» բաժակին: Ոտնագնդակի առաջնութիւնը շահած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Թորոնթոյի խումբը:

ԱԹԷՆՔ ժամանած են Օգոստոսի առաջին օրերուն իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. բանակումին մասնակցող արենոյշներն ու սկաուտները (տես «Յառաջ» Յուլիս 21) եւ ընդունուած են Շրջանային Վարչութեան անդամներուն կողմէ: Շուրջ 250 արենոյշներ եւ սկաուտներ հաւաքուած են եւ Օգս. 3ին տեղի ունեցած է պաշտօնական բացումը եւ դրօշակներու արարողութիւնը: Բանակումին ներկայ է նաեւ երէց եղբայր՝ Տիգրան քհնյ. Խոյեան, որ օրհնած է բանակողները եւ ծածանող դրօշակները (եռագոյն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.): Ողջոյնի խօսքը ըրած է բանակումի վարիչ՝ Վարուժան Սերոբեան, ապա՝ յանուն Կեդր. Վարչութեան Վարդգէս Տէր Կարապետեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Ջինիկը յիշեց, որ դարձեալ ասելիք ունի:

Գուրբան Ալու հետ ես էլ եմ եղել զօրքի մէջ: — Ցայտնեց նա: — Մի վախենա, զօրապետ էֆէնդի, ոչ ոք չկասկածեց, թէ ես Թուրք տղայ չեմ: Իմ մի ձեռքը զօս է, մի աչքս կոյր, լեզուս էլ թլվատ: Հի՛ — հի՜ ...

Այս մի նորութիւնը արդէն անհանդուրժացրեց Ներսէս Ջաւուշին՝ իրեն աւելորդ կասկածի տակ չի՞ դնում, արդեօք, Գուրբան Ալին, չի՞ վտանգում իր կեանքը, որ այնքան պէտք է իրենց: Սակայն ո՞ր Հայի կեանքը չի վտանգուած օսմանեան կիսալուսնի տակ: Վտանգ չկայ միայն մեռածների համար:

Նաեւ նրանց համար, ովքեր կոտորուել են հպատակուելով՝ իբր թէ խուսափելով վտանգից կամ չհաւատալով դրա լինելուն: Իսկ ովքեր ողջ են՝ իր ու ահա այս աղջկայ նման, նրանց կեանքը մահուան վտանգի տակ է:

Ջինիկը էլի բան յիշեց.

— Քեմալ բէյը ընկել է գիւղէ - գիւղ: Նա պատրաստւում է զօրքի հետ մեզ վրայ բերել շատ, շատ Թուրքեր: Գուրբան Ալին ասաց, որ երեսուն հազար մարդ է հաւաքել: Մոլլաներն ու ղազիները բոպիկ ման են գալիս տեղից - տեղ, «Սանջախ ի չե - րի՛ֆ» գոռալով: Ինչ բան է այդ «Սանջախ ի չե-րեփը», հը՞:

Ներսէս Ջաւուշը տխուր նայեց Ջինիկին:

— Գնա, հանգստացիր, աղջի՛կս: Այդ անկուշտ չերեփը երբեք չի լցւում:

Ջինիկը նրա ձայնի մէջ հառաչանքի երանգ նկատեց: Նա հասկացաւ, որ սոսկալի բան է այդ «չերեփը»:

Յաջորդ օրը Ջինիկը նորից իջաւ Եփրատի հովիտը:

×

Կաթակնի բարձրունքներից Փիդայիները դաշտի վրայ այստեղ - անտեղ կախուած փոշու ամպեր նկատեցին: Զօրք է գալիս իրենց վրայ: Պահակակէտ-աշտարակներից ձայն տուին միմեանց, ազդարարեցին վտանգը:

Ֆիդայիները մտան դիրքերը: Համայնքների կանայք կերակրեցին երախաներին, նրանց խումբ-խումբ տեղաւորեցին նախօրօք ամրացուած տներում:

Տէր-Գերասիմը հագաւ իր քահանայական զգեստը, խաչը համբուրեց ու գնաց եկեղեցի՝ պաշտօն կատարելու: Աղաւնին՝ Մարգարիտի ու Զիլ Զաքարի Մարթայի հետ Կաթակնի դրօշակը տարաւ, տնկեց եկեղեցու քառասին գմբէթի վրայ. Մարգարիտը մղկտաց դառնացի.

— Որդիս չեկաւ, մարէ՜: Բենիամինս չեկա՜ւ...

×

Զօրքը եկաւ ու բռնեց գիւղը, աղեղնաձեւ շրջապատած ձորի լանջերը: Շները ոռնացին երկարաձիգ, երախաները լաց գցեցին գլուխները, բայց եւ խեղճ լռեցին:

Զօրքն ու խառնիճաղանճ ամբոխը դիրքեր բռնեցին, թնդանօթների համար խրամատներ փորեցին:

Կէսօրին այնտեղից մէկը գոռաց.

— Հայեր, ձեզ համար Քրիստոսի զատիկ ենք բերել:

Զիլ Զաքարը պատասխանեց դղրդոցով.

— Մեր զատկի հաւկիթը ձեր մուրտառ արիւնով կը ներկենք: Ինչո՞ւ էք քիչ եկել, է՜յ...

×

Զօրի անդորրը խախտուեց: Զօրքն ու ամբոխը կտրտեցին այգիների ծառերը, խարոյկներ վառեցին այստեղ-այնտեղ:

Յաջորդ առաւօտեան, Նամազից յետոյ, Քեմալ բէյը սպառնալից ուղարկեց կաթակցիներին: «Հրամայում եմ անձնատուր լինել: Ով կատարի իմ կամքը, նա կ'ապրի: Զհնազանդուողները կ'ոչնչացուեն»: Ներսէս Ջաւուշի պատասխանը կարճ էր: «Մի կարծէք, թէ հաւատալով ձեր խարէութեանը, մենք ծնծղելի կ'երեւանք ձեր առաջ, Քեմալ բէյ: Մենք կը կռուենք»:

Հայերի վրայ ճնշող ահ ձգեց թշնամու հրետանին: Դա իր փողերը երկարել էր դէպի Կաթակն:

Եղբօր օգնութեամբ, Ղըյմա Օհանը եկաւ զօրապետի դիտանոցը: Խաւար աչքերով, սպիտակ բաշով զինագործը զարմանալի հանդարտ էր:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 129)

(Մնացեալը յաջորդով)

Գ. Կարապետ Պիժիքեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պիժիքեան, Այրի Տիկին Մկրտիչ Շմետիքեան, Գ. Ճիվան Պիժիքեան, Գ. Ալպէռ Պիժիքեան, Տէր եւ Տիկին Եղիա Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Համբարձումեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արիֆ Աստոֆ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Շմետիքեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Շմետիքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Շմետիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Շմետիքեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կիրլէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերնարքրուզիէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան - Քլօտ Ռապէք եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, հարսին, հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԻԺԻՔԵԱՆԻ
(ծնեալ Սիրանոյշ Թօփալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 16ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Օգս. 22, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի նոր գերեզմանատունը (ռիւ տը լ'էկալիթէ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՊԵՐԼԻՆ

Տէր եւ Տիկին Արա եւ Վեռա Մովսէսեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄՈՎՍԷՍԵՈՆԻ

մահը, որ պատահած է Օգս. 3ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ աղջիկը՝ Իզապէլ ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգս. 27, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Պէյրութի Էշրէֆիյէ Թաղի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ՊԱՐԳԵՒ ԱԻԱԳ - ՔԱՀԱՆԱՅ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ժ. Կ. Զպուքճեան իր սիրելի բարեկամուհիին՝ Տիկ. Նուարդ-Երուանդ Գրիգորեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ինչպէս նաեւ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ «Սուրբ Խաչ Ընկերութեան» փոխ-նախագահին՝ Վռամ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, 100 ֆր. Ս. Խաչ Ընկերութեան։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Վռամ Գույումճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եոփգարտաչեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.-

Բուլուրեան Մասիս 190, Պառավեան Յովհաննէս, Ճիպիլեան Ժ., Մութաֆեան Բարգէն 100ական, Զերչեան Տիգրան 50, Ոմն 150, Ոմն, Խաչատուրեան Անդրանիկ, Զորաբաբելեան Խոսրով, Քեչիշեֆ Արգար, Մատիլեան Եդուարդ, Թիւյսիւզեան Յովհաննէս 100ական, Կիրակոսեան Սօսէ 50, Թիրեաքեան Ստեփան, Սարգիսեան Յ. Գույումճեան Մակի, Փափազեան Գրիգոր, Անանեան Յարութիւն, Շամոյեան Գալիւ, Յովակիմեան Մանուկ Պօղոսեան Վարուժան 100ական ֆրանք։

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐ-ՔՈՆԹԻ - ՆԱՆԹԱԼԻ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յետագային

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։ Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԱԶԴ

Ցարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ որ տարեկան արձակուրդներու առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնը փակ են ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

Իսկ Սեպտ. մէկէն սկսեալ Միութեան Փարիզի վարչական գրասենեակը կը վերադառնայ իր նախկին հասցէին՝

11, Սֆուառ Ալպօնի, 75016 Փարիզ
Հեռ. 870.03.18

Restaurant
LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65
ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑԻ ՀԵՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՊ. 8 - 20
(2 օր Մոսկուա, 11 օր՝ Երեւան)
Մասնաւոր գին՝ 3150 ֆր.

Ամէն բան մէջը :

Արձանագրութիւնը՝ ամէն օր ժամը 18էն յետոյ 376-32-43 կամ Շաբաթ օրերը ժամը 16 – 18 Միութեան Կեդրոնը՝ 32 ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 246-14-94

Voyages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS
OCIVEP

2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages

50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

PELERINAGE
en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

ՍԵՊՏ. 25էՆ ՀՈԿՏ. 8
Շնորհիւ եղած դիմումներուն
11 օրը Երեւանի մէջ
Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30էՆ ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours
2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
22
MARDI
22 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 230 Ֆ·	Վեցամսեայ	125 Ֆ·	
Արտասահման	Տար· 260 Ֆ·	հատը	1 Ֆ· 60	

LE NUMERO 1,60 F

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·187

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.187

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՏԱՆԷՆ ԼՈՆՏՈՆ՝ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ

ՄՕՏ 400 ՄԵՌԵԱԼ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷԿ ՇԱՐԺԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

—— Օ ——

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ՝ 2 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Ահաւոր արարք մը, որու ոչ ոք տէր եղած էր դեռ Երկուշաբթի առտու եւ զոր կը դատապարտէին թէ պարսկական կառավարութիւնը եւ թէ ընդդիմութիւնը, խոր սուգի մատնեց երկիրը: Արդարեւ ոճրային հրդեհ մը հրոյ ճարակ դարձուց Ապատանի մէկ շարժասրահը, ուր ողջ – առողջ այրած են 377 հոգի, բայց կ'ըսուէր թէ ուրիշներ ալ կան: Սինեման՝ Ռեքս Շարաթ իրիկուն լեցուն էր, մա — նաւանդ կիներով եւ երախաներով երբ հրդեհը ծագեցաւ: Ապատան, որ Թեհրանէն 600 քիլոմեթր հարաւ-արեւմուտք կը գտնուի, քարիւղի մեծ նաւահանգիստն է, որ աշխարհի ամէնէն մեծ զտարան-ներէն մէկը ունի: 300 հազարի կը հասնի բնակչութեան թիւը: Մինչ այս աղէտը կը պատահէր անդին, Թեհրանի մէջ, Շահը մռայլ կերպով կը տօնէր իր գահակալութեան 25րդ տարեդարձը: Ժողովուրդը «խուռներամ» չէր (թէեւ Ապատանի աղէտէն առաջ էր): Զինուորական տողանցք մըն ալ կը կատարուէր Սպահան, ուր պատերազմական վիճակ կը տիրէ:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ Շահը պնդէ որ բոլոր խռովութեանց ետին համայնավարներու մատը կայ, կը թուի թէ բուն տագնապը կրօնական բնոյթ ունի եւ անոր պիտակին տակ կը համախմբուին բոլոր դժգոհները:

X Երկուշաբթի առտուան վերջին լուրերու համաձայն, մեռեալներու թիւը 400ը կ'անցնի:

X Աշխարհի ամէնէն հին քաղաքական բանտարկեալը՝ Սաֆար Ղահրամանին է, այսինքն Պարսիկ մը, որ 31 տարիէ բանտն է:

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԷԼ - ԱԼԻ ԴԷՄ

Լոնտոնի մէջ է որ Կիրակի օր եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ Իսրայէլեան օդանաւային ընկերութեան՝ Էլ - Ալի մէկ հանրակառքին դէմ: Երկու մեռեալ կայ, մէկը՝ հիւրընկալող օրիորդը, որ նախ վիրաւորուած, քիչ ետք մեռած է հիւանդանոցը, միւսը՝ երկու յարձակողներէն մին, որ զոհ գացած է ձեռնառումբը նետած ատենը: Կան նաեւ 28 վիրաւորներ, որոնց մէկ մասը ծանր վիճակի մէջ է: Եղեռնափորձին տէր եղաւ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատը: Սքոթլանտ Եարտ յայտնեց թէ միւս յարձակողը ձերբակալուած է:

Ինչպէս միշտ եւ մանաւանդ Պեկինի

ՊԱՊԻՆ ՍՈՒԳԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳՈՎ

—— Օ ——

Պօղոս Զ·ի իննօրեայ սուգի շրջանը վերջ գտաւ Կիրակի օր, հայածէս պատարագով մը զոր մատոյց Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս - Պատրիարք՝ Հմայեակ — Պետրոս ԺԸ· Կէտիկեան: Ոգեկոչելով վախճանեալ Պապին յիշատակը, Հմայեակ-Պետրոս ԺԸ· չեշտը դրաւ մասնաւորաբար անոր տարած ջանքերուն ի նպաստ Լիբանանի խաղաղութեան:

×

Քանի մը օրէն կը բացուի ժողովը, որ պիտի ընտրէ Պօղոս Զ·ի յաջորդը: Ֆիկառօ Երկուշաբթի օր կուտար 6 հաւանականներու անունները·—

Կարդինալ Պաճիօ, 65 տարեկան, որ կը վարէ Եպիսկոպոսներու ժողովը 1973էն ի վեր:

Կարդինալ Պենելլի, 57 տարեկան, Ֆլորենցէի Արքեպիսկոպոս:

Կարդինալ Պերթոլի 70 տարեկան նախկին պապական նուիրակ Պոլիս, նաեւ Լիբանան· քաջածանօթ է Մերձաւոր Արեւելքի:

Կարդինալ Փինէտոլի, 68 տարեկան, 1973էն ի վեր նախագահ է ոչ-քրիստոնեաներու համար դիւանին:

Կարդինալ Փիրոնիօ, 58 տարեկան, նախագահ Կրօնաւորներու ժողովին:

Կարդինալ Փօլեթթի, 64 տարեկան, ծանօթ է բանուորական շրջանակներու:

իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, հակադրեցութիւնը անմիջական եղաւ եւ Երկուշաբթի առտու ժամը 5·30ին, արեւմտեան Պէյրութ սարսափահար արթնցաւ երբ Իսրայէլեան (ապրանքը անշուշտ՝ ֆրանսական է) չորս միրաժներ ցածէն թռչելով ռմբակոծեցին պաղեստինեան գաղթակայան մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՊՈՎ քանի մը ժամուան մէջ երկու յաղթանակ տարաւ յաջորդաբար շահելով 13րդ եւ 14րդ խաղերը ինչ որ կացութիւնը հիմնովին կը փոխէ: Ներկայիս Կարպով 1ի դէմ 3ով կը յաղթէ: Վերջնական յաղթանակի համար հարկ է վեց խաղ շահիլ:

ԺԵՌԻ Բ· ընտրաշրջանին մէջ, քուէարկողները հաստատեցին իրենց առաջին ընտրութիւնը եւ կրկին երեսփոխանի աթոռին արժանի գտան ընկերվարական Անտրէ Սելար, որ ձախի միակ թեկնածուն էր: Առաջին ընտրութիւնը չեղեալ համարուած էր Սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ եւ Օգոստոս 20ին կրկին կը կատարուէր ընտրութիւնը: Ձեռնպահներու համեմատութիւնն ալ շատ փոքր էր, մանաւանդ Օգոստոսի համար քանի մասնակցողներու տոկոսը՝ 79,11 առ հարիւր էր: Սելար ձայներու 52 առ հարիւրը ստացաւ (2195 ձայն աւելի մեծամասնութեան թեկնածուէն):

ԽՍԱՆԱԸ 3 սանթիմ կամ քիչ մը աւելի պիտի աժաննայ, շնորհիւ տոլարի անկումին: Բայց անկարելի չէ որ քարիւղ արտադրող երկիրներն ալ քարիւղի սակը բարձրացնեն եւ ուրեմն փոքր նուազումի մը յաջորդէ մեծ յաւելում մը:

Մէկ Հայու դէմ 47 Թուրք սպաննուեր է...

—— Օ ——

Պոլսոյ թերթերէն (Օգս·18) Կ'իմանանք թէ Թէրճիւման իր յաւելուածին մէջ հետեւեալը կը գրէ (պարզ է, որ մեր կողմէ որեւէ խորհրդածութիւն աւելորդ կը համարինք):

Ամէն մարդ ըլլայ անհատական, ըլլայ պետական ծառայութեան կեանքի մէջ, անշուշտ կ'ուզէ ամէն բանի լաւը ընել, միայն թէ իր անհատական կեանքին մէջ կրնայ ակամայ ոճրագործ ըլլալ, գող ըլլալ, ընտանիքը կործանել, պետական ծառայութեան մէջ յոնք չինելու տեղ աչք հանել, անունը արտաւորել իբր անձարակ եւ նոյնիսկ իբր դաւաճան, կարելի չէ այս բոլորին «բախտին մէկ քմայքը» անունը տալ:

Միայն թէ տարբեր իրողութիւն մը կայ: Քաղաքականութիւնը եւ դիրք գրաւելու կիրքը ենթական կը հեռացնեն ողջմտութենէ, որուն աչքերը կը խաւարին, սեւը ճերմակ կը տեսնէ, ճերմակը սեւ:

Իթթիհատի հիմնադիրները, որոնք բռնապետութիւնը տապալելու համար իշխանութեան գլուխ եկան, այսպիսի «կուրացածներու» շարքին մէջ մտան եւ Բ· Սահմանադրութենէն ետք մէջտեղ ելած արդարութիւն, ազատութիւն, հաւասարութիւն բառերը ժամանկին հետ «չըլլթայակալ» ազատութեան վերածուեցան, պատիւներ ոտնակոխուեցան, անիրաւութիւններու խորհրդանշանը եղան: Արդիւնքը Ատամ Եւայի խնձորէն աւելի գէշ եղաւ:

Իթթիհատի պարգեւած Բ· Սահմանադրութիւնը տեւեց ինը տարի, 18 ամիս, 16 օր, եւ ազգը աղէտէ աղէտ տարաւ:

Բ· Սահմանադրութիւնը առաջինէն աւելի քան երեսուն տարի վերջ ծնաւ միայն թէ դիւրաւ չծնաւ:Արդէն չէր կրնար դիւրաւ ծնիլ: Նորածին երախան պիտի խեղդէին իր օրօրանին մէջ: Պէտք է յիշել 31 Մարտի դէպքը, Իսթանպուլ պատերազմական դաշտի մը վերածուեցաւ, ըմբոստութիւններ պատահեցան, Թարսուս, Էրզին, Միսիս, Տէօրթեօլ եւ Ատանա արիւնով ներկուեցան: Ասոնք Հայ Դաշնակ քօմիթէներն էին: Իթթիհատ իր սրտին վրայ սեղմած էր հայ քօմիթէները, որոնք օգտուեցան խառնակ կացութենէն եւ Կիլիկեան Հայաստանը հիմնելու համար զէնքի փարեցման: Մեր պատմութեան մէջ «Ատանայի դէպք» անունը կուտանք անոր: Այդ ըմբոստութեան ընթացքին 1850 Թուրք նահատակուեցան եւ անմեղ երախաներն անգամ սուինահար եղան: Հայերու դէմ ելլող ժողովուրդը 17 հազար հայ սպաննեց: Մեծ տարբերութիւն, բայց Հայերը Թուրքերու դէմ քարոզութեան նիւթ ըրին զայն եւ խալամներու վրայ բեռցուցին յանցանքը: Մէկ Հայու դէմ 47 Թուրք մահուամբ պատժուեցան եւ կախաղան հանուեցան:

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀՈԳԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան (Օգս· 8)

«Երէկ առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ 12, Պատրիարք Հայրը ընդունեցաւ այցելութիւնը Իսթանպուլի երիտասարդ երեսփոխաններէն Եալչըն Կիւրսէլի, որ յատկապէս կառավարութեան անունով պաշտօն ստանձնած է մօտէն հետաքրքրուելու եւ չահագրգռուելու Թրքահայ համայնքի կարիքներով եւ տեղեկագրել կառավարութեան, հարկ եղած անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու եւ փութացնելու համար:

«Շուրջ երկու ժամտեւող սիրալիր տեսակցութեան ընթացքին ներկայ գտնուած են նաեւ պատրիարքական փոխանորդ Վրթանէս Ա· քհնյ· Տէրտէրեան, Տոքթ· Վարդ· Շիկահեր, Պէյօղլուի Թաղ· Խորհուրդի ատենապետ Եդուարդ Պէզազ եւ ատենադպիր Պերճ Շիկահեր, Ս· Փրկիչ հիւանդանոցի հոգաբարձութենէն՝ Տոքթ· Միհրան Տեմիր եւ Ռուբէն Գարանֆիլ, Գալֆայեանի խնամակալութեան ատենապետ Կարպիս Ուզուրլեան, Կէտիկփաշայի Թախ· Խորհրդոյ ատենապետ Գէորգ Էօզօղլու, Խասգիւղի եւ Գումգափուի Դպրեվանքի կրթարաններու հիմնադիրներ Պերճ

(Շար·ը կարդալ Դ·էջ)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Օգս· 17)

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՅՔԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Խորհ· Միութեան Ֆութպոլի ախոյեանութեան դաշտի օրերը Երեւանի տղաքը կ'անցընեն Սեւ Ծովի ափին՝ Գագրա: Վերջին հանդիպումները որոնց ընթացքին Արարատ վերջապէս լաւ խաղ ցոյց տուաւ· շատ սպառած է խաղացողները եւ որոշուեցաւ «արձակուրդը» նուիրել խաղացողներու ֆիզիքական կազդուրման:

Առաջին խաղաշրջքը, ինչպէս յայտնի է, Արարատ շատ տկար անցուց, կ'ըսէ խումբի պետ եւ Հայաստանի Ֆութպոլի դաշնակցութեան նախագահ՝ Ռոպէր Ծաղիկեան: Այդ կը բացատրուի անով, որ այնքան ալ ճիշդ չէին կազմակերպուած ուսումնա - մարզական պատրաստութիւնները: Ատկէ զատ, հանդիպումներու մեծ մասը, Արարատցիները գրոհի ոճը կը գործածէին, առջեւն ունենալով 3 –4 յարձակողներ: Մենք յետագային ալ շեշտը կը դնենք գրոհի վրայ, բայց լուրջ ուշադրութիւն կը դարձնենք նաեւ պաշտպանողական գիծերու ամրապնդման, որոնց տըկար խաղի պատճառով խումբը ախոյեանութեան առաջին կէսին շատ գնդակներ բաց ձգեց: Բ· խաղաշրջանի առաջին հանդիպումները ցոյց տուին որ խումբի ղեկավարութիւնը կրցած է ճիշդ եզրակացութիւններ քաղել եղած անյաջողութիւններէն: «Արարատ» Լենինգրատ յաղթեց տեղւոյն «Զենիթ»ին, որ հազուադիւտ պարագաներու մէջ պարտութիւն կը կրէ իր իսկ դաշտին վրայ: Խումբին վերադարձած վեթերանները, երկրի 1973ի ախոյեաններ՝ Արկադի Անդրէասեան, Նորայր Դեմիրճեան, Ալեոշա Աբրահամեան կրցան իրենց շուրջ համախմբել երիտասարդները, որոնք հանդիպումէ հանդիպում յղկեցին իրենց խաղը: Երեւանցիք ներկայիս նախավերջին դիրքը կը գրաւեն, բայց վերջին խաղերը ցոյց տըւին որ խաղացողները վերջապէս լաւագոյն մարզական վիճակ ձեռք ձգած են եւ յոյս կայ որ խումբը ասկէ ետք աւելի լաւ խաղ ցոյց տայ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ (20 ՕԳՈՍՏՈՍ 1974)

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔՍ՝ ՁԱՓԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ Է

(Բ. եւ վերջ)

Իսկ երկրորդ արտայայտութիւնը, որ ցոյց կու տայ հայ մտքին հակումը դէպի տարտամը, դէպի վերացեալը, հետեւեալն է:

Գրականութեան շուրջ գրողները մեծաւ մասամբ կը սիրեն գուշակութիւններ ընել, այսինքն թէ իրենց աչքին առջեւ առնելով մեր գրականութեան համայնապատկերը, կը սիրեն հոն ճշդել հոսանքներ եւ ուղղութիւններ:

Եւ անշուշտ կը սխալին: Հոս ցոյց տամ իրենց սնանկութիւնը, հանելով հաշուեկշիռ մը:

Անմիջապէս որ պատերազմը աւարտեցաւ, Գուշակը ըսաւ.

— Ահարկու պիտի ըլլայ մեր վաղուան գրականութիւնը: Այն սերունդը որ իր մորթին վրայ ապրեցաւ աննախընթաց աղէտը, երբ կը սկսի զայն պատմել... Եւայլն:

Ահարկու չեղաւ մեր գրականութիւնը: Աղէտը ակնկալուած հետքը չթողուց մեր գրքերուն մէջ: Եւ երբ կրկին ելանք գաղթի, այն ատեն գուշակը ըսաւ.

— Հիմա որ՝ աւելի մօտ ենք աղբիւրին, հիմա աւելի շուտ պիտի առնենք արեւմտեան հանճարին նորութիւնները:

Բայց մենք ոչինչ առինք Նէօ-Թօմիզմէն եւ փրէօտիզմէն, սիւռռէալիզմէն եւ փօփիւլիզմէն: (Անշուշտ նկատի չեմ առներ այն ազդեցութիւնը որ ոչ միայն պատահական է եւ վաղանցիկ մեր գրականութեան մէջ, այլ նաեւ պատահական է եւ վաղանցիկ՝ նոյն ինքն փոխ առնող երիտասարդին համար):

Եւ երբ մէջտեղ ելաւ Համաստեղ, Գուշակը ըսաւ սիրտը զոհ:

-- Մեր մէջ միայն ա՛յս պիտի ապրի: գիւղի գրականութիւնը, յիշատակի գիրքը:

Այդպէս չեղաւ: Փարիզի մէջ ի յայտ եկաւ գրականութիւն մը որ ոչինչ կը պարտէր Հայաստանի գիւղին: Այն ատեն Գուշակը ըսաւ.

-- Մեր նորերը միայն նահանջ կրնան երգել: Նահանջը ըլլալով ժողովուրդի մը կեանքին վերջին արարը, մեր նորերը այլ եւս ոչինչ պիտի գտնեն ըսելիք: Հողը կը պակսի իրենց ոտքին տակ:

Հողը կը պակսէր, բայց նորերէն ոմանք նոր բան գտան ըսելիք: Այն ատեն Գուշակը վայեց.

-— Ափսո՛ս, հեռացա՛ծ ենք հայեցի գրականութենէն: Օտար շունչն է որ ըսկըրած է տիրել մեր մէջ:

Ինչպէս կ'երեւայ, գուշակը սխալած է զմայլելի կանոնաւորութեամբ: Գուշակը որ մտացածին էակ մը չէ, այլ հանրածանօթ գրագէտ մը, կամ աւելի հանրածանօթ քաղաքական գործիչ մը (զանց կ'առնեմ իրենց անունը) ինչո՞ւ սխալած է: Դէ՛հ, պատճառը միշտ նոյնն է: Որովհետեւ գոհացած է «հպանցիկ ակնարկ»ով, բաւականացած է «համայնապատկերով»:

Գրականութիւնը որ մարդուս մեծ ազատութիւններէն մէկն է, եթէ ոչ ամենամեծը, չի կրնար կանխագուշակումի առարկայ ըլլալ: Կարելի չէ նախատեսել առաւելապէս ազատ բանի մը ապագայ հունը, վաղուան ճամբան: Անշուշտ մասամբ կարելի է գուշակութիւն ընել, շատ մօտաւոր ապագայի մը համար, եւրոպական մեծ ժողովուրդներու մէջ, ուր գրականութիւնը կը յառաջանայ մակընթացութեամբ եւ տեղատուութեամբ, ազդեցութեամբ եւ հակազդեցութեամբ, հարուածով եւ հակահարուածով: Բայց ընաւ կարելի չէ Հայոց մէջ, ուր գոյութիւն չունին իմաստասիրական խոր հոսանքներ եւ դպրոցներ, որով նաեւ գոյութիւն չունի ազդեցութիւն եւ հակազդեցութիւն: Ֆրանսական գրականութիւնը կը յառաջանայ լուսեղէն ճօճանակով մը. հայ գրականութիւնը կ'առկայծի էքլիփսներով: Իրաւ է թէ մեր մէջ ալ ռոմանթիզմին յաջորդած է Հայրենիքեներու իրապաշտութիւնը, վերջն ալ Սէմպօլիզմը, բայց ատիկա հետեւանքն էր ընդօրինակութեան մը եւ ոչ թէ խորունկ եւ բնական պահանջքի մը:

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է գուշակութիւն ընել եւ չսխալիլ: Մանաւանդ որ արեւմտահայերս դադրած ենք ուղեցոյց ունենալէ Փարիզը եւ գրական միակ դպրոց մը: Ամէն հայ գրագէտ այժմ կ'երթայ իր սնունդը առնել աշխարհի չորս ծագերէն, ըստ պատահական ընթերցանութեան մը, ըստ բախտի: Երբեմն համաձայն իր հակումին եւ խառնուածքին: Շատ անգամ նոյն իսկ՝ համաձայն իր քաղաքական դաւանանքին:

Մեր քննադատը, փոխանակ ճախրելու եւ իր բարձունքէն որոնելու «ընդհանուր գիծեր», պէտք էր որ վա՛ր իջնէր: Եւ հետեւէր գրագէտներու՝ ամո՛ւր հողի վրայ: Եւ որովհետեւ չէ՛ իջած ամուր հողի վրայ՝ պատճառ եղած է վտանգի մը ծաւալման:

Այս վտանգը որ ճշմարիտ աղէտի մը վերածուած է, մեր գրագէտներուն իգացումն է: Այսինքն թէ, օտար գրական երկի մը ընթերցանութենէն վերջ նոյն բանը տալու իրենց հակամիտութիւնը:

Այս վերջին տարիներս մանաւանդ, քանի՜ քանի անգամներ եղած է որ բացագանչեմ, տարեկից գրողի մը մէկ «գրական էջ»ին առջեւ.. «Բայց սա Անտրէ Պրըթօ՛ն է. բայց սա Գլօտէ՛լ է. բայց սա Ժան Գօգթօ է, կամ Ափոլինէ՛ռ է կամ Ժիտ է...»:

Չեմ ըսեր թէ անոնք կ'ուզեն ընդօրինակել: Այլ կ'իգանան ակամայ: Այլ կը տարուին՝ խոր կրաւորականութեամբ: Նման այն մարդուն, որ բազմիցս լսելէ վերջ շատ տպաւորիչ երգ մը, բաւական ատեն իր ականջներուն մէջ կը տանի անոր մեղեդին, նման այն տղեկին, որ փոքր դրամ մը ուժգնօրէն սեղմելէ վերջ իր մորթին վրայ, հոն երկարօրէն կը դիտէ դրամին ձգած նշանը, այդպէս ալ, մեր գրողները երբ դուրս կուգան տպաւորիչ ընթերցանութենէ մը, մեզ կը կրկնեն (այս անգամ հայերէնով) նո՛յն մեղեդին: Մեզ կու տան նոյն դրամին մանրուքը: Տարտա՛մ հետքը:

Սխալ չհասկցուիմ: Կասկած չկայ թէ ամէն գրող պիտի կրէ ազդեցութիւններ, ուրիշի մը հետ պիտի ունենայ հասարակաց գիծեր: Բայց այն մեծ վտանգը որուն մասին կը խօսիմ, սովորական ազդեցութիւն մը չէ, այլ կապկութիւն մը որ երբեմն կը յանգի ընդօրինակութեան: Մեր գրողը օգտուելով այն հանգամանքէն, որ իր քննադատը ճախրանքի մէջ է, «ընդհանուր գիծ» որոնող է եւ շատ անգամ անտեղեակ ժամանակակից օտար արտադրութեանց, կը կապկէ անվերջ նոյնիսկ հակոտնեայ հեղինակներ:

Ցիշեմ օրինակ մը, ցոյց տալու համար թէ ինչպէս ազդեցութիւնը կ'երթայ վերածուիլ գրեթէ ընդօրինակութեան: Հայ գրողին տողերէն վերջ կը զետեղեմ օտարին խօսքերը:

Երբոր նկատենք թէ երկրորդ տողին սալ ֆլոգ-ը, հայ բանաստեղծի մտքին մէջ ձեւափոխուած է գոց վանքի մը, եւ երրորդ տողին էօն տիմանշ-ը վերածուած է տօնական օրուան մը, երբ աղուոր վերարկուները դուրս կ'ելլեն, նմանութիւնը բացարձակ է:

(Զուգելով մատնանշել տարեկից մը, ես վերոյիշեալ օրինակը առի անհետացած գրողէ մը, Սիամանթօյէ: Ֆրանսերէնը քաղած եմ Մէթեռլինկի Սէռը Շոտ - էն):

Ինչպէս կ'երեւայ, ըմբռնուն գետին մըն է իգացումը, ուր գրողը կը սայթաքի դէպի ընդօրինակութիւն: Որովհետեւ կարելի չէ առանց վտանգի առնել օտար քերթուածի մը գոյնն ու դրոշմը, բարեխառնութիւնն ու չեռը, արիւնն ու մթնոլորտը: Կամայ թէ ակամայ կը տարուինք գործածելու նաեւ գրեթէ նոյն բառերը, գրեթէ նոյն պատկերները:

Հոս է որ կենսական դեր մը ունէր կատարելիք ան՝ որ միշտ կը խօսի գրականութեան մասին: Բայց դժբախտաբար, ինչպէս ըսի, ան միշտ հպանցիկ ակնարկ նետող է, չա՛տ վերերէն արձակուած ակնարկով մը ընդհանուր գիծ որոնող է: Մեզ կը համարի վար իջնել, բնագիրը տարրալուծել, տեսնե՛լ, տեսնել վտանգը:

Պարզ տրամաբանութիւն: Ամէն բանէ առաջ՝ առո՛ղջ իմացականութիւն: Այս է որ պէտք է պահանջել միշտ, երբ կը գտնուինք մեր գրականութեան առջեւ: Հոն զգացականը կայ լիովին, երազայինը գոյութիւն ունի միշտ, բայց զանոնք արժեցնող միտքն է որ կը տկարանայ յաճախ: Այս գրութեամբս այդ է որ փորձեցի ցոյց տալ, անգամ մը եւս: Որովհետեւ կը խորհիմ որ, տրամաբանութեան հասարակ սխալ մըն է, գրողները մղել անծանօթ գետնի վրայ, ի խնդիր «ստուար երկ»երու: Գրականութիւնը Ազգային Պատմութիւն չէ: Ըսել կ'ուզեմ թէ՝ կարելի չէ գրական գիրք մը գրել՝ Հայուն վրայ: Կարելի է Հայու մը վրայ: Գրականութեան նիւթը անհատն է՝ ամէն բանէ առաջ: Նախ կայ հեղինակը: Մէկ հատիկ անձ մը՝ իր անձնական փորձառութեամբ, իր «պարտէզ»ով: Այդ սահմանափակ պարտէզին մէջ է որ պիտի տեսնենք աշխարհ մը: Արուեստին գաղտնիքը հոդ է՝ անսահմանը ցոյց տալ սահմանաւորին մէջ:

Եւ նմանապէս ալ, պէտք զգացումով է որ կ'առաջնորդուի ան՝ որ գուշակութիւն կ'ընէ: Ե. Օտեան երբ կ'ըսէր թէ վաղուան գրականութիւնը ահարկու պիտի ըլլայ, կը փափաքէր որ ան ըլլայ: Անոնք որ կ'ըսէին թէ միայն Հայ գիւղի գրականութիւնը պիտի ապրի մեր մէջ, կ'ուզէին, կը ցանկային որ ապրի: Բայց պէտք է ուժը ունենալ «վար իջնելու» եւ ընդու-

1.- Ու մանաւանդ այն ակնարկները որոնք այլուր ըլլալ կ'ուզեն:

1. Et le pitoyable de tous ces regards qui souffrent de n'être pas ailleurs.

2. Կոյսերու նման որ ձիւնի օր մը, վանքերու մէջ կը գլխատուին:

2. L'exécution d'une vierge dans une salle close.

3. Տօնի երկայն վերարկուներով... այցի գացին գիւղի անձկոտ աղքատներուն:

3. Il y en a qui semblent visiter des pauvres un dimanche.

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

1800ի հայերէնը պատկերն է մեր հոգեբանութեան. աննկարագիր, ճապաղ, թուրքին ու դրամի սարուկ, մտածումի, երեւակայութեան ու զգացումի որեւէ նրբութիւն արտայայտելու անատակ: Սակայն 75 տարին բաւական պիտի ըլլար որ մեր մանր մտաւորական – գրագէտ դասակարգը գրական լեզուի մը նախատարրերը ստեղծէր: 1840ական թուականներու Եւրոպան զոր կը հրատարակեն Վիեննայի Մխիթարեանները, Տէրոյենցի Հայաստանը, աւելի ուշ՝ Հիսարեանի Բանասէրը, Իզմիրցի Պալտազարեանի Արշալոյս Արարատեանը, Հայկունիին Ձայն Ընկերսիրութեանը եւ ուրիշ հրատարակութիւններ նուազ յայտնի՝ ներկայանալի, կոճկուած աշխարհաբար մը կը գործածեն արդէն: Դուրեանի լեզուն կարգին գրական հայերէն է եւ որ մինչեւ 1900՝ արդէն կը հասնէր իր ծանօթ գեղեցկութեան ու փառքին:

Այս նուաճումը, ու անոր ընկերացող ամբողջ Արեւմտահայ գրական ճիգը (Օշական չի վարանիր զայն կոչել մեր րո՛ւն Ոսկեդարը) անկարելի կ'ըլլար հաւանաբար՝ եթէ Իզմիրի անխոնջ թարգմանիչները՝ Տէտէեան – Զիլինկիրեան – Նուպարեան – Մամուրեան, Բողոքական միսիոնարները՝ իրենց բառարաններով ու Սուրբ Գիրքով, Մխիթարեանները՝ իրենց ամբողջ կատաղի հայրենասիրութեամբ ու Կաթոլիկութեամբ ու քալէյտոսքոբիկ ինտէլկէնցիան մեր շուկաներուն, փոշատ տեսչարաններուն, խմբագրատուներու անկիւններուն եւ ժամերու դարպասներուն մէջ իր նկուն, տժգոյն կեանքին հիմերը նետած ու հազար վախով ու միամիտ հաւատքով մեծցած մինչեւ կէսօր մը շատ շատ՝ իջած չըլլար կրկէս ինքն ալ մասնակցելու իրարանցումին, կէս-զաւեշտ կէս-տռամ դէպքերուն, լուրերուն ու տարաձայնութեանց որոնց «կեանք» անունը կու տային իրենց օրերուն: Այդ օրերուն հայերէն գրեթէ ոչ մէկը գաղափար ունէր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար, խօսք չկար ոչ Զարթօնքի ոչ ալ փայլուն ապագայի, զանգուածը անուշ անուշ կը քնանար, ինչպէս միշտ, միայն քանի մը արտակարգ մարդիկ — Ոսկան, Հայկունի, Պէշիկթաշլեան, Հիսարեան — եկեղեցւոյ կոչնակին չուանին կառչած՝ կը զանգահարէին օրն ի բուն, վեր կ'ելլէին վար կ'իջնէին անոր հետ: Եւ անշուշտ՝ երկրորդական քերթողներու աշխատանքը ճիշդ բառը ու յանգը գտնելու, մանր զանգակը իրենց անձին վիզէն կախ, տարօրէն դոհունակ, երջանիկ եւ ուրեմն անբանաստեղծ:

Կարելի է մտածել թէ որեւէ իրագործում ու գեղեցկութեան նուաճում՝ իր զոհը կը պահանջէ, կանխիկ: Ու այդ մարդիկ ձիրքէ ու ցաւէ զուրկ, կառչած քերականութեան կմախքին ու պզտիկ դաղտնի, անձնական անմահութեան մը պատրանքին՝ լեզուին առաջին նահատակներն էին:

Վերջապէս, ամբողջացնելու համար սա արագ ուրուագիծը՝ կ'արժէ յիշել այն ժխտական իրողութիւնները որոնք ժառանգ ինկան 1900ի սերունդին: Առաջին շարքին՝ քննական ու քննադատական մտածողութեան գրեթէ ամբողջական բացակայութիւնը: Մտածելու է որ եթէ Մխիթարեանները այդ սեռն ալ մշակած ըլլային իրենց շողշողուն, իր իմաստութեան քիչ մը հարբած ու ածականներու տակ խեղդուած գրաբար գրականութեան հետ՝ մեր վէպն ու քերթողութիւնը աւելի առողջ պատկեր կը ներկայացնէին 1900ին:

Մխիթարեանները ըրին ինչ որ կրնային:: Միակ անձը որ խառնուածքը խելքն ու հմտութիւնը ունէր գրական քննադատութիւն ընելու՝ Ստեփան Ոսկանն էր, բայց ան ալ գրական զգայարանքէ զուրկ էր, մինչ նոյնքան հմուտ եւ խելացի գրագէտ՝ Մատթէոս Մամուրեանը՝ քննադատի խառնուածք չունէր: Նոյն ակնարկութիւնը՝ Գրիգոր Օտեանի մասին, իսկ եթէ Եղիան քիչ մը հաւասարակշռուած ըլլար բաւական սուր, ինքնատիպ եւ ազդու քննադատ մը կ'ըլլար դարավերջի սերունդին համար:

Ամէն պարագայի, ոչ թատերագիր ոչ ալ քննադատ չտայլուեցան մեզի, երկու գրական մտաւորականներ՝ որոնք առ հասարակ ընկերային կեանքի բաւական յառաջացած հանգրուանին է որ երեւան կրնան գալ: Առաջինէն երբեք չունեցանք մինչեւ Շանթ, մինչ երկրորդէն՝ առաջին բերք մը կը հասնէր շուկայ – Ցարութիւնեան, Զօպանեան, Օշական –. երբ 1915ը վրայ եկաւ:

(12 – Շար.)

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս գիրքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով վերատպութեամբ ընթերցողին ուշադրութեան կը յանձնուի ԺԱ. դարու կարսի նշանաւոր Աւետարանին (Երուսաղէմ, Ս. Յակոբայ վանքի հաւաքածոյ, թիւ 2556) մանրանկարչութիւնը: Մինչեւ հիմա ասիկա ծանօթ էր Ա. Զօպանեանի, Գ. Յովսէփեան կաթողիկոսի, Օ. Աւետիսեանի եւ այլ հեղինակներու ուսումնասիրութիւններուն միջոցաւ, սեւ ու ճերմակ լուսանկարներով:

«Կիլիկեան Թագաւորութիւնը» բաժինին մէջ գլխաւորաբար քննութեան կ'առնէ ձեռագրագիտական յուշարձանները, եթէ հաշուի չառնենք արծաթագործութեան առանձին նմոյշներուն հետազօտութիւնները եւ կիլիկեան կարգ մը եկեղեցիներուն որմնանկարներուն բեկորներուն յիշատակութիւնը:

Կը թղթատէք գիրքին էջերը եւ կը հանդիպիք անցեալի նուիրական յիշատակներուն: Ահա Թորոս Ռոսլինի արուեստը: Տէր-Ներսէսեան կը ներկայացնէ տարբեր հաւաքածոներէն առնուած մեծ նկարիչին ինը մանրանկարներուն գունաւոր պատճէնները: Ասոնց կողքին կը ներկայացնէ Ռոսլինի անձն ու ստեղծագործութիւնը, հետաքրքրական բնութագրութեամբ:

Այս բաժինին մէջ հեղինակը կը գրէ, թէ 1273ի Սկեւռայի Աւետարանը (Պոլիս, Թոփքափուի թանգարան), Սմբատ Սպարապետին մաշտոցը (Մատենադարան, թիւ 7644) եւ ասոնց մերձգրչակից օրինակները միջանկեալ օղակները կը կազմեն Թորոս Ռոսլինի «արքայական» մատեաններուն: Ասոնց առաջին օրինակը, ըստ հեղինակին, 1272ի Կեռան թագուհիին եւ Լեւոն Գ. թագաւորին համար ընդօրինակուած ձեռագիրն է (Երուսաղէմ, թիւ 2563):

Հարկ է դիտել տալ, որ 1272ի Կեռանի Աւետարանին մանրանկարներուն գունաւոր պատճէնները նոյնպէս առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին ընթերցողներուն: Ասոնք ոչ միայն հնարաւորութիւն կուտան հիանալու մանրանկարիչին գոյներուն պսպղողութեան վրայ, այլեւ կարելիութիւն կ'ընծայեն նկատելու ծաղկողին վարպետութիւնը, բան մը, որ կարելի չէր սեւ ու ճերմակ նկարներով:

Կը բաւէ ակնարկ մը նետել մատեանին նկարազարդումներուն վրայ, համոզուելու համար, թէ յուշարձանը կ'արժեւորէ կիլիկեան հայ գեղարուեստին ամէնէն բարձր աստիճանը, եւ, իբրեւ բացառիկ ստեղծագործութիւն, կրնայ մրցիլ համաշխարհային արուեստի որեւէ գլուխ-գործոցին հետ:

Երուսաղէմի խաչակրաց թագաւորութեան գիրքի արուեստին նուիրուած մենագրութեան մէջ, 1957, ամերիկացի անուանի բանասէր Հիւկօ Պուխտալ նկատել կուտար, թէ լատինական եւ հայկական մանրանկարներու աղերսներուն մասին կարելի է խօսիլ միայն այն ժամանակ, երբ աւելի շատ կիլիկեան ձեռագիրներ կը հրատարակուին: Պուխտալի գիրքին հրատարակութենէն ետք լոյս տեսան Լ. Դուռնովոյի, Լ. Ազարեանի, Ս. Տէր-Ներսէսեանի շարք մը աշխատութիւնները: Ասոնց շնորհիւ հրապարակ հանուեցան կիլիկեան մեծ թիւով մանրանկարներ: Ներկայ աշխատութեան մէջ Ս. Տէր-Ներսէսեան նոր էջեր կը բանայ հայ-լատինական կապերուն մասին՝ փորձելով ցոյց տալ շրջանի վարպետներուն գեղագիտական ըմբռնումներուն ամբողջական պատկերը:

Հետազօտուած ստեղծագործութիւններու թիւին կը պատկանի հայկական ամէնէն մեծ ձեռագիրին՝ 1.200 – 1202 ին ընդօրինակուած Մշոյ Ճառընտիրին մանրանկարչութիւնը: Ուշագրաւ է, որ առաջին անգամ ըլլալով տպուած են ամբողջական էջով նկարները: Մատեանին նկարազարդումներուն յաջորդող ծաղկազարդ էջերէն մէկը փրցուած է ձեռագիրէ մը, որ բաւական ծանօթ է մասնագիտական գրութիւններուն մէջ: Խօսքը կը վերաբերի գրիչ Ծեր քահանայի եւ մանրանկարիչ Թորոս Սարկաւագի համագործակցութեամբ 1.311ին պատրաստուած մատեանին, որուն վայրը ծանօթ չէ: Զանազան առիթներով անոր ձեւաւորումին անդրադարձած են Հր. Աճառեան, Ֆր. Մաքլէր, Յ. Քիւրտեան եւ Ս. Տէր-Ներսէսեան: Դարուն սկիզբը մատեանը գտնուած է Թաւրիզի Ս. Աստուածածին եկեղեցին: 1906 - 1924ի ընթացքին արժէքաւոր ձեռագիրը անհետացած է եկեղեցիէն եւ, հաւանաբար, այդ ատէն ալ մատեանին էջերը բարբարոս կերպով անջատուած են իրարմէ եւ սկսած են արձանագրել իրենց ոդիսականը այլեւայլ երկիրներու մէջ:

Թորոս նկարիչին ծաղկած Աւետարանին երկու էջերը այժմ կը գտնուին Տըպլինի Չեսթըր Պիթի գրադարանը, նկարազարդ էջ մը կը մնայ Փրինսթընի համալսարանին գրադարանը, չորս այլ էջեր մաս կը կազմեն նիւորքաբնակ Հ. Հազարեանի հաւաքածոյին, մանրանկար մը Յ. Քիւրտեանի սեփականութիւնն էր, չորս ծաղկանկար էջեր կը զարդարեն աշխարհահռչակ արուեստաբան Պեռնար Պերենսընի հաւաքածոն Ֆլորանսի մէջ, իսկ միւս էջերուն եւ արծաթեայ կողքին ճակատագիրը անծանօթ կը մնան:

Աշխատասիրութեան վերջին բաժինին մէջ հեղինակը համառօտ կերպով կը նըկարագրէ Վանայ լիճին շուրջը գտնուող գրչակեդրոններուն, մասնաւորաբար Խիզանի վանքերուն մէջ յօրինուած ձեռագիրներուն ձեւաւորման սկզբունքներն եւ առանձնայատկութիւնները, կ'անդրադառնայ հայկական գաղութներու ձեռագիրներու կեդրոններուն գործունէութեան:

Աշխատութեան կարեւոր արժէքներէն մէկն այն է, որ առաջին անգամ ըլլալով հայ գիրքին արուեստին պատմութեան մէջ լայնօրէն կը ներկայացուին Երուսաղէմ գտնուող մատեաններուն մանրանկարները: Անհրաժեշտ է դիտել տալ, որ երուսաղեմեան հաւաքածոյին նմոյշները շատ քիչ հրապարակուած եւ ուսումնասիրուած են, հակառակ անոր, որ Երուսաղէմի հաւաքածոն թէ' իր նշանակութեամբ, թէ' իր ընդգրկումով երկրորդն է Երեւանի Մատենադարանէն ետք:

Մօտ ժամանակներուն Ս. Տէր-Ներսէսեանի այս աշխատութիւնը լոյս պիտի տեսնէ անգլերէն: Փափաքելի է, որ անիկա թարգմանուի նաեւ հայերէն: Այս ճամբով մեծ չափով կը լրացուի հայ արուեստի պատմութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ նմանօրինակ երկասիրութիւններուն պակասը:

ԼԵՒՈՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

նելու կեանքի հակակշիռը: Այդ պայմանաւ է միայն, որ քննադատ մը կրնայ տեսնել այսօրուան աղէտը (որ երէկուանն ալ էր), իգացումը:

Վերջաբան.–

Զգայուն ու գեղապաշտ հոգիներ կան, որոնք իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին կը կրեն երազ մը, տարտամ, գաղջ, եւ այնքա՜ն հաճելի: Այդ երազը կը տանին ստանի փողոցներուն երկայնքն ի վեր, անպայման դժբախտ օրերու երկայնքն ի վեր: Զգայուն եւ գեղապաշտ հոգիներ կան, որոնք անշուշտ բիրտ իրականութեան առօրեայ բախումներէն վիրաւոր՝ կը փնտռեն աշխարհը իրենց երազին, ուր ամէն ինչ մեղմ է եւ քաղցրաբոյր, փափուկ է եւ պչրալից: Անոնք իրենց էութիւնը կը տարածեն ծովէ ծով, երկրամասերէն դէպի աստղեր, անոնք ամէն բանի վրայ կ'արձակեն վերէն նետուած ակնարկ մը, որ միմիայն հպանցիկ է, միշտ հապճեպ է, անշուշտ արագ է: Զգայուն եւ գեղապաշտ հոգիներ կան որոնք կը ճախրեն, կը թեւածեն, կը սաւառնին... Բայց անպիտանները գիտեն նաեւ երբեմն վար իջնել: Այդ վայրէջքին մէջն է իրենց մեծութիւնը: Հո՛ն է իրենց յաղթանակը: Հրեշտակը պէտք է որ իյնա՛յ երկրի վրայ ու կոչուի սատանայ, որպէսզի սրբի գրականութիւնը: Առանց սատանայութեան, առանց նիւթականին պղծութեան գոյութիւն չունի գրականութիւն:

Հայ գրող, դուն հրեշտակ մըն ես:

1937 «Ապագայ»

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Խորհ. Հայաստան կը գտնուի Հայկական լեռնաշխարհի հիւսիս - արեւելեան մասը: Անոր տարածութեան երկարութիւնը հիւսիս – արեւմուտքէն հարաւ-արեւելք 360 քիլոմեթր է, իսկ առաւելագոյն լայնքը՝ 200 քիլոմեթր:

Խորհ. Հայաստանի տարածութիւնն է 29.740 քառակուսի քիլոմեթր (մօտաւորապէս Պելժիոյ տարածութեան հաւասար), որ Խորհ. Միութեան տարածութեան 0,13 տոկոսը կը կազմէ: Բնակչութիւնը, 1978 Յունուար 1ի տուեալներով, 2.956.000 է: Բնակչութեան խտութիւնը՝ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 97,1 մարդ (Խորհ. Միութեան մէջ երկրորդը՝ Մոլդավիայէն ետք):

Ծովու մակերեսէն Հայաստանի միջին բարձրութիւնը 1830 մեթր է. ամէնէն ցած կէտը՝ 379 մ., կը գտնուի Դեբեդի վարի հոսանքի շրջանը, իսկ ամէնէն բարձրը՝ 4090 մ., Արագածի գագաթն է: Մակերեւոյթը կը ներկայացնէ տարբեր ուղղութիւններով երկարող լեռնաշղթաներու, հրաբխային լեռնավահաններու եւ սարաւանդներու, միջլեռնային գոգաւորութիւններու եւ անդնդախոր ձորերու ու կիրճերու բարդ ամբողջութիւն մը:

Հայաստան կը գտնուի մերձարեւադարձային գօտիի հիւսիսային մասը, այսինքն՝ աշխարհագրական նոյն լայնքին վրայ, ուր տեղ կը գրաւեն Սպանիան, Իտալիան, Յունաստանը: Ի տարբերութիւն վերջիններուն, Հայաստանի կլիման ցամաքային է. այս պատճառով ալ հոն չեն աճիր արեւադարձային գօտիի յատուկ կարգ մը մշակոյթներ. մեծ է գիշերուան ու ցերեկուան, ամառուան ու ձմեռուան ջերմաստիճաններու տարբերութիւնը, քիչ է անձրեւներու քանակը: Ձմեռը Հայաստանի մէջ մինչեւ 0էն վար 46 աստիճան ցուրտ կ'ընէ: 10 սանթիմեթրէն մինչեւ 2 մեթր ձիւնով ծածկուած կ'ըլլայ: Ամառը Արաքսի հովիտին մէջ մինչեւ 42 աստիճան տաք կ'ընէ:

Լեռնային բարդ կազմուածքի պատճառով Հայաստանի կլիման աչքի կը զարնէ իր բազմազանութեամբ՝ սկսած չոր մերձարեւադարձայինէն, մինչեւ ցուրտ բարձր լեռնայինը: Հոս քով-քովի կարելի է տեսնել տարուան չորս եղանակները: Մինչ տօթակէզ Արարատեան դաշտին մէջ կը հասուննան դեղձն ու խաղողը, շրջակայ լեռներու լանջերուն, կարծէք զով գարուն է եւ տաքութիւնը չի գոհացներ նոյնիսկ հացահատիկի հասունցումը, իսկ աւելի բարձր տեղերը արեւուն ճառագայթները չեն հալեցներ ձիւնը:

Կլիմայի այլազանութեան շնորհիւ շատ են նաեւ բուսական տեսակները (մօտ 3200 տեսակ) եւ կենդանիները (450 տեսակ ողնաշարաւորներ, 10 հազար միջատներ, 1000 անողնաշարաւորներ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՐԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

3.

– Թնդանօթները պիտի չկրակեն, զօրապե՛տ: Դրանց խափանելու միջոց գըտիր:

Ներսէհ Զավուշը չհամարձակուեց նայել նրա դատարկ ակնախոռոչներին: Սակայն դատարկ չէին այդ մթին ըները: Նրանց միջից իրեն էր նայում մի զգաստ արթնութիւն, որին խաւարն անգամ անզօր էր ծածկելու: Ծերունու անթարթ աչքերի խորքերից կայծեր թռան:

– Թնդանօթները եթէ կրակեն, վնասակար, մանաւանդ յուսալքիչ կը լինի, զօրապե՛տ: Դրանց խափանելու միջոց գտիր: Գտի՛ր:

Սակայն Ղըյմա Օհանը սոսկ խրատ տուող չէր: Նա գլխաւոր հրամանատարի մօտ էր եկել թուրքական մարտկոցը ոչնչացնելու իր ծրագրով: Պէտք է խիզախների մի ջոկատ գաղտագողի անցկացնել ձորը՝ յանկարծակի գրոհով թնդանօթային մարտկոցը ոչնչացնելու համար:

Ծերունին կանգնած էր անշարժ՝ ժայռեղէն սիւն: Նրա սեւացած շրթունքները դողում էին, քունքերի երակները շարժւում: Նա պատասխանի էր սպասում՝ կարծես տեսնելով այն մտահոգութիւնը, որ ընկճել էր Ներսէհ Զաւուշին:

×

Մարտկոցը ոչնչացնելու համար շատ կամաւորներ եկան Ներսէհ Զավուշի կոչին: Զօրապետը նրանցից ընտրեց միայն մի տասնեակ փիդայի: Նրանց թուրք զինուորի համազգեստ հագցրին, երկուական ձեռնառումբ տուին: Տէր-Գերասիմը կամաւորների բերաններին սուրբ մասունք քսեց: Չիլ Զաքարն ու Թաթուլ խմբապետը կամաւորներին տարան:

×

Ղըյմա Օհանը խաւար աչքերը մթութեանը մեխած՝ ականջ էր դնում գիշերային ձայներին: Մօտիկ խրամատում մէկը մորմոքւում էր: Երգո՞ւմ է: Երեւի:

Գիշեր է: Մութ է՝ քնած աշխարհ ու անքուն գիւղ՝ ահեղ սպառնալիքի տակ:

Մարթան պարենի փոքրիկ, բայց տաուղ պարկը շալակ տուեց Ուխտանիկին: Երախան տրտնջաց: Ախր, ինչի՞ է մայրը բեռ դնում իր մէջքին, ինքը քնել է ուզում: Մայրը ոլորեց նրա ականջը: Թնդանօթների կրակից երախաներին պաշտպանելու համար կանայք նրանց տեղափոխեցին գիւղի եզրի քարայր խոռոչները: Թնդանօթի ռումբերը նրանց չեն հասնի: Մարթան Ուխտանիկին քշեց, խառնեց երախաների խմբին:

Գիշեր է, խաւար ահ, բայց փոքրիկները գնում են շարք-շարք, ուր որտեղ դրել են: Գնում են անաղմուկ, նոյնիսկ նորածինները ձայն չեն հանում: Գիշեր է, քար է՝ կպաւ Ուխտանիկի ոտքին, արիւնոտեց: Փոքրիկը ցաւի ճիչը խեղդեց բռունցքի մէջ: Դէ, ասենք այնքան էլ փոքր չէ, վեց տարեկան է արդէն Ուխտանիկը՝ նիհար, բարակ եւ այնպէ՛ս խղճուկ, որ մայրը անիծում է իր բախտը. «Ինչո՞ւ ծնուեցիր, այ պատիժ»:

Գիշեր է, քար է, ահ է: Եղնիկն ընկաւ՝ շալակի բեռան տակ, բայց նորից վեր կացաւ: Տամոսկի մարէն մղկտաց.

— Ցաւե՞ց ոտքդ, աղջի՛կս:

— Չէ՛, – խուլ լացով պատասխանեց փոքրիկը: – Չէ՛, մարէ՛:

— Հապա ինչո՞ւ ես լաց լինում, գառնո՛ւկս:

— Զգիտեմ, մարէ: Զգիտեմ:

Գիշեր է: Մութ է՝ քնած աշխարհ ու անքուն գիւղ՝ թշնամու սպառնալիքի տակ: Տամոսկի մարէի աքլորի կանչը մնաց անարձագանգ: Երեւի ողջ գիւղում միայն այդ աքլորն էր մնացել:

Թուրքական հրետանու դիրքերից դըղրդոցներ լսուեցին: Զորերը փլուե՞ցին: Կրակի շաղրուանը լուսաւորեց եկեղեցու խաչն ու դրօշակը: Աշնանային ցրտած օդը ճեղքուեց հազար պատառի՝ մէկը միւսի վրայ կրկնուող դղրդոցից: Գետինը տափտափելով Ղըյմա Օհանը վեր կացաւ: Նրա մթնած ակնախոռոչներում արցունքներ երեւացին, սակայն կոպերից դուրս գալու՝ անզօր: Նա գնաց Չիլ Զաքարին ու Թաթուլ խմբապետին ընդառաջ:

Կամաւորները վերադարձել էին:

Կոյրը թնդանօթ շինեց ձիթհանի գերանից: Կարճացրեց, միջուկը հանեց ու բունը պնդեց երկաթէ օղակներով: Ապա վառօդ ու մետաղի կտորտանք լցրեց փողը եւ մի լուսաբացի, երբ դեռ քնած էր պաշարող զօրքը, իր ձեռքով վառեց պատրոյգն ու ետ-ետ գնաց:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 130)

(Շար. Ա. էջէն)

Տէր Մարտիրոսեան եւ Գէորգ Պիւլիւք Յակոբեան:

«Մեր համայնքին անհրաժեշտ կարիք-ներուն համար ընդարձակ բացատրու-թիւններ տուին Պատրիարք Հայրը, Եղ-ուարդ Պէզազ եւ Տոքթ. Վարդ Շիկա-հեր, ինչպէս նաեւ միւս ներկայացուցիչ-ները, իրենց հաստատութեանց առընչու-թեամբ:

«Եալչըն Կիւրսէլ նոթագրեց տրուած բացատրութիւնները եւ խոստացաւ ման-րամասնութեամբ փոխանցել վարչապետ Պիւլէնտ Էճէվիտի եւ փոխ վարչապետ Օրհան Էյուպօղլուի, որոնք ներկայիս կը գտնուին Իսթանպուլի մէջ, եւ կարե-լին ընել՝ հակաօրինական եւ հակասահ-մանադրական բոլոր որոշումները ի նը-պաստ մեր համայնքին բեկանելու հա-մար»:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վռամ Գույումճեանի կսկծալի մահ-ւան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան 150 ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստա-նալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Վերժին Դաւիթեանի մահուան առթիւ (26 Յուլիս 1978) փոխան ծաղ-կեպսակի Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին կը նուիրեն. Նուպար եւ Ֆի-լիպ Փափազեան 500, Հրաչեան ըն-տանիք 500, Պոզաճեան Վարուժան 200, Գէորգեան Գէորգ 200, Անթարամեան Ժան 200, Էքսէրճեան Սուրէն 100, Տի-կին Ժոզէֆին Սաեփանեան 100, Արամ Շե-խիկեան 100, Պանտիքեան Դաւիթ 100, Փիլոյեան 200 ֆրանք (ստանալ «Յա-ռաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէտէեանէ իրենց մօր՝ Գեղուհի Տէտէեանի մահուան քառա-սունքին առթիւ 200 ֆրանք:

×

Իրենց քեռայրին եւ քենեկալին՝ Յով-հաննէս Տէմիրճեանի մահուան քառա-սունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թաժոյեան նուիրած են Ս. Յովհ. Մկր-տիչ եկեղեցւոյ պայծառութեան 100 ֆր., Կարմիր Խաչին 100, Ոմն եկեղեցւոյս պայ-ծառութեան 50 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԵՐՍԱՅԼԷՆ. Պ. Զաւէն Յովհաննէս-եան ողբացեալ Շաւարշ Նարդունիի յի-շատակին կը նուիրէ 50 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զթրեան (Մար-սէյլ) ողբացեալ Օննիկ Տէպիլեանի մահ-ւան առթիւ 100, Պ. Զատիկ Մուրատեան 150, Պ. Արմենակ Սիրունեան 100, Այրի Տիկին Սիւզան Վ. Զիլինկիրեան իր ա-մուսնոյն ողբ. Տոքթ. Վակրամի մահ-ուան 7րդ տարելիցին առթիւ 250, Տիկին Տատուրեան, ի նպաստ Հանգստեան Տու-ներու, իր ննջեցելոց յիշատակին 300, Տիկին Արփինէ Շահրիկեան իր ննջեցելոց յիշատակին 200, Օրիորդ Ռէն Տէօքմէ-ճեան 100, Պ. Սահակ Պահատուրեան եւ Տիկին Գաբրիէլ Պահատուրեան (Լիոն) 50ական, Պ. Աւետիս Գասպարեան 100, Ժաք Սալմասեան ընտանիք, փոխան ծաղ-կեպսակի, ողբ. Աւետիս Կապենցի մահ-ւան առթիւ 300, Տիկին Մառի Աբրահամ-եան 100, Ազքատախնամի դաշտահան-դէսին առթիւ ՊՊ. Կարապետ Եսայեան 200, Կ. Ապունայեան 300, Ժ. Ֆրանկիւլ-եան 100, Գ. Գամուն 50, Փիէռ Վարդան-եան 100, Ժան-Փիէռ Լէօ Ռու 1.000, Զը-րաքեան Ասատուր 50, Նիկողոս Կուրտիք-եան 50, Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան 200, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 100, Տիկիններ Համի 100, Սըվաճեան 50, Այրի Տիկին Տոքթ. Աբգարեան 100, Ալիս Ատոլ-Արթինեան 250, Պ. Սերժ Խո-րասան 150, Այրի Տիկին Ագնիւ Տիրոյ-եան, իր ամուսնոյն յիշատակին 200 ֆր.:

Pour adultes seulement !

LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
organise des cours de
LANGUE ARMENIENNE
initiation et perfectionnement
Téléphoner à Mme Nazélie Fourtune
946 - 03 - 39
pour commencer en septembre

ՄԻԱՅՆ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը հա-յերէն լեզուի դասընթացքներ կը կազ-մակերպէ սկսնակներու եւ յառաջացած-ներու համար. հեռաձայնել Տիկ. Նազելի Ֆուրթիւնի 946 - 03 – 39 Սեպտեմբերին սկսելու համար:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգս. 27, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Պէյրութի Էշրէֆիյէ Թաղի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ՊԱՐԳԵՒ ԱԻԱԳ - ՔԱՀԱՆԱՅ ՊԱՐՏԱՔ-ՃԵԱՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վար-ժարանի նախկին Սանուց Միութեան տա-րեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբե-րու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄ-ԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

×

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգե-կոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շըր-ջանի Հայրենակցական Միութեան:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա-րեկան պարահանդէսը
ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Վարուժան Արեւեան, նախկին եգիպտահայ որ տարիներ Նիւ-Եորք քաղաքի մէջ առեւտուրով զբա-ղէլ ետք, Եւրոպա անցած է, հաւանա-բար՝ Իտալիա, տեղեկութիւն ունեցող-ներէն կը խնդրուի տեղեկացնել «Յա-ռաջ»ի խմբագրութեան, որ կը փոխանցէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է: Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց-ուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնե-լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (Icycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ 1978Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
զանազան ուղեգիծերով՝ Լենինգրադ — Մոսկուա — Երեւան կամ Մոսկուա — Թիֆլիզ — Երեւան

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Երթուղարձ օդանաւով «Արմենիա» կամ «Անի» պանդոկները, Ա. կարգի սպասարկութեամբ

Գին՝ 3150 ֆր. Սեպտ. — 2800 Հոկտ.
Մեկնում Մարսէյլէն Սեպտեմբերին

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ *դիմել* Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. 93-04-90 et 08-31-55
Վալանս՝ *դիմել* Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ *դիմել* Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI
3 jours 8 jours 3 jours
PRIX 3550 F

SEPTEMBRE : du 01 au 14
Octobre : du 06 au 19 Octobre
Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN
2 jours 5 jours
PRIX 2550 F

SEPTEMBRE : du 08 au 14
du 22 au 28
Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre
Novembre : du 17 au 23 Novembre
Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12
Org. Lic. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23
MERCREDI
23 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14.188

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE — N° 14.188

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՃՐԱԳ ՄԸՆ ԱԼ ՄԱՐԵՑԱՒ»

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

———o———

Ճակատագրին մէկ քմահաճ խաղով, ա՛յս եղաւ իր արդասաբեր գրչին վերջին խորագիրը (Յառաջ, Օգս. 20), Շ. Նարդունիի մասին գործը առնելէն ետք: Եւ քիչ անց, Օգոստոս 23ին, Սփիւռքի մեր իրականութեան մէջ տասնամեակներ առկայծող ճրագ մը եւս մարեցաւ: Պոլիսի մէջ իր աչքերը փակեց Ժիրայր Միսաքեան, կրտսեր եղբայրը մեծ Շ.ին:

Պոլսէն՝ իր ծննդավայրէն մինչեւ Փարիզ, Լոնտոն եւ Միացեալ Նահանգներ, ամէնուր, բնորոշեց հայ մտաւորականին տիպարը: Կենսունակ եւ միշտանորոգ: Մընալով միշտ յառաջապահ դիրքերու վըրայ: Պայքարելով միշտ գինքը ծնող ժողովուրդին դարաւոր արժէքներուն եւ իրաւունքներուն համար: Այլ մասնաւորաբար ներկայացուց արեւմտեան միտքին պատուաստով ծաղկուն մարդը: Ա՛յն որ չի ծանծաղիր նոյն հետքերուն վրայ, կը խուսափի տեղքայլերէն, կոխրտուած արահետները կրկին ու կրկին անգամ չափել-չափչփելէն: Փոխարէնը կը փորձէ սերտել, իւրացնել, մարսել ժամանակին հետ արշաւող գիտելիքներն ու արձանագրուած նուաճումները՝ լայն բանալով իր միտքին պատուհանները:

Բառին ամբողջական իմաստով մտաւորականը եղաւ Ժ. Միսաքեան, հայ կեանքին ներս: Եղաւ անոնցմէ, որոնք գիտցան գնահատել եւ արժեւորել նոյնիսկ բուի մը կամ ստորակէտի մը մնայուն արժանիքը լեզուէն ներս: Որովհետեւ, Մեծ Եղբօրն ինչպէս նաեւ իր ժողովուրդին մտաւոր թէ հոգեւոր միւս բոլոր հարստութիւններուն հաւասարապէս մօտեցաւ քրմապետի մը բծախնդրութեամբ: Ծառայամտութեան գիտակցութեամբ: Գանձատան յետին մանրամասնութիւնն իսկ, անցեալի ամէնէն փոքր դրուագն անգամ ուսումնասիրութեան կարօտ կէտեր մնացին իրեն համար: Այսպէս է, որ մարդիկ կը դառնան մեծատուն:

Հայ մամուլին ակնառու դէմքերէն եղաւ տարիներ շարունակ: Մնայուն աշխատակիցը Յառաջի, որուն պահ մը խմբագրութիւնն ալ վարեց 1947ին, Շ.ի առժամեայ բացակայութեան օրերուն, յետագային մաս կազմեց Հայրենիք օրաթերթի խմբագրութեան: Շրջան մըն ալ խմբագրեց Հ.Օ.Մ.ի պաշտօնաթերթը՝ Հայ Սիրտ ամսագիրը:

Հայրենիքին մէջ ունեցաւ իր մնայուն սիւնակը՝ Եւրոպացի ստորագրութեամբ: Աւելի քան երեք հազարի բարձրացան իր տոմսերը՝ հայ կեանքին այլազան երեսներուն հայող իրենց տողերով: Սրատես աչքով լուսարձակի տակ դրաւ մեր կեանքին ստուերոտ կամ լուսաւոր երեսները: Ստուերագծեց հայ մարդուն հոգեբանութիւններն ու մտայնութիւնները, վարպետ գրչով: Երուանդ Օտեանէն ետք, Եւրոպացի յաջողեցաւ, իր կարգին, շատ յաճախ գրական սեռին դիմագիծը չռայլել Տոմսերուն: 1963ին, Յառաջի մատենաշարով լոյս տեսած Բուռ մը տոմս հատորը, կը յայտ կը բերէ Եւրոպացիին լեզուին, շարահիւսութեան դեղեցկութիւնը, անոր հարուստ բառամթերքը, ոճին եւ դարձուածքներուն ինքնատպութիւնը:

Մտաւորական աշխատանքներու շրջագիծին մէջ շահեկան երկեր կը մնան անգլիախօս երիտասարդութեան համար իր պատրաստած Հայաստանեայց Եկեղեցիին Պատարագին անգլերէն թարգմանութիւնը՝ գրաբար բնագիրին առընթեր, ինչպէս նաեւ մեր քաղաքական դատին տարրական ներկայացումին ձգտող իր «Է Սըրչլայթ ոն տի Արմինիըն քուէսչըն»:

Նշանակելի կը մնան նոյնպէս հանրային գծով իր կատարած աշխատանքները: Յատկապէս Հայ Դատին ուղղութեամբ: Անգլիոյ մէջ, 1920 - 21ին, դարձաւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան դեսպանատան քարտուղարը, Զօր. Բագրատունիի օրով: 1923էն 1948 ալ ներկայացուց Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը Լոնտոնի մէջ:

Հին իմաստութիւնը՝ եղար ժիր մշակ անպարտելի, անկասկած կը վերաբերի Ժիրայր Միսաքեանի նման իրաւ մտաւորականներուն:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ ինքզինքը քիչ մը գտած էր, Երկուշաբթի օր եւ Փարիզի սակարանը փակուած ատեն հասած էր 4 փր. 41ի 4.30ի փոխարէն: Կը թուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ աշխատած էր: Աւելի ճիշդ բարձրացուցած՝ ամերիկեան էսքոնթին տոկոսը՝ 7,1 /4էն 7, 3/4 առ հարիւրի, ինչ որ հոգեբանական ազդեցութիւն ունեցած է:

ԱՊԱՏԱՆԻ սինեմային զոհերուն թիւը 430ի հասած է եւ կը հաստատուի որ զոհերուն 2/3ը կիներ ու երախաներ են: Եղեռնափորձին պարագաները միշտ մութ կը մնան թէեւ ինը կասկածելիներ ձերբակալուած են: Ընդդիմութիւնը բոլոբովին կը մերժէ պատասխանատուութիւնը մինչ Փարիզի Պարսիկ Ուսանողներու Միութիւնը «հիթլերեան տեսակի ֆաշիստ ոճիր մը՝ Շահին գործակալներուն կողմէ գործուած» կ'որակէ եղածը, հաստատելով նաեւ թէ սինեմային բոլոր դուռները կղպուած էին դուրսէն:

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ մէջ, Պապին հոգեհանգստեան 9րդ եւ վերջին պատարագը մատոյց, ինչպէս գրեցինք երէկ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս - Պատրիարքը՝ Հմայեակ - Պետրոս ԺԷ. Կէտիկեան, յանուն արեւելեան ծէսի բոլոր կաթողիկէ եկեղեցիներուն: Մինչեւ ժողովին բացումը կարդինալները զբաղած են ընթացիկ հարցերով, ապա՝ Պապին ընտրութեամբ: Այս առթիւ, անշուշտ, նախատեսութիւններէն անդին շատ կը խօսուի նաեւ գուշակութեանց կամ մարգարէութեանց մասին: Ըստ Մաղաքիայի (11րդ դարու իրլանտացի եպիսկոպոս) աշխարհի վերջէն առաջ միայն երեք Պապ պիտի ըլլայ այլեւս...:

«ԵՐԿԻՆՔԻ ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ» գոհացուցիչ չգտան կառավարութեան առաջարկները, գլխաւորաբար աշխատավարձքի վերաբերեալ եւ որոշեցին վեսկսիլ փութկոտութեան գործադուլը, շաբթուս վերջ: Գոհացում չեն ստացած նաեւ օդային սահմաններու հարցին շուրջ: Յարդ տրամադրուած շրջանը քաղաքային երթեւեկի համար անբաւարար կը նկատեն «ուղեվարները» եւ նախարարութիւնը կը մերժէ զիջիլ նաեւ զինուորական սահմանները:

ԱԼՔՈԼԱՓՈՐՁԵՐԸ տեղի ունեցան Երկուշաբթի օր Փարիզի մէջ եւ 506 զննութեան վրայ ոչ մէկը դրական արդիւնք տուաւ Քոնքորտի հրապարակը: Ալքոլական սահմանաչափը կ'անցնի երբ ճաշի մը հետ խմուած է մէկ ախորժաբեր, կէս շիշ գինի (11 աստիճան) եւ մէկ մարսողական: Այսքան խմիչքով ալքոլի քանակը մէկ կրամի կը հասնի արեան մէջ: Ամէն մարդ գոհ չէ անշուշտ այս քննութիւններէն, մանաւանդ սրճարաններն ու ճաշարանները:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ պաղ ջուր լեցուց Նիս - Մաթենի տուած մէկ տեսակցութեան ընթացքին, ճշդելով թէ դեռ որոշած չէ որ էսանսին գինը պակսի: Լաւատեսներ կային քանի մը օրէ, որոնք կ'երազէին նոյնիսկ թէ 3 սանթիմէն ալ աւելի իջնէ լիթրը...:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ յարձակումը Պէյրութի պաղեստինեան կայաններուն վրայ 3 մահ պատճառած է եւ 14 վիրաւոր:

ՆԻՍԻ քաղաքապետ Ժաք. Մետըսէն կը սպառնայ «տետրակները բանալ» եթէ շարունակեն զինքը նեղել: 2 ամիս է Լոս - Անճըլըս է եւ դժգոհ ֆրանս. մամուլի տըւած մեկնութիւններէն այդ բացակայութեան մասին:

ՁԱԽ - ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ նախկին նախագահը՝ Ռոպէր Ֆապր, որ շատ խըծբծանքի նիւթ դարձած է, այն օրէն որ ընդունեցաւ Ժիսքար տ'Էսթէնի իրեն յանձնած մէկ պաշտօնը, Մոնտի մէջ «անկարե՞լի առաքելութիւն» հարցական խորագրին տակ կը պարզէ իր տեսակէտները, կը քննէ ձախի պարտութեան պատճառները, ու կ'եզրակացնէ «միշտ աչքառած եմ շատ կանուխ իրաւունք ունենալ: Ուրիշներ, կը վախնամ, նախընտրեցին շատ երկար ատեն սխալիլ»:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

— ԵՒՐՈՊԱՑԻ —

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Տխրունիները ու մահուան տարելիցները իրարու կը յաջորդեն: Նարդունիի և Ժիրայր Միսաքեանի մահերն ալ իրարմէ հազիւ երեք շաբթուան հեռաւորութիւն ունեցան, 1968ին:

Ծնած1899ին, Կեդրոնականի շրջանաւարտ, իր ուսումը կը կատարելագործէր Մանչեսթըր, Պերլին եւ Փարիզ (Սորպոն): Հմուտ լեզուագէտ, իր կոթողային անտիպ գործն է՝ հայերէն - անգլերէն - ֆրանսերէն բառարան մը, որ բաղկացած 60 ձեռագիր հաստափոր հատորներէ, ունի 250 հազար նախադասութիւններու օրինակներ: Դառն ճակատագիրը սակայն այնպէս տնօրինեց, որ մենք, Քէմպրիճի (Ամերիկա) իր բնակարանը գտնէինք միայն այդ հատորներէն տասնեակ մը: Մնացեալը ի պահ դրած էր «ապահով տեղ մը»: Ո՞ւր: Զանք չխնայեցինք բայց կարելի չեղաւ գտնել: Յուսահատած չենք: Գիտենք որ «տեղ մըն են»: Մենք մեր քով ունեցած հատորները յանձնեցինք Վենետիկի Մխիթարեան վանքը: Իր մահուան տասնամեակին առթիւ, անգամ մը եւս, կոչ կ'ընենք, խնդրելու պէս կը պահանջենք ու պահանջելու պէս կը խնդրենք, որ այդ մնացեալ հատորները -- որոնց գոյութեան մասին կասկած չկայ -- յանձնուին նաեւ (ի հարկին անանուն կերպով եւ առանց բացատրութեան) Վենետիկի Մխիթարեաններուն:

Մեզ չի հետաքրքրեր թէ ինչ պատճառներով տասը տարի է խոր վիրապը մնացած են այդ հատորները: Մեզ կը հետքրքրէ միայն մեկ բան.. անընդունելի է որ ապարդիւն եղած ըլլայ աշխատանք մը, իր տեսակին մէջ եզակի, որու վրայ Ժիրայր Միսաքեան իր աչքին ու մտքին լոյսը քամած է 16 տարի: Ռ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ, 7-10-17)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքին երկրորդ խաղաշրջանին, Արարատ իր հինգերորդ մրցումը կատարած է Մոսկուա՝ մրցակից ունենալով զօրաւոր խումբ մը Տորպեդօն: Հակառակ իր կըրած պարտութեան (մրցակիցը արձանագրած է մէկ կէտ, իսկ Արարատ մնացած է զէրոյի վրայ), Արարատ կրնայ բարելաւել իր դիրքը: Արդարեւ, մրցումին ընթացքին Երեւանցիք իրենց լաւագոյն խաղերէն մէկը ցոյց տուած են:

Առաջին կիսախաղին արդիւնքը հաւասար եղած է: Երկրորդ կիսախաղին առաջին 7 - 8 վայրկեաններուն Երեւանցիները արագավազ խաղարկութիւն մը երեւան բերած են եւ հինգ անգամ վտանգաւոր կացութիւններ ստեղծած են մըրցակիցին համար: Մրցումին վերջերն է, որ Մոսկուացիները օգտուելով սահմանուած տուգանքէն՝ 20 մեթրէն հարուածելով կոլ արձանագրած են:

Զօրաւոր եղած է Երեւանցիներու պաշտպանողական գիծը: Լաւ խաղարկութիւն ի յայտ բերած են վեթերաններէն Արկադի Անդրէասեան, Սանասար Գէորգեան, Նորայր Մեսրոպեան, իսկ երիտասարդներէն 18ամեայ Բարգէն Մելիքեան:

(*) Մրցումին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգս. 9ի թիւով:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Ճատրակի մրցաշարք մը, որուն կը մասնակցին գրոսմայստերներ Խորհ. Միութենէ, Հունգարիայէ, Եուկոսլաւիայէ, Շուէտէ եւ կարգ մը այլ երկիրներէ, մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ: Տեղի կ'ունենայ Կիրովականի մէջ: Ծայր տուած Օգոստոսին սկիզբը, վերջ կը գտնէ այս ամսոյն աւարտին:

Ցայսօր երեք մրցումներու շարք մը տեղի ունեցած է: Առաջին տեղը կը գրաւէ Թիֆլիսցի մը՝ 2,5 կէտով: Երկուական կէտերով երկրորդ տեղը կը գրաւեն Վահանեան, Մնացականեան եւ երկու այլ խաղացողներ:

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ "ԿԵՌԻԼԼԱՆ"

Ա.

Շատեր, 1971 Օգոստոս 15էն առաջ այն համոզումը ունէինք թէ Միացեալ Նահանգները (Մ.Ն.) բնաւ պիտի «չլքէին» ազատ տնտեսութեանց իրենց բարեկամ երկիրները ու պիտի շարունակէին այն առաջնակարգ դերը զոր սկսած էին Բ. Համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին, այսինքն՝ հոգալ ազատ աշխարհի պաշտպանութիւնը ամէնուր՝ համայնավարութեան տարածման կամ այլ ուժերու դէմ, տնտեսական ու ռազմական նպաստներ հասցնելով Եւրոպայի ու Թերաճ երկիրներու...

Սակայն 1971 Օգոստոս 15ը, Միացեալ Նահանգներու համար մեկնակէտը եղաւ նոր «օրիանթասիոնի» մը «փրկելու» համար տոլարը: Արդարեւ, կեդրոնական դրամատուներ չէին կրնար ոսկի գանձել արտասահման կուտակուած տոլարներու փոխարէն, ինչ որ կը նշանակէ միջազգային ոսկիի փոխանակութեան դրութեան վերջ մը (սկսած Պրէթըն Ուուտըի մէջ 1945ին) ու կը սկսէր տոլարի փոխանակութեան դրութիւնը կամ ծփուն սակերու դրութիւնը, չափանիշը՝ տոլարը այլ ոչ՝ ոսկին:

Այդ շրջանէն ասդին մերթ ընդ մերթ կը կարդանք միջազգային փոխանակութեան դրութեան անկարգութեան՝ «տէփորտի» մասին, ինչպէս կ'ըսեն, «սիսթեմ Տէ» կամ դրութիւն Տէ, այսինքն՝ դրացիին փոխանձել «վնասները» կամ «բացերը» որ տնտեսական փոխ յարաբերութեանց մէջ կը կիրարկուի ծփուն սակերու դրութեամբ (*):

Սակայն ծփուն սակերու դրութիւնը չէ՞ր որ բոլորս առաջնորդեց Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմին:

Բացատրութիւնք:

Երեսունական թուականներուն, միջազգային փոխանակման դրութիւնը անկանոնութեան ճամբան բռնեց երբ իւրաքանչիւր պետութիւն ոսկիի փոխանակման դրութեան խաղի օրէնքներուն չհետեւելով ջնջած եղաւ ոսկիի դրութիւնը: Ասոր յաջորդեց հակակշռուած դրութիւնները իրենց տարբերակներով (ճոնթրոլ տէ շանժը, որ այսօր կը կիրարկուի ընկերվարական երկիրներու կողմէ), ապա ծփուն սակերու դրութիւնը (որուն Ամերիկացիք կ'ըսեն «ֆըրթի ֆլօ՛թ»), պաշտպանողական առեւտուրի եւ թարիֆներու շրջանը, «բրոթեքսիոնիզմը», շուկաներու պատերազմը, տնտեսական ներքին խռովութիւնները, որոնք կուտակուելով այլազան ազգայնական պատճառներու հետ, յանգեցան Բ. Համաշխարհային պատերազմին. արդիւնք՝ վնաս, բնաջնջում, մահ ու ողբերգութիւն: Ճափոնն ու Գերմանիան ամէնէն շատ վնասուած երկիրները դուրս եկան այս պատերազմէն:

Սակայն յիշեալ երկիրները, «տէֆի» ունենալով իրենց տնտեսութեան յառաջդիմութիւնը, բարգաւաճումը ու վերածնունդը, հանճար, թեքնոլոժի ու զոհողութիւն ի գործ դրին հասնելու համար այսօրուան արդիւնքին: Տնտեսական եւ նոյնիսկ ռազմական ախոյեաններ են այսօր իւրաքանչիւրը:

×

Երբ 1973ին ՕՓԷՓ-ի երկիրները նաւթին սակը բարձրացուցին ու ամէն 6 ամիս կը սպառնան նոր յաւելումի մը ենթարկել այս սակը, բազմաթիւ երկիրներու արտաքին վճարումներու հաշուեկշիռը խախտեցաւ ու բացի «տէֆիսիթ»ի դերք մը ստեղծուեցաւ: Բացերու շարքը կը շարունակուի մինչեւ այսօր բազմաթիւ երկիրներու համար ու այս բացերը կարելի չէ կարճ պայմանաժամի մէջ կարգի դնել (**):

Միացեալ Նահանգներու 1978ի նաւթի ներածումը կրնայ հասնիլ 50 միլիառ տոլարի եթէ նկատի առնենք Ալասքայի նաւթահորերու արդիւնաբերութիւնը, առանց որուն Միացեալ Նահանգներու նաւթի ներածումը կրնայ հասնիլ 165 միլիառ տոլարի(***): Այս պատճառաւ Միացեալ Նահանգներու առեւտրական բացը 1978ին կրնայ հասնիլ շուրջ 27 միլիառ տոլարի (ամսական միջինը՝ 2,5 միլիառ տոլար բաց) տրուած ըլլալով որ 1978ի ձմեռը շատ ցուրտ ըրաւ իսկ Փետրուար 1978ի հանքածուխի բանուորներու գործադուլը նպաստեց նաւթի ներածումին յաւելումին:

Նաւթի սակին յաւելումով, գրեթէ բոլոր նաւթ ներածող երկիրները բացի քաղաքականութեան կը հետեւին կամայ թէ ակամայ, ու այս բացերը գոցելու համար պետութիւններ, ընկերվարական կամ ազատ տնտեսութեանց պատկանող, միջազգային փոխառութեամբ է որ մասամբ իրենց վճարումներու հաշուեկշիռը կը գոցեն:

Միջազգային դրամական Փոնտին կայութիւնը կը դառնայ օր ըստ օրէ փափուկ ու «քրիթիք»: Ֆոնտը այլեւս չի կրնար օգտակար հանդիսանալ իր անդամ երկիրներու պահանջներուն ու պէտքերուն: Վերջերս Ճամայիքայի մէջ ստեղծուեցաւ «Վիթըվին» Փոնտը միջազգային փոխառութեանց որպէս օժանդակ մարմին:

Միջազգային փոխառութիւնները այսօր կը ներկայցնեն հետեւեալ պատկերը:

(Այս վիճակագրութենէն կը պակսին ընկերվարական պլոքն ու բարգաւաճ տընտեսութիւնները (օրինակ՝ Իտալիան, Անգլիան):

Այս փոխառութիւնները մասամբ եւ կարգ մը երկիրներու համար նաւթի ներածումի արդիւնք է իսկ մնացեալը

TABLE I
Total External Public or Publicly Guaranteed Debt*
to Official and Private Lenders
Disbursed Debt Outstanding at Year-End
Million U.S. Dollars

	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Algeria	1232.90	1488.00	2931.60	3305.40	4474.90	5853.30
Argentina	2153.10	2368.40	2792.40	3046.40	2901.50	4251.20
Bangladesh	0.00	36.30	189.90	496.80	1349.60	1809.00
Bolivia	525.40	616.60	630.80	691.60	778.00	1000.10
Brazil	4350.00	5444.20	6839.30	8987.00	11461.30	14852.10
Burma	129.40	159.40	231.60	277.80	278.80	320.90
Cameroon	161.90	195.10	236.50	274.50	372.40	531.00
Chile	2157.80	2546.90	2770.10	3727.10	3678.70	3527.10
Colombia	1385.60	1634.10	1915.60	2095.00	2351.20	2449.20
Ecuador	226.60	301.90	328.20	324.00	454.10	638.80
Egypt	1802.10	1915.40	2024.60	2272.60	4208.90	5042.90
Ethiopia	204.30	248.30	299.20	323.70	381.10	430.80
Ghana	528.20	553.80	608.70	610.90	600.10	594.40
Greece	1030.90	1338.80	1540.90	2037.30	2551.70	2377.10
Guatemala	109.00	106.60	112.20	114.60	165.60	211.70
India	8895.20	9764.10	10397.70	11242.20	11549.10	12321.20
Indonesia	3341.00	4063.50	5095.70	6211.00	8124.10	10141.00
Ivory Coast	351.70	399.90	578.60	736.40	963.10	1183.30
Jamaica	148.20	177.30	306.30	475.20	660.80	854.50
Jordan	146.80	167.40	218.20	286.40	332.60	414.10
Kenya	307.50	348.60	408.50	477.20	516.80	661.70
Korea	2336.00	2864.80	3467.90	4289.00	5455.10	6689.10
Liberia	156.50	155.60	155.10	152.10	169.40	187.20
Malagasy Rep.	110.10	94.50	120.90	140.50	170.80	180.70
Malaysia	501.80	649.60	687.80	829.80	1303.60	1619.20
Mexico	3522.60	3942.10	5416.30	8074.30	11252.10	15547.20
Morocco	872.20	921.60	996.60	1145.00	1593.40	2130.50
Nigeria	585.60	695.60	1183.10	1241.40	1102.30	953.70
Pakistan	3463.00	3833.70	4274.00	4624.30	5088.20	5968.20
Panama	244.60	345.30	457.40	564.10	767.90	1090.90
Peru	962.70	1109.20	1441.70	2072.80	2670.10	3379.30
Philippines	704.50	845.50	869.20	1085.70	1362.00	2126.20
Portugal	472.50	462.90	531.60	653.10	665.90	698.50
Senegal	126.00	139.00	202.10	241.60	292.90	335.60
Spain	1362.00	1452.20	1703.90	2507.30	3402.50	4761.20
Sri Lanka	387.30	415.10	477.30	579.50	598.00	681.90
Sudan	309.10	329.40	376.90	723.10	941.70	1273.40
Syria	293.40	335.30	411.20	501.80	660.70	967.60
Taiwan	709.30	791.30	939.80	1139.90	1649.50	2233.60
Tanzania	285.00	359.90	460.20	615.80	794.10	913.80
Thailand	412.80	443.90	501.50	587.20	699.10	895.30
Tunisia	604.20	679.90	807.20	954.10	1075.30	1355.70
Turkey	2223.60	2448.90	2637.10	3094.90	3179.60	3509.90
Uruguay	290.80	324.40	344.10	516.00	615.70	687.60
Venezuela	1027.40	1419.40	1539.60	1497.20	1272.30	2970.30
Yugoslavia	1339.10	1618.00	1869.30	2056.50	2272.50	2426.70
Zaire	359.70	585.90	914.20	1390.20	1704.30	2001.80
Zambia	534.60	559.60	[illegible]	679.50	957.20	1184.10

The Table shows data for the 48 largest debtor countries in the sample of 85 developing countries covered by the World Bank's Debtor Reporting System.

* External public debt is defined as debt repayable to external creditors in foreign currency, goods or services, with an original or extended maturity of more than one year which is a direct obligation of, or has repayment guaranteed by, a public body in the borrowing country. Most military debts are not reported, although a few countries have included such obligations in their data.

Source: World Bank Debtor Reporting System

– Հանրային արտաքին կամ կառավարութեան կողմէ երաշխաւորուած փոխառութիւն

– 48 գլխաւոր պետութիւններ 85 թերաճ երկիրներու վրայ

– Ռազմական փոխառութիւններ մաս չեն կազմեր այս ցուցակին

(Աղբիւր.- Միացեալ Ազգերու Ուըրլտ Պէնք Րիբորդ)

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գրականութեան մը անհրաժեշտ երկու ուրիշ տարրեր ալ կը պակսէին — բանաւէճը ու գրական պատմաբանը, որոնց տարբերութիւնը շատ ալ յստակ չէր այդ դարու Հայերու մտքին մէջ: Միայն Մխիթարեանները գիտէին թէ ի՛նչ կ'ընէին, — զուտ պտպտումի, հաւաքումի, թարգմանումի աշխատանք՝ վանքի սրբակրօն ու հականեխուած շրջափակին մէջ, գրեթէ բոլորովին անգիտանալով նուաստացած, արիւն թքնող, հերոսութիւն երազող ու զառանցող հայութիւնը Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն —:

Այս հայութիւնը սակայն, կեանքի կը բերէր իրեն յատուկ բանաւէճները, որոնք պիտի չդիմանային քաղաքակրթութեան պահանջներուն, երբ նոր դար մտնէինք: Սրմբեանի ու Հրանտ Ասատուրի գործերը կուգան փաստել որ մեր գրագէտներու կեանքը շատ աւելի շահեկան ու տոկուն իրականութիւն է՝ քան իրենց երկերը, եւ, ինչպէս Օշականը տեղ մը կ'ըսէ՝ Արեւմտահայ գրականութիւնը կենսագրութիւններու գումար մըն է աւելի քան երկերու եւ գաղափարներու կառոյց մը: Կը մնան, ուրեմն, Արփիարեանի ցիր ու ցան գրութիւնները, Ալպոյաճեանի բնագրային խուլքին ջաղացքէն ելած անգնահատելի մանրամասնութիւնները Թրքահայ գաղութի առօրեայի մասին, կը մնան Հ. Ս. Երեմեանի անընթեռնլի ու աներեւակայելի հատորները, Թէոդիկի տարեցոյցներուն հանքը, անթիւ դիմաստուերները կամսարականի, Ա. Ցարութիւնեանի, եւայլն:

Այս բոլորին գումարը՝ կը խօսի մեր ճաշակին, մեր երեւակայութեան ու մանաւանդ զգացումներուն, բայց դժուար է երեւակայել թէ ի՛նչ կ'ըլլայ արդիւնքը՝ եթէ ուզենք մեր գրականութիւնը բաղդատել ուրիշ գրականութեան մը հետ: Ինչպէ՞ս կը բաղդատուին մարդիկ, ի՞նչ գաղափարներ բիւրեղացած են մեր գիրքերուն խորը, որոնք կրնանք փոխանակել ուրիշ ժողովուրդներու փորձառութեան հետ: Ո՞ւր է մեր իմացականութիւնը 19րդ դարուն: Ի՞նչ ժառանգ մնաց Վարուժանի սերունդի գրողներուն՝ մէկ դարու գրական փորձառութենէն, որպէսզի անո՛նք ալ կարենային աւանդութեան մը կռթնիլ ու հասնէին մինչեւ Խորենացի երթալ, որպէսզի ուժ առնէին ու յաղթահարէին դժուարութիւնները, ինչպէս ըրեր էր Մսրայ Մելիք՝ երբ Դաւիթը հարուածելու համար մինչեւ Պաղտատ գնաց...:

Եթէ շատ բան չկրցան ընել զուտ մըտածումի կալուածին մէջ, պատճառը շատ հաւանաբար այն էր՝ որ գրողներէն միայն երկու հոգի — Չիսարեան ու Ծերենց — պահանջը կամ կարողութիւնը ունեցեր էին համալսարանական լուրջ կրթանքի ենթարկելու իրենց միտքը: Իրենցմէ ետք անշուշտ կացութիւնը կը փոխուէր, ինչպէս եւ որակը գրականութեան: Անկասկած համալսարանական ուսման ու գրական զգայնութեան միջեւ պատճառ - հետեւանք կապ մը չկայ, սակայն անհերքելի է որ տիսիփլինի մտած միտքը աւելի յստակ ու ճիշդ կը մտածէ, իր ժամանակի վրայ աւելի զօրաւոր ազդեցութիւն կրնայ ունենալ ու ընկերութեան մը գրական կեանքին աւելի տոկուն կառոյց կրնայ հայթայթել՝ քան ամաթէօր, ինքնուս իմացականութիւնը որ կը յենու փորձառութեան, կը մղուի զգացողութեան ոգիով միայն (եթէ պահ մը ընդունինք թէ կա՛յ նման բան մը՝ որ բարոյական որեւէ արժէք ունի) ու ամէն քայլի կը ստիպուի յարմարիլ, փորձել, ընդօրինակել, սէքընտ հէնտ մտածումներով գոհանալ: Այս ամաթէօրիզմը, սակայն, այնքան տարածուեցաւ մեր կեանքին մէջ ու զօրացաւ քաղաքական, կրթական ու յարակից մարզերու մէջ տիրող պատեհապաշտ մտայնութենէն՝ որ գրեթէ օրէնքի առ նուազն բնական երեւոյթի կարգ անցաւ, նոյնիսկ ստեղծելով միտքերու մէջ որոշ վերապահութիւն ու արհամարհանք՝ արհեստավարժ մարդոց հանդէպ: Օր մը, Ս. Վրացեանին կը հարցնեն ուսանողները՝ թէ ինչո՞ւ կուսակցութիւնը խոստմնալից ու պատրաստակամ շարքային երիտասարդներ համալսարան չիղրկեր քաղաքական գիտութիւններու, դիւանագիտութեան եւ նման ուսմանց մէջ մասնագիտութիւն ձեռք բերելու՝ աւելի լաւ ծառայելու համար կազմակերպութեան: Կը պատասխանէ: «Մենք համալսարա՞ն տեսանք... Մարդը գործին մէջ կը շինուի»: Այս մտայնութիւնը մեզ կը տանի 150 տարի ետ, երբ Հնդկաստանի մեր փառահեղ խաները մէկ մէկ կը չիջէին՝ որովհետեւ չէին կրնար մրցիլ անգլիական թեքնիքով սպառազէն Անգլիացիներու հետ:

(Շար. - 13)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՏՈՄՍԵՐ

ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ Վարուժանի քերթուածնե - րէն մէկուն Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը տուի հայ բարեկամի մը, որ, կեանքին մէջ, տող մը կարդացած չէր մեր գրա - կանութենէն: Առաւ ու կարդաց ուշի ու- շով: Ցետոյ հարցուց.

-- Հեղինա՞կը ով է...

-- Շատ վստահ չեմ, բայց կարծեմ Գայըլըն է կամ Միւսէն, պատասխանե - ցի՝ ամենայն լրջութեամբ:

-- Հրաշա՛լի է, ըսաւ... Տեսա՞ր, քեզի հազար անգամ կրկնած եմ որ Ֆրանսան ալ, Անգլիան ալ հանճարեղ բանաստեղծ- ներ ունին, իսկ մենք՝ մէկ հատ ալ չու- նինք...

Երբ գրոց – բրոց բարեկամս իր ճառը աւարտեց. կուշտ ու կուռ խնդացի.

- Պարոն չտես, այդ քերթուածին հե- ղինակը Դանիէլ Վարուժանն է յիմա՛ր...

×

Այսպէս է մեր ժողովուրդը:

Ամէն բան, որ անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, չինարէն կամ չինումաչի - ներէն գրուած է, սքանչե՛լի է, հրաշա՛լի է, զմայլե՛լի է...

Ամէն բան, որ մեր Մեծասքանչով գր- ուած է՝ անհամ է ու անարժէք...

Փորձի համար, օտար լեզուի մը թարգ- մանեցէք մեր ամէնէն արժէքաւոր գոր - ծերէն մէկը եւ հրատարակել տուէք: Կող- քին վրայ դրէք կեղծանուն մը, որ հայ - կական չըլլայ: Ու մեր չտեսները — ընդ- հանրապէս կիսագրագէտ - կը լափեն...

Կամ, հայերէնի թարգմանեցէք մի — ջազգային գրականութեան գլուխ-գոր — ծոցներէն որեւէ մէկը: Կողքին վրայ դրէք կեղծանուն մը, որ ըլլայ հայկական: Ու մեր չտեսները վրա՛ն անգամ չեն նայիր: Որովհետեւ՝

-- Եղբա՛յր, հայերէնն ալ լեզո՞ւ է որ կարդալով աչք պիտի յոգնեցնեմ... Հայը ո՛ւր, գրականութիւնը ո՛ւր... Մեր լե- զուն միայն աղօթքի կուգայ...

×

Այս թեթեւսոլիկութիւնը ուրիշ ծուռ ճամբաներու ալ առաջնորդած է մեզ:

Կը բաւէ որ մեր հայրենակիցներէն մէ- կուն իրական տաղանդը, արկածով, գնա- հատուի օտարներէն: Օրինակ, գիրք մը գրէ անգլերէն կամ ֆրանսերէն ու օտար մամուլը հաւնի:

Ա՛լ այդ մարդը կը դառնայ մե՛ծ մարդ, հանճարե՛ղ գրագէտ ...

Կրնայ ըլլալ որ երբ մեր ազգին կա- տուները իրենց պոչը չարժեն նման «հան- ճար»ներու հանդիպելին ամէն օր, ամէն տեղ: Անօգուտ է, որքան ատեն որ իրենց անունը անծանօթ է օտարին, հանճար չեն... այլ բանջար...

Տաղանդաւոր հայ երաժշտագէտի մը գործերը թող տեղ գտնեն օտար նուա - գահանդէսի մը յայտագրին մէջ կամ վա- ւերական նկարիչի մը պաստառներէն մէ- կը թող մտնէ օտար թանգարանէ մը ներս ու Հայոց անմահ ազգը, ընդո՛ստ, կ'ար- թըննայ եւ կը բարեհաճի ընդունիլ թէ ա- նոնք «իրա՛ւ մե՛ծ արուեստագէտներ են եղեր»...

— Կոմիտա՞սը ով է, եղբա՛յր, եթէ այդքան մեծ երաժիշտ էր, ինչո՞ւ Ամերի- կացին ու Չինացին, Արաբն ու Լեհը իր անունը անգամ լսած չեն...

Օտարասիրութեան, օտարամոլութեան մարզին մէջ անմրցելի ենք:

Ատոր համար է, կարծեմ, որ հայ գրա- գէտը, հայ արուեստագէտը, հայ գիտու - նը՝ հաց ու պանիր կ'ուտեն ու իրենց թա- ղումը կը կատարէ բազմուղո՛րմ ազգը՝ բոցավա՛ռ դամբանականով մը...

1952

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳԻՐԸ...

Գրասեղանիս վրայ խոշոր պահարան մը: Վրան՝ անունս: Մէջը՝ դեղնած թուղ- թերու տրցակ մը: Եւ այդ թուղթերուն վրայ շատ մաքուր ձեռագիր մը: Հե - ղինակը՝ կամ վարժապետ է կամ գրագիր եւ կամ թեկնածու վարժապե - տութեան եւ գրագրութեան: Խմբագիրն ու գրագէտը այդ տեսակ գիր կ'ունե - նա՞ն:

Կարդացի: Դպրոցականի մը շարադրու- թեան դասերն էին՝ շատ մաքուր հայե - րէնով: Ցայտնի էր որ այդ դեղնած թուղ- թերուն վրայ փռուած էին երկրորդական վարժարանի մը ուսանողներէն մէկուն գրական շնորհները:

Ցաջորդ օրը ներս մտաւ լեցունիկ տա- րիքով «երիտասարդ» մը:

— Պահարանը տեսա՞ր... Բացի՞ր... Երէկ, կէսօրէն ետք եկայ ու գրասե - ղանիդ վրայ դրի՝ ձեռքովս... Այստեղ չէիր...

-- Օ՛ ըսել է դուն բերած էիր:

-- Կարդացի՞ր ...

— Այո՛, հարեւանցի կերպով... Բայց ինչո՞ւ բերեր ես... Կ'ուզես որ հրատա - րակե՞նք...

— Ոչ, ո՛չ... Հասկցուեցաւ... Ուրեմն յիշողութիւնդ տկար է եղեր... Եղբայր, միտքդ չէ՞, ասկէ ամիսներ առաջ, ճամ - բան քեզի կ'ըսէի թէ ես հայերէնի դաս առած էի մեր անմահ Վարուժանէն:

-- Կը յիշեմ... Մխիթարեան Վարժա - րանը, Պոլիս, Բերա...

— Այո՛... Միտքդ չէ՞, կ'ըսէի թէ մեր շարադրութիւնները Վարուժանը կը սըր- բագրէր... Մեր Վարուժանը, որուն նը- մանը, կարծեմ, չունինք...

— Միտքս է...

- Եթէ միտքդ է ալ ինչո՞ւ կը հարցնես թէ ինչու բերեր եմ... Բերեր եմ որ աչ- քերովդ տեսնես մեր հանճարեղ բանաս - տեղծին ձեռագիրը...

— Բայց այդ ձեռագիրները քո՛ւկդ են...

— Այո՛, իմս են, բայց նայէ անոր սըր- բագրութիւնները՝ կարմիր մելանով ու սեւ մելանով... Նայէ՛, նայէ՛, ես գրեր եմ «կը տեսնայ», ան փոխեր է «կը տես- նէ»ի, ես գրեր եմ «դժբաղդաբար», ան փոխեր է «դժբախտաբար»ի, ես գերեր եմ «փթացած», ան գրեր է «բթացած», իմ «չի յուսացուիր»ը ըրեր է «անյուսա- լի», ես գրեր եմ «ոճիրին տարածումը», այն գրեր է «տարաձայնումը»... Եւ այս- պէս քանի մը ուրիշ կարեւոր սխալներ կարգի դրեր է... Տ'ես... տե՛ս...

— Լա՛ւ, շատ լաւ... Բայց, ըսէ տես- նեմ, ինչո՞ւ քառասունը ութ տարի պա - հեր ես այս ձեռագիրներդ...

— Օ՛, հասկցուեցաւ, դուն իրա՛ւ տը- գէտ բան ես եղեր... Եթէ տգէտ եղած չըլլայիր ատանկ հարցում չէիր ըներ... Ուրեմն, քու խելքովդ, ես այս ձեռա - գիրները պահեր եմ, որովհետեւ անոնք իմ դպրոցական օրերս կը յիշեցնեն, հա՞

-- Ատանկ ըլլալու է...

-- Ատանկ ըլլալու է, բայց եկուր տես որ ատանկ չէ... Ես այս ձեռագիրները պահեր եմ, Մեծապատիւ տգէտ արարած, որովհետեւ անոնց վրայ, այս դեղնած թուղթերուն վրայ կան մեր Աստուածա - շնորհն Դանիէլ Վարուժանի գիրերը, բա- ռերը, խօսքերը... Անոր մելանը, անոր գրիչը պտըտեր են այս թուղթերուն վը - րայ եւ անոր մատները բռներ են այս թուղթերը, որոնք, հիմա, կը տեսնես, դեղներ են ինչպէս աշնան տերեւները... Ատո՛ր համար պահեր եմ այս ձեռագիր- ներս քառասունը ութ տարի... Հիմա, հասկցա՞ր...

— Հասկցա՛յ, հասկցա՛յ...

×

Վարուժանի գիրե՛րը, Վարուժանի բա- ռե՛րը... Անոր մելա՛նը, անոր գրի՛չը, անո՛ր բռնած թուղթը՛...

Եթէ Վարուժանի երէկուան աշա - կերտին այս սրտառուչ գուրգուրանքը մենք ալ ցոյց տանք մեր տոհմիկ գան - ձերուն հանդէպ, վստահ եղէք որ հազար տարի կը դիմանանք մեզ շրջապատող հե- ղեղին... Ու չենք խեղդուիր անոր յոր - ձանուտին մէջ:

Բայց պիտի ունենա՞նք... Կարգը ե- բեւոյթներ կուտան պատասխան մը, որ սիրտդ կը ճանկէ ու կ'արիւնէ...

1960

...մտեսական ներքնակազմի ներդրումներ են:

Փոխառութիւններուն արժեգինը՝ տո - կոսի վճարումները աւելորդ բեռ մը կը ներկայացնեն իւրաքանչիւր երկրի ազ - գային արդիւնաբերութեան: Վերջի վեր- ջոյ, այդ փոխառութիւնները պէտք է վճարել օր մը, տոկոսով միասին, երբ պայմանաժամը հասնի:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒԼՏՈՒՔԵԱՆ

(*) Պարզաբանելով՝ ըսենք թէ թղթա- դրամի պարագային՝ խաղակիցներուն փո- խանակել տկար թուղթերը օրէնքի սահ - մաններուն մէջ:

(**) Թերաճ երկիրներ՝ առանց լրջօ - րէն ու իրապաշտօրէն նկատի առնելու ի- րենց կացութիւնը, ժողովուրդին բարձր աճը, գիտութեանց, կազմակերպչական դրութեանց ու թեքնոլոժիի սահմանա - փակումները, ուժանիւթի անբաւարարու- թիւնը, ազգայնական նպատակէտերով գինովցած կը ձգտին իրենց տնտեսու - թիւնը ճարտարարուեստականացումի նե- թարկել կարճ ժամանակամիջոցի մէջ ազգայնականացնելով ու զաւթելով ան- հատական ինչք ու դրամագլուխը, ո- րոնց զոհը եղած են նաեւ հայ հայրենա - կիցներ): Այսպիսի «էմբրովիզէ» ճար - տարարուեստականացում առանց համա - չափը ընկերային ու անհատական յառաջ- դիմութեան, առանց տնտեսական ներք - նակազմերու «էնֆրասթրիւքթիւր»ի բա - ւարար գոյութեան, առանց շուկաներու փնտռտուքի, առանց դրամագլուխի կազ- մաւորման (ինչ որ կը նպաստէ «օթօ - ֆինանսըմանի») չի կրնար յաջողիլ ու արդիւնքը կ'ըլլայ փոխառութիւն: Իսկ ե- թէ պետութեան քաղաքական կացութիւնը խախուտ է, այդ պարագային թերանու- թեան սակը կը բարձրանայ ու պետու - թիւններ սնանկութեան առջեւ կը գտ - նուին - օրինակ Թուրքիոյ տնտեսական կա- ցութիւնը, ափրիկեան կարգ մը նորա - հաս հանրապետութիւններուն կացու - թիւնը:

(***) Նորման Րոպերթսըն, գլխաւոր տնտեսագէտ Մեյլոն դրամատան, դասա- խօսութիւն՝ տրուած Լոնտոնի մէջ Փետ- րուար 27, 1978ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Հայերի թնդանօթի կրակը երկնքի փը- լուզում թուաց թշնամու համար: Քեմալ բէյը փչաքաղուեց:

— Շէյթա՛ն, շէյթա՛ն: Որտեղի՞ց են Հայերը թնդանօթ գտել: Շէյթա՛ն, շէյ- թա՛ն...

×

Օրը երկու անգամ Ղըյմա Օհանը լցնում էր թնդանօթը, շոյում նրա տաք երախը ու կրակ տալիս: Կանայք իրենց կարմիր չալիկներից ծուէններ կտրեցին, փա - թաթեցին թնդանօթի փողին: Երկու պա- ռաւ փորձեցին լուանալ Ղըյմա Օհանի ոտքերը՝ իբրեւ սրբի, նրա ոտքի ջուրը երեսներին քսելու: Տերունին մի կերպ պոկուեց նրանցից:

×

Պաշարուած կաթակնի լուսաբացներից մէկն էր: Թշնամու կողմից երկու հոգի եկան դէպի պատնէշը, կանգնեցին ճա - նապարհի բերանը խցանած հրակնատի դէմ: Երկուսն էլ գլխաբաց ու անզէն էին՝ ձեռքերնին սպիտակ լաթեր: Դրանցից մէկը գնդապետ Կուրտ Ֆոն Շուլցն էր:

Պատնէշի վրայ կանգնած էր Ներսէհ Ջավուշը՝ սպառազէն, ինչպէս միշտ: Մինրաշու փէսը թողել, տեղը կապոյտ մորթուց հայկական բարձր գլխարկ էր դրել՝ լայնքով կարմիր ու սպիտակ ժա- պաւէն քաշած՝ նման Աղաւնու գործած դրօշակին:

Կուրտ Ֆոն Շուլցը մի փոքր էլ մօ - տեցաւ պատնէշին, ձեռքը բարձրացրեց ողջոյնի:

— Եկել եմ ձեզ առաջարկելու զէնքը վայր դնել ու յանձնուել իշխանութեանը: Իմ կայսրութեան երաշխաւորութեամբ ես ձեզ կ'ապահովեմ վտանգից: Երդւում եմ գերմանացու պատուով:

Ներսէհ Ջավուշը ծիծաղեց ուսերը ցըն- ցելով:

— Բայց, հեռը գնդապետ, նոյն բանը դուք խոստացել էիք նաեւ Երզնկայի Հա- յութեանը: Կատարե՞լ էք ձեր խոստումը:

Վազելով, հեւալով եկաւ Տէր – Գերա- սիմը: Նրա փարաջայի փէշերը թրթռում էին բարակ ոտքերի շուրջը: Բարկացած, նաեւ հպարտ կանգնեց զօրապետի մօտ: Նա խաչը պոկեց իր վզից, թափահարեց դէպի Կուրտ Ֆոն Շուլցը:

— Թող այս խաչը կուրացնի ձեր աչ- քերը, հեռ: Դուք Երզնկայում նոյն խօսքերով եկաք մեզ մօտ: Դուք մեզ մո- լորեցրիք եւ հասցնելով Եփրատի Ար - քայիր կամրջին, կոտորեցիք: Դո՛ւք... Տէր - Գերասիմը քար վերցրեց: – Շան- սատա՛կ կ'անեմ ձեզ, Ցուղայի ծնունդ: Դո՛ւք...

Ներսէհ Ջավուշը գրկեց նրան ու խը - նամքով յանձնեց Թաթուլ խմբապետին: Նոյն արժանապատուութեամբ նա դար - ձաւ Գերմանացուն:

— Պատասխանն ստացաք, հէ՛ռը գըն- դապետ: Զարմանում եմ, թէ ինչու չի սեւանում ձեր երեսը, մեծ ազգի չնչին հոգի:

Բանախօսները հեռացան:

×

Օրը աշնանային պարզ էր, աշնանա - յին արեւով հաճելի: Ծամոսկի մարէն թոնիր վառեց՝ հաց թխելու: Նրա թոռ - ները բանջարանոցից դեղին դդումներ բե- րին՝ մի-մի արեւ:

Տէր – Գերասիմը եկեղեցու խորաննե - րից հին մագաղաթէ ձեռագրեր էր հա - նում, փոշին թափ տալիս, թերթում գգուշով ու դարսում կաշուէ պարկի մէջ:

Կաթակնի վրայ մեղմիւ շողում էր Հա- յոց արեւը:

Թուրքերը գոռհեցին Հայերի ամրու - թիւնները: Նրանց սեւ, դեղին ու կա - նաչ դրօշները ծանր ծփում էին ծխի ո- լորների հետ: Զօրակայանից, որ ջրա - ղացների մօտ էր, փողային նուագի ձայն դղրդաց:

Ձիլ Զաքարը քրթմնջաց.

— Երանի՛ Թուրքերին, որքան ուզեն կը կրակեն: Իսկ մենք նրանց տասր կրա- կոցին միայն մէկ պատասխան կարող ենք տալ: — Նա բռնեց Փափագի օձիքը, քա- շեց խրամատի մէջ: -- Գլուխդ մի՛ տըն - կիր, մա՛րդ: Գնդակը կատակ չի անում:

Փափագը գլուխը իջեցրեց: Ո՞ւր է Ա - ղաւնին, միայն թէ նրան բան չպատահի: Ինքն իրենով զարմացաւ: Եռացող ուժ է կուտակուել իր մէջ: Ահա պառկած է թափուող գնդակների տակ, բայց բնաւ ահ չի զգում: Ինչի՞ց:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 131)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտոյի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է. Տիգրան Յուսիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկ. Մարի Ապաճեան 20, Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբին կողմէ 50, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Օհանեան 20, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարգիսեան 20, Յուսիկեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ֆրնըլեան 50, Այրի Տիկին Յովհաննէս Վարժապետեան 20, Այրի Տիկին Լուսին Ղազարեան 50, Ալէն Տելքրուա 50, Պ. Կարպիս Յարութիւնեան 30, Տէր եւ Տիկին Փանթէնեան 20, Թիւթէլեան ընտանիք 50, Այրի Տիկին Յակոբ Մարտիրոսեան 10, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մելիքեան 20, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կոնոյեան 10, Տէմիրճեան եւ Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 50, Տրդատ Տրդատեանի թաղման առթիւ Տրդատեան ընտանիք 50, Հայկանոյշ Մարգարեանի քառասունքին առթիւ Այրի Տիկին Մարտիրոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Պիկոնը 100, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէմէրճեան 20, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մարգարեան 20, Տիկ. Մայրամ Պետրոսեան (Ամերիկա) 50, Տէր եւ Տիկին Շաքարեան Բագրատ եւ Արաքսի Բարթողէմիս եւ Գասպարեաններու հոգեհանգստեան առթիւ 100 ֆր.:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգս. 27, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Պէյրութի Էշրէֆիյէ թաղի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ՊԱՐԳԵՒ ԱՒԱԳ - ՔԱՀԱՆԱՅ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12-14 Rue St. Bazile

ՓԱԿ Է՝
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ 31

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

×

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ
ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ Հաջընի Հայրենակցական Միութեան:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը
ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24:

PELERINAGE
en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի
ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8
Շնորհիւ եղած դիմումներուն
11 օր խնճոյքի մէջ
կ՚ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍ. 30էն ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

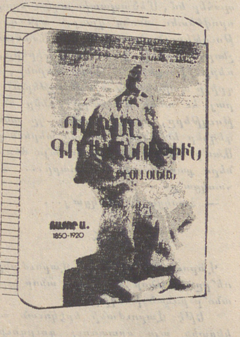
«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ՚ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է: Առեւտրական եւ ուրիշ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷ՛Ք
ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ԴԱՐ ՄԸ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այն անձերը որոնք կը փափաքին օրինակ մը ունենալ պարտին ապսպրել եւ կանխիկ վճարել՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Գին 100 ֆր.
(Թղթատարի ծախքով 115 ֆր. ՕԴԱՅԻՆ Թղթատարով՝ 140 ֆր.):

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻ - ՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:
Կը խնդրուի նկատի ունենալ:
Մանրամասնութիւնները յետագային

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :
en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...
Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...
et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

02 SEPTEMBRE — 28 OCTOBRE
16 SEPTEMBRE
30 SEPTEMBRE — 23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

Sonia Coumryantz
a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours
67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24
Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)
Métro Chemin Vert
Réservation : 887-31-24
Ouvert tous les jours sauf le Dimanche
ouvert en août

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
JEUDI
24 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.189
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.189

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԻԱԹԱ. Քենիայի առաջին նախագահը, մեռաւ անցեալ օր քունին մէջ, 86 տարեկանին: Ըստ Սահմանադրութեան փոխ նախագահն է, որ 3 ամսուան շրջանի մը համար, կ'անցնի իր տեղը եւ ընտրութիւնները կը պատրաստէ: «Հայրը անկախութեան» իր երկրին, Քենիաթա նաեւ տիրական դէմք մըն էր ափրիկեան աշխարհին համար եւ իր անհետացումը կը մտահոգէ Արեւմուտքը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Երկինքի ուղեվարները» որոշեցին վերսկսիլ փութկոտութեան գործադուլը, Ուրբաթ (Օգս. 25) ժամը 12էն և անորոշ ժամանակի համար: Ինչպէս գրած էինք շարժումին սկիզբը, շարժումը կը կայանայ միաժամանակ ութ օդանաւի հակակշռով գրաղիլ փոխանակ 15ի ինչ որ անշուշտ խճողում ու յապաղում կը ստեղծէ: Նախարարը կը նախատեսէ կարգ մը օդակայաններ փակել:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ մէջ կացութիւնը յանկարծ ծանրակշիռ բնոյթ առաւ երբ քանի զինեալ մարդիկ յարձակեցան Խորհրդարանին շէնքին վրայ եւ պատանդ բռնեցին 100 հոգի, որոնց մէջ՝ 60 երեսփոխան: Կը պահանջեն քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն ազատ արձակումը և 10 միլիոն տոլար: Զորեքշաբթի առաւ կացութիւնը չէր փոխուած:

ՄԱՄՈՒԼԻ խորհրդային Նովոստի գործակալութիւնը «ճշգում» մը հրատարակել կուտայ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերու տասնամեակին առթիւ եւ կ'ըսէ նախ որ «Խորհ. Միութիւնը փրկեց Չեխոսլովաքիան», յետոյ վերլուծելով 68ի Փրակայի կացութիւնը, կը շեշտէ թէ յետադիմական եւ հակընկերվարական ուժերը քաղաքական տագնապ ստեղծած էին և երկիրը մազ մնացած էր որ քաղաքացիական պատերազմի զոհ երթայ: Եւ ուրեմն Վարշաւայի Ուխտի ուժերը կացութիւնը փրկած են: Ընդհանրապէս նման յայտարարութիւններ «ներքին սպառումի» վերապահուած էին ինչ որ կարելի է բացատրել բայց խորհրդային սահմաններէն դուրս հարցը կը փոխուի: «Ընկերվարական Միջազգայինը» կը պահանջէ օտար զինեալ ուժերու հեռացումը, զեկոյցով մը զոր ստորագրած են իր երկու փոխ-նախագահները՝ Ֆրանսուա Միթերան եւ Տէն Եուլ:

ԼԱՈՍ դժգոհ է Ֆրանսայէն եւ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Փարիզի հետ, երկրէն արտաքսելով Վիէնթիանի ֆրանսական դեսպանատան ամբողջ պաշտօնէութիւնը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ ժառանգաբանութեան համագումարը բայց անկնկալուած 2100 օտար մասնագէտներէն միայն 380 հոգի ներկայ եղած են բացման արարողութեան: Բողոքի ելոյթ մըն է յիմարաբուժութեան չահագործումին դէմ Խորհ. Միութեան մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ. 7-10-17)

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՆՈՐ ԳԻԾ

Բեռներու եւ ճամբորդներու փոխադրութեան հիմնական միջոցը միշտ երկաթուղին է, հակառակ օդային գիծին ընդլայնման եւ կառքերու ու փոխադրակառքերու թիւին յաւելումին: Այս գետնի վըրայ սահմանուած է իր օգտակարութիւնը ներկայացնելու Հրազդան – Իջեւան երկաթուղիի գիծը, որ շինուելու վրայ է: Այս գիծին հանդոյցներէն մէկը պիտի ներկայացնէ Համպաշիմանի 8 քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող փապուղին՝ ծովի մակերեսէն մօտ մէկուկէս քիլոմեթր բարձրութեամբ:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Հայաստանի կրթական բնագաւառին մէջ ընդգրկուած ուսանողներու, աշակերտներու, դասախօսներու եւ այլ պաշտօնեաներու թիւը մէկ միլիոնէն աւելի է: Կը նշանակէ, թէ Հանրապետութեան իւրաքանչիւր երրորդ բնակիչը կապուած է կրթական կեանքին: 13 բարձրագոյն եւ 65 միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններու մէջ կը դասաւանդուին 200 մասնագիտութիւններ:

Ուսուցիչներու թիւն է 45.000: Տնտեսութեան ճիւղերուն որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու նպատակով բացուած են 84 յատուկ ուսումնարաններ, շատեր գիւղական վայրերուն մէջ: Ցաճախողներուն թիւն է՝ 40.000:

×

ԿԱՌՆՈՒՏԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

Կառնուտի Ջրամբարը մեծ օգտակարութիւն կը ներկայացնէ Շիրակի դաշտին համար: Կուտակուած ջուրը՝ 23 միլիոն խորանարդ մեթր, հնարաւորութիւն կուտայ ոռոգելու անջրդի հողեր: Արդէն վերջին երեք տարիներուն ջրամբարէն երկարող Այգաբաց ջրանցքին շնորհիւ 4.000 հեկտար հող ոռոգուած է:

Նախատեսուած է զարկ տալ ձկնաբուծութեան, արժէքաւոր մորթ ունեցող ջըրային կենդանիներու բուծումին, ինչպէս նաեւ ջրային մարզաձեւերուն: Ափերուն պիտի հաստատուին հանգստեան տուներ:

×

ՆՈՐ ԲԵՌՆԱԿԱՌՔԵՐ

Երազ գործատունը պատրաստած է բեռնակառքերու չորս նոր տեսակներ եւ զանոնք երկար փորձի շրջանի մը համար ղրկած է Դմիտրով քաղաքը: Առաջին երկուքը սահմանուած են սննդամթերքներու փոխադրութեան համար: Սառնարան–կառքեր են: Ատոնցմէ մէկր վարորդին խցիկէն յատուկ կոճակով մը պարբերաբար հեղուկ բորակածին (ազոթ) կը սրսկէ, որու շնորհիւ սառնարանին ջերմութիւնը կ'իջնէ մինչեւ ցելսիուսի նուազ 20 աստիճանը: Միւսը շնորհիւ իր ամրափակ (հերմեթիք) դրութեան կը պահպանէ կայուն ջերմութիւն մը: Երրորդը կաւ-կարասիներու, իսկ չորրորդը այլազան բեռներ փոխադրելու սահմանուած են:

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԷ.Ի.Ա.-Ն ՈՒ ՇԱՀԸ

«Պարսկաստան առանց աղմուկի համայնավա՞ր դարձած է, երբ անդին Արեւմուտք առաւել լայնարձակ հարցերով զբաղած է: Պատասխանը, վերիվարոյ, այո է»: Այս ահազանգը՝ արձակուած ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթին կողմէ, 1953 Օգոստոսին, կ'արտայայտէր այդ օրերու շատ տարածուած կարծիքը Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն: Քարիւղին ազգայնացումէն ասդին, 1951 Մայիսէն, Մոսատեղի հեղինակութիւնը աստիճանաբար նուազած էր Արեւմուտքի մէջ: Պարսիկ միջակորեար ժողովուրդին հերոսը, երկրին վարչապետը, քարիւղի միջազգային ընկերութիւններուն համար դարձած էր «դըժնեայ անձ» մը, իսկ Պարսկաստան՝ երկիր մը, որ պէտք է պատժուէր, որպէսզի օրինակ չըլլար Միջ. Արեւելքի քարիւղ արտադրող երկիրներուն համար: Միջազգային ընկերակցութեան պօյքոթը գործնական գետնի վրայ անհարկւ եղած էր, քանի Պարսկաստանի կառավարութիւնը տնտեսական ծանր դժուարութեանց մատնուած էր: 1953 Յունիսին, Մոսատեղ սոխպողական օժանդակութիւն մը խնդրած էր Նախագահ Այզընհաուըրէ: Այս վերջինը հանդիսաւոր կերպով պատասխանած էր, թէ ոչ մէկ օժանդակութիւն կ'ընծայէր, ցորչափ չէր կարգադրուած քարիւղին վէճը Պարսկաստանի եւ «Անգլօ-Պարսկական» քարիւղի ընկերութեան միջեւ:

Յուլիսէն անդին հարցը շուտով քաղաքական բնոյթ առած էր: Ամէն միջոց ի գործ դրուած էր, որպէսզի Մոսատեղ ներկայացուի իբրեւ խորհրդային վտանգաւոր գործակալ մը: Իրադարձութիւնները արագ ընթացք ստացած էին, երբ Մէճլիսին (Խորհրդարան) ընդդիմադիրները, յարձակողականի անցած էին ամբաստանելով վարչապետը, թէ կը փորձէ Մոսկուայի յարելով «մենատիրական եւ համայնավար վարչակարգ» մը հաստատել: Դէմ դնելու համար երեսփոխաններու պարսաւներուն, Մոսատեղ նախաձեռնած եղած էր հանրաքուէի մը, որուն շնորհիւ, Օգոստոսին սկիզբը, հնարաւորութիւն ունեցած էր լուծելու Խորհրդարանը, առանց Շահին վաւերացումին: Ամբաստանուելով, թէ համայնավար ձայներուն միջոցով ապահոված էր այդ իրաւասութիւնը՝ Մոսատեղ, հեռու կեցած էր Թուտէէն (համայնավար կուսակցութիւնը), ինքզինք հակահամայնավար դիրքի մը մէջ դնելով, թէկուզ «եթէ համայնավարները Խորհրդարանը լուծելու ի նպաստ արտայայտուած ըլլան»:

Ի զուր: Օգոստոս 15ին, կէս գիշերին մօտ, Զօր. Նասիրի, կայսերական պահակախումբին հրամանատարը, եւ Շահին նուիրուած բազմաթիւ սպաներ, փորձած էին ձերբակալել զինքը: Ցաջողած էին ձերբակալել միայն Արտաքին Նախարարը՝ Հիւսէյն Ֆաթեմի՝ այգաբացին վինեթափ ըլլալէ առաջ կառավարութեան հաւատարիմ մնացած զինուորական ուժերուն կողմէ: Տեսնելով, թէ «խաղը կորսնցուցած» է, Շահը, ընկերակցութեամբ Սորայայի, Թեհրանէն Հռոմ անցած էր՝ Պաղտատի ճամբով, Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ յայտարարած էր, թէ իր մեկնումէն առաջ պաշտօնազրկած է վարչապետը, որովհետեւ «անտեսելով երկրին շահերը՝ բռնաբարած է Սահմանադրութիւնը»: Եւ այս վերջինոյն տեղ վարչապետ նշանակած է Զօր. Զահետին, երկդիմի անձնաւորութիւն մը, որ առեւանգուած էր Դաշնակիցներուն կողմէ 1941ին, Նացիներուն հետ իր ունեցած գործակցութեան համար:

Օգոստոս 18: Մոսատեղ հաղորդած էր մօտալուտ կազմութիւնը խնամակալ խորհուրդի մը՝ փոխարինելու համար Շահը: Աղդին, Թուտէի համախոհները փողոց իջած էին, պահանջելով Հանրապետութեան հռչակումը: Կառավարութիւնը, որ նախ թոյլատու գտնուած էր ցոյցերուն հանդէպ, շուտով հրահանգած էր ապահովութեան ուժերուն՝ առաջքն առնել անոնց ծաւալումին: Ցոյց տալու համար թէ հեռու կը գտնուէր համայնավարներէն՝ տատամսած էր մինչեւ ծայրը երթալէ եւ ճնշելէ արքայականները: Փորձած էր հրապարակ հանել զարտուղի ընդդիմութիւն՝ արգիլելու համար ծայրայեղ ձախին տիրապետութիւնը փողոցին:

Տատամսումները ճակատագրական եղած էին: Արդարեւ, անկէ օգտուած էին արքայականները: Օգոստոս 19ին կէս գիշերին մօտ, Զօր. Զահետի տէր դարձած էր Թեհրանի պաշտօնատուներուն: Ծայրայեղ ձախի ոչ մէկ ցուցարար փողոց իջած էր պաշտպանելու համար Մոսատեղի վարչակարգը:

Հռոմի մէջ «լաւ լուրը» լսելով, Շահը յուզուած յայտարարած էր լրագրողներուն, թէ «գիտէի, որ անոնք կը սիրէին զիս»: Պէտք էր քանի տարիներ սպասել հասկնալու համար, թէ «անոնք»ը Սէ. Ի. Ա.ի գործակալներն էին եւ թէ բոլոր գործողութիւնները, որոնք տեղի ունեցած էին Օգոստոս 15էն 19, ըծախնդիր կերպով ղեկավարուած էին Զուիցերիայէն, ամերիկեան գաղտնի գործակալութեան ղեկավար Ալէն Տըլըսի, Մ. Նահանգներու Թեհրանի դեսպանին Լոյ Հէնտըրսընի եւ իշխանուհի Աշրաֆի (Շահին քոյրը) կողմէ: Տեղւոյն վրայ, Զօր. Շուարձքոֆ, յայտնապէս ծանօթ իբրեւ Սէ. Ի. Ա.ի անդամ, «ծախսած էր աւելի քան տասը հազար տոլար», յատկապէս գործի մղելու համար մայրաքաղաքին վատահամբաւ թաղերէն «քասկահատներ, դաշունահարներ եւ այլ մասնագէտ յանցագործներ»: Ասոնք օգնած էին Զահետին տապալելու Մոսատեղի կառավարութիւնը:

Թեհրան վերադառնալով, Շահը շուտափոյթ օժանդակութիւն խնդրած էր Մ. Նահանգներէն՝ վերահաստատելու համար հաւասարակշռութիւնը երկրին տնտեսութեան: Սեպտեմբերէն սկսեալ ստացած էր բացառիկ վարկ մը՝ 45 միլիոն տոլար, ինչպէս նաեւ զինուորական ու մասնագիտական օժանդակութեան մը խոստումը: Մոսատեղ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր այն ամբաստանութեամբ, թէ փորձած էր տապալել վարչակարգը եւ ապօրէն կերպով լուծած էր Խորհրդարանը, Ազատ արձակուած 1956ին, հարկադրուած էր մինչեւ իր մահը՝ 1967 Մարտ, խիստ հսկողութեան ենթարկուելու:

Թ. Ա. Թ.

«ՆԱՅԻՐԻ - 4»

Երեւանի «Ելեկտրոն» մասնագիտական ձեռնարկութիւնը սկսած է պատրաստել «Նայիրի - 4» փոքրածաւալ ելեկտրոնիք հաշուական մեքենաներ: Ասոնք կրնան լուծել բազմաթիւ խնդիրներ: Լայն չափի վրայ կրնան գործածուիլ օդային փոխադրութեան, մեքենաշինութեան, քիմիագիտութեան, շինարարական արդիւնաբերութեան եւ կարգ մը այլ ճիւղերուն մէջ: Նոր սարքերը վայրկեանին 830 գործողութիւն կը կատարեն եւ խորհրդային նոյնանման բոլոր սարքերն ալ չեն կըրնար մրցիլ ատոնց հետ:

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ "ԿԵՌԻԼԼԱՆ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

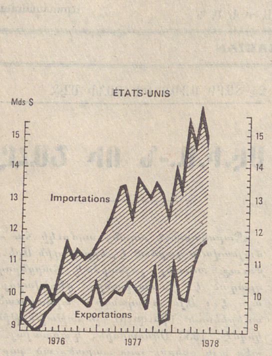
Միացեալ Նահանգները, բացերը գոցելու համար արտաքին փոխառութեանց չեն դիմեր `այլ՝ տոլարի աղբիւրը բանալով, տոլար կ'արտածեն, պետութեան դրամի քանակը աւելցնելով: Այսպէս 1977ին ու 1978ին, Միացեալ Նահանգները հետեւեցան դրամական ընդլայնումի քաղաքականութեան՝ բաղդատմամբ 1975ի ու 1976ի: Ընդհակառակն, Ճափոն, Գերմանիա ու Զուիցերիա 1977ին ու 1978ին ունեցան սահմանափակ դրամական աճում: Տոլարը կ'արտածեն՝ քանի միջազգային փոխանակութեան դրութեան չափանիշը տոլարն է: Կ'արտածեն այն իմաստով որ հաշիւի տետրակի մը մէջ կ'աւելցնեն նոր գումարի գրութիւն մը ի նպաստ այս կամ այն պահանջատէրին: Տոլարի օտար պահանջատէրերը՝ կեդրոնական դրամատուներ, ներդրողներ, ընկերութիւններ ու անհատներ Միացեալ Նահանգներէ դուրս, 500 միլիառ տոլար կր պահանջեն Միացեալ Նահանգներու կառավարութենէն(*):

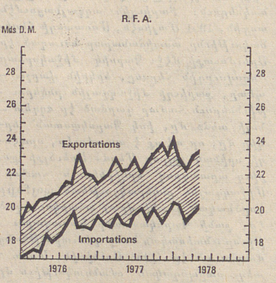
×

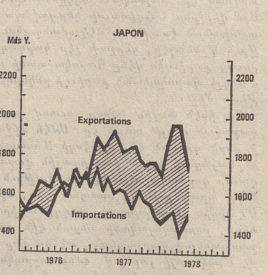
Միացեալ Նահանգներու, Գերմանիոյ ու Ճափոնի արտաքին առեւտուրի հաշուեկշիռը հետեւեալ տուեալները կը պարզեն (տես՝ կողքի ցուցակը):

Ինչպէս ըսինք, Միացեալ Նահանգներու բացին գլխաւոր պատճառը նաւթի ներածումն է ու նախագահ Գարթըր ամիսներէ ի վեր կը ջանայ կիրարկել ուժանիւթի նոր քաղաքականութիւն որ կը սպասէ տակաւին Ծերակոյտի վաւերացման:

Միւս կողմէ Ճափոնի ու Միացեալ Նահանգներու առեւտրական հաշուեկշիռը կ'աշխատի ի նպաստ Ճափոնի ու այս պարագային Միացեալ Նահանգներու բացը կը հասնի կանոնաւոր կերպով մէկ միլիառ տոլարի. Ճափոն Միացեալ Նահանգներու աւելի կ'արտածէ մէկ միլիառ արժողութեամբ ապրանքներ (*), Ճափոնէն կը պահանջուի զարկ տալ ներքին սպառողականութեան, հետեւաբար ներածել աւելի. թեթեւցնել ներածուած ապրանքներու թարիֆները ու խոչընդոտութիւնները. նպաստել թերաճ երկիրներու բարգաւաճման՝ զանազան ձեւի նեցուկներ հայթայթելով:

Իսկ 1978ի առաջին 6 ամսուան տուեալ-ները կը ներկայացնեն հետեւեալ կացութիւնը:

	Մ. Ն.		ԳԵՐՄԱՆԻԱ		ՃԱՓՈՆ	
Յունուար	(2,4)	միլիառ տոլար	1,9	միլիառ մարք	3	միլիառ տոլար
Փետրուար	(4·6)	"	2·6	"	2·3	"
Մարտ	(2·78)	"	4·2	"	3·1	"
Ապրիլ	(2·86)	"	3·2	"	2·3	"
Մայիս	(2·2)	"	3·1	"	1·3	"
Յունիս	(1·6)	"	3·4	"	2·4	"

Աղբիւր՝ էն – էմ – Պէ դրամատան Յունիս 1978ի պարբերաթերթը փակագծով նշուած թուանշանները կր ներկայացնեն բաց հաշիւներ:

Վերոյիշեալ ցուցակէն կարելի է տեսնել թէ Միացեալ Նահանգները կը վարեն չարունակաբար բացի քաղաքականութիւն մը զոր ծփուն սակերու դրութեան մէջ, կը փոխանցեն Գերմանիոյ, Ճափոնի ու Զուիցերիոյ, ստեղծելով ամենօրեայ վերիվայրումներ դրամանիշերու շուկաներուն մէջ, ու կ'ըսեն՝ տոլարը կ'արժեզրկուի ամէն օր. փոխադարձաբար՝ մարքը, իէնը ու զուիցերական ֆրանքը կ'արժեւորուին ու ոսկիին հետ միասին կը դառնան գլխաւոր ապաստանները արժէքի: Այս բոլորը շուկայի հարց է — պահանջողի ու հայթայթողի վարուելակերպ: Օրինակ՝ ոսկիին օնսը, Օգոստոս 16ին կ'արժէր 215·40 տոլար Լոնտոնի ոսկիի սակարանի մէջ. մրցակից մը կ'աւետեն բոլոր թերթերը: Մարքին, իէնին ու զուիցերականին արժէքները, նմանապէս մէկական մրցանիշներ. ու խաղին բոլոր մասնակիցները հարց կուտան, մինչեւ ո՞ւր կրնան հասնիլ այս մրցանիշները: Միացեալ Նահանգներ, ինչո՞ւ չեն դիմեր միջոցներու, կասեցնելու համար այս արժեզրկումը:

Ինչո՞ւ Միացեալ Նահանգներր կասեցնեն այս արժեզրկումը: 28 Փետր. 1978ին, Լոնտոնի մէջ հաւաքոյթի մր առթիւ 2000 Եւրոպացի ու Ճափոնցի դրամատուներու ներկայացուցիչներու առջեւ, ամերիկացի տնտեսագէտ մը տոլարի անկումին ակնարկելով, անգլերէնով ըսաւ՝ «իթս եուր բրոպլըմ, նաթ աուրզ» Ւ (այս հարցը ձեզ կը հետաքրքրէ եւ ոչ մեզ):

Միացեալ Նահանգներու համար, տոլարի անկման հարց գոյութիւն չունի: Տոլարին արտաքին արժէքին այս անկումը չնչին ազդեցութիւն մը ունի տոլարի ներքին գնողական ուժին վրայ. Մ. Նահանգներու արտածումները աւելի մատչելի կը դարձնէ միջազգային շուկաներու վրայ իսկ ներածումները (կարգ մը երկիրներէ) աւելի սուղ:

Միացեալ Նահանգներու սպառողներուն համար տոլարի ներքին գնողական ուժը կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Եթէ Միացեալ Նահանգներու մէջ էնֆլասիոնի սակը բարձրանայ, անհատական իրական եկամուտը նուազի, այդ պարագային սպառողները կը դժգոհին: Օրինակ, 1978ի առաջին վեց ամիսներուն սպառողական սակերը հետեւեալ ձեւով աւելցան. Յունուար 0·8 %, Փետրուար 0·6 %, Մարտ 0·8 %, Ապրիլ 0·9, Մայիս 0·9, եւ Յունիս 0·9 % (**): Այս ընթացքով, 1978ի էնֆլասիոնը կրնայ հասնիլ 10·8 % եթէ սպառողական սակերը նկատի ունենանք. (Նախագահ Գարթըրի համար, 1978ի էնֆլասիոնի նախահաշիւները ցոյց կուտան 7·2 %):

Էնֆլասիոնի սակին յաւելումով, Միացեալ Նահանգներու մրցակցական կարողութիւնը արտասահմանեան շուկաներու մէջ կը տկարանայ. ներքին շուկայի մէջ անգործութիւնը կ'աւելնայ, որուն կր հետեւի դասական տնտեսական դանդաղեցման կախարդական շրջագիծը:

×

Այս ընթացքով՝ ո՞ւր կ'երթանք:

Գրութեանս սկիզբը խօսուեցաւ Սիստեմ Տէի մասին, «տէզօրտրը», «տէֆատանս», «տէֆիսիթ», «տէվալիւասիոն», «տէկրէնկոլատ»... Անշուշտ ուղիներէն մէկն է այս, ու տխրական ուղին:

Սակայն, այս ժխտական ուղին դիմաց, պետական ղեկավարներ կը փորձեն ամէն ճիգ ի գործ դնել, մարդիկ իրարու քով բերելով, հասկցուելու, հասարակ ուղի մը որդեգրելու, ուղի մը որ նպաստէ բոլորին: Քիչ մը զոհողութիւն այս պետութենէն, քիչ մը բաղձանք ու պահանջք ուրիշ պետութենէ, այս է պահանջուածը, որպէսզի կարելի ըլլայ «քոնսերթասիոն» կացութիւն մը ստեղծել, «Սիստէմ Սէ» մը, համաշխարհային տնտեսական «քոնսերթասիոն» մը: Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, այս ուղղութեան նախանձախնդիրներէն ու ջատագովներէն մէկն է: Կարելի չէ մոռնալ Հիւսիս – Հարաւի ժողովները, կեդրոնական դրամատուներու «էնթերվանսիոն»ը, գրեթէ ամէն օր, դրամանիշերու շուկային մէջ երբ ճնշումը սաստկանայ որոշ դրամանիշի վրայ. Պոննի վերջին ժողովը Յուլիս 1978ին ուր պետական ղեկավարներ մեղի այն տպաւորութիւնը ցոյց կուտան թէ մտահոգուած են ու կը ճգնին երկրագունդի ամբողջին՝ գոնէ մէկ մասին, այլեւայլ հարցերը լուծել:

×

Եթէ «քոնսերթասիոն»ի ճիգերը իսկապէս պարկեշտ են ու անկողմնակալ, եթէ իւրաքանչիւր պետութիւն դրականօրէն

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ցիսուն տարի եաք՝ այս Սարհատ, Հայարմալ, Առաթուն, Առաքել, Աղաբէկ, Արզար, Պապաճօն, Մուրատխան, Կորկին խաներու ճակատագրին կը հետեւէին Պոլսոյ ուրիշ մէկ ծայրին մեծափարթամ անունները, — Պալեան Ամիրա, Ճէզայիրլեան Ամիրա, Պէզճեան Ամիրա եւայլն — որովհետեւ մրցակցական չէին իրենց մեթոտները: Առհասարակ չէք ուզեր սորվիլ անցեալի փորձառութենէն, որովհետեւ պէտք պիտի ըլլայ փոխել կենցաղի սկզբունքները, տիրող ու տիրուող դասակարգերու յարաբերութիւնները: Հայը չուզեր փոխուիլ, ուՍփիւռքի հողերանութեան ամէնէն ցայտուն խրողութիւններէն մին՝ մերժելն է ընդունիլ թէ ինքը Սփիւռքի մէջ է, ու յամառելն է անցեալ դարու հայկական ինքնութիւն մը այս պայմաններուն մէջ յաւերժացնել: Բայց ատիկա արդէն ուրիշ հարց է:

Դարավերջի փոխանցման շրջանին կը պատկանին նաեւ երկու օժտուած արուեստագէտներու գործերը — Մեծարենց ու Զրաքեան: Երկուքն ալ պարտուղի անձեր՝ մասամբ դուրս կը մնան մեր գրականութեան մայր հոսանքէն: Ասիկա ճիշդ է յատկապէս Զրաքեանի համար, որուն արուեստի արմատները հնդկական իմաստասիրութեան մէջէն սնունդ կ'առնեն, ինչպէս եւ ազգային խառնուածքէն, գրաբարէն եւ նաեւ եւրոպական աղբիւրներէ: Բազմատաղանդ այս արուեստագէտը մեր գրականութեան կը բերէր զգայնութիւն մը, ոճի զգայարանք մը, լեզուական ու խոհական նրբութիւն մը՝ որուն նմանը չէր եղած իրմէ առաջ: Առհասարակ, մեր քննադատները անոր գրականութեան «միսթիք» յատկանիշը կուտան, բայց այս որակումը սխալ է, որովհետեւ իրեն միսթիք արուեստը կամ փորձառութիւնը՝ շատ ջինջ, պարզ թափանցիկ արտայայտութիւն մը կ'ունենայ, մտածումը անբաժանելի կը մնայ զգացումէն ու զգայնութենէն:

Զրաքեանի դժուար ոճը ու բարդ խոհերը բաժնուած կը մնան իր զգայարանքներու աշխարհէն ու զինքը կը մօտեցնեն աւելի էսթէթիքի տիպարին: Ամէն պարագայի, ան կը մնայ որպէս գեղեցկագոյն փաստը, կոթողը այն նուրբ ու ճոխ հարստութիւններուն՝ որոնց կարող է մեր լեզուն:

Ինտրային պէս, Մեծարենցն ալ անզուգական երեւոյթ եղաւ, բայց բոլորովին տարբեր ճամբաներով: Մեծարենցը մեր գրականութեան Ճոն Քիցն է, առանց սակայն ունենալու Անգլիացիին դասական մշակոյթը, Շէյքսփիրեան աւանդութիւնը ու մանաւանդ ռոմանթիք գաղափարաբանութիւը: Բանաստեղծն է զուտ քնարերգութեան ու քերթողական անխառն զգացումին, ծայր աստիճան ամօթխած եւ միեւնոյն ատեն ու տարօրինակօրէն միացուցած իր արուեստին մէջ՝ դասականը, ազգայինը ու անանձնական – համամարդկայինը: Ոչ ոք կրցած է բընութեան վայելքները իրեն նման փափկութեամբ ու հարազատութեամբ բըռնել: Ու այնքան ինքնատիպ եղած է, որ ոչ ոք կրցած է իր քայլերուն հետեւիլ, ու ոչ իսկ կարելի եղած է զինք հասկնալ ու գնահատել իր երեւումի օրերուն, այն աստիճան որ հրապարակագիր մը միայն (Արամ Անտոնեան) գտնուած է Պոլիս որ պաշտպանած է իր տաղանդը, կոնակ կեցած է դժբախտ տղուն: Բացառիկ երեւոյթ է ան մեր գրականութեան մէջ ու բանաստեղծական բարձրորակ միակ երկը՝ զոր ժառանգած է Վարուժանի սերունդը, 1900ը կանխող ամբողջ տասնամեակներէն: Մեծարենց այսօրուան սերունդին ալ ժառանգ կը մնայ, այնքա՛ն մտերիմ, կենդանի բարախուն է մարդկային ու բնական երկու բնութիւններու միացումը իր գործին մէջ, ու մինչ Դուրեանի արուեստը երթալով իր անբաւարարութիւնները երեւան կը բերէ, Մեծարենց կը խորացնէ իր արմատները մեր երեւակայութեան մէջ, կ'անջատուի դանդաղուածէն, կը դառնայ արուեստի արկածախնդիրներու ուղեկից:

(Շար– 14)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԿԱՑԻԿՆԵՐ

ԱՆՕԳՈՒՏԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՆԵՐԸ

Հարիւր տարուան մէջ քանի՜ աւելի փորձեր:

Եօթը զոհ:

Եւ աճապարել որ, առանց զգուշութեան աղաղակներու, մէկ շաբթուան մէջ, երեք Ամերիկացիներ, միացնելով նոր աշխարհը հինին, իրագործեցին էլիոմով ուռած իրենց «Տըպըլ Իկլ Բ.»ի վրայ քաջագործութիւն մը որ շատ հեռու կը թողու ժիւլ Վեռնի երազը երբ կը գրէր «Հինգ շաբաթ օդապարիկով»:

Քաջագործութիւն մը որ կը մտնէ օդանաւային պատմութեան մէջ:

Բայց, արդէն յիսուն եւ մէկ տարի է որ Փարիզցիք խանդավառ կ'ընդունէին Չարլ Լինտպերկ որ իր մոնոփլանին վրայ կը կատարէր Ատլանտեան առաջին օդային «նաւարկութիւնը»:

Դիւրին է երեւակայել Քոնքորտի ֆրանսական եւ բրիտանական անձնակազմերու կողմէ, որոնք կը կատարեն նոյն նաւարկութիւնը 3 ժամ 40 վայրկեանէն, արտայայտուած մեծարանքի խօսքերը երեք Ամերիկացիներուն՝ Մաքսի Անտերսն, Պէն Ապրիւզօ, Լառի Նիւմըն, խօսքեր ուր հիացումի զգացումներուն հետ խառ-

կ'ուզէ օդատար հանդիսանալ տկար ու թերաճ տնտեսութեանց, եթէ իւրաքանչիւր պետութիւն բան մը զոհէ իր հպատակներէն ի շահ այլ ամբոխներու, տըկար կամ բաց թողթերը խաղակիցներուն պիտի չփոխանցէ ամբողջութեամբ, եթէ իւրաքանչիւր պետութիւն իր ազգային նպատակներէն քիչ մը պիտի ընդի ի նպաստ այլ պետութեանց ազգային նպատակներու, այդ պարագային կ'արժէ ըսել լաւատես. որեւէ այլ ընթացք կամ դիրքորոշում կը նշանակէ տնտեսական «կեռիլլայի» շարունակութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒԼՏՈՒՔԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ ՕԳՍ. 16

(*) Նիւզուիք - Օգոստոս 7, 1978, էջ 33 եւ 34

(**) Ըըվիւ Մանսուէլ Լնտօսիւէզ — Յուլիս – Օգոստոս 1978, թիւ 37, էջ 15

ՁԱՅՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԷՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՆԻՍԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՆ

Ալփերեան Եղերք… Երկրիս զանազան վայրերէն Նիս եւ շրջակայքը թառած հայ արձակուրդականներու եւ նաեւ տեղացի հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը, որուն մէջ մեծ թիւ մը երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, լեցուցած էր Մաըլէնի Հայոց եկեղեցին, 13 Օգոստոս Կիրակի, Աստուածածնայ տօնին առթիւ, որ այս տարի բացառիկ հանդիսութիւն մը կը զգենուր, զուգադիպելով տաճարին հիմնարկութեան յիսնամեայ տարեդարձին: Պատարագը երգուեցաւ քաղցրալուր եւ հարազատ, տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կեցցէ՛ զաւառը: Պատարագիչը՝ Տարօն վրդ. Ճերէճեան, Հոգեւոր Հովիւ՝ Նիսի եւ շրջանի հայութեան, ողջոյնի քանի մը բառերէ վերջ, օրուան քարոզը խօսելու հրաւիրեց հիւրաբար հոն ներկայ՝ Պոսթընի Առաջնորդ Վազգէն Ծ. վրդ., որ յուզիչ պատգամի իր քարոզի կողքին, զրուատեց հայ եկեղեցւոյ վեհութիւնն ու ժողովրդականութիւնը որպէս կրօնական եւ ազգային վառարան, անժխտելի ապացոյցը անոր՝ դարաւոր գոյութեան եւ անսասանութեան, հակառակ թշնամի պետութիւններու գործադրած բուռն հալածանքներուն, եւ եզրակացուց եկեղեցիի մը շէնքին, ոչ քարերը եւ ոչ սիւները կը խօսին մեր հոգիներուն, այլ անոր խորանին առջեւ սպասարկող եկեղեցականներուն ամբասիր նուիրումը՝ որպէս հովիւ քաջ իրենց կոչումին ու պարտականութեան, ու նաեւ անոր գըմբէթին տակ աղօթող ժողովուրդին մաքրամաքուր հաւատքը. եկեղեցին հայկական տեւեց ու պիտի տեւէ յաւիտեան:

Երգեցողութեան կը մասնակցէր նաեւ իր գեղեցիկ ձայնով՝ Բարգէն քհնյ. Յակոբեան, երկարամեայ Հոգեւոր Հովիւ Մոնթէվէտիոյի (Հար. Ամերիկա), այժմ բնակութիւն հաստատած Սէն Ռաֆայէլ: Տրուած ըլլալով որ եկեղեցին շատ նեղ կուգայ ընդունելու համար դուրսը հաւաքուած մեծ բազմութիւնը, ուստի հնարաւորութիւնը ընծայելու համար ընդհանուրին ականատես ըլլալու խաղողի եւ մատաղի օրհնութեան, Տարօն վարդապետի տրամաբանական որոշումով, այդ արարողութիւնը տեղի կ'ունենար եկեղեցւոյ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ինչ որ անոր կուտար գեղջկական գողտրիկ պատկեր մը, փայլ դարձնելով աւելի սրտայոյզ եւ տպաւորիչ: Հակառակ ժամերու տեւողութեան, ժողովուրդը, մանաւանդ ամարանոց եկողները, դեռ չէին ուզեր բաժնուիլ: Այլեւս աւանդական ուխտատեղի դարձած՝ Օգոստոսի այդ մէկ Կիրակիի հայկաշէրմ սրբավայրէն, ուր ապահովաբար, անոնք կ'անցնէին արձակուրդի իրենց ամէնէն քաղցր պահերը: Աւելցնեմ որ արարողութիւնը շարժանկարուեցաւ հեռատեսիլի կողմէ, որուն առաջին կայանէն է որ պիտի պատկերասփռուի Հոկտեմբեր 15ին: Բարեբախտաբար միայն արարողութիւնը պիտի ներկայացուի հոն, եւ ոչ թէ նախատեսուած ոչխար մորթելու այլանդակ եւ զայթակղեցուցիչ տեսարաններ, զորս այնքան արդարօրէն կ'ողբար եւ կը դատապարտէր Տ. Հ., «Յառաջ»ի 12 – 15 Օգոստոսի թիւին մէջէն, որոնց առաջքն առնուեցաւ, ինչպէս «Յառաջ» յայտնեց Օգս. 17ի իր թիւով:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

նուած են անկասկած ծիծաղի զրգռումներ:

Ուստի, ինչու հարց չտալ եւ չըսել՝ արդեօք կ'արժէ՞ կատարել նման ցոյց մը, կամ ինչի՞ կրնայ ծառայել, եթէ ոչ անօգուտ մարտահրաւէրի մը ուղղուած սահմանագլուխներու: Այնքան ճիգեր, ուժեր սպառել, այնքան վտանգներու ենթարկուիլ: Ու եթէ փորձը ձախողէր, նոյնքան եւ աւելի ճիգեր հարկ պիտի ըլլար, նոյնքան եւ աւելի վտանգներու առաջ պիտի նետուէին այլ մարդիկ փորձելու համար անհաւանական փրկում մը:

Այլեւս, այսօր, 21րդ դարու սեմին, այս երազը արդեօ՞ք աւելորդ չէ: Եւ արդեօ՞ք «աշխարհակալներու» քաջագործութիւնը չի նմանիր այն մարդուն որ կ'ուզէ դարձեալ հնարել քարիւղի կանթեղը:

Այս հարցումին կարելի է առարկել ըսելով թէ, գրեթէ նոյն բանը կ'ըսուէր երբ Ա. անգամ ըլլալով Լինտպերկ մէկ ուղղութեամբ, Քոսթ եւ Պելոնթ միւս ուղղութեամբ կը միացնէին առանց հանգրուանի, Փարիզը Նիւ-Եորքին: Եւ նոյնը կարելի է ըսել Քրիստափոր Գոլոմպոսի համար, նոյնիսկ եթէ կ'երթար Ճափոնը փնտռելու եւ կը գտնէր Ամերիկան:

Առարկութիւններ փնտռելու տեղ, գուցէ աւելի պարկեշտ պիտի ըլլայ ըսել թէ ի վերջոյ մարդուն բնութեան մէջ աւելի հակում կայ դէպի ձրի նպատակակէտներ քան անմիջական նիւթական շահագրգռութիւններ:

Շատ աւելի գեղեցիկ է «երբ անօգուտ է» կ'ըսէր Է. Ռոստանի Սիրանոն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԷՊՔԻ՝ ԴԷՊՔ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ վերադարձի ճամբուն վրայ (Եւրոպայէն) օդանաւին մէջ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է ընկ. Յակոբ Քէշիշեան, ծանօթ իր հանրային եւ կրթանպաստ գործունէութեամբ: Վերջին տարիներուն մասնաւոր գուրգուրանք ցոյց տուած էր մասնաւորաբար «Ալեք Փիլիպոս» վարժարանի նկատմամբ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 12ին, Լոս Անճըլըս:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱ - Հիլթըն (Քալիֆորնիա) պանդոկին մէջ է որ Յուլիսի սկիզբը գումարուած է Հ.Օ.Մ.ի 58րդ պատգամաւորական ժողովը: Մասնակցած են 156 իրաւատու պատգամաւորներ: Պաշտօնական բացումը կատարած է Քալիֆորնիոյ առաջնորդ՝ Եփրեմ Ծ. Վ. Թապագեան: Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի Արփի Զարխուտեան վարած է առժամեայ դիւանի ընտրութիւնը եւ Շնորհիկ Կիւրոյեան նշանակուած է պատգ. ժողովի խորհրդարանական: Հիւրաբար ժողովին ներկայ եղած են Հ. Յ. Դ. կեդրոնական Կոմիտէներու ներկայացուցիչներ՝ Բարգէն Սասունի (Արեւմտեան շրջան), Աբգար Միրաքեան (Գանատա), Երուանդ Թերզեան (Արեւելեան շրջան) որոնք խօսք առած են: Ժողովը շատ գնահատելի գտած է Կեդր. վարչութեան տարեկան գործունէութիւնը: 1978 - 79 տարեշրջանին Կեդրոնական Վարչութեան համար դադրող վեց անդամներու տեղ ընտրուած են.— Վանուհի Իսաջանեան, Բենի Մանճուպեան, Սեդա Խալիկեան, Արփի Փափազեան, Զապէլ Ալահայտոյեան եւ երէցկին Պերճուհի Հալէչեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յուլիս 22ին կատարուած է Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Մուրատ Սահակեան եւ ընդգծած ազգային այն պարտականութիւնները, որոնց առջեւ կեցած է այսօր հայ մարդն ու դաշնակցականը: Խրախճանքի ընթացքին երգուած են ազգային եւ յեղափոխական երգեր: Յուլիս 29ին ալ, Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան Զաւարեան մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ ոգեկոչուած է Խանասորի 81րդ տարեդարձը Խրիմեան կրթ. հիմնարկութեան սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Ռուսա Խոզիկեան, ապա օրուան բանախօսը՝ Ռուբէն Մոզեան բացատրած է օրուան տօնակատարութեան իմաստը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

Երեւի նրանից, որ քոյրն իր հետ է, նրանից, որ հայրը օգնել է Բենիամինի հետախոյզներին:

Թշնամին սաստկացնում էր հրազէնային համազարկերը: Գնդակները, սակայն անցնում էին պատնէշի գլխով:

Պաշարուած կաթսակնը վեհ էր ծերունի Ղըյմա Օհանի պէս: Զօրապետի մարտական դիտանոցը բարձր էր եկեղեցու խաչից անգամ: Կաթակնը վիրաւոր, գերուած էր Աղաւնու նման, բայց եւ նրա նման հպարտ էր ինքն իր մաքրութեամբ եւ ապրելու հաւատով, որ ամուր էր գերեզմանատան քարերի պէս՝ հազար հինգ հարիւր տարուան գրերով, մէկի վրայ Ձիլ Զաքարի, միւսին՝ Խորէն աղայի ապուպապերի անունները:

Կաթակնը մենակ էր: Դէ, աստուած էլ, ասում են, մենակ է՝ իր երկնային անեզրութեան մէջ:

Վեց տարեկան Ուխտանիկը ոտքերը թփթփացնում էր ժայռի չոր յատակին:

— Մամի՛, ես չեմ մեռնի, չէ՞:

Մարթան ափով փակում էր նրա բերանը:

Տէր – Գերասիմը գութանին լծուած եզան ծուլութեամբ, նաեւ եզան յամառութեամբ քաշում էր եկեղեցու զանգի թոկը. «Դի՛ն – դա՛ն…»: Զանգը հին էր, վրան ուռուցք գրեր.— «Յօրհնութեց ի ձոխ քաղաքս Երզն, ի թագաւորութեանն Գագիկ բագրատունւոյ»: Ինը հարիւր տարի առաջ Երզնկայում ձուլուած պղինձը աղօթք էր ղօղանջում կաթակնի ամբէթներից: Կաթակնը ղօղանջում էր հազարբերան, ծաւալւում լեռնէլեռ, երկարում դէպի աշխարհի խուլ ականջը: Կաթակնը քրքջում էր Յիսուս-Քրիստոսի պղինձէ լեզուով: Քրքջում էր, չէր լալիս:

Տէր-Գերասիմը զանգի թոկը դրեց Ղըյմա Օհանի ձեռքում:

- Ղօխանջիր, պա՛պ:

—– Տէր – Գերասիմը ատրճանակը հանեց շուրջառի տակից եւ վազեց դէպի դիրքերը: Մէջքին խրուեց կոյր ծերունու երգը: «Հայ ֆիդայիներ, ջան ֆիդայիներ, ձեր մայրերը ձեզ մատաղ…»:

Տէր – Գերասիմի շրթունքները եւս ղօղանջում էին՝ զանգի ձայնով՝ «Տէ՛ր, կեցո՛ դու զհայս»:

Ներսէհ Զավուշն իր դիտանոցից վարում էր ճակատամարտը: Ինչու գլուխդ մկան ծակից չես հանում, անարի Քեմալ բէյ: Սարսափո՞ւմ ես, պարզ է: Եկել ես Աղաւնուն յափշտակելո՞ւ, գո՛ղ: Ես նրա կրունկի տակ պիտի կորեմ քո լեզուն, որ հասկանաս, թէ որն է գողի վերջը: Ներսէհ Զավուշը շրջուեց, սրտի թրթիռով նայեց ձորամուտի խանդակին: Աղաւնին այնտեղ էր: Աղաւնին ջուր է բերել դիրքերը: Այնտեղ խլրտում էին մանր տղեկները: Նրանք հապշտապ հաւաքում էին դատարկ պարկուճները, տանում Ղըյմա Օհանին յանձնում՝ նորից լիցքաւորելու: Այնպէս աշխոյժ են երախաները, այնպէս եռանդով են հաւաքում պարկուճները, ասես ծառից թափւող ընկոյզ են ժողովում՝ իրար առաջ կտրելով:

×

Գիշերը աղջիկները գինի բերին դիրքերը: Մէկը կուլան մեկնեց զօրապետին:

Ներսէհ Զավուշը կուլան վերցրեց, չնայելով նրան:

—– Ո՞ր գիւղից ես, քոյրիկս:

–— Ձեւկէտից: Գերի էի, հիմա հարս դառնալու եմ եկել Կաթակն:

Զօրապետը խայթուածի պէս շրջուեց դէպի Աղաւնին:

— Գինին լաւն է, զօրապետ, փորձել եմ: Խմեցէք կուշտ, ծառաւ էք, երեւի:

Ներսէհ Զավուշը կուլայի սառը պռունկը դրեց իր տաք շրթունքներին: Մութ էր, հազիւ էին երեւում Աղաւնու աչքերը, դէմքը, ուրուագծուած հասակը՝ կապոյտ սիւն: Աղաւնին փափուկ մատներով սրբեց նր գինոտ բեխերը, խօսեց մտերիմ:

— Ես սպասում էի քեզ, Ներսէհ: Գիտէի, որ դու կ'որոնես ինձ: —– Նրա ձայնը զարմանալի հանդարտ էր: — Սպասո՞ւմ էի: Չէի կամենում մարել այն լոյսը, որ քեզնից էր: Ապրելը, երեւում է, գեղեցիկ է, Ներսէ՛հ, երբ, մանաւանդ, մէկն սպասում է քեզ:

Ներսէհը բռնեց Աղաւնու ձեռքը:

–— Արի միանանք, Աղաւնի՛: Միանանք սուրբ պսակով:

— Ե՞րբ, —– Աղաւնու ձայնը կարծես ծաղկի բուրում էր: – Ե՞րբ, ջա՛նս:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 132)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.— Տիկին Մարի Կէնճեան, ողբացեալ Նուարդ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 ֆր. «Յառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ. Նախկին ռազմիկներն ու զինուորականները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Սամուէլ Քիւլհամամճեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին այրիին, փեսային եւ թոռներուն։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զառն վիշտով իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ա. Գույումճեանի, Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին, ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին Վահան Գույումճեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, ընկերուհի Արաքսի Մկրտիչեանի, ընկերուհի Մառլէն Ուլուպէյեանի, եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին Պետրոս Պետիկեանի մահուան առթիւ։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգս. 27, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Պէյրութի Էշրէֆիյէ թաղի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ՊԱՐԳԵՒ ԱԻԱԳ - ՔԱՀԱՆԱՅ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբախնամ Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու։

×

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը

ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24։

CENTRE St. GREGOIRE DE NAREG

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon
Fondé en 1975

Jardin d'enfants mixte — Classes Elémentaires — Internat pour garçons (de la 11e à la 3e)

Directeur : P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

N.B.—*Les inscriptions sont en cours*

L'inauguration du terrain de sport (Tennis - Voley - Basket) est prévue pour Dimanche 17 Septembre 1978.

Aram ALECIAN

PEINTURES

Exposition du 24 août au 14 septembre
Galerie Vallombreuse
2, av. de la Reine Victoria
BIARRITZ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՇԱՒԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը որոշած է հիմնել հայերէն լեզուի եւ հայոց պատմութեան դասընթացք մը չափահաս երկսեռ պատանիներու համար միայն (ձեւով մը շարունակութիւնը Հայ եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցին)։

Այն ընտանիքները որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութիւն տալ կրնան դիմել Կապ. Խաչի Շաւիլի քարտուղարուհիին Նազելի Ֆօրթինի

Հեռաձայն 946 — 03 - 39

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ENTRE OPERA ET TRINITE

LA MAISON DE LA GRECE
AUX 4 MARCHES

AU 1er ETAGE
restaurant gastronomique grec
DEJEUNERS. DINERS
RECEPTIONS

AU REZ DE CHAUSSEE
Tous les soirs
DINERS DANSANTS
avec spectacle

ΣΤΑ 4 ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ

PARIS à l'heure d'Athènes ...

accueil. qualité. prix

50. RUE CHAUSSEE D'ANTIN. (9e) 280 69 40. f.dim.

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ 1978Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

զանազան ուղեգիծերով՝ Լենինգրադ — Մոսկուա — Երեւան կամ Մոսկուա — Թիֆլիզ — Երեւան

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

11 ՕՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձ օդանաւով «Արմենիա» կամ «Անի» պանդոկները, Ա. կարգի սպասարկութեամբ

Գին՝ 3150 ֆր. Սեպտ. — 2800 Հոկտ.

Մեկնում Մարսէյլէն Սեպտեմբերին

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55

Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25
VENDREDI
25 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 230 Ֆ·	Վեցամսեայ	125 Ֆ·	
Արտասահման	Տար· 260 Ֆ·	հատը	1 Ֆ· 60	

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14·190 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.190

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ· 15 - 17)

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺ

Ածուխով, կազով եւ քարիւղով բանող ջերմելեկտրակայաններուն միջոցով է աւելապէս, որ կ'ապահովուի Հայաստանի ելեկտրուժին զարգացումը: Մեծ քաղաքներուն մօտ կառուցուած այդ կայանները ներկայիս կ'ապահովեն ելեկտրուժին արտադրութեան հիմնական մասը: Տարողութիւնը պիտի աւելնայ մէկ երրորդով, երբ աւարտի հիւլէական կայանին շինութիւնը:

Հնգամեակին աւարտին (1976 - 1980) Հայաստանի ելեկտրուժին արտադրութիւնը տարեկան 15 միլիառ քիլովաթ-ժամէն աւելի պիտի ըլլայ:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Կիրովականի մէջ կը շարունակուի ճատրակի մրցաշարքը: Երեւանցի 18ամեայ Եոլեան, որ սկզբնական խաղերուն տկար մրցակից մը եղած էր, ինքզինք վերագտնելով յաղթեց Թիֆլիսցի Զայչիկին: Սակայն եօթներորդ խաղին պարտուեցաւ: Իրենց կարգին պարտութիւններ կրեցին Քալաչեան եւ Պետրոսեան:

Եօթը մրցումներէն ետք 5 կէտով առաջին դիրքի վրայ կը մնայ Նուկոլայով Մարեանովիչ: Կէսական կէտով անկէ ետք կը մնան խորհրդային չորս խաղացողներ, որոնց մէջն է Վահանեան:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ

Հայաստանի մասնագիտական - թեքնիք ուսումնարաններէն շրջանաւարտ եղան աւելի քան 25·000 երիտասարդ բանուորներ: Մասնագիտական - թեքնիք 86 ուսումնարաններ կան ներկայիս: Ուսումնական ներկայ տարեշրջանին համար կը նան ընդունիլ 30·000 թեկածուներ:

×

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹ

Կիրովականի քիմիական ձեռնարկութեան մէջ պատրաստուեցաւ նոր նիւթ մը: Անունը՝ Մելեմ: Կը տոկայ մինչեւ 450 աստիճան տաքութեան, առանց կերպարանափոխուելու: Առաւել բարձր տաքութեան պարագային թէեւ կը փրփրի, սակայն նորէն կը պահպանէ իր հրակայուն յատկանիշը: Հրդեհներուն դէմ պայքարելու անփոխարինելի նիւթ մը կը նըկատուի:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ

Հայ մասնագէտները կազմեցին Հայաստանի թանգարաններուն մէջ գտնուող ժողովրդական նուագարաններուն ցուցակը: Նուագարանները կ'ընդգրկեն շատ հին ժամանակներէն մինչեւ այսօր օգտագործուող ինքնատիպ օրինակներ: Շահեկանութիւն կը ներկայացնեն քամանչահար Ալ· Յովհաննիսեանի, Թառիստ «Ներսէս» Կորգանովի, դուսան Շերամի նուագարանները: Բնականաբար արժէքաւոր են մօտ 300 տարուան հնութիւն ունեցող քամանչաները, Կոմիտասի փողային նուագարանները, այսինքն՝ սրինգներու հաւաքածոն: Իր տեսակին մէջ եզակի է Շամշադինցի վարպետ Շաքար Ներսիսեանի պատրաստած ջութակը, որ թէ՛ իր ձեւով, թէ՛ իր հնչեղութեամբ շատ տարբեր է ծանօթ ջութակներէն:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿՈՐՈՎՈՎ

Հարիւրամեակներէ անցնելէ ետք սկըսած են վերակենդանանալ Արագածի լանջին գտնուող ԺԱ· դարու անառիկ միջանաբերդին՝ միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան գլուխ գործոց Ամբերդին կամարները: Պաշպանողական բնոյթ ունեցող կառոյցները, դղեակը, բաղնիքը եւ յարակից շինութիւնները նորոգուելու վրայ են ուսանողներու կողմէ՝ բոլորն ալ ապագայ ճարտարապետներ, պատմաբաններ, նկարիչներ:

Ամառ եղանակին բարձրագոյն ուսումնարաններու մօտ եօթը հարիւր ուսանողներ կը մասնակցին հին ճարտարապետական յուշարձանները վերաշինելու աշխատանքներուն: Այս ճամբով փորձառութիւն ձեռք կը ձգեն:

×

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Վերջին տարիներուն Զանգեզուրի մէջ, որ լեռնամետաղագործական արդիւնաբերութեան կեդրոնն է Հայաստանի մէջ, հաստատուեցան նոր ձեռնարկութիւններ եւ գիտական կեդրոններ: Այսպէս, ելեկտրամասնագիտական, ինքնաշարժի մասնագիտութեան եւ սարքերու շինութեան ձեռնարկութիւնները: Այսօրինակ ձեռնարկութիւնները որակեալ մասնագէտներով ապահովելու, ինչպէս նաեւ գործածուներուն արտադրութեան զարկ տալու նպատակով բացուեցան գիտական կեդրոններ, ինչպէս հաշուիչ կեդրոնը, յարմարող համակարգերու, քիմիական տարրալուծարանները:

×

ՄԱԳՆԻՍԻ ՇՆՈՐՀԻՒ ՔԱՆԴԱԿՈՒՄ

Քարէ սալիկներու վրայ ամէնէն բարդ եւ նրբահիւս զարդանախշերը կարելի պիտի ըլլայ քանդակել երեք վայրկեանի մէջ: Այս նոր մեքենան մշակուեցաւ Լենինականի մէջ: Մեքենային սեղանին վըրայ պիտի զետեղուի մարմարեայ, կամ տուֆէ սալ մը· ասոր վրայ պիտի զետեղուի զարդաքանդակին մետաղաձոյլ նմոյշը: Այս վերջինը, յարափոփոխ մագնիսներուն շնորհիւ արագ թրթռացումներով քարի վրայ պիտի քանդակէ օրինակին պատճէնը:

×

ՀՆԴԻԿ ԳՐԱԳԷՏԻՆ ԱՅՑԸ

Երկու օրով Հայաստան այցելեց հնդիկ գրագէտ, պատմաբան եւ Հնդկաստանի Արտաքին Նախարարութեան պատմութեան ճիւղին տնօրէնին տեղակալը՝ Նաբանճան Կհիլնանի: Նախապէս այցելեց մերձպալթեան Հանրապետութիւններն ու Վրաստան: Հայ գրագէտներու հետ ունեցած իր խօսակցութեան ընթացքին, դիտել տուաւ, թէ շատ լաւ ծանօթ է հայ ժողովուրդին անցեալին: Կապեր գոյութիւն ունին հինէն ի վեր իր ժողովուրդին եւ Հայաստանի միջեւ: Երեւանի մէջ կը գտնուին արժէքաւոր բազմաթիւ ձեռագիրներ, որոնք շահեկան նիւթեր կը բովանդակեն Հնդկաստանի մասին: Անոնք արժանի են մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան: Յիշեցուց, թէ հինէն ի վեր հայկական գաղութներ գոյութիւն ունին իր երկրին մէջ: Աւելցուց, թէ առաջին համաշխարհային պատերազմին, երբ աշխարհի աչքին առջեւ հարիւր հազարաւոր Հայեր կ'ոչնչանային, Հնդիկ ժողովուրդը իր բողոքի ձայնը բարձրացուց Թուրքերուն դէմ: Հնդկաստան ապրող Հայերը ներկայիս եւս իրենց օգտակար աշխատանքը կը կատարեն երկրին բարգաւաճումին մէջ: Հրատարակելու մօտ չարադրելու վրայ իր ճամբորդական նոթերը՝ Հիմալայաններէն մինչեւ Կովկաս խորագիրով, ուր պիտի անդրադառնայ նաեւ Հայաստանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱ

ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԱՌԵՒԱՆԳՈՂՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՆ

Պատանդի պատմութեան մէջ ամէնէն զգայացունցն էր, որ պատահած էր Մանակա, ուր ազատագրութեան ճակատի Սանտինիստ շուրջ հարիւր կեռիլլաներ գրաւած էին Խորհրդարանի պալատը եւ հոն պատանդ բռնած 500 կամ 1000 հոգի: Ճշգրիտ թիւը կարելի չէր եղած գիտնալ բայց կ'ըսուէր թէ 600 հոգի ազատ կ'արձակուէին եւ Չորեքշաբթի օր, պատանդ կը մնային 60 երեսփոխան եւ Ներքին Նախարարը:

Սկիզբը նոյնիսկ պատուհաններէն փախող եղած է եւ այդ ձեւով մօտ 100 հոգի ազատած էր: Կառավարութիւնը բանակցելու համար կը պահանջէր սակայն, որ նախ ազատ արձակուին կին ու երխայ նաեւ վիրաւոր եւ մեռեալ յանձնուին:

Արդարեւ առաջին բախումներու հետեւանքով տասնըչորս մեռեալ եւ տասնըհինգ վիրաւոր կար: Ինչպէս կը գրէինք երէկ, Սանտինիսթները կը պահանջէին բոլոր քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը եւ 10 միլիոն տոլար, նաեւ օդանաւեր իրենց ուզած երկիրը երթալու համար: Հինգշաբթի առտու կը հաղորդուէր թէ կառավարութիւնը տեղի տուած է եւ 3 օդանաւեր դէպի Վենեզուելա, Մեքսիքա եւ Փանամա պիտի տանին 150 բանտարկեալներ եւ կեռիլլաները:

Նիքարակուա Կեդրոնական Ամերիկայի ամէնէն տարածուած երկիրն է 148 հազար քառակուսի քիլոմեթրով, բայց միայն 2 միլիոն 200 հազար բնակիչով: Առաւելաբար հողագործութիւնն է իր հարստութիւնը: Հրաբխային երկիր է եւ օգտակար մասը քիչ է: Կ'արտածէ բամպակ, սուրճ, միս, փայտ, շաքար:

Նիքարակուայի իշխանութիւնը, 40 տարի է մէկ ընտանիքի ձեռքն է՝ Սոմոզա, որ տէրն է երկրին կէսին:

Ներկայ նախագահը՝ Անասթասիօ Սոմոզա յաջորդած է 1966ին իր եղբօր, որ իր կարգին տասը տարի առաջ յաջորդած է իրենց սպաննուած հօր:

Սոմոզա կը շարունակէ մենատիրական եղանակը եւ Ուաշինկթընի թելադրութիւններն եւ չափաւորութեան կոչերն իսկ ոչ մէկ օգուտ ունեցան: Ուաշինկթըն դադրեցուց զէնքի իր հայթայթումը բայց տեղն անցաւ Իսրայէլ: Ամբողջ ընդդիմութիւնը (դժգոհ, համայնավար, կեդրոն եւ միւսները) համախմբուած են Ազգային Ազատագրութեան Սանտինիսթ Ճակատ անունին տակ: Անունը՝ սանտի-նիսթ կուգայ Զօր· Սանտինօ-է, որ 1927-էն 33 (երբ սպաննուած է) կռուած է ամերիկեան զրահման դէմ: Ծանօթ է որ 1912ին նախագահ Տիազ ամերիկեան զօրքը օգնութեան կանչած էր իր վարչակարգը փրկելու համար եւ այդ զօրքը մնաց մինչեւ 1933:

Սանտինիսթ Ճակատը կեռիլլայի իր գործունէութիւնը սկսած է 1960ին Քասթրիսթներու օժանդակութեամբ բայց Քասթրօ չէր յաջողած «արտածել իր յեղափոխութիւնը» եւ Նիքարակուայի կեռիլլաները կղզիացած մնացած էին:

Կացութիւնը բոլորովին վատթարացած էր անցեալ Յունուարէն սկսեալ երբ կը սպաննուէր Փրենսա օրաթերթին տնօրէնը՝ Քամոռօ, որ կը համարձակէր քննադատել նախագահը: Այս սպանութիւնը ընդհանուր վրդովում ստեղծած էր եւ եկեղեցւոյ իսկ օժանդակութեամբ ընդհ· գործադուլի շարժում մը ծայր տուած էր: Անկէ ի վեր միջադէպերը իրարու կը յաջորդէին:

Այս վերջին «առեւանգումը» իր ծաւալով աննախընթաց, դաս մըն է Սոմոզայի եթէ տրամադիր է հասկնալու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՀԸ արտայայտուեցաւ Աբէհն 2 հեռատեսիլի կայանէն եւ շեշտեց թէ «միայն ես կրնամ ժողովրդավարութիւն հաստատել»: Ընդդիմութեան միակ նպատակը՝ քանդումը կը նկատէ: Կացութիւնը թէեւ միշտ լարուած է երկրին մէջ, եւ բախումներ ու ցոյցեր կան միշտ: Թեհրանի արուարձաններէն մէկուն մէջ: Ղոպայի մզկիթը գոցուած է ոստիկանութեան կողմէ, որովհետեւ ընդդիմութեան կեդրոն մը կը նկատուէր: Վախ կայ որ խռովութիւնները սաստկանան կրօնական տօնին առթիւ (Մոհամմետի փեսային՝ Ալիի մարտիրոսութեան ոգեկոչումն է): Փարիզ հրատարակուած զեկոյցով մը, համայնավար գաղտնի կուսակցութիւնը – Թուտեհը - կ'ըսէ թէ «միայն Սավաքը ի վիճակի է գործելու նման ջարդ մը» խօսելով Ապատանի սինեմային ոճրային հրդեհին մասին: 13 պարսիկ ուսանողներ գրաւած են Լա Հէյի դեսպանատունը:

ԻՆԵԱՑԻՕ ՍԻԼՈՆԷ, Իտալացի գրագէտը մեռաւ Ժընեւի մէջ 78 տարեկանին: Նուազ ծանօթ իր իսկ երկրին մէջ քան Եւրոպա, Սիլոնէ այն համայնավարն էր, որ առաջինը դատապարտեց Սթալինականութիւնը 50 տարի առաջ եւ վէպը ընտրեց իր քաղաքական պայքարը վարելու համար: Հիմնադիրներէն է Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան, որու գաղտնի պատասխանատուն դարձաւ 1925ին Իտալիոյ մէջ: Կուսակցութենէն արտաքսուեցաւ 1931ին, որովհետեւ կ'ընդդիմանար Կոմինտերնին: Իր ծանօթ գործերն են... Ֆոնթամառա, Հաց եւ Գինի:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ 100ԱՄԵԱԿ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Գրեց՝ Ա· ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ· Գիտ· Տոքթ·)

Ամիս մը առաջ Փարիզի Լը Մոնտ (*) օրաթերթին մէջ հակիրճ բայց շահեկան յօդուած մը երեւցաւ Պերլինի վեհաժողովին 100ամեակին առթիւ: Հեղինակը՝ Տիմիթրի Անալիս, հաւանաբար ծագումով յոյն, կ'անդրադառնայ Պերլինի Վեհաժողովին քաղաքական նշանակութեան մասին ուր մեծ տէրութիւններու ներկայացուցիչները աւելի կը ձգտէին իրենց երկիրներու շահերուն եւ փոքր ազգերու միջեւ մերձեցումի եզր մը գտնել քան թէ իսկական եւ տեւական խաղաղութեան մը երաշխաւորումը ապահովել: Յատկանշական է որ հեղինակը վերոյիշեալ յօդուածին մէջ ոչ մէկ բառ ունի հայ ժողովուրդի պահանջներուն եւ հայկական հարցին մասին: Այսուհանդերձ անուրանալի է եւ այսօրուան պատմաբանին տրամադրութեան տակ գտնուող բազմաթիւ փաստեր առանց այլեւայլի կը հաստատեն որ Արեւելեան հարցին ամենակարեւոր շրջանը դեռ անլոյծ, կամ ըստ կամս կարգադրուած, հայկական հարցն է: Արդարեւ ոչ յունական, ոչ պուլկարական, ոչ ռումանական եւ ոչ ալ Սերպիոյ հարցերը ունեցան 19րդ դարու դիւանագիտութեան մէջ այն մեծ եւ կարեւոր դերը որքան հայկական հարցը: Միեւնոյն ժամանակ կարելի է առանց չափազանցելու ըսել որ ժամանակակից պատմութիւնը նուազ օրինակներ կը ճանչնայ ինչպէս հայկական հարցը ուր ժողովուրդի մը արդար պահանջները ի շահ մեծ տէրութիւններու տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն ինչպէս աճուրդի հանուեցան սկիզբէն եւ մինչեւ վերջ: Զենք մոռնար թէ օտար լեզուներով ակադեմական եւ բարձրորակ աշխատութիւններ դեռ քիչ են, ուր հայկական հարցը իր բազմակողմանի երեւոյթներով ուսումնասիրուած ըլլայ: Բայց եւ այնպէս եղածն իսկ բաւարար է որպէսզի Անալիս համոզուած ըլլար թէ հայկական հարցը միջազգային դիւանագիտութեան մէջ մօտ կէս դար Պերլինի վեհաժողովը յաջորդող տարիներուն ամենակարեւոր տեղը գրաւած է քան Պալքանեան որեւէ հարց:

Ի՞նչ էին ուրեմն Հայոց յայտնի եւ անյայտնի ձեռնարկները Պերլինի վեհաժողովի ընթացքին, որոնցմով հայկական հարցը պաշտօնականացաւ եւ նոր հանգրուան մը բացաւ հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ:

×

Արդարեւ Սան Ստեֆանոյի նախադաշինքին (**) 16րդ յօդուածը չէր գոհացուցած հայկական ցանկութիւնները: Ռուս եւ օսմանեան կառավարութեան լիազօրներուն միջեւ ստորագրուած նախադաշինքին 16րդ յօդուածը իրաւ է թէ կը յիշէր հինգ դարերու մոռացումէ յետոյ առաջին անգամ ըլլալով «Հայաստան» անունը դիւանագիտութեան մէջ եւ օսմանեան կառավարութիւնը կը խոստանար «անյապաղ բարենորոգումներ կատարել» Հայաստանի մէջ բայց Հայերը կը ցանկային ստանալ այն բոլոր առանձնաշնորհումները որոնք պիտի տրուէին պալքանեան թերակղզիի քրիստոնեայ ժողովուրդներուն:

Օսմանեան կայսրութեան հպատակ մօտ 2·500·000 Հայոց Պատրիարք Ներսէս Արք· Վարժապետեան այդ պատմական օրերուն անձամբ եւ անվեհերօրէն ստանձնեց բոլոր պատասխանատուութիւնը այդ փափուկ, դժուարին բայց հայրենանուէր գործի նախաձեռնութեան: Ունեցաւ խորհրդակիցներ ինչպէս Օտեան, Տոքթ· Սէրվիչէն, Տոքթ· Ստեփան փաշա Ասլանեան, որոնք թէեւ միշտ շուքի մէջ մնացին, իրականութեան մէջ իրենք թելադրեցին եւ կազմակերպեցին Խրիմեան արք·ի հայրենասիրական առաքելութիւնը դէպի Եւրոպա: Արդարեւ ինչ որ Սան Ստեֆանոյի մէջ օսմանեան լիազօրները ընդդիմացան եւ չյօժարեցան Արեւմտահայաստանի ինքնավար (օթօնոմ) վարչաձեւ մը շնորհել, կարելի չէ՞ր արդեօք զայն ձեռք ձգել միացեալ Եւրոպայի նախաձեռնութեամբ եւ յօժարութեամբ:

Եւրոպա կ'անգիտանա՞ր թէ Բ· Դուռը 1839էն ի վեր բազմաթիւ անգամներ խոստացած բայց միշտ ալ սայթաքած էր, երբ կարգը եկած էր բարենորոգումները կիրարկելու:

Լաւագոյնս ծանօթ Արեւմտահայաստանի թշուառ դրութեան, Խրիմեան Հայրիկ անտարակոյս իսկական վկան էր Թարգման հանդիսանալու հայկական բաղձանքներու ներկայացման մեծ տէրութեանց ներկայացուցիչներուն մօտ: Գրիգոր Օտեան, որ բովանդակ կեանքին մէջ մնաց միշտ հաւատացեալ եւ բարեպաշտ քրիստոնեայ մը, համոզուած էր որ մեծ տէրութիւնները Պերլինի վեհաժողովի ընթացքին յանուն արդարութեան, եւ մարդասիրութեան զգացումներէ մղուած պիտի չկարենային անտարբեր մնալ Խրիմեան Հայրիկի Արեւմտահայաստանի ողբալի դրութեան մասին կատարելիք զգայացունց յայտնութիւններու հանդէպ:

Խրիմեան Հայրիկ իրաւ է թէ չէր խօսեր որեւէ օտար լեզու, բայց քաջահմուտ էր հայ գիւղացիութեան թշուառ դրութեան: Երբ դեռ չմեկնած Պոլիսէն իրեն կը հրցնէին· «Հայրիկ ի՞նչ լեզուով պիտի խօսիս դիւանագէտներու հետ»: Առանց այլայլելու, համոզմունքով և քրիստոնէական հաւատքով Խրիմեան կը պատասխանէր· «Պիտի խօսիմ լեզու մը որ բոլորն ալ կը հասկնան· Պիտի լամ»:

Այս երկու բառին մէջ խտացած է դիւանագիտութեան անգիտակ եւ աշխարհականութեան անյայտ ձգտումներուն խորքին չթափանցող հայ ժողովուրդի ճակատագրին պաշտպան եւ առաջնորդ Պոլսահայ վերնախաւին միամիտ քաղաքականութեան առանցքը:

Բայց անշուշտ լացը բաւարար չէր իրականացնելու հայկական պահանջքները: Հետեւաբար իրեն իբր քարտուղար կը նշանակուէր ժրաջան եւ հայրենասէր մի երիտասարդ՝ Մինաս Զէրազ: Զէրազ, քաջատեղեակ Փրանսերէն լեզուի, պոլսահայ աւագանիին մօտ, — մասնաւորաբար Օտեանի - մեծ վստահութիւնը կը վայելէր: Իր գրական փորձերը կը յայտնաբերէին թէ խոստմնալից ապագայ կրնար ունենալ: Հակառակ որ ինք անտեղեակ էր Արեւմտահայաստանի հայ գիւղացիութեան իսկական պատկերին կարելի չեղաւ մեծատաններուդ ժամուն գտնել ուրիշ աւելի յարմար թեկնածու մը եւ կարգուեցաւ քարտուղար — Թարգման Խրիմեանի Եւրոպայի առաքելութեան: Մարտ (1878) ամսուան վերջ Խրիմեան եւ Զէրազ Հռոմ կը հասնին: Կը տեսնուին Արտաքին Գործոց նախարարին կոմս Գորթիի հետ որ ջերմօրէն կ'ընդունի Թուրքիոյ Հայոց նախկին պատրիարք Խրիմեան եւ իր քարտուղարը: Գորթի կը խոստանայ Հայոց ցանկութիւններուն ընդառաջ երթալ եւ զանոնք պաշտպանել վեհաժողովին որքան որ ի մեծ զարմացումս Խրիմեանի կը հարցնէ թէ ...«Հայերը Օսմանեան Կայսրութեան արեւելեան թէ արեւմտեան շրջանին մէջ է որ Հայաստանի համար ինքնավար վարչաձեւ մը կը խնդրեն..» (***)

Խրիմեանի եւ Զէրազի «յաջող» առաքելութիւնը կը շարունակուի դէպի Փարիզ եւ յետոյ Լոնտոն: Փարիզի մէջ Վատինկթըն Արտաքին Գործոց նախարար, կը ներկայանայ հայկական ցանկութիւններուն պաշտպան փաստաբան: Միայն կը թելադրէ պատրաստել «յուշագիր» մը ժողովուրդներու քանակի մասին թուանշաններով եւ մանրամասնութեամբ լաւագոյնս լուսաբանելու համար վեհաժողովի լիազօրները Հայաստանի դիրքին մասին: Փարիզի մէջ պատուիրակները կը հանդիպին նաեւ Նուպար փաշայի: Նուպար փաշա կը թելադրէ Խրիմեանի հրաժարիլ «ինքնավար» վարչաձեւի սկզբունքէն եւ չարտասանել նոյնիսկ այդ բառը որ կրնայ խրտչեցնել մեծ տէրութիւններու լիազօրները: Կը յանձնարարէ միայն եւ միմիայն վարչական բարենորոգումներով բաւականանալ, հայ կուսակալի եւ հայ պաշտօնեաներու նշանակումը ապահովելով:

Լոնտոնի մէջ Խրիմեան եւ Զէրազ կ'այցելեն բազմաթիւ պետական դէմքերու եւ դեսպաններու: Կը տեսնուին, ազատական կուսակցութեան նախագահ Կլատսթընի որ ջերմօրէն կ'ընդունի Խրիմեանը, միայն դիտել կու տայ թէ ինք ընդդիմադիր դիրքի մէջ, օգտակարութիւն մը չի կրնար ունենալ: Կը թելադրէ Տիսրայէլին տեսնել եւ զայն լուսաբանել հայկական պահանջքներու մասին որոնք կը համապատասխանեն Անգլիոյ շահերուն:

Տիսրայէլի կը մերժէ ընդունիլ հայ պատգամաւորները, միայն լորտ Սալզպըրի զանոնք կ'ընդունի Արտաքին Գործոց նախարարութեան իր գրասենեակին մէջ: Հզօր Ալպիոնի անուանի նախարարը ուշի ուշով մտիկ կ'ընէ Խրիմեանի բացատրութիւնները որոնք փրանսերէնի կը թարգմանուէին Մինաս Զէրազի կողմէ: Սալզպըրի կը զարմանայ թէ Հայերը հայերէն իրենց ուրոյն լեզուն ունին եւ կը խօսին իրենց միջեւ: Սալզպըրիի տուած պատասխանը աղօտ է: «...Պէտք է Հայոց վիճակը բարուքել, իրենց արդարութեան ցանկութիւններուն գոհացում տալ ... ատոր համար միջոցներ որոնել ...» եւայլն:

Զկայ եւ մեր պրպտումներու ընթացքին ալ ցարդ չենք գտած որեւէ մէկ փաստ թէ ապացուցանէր Սալզպըրի եւ Անգլիոյ Պոլսոյ դեսպան Լայարտ այս ուղղութեամբ խոստումներ տուած են Հայոց: Այսուհանդերձ հայ պատուիրակները չափազանց գոհ կը մնան եւ կը խանդավառուին Սալզպըրիի ըրած խիստ քաղաքավար ընդունելութենէն ուր կը կարծեն նախատեսել հայկական ցանկութիւններու իրականացման երաշխիքը... մինչ Կիպրոս կղզիի մասին Ֆօրէյն Օֆիսի եւ Լայարտի միջեւ թղթակցութիւնները սկսած էին արդէն:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Լը Մոնտ (Յուլիս 18)

(**) 3 Մարտ 1878, Տե՛ս այս առթիւ մեր յօդուածը «Յառաջ»ի 11 – 12 Մարտ 1978, թիւ 14·074 եւ 14 Մարտ 1978, թիւ 14·075 թիւերուն մէջ:

(***) Տե՛ս մեր ուսումնասիրութիւնը Ռըվիւ տ'Իսթուառ Տիփլոմաթիք 1 · 2 (1973), էջ 162

[illegible]

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Յուլիս 24ին իր մահկանացուն կնքած է զօր· Հրանդ Մալոյեան: Ողբացեալը բնիկ Մշեցի, ծանօթ դէմք մըն էր Սուրիոյ հայութեան եւ արժանաւոր զաւակներէն մին: Նաեւ տիպար զինուորական մը Սուրիոյ բանակին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դամասկոսի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին:

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Այս է մօտաւոր, ջրաներկ պատկերը մեր բանաստեղծութեան, երբ 1914ին գրագէտներու եւ բանաստեղծներու խմբակ մը հրապարակ կ'ելնէ գրական ավանկարտ (յառաջապահ) հանդէսով մը: Փրոֆեսիոնելներու գործ է «Մեհեանը», որուն ղեկավարութենէն դուրս կը մնան հանդչած կամ ամաթէօր գրողները ու քերթողները, — Թէքէեան, Զօհրապ, Եսայեան, եւայլն: Գլուխը անցած են փառասէր ու անհանդարտ, մանաւանդ ժամանակակից իրողութիւններու կըշ-ռոյթին մօտ բոլոր ուժերը — Վարուժան, Կոստան Զարեան, Քիւֆէճեան, Ահարոն, Գ· Բարսեղեան եւ ուրիշներ:

Աննախընթաց երեւոյթ էր: Առաջին անգամ ըլլալով մեր պատմանի գրականութեան մէջ, բանաստեղծներու [illegible] ռամբը մը իր գաղափարներն ու իր ու[illegible] ու կը ձգտէր գեղագիտական մէկ ու նոյն իտէալին: Միակ նախընթացը՝ Մխիթարեաններու պարագան է 10րդ դարուն, երբ հայ ու միջազգային դասական արուեստի հանդէպ իրենց գեղարուեստական մոլուցքը կը վերածէին թարգմանական, ուսումնասիրական ու հետեւողական — ինքնագիր առատ արդիւնաբերութեան մը՝ որուն լաւ ու վատ հետեւանքները մեր գրականութեան վրայ դեռ մինչեւ մեր օրերը զգալի են: Սակայն անոնց դասականութիւնը այնքան գրքունակ ու նոյնիսկ իմաստակ բան մըն էր, որ աւելի վնաս էր իրենց ձիրքերուն՝ քան օգուտ: Անշուշտ կար նաեւ Իզմիրի Տէտէեան Թարգմանական խմբակը, հիմնուած 1852ին, բայց այդ շարժումը երբեք գրական դպրոցի մը, հոսանքի մը՝ նկարագիրը չունեցաւ:

Իսկ ի՞նչ եղած է 5րդ դարու մեր [illegible] թարգմանիչներու էսթէթիք ըմբռնումը:

Եթէ ընդունինք արդի տեսութիւնը ըստ որու լեզուն ու քերականութիւնը ընկերային կարգերու եւ յարաբերութիւններու կաղապարին մէկ արտայայտութիւնն են ու կը ձգտին այդ լեզուն լաւ գործածողին դերիշխան դիրքը յաւերժացնել՝ ուրեմն Ոսկեդարու էսթէթիքը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ եկեղեցի - վերնախաւ գործակցութեան մէկ միջոցը՝ շարունակելու ստորնախաւի շահագործումը ամէն տեսակ ազգային ու մշակութային դունաւոր իտէալէ առաջ ու վեր:

Մեհեանի խմբակը Շոփէնհաուըրի ռոմանթիք փիլիսոփայութեան մէկ մասնակի կողմը որդեգրեց, որ կը բանաձեւէր Աշխարհ որպէս կոյր կամք արտայայտութեամբ: Այս կամքը, կամեցողութիւնը՝ կ'առարկայանայ Ցղացքներու մակարդակին: Շոփէնհաուըրի եւ նաեւ մեր բանաստեղծներու համար, առարկայացումի այս արարքին շնորհիւ, Հանճարը կամ Արուեստագէտը կը նոյնանան Ցղացքի հետ: Հետեւանքը՝ Արուեստի մարդուն ամբողջական անջատումը կեանքի շուկայէն, — բան մը՝ որ կը հակասէր հայ մտաւորականներուն խորագոյն ձգտումներուն, բայց նոյն ատեն կը կշտացնէր անոնց ախորժակը՝ փախելու կեանքի դաժան օրէնքներէն ու [illegible] թեան, [illegible] Ուժի եւ Արուեստին մակարդակին: Կեցուածք՝ որ զիրենք կը մօտեցնէ լուսահոգի Ռոմանթիզմին (ատոր համար է որ պ· Ստեփան Թոփճեան, սովետահայ քննադատը, զանոնք նէօ-ռոմանթիք կ'անուանէ հետաքրքրական մենագրութեան մը մէջ, լոյս տեսած 1974ին, Երեւան, Հայ Խսհ-կական Մտքի Պատմութիւնից հատորին մէջ): Մեհեանականները կ'իւրացնէին նաեւ Նիչէի քանի մը գաղափարները, մանաւանդ երիտասարդութեան զայն խանդավառող Ապողոնեան — Տիոնիսիական հակադրութեան տեսութիւնը, անշուշտ հակելով աւելի Տիոնիսիական բնազդի փառաբանանքին որ Նիչէի համար ալ գերագաս արժէք կը ներկայացնէր: Հայկական սրտին նաեւ մօտիկ էր ուրիշ գաղափար մը, Ուժի Կամքը՝ զոր Նիչէ զարգացուց աւելի ուշ իր կեանքին մէջ եւ որ մեզի համար հասունութեան խորհրդանիշի կը վերածուէր, մանաւանդ Համիտեան բռնապետութեան նուաստացուցիչ տասնամեակներէն ետք:

(Շար· – 15)

ՏԱՐԲԵՐ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԱՏԱՂԱՐԳԵԼՈՒՄ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Զարմանքով եւ որոշ մտահոգութեամբ կարդացի Յառաջի մէջ լոյս տեսած Տ. Հ. ստորագրութիւնը կրող ՀԻՄԱ ԱԼ ՈՉԽԱՐ ՊԻՏԻ ՄՈՐԹԵՆՔ ԹԷԼԷՎԻԶԻՈՆԻՆ ԱՌՋԵՒ յօդուածը եւ անոր յաջորդող ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆՈՒԵՑԱՒ ՈՉԽԱՐԻ ՄՈՐԹՈՒՄԻՆ լուրը («Յառաջ 12 - 15 եւ 17 Օգոստոս):

Չկարծէք որ պիտի բացագանչեմ. «ինչ աղէկ եղաւ, մեծ աղէտէ մը ազատեցանք»: Ոչ: Պիտի յիշեցնեմ բոլոր մտացկոտ մարդոց որ «բարբարոս» ու «յետամնաց» բեմադիր մը՝ Ս. Փարաճանեան՝ իր Նռան Գոյնը ֆիլմին մէջ արդէն նկարահանած էր Մատաղի երկար տեսարան մը՝ ֆիլմին ամէնէն յատկանշականներէն եւ կարեւորներէն: Հետեւաբար «աղէտը» եղած է արդէն եւ մենք «քաղաքակիրթ ժողովուրդներու» այլ խօսքով «Եւրոպացւոց» ներկայացուցած ենք մեր «վայրենի» բարքերէն մին: Ինչ խայտառակութիւն: Ասոր համար միայն կը բաւէր Փարաճանովը բանտարկել:

Երկու հարց կայ, ըստ իս, որոնք թէեւ իրարու կապուած են, բայց որ պէտք է առժամապէս անջատել իրարմէ. մատաղի արարողութեան նկարահանումը ներկայ պայմաններուն մէջ եւ մատաղին իմաստը հայ ժողովուրդի «յետամնաց» բայց գոյ բարքերու համակարգին մէջ:

1.- Մատաղին նկարահանումը եւ հեռատեսիլէն ցուցադրումը ինքն իր մէջ ոչինչ ունի ժխտական, երբ կան ուսուցողական, ծանօթացման մասնաւոր յայտագիրներ՝ Թաշնագիլներէն մինչեւ Նոր Զելանտայի բնիկները: Կարեւորը ներկայացման ձեւն է, մատաղին խորհուրդը բացատրելու եղանակը: Ի հարկէ մատաղօրհնութիւնը եւ մատաղաբաշխումը խոհանոց չեն եւ գաղտնիք պատկերի վերածելու համար անհրաժեշտ է կիրակնօրեայ յայտագիրներ պատրաստողի մակարդակէն աւելի բարձր մէկը: Արդեւմի ձիգին արդարացումը միայն այս անկիւնէն դիտած կը հասկցուի: Մնաց որ արդէլը կրնայ միջամտել երբ պատրաստուած ֆիլմը յաջող կամ իմաստալից չի նկատուիր պատասխանատու մարդոց կողմէ քննուելէ ետք: Այստեղ եւ միայն այստեղ է որ «բողոքող» մարդիկ իրաւացի կերպով եւ իրաւականօրէն պէտք է կարենան միջամտել: Իսկ որքան լաւ պիտի ըլլար եթէ «բողոքողները» իրենց ձայնը շատոնց հասցուցած ըլլային իր տեղը, ուրիշ առիթներով, պահանջած ըլլային նախապէս տեսնել ֆիլմը, անակնկալի առջեւ չգտնուելու աճմար: Այս ձեւով մեզ կը փրկէին ծիծաղաշարժ – ողբերգական բազմաթիւ հաղորդումներէ:

2.- Հարցը սակայն աւելի ընդհանուր է եւ ծանրակշիռ: Ասոր համար է որ կը գրուին սա տողերը: Խնդրոյ առարկայ յօդուածը, իր բազմաթիւ կողմերով, կը դառնայ մտահոգիչ: Յօդուածագիրը կը գրէ՝ սեւով ճերմակի վրայ.

«Ծրագրուեր է ոչխարները սղջ ողջ խողխողել քամերային առջեւ եւ ցոյց տալ նաեւ մատաղ եփելու եւ բաշխելու ժամանակավրէպ սովորութիւնները, որպէսզի քաղաքակիրթ աշխարհը տեսնէ եւ ծափահարէ Հայերը»:

Հատուածը կը խտացնէ յօդուածին շեշտը: Իսկ զայն ղեկավարող գաղափարաբանութիւնը (քաղաքակիրթ աշխարհը եւ Հայերը...) արդէն շատ ծանօթ: Մատաղը այստեղ կը նկատուի «ժամանակավրէպ սովորութիւն» մը, աւելի անդին՝ «յետամնաց բարք» մը, «բարբարոս սովորութիւն» մր եւ տակաւին «արեւելեան հնամենի սովորութիւն մր», անշուշտ «օտարամուտ»: Այս յատկանշումները ախտաբանական կողմ մը ունին, աղուոր են եւ յառաջդիմասէր փաբ տըսին լը մարշէ: Բայց արդեօք վիրաւորանքներ չե՞ն ուղղուած մեր հայրերուն եւ մայրերուն, մեր պապերուն եւ նախահայրերուն, որոնք այսպէս մէկ օրէն միւսը յետամնաց եւ անքաղաքակիրթ կը դառնան: Հազարամեայ, եթէ ոչ երկհազարամեայ սովորութիւն մը՝ ծէս մը, խնդրեմ, այսպէս որակելը նախ՝ անխոհեմութիւն է, որովհետեւ յօդուածագիրը կը թուի թէ գաղափար չունի մատաղի իմաստին մասին եւ ապա՝ աժան «յառաջդիմասիրութեան» մը զոհն է, որովհետեւ «Արեւմուտքի» մասին բաւական «յետամնաց» հասկացողութիւն կը մատնէ:

Շատ դիւրին է գրչի մէկ հարուածով մէկդի նետել հնօրեայ ծէս մը, որ չենք հասկնար: Արդէն մարդիկ միշտ ալ իրենց չհասկցածը վայրենի կամ բարբարոս կը նկատեն: Իսկ սա մորթուող ոչխարներէն ժայթքող արիւնը ինչ գայթակղութիւն. «սարսափելի բան, այսպէս ոչխարները խողխողել, ստ արիւնը ցոյց տալ, կարծես մեր կինիկները եւ կոյս աղջիկները ըլլային»: Այսպէս մտածողներ կան: Հակառակ ասոր մատաղը Հայ Եկեղեցւոյ ծիսակատարութեան մաս կը կազմէ ինչպէս խաղողօրհնութիւնը, վարդավառը, ջրօրհնէնքը, եւայլն, որոնք բոլորն ալ հեթանոս ժամանակներէն կուգան: Պատմականօրէն, մատաղը «բարբարոս» ծէս մըն է, որ յատուկ չէր անքաղաքակիրթ բայց «հելլենասէր» Հայաստանին, այլեւ քաղաքակիրթ Յունաստանին, Հռոմին, Ասորեստանին, նոյնիսկ Հրէաստանին: Մատաղը, ողջակիզումը, զոհագործումը, զենումը՝ մարդոց եւ կենդանիներու, բերքին մէկ մասին նուիրումը նաեւ, այս բոլորը կը պատկանին ամբողջ պաշտամունքի համակարգի մը: Նման երեւոյթներ «արեւելեան» կամ «օտարամուտ» նկատել, բարբարոսութիւնը դուրս նետելու ձեւ մըն է: Բայց փաստը չի դադրիր փաստ ըլլալէ: Ոչ մէկ «օտարամուտ» բան կրնայ 2000 տարի տեւել. եթէ կը տեւէ, իւրացուած է արդէն: Իսկ եթէ իւրացուած է կը նշանակէ որ պէտքի մը կը համապատասխանէ: Մեր չսիրած բոլոր «ազգային» տարրերը օտարամուտ նկատել կը նշանակէ խուլ ըլլալ ժողովուրդի մը հոգեբանութեան `ինչ որ զարմանալի չէ, այնքա՛ն Արեւմուտքը կապկելու կարգ մը մարդոց ձգտումները կը բխին ապիտութենէ:

Եթէ Հայ Եկեղեցին մատաղը կրցած ըլլար արգիլել՝ ատիկա ըրած կ՚ըլլար Գ. Լուսաւորչի օրերուն կամ աւելի ուշ քրիստոնէութեան յաղթանակի դարերուն: «Մեղք» չէր սպասեր: Հայ Եկեղեցին զոհագործումը ներառած է իր ծէսէն ներս, նախատեսած նոյնիսկ աղօթք եւ օրհնութիւն: Թերեւս անոր համար որ անկարելի էր զայն ջնջել եւ կամ թերեւս զոհագործումը կապ ունէր սրբութեան կրօնական ըմբռնումին հետ: Բոլոր կրօնքները, պաշտօնական կամ անպաշտօն, միաստուածեան կամ բազմաստուածեան, ընկերային այլազան կառոյցներ ունեցող հաւաքականութիւնները զոհագործումի մը կամ ծէսերու վրայ կը հիմնուին: Քրիստոնէութիւնը անգամ չի վրիպիր այս օրէնքէն, նոյնիսկ եթէ խաչելութեան խորհուրդը ունի ուրիշ ալ զօրանակներ:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԱՆՈՒԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Յուլիս 5ին,, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին որոշումով կեանքի կոչուած էր Նոր Սահմանադրութեան տրամադրութեան համապատասխանող օրինագիծ մը՝ Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդին մասին:

Այդ հիման վրայ ալ պետական կարգ մը մարմիններ նոր անուանումներ ձեռք ձգած էին:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին Նախագահութիւնը, իր կարգին, հետեւելով նոր կարգադրութիւններուն, Օգոստոս 9ին հետեւեալ որոշումը տուած է:

1.- Պետական կոմիտէներ կոչել Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին պետական կոմիտէները: Այսպէս՝ Հայկական ՍՍՀ պետական կոմիտէ, փոխանակ Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդի պետական կոմիտէ:

2.- Գիւղատնտեսական թեքնիքի, պահեստամասերու, հանքային պարարտանիւթերու եւ նիւթաթեքնիք այլ միջոցներուն վաճառումով գիւղի, կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն մէջ մեքենաներու նորոգումն ու օգտագործումը կազմակերպող Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդի համրապետական միաւորումը, այսինքն՝ Հայգիւղատնտեխնիկան վերակազմելով զայն անուանել Հայկական ՍՍՀ գիւղատնտեսութեան արտադրատեխնիկական ապահովման պետական կոմիտէ:

3.- Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհուրդին առընթեր պետական անվտանգութեան կոմիտէն վերանուանել Հայկական ՍՍՀ պետական անվտանգութեան կոմիտէ: Հայկական ՍՍՀ մինիստրների Խորհուրդին առընթեր կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւնն ալ կոչել Հայկական ՍՍՀ կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւն:

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՔԻՒԼՀԱՄԱՆԵԱՆ

Տրակինեանի հայ գաղութը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր հին անդամներէն՝ Սամուէլ Քիւլհամանեան: Ծնած էր 1898ին Պիլեճիք: 1914 - 18ի պատերազմին, կամաւոր արձանագրուած էր ֆրանսական բանակի օտար լէգէոնին մէջ եւ կռուած էր քաջաբար: 1940ի պարտութեան վաղորդայնին, ինք որ ճանչցած էր Հայերու ցեղասպանութիւնը Թուրքիոյ մէջ, չէր կրնար հանդուրժել որ Ֆրանսան գտնուի նացիական լուծի տակ: Անմիջապէս որ դիմադրական շարժումը կը սկսէր, Քիւլհամանեան կ՚անդամակցէր գաղտնի զանազան խմբակցութեանց:

Այս մասին իր վկայութիւնը բերաւ ԱՃԱՔ-ի Տրակինեանի կոմիտէի պատուոյ նախագահ՝ Քլէր Անժըլէն, որու հրամանին տակ բերած է իր մասնակցութիւնը: Նախագահը յիշեց նաեւ որ 1943 Յունուարին Եղիա Մալոյեանի պատասխանատուութեան տակ կը կազմուէր ժողովրդական Օգնութեան հայկ. տեղական մարմինը եւ ողբացեալը կցորդ նշանակուեցաւ Մալոյեանի եւ ցոյց տուաւ բացառիկ եռանդ: Մարմնին նպատակն էր օգնել ներքին դիմադրութեան:

Սամուէլ Քիւլհամանեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգս. 17ին, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Դիմադրական քու ընկերներդ այս քանի մը տողերով կ՚ուզէին ըսել քեզի, սիրելի Սամուէլ, որ յիշատակդ վառ կը մնայ իրենց սրտերուն մէջ:

ՍԿԱՑՖԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

3.

— Հենց այս եկող առաւօտ լուսոյ:
Ո՛չ, առաւօտեան կարող է ուշ լինել, իմ լա՛ւ, հենց այս գիշեր:

Աղաւնին չոյեց նրա մազոտ երեսը: Խաւարը հառաչեց: Ցնցուեց: Նայեց ճակատամարտի մթութեանը, որ սաստկանում էր հետզհետէ:

— Այո՛, առաւօտեան կարող է ուշ լինել, — կրկնեց նա:

×

Տէր – Գերասիմին կանչեցին եկեղեցի: Սա եկաւ՝ մթութեան մէջ խարխափելով:

Եկեղեցու առջեւ վառուող ջահեր ձեռքերին կանգնած էին Ծամոսկի մարէն, Մարգարիտը, Փափագը, նաեւ աւազանուց չորս հոգի: Աղաւնին հարսանեկան ճերմակ զգեստով էր՝ կողքին Ներսէս Զավուշը: Ներսէսը բաց արեց եկեղեցու դուռը: Ծամոսկի մարէն նրա ձեռքին վառած մոմ դրեց.

— Կանաչ – կարմիր թագաւոր ես, լո՛յս ունեցիր:

Եկեղեցու խաւարը ղունատուեց ջահերի եւ մոմերի լոյսից: Նրա լերկ պատերին ստուերներ դողացին:

Տէր – Գերասիմը սկսեց պսակի արարողութիւնը: Նա յուզուել էր սաստիկ: Տարօրինակ, նաեւ դաժան բան էր այս պսակը՝. կրակէ օղակում:

Ներսէսի կուշտ ափի մէջ թպրտում էր Աղաւնու փոքրիկ, տաք ձեռքը: Նրան թըւում էր, թէ եկեղեցու պատերը չկան եւ միայն ջահերի արիւնով ներկուած գըմբէթն է կախուած երկնքի խորքերից: Իսկ Տէր – Գերասիմը Յիսուս - Քրիստոս է, որ ահա պսակում է իրեն՝ նահատակի անբիծ քօղ գցելով իր վրայ:

Երբ դուրս եկան եկեղեցուց, լոյսը բացւում էր:

×

Ղըյմա Օհանը երկարացրել էր զանգի թոկը, կապել մէջքին: Զէր հեռանում թնդանօթից, ննջում էր՝ նրա ուսին յենուած, ապա ստէպ – ստէպ քաշում զանգի թոկը: Տագնապով ղօղանջում էր զանգը՝ գիշեր թէցերեկ: Ծերունու համար վաղուց է, ինչ գիշեր ու ցերեկ մէկ են, միեւնոյն խաւարը:

Կաթակնի վրայ ղօղանջում էր հին զանգը, դիրքերում ղօղանջում էին ծերունու պատրաստած ռումբերը:

Քեմալ բէյին օգնութեան եկաւ մի ամբողջ դիվիզիա՝ իր փաշա հրամանատարով, գնդացիներով, թնդանօթով:

Թնդանօթները դրին զօրքի դասաւորութեան կենտրոնում: Սկսեցին ռմբակոծել գիւղը:

Նոր մարտկոցը ոչնչացնելու համար աւաղանին տասներկու ֆիդայի ուղարկեց թուրքական դիրքերը:

Նրանցից ոչ ոք չվերադարձաւ: Թնդանօթները շարունակում էին աւերել Կաթակնը:

Տէր - Գերասիմը պառաւ կանանց օգնութեամբ թաղում էր դիակները, դարմանում վիրաւորներին:

Ղըյմա Օհանի ձեռքին ղօղանջում էր հին զանգը՝ հին օրերի ձայնով եւ արեւը ծագում ու մայր էր մտնում իր սովորական երթով:

Ներսէս Զավուշը մի պատանի սուրհանդակ ուղարկեց դէպի Եփրատի հովիտը՝ Բենիամինին որոնելու: Հրամանը յստակ էր՝ Բենիամինը իր ջոկատի հետ պէտք է անյապաղ ետ քաշի դէպի Ակնովիտի քարայրները:

Սուրհանդակին ճանապարհելուց յետոյ զօրապետը դուրս եկաւ խրամատից:

Գիշեր էր: Երկինքը ջինջ էր՝ կարմրաւուն աստղերով ճառագած: Զօրապետը վերեւ նայեց դառը քմծիծաղով - այ քեզ Հայոց աշխարհի անփոյթ երկինք, աշնանային այս օրերին չարիք դարձած ամպ ու մշուշ է լինում, իսկ հիմա, երբ ձիւն է հարկաւոր, մի բուռ ամպ էլ չկայ դատարկութեան մէջ:

Անսպասելի եկաւ կինը: Ճերմակ ըզգեստով էր, ցանկալին՝ ամպը, միայն թէ չցնդի՛:

— Ձիւնի՞ ես սպասում, Ներսէ՛ս:

Չէ, չի ցնդել ամպ - Աղաւնին: Ահա նա իր կողքին է ու ինքը տեսնում է նրա թուխ ստուերով աչքերը:

— Սպասում եմ, բայց ոչ սառծուց, — խօսեց Ներսէսը: - Ես երկնքից սպասելիք չունեմ:

— Իսկ ես աստուած էլ չունեմ: Երազիս մէկ Քրիստոսն է երեւում, մէկ Մուհամմեդը: Սակայն երկուսն էլ փախչում են ինձնից:

— Աշխատիր երազ չտեսնել, — ասաց Ներսէսը: — Դա մեզ նմաններին պէտք չէ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 133)

Այրի Տիկին Հայկունի Գիրիշեան, Վարդան եւ Արմէն Գիրիշեան, Մխիթիւքեան, Գույումճեան եւ Փիլիճեան ընտանիք - ները, Փափազեան եւ Գէորգեան ընտա - նիքները (Պուլկարիա), Գալֆայեան Մելքոնեան, Բաստրմաճեան եւ Գաչվէ - ճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցա - նեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգակա - նին՝

ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԳԻՐԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 23ին, 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգս. 25, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ՝ Ուէնի Փարիզեան գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

32 Փլաս Սէն - Ֆերտինան 75017 Փարիզ

Պ. Յովհաննէս Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւագեանց, Օր. Երանուհի Աւագեանց, Տէր - Գրիգորեան ընտանիքները, Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակը Գէորգ, Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան եւ զա - ւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԱՒԱԳԵԱՆՑԻ

(Ծնեալ Տէր - Գրիգորեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 15ին իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ Օգոս - տոս 19ին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգս. 27, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, Պէյրութի Էշրէֆիյէ Թաղի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ՊԱՐԳԵՒ ԱՒԱԳ - ՔԱՀԱՆԱՅ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարատ Արենի Խուրշուդ - եան կը փնտռէ իր հայրը՝ Արեն Հայրապետի Խուրշուդեանը, ծնած 1922 Թուականին՝ Կոտայքի շրջանի Գառնի գիւղը: Հօրը անունը Հայրապետ, մօրը՝ Անուշ, եղբօրը՝ Արտաւազդ, քրոջը՝ Ովսաննա: 1941ի պատերազմին անյայտ կորսուած է. կը կարծուի որ կը գտնուի Ֆրանսա:

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15, Ժան Կուժոն փողոց, 75008 Փարիզ, կամ ալ ուղղակի Մարատ Արենի Խուրշուդ - եանի, Երեւանի Նորքի 1 - Զանգուածի Թիւ 14 - 15 շէնքի Թիւ 127 բնակարան:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻ - ՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

Մանրամասնութիւնները յետագային

Pour adultes seulement !

LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
organise des cours de
LANGUE ARMENIENNE
initiation et perfectionnement

Téléphoner à Mme Nazélie Fourtune
946 - 03 - 39
pour commencer en septembre

ՄԻԱՅՆ
ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը հայերէն լեզուի դասընթացքներ կը կազ - մակերպէ սկսնակներու եւ յառաջացած - ներու համար. հեռաձայնել Տիկ. Նազելի Ֆուրթիւնի 946 - 03 – 39 Սեպտեմբերին սկսելու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին:

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

CENTRE St. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon
Fondé en 1975

Jardin d'enfants mixte — Classes Elémentaires — Internat pour garçons (de la 11e à la 3e)

Directeur : P. K. ZABARIAN
Tél. : (78) 47-28-65

N.B.—*Les inscriptions sont en cours*
- L'inauguration du terrain de sport (Tennis - Voley - Basket) est prévue pour Dimanche 17 Septembre 1978.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին վրութով վարժացնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (1cycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը
ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 փր.
Հոգեհանգիստ	75 փր.
Շնորհակալիք	75 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 փր.
Ծնունդ	75 փր.
Կը փնտռուի	25 փր.
Կ'ուզուի	40 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

MOSCOU	EREVAN	TBILISSI
3 jours	8 jours	3 jours

PRIX 3 550 F

SEPTEMBRE : du 01 au 14

Octobre : du 06 au 19 Octobre

Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

MOSCOU	EREVAN
2 jours	5 jours

PRIX 2 550 F

SEPTEMBRE : du 08 au 14
du 22 au 28

Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre

Novembre : du 17 au 23 Novembre

Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Métro Chemin Vert

Réservation : 887-31-24
Ouvert tous les jours sauf le Dimanche

ouvert en août

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. հատը 1 Ֆ. 60

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.191
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.191

ՄԵՐ ԿԱՐԾԻՔՈՎ

ՄՇԱԿ Է ՊԷՏՔ

— o —

«Հունձքը առատ է, եւ սակայն մշակները քիչ են»։ Աւետարանի այս խօսքին մեկնելով, 36 տարի առաջ, Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանց, յետագային կաթողիկոս, ահազանգ կը հնչեցնէր «Հայաստանեայց Եկեղեցի»ի մէջ եւ կը գոչէր.

«Հնձուոր է պէտք, մշակ է պէտք, այս է բոլէի հրամայական պահանջը»։

«Գիւղացին հերկեր է երկիրը, կ'ըսէր ան հողագործական օրինակով, մաքրեր է հողը, ցաներ է սերմը եւ ջրեր է առատօրէն, եւ ահա՛ հասեր է հասկաքաղի ժամանակը, հասկերը լեցուեր են ոսկի հատիկներով։ Բայց հնձուոր չկայ, կամ չկայ հարկաւոր չափով։ Եթէ հինգ, տասը օր եւս չհնձուի, չհաւաքուի, արեւի տակ պիտի չորնան ծղօտները, եւ ամէնէն թեթեւ հովին դիմացն անգամ դետին պիտի իյնան, պիտի փճանան։ Պիտի փճանայ նաեւ ամբողջ տարուան մը աշխատանքը։ Ուստի հնձուոր է պէտք, մշակ է պէտք, մշակ է պէտք որպէս բոլէի հրամայական պահանջ...»։

Անտարակոյս մշակը, որուն մասին կը խօսի Գարեգին Արքեպիսկոպոս, մտքի մշակն է աւելի, քան թէ հողի։ Բնութիւնը առատաձեռն է, եւ շռայլօրէն կուտայ իր բարիքները, ինչպէս հողին, նոյնպէս ալ մարդուն, մարդկային ենթահողին։ Քիչ մը անձրեւ, քիչ մը արեւ, եւ ահա արդէն հասկերը գլուխ կը վերցնեն, աչք կը քթթեն անցորդներուն։ Կը լեցուին, պայթելու պէս կ'ըլլան, կը սպասեն որ հաց դառնան եւ բաշխուին խմացական ճաշասեղաններու վրայ։ Եւ ո՞վ է որ զանոնք պիտի փրկէ արեւին տակ փտելէ, գետին իյնալէ, ոտնակոխ ըլլալէ, եթէ ոչ մշակը։

Այդ մշակին կարիքը կը զգար Գարեգին Արքեպիսկոպոս, երբ 36 տարի առաջ կը գոչէր. «Մշակներ են պէտք մեզի»։ Մինչդեռ, 36 տարի առաջ, մեր ժողովուրդը տակաւին այնքան ալ աղքատ չէր մշակներով։ Մտաւորական ջահը, հիներէն փոխանցուած, դեռ կը բոցավառէր, հանդարտ, շուրջբոլորը լուսաւորելով առաւել կամ նուազ պայծառութեամբ։ Երիտասարդ հասկերը անմշակ չէին, կը շարունակէին վայելել գուրգուրոտ ձեռքերու ջերմ գգուանքը։ Մեր արտերը ոսկիով լեցուն, մեր պարտէզները կանանչով զարդարուն էին։

Ի՞նչ պիտի ըսէր եւ ի՞նչ պիտի ընէր արդեօք Գարեգին Արքեպիսկոպոս, եթէ այսօր վերադառնար մեզի եւ նայէր մեր այս արտերուն եւ պարտէզներուն։ Եթէ տեսնէր թէ ինչպէս ամայացեր են երբեմնի այդ արգասաբեր դաշտերը։ Եթէ տեսնէր թէ ոչ հասկ է մնացեր հոն, աչ ալ մշակ։

×

Իրականութեան մէջ հասկ ալ կայ, մշակ ալ կայ, որովհետեւ արեւը միշտ նոյն արեւն է, եւ նոյն անձրեւները կը տեղան դաշտերու վրայ եւ հողն ալ չի կրնար չտալ։ Եւ սակայն հողը կուտայ միայն անոր որ մշակ ունի, միայն անոր՝ որուն մշակը պահակ կը սպասէ իր դաշտին վրայ։ Այսօր մեր խմացական ճաշասեղանին վրայ հացը անգտանելի գանձ մը դարձաւ, որովհետեւ մշակները կա՛մ անվերադարձ մեկնեցան, եւ կա՛մ գացին ուրիշներու պարտէզները շէնցնելու։ Մե՛ղք, հազար անգամ մեղք մեզի, որ թողուցինք որ հեռանան մեր մշակները։

Այսօր յուսահատօրէն կը նայինք մեղ շրջապատող մարդոց եւ կը վախնանք ահազանգ հնչեցնելու, կը վախնանք ըսելու թէ «մշակներ են պէտք մեր պարտէզներուն»։ Որովհետեւ այսօր մեր շուրջը մնացեն են այնպիսիներ, որոնք տխմարօրէն պիտի բանան իրենց աչքերը եւ պիտի հարցնեն.

-- Ի՞նչ մշակ։ Մենք պարտէ՞զ ունինք որ մշակ կը փնտռէք։

Ինչպէս կ'ուզէք որ մշակը առնէ իր մանգաղը ու դաշտ իջնէ, երբ չի գիտեր թէ դաշտ ունի եւ այդ դաշտն ալ իր հունձքը կրնայ տալ։ Դաշտը, որուն վրայ մեր նախնիքները այնքան քրտինք թափեր են, որուն վրայ այնքան բերք հաւաքեր են, այսօր մնացած է ոչ միայն անխնամ, այլ նաեւ անտէր։ Հիմա մեր մշակները ուրիշներու պարտէզին մէջ կ'աշխատին եւ մեր հասկերը ուրիշներու ճաշասեղանին հաց կը դառնան։ Եւ մենք այս տեսարանին դիմաց այնքան հանդիստ ենք, որ ուր որ է պիտի աղաղակենք. «Հնձուոր պէտք չէ մեզի, մշակի պէտք չունինք մենք...»։

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

«Մարմարա»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿԱՐԱԿՈՒԱՅԻ իշխանութիւնները տեղի տուած ըլլալով ինչպէս գրած էինք երէկ, սանտինիսթ քոմանտօն, ազատ արձակուած 83 քաղաքական բանտարկեալներով Փանամա գնաց։ Բոլոր պատանդները ազատ ձգած էին բայց ապահովութեան համար իրենց հետ տարած էին 3 եպիսկոպոս, Փանամայի դեսպանը եւ վենեզուելացի գործավարը։ Նախագահ Սոմոզա սկսած էր արդէն տեղի տալ նախ արտօնելով որ ձայնասփիւռէն տրուի ըմբոստներու հաղորդագրութիւն մը, 75 վայրկեան տեւող, որ կոչ մըն է ապստամբութեան վարչակարգին դէմ։ Իշխանութիւնները նաեւ 5 միլիոն տոլար տուին (ուզուած 10ին տեղ)։ Հրամանատար Զերօ, որ կը ներկայանայ իբրեւ պետը քոմանտոյին ըսած է թէ դրամը սահմանուած է մեռած կեռիլլաներու ընտանիքներուն։ Ինք, 42 տարեկան, նախկին աշակերտ մըն է յիսուսեաններու եւ կ'ըսէ թէ ազգայնական է եւ կապ չունի քուպական գաղափարաբանութեան հետ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ բնաւ գոհ չէ Ֆըրանսայի ընդդիմադիր տարրերու յանտես յայտարարութիւններէն։ Իոն նահանգի մէկ փոքրիկ գիւղը, ուր կ'ոգեկոչէր իր պաշտօնին Բ. տարեդարձը, Պառ դըժեց թէ «Փարիզը անգործութեան մայրաքաղաքն ըլլայ» ինչպէս կ'ըսեն համայնավարները։ Ինք չուզեր չփոթել գործադուլները եւ գործ փնտռողները եւ կը դատապարտէ անոնք որոնք միայն խաղերով, ըսի - ըսաներով եւ էնթրիկներով կ'ապրին։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախկին նախագահ եւ Ազգ. պլոքի նախագահ՝ Քամիլ Շամուն գաղտնի այցելութիւն մը կատարեր է Երուսաղէմ իր մտահոգութիւնները յայտնելու համար Իսրայելացիներուն։ Ըսեր է թէ. «Սուրիա յարձակումի անցնելու վրայ է Լիբանանի քրիստոնեաներուն դէմ»։ Պեկինի հետ տեսնուեր է Զօրեքշաբթի գիշեր եւ լուրը մէջ տեղ ելած է Իսրայելեան աղբիւրէ եւ կը կարծուի՝ ուզելով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Երկինքի ուղեվար»ներու փութկոտութեան գործադուլը պիտի տեւէ մինչեւ Սեպ. 3։ Կը կարծուի որ շատ իրարանցում չըլլար կարգ մը օտար ընկերութիւններ ջնջած ըլլալով իրենց թըռիչքները մինչ էռ-Ֆրանս կը պակսեցնէր իր թռիչքներու թիւը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ Նախարարին՝ Տիկն Սիմոն Վէյի հակա - ծխախոտ պայքարը ոչ միայն օգուտ չէ ունեցած այլ կը թուի որ ճիշդ հակառակ ազդեցութիւնն ունեցած է քանի սպառումը 2,6 առ հարիւր աւելցած է եւ ձգտումն ալ դէպի օտար ծխախոտը եղած է, այսինքն աւելի սուղ։ Այս ամբողջը կը փաստէ որ բոլոր ազդարարութիւնները (քանսեռ կը պատճառէ, էնֆարքթիւսի հող կը պատրաստէ եւլ. եւայլն) ոչ ոք կը վախցնեն եւ մարդիկ, հաւանաբար, քաջ գիտնալով թէ օր մը չէ օր մը պիտի մեռնին, կը նախընտրեն... ծխելով մեռնիլ։

«ԷՔՍԹՐԱ ՕՄՆԷՍ» (ամէն մարդ՝ դուրս) բառերով է որ Ուրբաթ կէսօրէ վերջ բացուեցաւ կարդինալական ժողովը, որ կ'ընտրէր Պօղոս Զ.ի յաջորդը։ 111 կարդինալներ օրը չորս քուէարկութիւն պիտի կատարեն։

«ՁՍՊՈՒՄԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ» մէջ խորագրին տակ, Ֆիկառօ Ուրբաթ օր կը հրատարակէր ցանկը Հելսինքիի Կոմիտէներու հիմնադիրներու, որոնք բոլորն ալ բանտն են։ «Հայկ. խումբ»ին մէջ կը յիշէր Յարութիւնեանը եւ Նազարեանը։

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ օգնութեան կը փութայ Շահին ինչ որ չէր սպասուեր։ Պաշտպանութեան Նախարարը ըսած է որ արաբ պետութիւնները պէտք է զօրավիգ կենան Շահին, որովհետեւ որեւէ անհաւասարակշռութիւն այդ երկրին մէջ վտանգաւոր հետեւանքներ կ'ունենայ Մերձաւոր - Արեւելքի ապահովութեան համար։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ տարեդարձին առթիւ (Օգս. 25) ժաք Շիրաք 11 մեծ մայրաքաղաքներու քաղաքապետներ հրաւիրած է, որոնց կարգին Մոսկուայի, Նիւ - Եորքի, Պրիւսէլի եւլն. եւայլն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ. 15 - 17)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱՊ

Երեւանի հարաւային օդակայանէն, պաշտօնական հանդիսութենէ մը ետք, դէպի Լենինական թռիչք կատարեց «Եակ-40» օդանաւ մը։ Այերոֆլոթի կարգադրութեամբ նմանօրինակ օդանաւերը կանոնաւոր թռիչքներ կը կատարեն այսուհետեւ Երեւան - Լենինական։ Հոնկէ ալ խորհրդային եօթը քաղաքներ։ Հեռու չէ այն օրը, երբ Լենինականի օդակայանը կը ժամանեն «Տու - 134» եւ «Տու - 154» գերհզօր օդանաւերը։

×

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Երեւանի բուրդի մանուածքի գործատունը ստացաւ նոր մեքենաներ Արեւելեան Գերմանիայէ։ Ասոնք կրնան արտադրել ամէնէն բարձրորակ հիւսուածքներ բուրդէ կամ կիսաբուրդէ։ Գործատան մեքենաներուն աւելի քան մէկ երրորդը գերմանական է։

×

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՍՓԻՒՌՔԷՆ

Ուսուցիչներ Սփիւռքէն սկսան կատարելագործել իրենց մասնագիտութիւնը Հայաստանի ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկութեան մէջ։ Դասընթացքները կը տեւեն մէկ ամիս։ Ուսուցիչները ժամանեցին Մ. Նահանգներէն, Անգլիայէ, Ֆրանսայէ, Քանատայէ, Աւստրալիայէ, Լիբանանէ, Հնդկաստանէ, Իրաքէ եւ այլ երկիրներէ։

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Հայաստանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները այս տարի աւելի քան 50 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ սարքեր ղրկեցին Խորհ. Միութեան գիւղական շրջանները։

×

-- Հայաստանի շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան մասնագէտներուն առաջարկած միօրինակ երկաթպեթոն շինութիւնները կը տոկան երկրաշարժներուն, նոյնիսկ երբ անոնց սաստկութիւնը ութ բալի հասնի։ Երեւանի կեդրոնը բարձրայարկ շէնքեր կը շինուին այս միջոցով։

×

— Նայիրի շրջանին մէջ բացուեցաւ վիրաւորներ խնամելու կեդրոն մը։ Շրջանի բնակիչները այսուհետեւ պէտք չունին մինչեւ Երեւան երթալու՝ խնամուելու համար։ Ներկայիս նմանօրինակ տասը կեդրոններ կան։

— Երկու մասնագէտներ՝ Մամիկոն Միրոնեան եւ Աշոտ Գասպարեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լենինականի փորձարական - շինարարութեան հիմնարկութենէն, պիտի ուսումնասիրեն շարժերը ովկիանոսներուն յատակին։ Լենինականի մէջ նախագծուած յատուկ կայաններ պիտի զետեղուին ծովուն մինչեւ 6.000 մեթր խորութեան մէջ։ Ալիքներուն բնոյթը սահմանելով կարելի պիտի դառնայ ճշդել յատակին կառուցուածքը՝ երկրաշարժական իմաստով։ Արդարեւ, շարժերու պարագային ալիքները տարբեր բնոյթ կ'ունենան։ Ի հարկին արուեստական ճամբով շարժեր պիտի ստեղծուին փորձնական նպատակներով։

×

— Վեց տարի է վեր Հանրապետութեան մանկական գրադարանին, որ Խնկօ Ապեր անունը կը կրէ, կից հաստատուած է արուեստի եւ մշակոյթի դպրոց մը։ Բարձր դասարաններու 380 աշակերտներ կը հետեւին դասախօսութիւններու, գրական ասուլիսներու, դիտարշաւներու եւայլն։ Վերջերս ձայնասփռուեցան Հայրիկ Մուրադեանի երգած երգերը եւ դասախօսութեան ու բացատրութեան ճամբով ներկայացուեցաւ հին հայկական երգերուն նկարագիրը։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ 100ԱՄԵԱԿ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խրիմեան եւ Զէրազ, Լոնտոնէն Փարիզի ճամբով, կը մեկնին Պերլին: Խորէն արք. Նարպէյ իր կարգին Ս. Փեթերսպուրկ կը ներկայանայ իշխան Կորչաքովին, եւ նաեւ, ամենակալ Ալեքսանդր Բ. ցարին: Կը յիշեցնէ Թախանձանօք Հայոց ցաւկութիւնը, ինչպէս Խրիմեան Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, եւ իբր լաւագոյն ելք «ինքնավար» վարչաձեւը կը ջատագովէ Արեւմտահայաստանի համար: Նարպէյ եւս Պերլին կը հասնի վեհաժողովի բացման (13 Յունիս 1878) նախօրեակին:

Պերլինի մէջ, հայ պատգամաւորները կը տեսնեն թէ ֆրանսերէնը՝ որքան որ դիւանագիտական լեզու ընդունուած է, բաւարար չէ իրենց առաքելութեան յաջողութեան: Խրիմեանի թելադրութեամբ, Փարիզէն կը հրաւիրուի երիտասարդ մը՝ Տաճատ Պէյլէրեան, իբր թարգման գերմաներէն լեզուի: Պէյլէրեան նախկին ուսանող Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանի, Հայտէլպերկի համալսարանէն վկայեալ, կը դասախօսէր Փարիզի երկրորդական վարժարաններուն մէջ իբր գերմաներէնի ուսուցիչ, միաժամանակ ալ հետեւելով բժշկական ֆաքիւլթէն: Պէյլէրեան եւս կը մեկնի ամբողջացնելու հայ պատուիրակութեան կազմը:

Հայ պատուիրակներուն գործունէութիւնը, մերթ ընդ մերթ, կը հրատարակուի պոլսահայ մամուլին մէջ, եւ խոր արձագանգ կը գտնէ համայն Հայութեան մէջ: Պոլսոյ պատրիարքարանը կ'ուզէ իր յարաբերութիւնները ծածուկ կերպով չարունակել Պերլին գտնուող իր պատուիրակներուն հետ: Ներսէս Պատրիարք, մեծ Եպարքոս Սաֆվէթ փաշայի հետ կը տեսնուի, կը պահանջէ, որ «բացառիկ» միջոցներ ձեռք առնուին Արեւմտահայաստանի մէջ կարգ ու սարքը հաստատելու համար, իբր միակ եւ լաւագոյն ելք բարենորոգումներու գործադրութեան, եւ հետեւաբար՝ յառաջդիմութեան եւ մանաւանդ կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան: Ներսէս Պատրիարք քաջալերուած Սաֆվէթ փաշայի կրաւորական դիրքէն, նոյնիսկ, կը յաջողի Պերլին գտնուող պատուիրակութեան հետ թղթակցելու համար ծածկագիր հեռագրի փոխանակութեան արտօնութիւն ձեռք ձգել: Այս մասնաւոր պաշտօնին կը նշանակուի Ստեփան Փափազեան: Փափազեան՝ Պոլսոյ ազգային ժողովի անդամ եւ Ժամանակ Թերթի տնօրէն, ծանօթ է իբր պատրիարքարանի ընդդիմադիր խմբակի առաջնորդ: Իր մասնակցութեամբ Ներսէս պատրիարք եւ իր խորհրդակիցները, միանգամայն, կը մտածեն ընդդիմադիր տարրերը եւս մասնակից ընել այդ պատասխանատու ձեռնարկին յաջողութեան եւ ազգային ճակատը զօրացնել: Արդարեւ, այդ պատմական օրերուն, Լրագիր կը գրէ.

«... Թուրքիոյ Հայոց բարւոքման խնդիրը, հիմա մասնաւորաց ձեռնարկներէ ելլելով, ազգային ձեռնարկ մը ըլլալու վիճակի մէջ մտած է» (*):

Խրիմեանի եւ գործակիցներու Պերլինի մէջ ունեցած յանդուգն գործունէութիւնը մեծ արձագանգ կը գտնէ ինչպէս Պոլսոյ, նաեւ ամբողջ Արեւմտահայաստանի ու Կովկասի մէջ: Գրիգոր Արծրունի կը թելադրէր արդէն Մշակի մէջ. «... Պոլսոյ Ազգային Ժողովը Հայաստանի հողին վրայ փոխադրել, երբ նահանգային ինքնավարութիւնը Հայոց տրուի, այնպէս», կը շեշտէ, «կարելի չէ բարենորոգումներուն հսկել»: (**)

Հայ պատուիրակութեան հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը գերմանական մամուլին մէջ, կը ստիպէ օսմանեան պատուիրակութեան լիազօր ներկայացուցիչ՝ Գարաթէօտորի փաշան տեսակցութիւն մը ունենալ Ներսէս պատրիարքի պատգամաւորներուն հետ:

Խրիմեան եւ Զէրազ, օսմանեան դեսպանատուն կը հրաւիրուին, ուր Գարաթէօտորի փաշա կ'ուզէ հասկնալ հայկական պահանջներուն իսկական դիմագիծը: Դիտել կուտայ թէ օսմանեան կառավարութիւնը չի կրնար թոյլատրել Հայոց «ինքնավար» վարչաձեւ մը, բայց, եթէ Հայերը «միայն հայ կուսակալ մը ունենալով կրնան բաւարարուիլ, ինք կրնայ միջամտել Բ. Դրան մօտ»: Խրիմեան կ'առարկէ թէ՝ օսմանեան կառավարութիւնը կրնայ այսօր՝ հայ վալի մը նշանակել, եւ վաղն ալ պաշտօնանկ ընել:

Հարկ է եւրոպական մեծ տէրութեանց երաշխաւորութիւնը ապահովել: Գարաթէօտորի փաշա կ'ընդդիմանայ եւ կը պահանջէ, որ դադրեցնեն իրենց գործունէութիւնը Պերլինի մէջ: Խրիմեան կ'ըսէ թէ՝ միայն Ներսէս պատրիարքի հրահանգով իրենց գործունէութիւնը կրնան դադրեցնել: Գարաթէօտորի փաշա անմիջապէս կը հեռագրէ Բ. Դրան, որպէսզի հայ պատուիրակները ետ կանչուին:

Ապտիւլ Համիտ չափազանց վրդովուած հայ պատուիրակներուն Պերլինի մէջ գըտած ջերմ ընդունելութենէն, Բ. Դրան կը հրամայէ Ներսէս պատրիարքի միջոցաւ զանոնք ետ կանչել: Երկիւղի եղած ազդարարութիւններուն Ներսէս պատրիարք խստիւ կ'ընդդիմանայ ու կը պատասխանէ յանդգնօրէն.—

«... կը խնդրեմ որ Յունաց Գրիգորիս պատրիարքին նման եկեղեցականի զգեստներովս պատրիարքարանի դրան առջեւ զիս կախեն քան թէ զանոնք ետ կանչեմ»:

Հայկական պատուիրակները եռանդով կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը մեծ տէրութիւններու ներկայացուցիչներուն մօտ: Վատինկթընի թելադրութիւններուն անսալով հայկ. պատուիրակութիւնը ֆրանքացիէր մեծ տէրութեան դեսպանատան կը ներկայացնէ մէյմէկ յուշագիր (26 Յունիս 1878), ուր մի առ մի կը պարզուին Արեւմտահայաստանի ինքնավար վարչաձեւին համար անհրաժեշտ պայմանները, աշխարհագրական սահմանները, հայ եւ մահմետական պաշտօնեաներու նշանակութեան անհրաժեշտութիւնը եւայլն: Ի վերջոյ բոլոր միջոցները որոնց լոկ գործադրութիւնը կրնայ սատարել երկրի մը անդորրութեան ու ժողովուրդի մը բարգաւաճումը ապահովել:

Բայց եւ այնպէս Պերլինի վեհաժողովին մէջ հետապնդուած քաղաքականութիւնը չէ բխած մարդասիրական սկզբունքներու իրականացումը կիրարկելու համար, հետեւաբար երբ Սան-Սթէֆանոյի նախադաշինքին Հայոց վերաբերեալ 16րդ յօդուածին վերաքննութիւնը 8 Յուլիս (1878) օրակարգին վրայ կուգայ, կը տեսնենք որ հայկական պահանջները երբեք նկատի չեն առնուեր: Արդէն ըստ Պիսմարքի փափաքին, Արեւմտահայաստանի ճակատագրով յատկապէս շահագրգռուող երեք տէրութիւններու ներկայացուցիչները, — Անգլիա, Թուրքիա, եւ Ռուսաստան - նախապէս համաձայնութիւն գոյացուցած են իրենց միջեւ: Արդարեւ առանց վիճաբանութեան Լորտ Սալզպըրիի առաջարկը կ'ընդունուի եւ ոչ թէ միայն Հայոց ինքնավար վարչաձեւ մը չի շնորհուիր, այլեւ նոյնիսկ «Հայաստան» անունը կը փոխարինուի Փոքր Ասիոյ մէջ «հայաբնակ վայրեր»ով, ինչ որ յստակ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի: Նկատի առնելով որ Փոքր Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը, Վանէն մինչեւ Պոլիս կամ Իզմիր, Հայեր կարելի է գտնել: Իսկ եթէ Բ. Դուռը չկատարէ «խոստացուած բարենորոգումները» ի՞նչ միջոցներու պիտի դիմեն մեծ տէրութիւնները, ի՞նչ երաշխիք տուած են, Հայաստանի վերաբերեալ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը ոչինչ կ'ըսէ այս մասին:

×

Պերլինի վեհաժողովին արդիւնքին մասին հայկ. պատուիրակութեան մօտ արձանագրուած խոր յուսախաբութիւնը կարելի է բացատրել Խրիմեան Հայրիկի Պոլիս վերադարձին բացատրած քանի մը անեքտոթներով: Լոնտոնի մէջ, Խրիմեան եւ Զէրազ կենդանաբանական պարտէզը կ'այցելեն: Խրիմեանի ուշադրութիւնը կը գրաւէ թէ ինչպէս տկար գազանը ընկրկած կը սպասէ մինչեւ որ զօրաւորը յագենայ եւ կարգը իրեն գայ, ու կ'ըսէ «... Այս քաղաքակիրթ աշխարհիս մէջ մարդագէլներ պիտի ուտեն Թուրքաստանի մեծ կտոր միսերը, դրկեալ Հայուն գէթ կտորիկ մը ոսկոր պիտի թող՞ուն: Սորա համար կ'անդառնալ Պիսմարքի խօսքը թէ այս աշխարհիս վրայ իրաւունքը հզօրին է»(***):

Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը չգործադրուեցաւ, նոյնիսկ իր այդ կէսկատար ձեւով այսինքն՝ առանց ինքնավար վարչաձեւի մը շնորհման: Բայց կարեւոր դեր մը խաղաց հայ ժողովուրդի ապագային համար: Արդարեւ Հայերը որ մինչ այդ քաղաքական հանգամանքէ զուրկ կրօնական համայնք մը կը ներկայացնեն օսմանեան տիրապետութեան հինգ դարերու շրջանին, կը ջանան որդեգրել Պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրման ուղին: Երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը հակի դէպի ապստամբութեան դժուարին բայց հայրենանուէր յորձանքը: Օսմանեան կառավարութիւնը քանիցս փորձուած պալքանեան թերակղզին մէջ իր ունեցած ձախողութիւններէն արսուամենայնիւ պիտի հետեւի անլուր միջոցներու, որպէսզի սաղմին մէջ խեղդէ ամէն յառաջդիմական շարժում, որ կրնայ օր մը առաջնորդել Հայերը ազգային դերիշխանութեան:

Ծանօթ են Ապտիւլ Համիտի սարքած արիւնոտ ջարդերը (1894 - 1896): Իսկ Երիտասարդ Թուրքերու առաջնորդները յառաջդիմական դիմակին ներքեւ ծըպտուած յետադային պիտի գերազանցեն իրենց նախորդները ամբողջ ազգ մը բնաջնջելով իր դարաւոր հայրենիքին մէջ:

(*) Լրագիր, 13 Յունիս 1878

(**) Մշակ, 7 Մայիս 1878

(***) Լէօ, Թրքահայ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը, Փարիզ, 1934 հտ. Ա. էջեր 86 - 87

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մեհեանականները ազգային նոր, թարմ արուեստ մը կը ձգտէին ստեղծել ու դըժուար է գտնել իրենց ստացած ժառանգին մէջ տարրեր որոնք կրնային այդ ծրագրին ծառայել: Ստիպուած էին տեսութիւնը ներածել, ինչ որ շատ բնական երեւոյթ է մշակոյթի պարագային: Այս ազգային արուեստի տեսութեան բանաձեւումին մէջ դեր ունեցան նաեւ Գ. Ֆէնէրճեան, Սիամանթօ, Ռ. Սեւակ, որոնք միացած էին խումբին: Ու այսպէս էր որ, 100 տարուան անկազմակերպ, անուղղութիւն մշակութային ճիգը ի վերջոյ կը յանգէր գրական լուրջ, գիտակից իրողութեան մը: Կարելի է ըսել որ այս է արդի հայ գրականութեան ծընունդի շրջանը, որովհետեւ առաջին անգամն էր որ հայ գրագէտներ իրենց կոչումին կը մօտենային ամբողջական հասկացողութեամբը թէ ինչ են արուեստագէտի ինքնութեան տարրերը, գիտակցութիւնը կը մտնէր մեր գրողներու ու բանաստեղծներուն մէջ թէ գրական տեսութիւնը այնքան կարեւոր էր որքան ներշնչում ու տաղանդ կոչուած խնդրական արժանիքները:

Բարդ է այդ տեսութիւնը: Ինչպէս պ. Թոփճեան կը նշէ իր մենագրութեան մէջ, Վարուժան ու իր գործակիցները հետաքրքրուած էին մասնաւորաբար Հանճար - Հերոս — Ցեղ միաւորներու փոխ-յարաբերութեամբ ու այն օրէնքներով՝ որոնք կը ճշդեն այդ կապերը:

Մեհեանականները նաեւ իրենց տեսութեան մէջէն մեղմացուցին Տորէնհաուըրի հանրածանօթ յոռետեսութեան մթնոլորտը ինչպէս եւ Նիցշէական մարդատեացութիւնը ու Գեղեցիկին, Ուժին ու Արւեստին իրենց պաշտամունքը փորձեցին պատշաճեցնել ազգային ազատագրութեան աւելի հրատապ պահանջին: Այսպէս էր որ իրենց ներշնչումի դաշտը փոխադրուեցաւ հեթանոսական ժամանակները ու Վահագնը՝ կեանքի ու պատերազմի կիսաստուածը, Աստղիկը՝ գեղեցկութեան ու սիրոյ կիսաստուած՝ դարձան պաշտամունքի առարկաներ:

1914 Յունուարին լոյս տեսած Մեհեանի առաջին թիւին, խմբագիրները կը հրատարակէին իրենց Մանիֆեստը

1.— Պաշտամունք եւ արտայայտութիւն՝ Հայ հոգւոյն

2.— Ինքնուրոյնութիւն եւ անձնականութիւն՝ Ձեւի մէջ

3.— Մշակում կենսանորոգ պատուաստումով մը՝ Հայ լեզուին

4.— Զուտ գրականութիւնը հեռու պահել քաղաքականութենէ եւ լրագրութենէ:

Այսինքն, ամէն ճշմարիտ արուեստագէտ, իր Ցեղին հոգին լոկ կ'արտայայտէ: Ասկէ կը հետեւէր, որ Մեհեանականները ամէն օտար գրական ազդեցութիւն պիտի մերժէին՝ ազգայինը ազատ ու ջինջ պահելու համար: Վարուժան աւելի առաջ կ'երթար ըսելով որ ցեղ մը պէտք է ստեղծագործէ եթէ կ'ուզէ ապրիլ ու տոկալ, մինչ հասնելու համար իր ցեղի իրականութեան, արուեստագէտը պէտք է փորձէ միախառնել երկու հակոտնեայ սկզբունքներ — օգտակարը եւ գեղեցիկը: Նմանապէս, ան պէտք է կարենայ համադրել երկու հակադիր սկզբունքներ — արուեստը արուեստի համար եւ արուեստը ցեղին համար, համադրում՝ որու առջեւ, ինչպէս կը շեշտէ Թոփճեան, Մեհեանականները անճրկեցան: Կարեւոր է սակայն գիտնալ որ այս մտայնութեան, տեսական այս կեցուածքին կը պարտինք, գլխաւորաբար, Վարուժանի, Սիամանթօյի, Շանթի գլուխ-գործոցները, Զարեանի ազգային նկարագրով արձակ ու ոտանաւոր որոշ իրագործումները: Հետաքրքրական պիտի ըլլար ուսումնասիրել այն հարցը թէ մեր Յեղափոխական պայքարը ու իր ստեղծած միթոլոժին՝ Զօրութեան և Բարոյական Գեղեցկութեան՝ ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցան Վարուժանի ու ընկերներու տեսական աշխարհայեցքին վրայ: Անշուշտ ոչ ոք կրնայ տեսնել թէ ի՞նչ կերպարանք պիտի ունենար մեր գրականութիւնը ու յատկապէս բանաստեղծութիւնը՝ գեղագիտական այդ սկզբունքներու ազդեցութեան տակ՝ եթէ մեր մտաւորականութիւնը, աւաղ ու կրտսեր՝ չքայքայուէր 1915ին: Սակայն այն քիչն ալ որ մնաց ազգային գանձ է — մանաւանդ Վարուժանի քերթողութիւնը, անոր հզօր, զուարթ երեւակայութիւնը, իր պատկերներուն դասական գեղեցկութիւնը, գաղափարներու ճարտարապետութիւնը:

(16 - Շար.)

ՏԱՐԲԵՐ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԱՏԱՂԱՐԳԵԼՈՒՄ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մատաղը, ողջակէզը, զոհագործումը բայց նաեւ այլազան ուրիշ հաւատալիքներ, «նախապաշարումներ» իրական, գոյութիւն ունեցող երեւոյթներ են, որոնք կրնան ուսումնասիրուիլ: Բայց ուսումնասիրուելէ առաջ կ'ապրուին մարդոց կողմէ: Ո՛չ մէկ ժողովուրդ անտեղի կերպով ծէս չի յօրիներ կամ... ներածեր: Ո՛չ ալ ծխագէտի, նկարահանի, յօդուածագիրի կը սպասէ որպէս զի ուխտ ընէ, ուխտագնացութեան երթայ Սուրբ Կարապետ, մատաղ ընէ, մատաղը բաշխէ, գինի խմէ, երգ ու պար յօրինէ: Հայ գիւղացին Ջանդեզուրի հեռաւոր գիւղերէն՝ կառքի վրայ 2 ոչխար դրած երբ տունովտեղով Էջմիածին կուգայ, կրկնելով իր հօր պապին մէկ ճամբորդութիւնը, բան մը կ'ընէ որ չի բացատրուիր միայն «կոյր» սովորութեամբ կամ տգիտութեամբ: Յօդուածագիրը չի իսկ կասկածիր, որ Էջմիածին ժամանող մարդիկ այսօր իրենց Հայր-Մերն անգամ չեն գիտեր, բայց մատաղի արարողութեամբ յարաբերութիւն կը ստեղծեն Եկեղեցիին հետ, աւելի ճիշդ՝ իրենց հայրերուն հետ՝ իբրեւ ժառանգորդներ: Ո՛չ ոք հաւատքի մը խորութիւնը, բովանդակութիւնը կամ ուղղափառութիւնը կրնայ գիտնալ ստուգապէս: Բայց եթէ հաւատքը կ'առնէ այսքան զարտուղի ու ծածկուած ձեւեր, պէտք է պատճառը փնտռել (եւ չդիմել աշխարհիկ կամ կրօնական չես գիտեր ո՞ր իշխանութեան՝ արգելումի համար): Կարեւորը ծէսին մէջ գործող, անով ի յայտ եկող խորունկ ցանկութիւնն է: Ի վերջոյ ծէսերը (ամէն իրիկուն հեռատեսիլին առջեւ 2-3 ժամ նստիլը ծէս է, իր կարգին և յառաջդիմակա՞ն) ապրող կենդանի շարժումներ, արարքներ են: Ամէն պարագայի՝ Եկեղեցին, իր պաշտօնէութեամբ, միշտ ալ աւելի հոգեբան քան որեւէ յօդուածագիր, գիտէ թէ ինչ կ'ընէ, երբ «բարբարոս» բարքերը կը ղեկավարէ՝ մատաղօրհնութեամբ:

Զոհագործումը ամբողջ ծխակատարութեան կարեւոր շղթաներէն մէկն է, եթէ ոչ ամենակարեւորը: Թող մեր գրչանիկ, դիւրագրգիռ, յառաջադէմ հանդիսատեսները գիտնան որ մատաղը իր մէջ կը կրէ արեան խորհուրդը, կեանքի եւ մահուան խորհուրդը, թափած արիւնը զոհին, նոխազին եւ զոհագործողին: Եթէ այդպէս չըլլար, եթէ անիմաստ բան մը ըլլար, հայ գիւղացին՝ այնքան օգտապաշտ, իրեն սիրելի կենդանին չէր զոհեր Աստուծոյ՝ ուխտի մը համար: Այս բոլորը շատ լուրջ, շատ էական հարցեր են ժողովուրդներու կեանքին մէջ, որոնք բարեբախտաբար միայն գիտակութեամբ չէ որ կ'ապրին, երբեմն արդէն այդ ընտրութիւնն անգամ չունին: Ասիկա այսպէս է Ափրիկէի Բիկմէններուն համար (յօդուածագիրը վ ա յ ր ե ն ի բարքեր կը կոչէ այդ ցեղախումբերու բարքերը, ըստ ընթացիկ «արեւմտեան» սովորութեան. «ինչ որ արեւմտեան չէ, վայրենի է»: Ցեղասպանութիւնը նման կեցուածքի համար յատուկ յղացք մը ունի. Էթնօսանթրիզմ) Ամերիկայի Հնդիկներուն համար թէ միջին եւ ծայրագոյն Արեւելքի ժողովուրդներուն համար: Արեւմուտքը այսօր արեան հետ իր յարաբերութիւնը բոլորովին ծածկած է (դարու մը վրայ 3 պատերազմներ ընելէ վերջ) բայց արիւնը կը յայտնուի ի վերջոյ բրտութեան արդիական ձեւերուն տակ, որը ուրիշ ծէս մըն է: Արեւմուտքը իր ամբողջ ռազմով եւ տնտեսական ուժով քաղաքակիրթ բարբարոս մըն է ճերմակ ձեռնոցներով ոստիկան մը կամ հիւանդապահ մը, որ իր յիմարանոցներուն եւ հիւանդանոցներուն մէջ կը քօղարկէ ու կը պահէ նոյնիսկ մահը:

Մեր պարագային հարցը այն է որ կը վախնանք, կը սոսկանք արեան հետ մեր յարաբերութենէն, արիւնէն ընդհանրապէս, որ մեզի շատ դէշ յիշատակներ կը բերէ. Ջարդ, ամլութիւն, սեռ, կրտում, բռնաբարում, խողխողում եւայլն: Այս վախը իրողութիւն է: Մատաղին արգիլումը պարզապէս կը ծածկէ այս վախը, բայց նաեւ կը յայտնաբերէ առանց զայն լուծելու: Մատաղը, զոհագործումը վերոյիշեալ վիճակները կը ձեւաւորեն, կը մասնաւորեն, վախը մասամբ կ'արտաքսեն: Հարցը այն է որ մենք ո՞ր չափով պատրաստ ենք այդ վախէն ձերբազատելու:

Երբեք կարեւոր չէ գիտնալ թէ մատաղ ընողը գիտակի՞ց է թէ ոչ. փառասիրութեամբ կ'ընէ թէ հաւատքով: Կարեւորը արարքն է:

Ըստ իս՝ բողոքողներու ճիգը ոչ այնքան մատաղը արգիլել է, որքան անոր, այնքան մեզայատուկ, ներքին, մտերիմ արարքին հաւանականօրէն ձախող արտաքնացումը:

Ըսի որ զոհագործումը պատմականօրէն շատ հին ծէս մըն է: Շատ հին նոյնպէս փաստեր կան այդ մասին՝ քրիստոնեայ իսկ պատմիչներուն քով: Չեմ կենար: Ասիկա ներկայ է մշակոյթի բոլոր կալուածներուն մէջ՝ բանաստեղծութիւն, բանահիւսութիւն, որմնանկարչութիւն, գրականութիւն մինչեւ շարժանկար: Ուզենք թէ չուզենք: Ներկայ է մեր «բարբարոս» բանաստեղծներ՝ Վարուժանի եւ Սիամանթոյի մօտ: Ներկայ է մեր լեզուին մէջ բառային ամբողջ պաշարով: Ասիկա անոր համար որ մատաղը արեան հետ «մեր» յարաբերութեան անխուսափելի նշանն է: Զայն ջնջել ու արգիլել կը նշանակէ իր ունեցածը չճանչնալ, չընդունիլ իր մարմինը, չպրտել զայն «օտարին»: Ինքզինք կրտել: Ասոր կ'ըսեն մտահերձում:

Մե՛ր գիտցած Արեւմուտքը վիզոն, մուշտակ, աղամանդ, սոմոն ֆիւմէ կամ Ֆրանս-Սուար չի հոտիր: Մե՛ր գիտցած Արեւմուտքը գիտական ամբողջ կալուածներ կ'ապրեցնէ, ուր կ'ուսումնասիրէ հեռաւոր կամ մօտիկ ժողովուրդներու, ցեղերու բարքերն ու սովորութիւնները, մտածելակերպն ու լեզուն, ապրելու եւ մեռնելու եղանակները, ծէսերն ու հաւատալիքները: Ցեղաբանութիւն, ցեղալեզուաբանութիւն, ծխագիտութիւն եւ տակաւին շատ մը - ութիւններ, ոչ միայն մեծ յարգանքով ու սէրով կը մօտենան այդ «ժամանակավրէպ» բարքերուն, այլեւ կը փորձեն զանոնք կենդանի պահել: Իսկ «ժամանակավրէպ» բաներ չկան առհասարակ: Կան մեռածներ եւ կան ապրողներ: Բայց քանի որ պէօրէկի, չէօրէկի հարցն ալ կ'արծարծուի, յիշեցնեմ որ ակադեմական Ք. Լէվի - Շթրաուս ցեղաբանը 2000 էջ յատկացուցած է միայն ճաշերու ուսումնասիրութեան (*):

Ամէն իրողութիւն յարգելի է: Պէտք է, առենն է այլեւս, գիտնանք որ մշակութային լաւ կամ գէշ տարրեր չկան, չկան «լաւագոյն» տարրեր, այլ կան իրողութիւնները հասկնալու, մեկնաբանելու, զանոնք փոխանցելու, հաղորդելու լաւ կամ գէշ եղանակներ:

Կ'երազեմ այն օրը երբ ձեռնհաս նկարահան մը, խղճամիտ ուսումնասիրող մը՝ ծխագէտ մը միասին կը ձեռնարկեն մատաղն ու պէօրէկը, արհամարհանքի արժանացող բոլոր «վայրենութիւնները» ներկայացնել մեր մշակոյթի ընդհանուր ծիրին մէջ, առանց ինքնահաւանութեան, առանց ցուցամոլութեան: Այնպէս ինչպէս Պարաճանեան կ'ընէ Նռան Գոյնը-ին մէջ:

Քաղաքակիրթ ազգերը միայն կը ստանձնեն իրենց անցեալը եւ ներկան առանց ամօթի, առանց բարդոյթի եւ չեն մտածեր ուրիշներու կարծիքին:

Արեւմուտքէն բան սորվիլ՝ այո, բայց ոչ կրաւորականօրէն, անոր հինցած, պարտուած, աղբանոցը նետուած խէժալները չապիկլի վերածելով: Ո՛չ օտարատեացութիւն՝ յանուն չես գիտեր ո՞ր մաքրութեան, ո՛չ ալ մանաւանդ օտարակապկում: Կը կրկնեմ փոխելով յօդուածագրի տողը. «Ժամանակը չէ՞ միթէ ձերբազատելու արեւմտեան հնամենի սովորութիւններէ...»:

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(*) Միթոլոժիք, Փլոն

ՏԵՐՈՒՆԻ...

Ամէն անգամ, երբ այս չարափաստիկ վերնագիրը կը կարդամ «Յառաջ»ի էջերէն, միտքս ու հոգիս կը խորասուզուի, անհետացող անձնաւորութեան ո՞ր սերունդին պատկանած ըլլալուն տեղեկանալու փութկոտութեամբ:

Քանի մը շաբաթներ առաջ կ'իմանայինք Պ. Սեդրակ Քարեանի մահուան ցաւալի լուրը, խոր ծերութեան մէջ: Կը գուշակէինք թէ ան մեզմէ կը հեռանար հայութեան հանդէպ իր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ: Աւելի առաջներ կը կորսնցնէինք նաեւ խորունկ վիշտով ընկ. Հրանտ - Սամուէլը, նոյնպէս կքած ութսունէ աւելի տարիներու ծանրութեան տակ. բայց, ան եւս գիտակից ի՛ր զոհաբերութեան՝ մտքով ու գրչով, հայութեան ցաւերուն:

Ասոնցմէ ետք, վերջերս, հոգին յանձնեցինք արցունքոտ աչքերով, միջին սերունդին պատկանող՝ Վռամ Գույումճեանը, հազիւ յիսունը թեւակոխած, հոգիով եւ միտքով միշտ խանդավառ, որ աշխատեցաւ աւելի եռանդ եւ մղում տալ Փարիզի Հայ երիտասարդութեան համոզումին Հայ Դատին հանդէպ: Ընդհանրապէս, ան հեռու կը մնար այն հայկ. միութիւններէն, որ կ'օրօրուին գեղարուեստական, գրական եւ երաժշտական հաւաքոյթներով: Անոր միտքն ու գաղափարը կեդրոնացած էին քաղաքական հարցերու վրայ: Առանց հայ ժողովուրդին անիրաւուած դատին յաջողութեան, բոլոր արուեստական մարզանքները անիմաստ կը նկատէր:

Հայ եւ օտար շրջանակներուն մէջ, բուռն կերպով, կը պաշտպանէր հայկական պահանջները: Քաջատեղեակ ֆրանսերէն լեզուին, պերճօրէն կ'արտայայտուէր բեմերէն: Իր հօր Մեսրոպ Գույումճեանէն ժառանգած էր ճառախօսելու իր կարողութիւնը:

Ափսո՜ս Վռամին, անակնկալ իր վաղահաս մահով կ'անհետանայ կարող ուժ մը, որ բոլորէն սիրուած էր. ապացոյց իր դագաղին հետեւող բազմութիւնը:

Սիրելի Վռամ, ընդունէ այս քանի մը սրտաբուխ տողերը, քու հօր ամենամտերիմ եւ գաղափարակից ընկերներէն որպէս յարգանքի եւ վշտակցութեան տուրք մը:

ՄԻՆԱՍ ԽԱՊԻԿ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՑ

4

— Իսկ նա պէ՞տք է մեզ, Ներսէս:

— Ի՞նչը:

Ջանդը: Նրա ղօղանջը ցրում է վտանգաւոր երազը: Ես ուզում եմ երազումս միայն քեզ տեսնել: Ի՞նչու չես երեւում:

— Ես երազ չեմ, այլ կարծես իրական բան:

— Բայց ինչո՞ւ է ինձ թւում, թէ դու էլ երազ ես: Ցիմար բան եմ ասում, բայց ուզածս է:

Թուրքերի հրանօթները կաղկանձեցին թափով: Աղաւնին կպաւ Ներսէսին: Երազը ցնդեց:

5

Երզնկայում գազազել էին՝ ոչ Հայերը, ի հարկէ: Երզնկայում այլեւս հայ չկար: Ամիս ու կէս էր, ինչ տասը հազարանոց մի բանակ խճճուել էր Կաթակնի մացառների մէջ: Նահանգապետը հեռագրով սպառնաց Քեմալ բէյին: — «Դուք իմ զօրքը երկա՞ր պիտի պահէք ձեր այդ մի բուռ գեավուրների որջում: Երեւում է, դուք առնուազն աւանակ էք: Շտապ վերջացրէք Կաթակնի աղմուկը»:

Գնդապետ կուրտ Ֆոն Շուլցի միջամտութեամբ Քեմալ բէյը նահանգապետից երկու գունդ զօրք եւս պոկեց ու դա էլ բերեց Կաթակնի վրայ: Ջադը Խալիլը շտապ հաւաքեց գաւառի բոլոր չէթէական ջոկատները, նորաբնակ Թուրքերից խումբեր կազմեց ու դրանց գրգռեց Կաթակնի հարստութիւններով ու գերիներով: Ուլուխլամն ու գայմագամ Մամուր Ֆէյզադը, չէթէ գնդերի հետ Կաթակնի վրայ բերին նաեւ դաշտի գիւղերից հաւաքած մի քանի հազար տեղացի Թուրքեր: «Սանջախ ի չե - բի՛ֆ: Կործանեցէք գեավուրների որջը: Կաթակնում գանձեր կան եւ գերիներ...»:

Մարախի ամպեր եկան հորիզոնից: Զօրքը եւ խուժանը գունդ առ գունդ, կծիկ առ կծիկ պոկուեցին Եփրատի ափերից, բարձրացան դէպի Աղու գետի վերեւները: Ջադը Խալիլը երդուեց, որ Կաթակնի արիւնով պիտի լուանայ իր հինայած մօրուքը:

— Սանջախ ի չե - բի՛ֆ...

×

Բենիամինն իր ջոկատով բարձրանում էր դէպի Ակնովիտ: Վերադարձի հրամանը մտատանջում էր նրան: Անշուշտ, Կաթակնի վիճակը ծանր է: Երեւի արդէն ժողովուրդը բարձրանում է Ակնովիտ. նոր ապաստան որոնելու իր տառապած կեանքի համար:

Իր մեկնելու մասին Բենիամինը լուր տուեց Հաջի Բարսեղ էֆէնդուն: Դեղագործը Բենիամինից պահանջեց իր հետ Ակնովիտ տանել Ջեւկէտի Թուրքերի յափշտակած ու բռնի մահմեդական դարձրած մի մեծ խումբ երախաների: «Եթէ դու չկատարես իմ պահանջը, ապա ես քեզ կը մատնեմ, — յայտնել էր նա: — Երախաներին տար: Ջեւկէտում միակ մահմեդական հայը ես պէտք է մնամ»: Այդ երախաներին Թուրքերը կառավարութիւնից գաղտնի էին պահում եւ ապա տանում վաճառում ծովափին:

Դեղագործը կարողացաւ հայ երախաներին մէկիկ – մէկիկ հանել Թուրքերի տներից, փոխանցել Ջեւկէտից ու գիշերով հասցնել նախօրօք պայմանաւորուած վայրը: Բենիամինը դեղագործին առաջարկեց իր հետ մեկնել լեռը: Ծերունին գլուխը թափահարեց.

— Մի՛ մոռանա, որ ես այստեղ անելիք ունեմ:

Նա անվերջ համբուրում էր գերութիւնից փախցրածներին.

— Գոնէ ձեր հոգին մաքուր մնայ, զաւակնե՛րս:

Երախաների մէջ կապոյտ աչքերով մի աղջիկ կար, այտին սեւ խալ, մազերը զարմանալի շէկ: Նա բարձրահասակ էր եւ, երեւի, տասներհինգ տարեկան: Մի տեսակ քաշուած էր նա, աչքերը լիքն էին ահուդողով: Հաջի Բարսեղ էֆէնդին նրան մօտ կանչեց, գուրգուրեց՝ գլուխը շոյելով ու ասաց.

— Սա ռուս աղջիկ է, Բենիամին, ռուս հօրից ու մօրից: Ես այս դժբախտի ծնողներին վաղուց եմ ճանաչում: Ծովափին էին ապրում: Սրա հօրն ու մօրը եւս Թուրքերը տեղահանել են Հայերի հետ ու սպաննել: Իսկ աղջկան... Դէ, ինչ ասեմ, տղաս: Սա էլ ձեր բախտակիցն է:

— Խե՛ղճ աղջիկ, — ցաւակցեց Բենիամինը: — Ուրեմն...

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 134)

Պ. Ժաք Շերպէթճեան եւ զաւակը Րաֆֆի, Այրի Տիկին Ռեբեկա Մանուկ-եան, Տէր եւ Տիկին Սերճիվան Շերպէթ-ճեան, Տէր եւ Տիկին Թոնի Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մա-նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ժան Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկ. Ժանէթ Շերպէթճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, հարսին, քրոջ, մօրաքրոջ, եղբօր կնոջ, քեռկինին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՔԼԻՆ ՇԵՐՊԷԹՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մանուկեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգս. 24ին, 38 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Օգս. 28, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան - Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին՝ Կայսրի Խաչի եւ Տրապիզոնի Հայրենակցական Միու-թեան ժրաջան անդամուհիներէն Տիկին Նուարդ Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարատ Արենի Խուրշուդ-եան կը փնտռէ իր հայրը՝ Արեն Հայրա-պետի Խուրշուդեանը, ծնած 1922 Թուա-կանին՝ Կոտայքի շրջանի Գառնի գիւղը: Հօրը անունը Հայրապետ, մօրը՝ Անուշ, եղբօրը՝ Արտաւազդ, քրոջը՝ Ովսաննա: 1941ի պատերազմին անյայտ կորսուած է. կը կարծուի որ կը գտնուի Ֆրանսա:

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15, Ժան Կուժոն փողոց, 75008 Փարիզ, կամ ալ ուղղակի Մարատ Արենի Խուրշուդ-եանի, Երեւանի Նորքի 1 - Զանգուածի Թիւ 14 - 15 շէնքի Թիւ 127 բնակարան:

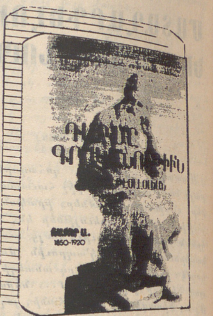
Carzou

Château de Coppet

au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h. fermé le lundi

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷ՛Ք ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այն ան-ձերը որոնք կը փափաքին օրինակ մը ու-նենալ պարտին ապսպրել եւ կանխիկ վճա-րել՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի

Գին 100 փր.

(*Թղթատարի ծախքով* 115 *Փր.* ՕԴԱՅԻՆ *Թղթատարով*՝ 140 *Փր.*):

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Aram ALECIAN

PEINTURES

Exposition du 24 août au 14 septembre
Galerie Vallombreuse
2, av. de la Reine Victoria
BIARRITZ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մաս-նաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻ - ՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յետագային

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՑԵՐԵԿՆԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց-ուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ Հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին ւիութով վարժացնե-լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (1cycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 փր.
Հոգեհանգիստ	75 փր.
Շնորհակալիք	75 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 փր.
Ծնունդ	75 փր.
Կը փնտռուի	25 փր.
Կ'ուզուի	40 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Քերթուածներու գեղատիպ հատոր, նկարազարդեց ՇԱՐԹ:

Յառաջաբան՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գին՝ 100 փր.
թղթատարի ծախքով՝ 115 փ.

Դիմել.—

ԳՐԱՏՈՒՆ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris
Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

Voyages en ARMENIE

EREVAN

ET EXTENSIONS A MOSCOU ET TBILISI ET LENINGRAD
DEPARTS CHAQUE MOIS :
11 jours — 13 jours et 15 jours

A partir de 2680 Fr. comprenant le séjour en hôtel de 1ère catégorie, en pension complète, le transport aérien, les excursions et la visite des villes

Demandez le programme détaillé à des spécialistes sur les voyages en Arménie depuis plus de 12 ans.

N'hésitez pas à nous consulter.

A PARIS

MONDOTOURS OCIVEP

2, Rue de Sèze
75009 Paris
Tél. : 073.30.64
073.32.64
266.50.12
M. BAGHDASSARIAN LEVON

A LYON

sevan voyages

50, Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 60.13.66
M. SARKISSIAN VAROUJAN

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

ouvert tous les jours midi et soir sauf lundi

présente

son mini-spectacle

avec Marten Yorgantz et Norayr

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29
MARDI
29 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 230 Ֆ·	Վեցամսեայ	125 Ֆ·	
Արտասահման	Տար· 260 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 60	

54ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 14·192
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — N° 14.192

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՊԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՊՕՂՈՍ Ա.

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ Է

ՆՇԱՆԱԲԱՆՆ Է՝ ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

Ոչ ոք կը սպասէր որ Պօղոս Զ·ի յաջորդը ընտրուի այսքան արագօրէն եւ ոչ ոք, վերջին օրերը, նախատեսուած փափաքելիներու մէջ կը յիշատակէր Վենետիկի Պատրիարքը (ակիզբը սակայն մէկ - երկու տեղ կարելի էր հանդիպիլ իր անունին, բայց վերջերը բնաւ մաս չէր կազմեր փավորիներուն)։ Եւ սակայն աննախընթաց արագութեամբ, ժողովի բացման օրն իսկ, Շաբաթ, Օգս· 26ին, կէս օրէ ետքի քուէարկութեան կը յաջորդէր նշանաւոր ճերմակ ծուխը, որ կ'աւետէ Ս· Պետրոսէն թէ Պապը ընտրուած է։ Կը թուի, ամէն պարագայի մէջ, թէ անգամ մը եւս կը հաստատուի իրլանտացի եպիսկոպոսին՝ (12րդ դար) Ս· Մաղաքիայի մարգարէութիւնը։ Ծանօթ է որ ան տուած է բոլոր Պապերուն ցանկը մինչեւ ժամանակներու վախճանը եւ ըստ այդ ցանկին Պօղոս Զ·ի պէտք է յաջորդէր մարդ մը որ կուգայ «Մետիանթէ լունէ»էն, այսինքն լուսինի կէսէն եւ կիսալուսինը խորհրդանիշն է Վենետիկի՝ Արեւելքի դուռը։ Մաղաքիայի յաջորդ նախատեսութեանց համաձայն այլեւս միայն 3 Պապ կայ, ապա աշխարհ կը կործանի, այդ 3ին համար կ'ըսէ - կարգով - «Տէ լապոռէ սոլիս» (Արեւի աշխատանք), «Տէ կլորիա օլիվէ» (ձիթապտուղին փառքը) եւ վերջապէս, կործանումէն անմիջապէս առաջ՝ Փեթրուս Ռոմանուս (Պետրոս Հռոմէացին)։Ալպինօ Լուչիանի ծնած է 1912 Հոկտեմբեր 17ին, Վենետիկոյ շրջանի փոքրիկ գիւղ մը՝ Ֆոռնօ Տի Քանալէ։ Համեստ ընտանիքի զաւակ է եւ համեստ ալ կը մնայ ու նշանաբան կ'ընտրէ հումիլիթաս (խոնարհութիւն) ինչ որ կը բաւէ բնորոշելու համար իր նկարագիրն։ Մայրը օգնական - խոհարարուհի էր, հայրն ալ՝ բանուոր մը՝ ընկերվարական։ Քահանայ ձեռնադրուած է 1935ին, եպիսկոպոս՝ 1958 եւ միայն հինգ տարի է որ կարդինալի աստիճան կը ստանար։ Ամէն բանէ առաջ՝ հովիւ մըն է, պարզ ու իմաստուն թէեւ խոր զարգացման տէր եւ հմուտ աստուածաբան ու լեզուագէտ։

Վենետիկի պատրիարք էր 1970էն ի վեր եւ բնաւ մտքէն չէր անցըներ, ինչպէս ինք իսկ կը խոստովանի, որ երբ «փակարան» կը մտնէր Շաբաթ առտու Պապը ընտրելու, ինք է որ քանի մը ժամ ետք իբրեւ Պապ ժողովուրդը պիտի օրհնէր Ս· Պետրոսի պատշգամէն։

Ընտրուելէն ի վեր շատ կը խօսուի իր մասին թէեւ անծանօթ մըն է Վատիկանի «քաղաքական» շրջանակներուն բայց ամէն ոք կարծիք կը յայտնէ։ Ընտրած անունը Յովհաննէս եւ Պօղոս այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ պիտի շարունակէ իր երկու նախորդներուն՝ Յովհաննէս ԻԳ·ի եւ Պօղոս Զ·ի գործը։ Խառնուածքով պահպանողական կը նկատուի բայց անկասկած չի կրնար «ետ երթալ» այլեւս, եթէ նոյնիսկ որոշէ շատ առաջ երթալ։ Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի արտասանած ճառը, ձեւով մը կարելի է նկատել իր հաւատոյ հանգանակը։ Այս առթիւ շեշտեց ի մէջ այլոց «Կ'ուզենք անեղծ պահել Եկեղեցւոյ մէջ կարգապահութիւնը քահանաներու եւ հաւատացեալներու կեանքին մէջ։ Կ'ուզենք յիշեցնել ամբողջ Եկեղեցւոյ որ իր առաջին պարտականութիւնը կը մնայ աւետարանացումը։ Կ'ուզենք շարունակել էքիւմենիք ճիգը, շարունակել համբերութեամբ եւ վճռականութեամբ շինարար եւ խաղաղ գրոյցը զոր ողբացեալ Պօղոս Զ· առաւ իբրեւ հիմ եւ ծրագիր իր հովուական գործունէութեան։ Վերջապէս կ'ուզենք նպաստել բոլոր լաւ եւ գովելի նախաձեռնութեանց, որոնք կրնան աւելցնել եւ պահպանել խաղաղութիւնը այս խռովարար աշխարհին մէջ»։

Ընդհանուր ձեւով այս ընտրութիւնը լաւընդունուած է եւ ամէն մարդ շատ ակնկալութիւններ ունի նոր Պապէն։ Այսպէս չէ սակայն աւանդապաշտներու պարագլուխ՝ Գերպ· Լըֆեվրի կարծիքը, որ լրագրողներու հարցումին պատասխանելով յայտնեց «Եթէ Յովհաննէս - Պօղոս ընտրած է իբրեւ անուն, շարունակելու համար նախորդ երկու Պապերու գործը՝ մտահոգիչ է, իսկ եթէ այդ անունները ընտրած է հետեւելու համար Ս· Յովհաննէսի եւ Ս· Պօղոսի, լաւ է, անուշ»։

Շնորհաւորական հեռագրերը բազմաթիւ են, ատոնց կարգին՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, որ կ'ըսէ նաեւ իր հեռագրին մէջ· «...գնահատելով այն բարձր եւ բարդ առաքելութիւնը որ այլեւս ձեր Սրբազանութեանն է, ամէնէն ջերմ մաղթանքները կ'ընեն իր իշխանութեան մեծութեան եւ իր հոգեւոր գործունէութեան ճառագայթումին համար ի նպաստ արդարութեան եւ խաղաղութեան»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՔՈՒՄ «ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑԻՆ»

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ ՄԷԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ 2537էՆ ԱՆՑԱՆ 1357Ի

Դէպքերը իրարու յաջորդեցին Թեհրան, վերջին օրեր եւ Պարսից Շահը ընդունելէ ետք կառավարութեան հրաժարումը, նոր նախարարապետ նշանակեց՝ Ճաֆար Շարիֆ Էմամի, 68 տարեկան, որ պիտի շարունակէ տնտեսական վերականգնումը եւ ջանայ վերջ տալ քաղաքական եւ կրօնական խռովութեանց։ Առաջին վայրկեանէն իսկ, զգայացունց որոշում մը տրուեցաւ, որ Շիիներու պահանջներէն մէկն էր, այսինքն վերադարձ մը կատարուեցաւ դէպի իսլամ, ընդունելով մահմետական օրացոյցը որուն համար 1978ը՝ 1357է մինչ Շահը պարսկական կայսրութեան հիմնադրին՝ Մեծն Կիւրոսի թագադրութիւնը առած էր իբրեւ տարեթիւ եւ հասած էր 1978ի համար՝ 2537ի։ Ծանօթ է որ, մահմետական աշխարհը իբրեւ հիմ կ'առնէ հէճիրը, երբ շուրջ 621 - 22ին Ց· Ք·ի, մարգարէն Մեքքէէն Մետինէ կը գաղթէր։

Ներկայիս ապստամբական վիճակ մը կը տիրէ։ Շահը վարչակարգի ազատագրումը կը խոստանայ բայց հակառակն այն է, որ ընդդիմութիւնը զոր կը գլխաւորեն Շիիները, ընդհակառակն դէմ են եւ կ'ուզեն որ մահմետական աւանդութիւնը եւ օրէնքը պահպանուին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՊՈՎ 4 - 1 կը յաղթէ Կորչնոյի ճատրակի ախոյենական հանդիպումին, 17 խաղէ ետք։ Եթէ երկու խաղ ալ շահի յաղթանակը վերջնական կ'ըլլայ։

ՇԱՌԼ ՊՈՒԱՅԷ «Ֆրանսայի սիրահար»ի տիպարը Ամերիկացիներուն համար, բայց նաեւ եւ մանաւա'նդ շատ լաւ դերասան մը, անոնցմէ որոնք «դասակարգ մը» ունին եթէ կարելի է այս Ֆրանսաբանութիւնը գործածել, մեռաւ սիրտէն։ Եւ այս բացատրութիւնը, այս անգամ, միայն ֆիզիքական տկարութեան մը իմաստը չունի, քանի 79րդ տարեդարձին նախօրեակին, մեռաւ՝ իր 44 տարիներու կնոջ մահէն 48 ժամ ետք։ Կը կարծուի որ սրտի տագնապ մը ունեցած է։ Ֆրանսա սակայն, մահուան օրն իսկ, դեռ ոխակալ կը մնայ։ Զի ներեր որ արտագաղթած ըլլայ Ամերիկա եւ 1942ին ամերիկահպատակ դառնայ (դուցէ Թուականը շատ յաջող ընտրութիւն մը չէր··)։ Ամէն պարագայի մէջ, անոնք որ 50ի դուռը հասած են, չեն կրնար չյիշել Մայերլինկը, Մարի Վալեվսկան, աւելի երիտասարդները Քազինօ Ռուայալ, Սթավիսկի եւայլն։ Պատերազմէն առաջ նաեւ Թատրոնի փնտռուած դերասան մըն էր, փարիզեան բեմերու վրայ։ 1965ին, իր միակ զաւկին անձնասպանութիւնը 21 տարեկանին, շատ ծանր հարուած մը եղած էր իրեն համար։

ՊՈԼՍՈՅ Կալաթայի կամուրջին վրայ, անծանօթներ ռումբ մը դրած են Օգոստոս 25ին բայց պայթումը ոչ մէկ զոհ պատճառած է, միայն կամուրջը - ամէնէն հիներէն մին քաղաքին - վնասուած է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Լաս Վեկաս մեկնած են Խորհ· Միութեան ամէնէն ուժեղ ծանրաբարձները՝ մասնակցելու համար «Մրցանիշներու օր»ուան մրցումներուն։ Ատոնց մէջ կը գտնուին երկու Լենինականցիներ՝ Վ· Միլիտոսեան եւ Եու· Վարդանեան։

— Երեւանցի 22 տարեկան բանուորուհի մը՝ Դոնարա Ալեքսանեան, երեք զաւակ ունեցած է միանգամայն։ Նորածինները՝ երկու տղայ եւ մէկ աղջիկ, Երեւանի «Մալաթիա» հիւանդանոցին մէջ քննութեան տակ կը մնան։ Ծնունդնին բնականոն նկատուած է։ Ալեքսանեան արդէն մէկուկէս տարեկան զաւակ մը ունի՝ Արթիւր։

ՏՈՄՍԵՐ

Վառողը եւ... ազատութիւնը

Պզտիկ զաւաթ մը եւ վերջին գլանիկը։

Դատապարտեալին շնորհուած վերջին քաղցրութիւններն էին, եւ դուցէ դեռ են, կառափնատի ճամբուն վրայ։

Արդէն խոհեմութեան դատապարտուած արագութեան սահմանափակումներով, կապկպուած իր աթոռին պարտաւորիչ գօտիով մը, քանի մը օրերէ ի վեր կառք վարողին արտօնագիրը կապուած է ալ - քոլաչափ գունդի մը գոյնին հետ որուն մէջ պարզապէս պէտք է փչել։

Ֆրանսայի չորս ծագերուն, նոյնիսկ օ՛ - հեզնանք գինի արտադրող շրջաններու մէջ ալքոլաչափորձերը կը ծաւալին եւ ա - նոնց հետ կը բարձրանայ սրճարանա - պետներու, ճաշարանատէրերու բողոքի ձայնը։

Ախորժաբեր, երկու-երեք զաւաթ գինի, մարսողական մը եւ արդէն արեան մէջ ալքոլի քանակը անցած է արտօնուած սահմանը։

Ուստի ընտրութիւնը կը դառնայ հրամայական։ Կառք վարել կամ խմել։

Կենաց եւ մահու խնդիր։

Եթէ այլեւս կենացները կարելի չեն, ուրեմն ոչ եւս է «պզտիկ զաւաթը»։

Կը մնայ գլանիկը։

Հանդարտեցէ՛ք, դեռ արգիլուած չէ ծխելը կառք վարելու ժամանակ։

Եթէ խորհրդարանը եւ Նախարարաց խորհուրդը զբաղած են ծխախոտով, եթէ գլանիկներու տուփերուն վրայ ըստ 1976, Յուլիս 9ի օրէնքին, պարտադրուած է արձանագրել ծխախոտին բաղադրիչները իրենց քանակով, դեռ կարելի է ազատ շունչով դուրս տալ ծխախոտին ծուխը կառքին պատուհանէն, (բայց հոս ալ զգո՛յշ, չըլլէք պարծենաք ապակիներուն վրայ «ինքնափակած» ազդերով, որ կը ծխէք, այն ատեն ալ տուգանք կայ···) առանց պահուըտելու աթոռին տակ, երկուան վարժարաններու աշակերտներուն նման։ Նոյնիսկ ալքոլաչափորձերու ժամանակ արգիլուած չէ ծխելով փչել։

Բայց ուշադրութիւն, այս ազատութիւնը կրնայ վաղը դառնալ թոյլատուութիւն եւ ապա օրէնք։ Եւ ամենուրեք օրէնքը, մանաւանդ ֆրանսական բնորոշումով, ըլլալով միշտ զսպում, սանձում եւ արգիլում վերջին գլանիկը օդին մէջ պիտի չկարենայ ցնդիլ։

Վա՛յ այն օրուան երբ ինքնաշարժ վարողը երանի տայ կառափնատ գացող դատապարտեալին։

Օրէնքի պատասխանատուները պիտի առարկեն թէ դատապարտեալը ոտքով կ'երթայ դէպի կառափնատ···

ԿՈՐԻՒՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀ· 41ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Դարձի մրցումները թէեւ որոշ յոյսեր կուտային Արարատի համար, բայց դժբախտաբար Շաբաթ օր, Օգս 26ին, հակառակորդին դաշտին վրայ 1 ի դէմ 3 կէտով Արարատ Չերնոմորեցէն պարտուեցաւ։ Նոյն օրուան մրցումներու միւս արդիւնքներն են···

ԲԿՍԱ - Դինամօ (Կ) 0 - 1, Պախտակոր - Նեւթչի 5 - 1, Շախտեոր - Դինամօ (Թ·) 1 - 1, Դնեպր - Կայրաթ 2 - 0, Զարիա - Զէնիթ 4 - 0։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ

Երկու գետերու վրայ, Իզէր եւ Տրաք, շրջապատուած բարձր, տարածուն եւ ձիւնաշող լեռնաշղթաներով, ողիմպիական քաղաք իր 350 հազար բնակչութեամբ, արուեստի եւ ճարտարարուեստի կեդրոն, Կրընոպլ մայրաքաղաքն է՝ ֆրանսական Ալպեան լեռներու։

Քառուղի, անցքի քաղաք մը դէպի զբօսաշրջիկութեան գեղեցիկ վայրեր։ Ամառը՝ դէպի զովարար գիւղեր կանանչագեղ անտառներու ծոցը՝ կամ կապուտակ լիճերու եզերքը։ Ձմեռը՝ դէպի դահուկի կայանները։

Սակայն, անկասկած ո՛չ գեղեցիկ անտառներու եւ ո՛չ ալ վեհապանծ լեռներու ընծայած հրապոյրն է որ 1920ական թուականներուն գրաւած է Հայերուն ուշադրութիւնը, այլ պարզապէս մերձակայ Ռընոժի մետաղագործարանը եւ Լանսէի թղթաշինարանը որոնք եղած են առաջին կայքը եւ ապահովութեան վայրը բազմաթիւ հայ գաղթականներուն։ Ապա բանուորները հետզհետէ միատեղուած են Կրընոպլի մէջ, կազմելով գաղութը 1928ի շուրջ։

Այսօր գաղութը, Կրընոպլ քաղաքով եւ իր շրջակայքով՝ Ֆոնթէն, Սէն Մարթէն Տ'Էռ, Էշիրոլ, Լանսէ եւ Սէն-Էկրեւ յատկապէս կը հաշուէ շուրջ 1300 Հայեր, որոնք այժմ զանազան ճիւղերու մէջ, սեփական գործերով, բարեկեցիկ կեանք ունին։

Փոքրաթիւ գաղութ մը, ազգային սահմանափակ կարելիութիւններով եւ միջոցներով, բայց եւ այնպէս, հակառակ որոշ եւ հասկնալի ելեւէջներու, հակառակ երբեմն գործօն եւ առաջնորդող տարրերու ջլատումին, հանրային կեանքին մէջ ազգային ոգեւորութիւնը չէ պակսած երբեք։ Ապացոյց, իր թիւէն համեմատ գոյութիւն ունեցող եւ գործող կազմակերպութիւններն ու միութիւնները, ապացոյց՝ այսօրուան երիտասարդ սերունդին ցուցաբերած հետաքրքրութիւնը եւ կատարած գործնական ճիգերը դէպի ազգային ինքնագիտակցութիւն, դէպի ինքնաճանաչում։

Արդարեւ, 1928էն սկսեալ որպէս կազմակերպուած ուժ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ տիրական ներկայութիւն։ Տարիներու ընթացքին, Եօթնեղբայրեան Կոմիտէի շարքերէն եկած, գործած ու անցած են տասնեակ ու տասնեակ գաղափարական զինւորագրեալներ, որոնք Հայկական դիմագիծ տուած, յատուկ ազգային դրոշմ դրած են գաղութին վրայ։ Այսօր եւս, նոյն հաւատքով եւ վճռակամութեամբ մնացորդացը առաջին սերունդին ու անոր յաջորդներն ու շառաւիղները, սիրտ սրտի, կամք կամքի կը շարունակեն պայքարը, հայկական դատը դարձնելով առօրեայ մտահոգութիւն եւ ապրում։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան Կոմիտէի ընկերներու նուիրումով, որոնք յաճախ նաւարկած են հոսանքն ի վեր, կարելի եղած է միշտ պանծացնել մեր ազգային եւ մշակութային արժէքները, տէր կանգնիլ մեր ազգային քաղաքական իրաւունքներուն, ոգեկոչել, տօնել մեր նորագոյն պատմութեան ճակատագրական եւ հերոսական դրուագները՝ Խանասորի Արշաւանքի զէնքի մկրտութենէն մինչեւ Մայիսեան փառաւոր յաղթանակը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը եւս, 1945էն այսինքն իր հիմնարկութենէն սկսեալ կը գործէ այս ափերուն վրայ համախմբելով իր մէջ երիտասարդներ, երիտասարդուհիներ որոնք կուգան հաղորդուելու, թրծուելու հայկականութեամբ։ Հոս եւս նուիրեալներու շարքը երկար է, անոնց որոնք տուած են ու կը շարունակեն տալ իրենց անձէն միշտ կենդանի պահելու համար Շաւարշ Միսաքեանի ներշնչած ոգին եւ բերած շունչը այս երիտասարդական շարժումէն ներս։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, որ 1928-29էն ի վեր առանց ընդհատումի կը գործէ, կատարած է գնահատելի աշխատանքներ մարդասիրական եւ բարեսիրական գետնի վրայ, բայց մանաւանդ հայապահպանման մարզին մէջ իր միօրեայ դպրոցով։ Անցեալ տարեշրջանին 35 աշակերտներ երկուսեռ կանոնաւոր կերպով յաճախած են Հայերէնի դասընթացքները։ Հոս կարելի է յիշել կարգ մը անուններ ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու որոնք շունչ սպառած են, դաստիարակած են մանուկներ, բայց ցանկը անկատար մնալու մտավախութեամբ, պիտի խուսափինք անուններ շարելէ։ Արդէն գաղութը գիտէ իր նուիրեալները եւ կը գնահատէ անոնց վաստակը։ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի հպարտութիւններէն մին եղած է նաեւ երկար տարիներ իր պարախումբը, որ վայելած է համագաղութային համբաւ։ Կրընոպլի նուիրեալ Խաչուհիները տարիներով զբաղած են Կապոյտ Խաչի կայանով, յատկապէս Պէլֆոնթէնէն առաջ։ Քաղաքէն ոչ շատ հեռու գնած են նաեւ բացօթեայ եւ մենաշնորհեալ վայր մը, որ առիթը ունեցանք այցելելու, սակայն դժբախտաբար սեփականութիւն չէ դարձած Կապոյտ Խաչին։

Այս ամբողջը կը փաստէ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի անձնուէր տիկիններու գիտակից եւ ազգօգուտ աշխատանքը։

Կրընոպլի համայնքը եկեղեցի չունի։ Կայ Ազգային Միութիւն մը, հիմնուած 1928ին, որ ունի պետութեան կողմէ վաւերացուած իր կանոնագրութիւնը։ Համայնքը կապուած է Լիոնի։ Ազգային Միութեան դերն է գրաւել քիչ մը ամէն գործով եւ յատկապէս՝ ընդունելութիւն նորահաստատ հայրենակիցներու, դպրոց եւ անշուշտ եկեղեցական պաշտամունքներ, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումը։ Հանդիսաւոր առիթներով եւ ի պահանջեալ հարկին Լիոնէն եկող քահանաներ կը կատարեն պատարագ եւ զանազան խորհուրդները։ Մինչեւ այս վերջին տարիները աստանդական վիճակ ունէր «եկեղեցին»։ Շարժուն խորանէն մինչեւ այս կամ այն տեղական աղօթատեղին։ Սակայն, այժմ պատարագ եւ խորհուրդներ տեղի կ'ունենան Սէն Մարթէն Տ'Էռի Նոթր Տամ Տը լա Տէլիվրանս եկեղեցւոյ մէջ։ Ազգային Միութեան այժմու կազմն է՝ Սիսակ Սիսլեան (Ատենապետ), Խաչօ Անտոնեան (Ատենադպիր), Յովհաննէս Պէրպէրեան (Գանձապահ), Տիգրան Սանճեան (Խորհրդական)։

Կրընոպլի մէջ կայ նաեւ ֆրանսական բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, հիմնուած 1946ին որ հանդէս կուգայ գաղութին մէջ տարեկան հաւաքոյթով եւ դաշտահանդէսով մը։

Նաեւ յիսունական թուականներուն գոյութիւն ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբ մը Ֆութպոլի, որ որոշ ժամանակ ներկայացուցած է հայկական գոյներ մարզադաշտերու վրայ։

Լրիւ ըլլալու համար պէտք է ըսել որ գոյութիւն ունեցած եւ ապա մարած են, առանց երբեք մնայուն, տեւական եւ իրական ներկայութիւն ըլլալու Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը, ԺԱՖը եւ Մշակութային Միութիւնը։

Որպէս նոր օրերու երեւոյթ, 1976ին, երկու տարիէ ի վեր ստեղծուած է Կրընոպլի Հայերու Ակումբ անունով միութիւն մը։ Մասնաւորապէս բաղկացած երիտասարդներէ, անդամներու մեծամասնութեան համար ըլլալով վերադարձի առիթ մը դէպի ազգային ակերը, այսինքն դէպի ազգային ինքնագիտակցութիւն եւ ինքնաճանաչում։ Կրընոպլի Հայերու Ակումբը ղեկավարուած է տնօրէն մարմնի մը կողմէ որ ինքզինքը կը հռչակէ չէզոք, բոլորովին անջատ գոյութիւն ունեցող զանազան կազմակերպութիւններէն եւ հոսանքներէն։

Միութեան գերագոյն նպատակն է՝ յառաջացնել, զարգացնել հայերէն լեզուն եւ հայ մշակոյթը, ինչպէս նաեւ ըլլալ հայրենակիցներուն համար ազգային միջավայր մը։ Միութիւնը ունի եռամսեայ տեղեկատու թերթիկ մը, ֆրանսերէն լեզուով, ուր տեղ կը գտնէ միութեան գործունէութենէն դուրս գաղութին ընդհանուր ազգային անցուդարձերու ամփոփ պատկերը։ Իր երկու տարիներու գոյութեան ընթացքին, Կրընոպլի Հայերու Ակումբը տարած է գնահատելի աշխատանք կազմակերպելով զանազան ձեռնարկներ՝ տօնակատարութիւններ, հայկ. ֆիլմի ցուցադրութիւն, պարահանդէս, դաշտահանդէս, խմբական պտոյտներ դէպի հայկական վայրեր եւ մանաւանդ եղած է որոշ համադրումի մը պատուանդան։ Այժմ, իր անմիջական ծրագիրն է հիմնել հայ մշակոյթի տուն մը։ Ասոր համար նշանակուած է յատուկ յանձնախումբ մը, որ արդէն դիմած է քաղաքապետարան որոշ դիւրութիւններ եւ նպաստներ ձեռք բերելու համար։ Ահաւասիկ միութիւն մը որուն մօտ գոնէ երեւութապէս, կը պակսի ոչ եռանդը, ոչ յանդգնութիւնը եւ ոչ ալ նախաձեռնութեան ոգին։ Սակայն, դեռ կարելի չէ վերջնական գնահատում մը կատարել։ Նախ հարկ է այլ տեւական աշխատանքներով հաստատել այս երկու տարիներու գործունէութիւնը եւ մշակուած ծրագիրներէն անցնիլ գործնականին։ Ամէն պարագայի շարժումը քաջալերական է, առնուազն ազգ. դիմագիծի պահպանման տեսակէտէն։

×

Հպանցիկ ակնարկով մը, յատկապէս գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններու ընդմէջէն, տուինք Կրընոպլի հայ գաղութի ընդհանուր պատկեր մը։ Հաւանաբար ըլլան ակամայ մոռացումներ։

Հոս ալ ժամանակը գործած է աւերներ։

Եթէ ընդհանուր ազգ. տեսակէտով նահանջը այնքան զգալի չէ քանի կան միութիւններ, որոնք ազգային, քաղաքական, մշակութային ձեռնարկներով շարժում կը ստեղծեն եւ ժողովուրդը համեմատաբար իր թիւին բազմամարդ կը մասնակցի, բայց լեզուի, հայախօսութեան տեսակէտով, ի մասնաւորի նոր սերունդին մօտ, նահանջը խորապէս զգալի է։ Բացառութիւններ կազմող, գէշ-աղէկ հայերէն մը սորված կամ սորվողներու թիւը ապագայի տեսակէտէն հեռու է յուսադրիչ ըլլալէ։ Հոս է որ ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր, պէտք է ուժ տալ գտնել անհրաժեշտ կառոյցները։ Լեզուն առաջնահերթ է։ Առանց լեզուին եւ անոր բերած բազմակողմանի հարստութիւններուն, կարելի չէ յուսալ։ Զգացումները, հոգին, սիրտը հայկականութեան տեւական ազդակները չեն։ Ինչպէս կրնան խակոյն բռնկիլ, նոյնպէս ալ կրնան մոխրանալ քանի չունին խարիսխ։ Խարիսխը լեզուն է եւ միայն լեզուն։ Հայկական Դատը կը սկսի Ա. Բ. Գ.ի տարածումով եւ պաշտպանումով։ Այս գիտակցութեամբ պէտք է գործեն ղեկավարները եւ առաջնորդները մեր գաղութներուն։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մղումը որ անոր քերթողութիւնը տուաւ մեր գրականութեան՝ դեռ չէ սպառած ու մանաւանդ անոր եղերական մահը՝ շեշտած է 19րդ դարու աւանդ՝ ողբերգական բանաստեղծի կերպարը, մեր քերթողութիւնը մօտեցուցած է արդիականարուեստի ու էսթէթիքի արժէքներուն ու մանաւանդ ցոյց տուած է որ կարելի է Հայութեան, Հայոց Պատմութեան ու Հողի մասին գրել առանց ծանծաղութեան ճահիճներու մէջ իյնալու։ Մեր ժողովուրդի քանի մը շքեղագոյն մտածումները, խորագոյն փառասիրութիւնները ու երազները իր երկով գտած են մնայուն կերպարանք։

1920ը ճամբաներու բաժանում մըն է։

Այդ թուականէն անմիջապէս ետք մեր քերթողութիւնը նահանջ մը կ'ընէ դէպի 1850ական շրջանի ոճն ու բովանդակութիւնը։ Տասը տարուան համար, մեր բանաստեղծութիւնը, իր միջին որակով, եղերականութեան ու խուճապահար պարտութեան մը պատմութիւնն է։ Արուեստը՝ ժողովուրդի հայելին ու արձագանգն է, Սփիւռքի առաջին տասնամեակին։ Բանաստեղծները մեծ մասով, ազգային իշխանութիւններու եւ ցանուցիր մշակոյթի պատգամախօսներու գաղափարները կը կրկնեն։ Անթիւ բանաստեղծներ կ'ապրին Եւրոպայի մէջ ու մօտ, շատեր նոյնիսկ սրտին՝ Փարիզի մէջ, բայց հազուագիւտ են անոնք որոնք կը բանան իրենց երեւակայութիւնը, իրենց միտքերու ջիղերը քսաներորդ դարու գեղարուեստական կեանքին։ Քսանական թուականներու գեղարուեստական յեղաշրջութիւնները (եթէ Յեղափոխութիւն բառը շատ յաւակնոտ է, կարելի է գործածել նորարարութիւն բառը) Տատա-ն, Գերիրապաշտութիւն-ը, Էլիօթի, Սէն-Ճօն Բերսի, Լօրքայի, Վալէրիի գրականութիւնը՝ կը թուին ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցած ըլլալ մեր Հայերու վրայ։ Մեր միջին բանաստեղծները կամ բնաւ չեն կարդար ինչ որ կը գրուի 20ական թուականներուն, կամ չեն հասկնար ինչ որ կը կարդան, կամ ալ կը վախնան կարդալու՝ որպէսզի չստիպուին փոխել իրենց աշխարհայեացքը։ Ու հո՛ս է բուն ողբերգութիւնը, — մեր քերթողները ոչ մէկ գիտակցութիւն ունին թէ ինչ ըսել է բանաստեղծ ըլլալ, չեն անդրադառնար թէ գրելու արարքը ազատագրութիւն է, առ նուազն մարտահրաւէր է՝ նետուած մարդոց, ճակատագրի, տիեզերքի երեսին, թէ գրականութիւնը մտածումի լայն բաժին մըն ալ ունի։ Ամէն կողմ ցրուած են - Ա. Աճէմեան (Կիպրոս), Ա. Երկաթ, Սեպուհ (Եգիպտոս), Սիւնի (Պուլկարիա), Ե. Գոչեան (Աւստրիա), Ոստանիկ (Իրան), Քէհեայեան, Մելիքեան, Կէօրկիզեան (Միացեալ Նահանգներ), Ռ. Զարդարեան, Վ. Շուշանեան, Լաս (Փարիզ), Տիգրանեան (Գերմանիա), Մեղրունի (Լիբանան), Նայիրցի՝ (Ֆինլանտա), Վ. Գէորգեան (Պուէնոս Այրէս), եւայլն —, բայց բոլորն ալ նոյն սրտաճմլիկ, կարօտակէզ ոտանաւորներն է որ կը ստորագրեն։

Այս մայր ու տուն երազող բանաստեղծներէն զատ՝ Սփիւռքը ունի քերթողական զգայնութեամբ օժտուած քանի մը մարդիկ, — Զարեհ Գազազեան, Ահարոն, Նարդունի, Թօփալեան, Հ. Նազարեան, Ա. Սրապեան, Ե. Գոլանճեան, Ա. Սեւան, Թ. Ազատեան, Մ. Պէրպէրեան, Զ. Սիւրմէլեան, Զ. Քալէմքէրեան, Յ. Անտոնեան, Դեւ, եւայլն, որոնց արուեստը միջակէն վեր ըլլալով հանդերձ՝ հեռու է արդիական մակարդակէն։

Միայն երկու հոգի կը հասնին այդ մօտական գծին, — Թէքէեան ու Զարեան։

Թէքէեան ազնուական ըմբռնում մը ունի բանաստեղծութեան մասին։ Կրթուած ֆրանսական դասական ճաշակով, Թէքէեան կը հակազդէ Մեհեանականներու զեղումներուն ու անոնց նէօ-ռոմանթիք էսթէթիքին։ Առաջին անգամ ըլլալով, գրեթէ Պառնասեան ճաշակով բանաստեղծ մը կը փորձէ 20րդ դարու հայ գրականութեան մէջ գերզգայուն, բարձրօրէն մշակուած մարդու հանդարտ, զուսպ տառապանքը ու իմաստութիւնը մտցնել։ Հակառակ որ մինչեւ 1915 իր արուեստին լաւագոյնը տուած էր, ան նորէն լաւ բանաստեղծութիւն գրեց մինչեւ մահը, ազատագրուած մեր աւանդական արուեստի եղերականութենէն ու Մեհեանականներու մարտունակ խոյանքէն։

(17 – Շար.)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱՆԿԱՇԱՌ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Գերման գրագէտ Արմին Վէկնէրի մահուան առթիւ (տե՛ս «Յառաջ» Յուլիս 15), Լաւիկ Մելիք - Օհանջանեան, Երեւանի Գրական Թերթ շաբաթաթերթին մէջ, Յուլիս 28, երկար գրութեամբ մը բնութագրած է Վէկնէրի բիւրեղ նկարագիրը, ցոյց տալով միաժամանակ այս վերջնոյն անկաշառ ծառայութիւնը հայ ժողովուրդին:

Ա.

...Մանուկ հասակից նա ոգի էութեամբ հակադրուեց իրեն սնած ու դաստիարակած միջավայրին: Թերեւս դպրոցական էր, երբ յանդգնեց ձեռք մեկնել դաշնակներից լքուած մի հրեայ տղայի, ժտերմացաւ նրա հետ, արհամարհելով թէ՛ պրուսական աւանդներով սնուած ընտանիքի, մանաւանդ հօր, թէ՛ դասատիարակ – ուսուցիչների՝ այդ «մեռած սրտերի», եւ թէ իր դասընկերների դըժգոհութիւնը, բնաւ չգիտակցելով, որ դրանով անում է հումանիստի իր առաջին քայլը:

Պատահական չէ, որ աւարտական վըկայականը ստանալիս նա դիմում է դասընկերներին.. .«Հնազանդուէք որքան կարելի է քիչ, ըմբոստացէք, որքան կարելի է շատ»:

Ինչ ասես չի փորձել՝ գտնելու համար կեանքի այն ուղին, որը բաւարարութիւն պէտք է տար հոգուն ու խղճին: Եղել է նաւահանգստային բանուոր - բեռնակիր, պահակ, տնային ուսուցիչ, խմբագիր, տարուելով Ռուսոյի եւ Տոլստոյի տեսութիւններով, գնացել է գիւղ, դարձել հողագործ, արդէն իրաւաբան լինելով՝ ուսանել է հռչակաւոր Մաքս Ռայնհարդտի մօտ. ապա խաղացել է նրա խմբում. ժամանակ առ ժամանակ ոչինչ չի արել, իր իսկ խօսքով ասած՝ եղել է Թափառաշրջիկ, հիւանդապահ, ճանապարհորդ, ղեկավարուելով միայն մի ցանկութեամբ՝ հասկանալ, զգալ, կողմնորոշուել, ապրել խղճին համապատասխան:

Բարդ են նրա հոգու տուայտանքները, մի կողմից՝ շրջապատող իրականութեան մերժում, միւս կողմից՝ զմայլուածութիւն եւ արբեցում կեանքով: Ընկալումների այդ երկու բեւեռների միջեւ բանաստեղծի մէջ չէր կարող չառաջանալ այն կայծը, որը յետագայում պիտի կոչուէր էքսպրեսիոնիզմ:

Արդէն ճանաչուած գրող էր, «քաղաքների քնարերգու» համբաւ վաստակած բանաստեղծ, «Քաղաքների դիմանկարը» մեծ աղմուկ հանած բանաստեղծութիւնների ժողովածուի հեղինակ, երբ սկսեց առաջին համաշխարհային պատերազմը: Կեանքը նրան կանգնեցրեց մեծ փորձութեան առջեւ:

Սկզբում, շատ կարճ ժամանակ, նա ծառայում է որպէս հիւանդապահ Գերմանիայի Արեւելեան եւ Արեւմտեան ռազմաճակատներում, ապա 1915 թ. փոխադրւում է Մերձ. Արեւելք՝ Պաղտատ Ֆոն Տէռ Կոլց փաշայի բանակը, որպէս սանիտարական ծառայութեան լեյտենանտ եւ գերմանական թերթերի թղթակից: Պաղտատի ճանապարհին, Միջագետքի անապատներով անցնելիս նա ականատես է դառնում հայ ժողովրդի մեծ Եղեռնին: Խորապէս ապրում է Հայոց ողբերգութիւնը: Անապատում կմախք դարձած մարդկանց սարսափահար աչքերում նա տեսնում է Հայի դարաւոր վիշտը՝ անսպառ եւ անհուն: Եւ ահա երդւում է մինչեւ վերջին շունչը պայքարել Հայի արդար դատի համար, բողոքել, կռուել օսման Թուրքերի ու նրանց հովանաւորող գերման դաշնակիցների դէմ:

Ցնցուած տեսածով, ատելութեամբ լըցուած պատերազմի դէմ, նա համակւում է պացիֆիստական տրամադրութիւններով եւ անարդարութիւնների դէմ պայքարելու վճռականութեամբ, դառնում է ռազմական ծառայութեան դէմ ուղղուած միութեան հիմնադիրներից մէկը:

Արմին Վէկնէրը գրում է իր հռչակաւոր «Բաց նամակ պրեզիտենդ Ու. Ուիլսընին՝ հայ ժողովուրդին անապատ տարագրելու մասին», որը սկզբում լոյս է տեսնում առանձին գրքոյկով, ապա «Պերլինէր Տակէպլատ» օրաթերթում, յետոյ արտատպւում է Գերմանիայի եւ Զուիցերիոյ թերթերում, տարածւում աշխարհով մէկ, թարգմանուելով հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներով:

«Պարոն պրեզիտենդ, եթէ Դուք իսկապէս Ձեր քաղաքականութեան ուղեցոյց աստղն էք դարձրել լծի տակ գտնուող ժողովուրդներին օգնելու բարձր գաղափարը, ապա չէք կարող չհամաձայնել, որ այս տողերից հնչում է հզօր մի ձայն, միակը, որ իրաւունք ունի վերաբերուելու բոլոր ժամանակներին՝ մարդասիրութեան ձայնը»:

«Բաց նամակում» նա նկարագրում է մեծ Եղեռնի զարհուրհելի տեսարաններ, ապացուցանելով, ո ր«Հայերը մեռնում էին բոլոր մահերով, բոլոր ժամանակների մահով»:

1918 թ. նա հանդէս է գալիս դասախօսութեամբ, էկրանի վրայ ցուցադրելով Եղեռնի իր նկարահանած տեսարանները՝ հայ ժողովուրդի ողբերգութեան փաստերը, որոնք ցնցող տպաւորութիւն են թողնում գերման հասարակութեան վըրայ: Յետագայում այդ դասախօսութիւնը աւելի ընդարձակում եւ հրատարակում է առանձին գրքոյկով:

Այդ նոյն ժամանակին է վերաբերում նրա «Անդարձ ճանապարհ» խորագիրը կրող արձակ բանաստեղծութիւնների ժողովածուն, որն ամբողջովին նուիրուած էր Հայոց ողբերգութեանը:

Գերմանական յեղափոխութեան ժամանակ Վէկնէրը ակտիւ հրապարակախօսութիւն է, նա հրատարակում է «Տէռ Օստէն» հանդէսը, որին աշխատակցում են ամենից յառաջադէմ գրողները՝ Հէյնրիխ Մանը, Սթեփան Ցվայկը, Առնոլտ Ցվայկը, Կուրտ Հիլէրը եւ ուրիշներ:

Այստեղ է տպւում Մ. Գորկու կոչը՝ «Ռուս ժողովուրդին ու մտաւորականներին»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Յառաջիկայ Նոյեմբեր 4, Շաբաթ առաւօտ կը կատարուի Միսաք Մանուշեանի կիսանդրի - պատուանդան համոյթի հանդիսաւոր բացումը: Արդէն Մոսկուա ուղարկուած արուեստի այս յուզիչ գործը մօտ ատենէն Փարիզ կը փոխադրուի:

Արարողութեան կը մասնակցին Ֆրանսական, հայրենի ու սովետական կառավարական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին Միութեանս հըրաւիրեալները, Զօր. Ղազարեան, սովետական Միութեան Նախկին Ռազմիկներու Կոմիտէի ներկայացուցիչն ու համոյթի հեղինակ Արա Յարութիւնեան ուրիշներ: Ներկայ կ՚ըլլան դաշնակից պետութեանց դիւանագիտական ու զինուորական ներկայացուցիչներն ու բազմաթիւ ազգերու Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու պատուիրակութիւններ ու դրօշակներ:

Յուշարձանն որու վրայ փորագրուած են 23 հերոսներու անունները պիտի յիշեցնէ անոնց սխրանքներն ու ժողովուրդներու ազատութեան հզօր կամքն ու պայքարը: Իվրիի գերեզմանատունը ան պիտի բարձրանայ որպէս վկայութիւն ներգաղթեալներու ու մանաւանդ Հայութեան քաղաքացիական գիտակցութեան ու Ֆըրանսայի հանդէպ հաւատարմութեան, դիմադրական դիւցազներգութեան անոր հերոսական մասնակցութեամբ: Երբ դարձած Արակոնի «Կարմիր պզդով», բանաստեղծ - արձակագէտն Մանուշեան պայծառ խորհրդանշան նացիզմի դէմ աննահանջ պայքարի, իր զինակիցներուն հետ պիտի յիշուի դահիճ դատաւորներու դէմ խրոխտ կեցուածքով, անոնց մօտալուտ պարտութեան ու գերման ժողովուրդին դէմ ատելութիւն չունենալու վեհոգի յայտարարութեամբ, մահուան սեմին իսկ:

Ֆրանսական Նորմանտի – Նիէմէնի քաջարի օդաչուները զէնքի եղբայրակցութեամբ՝ պատուով կռուեցան հասարակաց թշնամիին դէմ սովետական երկինքին մէջ: Նոյն ոգիով Ֆրանսաբնակ Հայերն ու խորհրդահայ կամաւորները կեանքի գնով պաշտպանեցին ֆրանսական Հայրենիքն ու յաղթականօրէն մասնակցեցան Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի, Նիսի, Ալէսի, Ֆլորաքի եւ այլ վայրերու ազատագրութեան: Նկատելի ներդրում արինով կընքուած Ֆրանքեւհայ ու Ֆրանքեւսովետ բարեկամութեան, պատմական այս եղելութեանց յուշակոթողումն ու պետական եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ անոնց հրապարակային փառաբանումըն անվիճելիօրէն կը նպաստեն համայնքիս ու ընդհանրապէս Հայութեան հարազատ դիմագծի ծանօթացման որպէս յառաջադէմ ազգ:

Հայրենիքը միշտ հոգածու Սփիւռքի Հայութեան կեանքին, աւելի քան ափ մը հող՝ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի պաշտպանութեան ու հայ դատին արդարութեան ի խնդիր պատուով ինկած իր հերոսոր զաւակներու շիրմին, Մայր Երկրի ընդերքի ջերմութեամբ բաբախուն պը գինձէ կիսանդրին ու Հայրենի արեւով յագեցած տուֆէ պատուանդան է որ կ՚ուղարկէ՝ որ պիտի բարձրանայ եղբայրական Ֆրանսայի հողին վրայ: Մեր գալիք սերունդները հպարտութեամբ պիտի դիտեն այդ ու ծանօթանան իրենց պատմութեան ոգեշնչող դէպքերուն:

Ֆրանսահայ համայնքը որու անունով պայքարեցան ու զոհուեցան դիմադրական հայ հերոսները, յոյսով ենք թէ յանձին իր հանրային կազմակերպութիւններուն՝ դրապէս պիտի պատասխանէ ներկայ ձեռնարկին – որու անբաժան մասն է Արփէն Դաւիթեանի շիրմին յարդարումը - գաղութիս հմայքին արժանավայել իրականացման ի խնդիր յղուեւ լիք հրաւէրին:

Ազգային միասնականութեան նոր արտայայտութիւն մը պիտի հանդիսանայ բարի կամքերու համագործակցութիւնն այս նուիրական առթիւ ալ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, Օգոստոս 1978

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԵՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՅ

5

— Այո, — նրան ընդհատեց դեղագործը: - Աղջկան տասն անգամ ծախել – ծախծխել են, մինչեւ ես կարողացայ փրկել, եթէ ձեր այս վիճակը կարելի է փրկութիւն համարել: Ա՛խ, Տէ՛ր Աստուած:

Ռուս աղջիկը յանկարծ հետաքրքրեց Գեղամին: Ինքն իրենց քաղաքում մէկ անգամ է ռուս տեսել, այն էլ պատերազմից առաջ: Գեղամը կարօտով նայեց աղջկան, որը ինչ որ չափով յիշեցնում էր իր քոյր Հեղինէին: Նա իր վզից հանեց բրդեայ փաթթոցը եւ մեկնեց աղջկան.

— Վիզդ փաթաթիր, քոյրիկս, ցուրտ է:

Աղջիկը խոնարհ նայեց նրան: Գեղամը նման խոր ու թախծոտ հայեացք չէր տեսել:

— Քաղցա՞ծ ես:

— Ոչ: Շնորհակալ եմ, եղբայրիկ:

Աղջիկը վարժ խօսում էր հայերէն: Դէ, անշուշտ, ծովափի Հայերի մէջ է մեծացել: Նրա ձայնը եւս մի տեսակ ջերմ ու նուրբ էր, ինչպէս ինքը՝ ամբողջութեամբ: Այդ ձայնը կարծես հենց նրա սրտից էր գալիս:

— Դէ, բան չկայ, քոյրիկս, կը դիմանանք, կը փրկուենք:

— Ի հարկէ, – գլխով արեց աղջիկը: – Աստուած գթասիրտ է, նա մեզ չի լքի:

— Յոյս Աստուած, – կարծես նրա ասածը հաստատելու համար մռնչաց Հաջի Բարսեղ էֆէնդին: – Այո, յոյս Աստուած:

Նա փաթաթուեց Բենիամինին, շտապելով համբուրեց նրան ու փախաւ՝ մթութեան հետ ձուլուելով: Նրա ազատածները փոքրեր էին՝ տղայ ու աղջիկ: Նրանցից կրտսերը տասը տարեկան էր, մեծը՝ տասներհինգ, սեւ խալ ծնօտին ռուս աղջիկը: Ուլիկն ու Գեղամը ծառերից ճիւղեր կտրեցին, տուին նրանց ձեռքը: Մի մրսուած աղջնակ յոյսով նայեց Գեղամին:

— Տեղ կը հասնե՞նք, եղբայրիկ, թէ մեզ էլ կը ծախեն հեռաւոր ծովերից եկածների վրայ: Իմ երկու եղբօրն արդէն ծախել են: Ա՛խ, Աստուած...

— Դէ, մի օր մի տեղ կը հասնենք, եթէ ոչ ողջ, գոնէ մեռած:

Հրացան ունէին միայն Բենիամինն ու Գեղամը, Ուլիկը եւ տղայի զգեստով Ջինիկը: Բենիամինը Ջինիկին ձեռ էր առնում:

-- Կատո՛ւ Ջինիկ, հապա մի մլաւի, Հի՛ հի՛...

Աղջիկը փնչացնում էր, կպքում նրա օձիքին:

— Վե՛րջ տուր, բաւական է, լաց կը լինեմ...

Ջինիկի «կատու» փոթի պատմութիւնը նոյնիսկ ծիծաղելի է: Մի օր, Եփրատի ափին, Ջոկատի Թաքստոցից ոչ հեռու, Ջինիկին անսպասելի հանդիպում է մի չէթէի: Տղաները նկատում են չէթէին, անհանգստանում: Ջինիկը զգզում է մազերը, թեւերն ուռցնում՝ շուն տեսած կատուի նման ու սկսում կատուի պէս փըշշացնել: Թռչում է չէթէի երեսին, եղունգներով ճանկռտում նրա բեղի կէսը, ապա քամու պէս անհետանում մօտիկ դերեզմանատան քարերի արանքում: Լեղապատառ փախչում է նաեւ չէթէն, կարծելով, թէ վայրենի մարդու է հանդիպել:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 135)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վռամ Գույումճեանի դամբանականին կո-րուստին առթիւ, Տիկին Տիրուհի Սէ-րէնկիւլեան, փոխան ծաղկեպսակի, 100 ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

Մեր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

« Յառաջ »ի խմբագրութիւնը պարտք կը համարի կարգ մը յիշեցումներ ընել իր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցնե-րուն.—

1) Գրել թուղթին միայն մէկ էջին վրայ, սեւ կամ կապոյտ գրիչով (չգործածել *կարմիր*, *կանաչ* եւ այլ գոյներ):

2) Խմբագրութիւնս ընթացք չի տար *փօթօքոփի* յօդուածներու կամ թղթակ-ցութեանց, որ կը թուի թէ նոր սովորու-թիւն դարձած է: Կ'ընդունի միայն ծա-նուցումներու կամ հաղորդագրութեանց պարագային:

3) Հանդէսներու, հաւաքոյթներու նը-կարագրութիւնները պէտք է ըլլան ամ-փոփ, ընթեռնլի (մանաւանդ *անունները*):

4) Կազմակերպութիւններէ եւ թաղա-կանութիւններէ կը խնդրուի Շնորհակա-լիքները կամ նուէրներու ցանկերը ղրկել յանախ եւ կարճ, առաջքն առնելու հա-մար յապաղումներու եւ հոս ալ նուիրա-տուներու անունները գրել *յստակ*:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մաս-նաճիւղին, ՕԹԷԼ ԷՆԹԵՐՔՈՆԹԻ-ՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յետագային

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ մա-տենադարանի վարչութիւնը, առ ի գի-տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հա-սարակութեան թէ՝ ընդառաջելով ար-տասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէրնե-րու փափաքին, որոշած է մատենադա-րանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը, հե-տեւաբար փակ կը մնայ Սեպտեմբեր ամ-սուան ընթացքին, տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան

11, Սֆուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի: Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, յետ միջօրէի 14էն 18, բացի Չորեք-շաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վար-ժարանի Նախկին Սանուց Միութեան տա-րեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին:

×

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

Ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգե-կոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ Հըր-ջանի Հայրենակցական Միութեան:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տա-րեկան պարահանդէսը

ՆՈՅ. 5ԻՆ ժամը 15էն 24:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբե-րերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄ-ԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաննե-րու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է: Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1978 - 79

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց-ուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժացնե-լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES
PRIMAIRES ET SECONDAIRES (1cycle)

Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd. du Nord — 93340 LE RAINCY
FRANCE
Tél. : 927-01-72

PELERINAGE
en Arménie

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-Ի

ծննդեան 70ամեակին եւ գահակալութեան 23ամեակին առթիւ

ՍԵՊՏ. 25ԷՆ ՀՈԿՏ. 8

Շնորհիւ եղած դիմումներուն

11 օր Երեւանի մէջ

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԳԻՆ.- 3450 ՖՐ.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրուիլ ՕԳՈՍՏ. 30ԷՆ ԱՌԱՋ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Tél. : (78) 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529
Départs par avion de PARIS — MARSEILLE ET LYON

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

APPRENEZ VOTRE LANGUE MATERNELLE

AVEC

LE MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE

OCCIDENTALE MODERNE

«ՁԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ»
(ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ)

de H. KURKDJIAN

Une méthode bilingue facile, strictement progressive et à usage individuel (sans professeur)

388 pages + lexique

+ un auxiliaire utile mais non indispensable : le petit disque 33 t. « L'arménien sans maître » (enregistrement des textes du premier livret).

Disponibles aux :

LIBRARIE ORIENTALE (SAMUELIAN) : 51, rue Mr. le Prince — Paris 6e
LIBRARIE PALOUYAN : 9, rue de Trévise — Paris 9e
LIBRARIE LE PETIT PRINCE: 121, Bd. St. Michel — Paris 5e

Prix du Manuel FF 40
Prix du Disque FF 10
Frais d'envoi en plus

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30
MERCREDI
30 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83 RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 371027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 60

LE NUMERO 1,60 F

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.193
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE — No 14.193

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆԵՒ-ՃԱՓՈՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այլակերպ Ասիա մըն է, որ ծնունդ առաւ Չինեւ-Ճափոն խաղաղութեան ու բարեկամութեան դաշնագիրին կնքումով: Երկու ժողովուրդներ, որոնք դրեթէ յիսուն տարի պատերազմեցան՝ կը մտնան անցեալ մը, որուն համար արդէն Ճափոն իր «ներողութիւնը» յայտնած էր դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման ժամանակ: Երկու վարչակարգեր, որոնք աշխարհի այժմու բաժանումը լաւագոյն կերպով կը բնորոշեն, տնտեսական համագործակցութենէն քայլ մըն ալ անդին կ'ուղեն երթալ:

Իրադարձութիւնը արտակարգ երեւոյթ է, սակայն կը պսակէ գոյավիճակ մը, որուն լրիւ գիտակցութեան արգելք կը հանդիսանային միայն անցեալի նախապաշարումները: Չին — Ճափոն բարեկամութեան վերահաստատումը իր սաղմին մէջ էր Նիքսընի Փեքին այցելութենէն ի վեր: Առանց սպասելու, որ լուծուի դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման հարցը Չինաստանի հետ՝ կապուած Ֆորմոզի խնդրին, Միացեալ Նահանգները հրապարակ կը հանէին իրենց փափաքը՝ զարգացնելու համագործակցութիւնը Չինաստանի հետ, առնուազն փորձագիտութեան (թեքնոլոժի) մարզէն ներս, յատկապէս չինական քարիւղահանքերուն շահագործումին մէջ:

Ճափոն կ'ըմբռնէր, թէ իր շահը կը պահանջէր, որ թոյլ չտայ Արեւմուտքի միւս երկիրներուն, — Ֆրանսա եւ Անգլիա հըրաւէր ստացած էին Փեքինէ, որպէսզի իր վառելանիւթին աղբիւրները ընդլայնեն, — օգտուելու չինական շուկայէն: Այս դաշնագիրը, որուն իրականացման զօրավիգ կեցաւ Ուաշինկթըն, անշուշտ, ընդհանուր ռազմավարութեան մը շահերէն առաջնորդուած, արդեօք արդիւնքը չէ՞ր Ճափոններու հիմնական փափաքին՝ «Ասիան ձգել Ասիացիներուն»: Խայծը բաւական կարեւոր թուեցաւ Ճափոնի ճարտարարուեստին պատասխանատուներուն համար, որպէսզի ճնշում բանեցնեն կառավարութեան մը վրայ, որ չէր համարձակեր զոհել իր լաւ յարաբերութիւնները Ֆորմոզի հետ:

Վիեթնամի պատերազմին աւարտումը առիթ տուաւ Չինացիներուն ստուգում մը կատարելու եւ ջնջելու այն խրամատը, որ հաստատուած էր երկու երկիրներուն միջեւ 1972էն ի վեր: Առանց ուղղակի մասնակից դառնալու պատերազմին, Ճափոն օգտուած էր իրադարձութիւններէն, որպէսզի զարկ տայ իր փոխանակութիւններուն Ասիոյ հակահամայնավար երկիրներուն հետ: 1975էն ետք այլեւս արգելքը կը վերնար, մանաւանդ Փեքին-Հանոյ յարաբերութիւններուն վատթարացումով:

Չինաստան, որ այնքան դատապարտած էր «Ճափոնի ռազմապաշտութեան զարթօնքը», երբ իրականութեան մէջ այդպիսի բան գոյութիւն չէր ունեցած, յանկարծ վերջ տուաւ իր մտահոգութիւններուն, երբ սկսաւ դաշնակիցներ փնտռել Խորհ. Միութեան դէմ: Ճափոնի քաղաքականութիւնը՝ տնտեսական դետնի վրայ հզօր ներկայութիւն մը մնալ Ասիոյ հարաւ-արեւելքը, Փեքինի համար ապահովութիւն մըն է, քանի Մոսկուա կը բազմապատկէ իր ճիգերը սիրաշահելու մտադրութեամբ հրջագօտիին հակահամայնավար երկիրները: Թոքիօ թոյլ տըւաւ չին վարիչներուն, որպէսզի դիւանագիտական առաջնակարգ յաջողութիւն մը արձանագրեն, քանի ընդունեցաւ, տարիներու տատամսումներէ ետք, որ դաշնագիրին մէջ յիշատակուի Չինացիներուն հիմնական պահանջը.. դէմ ըլլալ Պետութեան մը կամ խումբ մը Պետութիւններուն որեւէ բնոյթի գերագահութեան ձգտումներուն, հրջագօտիէն ներս:

Չինացիներուն միտքին մէջ ասիկա ուղղուած է Մոսկուայի եւ իր դաշնակիցներուն դէմ, ինչպէս Վիեթնամի, որ «Մոսկուայի գործակալը» կը նկատուի հրջանին մէջ:

Չինացիք, բնականաբար, օգտուեցան Ռուսերուն անզիջող դիրքէն Քուրիլեան կղզիներու հարցին մէջ: Փեքին, բանակցութիւններուն ընթացքին հրապարակ չդրաւ իր պահանջները Սենքաքուի կղզիներուն վրայ: Այս ձեւով, անկասկած, ուզեց որ Ճափոնները բաղդատութեան դնեն իր իրաւախոհ ոգին խորհրդային անհաշտ տրամադրութեան հետ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Գլխաւոր ընդդիմութիւնը, որ կրօնական է դէմ է Շահին ազատական եւ «արեւմտեան» ձգտում ունեցող քաղաքականութեան: Կան նաեւ ընդդիմադիրներ, որոնք կը պայքարին Շահին դէմ, անոր «մենատիրական» եւ զսպումի քաղաքականութեան համար եւ կը խօսին միշտ քաղաքական բանտարկեալներուն մասին:

Առաջիններուն գոհացում տալու համար, Շահը նախ վերադարձաւ իսլամական օրացոյցին եւ հրահանգեց նաեւ փակել բոլոր քազինոները եւ խաղատուները: Միւս ճակատին համար, նորակազմ կառավարութիւնը խոստումներ կ'ընէ, որոնք խիստ տպաւորիչ են ըստ օտար լըրագրողներու: Վերջ կը տրուի միակ կուսակցութեան (Ռասթախիզ), 14 քաղաքական կուսակցութիւն արտօնութիւն պիտի ստանան գործելու, մամուլի ազատութիւն պիտի հաստատուի եւ ազատ ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Միաժամանակ «մաքրագործումի» ձեռնարկուած է եւ հրաժարումները իրարու կը յաջորդեն:

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ՖՐԱՆՍԱ

Մոնտի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Լիբանանցիներու Ֆրանսա մուտքի վիզային վերաբերեալ..

Լիբանանցիք, աւելի ճիշդ Լիբանանի քրիստոնեաները կը վախնան որ Ֆրանսա գիրենք «լքէ»: Այս ամառ, զբօսաշրջիկութեան վիզաներու վրայ (որոնց ժամանակաշրջանը 3 ամսուան սահմանափակուած է) եւ զօրս կուտայ Պէյրութի ֆրանսական ընդհ. հիւպատոսարանը գրուած է. «այս վիզան չի կրնար երկարաձգուիլ Ֆրանսայի մէջ, ոչ իրաւունք կուտայ վըճարուած գործունէութիւն մը տանելու, ոչ ալ ուսումներ շարունակելու», ինչ որ խտրական սահմանափակում մը կը նըկատուի եւ այս այնպիսի հրջանի մը երբ Արեւելեան Պէյրութի քրիստոնեայ թաղերը անդամալոյծ են երկու ամիսէ եւ ուր քրիստոնեաները կ'ապրին այն մըղձաւանջով, որ պայթում մը արգելք կ'ըլլայ դպրոցական վերամուտին:

Ֆրանսական հիւպատոսարանը կը ճշդէ այս առթիւ թէ նոյնիսկ եթէ Լիբանանը մասնաւոր դիւրութիւններու առարկայ չէ (ինչպէս էր 1976ին) որովհետեւ աղէտեալ երկիր մը չի նկատուիր այլեւս, խտրականութեան ալ առարկայ չէ, այլ ենթակայ է օտարներու շարժումին ընդհանուր կանոնին: Անցագիրներուն վրայ գրուածը սահմանուած է գէշ անակնկալներու առաջքը առնելու ճամբորդներու համար, որոնք 1976ի փորձառութենէն տարուած կրնան խորհիլ թէ Ֆրանսա ապրելու արտօնութիւն կրնան ստանալ թուրիզմի վիզայէն ետք:

Յուլիսէն ի վեր, Պէյրութի Ֆրանսական հիւպատոսարանը օրը, միջին հաշուով, 500 վիզա կուտայ, ինչ որ 45.000 կ'ընէ 3 ամսուան հրջանին: Ասիկա ըսել չէ որ օրը 500 Լիբանանցի Ֆրանսա կուգայ այլ Լիբանանցիները կ'ուզեն միշտ վիզա մը ունենալ այն օրուան համար երբ ստիպուած ըլլան հապճեպով մեկնիլ:

Ֆրանսայի կողմէ «լքուած» ըլլալու այս զգացումին, կ'ըսէ Մոնտի աշխատակիցը, երկու զրոյցներ կեր տուած են թէեւ երկուքն ալ հերքուած են Ֆրանսայի դեսպանատան կողմէ: Մէկը՝ կը վերաբերի ֆրանսական մշակութային առաքելութեան լիսէներու եւ դպրոցներու փակման, միւսը՝ կը վերաբերի Ֆրանսացի քաղաքացիներուն, որոնք հրահանգ ստացած են Լիբանանէն հեռանալու: «Բացարձակապէս սխալ է» կ'ըսէ ֆրանսական դեսպանատունը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԼ ՊՈՒԱՅԷ շատ հաւանաբար անձնասպան եղած է: Այդ եզրակացութեան հասած են դիտողնութենէն ետք: Կը կարծուի թէ մեծաքանակ քնաբեր դեղահատ առած է, խորապէս ազդուած իր կնոջ մահէն, մէկ օր առաջ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՊՕՂՈՍ Ա. փոփոխութիւններ չկատարեց Վատիկանի «կառավարութեան» մէջ եւ պիտի շարունակէ ուրեմն աշխատիլ Պօղոս Զ.ի գործակիցներուն հետ: Գահակալութիւնը, վերածուած պարզ արարողութեան մը, պիտի կատարուի Կիրակի, բայց պիտի չունենայ թագադրութեան մը աւանդական նախկին շքեղութիւնները:

ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ բանակցութիւնները կը շարունակուին Աթէնքի մէջ Եգէականի օդային սահմաններու շուրջ: Կը կարծուի թէ ելք մը գտնուած է եւ համաձայնագիրը կրնայ վաւերացուիլ Սեպտեմբեր 17ին երբ յոյնեւթուրք Արտաքին Նախարարութեանց գրասենեակներու պետերը իրարու հանդիպին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանի ընդդիմադիր երեսփոխանները կ'ուզեն որ միջամտեն Լիբանանի մէջ, որովհետեւ շատ կը կրկնուի որ Սուրիա պիտի ջարդէ Լիբանանի քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնը շահագործելով Քէմփ Տէյվիտի ժողովը (Պեկին, Սատաթ, Գարթըր):

ՆԻՒ- ԵՈՐՔԻ օրաթերթերու գործադուլը կը շարունակուի երեք շաբաթէ եւ առիթ տուած է որ 3 «փիրաթ» օրաթերթեր հրապարակ ելլան: Սկիզբը ժամանակաւոր եւ բուն օրաթերթի կերպարանքէ զուրկ, սկսած են հող շահիլ: Արդէն օրը մէկ միլիոնի հասած է իրենց տպաքանակը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ութ վերջին տարիներուն ապրուստը կրկնապատկուած է: 1970էն ի վեր ամէնէն բարձր յաւելումը կրած է փիւղը (251 %) ապա կարգով թերթերը, սուրճը, պտուղները, բանջարեղէնը, ձէթը, շոգեկառքով պատրաստուած ապրանքները, ճաշարան, ձուկ, սինեմա, կօշիկ, սրճարան, եզան միս:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

-- Սոֆիայի մէջ մօտերս բացումը պիտի կատարուի նկարչական ցուցահանդէսի մը: Պիտի ցուցադրուին Հայաստանի նըկարիչներու ստեղծագործութիւններ:

×

-- Նկարիչ Շանթ Սարգսեան, նախագահը Հայաստանի նկարիչներու միութեան Լենինականի մասնաճիւղին, իր համաքաղաքացիներուն դիմանկարները ստեղծած է: Ցուցահանդէսներ տուած է թէ՛ Խորհ. Միութեան մէջ, թէ՛ արտասահման:

×

-- Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ 8 ներկայացումներ տուած է Լենինականի «Սեւան» մշակոյթի տան պարախումբը: Խումբը 30 տարի առաջ կազմուած է:

×

-- Երեւանի օփերայի եւ բեմապարի խումբը շարք մը բեմապարեր ներկայացուցած է Կիեւի մէջ: Ցայտագիրին մաս կազմած են Խաչատրեանի Գայեանէն, Չայկովսկիի Եօլանտան, Վերտիի Օթելլօն, Պելլինիի Նորման եւ այլ բեմապարեր:

×

ՆԿԱՐՆԵՐ ԺԱՅՌԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Գեղամայ լեռներուն վրայ նոր ժայռապատկերներ յայտնաբերուած են: Ծովի մակերեւէն աւելի քան 2.500 մեթր բարձրութեան վրայ հնադարեան բնակիչները պատկերացուցած են կրօնական ծէսեր, պարեր, զոհաբերութեան տեսարաններ, որսի դրուագներ, ինչպէս նաեւ կենդանական եւ բուսական աշխարհներ:

Մասնագէտներուն կարծիքով, նախնադարեան մարդիկ ամառը լեռները բարձրացած են իրենց հօտերով եւ ստեղծած են պաշտամունքին ծառայող վայրեր: Ջոհեր մատուցած են: Ուսումնասիրութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ բացայայտել հրջանի հին բնակիչներուն կեանքին մէկ անծանօթ երեսը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Բառեր կան, առօրեայ մեր կեանքին մէջ, որոնք դադրած են այլեւս բառացի նշանակութիւններ ունենալէ: Կեանքի հոլովոյթը, ժամանակի պահանջներն ու պարտադրանքները տաշած են զանոնք կամ զարդարած՝ նոր զգեստներով, երբեմն քշած՝ աջ ու ձախ, յաճախ՝ ընդլայնած: Այսօր, անոնց ընդմէջէն, կը գտնենք մեր օրերու ազգ. նոր սահմանումներ, որոնք, ամբողջական եւ լայն հորիզոններով, դատ մը, արդար իրաւունք մը, է՛ւ համայնքի, է՛ւ մայրենիքի մը գոյութեան մը մտահոգութիւնները կը բնորոշեն:

Կար ժամանակներ, երբ վերամուտը (ի մասնաւորի՝ Արեւելքի մեր հայահոծ գաղութներուն մէջ) դպրոցական արձանագրութեանց, գիրքերու առուծախի, դասարան փոխելու եւ տարիով մը աւելի մեծնալու (անկախ Մայրենիքի ուսուցումէն) ընդհանուր պատկերը կը պարզէին մեր աչքերուն առջեւ: Այսօր, ճարտարարուեստականացած երկիրներուն տակ, գրեթէ իր գիջումին հասած՝ Մայրենիքը ապազգայնումէն փրկելու միակ միջոց: Եւ ասկէ նաեւ, ամէն տարի շարունակ կրկնուող ազգ. մեր մտահոգութիւնը՝ հայ լեզուի ուսուցումը նորահաս սերունդին, շաբաթական քանի մը ժամով, մեր կարկտան դպրոցներէն ներս:

Կայ տակաւին ամբողջ բանակ մը նմանօրինակ բառերու, որոնք ազգ. մեր ցաւերուն բնորոշումները դարձած են, ինչպէս.— նահանջ, հայ դատ, գոյատեւում, Մայրենիք, եւ, ինչո՞ւ չէ, մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը...:

Անոնց ընտանիքը ներկայ է, գրեթէ ամէն օր, ամէն մէկ հայ երդիքի տակ: Առանձնաբար, ամէն մէկ բառ, գոյն է առած, պատմութիւն եղած, վաղուան մռայլ օրեւու՝ այսօրուան լո՛ւռ ցաւ դարձած, կրծող ու մաշեցնող վտանգ, որ սակայն, ներկայ է իր սարսափով, ամէն վայրկեան, ամէ՛ն մէկ գիտակից Հայու ուղեղին մէջ:

Անկասկած, Սփիւռքի մեր գոյութիւնը, կլանող ափերու մագնիսական ուժն ու, ակամայ մեր դանդաղ ապազգայնումը, գլխաւոր դրդապատճառներ են, որ, արտաքին ազդակներ որպէս, կը պարտադրեն մեզի, ազգովին, ճիգ մը ընելու՝ հոսանքն ի վեր լողալու համար: Եւ ասիկա՝ դարերու հարկադրանք, աստուածային պարգեւ (եթէ կ՚ուզէք), ինքնագիտակցութեան ճամբով՝ տոկալու, կամքի ուժով՝ յաղթելու եւ բազուկի հարուածով՝ ցոյց տալու աշխարհին մեր վճռակամութիւնը..

«Մահ՝ ո՛չ իմացեալ մահ է,
Մահ իմացեալ՝ անմահութիւն է»:

Չկայ ժողովուրդ մը, որ իր գոյութեան ընթացքին, կրցած ըլլայ ազգ. իր պատմութեան ուղին փոխել այնքան, որքան հայ ժողովուրդը՝ դարերու ընթացքին:

Նահապետներ, իշխաններ, արքաներ եւ աշխարհականներ փառքն ու պարծանքն են եղած մեր պապերուն: Վարդապետներ, կաթողիկոսներ թէ Սպարապետներ, մտքի եւ հոգիի մեր աշխարհներուն, տուած են փրկութեան լաստը՝ լոյսին ու հաւատքին: Գրչի տիտաններ, իրենց իսկ օրերուն, կրցած են միաձուլել հայրենիքի, կրօնք - հաւատքի, լեզու - մշակոյթի եւ ազգ - պատմութեան գաղափարները, որպէսզի Հայը ըլլայ մէկ, ըլլայ ուժ, անբաժանելի «կռանիթեայ Աստուած»՝ դարերու միադէմ գոյութիւն, ինքնուրոյն եւ անջնջելի:

Մեր ճիգը եղած է գերմարդկային. իսկ նուաճումները, նոյնիսկ սովորական տխուր օրերուն՝ հերոսական:

Այս բոլորը, արձանագրուած պատմութիւն որպէս, տարբաղադրուած մեր արիւնին տուած է նոր գոյն, նկարագրին՝ նոր տարազ, իսկ գոյութեան՝ նոր նշանակութիւն:

Եւ ասկէ՝ ձեւաւորումը նոր պահանջներու, ձեւով մը գոյապայքար, մեր օրերու անհրաժեշտութիւններ, Հայու գիտակցութիւն, փրկութեան լաստ, ի հեճուկս՝ «Առանց Երգի Նահանջող» մեր քայլերուն:

Մտահոգութիւնը աչհաւասիկ, որ, թէեւ մէկ է իր ընդհանուր երեւոյթով.- Գոյատեւել - , սակայն հարկադրաբար, Սփիւռքի տարածքին վրայ, ստացած է երկու անջատ ուղղութիւն..

Ա. Ազգ. քաղաքական:

Բ. Լեզու, մշակոյթ - Մայրենիք:

Թող ներուի մեզի, եթէ հաստատումներու մեր ճամբով, բաժնեցինք զանոնք, թէեւ անձնապէս, չենք կրնար հաւատալ, որ առանց մէկուն, միւսը կրնայ նշանակութիւն ունենալ: Մեզի համար, ազգ. քաղաքական գոյատեւումը, զարթօնքի մը ճամբով, որքա՛ն ալ իր վերելքը արձանագրէ, շնորհիւ քաղաքականացած երիտասարդութեան վառ ճիգերուն, պիտի չկարենայ «պատերազմը շահիլ», ցորչափ միջազգային քաղաքական անցուդարձերը իրենց նպաստը չեն բերած: Որով, կրնանք բարենիշ մը արձանագրել միայն, քաղաքական գոյատեւումի ընդհանուր տարազին, առանց «յաղթանակը» կարենալ ընդգծելու:

Իսկ երկրորդը, լեզու, մշակոյթ - Մայրենիքի գոյատեւումը, ըստ մեզի, կրնայ շատ աւելի լայն հորիզոններ բանալ, որովհետեւ իրեն ի նպաստ մեր ճիգերու արդիւնքը, կրնայ դրականօրէն յաջողութեամբ պսակուիլ, քանի դեռ, իր գըլխուն վերեւ, չունի վերջին հաշուետէրը: Տարբեր խօսքով, հունձքը առատ եւ արդիւնաւէտ կրնայ ըլլալ միայն մեր իսկ ցանած սերմերուն շնորհիւ, որոնց համար, հաւաքաբար, գիտակցութիւն, աշխատանք եւ ճիգ չենք խնայած: Յաջողութիւն մը, որուն բանալին մեր ձեռքերուն մէջ կրնայ մնալ, որպէս տէր ու տիրական, եւ այս՝ սերունդէ - սերունդ:

Վերջին չուրջ մէկ ու կէս տասնամեակը, անկասկած, փոխեց դիմագիծը, ընդհանուր ձեւով, հայ սփիւռքին: Յիսնամեակը, հայրենիքէն ներս թէ դուրս, արդէն խմորուող երիտասարդութեան քաղաքական ձգտումներուն ձեւ, կերպարանք եւ վճռական համոզումներ տուաւ: Ու անոնք, զանազան աստղերու տակ, իրարու անհաղորդ օտար լեզուներով, յաճախ, սկսան փորձել տէր կանգնիլ անիրաւուած ժողովուրդի մը - իրենց պապերու - արդար պահանջքներուն:

Քաղաքական զարթօնքի նպաստները, եթէ առաջնորդեցին զիրենք վերադտնելու իրենց իսկ ծագումին մայր ակունքները — հայկականութիւնը —, եղաւ ցեղային, մասնակի, հետեւաբար, կողմնակի եւ ո՛չ ամբողջական:

Անտեսուեցաւ Մայրենիքը ու դեռ կը մնայ լքուած՝ փոքր համայնքի մը պաշտամունքին առարկան միայն, որ, աւա՜ղ չի կրնար թափ տալ անոր թռիչքին, վերելքին, տիրականութեան, քանի դեռ սպառնացող վտանգին այժմէականութիւնը չէ դարձած գլխաւոր ցաւ, մտահոգութիւն՝ համահայկական մեր ճիգերուն:

Անջատուեցաւ նահանջող լեզուի գոյատեւման սարսափը՝ քաղաքականէն, հողային պահանջքէն, հայ դատէն ու այսօր, ուզենք թէ ո՛չ, իր տեսակին մէջ թէեւ մէկ եւ անբաժանելի, սակայն ունինք առանձին գոյատեւման մտահոգութիւններ, որոնք, խոտոր թափով, կը սլանան, անորոշ մեկնակէտի մը ուղղութեամբ: Ուղղութիւն մը, որուն վերջակէտը մենք չէ որ պիտի դնենք:

Արդարօրէն, դեռ վերջերս, մտերմիկ զրոյցի մը ընթացքին, գիտակից ընկեր մը դայրոյթով պիտի ընդգծէր.

— Կ՚ապրինք դարու մը մէջ, երբ ամէն ժողովուրդ, մեծ թէ փոքր, իրենց հնգամեայ, տասնամեայ ծրագիրներով, գալիքը կը պատրաստեն, երբ մարդիկ 2000 թուականին համար գուշակութիւններ եւ նախատեսութիւններ կ՚ընեն, մենք, որպէս հայ ժողովուրդ, ո՛չ միայն ոչինչ կ՚ընենք այդ ուղղութեամբ, այլեւ կ՚ապրինք, այսպէս ըսենք, օրը-օրին:

Հաստատումի մը մատնանշումը, անշուշտ, չի նշանակեր յուսալքում կամ պարտութիւն: Այլ՝ որոշ հատուածի մը գիտակցութիւնը: Ժամանակի պէտքերուն, վէրքի ախտաճանաչում, եւ ասկէ նաեւ, յետագայ անհրաժեշտ միջոցառումները՝ գոյատեւումին համար, իրաւունքին համար, դատի մը համար, Մայրենիքին՝ որ մէկ է ու անբաժանելի:

Եթէ կազմակերպութիւն, եկեղեցի թէ միութիւն, համահայկական գետնին վըրայ, մեկտեղեցինք մեր ճիգերը յանուն արդար ընդվզումին, եղանք սակայն ուշացած հետեւորդները, հազիւ օրը-օրին քաշքշուող, առանց կարենալ սլանալու ժամանակէն անդին, գալիքին, որուն նախաքայլերը պատրաստելու, արթուն պահակն ըլլալու կոչուած է մեր սերունդը:

Ցաւ մը աչհաւասիկ, որ ժխտական է իր ընդհանուր երեւոյթին մէջ եւ վնասաբեր, քանի որ գոյատեւումը, վաղուան երազելի պտուղ որպէս, պայմանաւորուած է այսօրուան մէջ:

Եթէ բացակայ են այս բոլորը, պարզապէս, գալիքի մեր ճիգերը դեռ կը մնան անհատական ձեռնարկներու նախաձեռնութիւններ, ո՛չ համագաղութային եւ ո՛չ ալ համահայկական:

Ֆիզիքական Ջարդը, յիսուն տարի վերջ, ունեցաւ իր զարթօնքը, հայ դատի հողային պահանջքի այժմէականութեամբ: Արդար, անդրանիկ յաղթանակ մը, որ պատիւ կը բերէ ցեղային մեր յամառութեան: Իսկ ճերմակ Ջարդը, Մայրենիքի նահանջը, ե՞րբ է արդեօք անոր յիսնամեակը: Ժամանակը չէ՞ եկած...: Ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս պիտի ունենայ իր արդար բաժինը, որպէս կենսատու աւիշը՝ ազգի գոյութեան, տեւելուն, ապրելուն,

Հարցում մը աչհաւասիկ, որուն մասին անհրաժեշտ է մտածել եւ այս՝ հաւաքաբար, ազգովին, եւ առաջին հերթին՝ եկեղեցի, կուսակցութիւն եւ միութիւն միատեղ եւ ձեռք-ձեռքի:

Պէտք չունինք անշուշտ յանցաւորներ մատնանշել այստեղ, քանի որ ամէն մէկս, մեր մասնակցութեան բաժինը ունինք անոր մէջ: Սակայն, ըստ մեզի եւ անվարան կրնանք ըսել, որ է՛ւ հայրենիքի է՛ւ եկեղեցիի մեր ղեկավարները պատասխանատուութեան գլխաւոր բաժինը ունին, գոնէ Մայրենիքի ճամբով, որ համահայկական է, գոյն չունի եւ քաղաքական ուղղութիւն չի ճանչնար:

Անգամ մը եւս իրաւունք պիտի տանք Զարենցին ու Աբովեանին ու պիտի կրկնենք..

«Ո՛վ հա՛յ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է»:

Ու պիտի եզրակացնենք Աբովեանի մտածումով.—

Ա՛յն, որ հայրենիքը կ՚ուրանայ (հողային իրաւութիւն եւ դատ. Ա. Փ.), լեզուն կը մոռնայ եւ հաւատքը կը փոխէ, այլեւս ինչո՞վ կրնայ ըսել թէ ինք ո՞ր ազգին կը պատկանի:

Որով, մէկ է հայ ժողովուրդը եւ փրկութիւնը՝ հաւաքական ուժի պտուղ:

Մէկ է հայրենիքը, հող, դատ եւ պահանջք, առանց հատուածական խտրականութեան:

Մէկ է եկեղեցին, դարերու Սուրբ կո-

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հանդարտ հասունութիւն մը մտածումի, զգացումի ու մանաւանդ թեքնիքի, գրեթէ միսթիք վստահութիւն մը Հայուն ապագային հանդէպ կը փոխանցէ երիտասարդ սերունդին: Վարակիչ յստակութիւն մը ունի իր ոճը ու չափը, լրջութեան տրտում չեշտը իր յուզումին ու խոհերուն մէջ՝ մասնաւոր գրաւչութիւն մը ունի նորերուն համար որոնցմէ որոշ թիւ մը — յատկապէս Միջին Արեւելքէն, — Ա. Մանուկեան, Վահէ - Վահեան, Ս. Սահակեան, Գ. Զէքիճեան, Պ. Սիմոնեան, Մ. Իշխան, եւայլն — իր արուեստին զօրաւոր ազդեցութիւնը կրեցին:

Թէքէեան, ի՛նքը ստեղծեց իր ճամբան ու իր աւանդութիւնը, որոնք հարազատօրէն կը վերարտադրեն մեր ազգային հիմնական խորագոյն ճշմարտութիւնները՝ որոնցմէ բաժնուած ենք մէկ դարէ ի վեր: Այս իմաստով Թէքէեանի բանաստեղծութիւնը կը շարունակէ մեր աւանդական արուեստը ու կը տանի զայն մինչեւ այն թուականը երբ, Հայութիւնը իր հին ինքնութիւնը փոխէ ու դառնայ բոլորովին նոր, արդիական ժողովուրդ մը, կամայ թէ ակամայ:

Կ. Զարեանի երկը կը կազմէ երկրորդ կարեւոր աւանդ՝ զոր մեզի փոխանցեց այդ սերունդը: Զարեան խնդրական շփոթութեան տեղի տուող գրագէտ մը: Ոչ ոք դեռ լրջօրէն քննած է իր քերթողութիւնը, գտնելու համար անոր ներշնչումի ակերը, հասկնալու թէ ո՛րքան հարազատ է իր քերթողութիւնը Տատա ու Գերիրապաշտ էսթէթիքին՝ որոնց ինք մաս կազմել կը յաւակնի: Կ՚ըսուի թէ Զարեան մասնակցած է Տատա շարժումին զոր Թրիսթան Զարա սկսաւ 1916ին եւ որ տեւեց մինչեւ 1922: Գերիրապաշտ շարժումը ծայր տուաւ 1924ին ու 1935ին արդէն մեռած էր: Շարժումը որուն կրնար ծանօթացած ըլլալ հայ գրագէտը՝ Տատան էր, անոր սկզբնական կենսունակ տարիքին: Հաւանաբար Սիւրրէալիսթ դպրոցին ալ մօտ էր սակայն անոր էսթէթիքը օտար էր իր խառնուածքին:

1916ին Զարեան Եւրոպա ապաստանած էր ու չփման մէջ մտած, շատ հաւանաբար Տատայիսթ խմբաւորումին հետ: Տատայիսթ էսթէթիքը ամբողջութեամբ ժխտում է, բացարձակ մերժում Պատմութեան, ժխտումներես ապագային, աւանդական ամէն տեսակ բարի, աղուոր, պուրժուայ սովորութիւններու՝ ինչպէս ընտանիքը, բարոյականը, տափակ երջանկութիւնը, նաեւ մերժումը Հեղինակութեան՝ իր բոլոր կերպերուն տակ: Անիշխանական սկզբունքներու նոր տարբերակ մը, բայց ուղղուած ոչ այնքան քաղաքական հեղինակութիւններուն որքան Իմացականին ու Բարոյականին:

«Տատան իր ամբողջ ուժով կ՚աշխատի ամէնուրեք Ապուշի իշխանութիւնը հաստատել» կ՚ըսէ Մանիֆեստը, Ապուշ բառին մէջ խտացնելով իր ամբողջ հակառակութիւնը՝ Իմացականութեան ու Զգացական սովորութիւններու գերիշխանութեան, Ընկերութեան միջինին եւայլն: Մէկ խօսքով, Ահաբեկչական Քերթողութիւն ստեղծելու համար՝ անմիջական հաղորդակցութիւն մարդոց միջեւ, ինքնաբուխ ստեղծելու ու բնազդային արտայայտութիւններով:

Խորքի մէջ, այս է Զարեանին ալ փիլիսոփայութիւնը: Իր մէջ քանդիչ անիշխական հզօր ձգտում մը կայ, որ Հայուն պատմութիւնը ու փորձառութիւնը կը շահագործէ՝ ձեւակերպելու եւ իր իմացականութեան ու արուեստի կիրքին արտայայտութիւն տալու համար: Ու կը յաջողի հոյակապ կերպով: Առանց խնդրոյ առարկայ դարձնելու Հայ ժողովուրդին ու իր մտաւորականութեան հանդէպ իր տածած զգացումներուն բնոյթը (հակառակ անոր որ ինք իր կեանքով ու գործով առիթ կուտայ այդ մասին կասկածներ ունենալու) Զարեան հայ գրականութեան մէջ, իր ժամանակին՝ երեւոյթ էր: Եթէ այսօր իր գործը ըստ ոմանց բաւական տժգունած է իր հմայքէն կան սակայն ուրիշ շատեր՝ որոնք անոր արուեստը կը նկատեն մեր գրականութեան մնայուն գանձերէն մին: Առնուազն՝ իբր բացառիկ խառնուածք, որ քիչ անգամ կը բուսնի մեր պարտէզին մէջ — քայքայիչ ուժ, ամբարտաւան ու արհամարհական կեցուածք, Հայութեան քիթին խնդացող բարձր միտք, զօրաւոր անհատականութիւն, Եւրոպական չափերով պատրաստութիւն, այլադաւանութիւն, ինքնատպութիւն, ազգային [illegible] ու Հայ Հողէն վեր չափանիշներով առաջնորդուող ստեղծագործական աւիշ:

(18. Շար.)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱՆԿԱՇԱՌ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

(Բ. եւ վերջ)

Արմին Վէգնէրի նուիրուած իր գրութեան շարունակութեանը մէջ, Լուսիկ Մելիք-Օհանջանեան այնուհետեւ նկարագրած է գերման հայասէրին զոյգ այցելութիւնները Հայաստան: Առաջինը 1927ին, երկու ամիսով: ··· Հայաստան եղած ժամանակ նա նիւթեր է հաւաքում հայ կեանքին նուիրուած եռերգութեան համար, որն ընդգրկելու էր հայ ժողովրդի պատմութեան ճակատագրական մի ժամանակահատուածը՝ 1894 – 1920ական թուականները: Եռերգութեան առաջին մասն արդէն աւարտած էր, երբ վրայ հասաւ մի նոր համաշխարհային արհաւիրք՝ ֆաշիզմը:

Այն, ինչ ցնցել էր Վէկնէրին քսան տարի առաջ Միջագետքում, կատարւում էր հիմա իր հայրենիքում, այն էլ աւելի կատարելագործուած:

Եւ Վէկնէրը չլռեց: Նա բարձրացրեց ազնիւ ու անվեհեր հումանիստի իր ձայնը, բաց նամակով դիմեց Հիթլէրին՝ պահանջելով վերջ տալ ահաւոր վայրագութիւններին, հրեայ ժողովրդի բնաջնջմանը:

Հետեւանքը չյապաղեց. նա նետուեց ֆաշիստական գնտան: 1933 թ. «պաշտպանութեան գլխաւորները» որ յետագայում պիտի կոչուէին չեկաականներ, Բեռլինի բանտում խոշտանգում էին Վէկնէրին եւ կրկնում «Հիմա հօ ծպտուն հանել չես կարող»: Նա հենց ձերբակալութիւնից առաջ էր աւարտել հայ կեանքին նուիրուած վէպի մի տեսարանը, որտեղ հայ հերոսին տանջում էին թուրքական բանտում: Ի՞նչ իմանար, որ այդ ամէնը շատ շուտով պէտք է զգար իր իսկ մաշկի վրայ···

Վէկնէրը տեւաւ եօթը բանտ եւ երեք համակենտրոնացման ճամբար: Վերջապէս յաջողւում է փախչել: Սկզբում նա գնում է Անգլիա, յետոյ այլ անուամբ ապրում Ֆրանսիայում, Իտալիայում: Իսկ Գերմանիայում նրան համարում են մեռած:

Անցնում են տարիներ: Հայաստանի հետ Վէկնէրի կապը այդպէս էլ չի վերականգնւում··· 1963 թ. Վէկնէրի վաղեմի բարեկամը (Խօսքը Ակադ. Կարապետ Մելիք-Օհանջանեանի մասին է) երկար որոնումներից յետոյ գտնում է նրա հասցէն:

Եւ ահա 1968 թ. Սեպտեմբերին Արմին Վէկնէրը իր կնոջ՝ Իրինէ Կովալսկայի հետ Արտասահմանեան երկիրների հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան հրաւէրով այցելում է Հայաստան:

Յուզիչ եւ ուրախալի էր այդ նոր հանդիպումը Վէկնէրի հետ: 82ամեայ զարմանալի գեղեցիկ ծերունին, բարձրահասակ եւ սլացիկ երախայի պայծառ, կապոյտ աչքերով, կարծես յաղթել էր ժամանակին:

Տառապանքներն ու դժուարութիւնները նրան բնաւ չէին փոխել, հոգով հաւատարիմ էր մնացել իր դաւանած սկզբունքներին ու գաղափարներին: Նա այն սակաւաթիւ մարդկանցից էր, ովքեր կարող էին ասել.- Եթէ ես աշխարհը չփոխեցի, ապա աշխարհն էլ ինձ չփոխեց:

53 տարի էր անցել այն պահից, երբ նա առաջին անգամ տեսել էր հայ ժողովրդին՝ իր պատմութեան ամէնէն ահաւոր շրջանում: 41 տարի էր անցել երկրորդ հանդիպումից, երբ հայ ժողովուրդը բուժում էր իր վէրքերը եւ դնում նոր կեանքի հիմնաքարերը: Այժմ նա երջանիկ էր՝ իրեն վերադտած մարդու երջանկութեամբ: Նրան յուզում էր ամէն ինչ: Երեւանը բնաւ նման չէ այն հեռու՝ 1927 թուականի Երեւանին. անճանաչելի են փողոցները, ժողովուրդի բարեկեցութիւնը, մարդկանց արտաքինը, որ ոչնչով չի յիշեցնում 1915 - 17 թ.թ. իր տեսած հայ մարդկանց տառապանքը···

Նա հետաքրքրւում էր ամէն ինչով. հանդիպումներ ունեցաւ հայ գրողների, համալսարանի բանասիրական եւ պատմական ֆակուլտետների ուսանողների, հասարակութեան հետ, մի քանի անգամ էջմիածնում, Մատենադարանում, այցելեց Գեղարդ, Գառնի, Սեւան:

Իմ յիշողութեան մէջ անջնջելի կը մնայ այն օրը, երբ Վէկնէրի հետ եղանք Եղեռնի յուշարձանի մօտ: Այդտեղ նա հանդիպեց մի սեւազգեստ, անծանօթ կնոջ: Կարծես գուշակեց որ Եղեռնի որբուհիներից էր: Եւ իրօք, պարզուեց, որ այդ կինը իր քրոջ հետ հրաշքով են կենդանի մնացել ողջ գերդաստանից: Գրկախառնուած հեկեկում էին երկուսով. «Քոյր իմ, ես գիտեմ, ես տեսել եմ, հարազատ իմ··՝·»: Իսկ յետոյ, ամբողջ մարմնով դողալով, մօտեցաւ կրակին··· Այդ պահը հանրայայտ դարձրեց լուսանկարիչ Ս. Քոչարը. Վէկնէրը ծունկի եկած եղեռնի յաւերժական կրակի առջեւ: Դա բնաւ էլ նախապատրաստուած կոմպոզիցիա չէր···

Զարմանալի է ինչպէս էր կարողացել Վէկնէրը իր այդ տարիքում, այդքան տառապանքներից յետոյ պահել զգացմունքների թարմութիւնը, ուժը: Նա երջանիկ էր նորից տեսնելու իր վաղեմի բարեկամին, տխրում էր միւս բարեկամների կորուստով, սակայն լուսաւոր տխրութեամբ, քանի որ նրանց զաւակները ողջ էին: 1932 թուականից ի վեր նա երբեւէ առաջին անգամ էր այդքան բախտաւոր: «Դուք ինձ կեանք վերադարձրիք», ասում եւ գրում էր նա:

Այդ ամէնը նրան տուեց հոգեկան կորով: Ստեղծագործական ուժերի յորդում էր զգում, համոզուած էր, որ տեսածով հարստացած պիտի կարողանար աւարտել վէպը··· Սակայն այդքան փորձութիւնների բովով անցած, եր այդ տարիքում նա արդէն ի վիճակի չէր ձեռնամուխ լինելու դժուար գործին: Աւաղ, վէպը պէտք է պսակէր Վէկնէրի շուրջ 63 տարուայ նուիրական բարեկամութիւնը հայ ժողովրդի հետ եւ իր արժանի տեղը գրաւէր Հայերին նուիրուած նրա միւս՝ «Անդարձ ճանապարհ», «Հայ մօրը», «Բարի լոյս», «Բաղնիքի գրաւումը» եւ այլ գործերի շարքում:

Մնում է յուսալ, որ գոնէ եռերգութեան առաջին մասը, որ աչքի լոյսի պէս էր պահում Վէկնէրը, երբեւէ լոյս կ՚ընծայուի:

Մինչեւ կեանքի վերջը Վէկնէրը հետաքրքրւում էր Հայաստանով, ժողովրդի կեանքով, արուեստով: 1972 թ. ամռանը, 86 տարեկան հասակում, նա ԱՄՆի տարբեր քաղաքներում հանդէս եկաւ Հայերին նուիրուած դասախօսութիւններով, ցուցադրեց Հայաստանից բերած լուսանկարներ ու սլայտներ: Խնդրելով այդ նկարները, նա ինձ գրում էր, որ այժմ արդէն պէտք է խօսել ու գրել այն մասին, թէ հայ ժողովուրդը ինչպէս է յաղթահարել պատմութեան եղեռնականը եւ բռնել լուսաւոր ապագայի ուղին: Դրանում էր տեսնում Վէկնէրը արդարութեան յաղթանակը:

Վէկնէրը հեռացաւ կեանքից՝ թողնելով լուսաւոր մի հետք. վսեմ մի անուն: Նա մի մարդ էր, որ կարող էր ուրիշի արցունքով լալ, ուրիշի ուրախութեամբ երջանկանալ: Ահա թէ ինչու նրա յիշատակը միշտ վառ կը մնայ ոչ միայն իր ժողովրդի, այլեւ Հայերի սրտում:

ԼՈՒՍԻԿ ՄԵԼԻՔ-ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Թող: Աստուածային ձեռակերտ:

Մէկ է լեզուն, իր զոյգ, արեւմտահայ եւ արեւելահայ ճիւղերով, մէկը միւսին լրացուցիչ:

Բայց մանաւանդ՝ մէկ պէտք է ըլլայ մեր պայքարը այսօր, ի խնդիր՝ նահանջող Մայրենիքի փրկութեան:

Գիտակցութիւն մը, որուն պէտքն ունինք վստահաբար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան վարչութիւնը, Օգոստոսին, իր լիակատար նիստին, քննութեան առած է գիւղական ճարտարապետութեան հետ կապ ունեցող հարցերը:

Զեկուցաբերը՝ «Հայպետգիւղնախագիծ» հիմնարկութեան տնօրէն Հ. Իսահակեան, ինչպէս նաեւ խօսք առնողները՝ Հայաստանի ճարտարապետներու միութեան վարչութեան նախագահ Ա. Գրիգորեան, տեղակալ Հ. Պօղոսեան, գիւղատնտեսութեան նախարարին տեղակալները Ա. Մկրտչեան, Գ. Սաղոյեան եւ փորձներ ու ճարտարագէտներ հաստատած են, որ գիւղատնտեսութիւնը արդիւնաբերական հիմերու վրայ դնելու եւ արտադրութիւնը աւելցնելու, մշակելի նոր հողեր օգտագործելու ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները նախադրեալներ ստեղծած են նոր տնտեսութիւններու կազմակերպութեան, աւաններու կառուցման, գիւղերու ընդարձակման եւ վերակառուցման համար: Այս պայմաններուն մէջ յատուկ կարեւորութիւն ստացած են գիւղերուն համակողմանի կառուցման, բարեկարգման, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական հարցերը: Զգալի կերպով աճած է պետական եւ անհատական բնակարաններուն շինութիւնը:

Բազմաթիւ գիւղեր արդէն ունին իրենց գլխաւոր յատակագիծերը, միւս կողմէ նոր աւաններ կը կառուցուին անասնապահական եւ այլ բնոյթի մեծ ձեռնարկութիւններու աշխատողներուն համար: Բնակավայրեր հաստատուած են Աշտարակի, Արտաշատի եւ Թալինի հողերուն վրայ:

Դրական կէտերուն կողքին մատնանշուած են բացասական երեւոյթները: Այսպէս, համաձայն զեկուցաբերին եւ ժողովին մասնակիցներուն, սովխոզներու շրջագիծին մէջ մտնող աւաններուն մօտ մէկ երրորդը եւ կոլտնտեսային բնակավայրերուն 80 տոկոսը իւրայատուկ յատակագիծեր չունին, մնաց որ եղածն ալ ժամանակավրէպ դարձած է եւ չի համապատասխաներ այժմու պահանջներուն: Զափազանց դանդաղ ընթացքի մէջ է շրջաններու յատակագիծերուն կազմութիւնը ,աղքատ է բնակելի եւ հանրային շէնքերուն ինքնատիպութիւնը, այլազանութիւնը:

Դիտել տուած է, թէ նախագիծերու պատրաստութեան ժամանակ յաճախ նկատի չեն առնուիր բնակլիմայական պայմանները, կենցաղի, ինչպէս նաեւ ազգային առանձնայատկութիւնները: Կը մխուին նոյնպէս նիւթական աղբիւրները: «Այս ամէնը խոչընդոտում են գիւղերի վերափոխմանը, իջեցնում է նրանց ճարտարապետութեան որակը: Թոյլ է կառուցուող օբիեկտների նկատմամբ ճարտարապետական հսկողութիւնը, պատուիրատուների կողմից իրականացուող տեխնիկական վերահսկողութիւնը»:

Տրուած որոշումները կը ձգտին դարմանել թերիները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՋԵԱՆ ՎՐԱՑ

5

Ետ գալով տղաների մօտ Ջինիկը շարունակում է կատուի նման փշշացնել, ճանկռոտել սրան – նրան: Բենիամինը հազիւ է խաղաղեցնում նրան:

— Այդո՛ւ, կատուի ձագ, նոյնիսկ մեզ վախեցրիր: Դէ, մէ՛կ էլ, մէ՛կ էլ արա, Ջինի՛կ:

Ջինիկը հերսից լաց է եղել: Բենիամինը ջրի տեղ նրան օղի է տուել: Ջինիկը խաղաղուել է քնելով:

Հիմա Եփրատի հովտային գիւղերում թուրքերը ահով միմեանց պատմում են, թէ վայրի մարդ է երեւացել մի գերեզմանատան՝ կատու մարդ: Այլեւս ոչ ոք չէր մօտենում այդ գերեզմանատանը:

Ջինիկը քայլում էր կատուի պէս՝ մանր, զգոյշ: Ձայնն էլ կատուի փշշոցի էր նման, երբ գոչում էր փոքրերի վրայ:

— Ոտք վերցրէ՛ք··· Գիշերն անցնում է:

Աղջիկները սաստիկ վախենում էին նրանից:

Ողջ գիշեր գնացին առանց դադարի: Երախաների դէմքերից քրտնաջուր էր կաթում: Նրանց ոտքերը յաճախ էին ծալւում: Բայց գնում էին, բարձրանում դէպի լերան ձիւները:

×

Քեմալ բէյն ու պատժիչ զօրքի հրամանատար փաշան Կաթակնի մատոյցներում նոր դիրքեր ստեղծեցին՝ օգնութեան եկած զօրքի համար: Նորեկները խրամատաւորուեցին, խարոյկներ վառեցին՝ բանի տեղ չդնելով Կաթակնի մօտիկութիւնը: Հին դիրքերում Քեմալ բէյին ընդառաջ գնաց Օսման Իւզբաշին ու բռնեց նրա ձիու ասպանդակը: Բէյը ծանր իջաւ, տրորեց նուացող ծնկերը:

— Դեռ այստե՞ղ ես իւզբաշի՛, — չար ասաց Քեմալ բէյը: - Կարծում էի, թէ դու Կաթակնի արիւնից տաք բաղնիք ես սարքել:

Օսման իւզբաշին չրթունքները ծամծմեց.

— Մեր մարմնին կպած քոս է այս Կաթակնը: Բայց այնպէս քուքուրթ դնենք տակը, որ այրուի յաւիտեան:

Քեմալ բէյը սիրտ խառնելու աստիճան ատում էր ծաղկարարին: Հաճոյքով ատրճանակը կը պարպէր նրա բերանում, սակայն ո՞ր տխմարը որսի գնալուց կը սատկացնի իրեն հաւատարիմ շանը:

×

Կաթակնի պաշարումը եռապատկուեց: Թուրքերը թնդանօթներից անընդմէջ խփում էին գիւղին:

Հրետանային համազարկից յետոյ, օրը երկու անգամ, ամբողջ զօրութեամբ, գրոհում էին Հայերի ամրութիւնները: Բայց միշտ ետ էին շպրտւում իրենց նախկին դիրքերը:

Տէր – Գերասիմը «Ցանկ Բեկորաց» մատեանի շատ անունների դիմաց սեւ խաչեր էր գծում՝ նահատակուեց յանուն··· Այսպէս ամէն օր. «Նահատակուեց յանուն···»:

Խորէն աղան հանգիստ չէր տալիս Ներսէս Զավուշին:

— Քաշուենք Ակնովիտ, զօրապե՛տ:

— Ջուր չկայ, - լինում էր պատասխանը: – Ձեմ կարող:

Նոր սեւ խաչեր էին աւելանում քահանայի մատեանի մէջ:

×

Բայց ահա մի երեկոյ երկինքը մռայլ մթնեց, իջաւ Կաթակնի կտուրներին, իսկ առաւօտեան կողմ սկսեց սաստիկ ձիւն տեղալ: Դէ, սրան Գոհանամք լեռ կ՚ասեն: Այստեղ մի գիշերուայ մէջ եկած ձիւնը մի ոչխար է ծածկում: Իսկ եթէ երեք օր եկաւ, ձի կը կորչի մէջը: Ահա վերջապէս այդ ձիւնը գալիս է: Գալիս է խոշոր փաթիլ ու շռայլելով, բռնած Կաթակնից մինչեւ երկնքի հեռուները՝ շերտ – շերտ ճերմակ անսահմանութիւն: Թուրքերի գրոհները դադարեցին: Նրանք դժուարանում էին բարձրանալ ձիւնից ու ցեխից թաց, լխկած ձորալանջով: Զգրոհեցին այլեւս: Սակայն սաստկացրին հրետանային կրակը: Տները շառաչելով փլւում էին, պատնէշի հրակնատները ճեղքւում: Փոքրիկ Փիդայիների համար դա նոյնիսկ զուարճալի էր: Ղըյմա Օհանը նրանց սովորեցրել էր, թէ ինչպէս վնասազերծեն հրասանդ թնդանօթի ռումբերը: Մի չէկ, բարակ տղայ թաքնուեց եկեղեցու պատի տակ ու հետեւեց, թէ որտեղ է ընկնում ռումբը: Շուտով մի ռումբ ընկաւ նրանցից ոչ հեռու: Տղան թռաւ նրա վրայ, իսկոյն ծածկեց թաց թաղիքով ու պատրոյգը պոկեց: Անվտանգ ռումբը գրկած նա վազեց զինագործի մօտ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 136)

Այրի Տիկին Միսաք Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սինանեան եւ զաւակները, Թիւլիւզեան ընտանիքը, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՍԱՔ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 73 տարեկանին, Օգս. 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգս. 31ին, ժամը 10.30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Վահէ Կիւմիւշկերտանեան եւ զաւակները՝ Հերմինէ եւ Նաթիա ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒՄԻՒՇԿԵՐՏԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի Օգս. 24ին Մոնմորանսիի հիւանդանոցը

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի, Օգս. 29, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Կարապետ Պիժիքեան, Հէր եւ Տիկին Ռուբէն Պիժիքեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձնապէս, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԻԺԻՔԵԱՆԻ

(ծնեալ Սիրանոյշ Թօփալեան)

մահուան առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ճերթուածներու գեղատիպ հատոր, նկարազարդեց ՇԱՐԹ։

Յառաջաբան՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գին՝ 100 փր.
թղթատարի ծախքով՝ 115 փ.

Դիմել.—

ԳՐԱՏՈՒՆ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris
Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 փր.
Հոգեհանգիստ	75 փր.
Շնորհակալիք	75 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 փր.
Ծնունդ	75 փր.
Կը փնտռուի	25 փր.
Կ'ուզուի	40 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

ԲՈՅՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին բոցը արծարծելու, Երկուշաբթի, Սեպ. 4 ժամը 18.30ին։

Ժամադրավայր Ցրիէօֆլանտի անկիւնը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Վիէնի Հայ. Միութեան գանձապահ Պ. Բարսեղ Բարսեղեանէ 280 ֆրանք, ինչպէս նաեւ միութեանս նախագահ Պ. Վարդան Պանտիկեանէ իր 85ամեայ տօնակատարութեան առիթով 250 ֆրանք։

Aram ALECIAN

PEINTURES

Exposition du 24 août au 14 septembre
Galerie Vallombreuse
2, av. de la Reine Victoria
BIARRITZ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷ՛Ք ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այն անձերը որոնք կը փափաքին օրինակ մը ունենալ պարտին ապսպրել եւ կանխիկ վճարել՝

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Գին 100 փր.
(Թղթատարի ծախքով 115 փր. ՕԴԱՅԻՆ Թղթատարով՝ 140 փր.)։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, ՕԹԷԼ ԻՆԹԵՐՔՈՆԹԻ – ՆԱՆԹԱԼի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 28ին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։
Մանրամասնութիւնները յետագային

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Ջորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապտուղ — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաջուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Carzou

Château de Coppet
au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre
t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h.
fermé le lundi

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին։

×

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ. 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ, ի նպաստ հայ վարժարաններու։

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

tous les mois au départ de MARSEILLE

des VOYAGES à

MOSCOU - EREVAN - TBILISSI

3 jours — 8 jours — 3 jours

PRIX 3 550 F

Octobre : du 06 au 19 Octobre | Décembre : du 29 au 11 Janvier 1979

MOSCOU - EREVAN

2 jours — 5 jours

PRIX 2 550 F

SEPTEMBRE : du 08 au 14
du 22 au 28

Octobre : du 06 au 12 Octobre
du 27 au 02 Novembre
Novembre : du 17 au 23 Novembre
Décembre : du 08 au 14 Décembre

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques
CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
JEUDI
31 AOUT
1978

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,60 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 230 Ֆ. Վեցամսեայ 125 Ֆ.
Արտասահման Տար. 260 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 60

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.194 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE — N° 14.194

ՉԻՆ ԵՒ ՃԱՓՈՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—— o ——

1972

Սեպտեմբեր 25.- Թանաքա, Ճափոնի վարչապետը, Փեքին այցելութեան ժամանակ «ներողութիւն» կը յայտնէր Չինաստանի՝ «անցեալի դժբախտ իրադարձութեանց համար»: Սեպտ. 29.— Այս այցելութեան աւարտին զեկոյց մը կը հրատարակուի: Կը հաղորդուի, թէ վերջ կը դրուի «անբնական» վիճակը երկու երկիրներուն միջեւ: Միաժամանակ կը հաղորդուի, թէ դեսպանական աստիճանի վրայ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատուին:

Դեկտեմբեր 15.- Ճափոն եւ Փորմոզ կը փակեն իրենց դեսպանատուները Թոքիոյի եւ Թայփէի մէջ: Երկու մայրաքաղաքներուն մէջ, «գրասենեակներ» կը հաստատուին շարունակելու համար տնտեսական եւ մշակութային կապերը:

1974

Յունուար 6.— Օհիրա, Ճափոնի Արտաքին Նախարարը, առեւտրական պայմանագիր մը կը կնքէ Չինաստանի հետ, Փեքինի մէջ:

Փետրուար .- Խորհրդային մամուլը կ'ամբաստանէ Ճափոնը, թէ «երկեսանի խաղ կը խաղայ» իր յարաբերութիւններուն մէջ՝ Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան հետ:

Սեպտեմբեր 29.- Օդանաւային կապ կը հաստատուի Թոքիոյի եւ Փեքինի միջեւ:

Նոյեմբեր .— Մասնագէտներու աստիճանաչափի վրայ բանակցութիւններ կը սկսին՝ խաղաղութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրի մը կնքումին համար:

1975

Մարտ 4.— Կը տեղեկացուի, թէ Չինաստանի դեսպանը եւ Ճափոնի փոխվարչապետը հանդիպում մը ունեցած են: Կարելի չէ եղած համաձայնիլ Չինաստանի առաջարկած մէկ յօդուածին շուրջ..- Խորհ. Միութիւնը նկատի առնող «գերապետութեան դէմ» պարբերութեան մասին:

Յունիս 17.— Ճափոնի Արտաքին Նախարարը կը տեղեկացնէ, թէ Փեքին ընթացք չէ տուած իր առաջարկին՝ բանակցութիւնները շարունակել գաղտնի:

1978

Յունուար 11. Ոչ մէկ հաղորդագրութիւն կը հրապարակուի Ճափոնի Արտաքին Նախարար Սոնոտայի Մոսկուա այցելութեան առթիւ: Այս վերջինը ոչ մէկ վիճում ձեռք կը ձգէ Քուրիլեան արշիպեղագոսին կապակցութեամբ: Թոքիօ միշտ կը պահանջէ Խորհ. Միութեան կողմէ «գրաւուած» չորս կղզիներուն վերադարձը:

Փետրուար 16.— Կարեւոր պայմանագրութիւն մը կը ստորագրուի առեւտրական գետնի վրայ Չինաստանի եւ Ճափոնի միջեւ: Տեւողութիւնը՝ ութ տարի:

Ապրիլ 12.— Չինեւճափոն միջադէպ մը տեղի կ'ունենայ. չինական ձկնորսանաւեր ճափոնական ջուրերը կը մտնեն Սենքաքօ արշիպեղագոսին մէջ, կղզեխումբ մը, որ անմարդաբնակ է, սակայն քարիւղի հանքեր կը պարունակէ:

Յունիս 6.- Քուրիլեան կղզիներու մօտ խորհրդային նաւային ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան:

Յուլիս 21.- Կը վերսկսին Չինեւճափոն խօսակցութիւնները խաղաղութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրին կնքումին համար:

Օգոստոս 8.- Սոնոտա Փեքին կ'այցելէ:

Օգոստոս 12.— Փեքինի մէջ կը ստորագրուի Չինեւճափոն խաղաղութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը յայտարարութիւն մը ըրած է Լիբանանի Արտաքին Նախարար՝ Պուտրոսի Դամասկոս այցելութեան առթիւ եւ չետած «կը մաղթենք, որ կապ չըլլայ Լիբանան անցած - դար - ձածին եւ Քէմփ Տէյվիտի ժողովին միջեւ: Ծանօթ է, որ հրէական պետութիւնը ծաւալապաշտական հեռանկարներ ունի Լիբանան եւ այլուր: Եթէ Իսրայէլ փորձէ Լիբանանի վրայ յարձակիլ, դէմ կը դնենք յարձակման, երբեք պիտի չթեբանանք մեր պատասխանատուութեանց մէջ»: Միւս կողմէ Լիբանանի մէջ ալ պատերազմի հոգեվիճակ մը կը տիրէ, որ ամէն օր քիչ մը աւելի մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ քանի միջադէպերը չեն պակսիր: Ճէմայէլ տեսնուելէ ետք նախագահ Սարգիսի հետ, յայտարարած է թէ յոռետես է:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ մէջ բաւական բախումներ կան ապստամբական տարրերու եւ բանակին միջեւ, թէեւ կը թուի որ բանակն ալ հլու - հնազանդ չէ Սոմոզայի: Արդարեւ կ'ըսուի թէ բանակին մէկ ճիւղն է որ դաւ մը կազմակերպած էր տապալելու համար նախագահը բայց աւաջքն առնուած է:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ահաբեկչական արարքները երբեմն կը յաջորդեն եւ կը կատարուին գլխաւորաբար կարգապահութեան ուժերու դէմ: Նկատի կ'առնուի նաեւ որ եղեռնափորձերը կը զուգադիպին սահմանադրութեան քննութեան Ծերակոյտին կողմէ եւ որու նպատակն է փոխարինել Ֆրանքիսթ հիմնական օրէնքը:

ՅՈՒԼԻՍԻՆ Ֆրանսայի մէջ յաւելումը հասած է 1,2 %ի ինչ որ շատ է:

ՓԱՆԹԷՆ հաւաքուած երկու հազար հոգինոց բազմութեան առջեւ, Մառշէ յայտարարեց թէ «ո՛չ, գործազրկութիւնը եւ պաշտօնազրկումները ճակատագրական չեն»: Այս կէտին (եւ միայն այս կէտին եւ ոչ նոյն պատճառներով) համաձայն է նախարարապետ Պառի հետ: Ժորժ Սեկի ալ «կլոր սեղան» մը կ'ուզէ սենտիքա - գործատիրութիւն - կառավարութիւն աշխատանքի շուրջ:

ՉԱՏԻ նախարարապետ նշանակուեցաւ թուպու ըմբոստութեան նախկին պետը՝ Իսէն Հապրէ:

«ԵՐԿԻՆՔԻ ՈՒՂԵՎԱՐ»ներու փութկոտութեան գործադուլը սկսած է խառնակութիւն ստեղծել: Նախարարը՝ սպառնացած է կ'ըսէ մինչ սենտիքաները ամբոխավարութեամբ կ'ամբաստանեն զինքը: Յապաղումները աւելցած են մանաւանդ չարթըրներու համար: Բանավէճ մըն ալ կայ Էռ-Ֆրանսի եւ ուղեվարներու միջեւ բախումի մը շուրջ: Էքս-Ան-Փրովանսի տեղային հսկակէտի կեդրոնը կ'ըսէ թէ աղէտ մը ծայրէ ծայրին առաջքն առնուած է Լիոնի վրայ քարավեր մը եւ գերմանական օդանաւի մը միջեւ, որոնք իրարու պիտի բախէին, Էռ-Ֆրանս կը հերքէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս, Օգս. 18 - 22)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՐԱՆՁԱՒ ՄԸ

Մայրուղի մը շինելու ժամանակ շինարարները յայտնաբերած են եզակի քարանձաւ մը լեռներուն վրայ՝ Սպիտակ քաղաքին մօտերը: Հնագէտները անմիջապէս յաջողած են սահմանել հնութիւնը՝ 800 տարի: Եղած է բնակավայր մը 400 քառակուսի մեթր տարածութեամբ: Գտնուած են մետաղի մշակման արհեստանոցներ, ինչպէս, օրինակ, ձուլարաններ իրենց վառարաններով, նաեւ՝ տասնեակ մը սենեակներ, որոնք բնակելի եղած են: Ասոնք իրարու կապուած են քարէ սանդուխներով: Պատերուն մէջ փորուած են որմնախորշեր քնանալու համար, ջահեր զետեղելու սահմանուած անկիւններ երեւան ելած են: Կացարանը գտնուած է 10 մեթր բարձրութեան վրայ: Մուտքի եւ ելքի համար գործածուած են վեր քաշուող շուանէ սանդուխներ: Կարասի փոսերն ու պարէնի պահեստանոցները հաստատած են, թէ քարանձաւը եղած է ապաստանարան մը տեղւոյն բնակիչներուն համար: Եկեղեցիի մը աւերակներն ալ գտնուած են: Զանազան ենթադրութիւններ հրապարակ դրուած են ութ դարերու հնութիւն ունեցող այս քարանձաւին բնակիչներուն մասին: Պեղումներուն շնորհիւ կարելի պիտի դառնայ ճշգրիտ պատասխանը գտնել:

×

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Կովկասեան տասը եղջերուներ ազատ ձգուած են 29.000 հեկտար տարածութիւն գրաւող այն վայրին մէջ, որ կը գտնուի Դիլիջան եւ Պետութեան կարգադրութեամբ սահմանուած է կենդանիներուն բնականոն կեանքը ապահովելու՝ հարազատ միջավայրի մը մէջ: Ասոնք գրեթէ անհետացած են Հայաստանէն: Հոն, այդ տարածութեան վրայ կ'ապրին եւ կը բուծին Կովկասի անտառներուն եւ լեռներուն կենդանական եւ բուսական աշխարհներուն յատուկ գրեթէ բոլոր տեսակները: Հաստատուած է նաեւ թանգարան մը, ուր ցուցադրութեան դրուած են լեռնային վայրի կենդանիներուն եւ բոյսերուն համարեայ բոլոր նմոյշները:

×

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանը, վերջերս, ձեռք ձգած է աւելի քան 500 հին դրամներ, բոլորն ալ մետաղէ: Զանոնք թանգարանին յանձնած է լենինականցի Արտաշէս Սաոյեան, որ աւելի քան 60 տարիէ ի վեր հին դրամներու հաւաքածոներ կը կազմէ:

Ասոնց մէջ կան հազուագիւտ նմոյշներ: Ամէնէն հինը Սիրաքիւզ (Սիկիլիա) քաղաքինն է եւ կը կրէ Ք. Ա. 4րդ դարուն թուականը: Յունարէն մակագրութիւն ունի: Ուշադրութեան արժանի է այն դրամը՝ արծաթէ, որուն մէկ կողմը փորագրուած է հռոմէացի Օկտաւիոս Օգոստոս կայսրին դիմանկարը, իսկ միւս կողմը՝ Արտաւազդ Դ. Թագաւորինը: Հայոց արքան պատկերացուցած է պեխով եւ մօրուքով եւ աւանդական թագին փոխարէն իր գլխուն վրայ ունի խոյր մը: Մասնագէտներուն կարծիքով ասիկա եզակի նմոյշ մըն է: Արդարեւ, աշխարհի մէջ նման դրամէն երեք օրինակներ ծանօթ են. մէկը կը գտնուի Բրիտանական թանգարանը, միւս երկուքը՝ Մ. Նահանգներ:

Հաւաքածոյին մէջ կայ տրահմա մը՝ Պարթեւներու Օրոդես թագաւորին դիմանկարով: Յոյն պատմաբան Պլուտարքոսի հաղորդած տեղեկութիւններուն համաձայն, այս թագաւորը հիւրընկալուած է իր դաշնակիցին՝ Հայոց Արտաւազդ թագաւորին կողմէ: Մայրաքաղաքին՝ Արտաշատի մէջ ի պատիւ հիւրին Արտաւազդ բեմադրած է Եւրիպիդեսի «Բաքոսուհիները» ողբերգութիւնը:

Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ ի պահ կը մնան քանի մը հազար հնադարեան եւ միջնադարեան դրամներ ոսկիէ, արծաթէ, անագապղինձէ: Հատուած են այլեւայլ երկիրներու մէջ: Վերջին տասնամեակներուն դրամներ յայտնաբերուած են Գառնիի, Դուինի, Արտաշատի մէջ: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ք. Ա. 5րդ դարու արծաթէ դրամները, որոնք գտնուած են Էրեբունի ամրոցին մէջ:

ԷՃԷՎԻՏ ԿԸ ՋԲԱՂԻ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐՈՎ

—— o ——

Իբրեւ հետեւանք Շնորհք Պատրիարքի Անգարա այցելութեան, վերջերս հալքեան երեսփոխան՝ Կիւրսէլ այցելութիւն մը տուած էր պատրիարքին, մօտէն քննելու համար հայ համայնքը յուզող հարցերը: Օգս. 23ին ալ ժողով մը գումարուեր է Անգարա, վարչապետ Էճէվիտի նախագահութեան ներքեւ, որու մասին «Մարմարա» հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Օգս. 24ի իր թիւով:

×

«Անգարայի մէջ յատուկ ժողով մը գումարուած է վարչապետ Պիւլէնտ Էճէվիտի նախագահութեան տակ, մասնակցութեամբ Եալչըն Կիւրսէլի: Ժողովին միակ նպատակն էր քննել Պատրիարք Հօր Անգարա այցելութեան ընթացքին մէջտեղ դրուած հարցերը եւ հիմնական լուծումներ գտնել այդ հարցերուն:

«Անգարայէն տրուած հեռաձայնային տեղեկութիւններու համաձայն, վարչապետ Էճէվիտ կրկնած է Հայ հայրենակիցներու նկատմամբ իր ազնիւ զգացումները եւ ըսած է թէ «Հայ հայրենակիցները մեր եղբայրներն ու քոյրերը կը նըկատուին եւ հետեւաբար անոնց բոլոր իրաւունքները անոնց պիտի յանձնուին հետզհետէ»:

Ժողովին տրուած են նաեւ հետեւեալ որոշումները.

Ա) Վաքըֆներու 5 առ հարիւր տուրքի գրութիւնը միանգամընդմիշտ վերցած է եւ այս առթիւ կտրուկ հրահանգ տրուած է շահագրգռողներուն: Հետեւաբար Թաղային Խորհուրդները, ասկէ վերջ զերծ կացուցուած են այս տուրքէն:

Բ) Գալֆայեան Հաստատութեան վերաշինութեան իրաւունքը եւ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Իսթիքլալ պողոտայի վրայ գտնուող շէնքին շինութեան շարունակութիւնը պիտի արտօնուի: Այս մասին շուտով պէտք է գայ յատուկ հրամանագիր:

Գ) Թափուր գետին ունեցող եկեղեցիներու հողերուն վրայ կարելի պիտի ըլլայ նոր շէնքեր կառուցանել:

Դ) Թաղային Խորհուրդները այսուհետեւ պիտի կարենան դատական գործերը հետապնդելու համար փաստաբաններ ճշդել, առանց հաւանութիւնը առնելու Վաքըֆներու Տնօրէնութեան:

Ե) Կրթական հարցերու կապակցութեամբ 625 թիւ օրէնքը, կէտ առ կէտ պիտի գործադրուի:

Զ) 21 Մայիս 1978ին կատարուած Թաղային Խորհուրդներու ընտրութեան վաւերացումը, հակառակ կարգ մը անակընկալ դժուարութիւններու եւ բարդութիւններու, պիտի փութացուի մօտերս»:

ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՅՈՒՇԵՐՈՎ

Շատ հաճելի լուր մը տարածուեցաւ գիւղին մէջ: Երկու շոգենաւեր մրցումի են ելած Իզմիրէն Պոլիս ճամբորդներ փոխադրելու համար. ասոնցմէ մէկը՝ նախկին զբօսանաւ մըն է «Քուլանդա»» (ծիծեռնակ) անունով եւ իրաւ ալ այդ անունը վայելած է իրեն, սեւաներկ, ճերմակ լայն գիծով մըն ալ բոլորուած, կը նմանի թեւաւորի մը, ցուկը կտուցի մը նման առջեւ տնկած երբ կը յառաջանայ: Դիտողը ակամայ - նայեցէք ծիծեռնակի մը կը նմանի - պիտի ըսէր:

Ներկայ առիթէն օգտուելով, քանի մը ընկերներով «Իսկէլէ»ին ճամբան բռնեցինք. Պոլիսը պիտի այցելէինք: Առտուան շաղոտ, թռչուններու ճռուողիւններուն հետ խառնելով մեր երգերը հասանք նաւահանգիստ:

Ծիծեռնակը չուշացաւ: Կանուխ կը մեկնէր, որովհետեւ նոյն օրը վերադարձի ճամբորդութիւնը պիտի ընէր: Իր երկար եւ նուրբ հասակովը փռուեցաւ կամուրջի գլխուն: Տարօրինակ բան, ճամբորդները նաւը կը խուժէին առանց տոմսակի: Ճամբորդութիւնը ձրի է այսօր, ըսաւ Իզմիրէն նստող ճամբորդ մը եւ աւելցուց օշարակով ալ պիտի հիւրասիրուինք: Ի՜նչ ուրախութիւն մեր անկուտիններուս համար: Ուրեմն մրցումը սաստկացած էր երկու նաւերուն միջեւ, ով որ տոկար եւ յաղթէր՝ անոր պիտի մնար ասպարէզը: Մեր նաւը Իզմիրի ծոցին եզերքները քերելով կը յառաջանար: Գաղջ հովիկ մը կը հոյէ ծովին մակերեսը, դլփինները (տոֆեն) մրցումի են ելած նաւուն հետ, անոնց ոստումները մեզ կը զուարճացնեն: Մարմարա կը մտնենք արդէն, Պոլիսը մեր առջեւն է, առաջնորդող նաւ մը կը մօտենայ մեր նաւուն եւ հարիւրաւոր մեծ եւ փոքր նաւերու լաբիւրինթոսի մէջէն քարափը կ'առաջնորդէ: Քարափին վրայ կը հանդիպինք մեզի ծանօթ անձերու, անոնց միջոցաւ կը ճշդենք մեր երթալիք տեղերը:

Յաջորդ օրը, ընկերներով, Սիրքեճի ենք: Ոսկեղջիւրի եզերքը, կամուրջին մօտիկ ըմպելիներ, ուտելիքներ ծախողները կը վխտան: Անոնցմէ մէկը պղնձէ փայլուն կարաս մը կռնակին կապած, այրա՜ն, այրա՜ն կը պոռայ: Զարմանքով նայեցանք այս այրան հոլովող մարդուն, որ մեզի նայելով կը ժպտի: Լեցուց գաւաթը, օ՜ թան է եղեր, այրա՜ն ըսինք ու մէկ մէկ գաւաթ խմեցինք: Ուրիշ մը «եաղլը պիտէ» կը ծախէ: Երանելի՜ օրեր, քան փարայով, թէ «եաղլը պիտէ» կերանք եւ թէ թան խմեցինք:

Բաւական տեղեր շրջագայելէ ետք, որոշեցինք այցելել Արծիւ գրատունը: Մօտ կէս ժամ քալեցինք միշտ շուրջերնիս դիտելով: Քսան քայլ անդին Արծիւ գրատունը մեզի կը դիտէ: Լ. Ղարիպեան՝ իր սեւ խնամուած մազերով կայտառ երիտասարդ մըն է, ճերմակ շապիկին թեզանիքները սոթտած կեցած է մուտքին: Ապակիներու ետին ցուցադրուած մեր սիրած գիրքերը մեզի կը ժպտին, բայց դըրամն էր որ, մեզի չէր ժպտեր: Կը վարանինք աւելի առաջ երթալու: - Դուն գնա՛, հարցուր — ըսաւ ընկերներէս մէկը: Չէ՞ որ, դո՛ւն խոստացած էիր Շաւարշին, թէ՝ պիտի այցելենք գրատունը, երբ Պոլիս երթալու բախտը ունենանք: Վերջապէս համարձակութիւնն ունեցայ Ղարիպեանին մօտենալու եւ ... ընկեր Միսաքեանը տեսնել կը փափաքինք, ընկերներս հո՛ն կը սպասեն: - Դժբախտաբար պիտի չկարենանք տեսնել զինք, ուժ օրուան հանդիստի պէտքը զգայ եւ մօտակայ գիւղ մըն է հիմա: Կանչեցի ընկերներս: Ջերմ խօսակցութիւններ ունեցանք տեղւոյն եւ Պարտիզակի մասին, նոր հրապարակ ելած գիրքերը թղթատեցինք, եւ մեր շնորհակալութիւններն յայտնելով Ղարիպեանը Պարտիզակ հրաւիրեցինք:

Ընկերներուս հետ, քանի մը օր, Պոլսոյ զանազան թաղերը պտոյտներ ընելէ ետք, ես, մնացի մինակ:

Երկուքուկէս ամիս արձակուրդ ունէի: Մօտիկ ազգականի մը մօտ կը մնայի: Կարիքը զգացի աշխատելու: Դերձակութիւն առաջարկեցին, մերժեցի. - ասեղը՝ քրտնած մատներէս կը սահի, ըսի:

«Ազատամարտ»ի չորս յարկանի շէնքին մէջ ընթերցարան մը կար, ընդարձակ կոկիկ սրահ մը, ուր վիճաբանական ժողովներ, հանդէսներ, պարահանդէսներ տեղի կ'ունենային: Ցերեկը փափաքողը ազատ էր հոն երթալու, թերթեր թղթատելու եւ գիրքեր կարդալու: Սուրճ, թէյ, օշարակ ալ կը ծախուէր, բայց ոչ ալքոլ: Ես ալ, հոն, յաճախել սկսայ: Առաջին ընկերը որ ճանչնայ Սեդրակ Սասունին էր: Նշան Պէշիկթաշլեան, Սիամանթոյի՝ Զարդը կ'արտասանէր, եւ եթէ չեմ սխալիր, դերասան ըլլալ կը փափաքէր:

Օր մը, Գումգափուէն անցած ատեն, Արծիւ գրատունը հանդիպեցայ: Բախտն ունեցայ Շ. Միսաքեանը տեսնելու: Տարի մը առաջ, Պարտիզակ այցելած օրերը մըտաբերելով «քէֆլի տեղ է» ըսաւ, քանի մը պարտիզակեան բառերով կատակելով «է՜ օղուլ, ի՞նչ կը մտածես ընել հիմա»:

-- Քանի մը շաբաթ արձակուրդ ունիմ, հաւանական է գրաշարութիւն սորվիմ, պէտքը կ'ըլլայ, ըսի: Նոր բացուած տպարանի մը հասցէն տուաւ: -- Գնա՛, ներկայացիր անպատճառ աշկերտի մը պէտք կ'ունենան:: Նոյն օրը, Ստեփան աղան եւ իր եղբայրը զիս իբր սկսնակ առին իրենց տպարանը: «Քացայ»ին գլուխին անցայ եւ ի յարկէ շատ դանդաղօրէն սկսայ շարել Ա. Խաչակեանին՝ Աբու Լալա Մահարին:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արուեստի հիմնարկութեան 20 ամեակը

Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին կողմէ Հ. Մանուկեան տասնեակ մը հարցումներ ուղղած է Ռուբէն Զարեանի, որ հիմնադիր տնօրէնն է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան: Հարցումներուն առիթ ծառայած է հիմնարկութեան հիմնադրութեան 20ամեակը:

Պատասխանելով գլխաւոր հարցումին՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Ռ. Զարեան, երկու խօսքով բնութագրած է հիմնարկութեան աշխատանքները:

Դիտել տուած է նախ, թէ համանման հիմնարկութիւններ կան Մոսկուա, Կիեւ, Տաշքենդ, Մինսկ, Թիֆլիս եւ Պաքու: Հայաստանինը իր բնոյթով կը տարբերի Պաքուի եւ, մանաւանդ, Թիֆլիսի հիմնարկութիւններէն: Առաջինը կը զբաղի ճարտարապետութեան պատմութեան ուսումնասիրութեամբ, առանց անտեսելու թատրոնն ու երաժշտութիւնը: Երկրորդը իր աշխատանքները կը սահմանափակէ երկու ճիւղերու մէջ՝ ճարտարապետութիւն եւ կերպարուեստ, անշուշտ նաեւ ձեռական արուեստը, քանի ասիկա մաս կը կազմէ կերպարուեստին:

Հայաստանի հիմնարկութեան աշխատանքները առաւել լայն բովանդակութիւն ունին՝ ճարտարապետութիւն, կերպարուեստ, երաժշտութիւն, ձեռական արուեստ, թատրոն, շարժանկար եւ շէյքսփիրագիտութիւն: «Մեր հիմնական նպատակը հայկական բազմադարեան արուեստին հետազօտութիւնն է: Բացի առանձին հարցերու լուսաբանութենէն: ինչպէս նաեւ անուանի դէմքերու մենագրութիւններու պատրաստութենէն, իբրեւ գլխաւոր նպատակ կը հետապնդենք հայ արուեստին զանազան ճիւղերուն նըւիրուած պատմութեան լուսաբանութիւնը՝ բազմաթիւ հատորներու հրատարակութեամբ»:

Հիմնարկութիւնը կը զբաղի նոյնպէս արուեստին ժողովրդական ձեւերուն եւ անոնց ակերուն ուսումնասիրութեամբ՝ երաժշտական ֆոլքլոր, գորգ եւ կարպետ, խեցեգործութիւն, ժողովրդական բնակարաններու ճարտարապետութիւն: Հիմնարկութիւնը ժամանակին մղում տըւաւ արդի խեցեգործութեան զարգացումին, իսկ ձայնադարանը, ուր իննը հազարէն աւելի նմոյշներ հաւաքուած են, ուսումնասիրութեան աղբիւր կը ծառայէ բազմաթիւ երգահաններու համար:

Հիմնարկութիւնը կ'ուսումնասիրէ նոյնպէս հայ եւ օտար ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հոգեւոր - մտաւոր կապերը:

Հիմնարկութեան կողքին կը գործէ շէյքսփիրագիտութեան հայկական կեդրոնը, որ, բացի մասնագիտական գրադարանէն, ունի երկու խմբակ՝ հետազօտական եւ թարգմանական: Առաջինին նպատակն է ուսումնասիրել Շէյքսփիրն ու հայ իրականութիւնը հարցը, իր բոլոր երեսներով: Այս հարցին վերաբերող գրութիւնները մասամբ կը զետեղուին «Շէյքսփիրական» հաւաքածոյին մէջ: Հինգ գիրք լոյս տեսած է: Վեցերորդը յանձնուած է տպագրութեան եւ ամբողջութեամբ նուիրուած է Յովհ. Մասեհեանի թարգմանական արուեստին: Երկրորդ խմբակը կը պատրաստէ անգլիացի թատերագիրին ամբողջական գործերը՝ զանոնք հրատարակելու համար: Այս առաջադրութեամբ կը թարգմանուին Շէյքսփիրի հայերէն չտպագրուած երկերը եւ անոնք, որոնք շատ հին թարգմանութիւններ ըլլալով՝ կորսնցուցած են իրենց գրական արժէքը:

Արուեստի հիմնարկութեան այլ բնոյթի աշխատանքներն եւս մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն: Այսպէս, կազմուելու վրայ է պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններուն «Համահաւաքը», որ պիտի բաղկանայ տասը հատորներէ՝ հայերէն եւ ռուսերէն: Տեսակ մը երկու հանրագիտարան պիտի ըլլայ: Աշխատանքին կարեւորութիւնը նկատի առնելով, Հայաստանի կառավարութիւնը յատուկ որոշումով մը այդ գործին մասնակից դարձուցած է Գիտութիւններու Ակադեմիային հնագիտութեան եւ ազգագրութեան, ինչպէս նաեւ պատմութեան ճիւղերը: Աւելին՝ Պետական Շինարարութիւնը, Մշակոյթի նախարարութիւնը, Երեւանի համալսարանին հայագիտական կեդրոնը: Նոր ասպարէզ մըն է, ուր կը պակսի փորձառութիւնը: Պատրաստուելու վրայ են առաջին երկու հատորները, առաջինը Երեւանի, իսկ երկրորդը Արարատեան հարթավայրին ու շրջաններուն մասին:

Գրականութեան հիմնարկութեան կողքին, արուեստի հիմնարկութիւնն ալ կը ձգտի լոյս ընծայել ամբողջական գործերը այլեւայլ հեղինակներու: Ցարդ՝ հրատարակած է Ալ. Սպենդիարեանի ստեղծագործութիւններուն ամբողջական հաւաքածոն՝ տասը հատորով: Տարիներէ ի վեր աշխատանք կը կատարուի հրատարակելու համար Կոմիտասի լիակատար հաւաքածոն: Չորս հատոր արդէն լոյս տեսած են, մամուլի տակ են հինգերորդը եւ վեցերորդը:

Ռ. Զարեան հաղորդած է, որ հիմնարկութիւնը իր անցնող տարիներու աշխատանքներուն ընթացքին Մ. Նահանգներէն Երեւան հրաւիրած է Կոմիտասի

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Լաւ գործ է Նաւը Լերան Վրայ, բայց Զարեանին կը պակսի մարդու հասկացողութիւնը, ինչպէս կը նկատէր Մահարի: Վէպ մը առանց հերո՞սի...: Զարեան այնքան զտարիւն բանաստեղծ չէ որքան Թէքէեան, բայց իր գրականութիւնը, ըլլայ վէպ թէ ուղեւորական տպաւորութիւն՝ բանաստեղծական կլիմայի մէջ կ'իրագործուի ու կը շնչէ: Ու բանաստեղծները ոչ մարդկութեան ոչ ալ Մարդուն պէտք ունին որպէսզի ստեղծեն, իրենք կը բաւեն իրենց: Այնպէս որ Մեհեանէն մինչեւ Օրերի Պսակը, 6 կարճ ու լեցուն տարիներ՝ Զարեանի արուեստը նկարագիր չէ փոխած այլ՝ Տատան չեշտած է լոկ, ինչ որ արդէն կար: Սակայն կարեւոր իրողութիւնը այն է որ Օրերի Պսակով մեր քերթողութիւնը կը ցատկէ հայկական ցանկապատին վրայէն ու մեզ դուրսէն կը շլացնէ իր արտակարգ ու թարմ պատկերներու աշխարհով, ձայնի, գոյնի, ոճի շառայլով, լեզուական իր նոր կաղապարով:

Ու այս տպաւորութիւնը կը մնայ մարդու մէջ մինչեւ վերջ, նոյնիսկ երբ, հասունցած ու ծանօթացած Եւրոպական բանաստեղծութեան յեղափոխութեան՝ մարդ կ'անդրադառնայ թէ այդ ոճի ու իմաստի հրախաղութեան տակը քիչ մը պարապ կը հնչէ, չկայ ապրում ու մարդու սիրտ: Բայց խնդիր չէ — Զարեանի մտածումը յաճախ այնպիսի խոր թափանցումներ ունի որ յաջողած է մեր ժողովուրդին մասին արտակարգ ճշմարտութիւններ բանաձեւել, մանաւանդ Նաւը Լերան Վրայ վէպին մէջ: Կրցած է նաեւ մեր բանաստեղծութեան բերել ինքնատիպ, տարաշխարհիկ քնարերգական խառնուածքի մը դրոշմը, բան մը որ կը քըքրէ երեւակայութիւնը, կը յուզէ միտքը բայց մեզ կը թողու չգոհացած, անհանգիստ: Ու հաւանաբար այդ իսկ էր իր նպատակը...:

Ա՛յս է Սփիւռքի կացութիւնը 1930ին, — չկայ մտաւորական ենթախաւ, սակայն կայ քնարերգական աւանդութիւն մը՝ որ անձէն ու ազգէն դուրս ելք չունի մարդկութեան վրայ. կայ Վարուժանի արձագանգը՝ զոր Ահարոն կը ջանի յաւերժացնել բոլորովին տարբեր տիեզերքի մը մէջ եւ իրարմէ անջատ, ու կան իրարու անհաղորդ բանաստեղծներ՝ Թէքէեան ու Զարեան: Յետոյ՝ մեր ազգային գաղափարաբանութիւնը, որ իր տաքուկ ծոցին մէջ կը պահէ բանաստեղծները որոնք այդպէս յաւիտենական պատանիներ կը մնան:

Ճակատագրէն զարնուած բանաստեղծի առասպելը կը վերապրի տակաւին այդ թուականներուն, իր ռոմանթիզմէն գինովցած. կը մնայ անշուշտ գրական լեզուն, ու մանաւանդ՝ կայ բոլորովին նոր ազդակ մը, որ կը կոչուի Արդի Աշխարհ, Եւրոպա ու Փարիզ, կը կոչուի Ամերիկա:

Սփիւռքի գրականութիւնը երեք հանգրուաներէ անցած է.

1.- Մինչեւ 1930 ― 1935, քաշողութեան կեդրոնը Պոլսոյն է: Հայրենիքի մէջ լոյս կը տեսնէ ցիր ու ցան ոտանաւոր գրողներուն գրեթէ ամբողջ արտադրութիւնը: Լոյս Ջուարթէն զատ ոչինչ աչքառու՝ այս շրջանին:

2.— Տասը տասնըհինգ կարճ տարիներու ընթացքին (1930 - 1945) Փարիզ գլուխը կ'անցնի մեր գրականութեան ու յատկապէս բանաստեղծութեան: Երկուքէ կը զատուին ամբոխէն, — Թոփալեան ու մանաւանդ Սարաֆեան: Եւ անշուշտ՝ ՄԵՆՔի շարժումը:

3.— Պատերազմէն ետք, կեդրոնը կը շարժի դէպի Միջին Արեւելք՝ որ արդէն սկսեր էր իր նկարագիրը չինել 30ական թուականներէն ի վեր: Սակայն 1960էն ասդին, քաղաքական ցնցումներ՝ Արաբական ընկերվարութեան ու ազգայնականութեան բախումը՝ խախտած են Միջին Արեւելքի Հայութեան հիմերը ու տուժած է գրականութիւնը: Ներկայիս ո՞ւր է այդ կեդրոնը, շատ ալ յստակ չէ: Եթէ Պոլսոյ բանաստեղծները քիչ մը աւելի ճաշակ, արուեստի զգայարանք ու մտածումի խորութիւն ունենային՝ կրնային աւելի գործօն դեր խաղալ մեր գրական կեանքին մէջ: Դիւրին ինքնատպութիւն մը կայ որ քսանհինգ տարի հազիւ կ'ապրի, ոճի խաղեր, կեղծ ու ճապաղ բնականութիւն մը, ծանծաղ մըտածումի կերպեր կան, որ բարատոքսներու շնորհիւ խորք կը փորձեն թելադրել, — այս բոլորը կը վնասեն գործին մարդոց՝ որոնց ոչ զարգացում կը պակսի, ոչ ալ շփում՝ արտաքին աշխարհի հետ: Հաւանաբար Պոլսոյ վրայ իր անցեալի փառքն է որ կը ճնշէ ու կը թուի թէ աւանդութեան շատը այնքան վնասակար է՝ որքան քիչը...:

(Շար. - 19)

աշակերտներէն Միհրան Թումաճան: Այս վերջինը կէս դար շարունակ հաւաքած է արեւմտահայ հատուածին ժողովրդական երգերը: Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հաւաքածոյին առաջին հատորը ընթերցողին յանձնուած է: Ներկայիս կը տպագրուի երկրորդը:

Այս կապակցութեամբ փակագիծ մը բանալով յիշեցնենք Յառաջի ընթերցողներուն, թէ Թումաճանի աշխատութեան առաջին հատորը ունեցաւ իր ոդիսականը: Հայաստանի Գրողներու Միութեան Համագումարին Յունիս 1 - 3, 1971, Ստեփան Կուրտիկեան իրրեւ մէկ Կուրեօզ երեւոյթ յայտարարեց, թէ «Կոմիտասի երկու աշակերտներից մէկը՝ երաժշտագէտ Միհրան Թումաճանը հրաւիրուեց Հայրենիք՝ արեւմտահայ երգի բազմահատոր կազմելու: Այսպիսով կորստից փրկուելու էին մինչեւ այժմ անյայտ մնացած հայկական շատ երգեր: Թումաճանը երկու տարի առաջ աւարտեց առաջին հատորը, որն ընդգրկում է Բիւթանիայի հայ ժողովրդային երգերն ու պարերգերը, նախ առածանին: Բնական է, որ արեւմտահայ երաժշտագէտը ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները գրէր արեւմտահայ լեզուով, մանաւանդ, որ արեւմտահայ լեզուով էին բոլոր երգերը: Աւարտուն հատորը, սակայն, տպագրութեան չգնաց՝ հավառակ ակադեմիայի արուեստի ինստիտուտի դիրեկտոր Ռուբէն Զարեանի եւ երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեանի ջանքերին: Հէնց այստեղից էլ սկսում է կուրեօզը: Ակադեմիայում գտան, որ անթոյլատրելի է ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները հրատարակել արեւմտահայ լեզուով, մոռացութեան տալով, թէ մեզ մօտ Հր. Աճառեանը, ճարտարապետ Թորամանեանը եւ շատ ու շատ ուրիշներ ուսումնասիրութիւններ գրել ու հրատարակել են արեւմտահայ լեզուով, ինչպէս արեւմտահայ լեզուով են լոյս տեսել արեւմտահայ արձակն ու չափածոն»: («Սով. Գրականութիւն» ամսագիր, 1971 Օգոստոս):

Ռ. Զարեան չէ պարզած, թէ արդեօք այս երկրորդ հատո՞րն ալ նոյն ճակատագրին արժանացած է: Իրէպ, Թումաճան, այսօր աւելի 80 տարեկան, հանդիպելով Ստ. Կուրտիկեանի յայտարարած էր, թէ տարի մըն է, որ գրածս «հայերէնի կը թարգմանեն» ... այո՛ հայերէնի կը թարգմանեն», այլ խօսքով արեւմտահայերէնը կը վերածեն արեւելահայերէնի...

Հիմնարկութիւնը ձեռնամուխ եղած է Թորոս Թորամանեանի ճարտարապետական ուսումնասիրութիւններուն ամբողջական հաւաքածոյին հրատարակութեան: Զարեան դեռ չի գիտեր, թէ քանի հատորներէ պիտի բաղկանայ հաւաքածոն եւ թէ ի՛նչ սկզբունքներով պիտի կազմուի:

1975 Փետրուարէն ի վեր աշխատանքները կը կատարուին ստեղծելու համար հայ ժողովրդական երաժշտութեան վերլուծական քարթարանը: Վերլուծական քարթի նոր տարատեսակով կը մատնանշուին երգերուն շրջանները, սեռերը, նիւթերը, առանձնայատկութիւնները: Նոր քարթարանը կրնայ հարուստ տեղեկութիւններ հաղորդել սովորական եւ հաշուական մեքենաներով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Ս. Մաթեւոսեան նամակ մը յղած է «Սով. Հայաստան» օրաթերթին, Օգոստոս 15: Ինչպէս ինք գրած է, նամակին շարժառիթ ծառայած են երկու երեւոյթներ. առաջինը՝ իր այցելութիւնը Թիֆլիսի մէջ նոր ստեղծուած Վրաստանի ժողովրդական կենցաղի եւ ճարտարապետութեան թանգարանը. երկրորդը՝ Երեւանի Ամիրեան փողոցը գտնուող ժթ. դարու բնակարանի մը քանդումը, հակառակ այն իրողութեան, որ բնակարանը տուեալ ժամանակաշրջանի ճարտարապետութեան իւրայատուկ գողտրիկ նմոյշ մըն էր:

Նամակագիրը, որ երեք տասնամեակէ ի վեր կը զբաղի հայկական ժողովրդական ճարտարապետութեան եւ կենցաղի հարցերով, գործի բերումով աւիթ ունեցած է այցելելու օտար քաղաքներ, յատկապէս ժողովրդական կենցաղի ու ճարտարապետութեան թանգարանները: Եւ միշտ նոյն հարցումն է, որ չարչրկած է միտքը.— ինչո՞ւ մենք չունենք եւ չենք ստեղծում այդպիսի թանգարան: Չէ՞ որ մեր Հանրապետութեան տարածքում գտնուող հայկական ժողովրդական մշակոյթի շատ եւ շատ արժէքաւոր ստեղծագործութիւններ, երբեմն մեր իսկ մեղքով, երբեմն՝ ակամայ, կորստի են մատնւում»:

Որպէսզի իր միտքը յստակ պարզէ, նամակագիրը նկարագրած է Թիֆլիսի թանգարանին բնոյթը: Վրաստանի մայրաքաղաքին մերձ, լիճի մը եզրին, նոր թաղամաս մը ստեղծուած է: Լայնատարած կանաչութեան մէջ մասամբ արդէն հաստատուած, մասամբ ալ հաստատուելու վրայ են վրացական հին ժողովրդական տուներու նմոյշները: Ամէն տուն ունի իր միջավայրը, իր շրջանի ուրոյն ճարտարապետութիւնը: Այցելուին առջեւ կը պարզուին գիւղական փողոցներ, հին ցանկապատեր, դուռներ, մուտքեր եւայլն: Ամէն տուն ունի նաեւ իր կենցաղին իրերը, կը պատկերացնէ տուեալ վայրին անցեալին կենցաղն ու սովորութիւնները: Մէկ խօսքով՝ «այցելուն տեսնում է մի փոքրիկ հին Վրաստան՝ Վրաստանի մայրաքաղաքում»:

Նամակագիրը ապա յիշած է, թէ մենք Հայերս ունեցած ենք հին էջմիածին, հին Գորիս, Մեղրի, Գիւմրի, Երեւան, Նոր Բայազեդ եւ այլ պատմական քաղաքներ՝ իրենց ժթ. դարու մշակոյթին առանձնայատկութիւններով. ասոնց կողքին ունեցած ենք աշխատանքի գործիքներ, կենցաղի իրեր, ջրաղացքներ, գինիի մառաններ, ձիթհաններ, ջրանցքներ, գորգի տնային հիւսուածքներու հաստոցներ եւայլն: Արդ, նամակագիրին առաջարկն է, որ ասոնք պահպանուին սերունդներուն համար, քանի որ, ինչպէս ինք գրած է, ասոնք «ճանաչողական արժէքից բացի, ունեն նաեւ կենսունակ տարրեր եւ իրենցով մարմնացնում են ժամանակների կապը, ժողովրդի ապրելակերպի իրական պատկերը»:

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

ՀԱՐՈՒՍՏ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԼԻԽԹԸՆՇԹԱՅՆ

Ոսկեգոյն եւ կարմրագոյն դրօշները ամէնուր կը ծածանին այս փոքր երկրին վրայ, որ 160 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 25·000 բնակիչ: Պարփակուած է արեւելքէն Աւստրիոյ եւ արեւմուտքէն Զուիցերիոյ միջեւ: Աւստրիոյ կցուելէն ետք, 1806ին դարձած է գերիշխան: Յատուկ համաձայնագիրով 1923էն ի վեր դրամական, թղթատարական եւ մաքսային միութիւն մը հաստատած է Զուիցերիոյ հետ: Բնակիչները գերմանախօս են եւ մեծամասնութեամբ կը պատկանին կաթողիկէ եկեղեցիին:

Օգոստոսին իշխանապետութիւնը տօնեց իր իշխանին՝ Ֆրանսուա - Ժոզեֆ Բ.ի գահակալութեան 40ամեակը: Ծածանող դրօշները կրնային ձոյլ ոսկիէ կազմուիլ, քանի իշխանապետութիւնը Արեւմուտքի ամէնէն հարուստ Պետութիւնն է անձ գլուխ եկամուտի հաշուով: Արդարեւ, բնակչութեան անձ գլուխ արտադրութիւնը տարեկան 11·055 տոլար է: Պատկերացնելու համար գոյավիճակը, ըսենք որ Մ. Նահանգներունը միայն 9·320 տոլարի կը հասնի:

Միայն Քուէյթն է, որ մեզմէ առաջ կուգայ, ,,կ'ըսէ մայրաքաղաքին Վատուզի բնակիչներէն մէկը: Արեւմուտքի Քուէյթը իր դիրքը կը պարտի բարձրագիր լեռներուն, կովերու արածատեղիներու եւ նոր գործատուներուն եւ գրասենեակներուն: Հարստութիւնը հիմնուած է դրօսաշրջիկներուն վաճառուող չքնաղ դրոշմաթուղթերուն եւ կաթի հողէ ամաններուն վրայ, որոնք «մուռ» կը ձայնեն, երբ վեր կը վերցուին: Հիմնուած է նոյնպէս կեղծ ատամնաշարներուն եւ, յատկապէս, մեծ ընկերութիւններու «հասցէ - կեդրոնատեղիներուն» վրայ: Ասոնց մեծ մասը իշխանապետութեան մէջ արձանագրուած են օգտուելու համար տուրքերու շատ նպաստաւոր պայմաններէն: Պաշտօնական շրջանակները չեն ժխտեր եւ բնական կը գտնեն իրաց այս կացութիւնը: Գիտել կուտան, թէ աշխարհի մէջ շուրջ 50 երկիրներ, մէջն ըլլալով Պահամաներն ու Զուիցերիան, մեղմ քաղաքականութիւն կը վարեն օտար դրամագլուխներուն տուրքերուն ուղղութեամբ եւ խստիւ կը պահպանեն դրամատուներուն գաղտնիքը:

Աւելի քան 25·000 միջազգային ընկերութիւններ հաստատուած են եւ կը կրեն արուեստական անուններ: Ասոնք ներկայացուած են իշխանապետութեան մէջ բնակող 40ի մօտ փաստաբաններով եւ իրաւաբաններով::

Տարօրինակն այն է, որ այս երջանիկ ժողովուրդը, որ բանակ չունի, անձնապանութեան ամէնէն բարձր տոկոսներէն մէկը կ'արձանագրէ: Տրուած բացատրութիւնն այն է, որ ընկերութիւնը շատ արագ կերպով գիւղական կեանքէն ճարտարարուեստականացած վիճակին անցած է: Նախորդ պատերազմէն առաջ իշխանապետութեան բնակիչները աղքատ կացութեամբ եւ հօտեր բուծելով կ'ապրէին, մինչդեռ ներկայիս բնակչութեան միայն 3 տոկոսը գիւղատնտեսութեամբ կ'ապրի:

Ցամենայն դէպս, դրամ դիզելէն զատ քիչ բան կայ ընելիք այնտեղ: Այժմ՝ ամառը, միայն մէկ շարժանկարի սրահ կը բանի ամբողջ երկրին մէջ, միւսը փակ ըլլալով տաք եղանակին հետեւանքով: Մարդիկ սովորաբար տունը կը մնան, իրենց լողարաններուն մէջ կ'անցընեն օրը եւ կը դիտեն Աւստրիոյ կամ Զուիցերիոյ հեռատեսիլները: Ամէն ընտանիք առնուազն երկու ինքնաշարժ ունի, սակայն քիչ անգամ կը գործածէ:

Իշխանը Օգոստոս 16ին 72 տարեկան եղաւ:

Թ. Ա. Թ.

[illegible]

ՊԵՇԻԿԹԱՇԻ (Պոլիս) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարուած է Օգս. 20ին մատաղօրհնութեամբ եւ սիրոյ սեղանով: Այս առթիւ կը նշուէր նաեւ այդ աղօթավայրին 140ամեակը:: Նախագահած է Շնորհք պատրիարք, որ նաեւ քարոզած է: Յետ պատարագի հոգեհանգիստ կատարուած է եկեղեցւոյ հիմնադիր Պալեան Գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց: Ապա տեղի ունեցաւ սիրոյ սեղանը, որու աւարտին Շնորհք արք. ճառ մը արտասանեց եւ այդ առթիւ յիշեցուց որ Ս. Աստուածածին եկեղեցին կարգ մը նորոգութեանց պէտք ունի եւ վերանորոգութեան ֆոնտ մը բացաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

ՄԱՌԱԽՈՒՂ ՁԵԱՆ ՎՐԱՑ

5

— Պապի՛, ռումբի պատրոյգը պոկել եմ:

Կոյրը ռումբի փառօրդը թափեց դաշտի մէջ ու շոյեց տղայի երեսը:

— Ո՞ր գիւղից ես, տղա՛ս:

— Խչէնից, — պատասխանեց երախան:

— Ես մենակ եմ ազատուել մեր տնից:

— Հա՛ ... — մրմռաց ծերունին: — Բայց դու, տեսնում եմ, նորից կը շարունակես մեր տոհմը: Քանի՞ տարեկան ես:

— Տասնմէկ:

— Հա՛ ... տասնմէկ տարեկան փիղայի: Զլուածն էլ լսեցինք: Դէ, Աստուած քեզ հետ է, որդիս: Գնա քո գործին:

Թաղիքէ թրջոցները ձեռքերնին փոքրիկ տղաները հետեւում էին ռումբերին ու նետւում նրանց վրայ: Պատրոյգը հանած, վնասազերծած ռումբերը նրանք տալիս էին զինագործին՝ աղմկելով, հպարտանալով: Սակայն երբեմն երախաներից մէկն ու մէկը չէր հասցնում պոկել ռումբի պատրոյգը եւ սա պայթում էր՝ փոքրիկն կտոր - կտոր անելով: Տէր - Գերասիմի մատեանում նոր սեւ խաչեր էին աւելանում:

ՂՕՂԱՆՋՈՒՄ Է ԱԿՆՈՎԻՏԸ

1

Մի օր ու մի գիշերուայ ընթացքում մի ձմեռուայ ձիւն նստեց Կաթակնի վրայ:

Կաթակնը տեղահանուեց:

Ազանուն թուաց, թէ ինքը գլխի վրայ է կանգնած: Երկրի գունդն էլ կարծես հակառակ ուղղութեամբ է պտտւում՝ ձախից աջ: Իրեն այլ բան էին սովորեցրել Երզնկայի օրիորդաց դպրոցում, ասել էին, թէ իր ծագման օրից երկիրը պտտւում է միեւնոյն հունով: Բայց ահա այդպէս չէ: Երկրի պատռուած, ճամբից ելած գունդը շրջւում է չգիտես դէպի ուր:

Մի տարի առաջ եթէ այդքան առատ ձիւն գար Հայոց աշխարհի լեռներում, մարդ, անասուն կը նախատէին Աստծուն. «Խելքդ կորցրե՞լ ես, է՛յ»: Հիմա նոյն մարդիկ գոհութիւն են մաղթում տիրոջը, որ այդպէս առատ, հարուստ ձիւն է ուղարկել իրենց:

Մի բան էլ վաղուց օրինական էր՝ երկրի պտոյտի պէս: Հենց որ երկնքի ծայրին ձիւն էր երեւում, լեռցիներն իրենց նախիրն ու ոչխարը քշում, իջեցնում էին դէպի Եփրատի հովիտը: Չէ որ ամբողջ եօթ ամիս գոհանամքի բարձրունքները մնում էին սանձը կտրած քամու տնօրինութեանը, հաստաչերտր նստած ձեան ու քիթ խանձող սառնամանիքի քմահաճոյքին: Հիմա Կաթակնում կուտակուած ժողովուրդը իր յոյսը դարձրել է դէպի ձիւնը, հիմա պիտի բարձրանան դէպի սառցեղէն գագաթները: Դէ, ինչպէս չի աշխարհը դուրս պրծել ծիրից:

Բոլոր տասնվեց համայնքները բռնուեցին: Մարդիկ իրենց չալակն առան հագուստ, անկողին, հաւաքած պաշարի վերջին փշուրը: Զօրապետը փիդայիների մի փոքրիկ խումբ միայն թողեց դիրքերում, մինչեւ ժողովրդին հանեն գիւղից: Մնացողներին պատուիրեց հեռանալուց Թուրքերուն քշել իրենց ետեւից:

Ներսէհ Զավուշը այնպէս արեց, որ Թուրքերը նկատեցին իրենց տեղաշարժը: Քեմալ բէյը ցնծաց, արթնացրեց մուշտակի մէջ քնած փաշային:

— Վեր կացէք, փաշա՛ աղա: Հայերը Հայերը փախչում են:

Փաշան աչքերը ճմրթեց, նայեց, ականջ դրեց գիւղի իրարանցմանը:

— Ո՞ւր են փախչում: Ցիմա՞ր են, որ ամրութիւնից դուրս են գալիս:

— Մեր գործն են հեշտացնում, իմ փաշա, — ասաց բէյը: — Բաց տեղ մենք նրանց լիովին կ'ոչնչացնենք:

Փաշան զօրքը ոտքի հանեց:

×

Ծամսկի մարէն բարակ ծնկներով ճեղքում էր ձիւնը, գնում, տանելով նաեւ Արեւին: Զարմանում էր, որ հեշտ է քայլում: Երախուսում, ոգեւորում էր առջեւից, ետեւից ու կողքերից գնացող փոքրերին:

— Գնանք, ձեզ մատա՛ղ, Ակնովիտում Օսման իւզբաշի չկայ, Թուրք չկայ, գնանք:

Գնում են փափուկ ձիւնը ակօսելով՝ չոքելով, ընկնելով ու ելնելով: Այնպիսի եռանդով էին գնում, ասես Ակնովիտը պապոնց տուն է՝ խաղաղ օթեւանով ու տաք թոնիրով:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Շար. 137)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան 50 ֆր․ կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման վրամ Գույումճեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին բոցը արծարծելու, Երկուշաբթի, Սեպ․ 4 ժամը 18․30ին։

Ժամադրավայր Ֆրիէտլանտի անկիւնը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն․ Ընկ․ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկոյ․ պայծ․ եւ սրահի չինութեան։

Յովհաննէս Գապաքեան - Ազնաւուրեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Հ․ Կիրակոսեան, Տիկին Թ․ Պալոյեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Պ․ Արզումանեան երգչախումբին 100, Տէր եւ Տիկին Ժ․ Աֆրիկեան ե․ պ․ 150, «Յառաջ»ին 50, Տէր եւ Տիկին Զ․ Ազնաւուրեան ե․ պ․ 100, «Յառաջ»ին 50, Պ․ Աֆրիկեան եւ Պ․ Ազնաւուրեան «Աշխարհ»ին 100, Տէր եւ Տիկին Ա․ Միսիրլեան, Երեմեան ընտանիք 50ական, Տիկին Գազանճեան ի յիշատակ Օննիկ Գապաքեան - Ազնաւուրեանի եւ իր Թոռնիկ Լօրան – Անդրանիկին 100, Տիկին Ն․ Սէֆէրեան 20։ Գրիգոր Օհանէսեանի Թաղման առթիւ Շաքարեան ընտանիք սրահի ֆոնտին 150, Ե․ պ․ 50, Աւետեան ընտանիք 50, Սարայտալեան 20։ Սրբուհի Ստեփանեանի (ծնեալ Նազարեան) Թաղման առթիւ Տիկին Վ․ Եազկիւլեան եւ զաւակը 200, Տէր եւ Տիկին Վ․ Ճընտիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Ս․ Փափազեան, Տիկին Բ․ Քէօլէեան 50ական, Եղեան ընտանիք 100, Տիկին Զ․ Մանուէլեան - Մխքայէլեան 30ական։ Աւետիս Մելքոնեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Արծրունի 100։ Եղուարդ Քիւլպաստեանի հոգեհանգիստին Այրի Տիկն Տիւլկերեան 50։ Վահրամ Պօտիկեանի Թաղման առթիւ Տիկին Պ․ Շիմշիրեան 150, Տէր եւ Տիկին Ե․ Տորիմեան 50։ Ղազարոս Ազնաւուրեանի հոգեհանգիստի առթիւ զաւակը Մ․ Ազնաւուրեան 200, Այրի Տիկին Հ․ Ազնաւուրեան եւ աղջիկ 100, Տէր եւ Տիկին Վ․ Քամպերեան 30։ Մայտա Եազըճեանի Թաղման առթիւ Օր․ Պ․ Պաժան երգչախումբին 100, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան 100, Տէր եւ Տիկին Ս․ Պօղոսեան Մ․ ե․ տ․ միութիւն 50ական։ Յովսէփ Ունճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Ա․ Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Լ․ Էքէր, Տէր եւ Տիկին Հ․ Էտէն, Տիկին Մ․ Ճըղըլեան երգչախումբին 100ական։ Սարգիս Արեւիկեանի Թաղման առթիւ Սէֆէրեան եղբայրներ, Օր․ Քէմալմէզեան, Ր․ Նազարեան 50ական, Յ․ Տէրվիշեան 100, Տիկին Մեծիկեան 20։ Ղազարոս Ազնաւուրեանի Թաղման առթիւ Պ․ Համամճեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայպանեան 50։ Կոպեռ Բարսեղեանի տարելիցի հոգեհանգիստին Այրի Տիկն Կ․ Բարսեղեան 100 սրահին 100 ե․ պ․ Տէր եւ Տիկին Արապեան 100 սրահին 100 ե․ պ․։ Սարգիս Կիմիւշեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Գ․ Վարպետեան, Գ․ Խամէրեան, Օր․ Ա․ Գույումճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Մ․ Եավէր Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան 50ական։ Ղազար Օտապաշեանի մահուան տարելիցին Ամերիկայէն Տիկն Այճեան 100, Այճեան Եղիշէ Արզումանեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա․ Եղնայեան 50, Տիկն Թաշճեան, Տիկին Տապանեան 30ական Տիկին Արզումանեան 20։

Փառանձէմ Զիւրիւքտիշեանի (ծընեալ Սանտըքեան) Թաղման առթիւ Հ․ Զիւրիւքտիշեան 200, Սարաֆեան ընտանիք Տէր եւ Տիկին Բ․ Պէրպէրեան 50ական։ Փոխան խաղողի Տիկին Զ․ Մարկոսեան Տիկին Ա․ Սօքիկեան Տիկին Օնանեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Յ․ Աւետիքեան Տէր եւ Տիկին Մ․ Աֆրիկեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Թ․ Համամճեան, Պ․ Թորլիկեան 30ական, Տիկին Զ․ Արզումանեան, Տիկին Բ․ Տէր Մարգարեան 20ական։ Օր․ Տ․ Գափամաճեան ընդ․ պ․ Րէյմաօի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Յ․ Գափամաճեան ե․ պ․ 500 ֆր․։

Carzou

Château de Coppet

au bord du lac Léman

Exposition du 8 août au 17 septembre t.l.j. de 10 à 12 h. et de 14 à 19 h. fermé le lundi

Pour adultes seulement !

LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
organise des cours de
LANGUE ARMENIENNE
initiation et perfectionnement
Téléphoner à Mme Nazélie Fourtune
946 - 03 - 39
pour commencer en septembre

ՄԻԱՅՆ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կապ․ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը հայերէն լեզուի դասընթացքներ կը կազմակերպէ սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար․ հեռաձայնել Տիկ․ Նազելի Ֆուրթիւնի 946 - 03 – 39 Սեպտեմբերին սկսելու համար։

Collège Samuel Moorat

Les inscriptions pour l'année scolaire 1978-1979 sont ouvertes.

Les parents désirant inscrire leurs enfants — internes ou externes — et s'informer des nouvelles possibilités que leur offre ce collège d'études secondaires sont priés de se mettre en rapport avec la Direction.

A partir de la Rentrée et dans un but de remplir au mieux sa mission éducative, le collège acceptera — pour l'externat seulement — des filles de la classe de 6ème au baccalauréat.

Sections A, B, C, D

Collège Arménien Samuel Moorat
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. : 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ծննդեան 100ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչում Հոկտ․ 22, Կիրակի ժամը 16ին, Հ․ Բ․ Ը․ Մ․ի Ալեք Մանուկեան սրահը կազմակերպութեամբ Կեսարիոյ եւ Հըր-ջանի Հայրենակցական Միութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	140 ֆր.
Հոգեհանգիստ	75 ֆր.
Շնորհակալիք	75 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 ֆր.
Ծնունդ	75 ֆր.
Կը փնտռուի	25 ֆր.
Կ'ուզուի	40 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Մեր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

« Յառաջ »ի խմբագրութիւնը պարտք կը համարի կարգ մը յիշեցումներ ընել իր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն․—

1) Գրել թուղթին միայն մէկ էջին վրայ, սեւ կամ կապոյտ գրիչով (չգործածել կարմիր, կանաչ եւ այլ գոյներ)։

2) Խմբագրութիւնս ընթացք չի տար ֆոթոքոփի յօդուածներու կամ թղթակցութեանց, որ կը թուի թէ նոր սովորութիւն դարձած է։ Կ'ընդունի միայն ծանուցումներու կամ հաղորդագրութեանց պարագային։

3) Հանդէսներու, հաւաքոյթներու նկարագրութիւնները պէտք է ըլլան ամփոփ, ընթեռնլի (մանաւանդ անունները)։

4) Կազմակերպութիւններէ եւ քաղաքականութիւններէ կը խնդրուի Շնորհակալիքները կամ նուէրներու ցանկերը ղրկել յանախ եւ կարճ, առաջքն առնելու համար յապաղումներու եւ հոս ալ նուիրատուներու անունները գրել յստակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

Pour vos déjeuners d'affaires et vos soirées de détente

Le Caucase

situé en plein cœur du Marais vous assure de son meilleur accueil dans son cadre agréable et chaleureux

Spécialités Franco-Arméniennes

15, Rue St. Gilles, Paris 3e
(en pleine cœur du Marais)

Métro Chemin Vert

Réservation : 887-31-24

Ouvert tous les jours sauf le Dimanche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլ․— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 18ին, ի նպաստ վարժարանին։

×

Կապ․ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը
ՆՈՅ․ 5ԻՆ ժամը 15էն 24։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Քերթուածներու գեղատիպ հատոր, նկարազարդեց ՇԱՐԹ։

Յառաջաբան՝
Հ․ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գին՝ 100 ֆր․
թղթատարի ծախքով՝ 115 ֆ․

Դիմել․—
ԳՐԱՏՈՒՆ Հ․ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Mr le Prince — 75006 Paris
Հ․ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
9, Rue de Trévise — 75009 Paris

Voyage Culturel en Arménie

Nouvelle formule :

en plus des excursions classiques (ETCHMIADZINE, SARDARABAD, GARNI, KEGHART) et...

Découverte des provinces nord de l'ARMENIE : KIROVAGAN, HAGHPAT, SANAHIN, ODZOUN, etc...

et trois jours à TBILISSI, ancienne capitale intellectuelle arménienne

calendrier des départs

16 SEPTEMBRE	28 OCTOBRE
30 SEPTEMBRE	23 DECEMBRE

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

Sonia Coumryantz

a le plaisir de vous annoncer l'ouverture de l'Agence

OPTIMA Tours

67-69, RUE QUINCAMPOIX
(Ange, Rue Rambuteau)
75004 Paris — Tél. : 274-27-20
Métro : Etienne Marcel ou Rambuteau (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Sur MARSEILLE
Mr YABERIAN — Maison de la Culture Arménienne, 12-14 rue St. Bazile
les Mercredis, Vendredis et Samedis au 50-15-09

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935